

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~Od 46 - 2/1/26~~

EX LIBRIS DOMUS

Bibliotheca
- artium -

SANCTI STANISLAI

X.68.3/201

BIBLIOTHÈQUE S. J.

Les Fontaines

60 - CHANTILLY

ANTONII CO

DRI VRCEI IN FLORENTIORI-
bus Italix Gymnastijs olim, cum in felicissimo loco.
illic fuerunt meliores literę, professoris cum philoso-
phię linguam moresq; formantis, tum reconditas re-
rum causas tractatis, opera, quę extant, omnia: sine
dubio non uulgarem utilitatem allatura Grammati-
cen, Dialecticen, Rhetoricen & physica profi-
tentibus: in utriusq; enim linguę Gręcę &
Latınę autoribus loca hactenus non
intellecta explicantur, mirabili
ingenij iudicijq; acumine.

Lucubrationum *ἐλεγχον* uersa pagi-
na enumerabit.

Augustin' Saddet?

1. V. D

Collet. f. v.

BASILEAE PER HENRI-
CVM PETRVM.
M D XL

His ferè titulis autor inscripsit opera sua.

Sermones seu orationes, multiplici eruditione refertæ XV.

Epistolæ quibus obscuriores multæ quæstiones ex Poëtis, Oratoribus, & aliarum disciplinarum autoribus in lucem proferuntur.

Sylvæ, ubi mira uarietate & doctrina lectorem afficit.

Satyre, in quibus ueterum paucis cedit, multos superat.

Æglogæ prima fronte iocos ostendentes sed in recessu seria habentes.

Epigrammata in quibus non mediocri iudicio & arte miscet utile dulci.

BIBLIOTHÈQUE S. J.

Les Fontaines

60 - CHANTILLY

BARTHOLOMAEVS BLANCHINUS, MIMO ROSCIO SENATORI Salutem.

Um in magnis anni caloribus, solus me in secessum
uillule meae contuliffem, ut aliquod illius meae solitudi
nis munus extaret, Codri Gramatici uitam, quam mihi
eius frater olim uernaculo sermone breuiter & com
mode scriptam dederat, pro mea ingenij infirmitate in Latinū uer
ti sermonem, additis etiam nonnullis, meo arbitratu, quae de hoc uiro
mihi nota fuerūt, & eo quidem libētius hoc aggressus sum, quia ho
minem diuina quadam ingenij magnitudine, doctrina, & omni facul
tate dicendi perfectum cognoui, ut ex eius scriptis facillime conie
cturā fieri licet, quae & legimus libenter, & legemus, dum uita sup
petet. Quare cum eius uiri uitam literis mandassem, iure ut eam ad
te mitterem sum adductus, eius namq; te ingenio plurimum delectari
cōpertum iam pridem habebam. Leges igitur, cum per publicas oc
cupationes tuas licuerit, Codri tui uitam, qui non claro maiorū stem
mate, sed uirtutis ornamentis summam consecutus est laudem. Pari
ma quidem erant, quae de hoc uiro in medium asferre potuiffem, sed
quoniam nullius momenti ea mihi esse uidebantur, haud nescius prae
terij, in quibusdam uero fuimus paulo fortasse longiores, natura ete
nim ingenio quandoq; indulgere malumus, quam temperare. Quid
plura haec qualiacumq; sunt, non tam cognoscendi ad te, quam emen
dandi causa transmittito, de quibus non dici potest, quam ualde scire
cupiam, quid sentias, ego enim quid de his sentiam, si me interro
ges, respondebo, haudquaquam satis mihi ad plenum fecisse. Nihil
unquam, mea quidem memoria, me scribere memini, in quo plus ela
borauerim, minusq; si cum labore opus compensari uelis, profece
rim. Mihi forte non credis per immortalem Deum non aliter scribo
ac sentio. Videbar quidem mihi, dum haec scribebam, Terentianus
Chremes esse, ut ille pulcher, sobrius accumbens, sic ego in dictan

C O D R I

do longe perpolitus, sed postquam surrexi, neq; stylum, neq; eruditionem satis suum facere officiū animaduerti. Rectius, quod dicitur, post opus iudicatur. Nam nostra, teste Quintiliano, dum nascuntur nimis placent, quæ paulo post refrigerato illo inuentionis amore, sordescunt, eo quod uel nimis redundant, uel ieiuna sint atq; arida. Miraberis scio, me nonnullis in partibus eo usum esse dicendi modo, quo me plurimum, tanquam amica, oblectari tibi notum est. Sed obsecro te, quis Zeno tam continens erit, qui non ruat cæcus in rem amatam? Verum iam sentio me longius esse prouectum, quam animo proposueram. Vt igitur semel finiam, uiuet semper in pectore meo, immortalis memoria tui erga me æterni amoris, quem me Hercule colam beneuolentia sempiterna. Vale.

CODRI VITA

A BARTHOLOMAEO BLANCHI
no Bononiensi condita ad Mimū Rosci
um Senatorem Bononiensem.

Miores Antonij Vrcei, qui postea Codri cognomen assumpsit, ex Vrcei's oriundi sunt, oppidulo Erixianorum, familia uetere quidem, sed obscura. Nam proauus eius Antonius, qui primus Herberiā commigravit, pauper admodum erat, patre figulo natus, obq; eius rei familiaris angustias, uix diurno quæstu propulsa bat famem. Ex hoc Bartholomæus nascitur, qui et ipse pauper piscando uitam aliquandiu tolerauit: mox dum foderet agrum, casu in fictili quadam urna satis uim magnam argenti inuenit, ex cuius dimidia parte tantum agri emisse tradunt, ut eius soli prouentus abundanti familie alimoniam præberet, ex reliqua uero pecunia, quæ homini supererat, aromatariam instruxit tabernam. Is deinde

Corthe

Corthesium Codri patrem creat, de cuius præstati uita, & moribus, pauca quidem mihi dicenda essent, nisi modum propositi operis excederem. Cæterum præclari parentis mores me satis abunde dicturum esse arbitror, si filij laudes in mediū proferam, de quibus præsentem, ac secundo D^{co} dicere ordiar. Natus est Codrus Herberia oppiduli in agro Regiensi, quæ à Mutina abest circiter septem millia passuum, anno Salutis millesimo quadringentesimo quadagesimo sexto, decimo sexto Calend. Septembris paulo ante solis oriū. Patrem habuit Corthesium nomine, Matrē Gherardinā, quæ fratrem Codri Petrū Antoniū enixa, nimio oppressa dolore, uita excessit. Pater uero, ad longissimum humanæ uitæ terminū prouectus, alterum enim & octogesimum annum expleuerat, incolumis, ac sine morbo, naturæ cōcessit. Prima ætatis tempora Herberia egit, atq; ibidē, cum primum discēdi per ætatem capax fuit, pater ipsum præceptoribus erudiendum dedit. Deinde ab teneris adhuc annis, relicto patriæ solo, Mutinam ad Tribrachum se contulisse nonnulli affirmant, hominem ea tempestate satis disertum, qui cum studijs ardentius puerum incumbere animaduerneret, grauissimis adhortationibus rem literariam capeffere suadebat, illud Maronianū identidem cōmemorans: Macte noua uirtute puer, sic itur ad astra. Paucos ibi menses moratus, à Mutina Herberiam, & inde paulo post paterno iussu, nam parentibus iam bona spes de filio erat, Ferrariā trāsijt, ubi Baptistam Guarinum audiuit, uirū ætate nostra literis Græcis, pariter & Latinis celeberrimū, sub quo iuuenculus adhuc, plusquam promitterent anni, tantum profecit, ut appareret omnibus spem haud uanam parentes de illo cōcepisse. Lucam quoq; Ripam modestissimum uirum, & clarissimum dicendi magistrū per id tempus diligentissimē audiuit, seq; apud illum exercuit, & ita exercuit, ut condiscipulis omnibus post terga relictis ad fastigium euaderet. Sunt qui dicant, Ferrariæ primum erudire pueros cōcepisse, cum uix duo de uiginti ageret annos, sed hoc quia mihi parum compertum est, nec affirmare, nec

etiam refellere in animo est. Satis constat Ferrariæ ipsum defuisse annos quinq; ut eius monumenta declarant, hinc treis & uiginti annos natus, autore eodem, quem suprà memorauimus Luca Ripa, Forimiliij concessit, ubi magnis præmijs inuitatus tredecim fere annis sed aliquo omnino tempore interiecto, publice erudiuit pueros. Priuatim tum etiam Sinibaldum Principis Foriliuensiũ Pini filiũ studiorum initia edocuit, dignum tanta cura infantem, hunc quandiu erudiuit, cubiculũ in ædibus principalibus habuit, alimentaq; honestissima. Pino uita functo, cum tota ciuitas uarijs rumoribus impleretur, per decem fere menses Foriliũ se se inuitus continuit, diu in incerto habens, quid nam consilij caperet, mox Bononiam concessit, patriam dicens ibi esse bonam, ubicunq; uir literatus sedem elegerit, atq; ibidem de cætero fuit, quoad uita decessit. Hæc summatim de eius uita retulisse sat esto, nunc singula latius exequi pergam. Corpore uero & statura fuit mediocri, uultu pallore ac macie obducto, & qui plerunq; natura mirabundo similis uideretur, albicantibus oculis, & paulo sub fronte repostis, accedebat ad hæc eminentia nasi, capilli raritas. Gracile adeo corpus ob stomachi debilitatem, ut cum quidam ei per iocum, me audiente, corporis tenuitatem obijceret, in hunc ferme modum responderit: Quid mihi uituperationis loco obijcis deformitatem corporis, cum non mihi tantum, sed ipsi etiam rerum omnium Fabricatori Deo propemodum hæc pariter obijcias? eamq; omnia quæ Deus ille in nos contulit, non ad hominis, sed ad suum ipsius arbitrium collata sunt, quæ si ex nostro penderent uoto, nihil utiq; esset, modo mentis compotes, nos idem ille Deus fecisset, quod in nobis desideraremus. Vultu quidem, aspectu, motuq; corporis mitis admodum erat, sed quotiens aliquo animũ inflecteret, adeo obstinato erat animo, ut nemini unquam mea sane memoria, tam durum, tamq; inexorabile uiderim ingenium. Huius uero effigiem oris, uultusq; & liniamenta corporis, mirè expressit in ædibus Bentiuolorum, amor ac delitiæ nostræ Francia spectata uirtutis aurifex, cuius unicum

V I T A

nūcūm ingēnij fastigium pariter omnes, & amant, & admirantur,
 & tanquam numen adorāt, cum ob alia, tum in primis & quia sum-
 mus nostro æuo est aurifex, & tanquam artis huiusce Deus, & in
 pictura nemini posthabendus, nullius etenim ante ipsum neque pi-
 ctura, ne etiam cælatura in profatulo uisitur, quæ teneat oculos.
 Longissimis te utique laudibus Fraucia extollerem, nisi quibusdam
 uiderer, nimio amore incidisse in profundissimam quandam adula-
 tionis speciem. Sed me longius amor, ac dulcedo uiri abduxit: ad
 propositum reuertor. Circa uictum uestitumq; ipse paruo contentus,
 tenui uictu, cultuq; delectabatur, cuius tenuissima uitæ frugalitas us-
 que ad uitium nimia ut plurimum erat. Valitudine autem uaria usus
 est, à prima iuuenta usq; ad quartum & quadragesimum ætatis an-
 num, sicuti ipsemet predicare solebat, nam plerunq; & stomacho,
 & totius corporis lassitudine quadam adeo laborabat, ut ab ortu so-
 lis ad occasum in lectulo moribundo similis perstaret, magna cum
 admiratione omnium, eoq; ipso tēpore, quod mirū est, nullā edebat uo-
 cē, quæ semet miscraretur, sed ut primū adueesperabat, incedebat qua-
 cūq; recuperata mēbrorū firmitate. Totū uitæ cursum erudiendis in-
 uenibus impēderat, cuius ego in docēdo dexteritatē summopere lau-
 do, iureq; laudo, ut q primū à parēte initiādu, & erudiēdu ei datus
 fuerim, utinamq; in proposito Pater pseuerasset. Heu, q te genitor
 sententia uertit: nimium, nimium inquam fraudasti ingenium meū, ad
 literas satis accōmodatū. Sed querimonie in aliū hominē, in alia tem-
 pora differātur. Ad destinatū opus redeo. Ut igitur multa alia omit-
 tam, quo ad studia discēdi acriores subderet faces, pueros ueluti in-
 classes distribuebat, cōcurrebant inuicem, totis ingenij uiribus, un-
 dig; reconditorū uocabulorū tela ingruiebāt, q potior dicēdi uiribus
 erat, summo cōdiscipulorū applausu, pro cornibus excipiebatur. De-
 mū haud in ullo unquā erga discipulos officio solertissimū uidi clau-
 dicare doctore, nōnunquā tamē per animi impatientiā discipulos ul-
 tra modū castigabat, de cuius in discipulos ira multa qdem sicuti ego
accepi

accepi ab eius fratre in medium adducere possem, nisi eadem illa fla-
 sum potius excitarent legentibus, quàm admirationem. Sed de ira in
 pueros hactenus. Quoniam aut̃ ad hoc uentum est, haud ab re erit
 hoc unum de eius præcipiti in iram ingenio exempli gratia ponere,
 quanquam fortasse longissimū, ut potero tamen quàm breuissime ex-
 pediam. Cum adhuc esset Foriliij cubiculum habebat in penitiorē
 palatij parte, uarijs quidem ornatum picturis, sed adeo in prima di-
 ei parte obscurum, ut nisi lucernæ beneficio, ne parietes quidem i-
 psos discernere posset, utebatur itaq; quotiēs studere uellet lucerna
 quadam fictili, raræ (ut fertur) pulchritudinis, exactissimiq; artifi-
 cij, in cuius summitate literis paulo grandioribus hoc calatum erat:
 Studia lucernam olentia, optime olere. Hanc igitur forte cum domi
 inextincta reliquisset, incendij causam fuisse creditū est, nā matutino
 tempore cum negotij causa se in forum contulisset, ignis chartarum
 fomento coalitus, per omnes cubiculi angulos diuagatus est. Perijt li-
 ber ab eo opus illud, quod inscribebatur Pastor, periere et reliqua ei-
 us bona. Fumabant igitur cubiculi fores, fenestræ flāmam incendij
 euomebāt, priusquam ignis passim effusus cōspiceretur. Fama est ad
 primum incendij nunciū tātā animo imbibisse iram, ut exclamans,
 ueluti furore quodam concitus, ad Regiam usque præcipiti gradu
 ire pergeret, pro foribusq; cubiculi astans, neq; enim ob incendium
 late cuncta depopulans ingredi licebat. Quod nam ego, inquit, tan-
 tum scelus concepi Christe, quem ego tuorum unquam lesi, ut ita in
 expiabili in me odio debaccheris? cōuersus postmodum ad simula-
 chrum Virginis: Audi Virgo ait ea, quæ tibi mentis cōpos, et ex ani-
 mo dicam. Si forte cum ad ultimum uitæ finem peruenero, supplex
 accedam ad te opem oratum, ne me audias, ne uē inter tuos accipias
 oro, cum infernis Dijs in æternum uitam agere decreui. Qui ade-
 rant, uerbis quidē quoad poterant ipsius iram lenire conabatur, sed
 clausæ erant aures, obstrepente ira, quæ adeo oppressit hominem, ut
 obiurgatis prius amicis omnibus ne se sequerentur, extra portam
 egredere

egrediretur, nec ante imposuerit frenos à menti gradu, quam in na-
 stum se se proripuerit nemus, ingentiq; cū molestia ibi diē totū egerit,
 noctu urbem petens, cum portas offendisset clausas, in fini aceruo
 prostratus lucem expectauit, mane uero Urbem ingressus, in fabri
 cuiusdam lignarij domo abstruxit sese, ibiq; iugiter per sex menses
 solus, ac sine libris uitam protraxit. Sed hec iam omittamus. Immor-
 talia animi sui monumenta, quæ posteris reliquit, prosequamur, qui
 bus manum ultimam tamen si haudquaquam imponere potuit, magna
 tamen ex parte præ se ferunt, quanta dicendi facultate, quanto in-
 genio, quantaq; demum ualuerit doctrina. In fingendis, pangenda-
 isq; primum carminibus, tam Græce, quàm Latine admodum dedica-
 tus erat, quo in genere permulte extant eius Elegiæ, Epigrammata,
 Syluæ, quarum omnium ingenij acumen, et sententiæ quanti facien-
 de sint, uidebunt qui ea legerint. Vocabulario Græco plura de suo
 addidit, multa emendauit, nonnulla etiamnum, quæ in ruinis Latinæ
 linguæ delituerant, pertinaci studio, atq; ingenij bonitate in lucem
 eruit. Epistolas scripsit ad amicos, funebres nuptialesq; orationes.
 interq; maximè præstabilia huius uiri opera cōplures splendide, atq;
 illustres extant orationes, siue ut ipse appellitare consueat Sermo-
 nes, quos tanquam mensam iucundis, numerosisq; dapibus exor-
 nauit, emendati sunt, dilucidi, ornati, et qui altissimam eruditio-
 nem, ac sciētiam præ se ferant, nihil iocundius auribus meis unquam
 accidit hisce sermonibus Codri, qui adeo sunt puri, ut loqui Latine
 penè solus uideatur. Hi uero fermè sermones omnes toti redun-
 dant lepore, facetijs ac hilaritate quadam, et ioco, atq; ita, ut haud
 grauitas facetijs minuatur, quo quidem in genere præter ceteros,
 Codrus noster excellit. Interrogatus à quodam cur in omni Sermo-
 ne tam crebris uteretur facetijs: Naturam eo finxisse homines re-
 spondebat, ut falsi essent, urbani, et narratores faceti. Timide ad
 dicendum accedebat, conscientia suæ infirmitatis, nam quia parum
 memoria ualebat, orationes suas plerunq; ex scripto recitare cōsue-
 uerat,

uerat, incredibili quidē pronūciationis fastigio, sed q̄ omnino esset an-
diētibus pergrata. Multa iocose dixit, q̄ postmodū suis in orationibus
nō inseruit. In alienis scriptis pensitādis utebatur summa, uel in rebus
minimis, curiositate, adeo ut Præceptor meus Philippus Beroaldus li-
terarū princeps & decus ingenuē p̄fessus sit, neminē illo unquā neq;
acrius, neq; acutius se uidisse aliena iudicantē. Irridebat eorū uanita-
tē, q̄ tanquā in primo literarū limine cōstituti, se se ad arduū iudicādi
genus accingerēt, nesciūt aiebat, quā graue sit onus iudicādi, oportet
enim ipsi succūbere oneri, nisi hoc munus magno ac præpotenti in li-
teris utro cōtigerit. Porro nullū maius uitū in tanto notauerim uiro
quam illud: quod rarō quempiam sui sæculi laudaret, quanquam om-
ni ex parte consummatissimū eminentissimūq;. Percontātibz quid
de hoc, uel de illo, summis nostro æuo me Hercule uiris senturet,
omnibus hac una ferē uoce respondebat: Sibi scire uidentur. Quod
si in hoc nō errasset, ut supra fidem errauit, unus penē post hominū
memoriā uere & iure laudādus esset. Verū non omnia (ut Nestor ille
apud literarū parētem Homerū inquit) data sunt hominibus simul.
Sed quoniā in Homeri cœlestis ingenij Vatis mētionem incidimus,
non alienum erit subtexere, quantopere delectatus sit, in legēdis
diuini huius Poētæ libris. Rogāti cuidam quò se cōferret ad Amasii
respondit, significans se Homeri Poësim, qua plurimum delectaba-
tur, uelle tum legere. huiusce etenim ingenij felicitatē vsq; in tantum
laudabat, ut iureiurando affirmaret, eum non hominem, sed ex Dijs
unum fuisse, qui olim uixerit inter homines, donec illa diuino scribe-
ret carmine. Dicere etiam solebat immutabili æternitate perpetua
um fore Homerū, Deosq; ipsos potius perituros esse, quam ipsa Ho-
meri Poëmata. Moritur uero Codrus Bononiæ, in Cænobio Diui
Saluatoris, quò se, cum asthmate inexplicabili affectus decubisset,
exportari uoluit, ibiq; sepultus est, annum agens circiter quartū &
quingagesimum. quem quia ex sexto nouenario conficitur, scansia-
lem uocant annum, mala generi mortalium minitantem. Cadauen-
civs

inf. nullv.

eius populari sandapila per discipulos benignè operam pollicen-
 tes, elatum est, comitante toto scholasticorum cœtu. In eius autem
 sepulchro, ut ipse mandauerat, cum extremis suis consuleret, me
 hoc curante insculptum est: Codrus eram. A plerisque quidem Epi-
 taphiam Codrum graphicè & eleganter scripta fuisse, sed præci-
 pue ab duobus clarissimis uiris, Hermico Caiado Poëta Lusitano, &
 Philippo Beroaldo Iuniore, quos ego uiros ob eorum beatissimam
 ingenij magnitudinē ualde & amo, & exosculor, dumq; uiuā amabo.
 Quam uero suis omnibus charus fuerit, mœrore funeris iudicatū
 est, huius namq; uiri mortem, bona quidē discipulorū pars lachrymis
 prosecuta est. Sed fratris Petri Antonij uerba, quæ supra defuncti
 corpus habuit, astantium ora in lachrymas soluerunt. Multa etenim
 primum questus est de humana rerum conditione, deinde supra mo-
 dum cum animus eius doloris æstu conflaretur, Deum lachryma
 bundus precabatur, ut longiorem sibi uitam eriperet. hinc itaque
 discipulorum effusi gemitus, hinc fraternæ lachrymæ, miserabilis
 facies. Quæ omnia, quotiens mihi in mentem ueniunt, uix lachry-
 mas, ut est fragilitas humana, continere possum. Illud quoque præ-
 sagij loco notatum est, quod in uulgari sermone quodam habuit
 apud discipulos suos, pridie antequam animam efflaret, cuius ser-
 monis me participem factum esse gaudeo, quem ego pro ingenij
 uiribus literis mandabo. Discipuli enim decurrentibus per ora la-
 chrymis, Codrum diu, cumq; omni precationum ambitu supplica-
 bant, ut priusquā moreretur aliquid eis mādaret, quod se dignū foret.
 Quanquam durus ille & inexorabilis, demisso in terrā uultu ptinax
 silentiū retineret, illi tamen genibus flexis, summissaq; uoce hortari,
 monere, per Christi mortem precari, nunc unus, nunc plures, non
 absterunt, antequā obstinatū uiri silentium fregerunt. Horū itaq;
 precibus uictus, defatigatusq;, in hunc ferme admonitoriū Sermo
 monem eripuit. Vicistis me inquit, discipuli, nihil aliud, postquam
 ita cordi uobis est, mando, nisi ut Deum in primis colatis, uitam
 6 2 perficiam

perficiendo bonam usq; ad senectutis limen, quod si feceritis, inueni-
 etis profectò uerissimum illud esse Furij Camilli Dictatoris, qui cum
 Populum Romanum pro concione alloqueretur, longo uerborum
 meatu ostendit, omnia prospere aduenisse diuina sequentibus numi-
 na; aduersa spernentibus. Mementote etiam num diebus singulis,
 mortales uos esse, hanc humanam uitam nihil omnino esse arbitran-
 tes. Quod autem nullius momenti hæc misera sit uita, documento ip-
 se sum. Animam uero immortalem esse censeatis, propterea mala si
 feceritis, non letamini, sed dolete, ne post corporis solutionem ani-
 mæ uestræ æternis supplicijs crucietur. Deus enim è cælo terrena
 despectans, modo in uita, sæpius post mortem nocētes punire solet.
 Nimium corporis cultum, quia id fragile, mortale, & mille casibus ob-
 noxium natura parens fecerit, nimias tum etiam diuitias, genus, for-
 mam, uires, & cætera q̃ Fortuna dat, despiciite, quandoquidē hæc ani-
 mum humanum insatiabilem reddunt. Non inscitè illud à plerisq; di-
 uinarum rerum scriptoribus ad cohibendā hanc habendi libidinem
 dictum uidetur, qui omnes uno fermè ore clamant: Quo plura habe-
 bitis mortales, acrius quæ non habebitis, cupietis. Præterea ut ipsi le-
 gendo inuenietis, multa dicta sunt, ab hisdem illis scriptoribus de
 contemnendis rebus humanis: animæ uero curam quæ insensibilis
 est, uiuitq; semper, apertis, ut aiunt, brachijs amplexamini. Nam si
 etus curam suscipietis, & circa propria eius bona uersabimini, ueri
 eritis homines, quia anima homo est: corpus uero, ut sapientiæ stu-
 diosi diffiniunt, hominis, id est, animæ, uas & instrumentū. Qui cor-
 pori & animæ inferuit, necesse est ut alterum curet, alterum negligat,
 & hæc ad cælestem uiuēdi normam satis sint. Quod uero ad
 studia attinet uestra, Filij uerbis meis attendite diligenter, ac illa pe-
 nitissimo corde tenetote. Præcepta quæ ego sæpissime apud uos ha-
 bui, si in præsentia referre uellem, breuissimum temporis curriculum
 me prohiberet. sexcentæ namq; ad eam rem partes possent colligi. In
 uniuersum, ne nudi omnino abeat, hoc uobis pro autoritate, qua do-

Hor

Sor apud discipulos pollere debet, præcipio, ne quid unquam puta-
 tis scire, quod nesciatis. Nihil est enim mihi credite, quod eque sum-
 gere debeatis, qui ad summa peruenire cupit, ac uanam & arrogan-
 tem de se persuasionem, falluntur namq; dum fallere uolunt. nec un-
 quam erubescatis ea addiscere, quæ ignoratis. Mea semper discipuli
 hæc una fuit sententia, nullam rem esse tam fœdam, quam non tur-
 pissimum esset ignorare. Accingendum est præterea ad eam, quam
 sepius dixi uobis assiduitatem dicendi, exercitationemq; sine qua
 nihil magna laude dignum consequi possumus. Multa quidem super
 hoc dicenda essent, sed hæc summa est, ut in primis sit uobis amor,
 curaq; uirtutis, quâ nullis machinis, nulla uentorû uis subuerti posse co-
 gnoscetis, si animis uestris memorabile illud, ac immortale Stilpho-
 nis dictum reuocabitis, qui cæteris bona Fortune asportantibus, ro-
 gatus à Demetrio an aliquid suarum rerum sibi quisquam militum
 eripuisset: cui Stilphon, haud equidem inquit, neminem enim se uia-
 disse scientiam auferentem assueuerat. Idem ferme de Biante scri-
 ptum inuenietis, qui capta patria, cum admonitus esset à quodam, ut
 bona secum & ipse asportaret, se id facere affirmabat, omnia sua
 dicens portare secum. O præclarû responsum, & docto homine di-
 gnum, existimabat etenim uir ille sapientissimus nihil suum esse, quod
 eripi, quod amitti posset: sed potius ea esse Fortune ludibria, quæ nos
 bona uocamus. Quapropter nil homini magis expetendum esse uide-
 tis, quam ut uitam suam optimarum artium studijs excolat, hæc ad
 splendorem, hæc ad decus, hæc ad gloriam nos perducit eternam.
 Non pluribus uerbis opus est differere, quam bene, & quam fideliter
 ego uos, cæterosq; omnes discipulos meos semper & ubiq; edo-
 cuerim. Si doctrinâ meam uero pectore admirari soletis, quæ utinam
 digna esset opinione uestra, ite non tam pedibus, quam mente meam
 in sententiam, & orate Deum, ut mei similes esse possitis. Si ego de
 me apud uos glorior, iure glorior. nam uos meæ huius gloriæ futuri
 estis hæredes. Ego die crastino uestra utar opera, id honoris Dei im-

mortalis causa libenter agite. Superest, quod à Deo immortalì impetratum uelim, ut uos perpetua felicitate fruamini. Ego qdem ceteris latus, sed hoc uno torquor, quod immatura morte praeuentus, meritis uobis grates, pro tantis in me beneficijs persolvere nō potero. Ultimū a dmonitorij sermonis fuit, se pluribus uerbis illos, quam uoluisset fatigasse, esse reliquum, ut si quid erroris, uel qui uoce uel facto erga illos per imprudentiā admisset, ueniā fragilitati humanae darēt. Cū finē dicendi fecisset, discipulos magna pietate, atq; lachrymis amplectēdo dimisit. Ad hēc illi nihil reſpōdentes, sed lachrymantē abire. Vnus tamen dolorē uix tristi animo premēs aliquandiu perſtitit, hunc ergo cum uidisset sublachrymantē blanda manu prehendit: Vultus tuus fili mi dicens, nescio quod ingens malum prae se fert, non lachrymis opus est, quae nullo usui sunt, inuitabile enim fatū est. Cum diē obiret, ne hoc silentio inuoluā, breuē orationē habuit, in qua d'sseruit mortē esse summū bonum. Questus est etiam saepius, quod antequam moreretur ea literis mandare non potuerit, q̄ animo destinauerat. Cū quisq; rebus futuris ignarus sit, nō expectet incerti cūctus alē. Verba ipsius sunt, si ego inq̄ moriar, nam propē ineluctabilē legē Fati mei adesse sentio, breu quod bona mecū interibūt. Ceterū quātus uir ille fuerit, attestarētur Codri Antiquitates, q̄ nisi mors, quae humana plerunq; irrita facit appropinquasset, nūc in manibus omnīū haberentur. Sed prob dolor, inuidit tantae rei coelū, quid autē scripturus esset in his Antiquitatibus sanē ignoramus, opinamur, si diutius uixisset, scribere uelle arcana quadā & re cōdita, tā Græco, q̄ Latino sermone, nam passim in marginibus librorum, in qbus studere solitus erat, eius manu scriptū inuenimus, Vide Codri Antiquitates, saepius etiā ibidē citat secundū uel tert. ū Antiquitatū librū. Fabularū opus nec nō se scripturū esse, in primo eius Sermone notauimus. Omnino meminisse debemus id quod à multis saepissime usurpatū est, Quod cuiq; faciendū est, sero facere ne incipiat. Clamat Christus Deus noster in hac propē sententiā, quāquā sen-
sus ille

fus ille ad altiora sit referendus, Estote parati, quia nescitis diē neq;
 horā. Causam ualitudinis unde cōtraxerit, diuersitas tradentū ambi-
 guū reddit, mihi ipse eadē de re interrogāti respōdebat: ingruere
 morbū cepisse, sumpto semel tantū lautiore cibo, aliq̄ uero aliter. Sed
 ea quę discrepāt, in mediū relinq̄. Aspergebatur eius, frater infā-
 mia, quasi mortis causa tāti uiri extitisset. Nam cū egrotaret Codrus
 arcę nūmarie clauē nocte clam surripuisse, fratrē ē puluinari nō de-
 sunt q̄ affirmant, quod ubi Codrus animaduertit, in tantam aiūt inci-
 disse animi angustia, ut duobus diebus cōtinuis, antequā animam
 efflaret, nihil ferme aliud uociferaretur, quam ut scrini j clauē sibi
 darēt. Libet exclamare cū Poēta eminētissimo: Quid nō mortalia pe-
 flora cogis, auri sacra fames? Circa Christianū dogma, si nō re, saltē
 uerbis plerunq; claudicabat. Rogātibus amicis qd̄ sentiret de immor-
 talitate animę: nescire se respōdebat, qd̄ post mortē de se futurū es-
 set, uiueret ne animus, siue anima, an interiret unā cū corpore. quęq;
 de inferis homines prędicarēt anilia dicebat esse quedam terricula
 mēta. Extat in eū Epigrāma nobile amarissimis sanē uerbis expro-
 brās, quod nō recta de Christo sentiret, de inferis, de immortalitate
 animę. Ecclesie tamen sacra, cum ad ultimum uite finē egrotaret,
 ipsemet petijt. Nā cum ad se Christi corpus per sacerdotem asse-
 ri uideret, pectus manibus atque ora, pœnitentis in modum percuti-
 ens, miserum se esse profutebatur, & nunquam sapientem, qui du-
 ctus esset per omnem ferē uitam à tanta animi cecitate, oculis deina-
 de ac manibus ad cœlum sublatis, Virgo Regina inq̄, quę cœlum
 incolis, ser queſo opem misero peccatori, noli me qui tuum in si-
 num confugio, supplicem reiicere, si unquam peccantem homi-
 nem uoti reū fecisti, sic mihi extrema oranti dextrā ab alto porrigas
 oro. Interrupit orationē discipulorū gemitus, obtortēq; sunt omni-
 bus lacrymę. Sacerdos uero apprehēsa eius dextra, nomine ipsum
 cōpellans, Codre fili mi ait, bono esta animo atq; intrepido, nec Dei
 misericordiā desperes, placabiles enim sunt sensus bonorū. Deus, qd̄
 dabit, bonus est, ergo deus placabilis. In ultimo limine uite te sum-

C O D R I

Quis iste rerum conditor Deus collocavit, penet quem omnium rerum est arbitrium. Quamobrem te quaeso Codre, nunc uirilem animum, nunc ualidas sapientis animi uires ostende. Inter hæc omnes ad Deum supinas manus tendentes pleni lachrymarum in genua procumbebant: Codrus uero multis & ipse cum lachrymis coelestem illum panem uenerabundus manducavit, Deo & se animamq; suam cõmendans. Nocte, quam is ultimam in terris egit, signum alienata mentis ostendit, uidebatur enim sibi uidere quẽdam ingenti magnitudine, capite raso, barba ad terram usq; promissa, ardentibus oculis, faces in utraq; manu gestantem, ac toto corpore tremebundum. Hunc pauore uerba dictante his alloquitur uerbis: Quis nam tu es qui solus furiali habitu, ea noctis parte qua mortales somno altissimo premuntur, deambulas? noli ad me, qui Dei amicus sum infestus accedere, effare quid queras? quo ire pergas? hæc cū dixisset è stratu prosluit, quasi illum in se irruentẽ uitaturus. Codri auditores complures sane fuerunt, sed præcipue existimationis, Ioannes Baptista Palmarius, quem unice dilexit, Cornelius Vol'a, Camillus Palcottus, Antonius Albergatus, & Peregrinus Blanchinus consobrinus meus, iuuenis altẽ admodum indolis, qui, heu miseram mortalium conditionẽ, acerbissimis raptus est Fatis. Tuam mi cõsobrine memoriam summa cum beneuolentia in pectore habeo, critq; eterna, dum uita suppetet. Dehinc Philippus Beroaldus Iunior, qui publice legendo post Beroaldum Maiorem primum obtinet locum. Auguriorum hoc quoq; æuo, nemo magis fuit obseruantior, ea etenim existimabat Diuina quadã cõstare prouidentia. Si quando eius puero lucerna extingueretur, caue, caue tibi miser alte proclamabat: retrogradere, ingens nanq; tibi imminet malum, & ita si quid opus erat, ipse peragebat, ne puer ille periclitaretur. Prodigia nec minus, si qua vulgo essent nunciata, malum uel sibi, uel cuius literarum Professori Facta minitari arbitrabatur. Innumerabilia fuerunt eiusmodi, quæ si uellem in unum librum separatim congerere, tamen in angustijs uersa

V I T A.

versarer. Codri cognomen hoc modo traxit: cum esset Foriliuij, acci-
dit ut Princeps Foroliuiensium Pinus Antonio se cōmendaret in uia
forte sibi obuiam facto, cui Antonius subridens, Dij boni inquit,
quam bene se res habeat uidetis: Iupiter Codro se commendat, hinc
omnes eum mutato nomine Codrum appellauerunt. Sunt qui tradāt,
obscæno puerorum amore eum fuisse insanum. Sed age hæc, & alia,
quæ à maledicis hominibus falso obiecta sunt omittamus, ne uidea-
mur de his rebus loqui libenter, quæ natura semper odimus. Talium
enim hominum cœnosos mores, atq; sermonem quotiens audio, taci-
turnitate, & rubore ostendo eum me sermonem iniquo ferre ani-
mo. Ex amicis maxime dilexit Protonotarium nostrum Galeatiū Ben-
tiuolum, cuius laudes tum carmine elegantissimo, tum soluta oratio-
ne æternitati consecrauit, de quo illud memoratu dignum dicere so-
lebat: nisi Galeatius esset, non essem ego. cuius tum etiam Patrem Io-
annem Bentiuolum uerissimis laudibus extollens, Bononiensium ex-
tremum appellabat. Minum quoq; Roscium celebratis monumentis
à Beroaldo laudatum summo opere dilexit, quem literatorū omnium
asylū appellare cōsueuerat, pluresq; esse Mimos in Bononiensi ur-
be desiderabat. In cæteros aut, ut erat natura inconstans, se uarium
exhibebat, hunc modo humaniter, benigneq; excipiens, modo ipsum
illum si horam interponeres, fastidiebat. Dicere etiā solebat, in hoc
se tantum ueros habere amicos, quia uerba quæ nullo pretio emer-
tur, liberaliter darent, quod si aliquo sibi casu opus fuerit ipsi il-
lis uti, tum maxime intellecturum quāta amicorum laboraret inopia.
Possẽm hic quiddam exemplum referre, quod nunc succurrit, sed par-
ce quædam, quædam autem pleno, ut aiunt, dicẽda sunt gurgite. Cæ-
terum nos ipsius quoq; Testamentum legimus, quod ex tempore tri-
duo antequam animam ageret, ipsemet condiderat, cuius initium ita
est. Ego Antonius Vrccus Corthesij Vrcei iam filius, uitam & salu-
tem ab immortalī Deo spero & opto, sed cum res humanæ fragiles
sint & caduæ, & scansilis annus qui fit ex sexto nouenario malum

c

mibi

H. p. multa

C O D I C I V I T A .

mihi minetur, dum memoria & ingenio promptus sum & ualeo, ita de rebus meis disponi uolo. In primis animum meum, seu animam. Omnipotenti Deo cōmendo, per eius uerba sic dicens: In manus tuas Domine cōmendo spiritum meum, quem quidem animum semper, immortalem duxi contra Epicurum oscitantem, & eos qui sub Christiano nomine nihil Christiani agunt: corpus uero Templo Sancti, Saluatoris ornatissimo & religiosissimo cōmendo & trado Bibliothecæ eius opus quoddam sancti Basilij in membrano scriptum, uetus & magnum ē Constantinopoli apportatum dono liberaliter & trado. Decimas uero pro animæ meæ salute soluendas, libras uiginti Conuentui Sancti Saluatoris prædicti, hoc est decem pro sepultura, decem pro salute animæ meæ. Item pro male ablatis uolo libras decem dari, & exolui spurjis sine patre uiuentibus. Patrimonium aut̃ meū Ioanni Sacerdoti, Ludouico scholari studentī in iure Pontificio, & Amadeo iuueni, fratribus meis ex alia matre natis pari portione distribuendum uolo. Sororibus autem Catharina, Lucretia, ne se præteritas putent, quinq; libras cuilibet earum lego. Petro Antonio fratri meo uterino & germano in alijs rebus providebo. Cassandræ uxori fratris Petri Antonij decē libras lego. Et Lianoræ fratris filiæ centum libras nomine dotis cōstituo, quas ad heredem meum redire omnino uolo, quem infra nominabo, si Lianora ipsa intra tempus testandi moreretur. Omnium aut̃ bonorū meorū, siue uestes, siue libri, siue pecuniæ argenteæ, uel aureæ sint: præterea omnium suppellectiliū quæ ad me spectant, uniuersalem heredē relinquo, cum summa pace, benedictione, & osculo Petrum Antonium germanum & uterinam, ut suprà dixi, cui præcipio & mando omnia superiora legata perficiat, & libros Græcos alienos mihi traditos reddat, & pecunias inde extractas debitoribus soluat in animæ meæ subleuationem.

ANTONII CO

D R I V R C E I L I B R O R V M

I N D E X

Chilles causam	sunt comparanda	126
pestilentie	amor habet duo extrema admo-	
cognouit	dum uitiosa	236
pag. 107	amor rebus omnibus anteit	125
achilles mortē	amor omnia suffert	126
Patrocli misere deflet	amor maternus incredibilis erga	
egritudines populares ex sole	filium	127
pag.	amor nullus in nobis	50
etas media quid	anima quid	63
etas prisca habuit fortes & ma-	anima uitij decolorata dabunt	
gnanimos	pœnas post mortem	152
etas uxoris tempestiua	anima facit hominem	3
etas hominis triplex	animi uirtus ueritas	149
etas Homeri	animos hominū qd excitat	91
etas omnia fert	animus afficitur quatuor pertura-	
æris qualitatem solent sequi in	bationibus	149
genia	animus fortitudinis	252
æris temperies sanitatis præpa-	animus quibus uerum perspicere	
ratrix	potest	150
ager felix omnia producit	animus hominis qcquid optare	
agricultationis dignitas	potest in Homero inuenit	250
agricultura & utilis & honesta	animi defectus remedium est re-	
pag.	frigeratio	109
amantium querela	animi perturbationes sedare uult	
ambitiosi in titulis & honoribus	Codrus	1
pag.	animal libidinosum fœmina	234
amor nullis herbis medicabilis	animal nullum pulchrius puella	
amor uxoris & meretricis non	pag.	125

INDEX.

animal nullum sine usu aquæ ui-	artium ac scientiarum magister Ho-
tam ducit 120	merus 174
animali cuilibet quiddam propri-	astrologorum negotium 55.56
um datum à natura 239	auaritia omnia subuertit 231.232
antipater Poëta Epigramma de	augustini dictum de forma 88
Homero scripsit 176	aureæ ætatis causa fuisse pasto-
antonij Galeati ingenium nemo sa-	res 186
tis admirari potest 128	aures faciles ad maledicta 239
antiquitatis amantissimus Vergi-	B
lius 2	Barbarica res est clamor 106
antropophagi uestuntur huma-	bonum summum quid 63
na carne 70	bonum summum posuerunt Philo-
apuleij & Luciani asinos Codrus	sophi in silentio 106
habet in manibus 1	& 54
apuleius in asinum mutatus 3	bonum summum dixerunt Philo-
aquæ usus 120	sophi esse scientiam 248
aranearum telis similes sunt leges	bonus & fidus quis 211
pag. 70	bononiensis urbs formosissima
aristoteles quinque elementa exi-	pag. 88
stimauit 105	bononienses patria lingua se-
aristoteles monet audire Hesio-	nes barbas appellant 6
dum 208	C
ars nulla stabilis 7	Cadauera mortuorum quomodo
ars consistit in faciendo 150	tractata 74
artes liberales nullam habent cer-	caluarie mortuorum in quo usu
titudinem 13	fuerint 74
artes liberales è Græcorum fonti-	carmina superinscripta tumulo
bus emanarunt 190	Hesiodi 208
artes liberales numero septem	cato integer uitæ fuit 89
pag. 190	cælum ipsum fabulis plenum 74
artes omnes sunt fabula 15	cerebrum & cor prima membra
	in cora

INDEX.

in corpore humano	245	codrus subiratos persensit sibi	
caesar Pompeium & consules ce-		esse quosdam medicos	92
pit	81	codrus 18. l. brū Homeri se lectu-	
caesaris filia Iulia ē partu mor-		rum promittit	83
tua est	80	codrus secum philosophatur	58
chirurgus nullam habet stabilita-		codrus cōprehendit omnes ocio-	
tem	13	fos tam diuites quam paupe-	
cibus & uinum dant. uires & fi-		res	71 & 72
duciam	108	codrum iuuenis hortulana bar-	
cibi mediocrem somnum indu-		bam appellat	6
centes conseruat formā	88	codrus omnes uitae humane para-	
civilitatis iustae species tres	107	tes est. examinaturus	1
clamor est res barbarica	106	codrus omnem uitam hominis ta-	
claudi quare libidinosi	228	xauit	69
codrus timet cōmutari suum no-		codrus demonstrat fabulam esse	
men	1	nostram uitam	5
codrus Poëtas Grecos iubet uer-		codrus habet in manibus asinos	
sare in manu	211	Luciani & Apuleij	1
codrus pulchritudinem fauora-		codrus animi pturbationes uult	
bilem esse ostendit .	85	sedare	1
codrus felicem se dicit si liberis		codrus ostendit quomodo fiat	
non careret	130	transmutatio	3
codrus nebulones uocat q. se sta-		concordiae proprium est omne	
tim praedicant esse Gramma-		bonum	104
ticos	96	coniugatorum lamentationes	11
codri ingenium alienū à maleuo-		&	12
lencia ac maledicentia	93	coniugium genus seruitutis	114
codrus Homerū audire & edisce-		cōiuncta quid edant & ferant	11
re admonet	112	cor & cerebrum prima membra	
codri impium dogma	118	in corpore humano	245
codrus sine uxore uitā degit	129	corporis pulchritudo quonā mo-	
		c 3 do possit	

I N D E X.

do possit seruari	94	lum	104
corporis nimia pulchritudo misc		diuinarū & humanarū rerū ima	
ria est	329	go Homeri poemata	94
corporis bona quidam ponunt ui		diui unde multi dicantur	4
res	103	diuortia unde fiunt	13
corporis humanis liquores duo		docti uiri rogandi non contema	
gratissimi	108	nendi	50
corpus pulchrum	85	dominatio multorum non est bo	
corporis grauati remedium est		num	104
somnus	108	E	
corporis humani mēbra sunt du		Elementa quinq; existimauit Ari	
plicia	109	stoteles	105
corpus quid	101	eloquentes qui	214
corporibus certis continentia ni		eloquentia est uirtus	214
mia nocet	123	epigramma de Homero	176
corpus non facit hominem sed		error non defendiur inuehendo	
anima	3	pag.	51
D		euclionis querela	12
Demarchus Parrasius in Lupum		excrementum duplex	229
se conuertit	2	exercitijs utendum præcipit Ho	
deus noster redēptor usus trans		merus	109
figurationibus	3	exercitium nullum stabile	7
dialecticorum negotium	53	experientia fallax	15
dialectici sunt fabule	53	F	
dij curant & non negligunt mor		Fabule omnes fuere & sunt qui	
tales	94	in tenebris sedent	5
disciplina liberalis Græca nomi		fabule sunt Historici	52
na seruant	168	fabule sunt Dialectici, Rhetori	
disciplinis puer quando traden		ci, Oratores	53
das	131	fabularū Græcarū interpret Cos	
discordiæ propriū est omne ma		drus	L
		fabula	

I N D E X

<i>fabule sumus uiuentes</i>	5	<i>foemina animal ualde libidinosum</i>	234
<i>fabule sunt omnes sectae</i>	65	<i>foeminarum nuge, inuidia & malignitas</i>	12
<i>et 66.</i>	67	<i>foeminae pudicae et modestae quae</i>	122
<i>fabule quare inuentae</i>	182	<i>pag.</i>	122
<i>fabulam esse uitam nostram Codrus demonstrat</i>	5	<i>foeminae nostrae similes sacerdotibus</i>	115
<i>fabularum inuentrices uetulae</i>	6	<i>foeminarum intemperantia</i>	155
<i>fabule sunt nostra tempora</i>	7	<i>foeminae sunt mendaces</i>	160
<i>fabule sunt omnes artes</i>	13	<i>foeminarum indignationes & ira</i>	115
<i>fabularum species</i>	182	<i>pag.</i>	115
<i>fabula laici ueritas</i>	17	<i>foeminae querulae ac impudentes</i>	13
<i>fabula quid</i>	5	<i>pag.</i>	13
<i>fabulae uariae de coloribus & nominibus colorum</i>	65	<i>foeminarum improbitas</i>	115
<i>fabulis humana natura delectatur</i>	75	<i>foeminarum Magarum ars & quid fecerint</i>	3
<i>fabularum parens Homerus</i>	1	<i>foeminarum querela</i>	115
<i>fabulatori bono opus quid sit</i>	46	<i>forma nutritur somno</i>	88
<i>fabulis plenum ipsum coelum</i>	74	<i>fortune blandimenta leuia & instabilia</i>	69
<i>fabulae quantarum uirium</i>	183	<i>fortune antiqui foeminam pinxerunt</i>	244
<i>fabulosi & uani sunt pictores</i>	52	<i>fortunam non undequaque sectantes laudandi</i>	244
<i>fatuus & insensibilis qui nihil amat</i>	126	<i>fortune incerta</i>	244
<i>fides magnates</i>	211	<i>folijs & muscis homines comparantur</i>	102
<i>filijs quare similes matri</i>	230	<i>fortitudo</i>	
<i>filius sapiens letitia patris</i>	127		
<i>fistulam quis inuenerit</i>	84		
<i>foeminae quaedam magnas opes absument</i>	115		
<i>foeminae agrestes & opifices fabulae</i>	9		

I N D E X.

<i>fortitudinis animus</i>	252.	<i>phiphanis</i>	206
<i>formam quæ corrumpunt</i>	87	<i>hesiodum monet audire Aristote</i>	
<i>forma evanescit</i>	11	<i>les</i>	208
<i>formosa puella nihil pulchrius</i>		<i>hesiodi tumulto carmina superis</i>	
<i>pag.</i>	125	<i>scripta</i>	208
<i>furari honorificum apud Aegy-</i>		<i>hesiodus dignior Homero</i>	206
<i>ptios & Lacedæmonios</i>	70	<i>hesiodus uicit diuinum Homerum</i>	
G		<i>pag.</i>	207
<i>Gloriam esse uitæ Horatius cog-</i>		<i>hesiodi ossa ubi sepulta</i>	207
<i>nouit</i>	17	<i>hippocrates princeps medicorū</i>	
<i>gloria est uana</i>	17	<i>pag:</i>	216
<i>gloriosus ex ueritate beatus uo-</i>		<i>historici sunt fabulæ</i>	52
<i>catur</i>	17	<i>historia pulchra quæ sit</i>	89
<i>græcæ literæ plurimū utiles</i>	168	<i>homeri Poëmata duo præcipua</i>	
<i>græciam omnem peruagatus Ho-</i>		<i>& admiranda sunt</i>	93
<i>merus</i>	95	<i>homeri uersus sunt hexametri</i>	
<i>grammaticorum certamen</i>	16	<i>& heroici</i>	94
<i>grammatici nomen sibi uendica-</i>		<i>homerus omnem Græciam per-</i>	
<i>re quid opus sit</i>	96	<i>uagatus</i>	95
<i>græca nomina seruant omnes di-</i>		<i>homerum omnes Poëtæ tam Græ-</i>	
<i>sciplinæ liberales</i>	168	<i>ci quam Latini sunt imitati</i>	
<i>gula quid excogitauerit</i>	11	<i>pag.</i>	112
H		<i>homerus quicquid animus homi-</i>	
<i>Hannibal pauper & diues erat</i>		<i>nis discendi cupidus, docet</i>	
<i>pag.</i>	233	<i>pag.</i>	250
<i>hercules fuit uinosus</i>	226	<i>homerus cognouit Planetas &</i>	
<i>herculis nodum nemo cognoscit</i>		<i>eorū domos aliq; multa</i>	100
<i>pag.</i>	14	<i>homerus naturam humanam sub</i>	
<i>hesiodus tria genera hominū de-</i>		<i>duplici fabula complexus est</i>	
<i>scribit</i>	249	<i>pag.</i>	75
<i>hesiodus duxit uxore filiam Am-</i>		<i>homeri librum 18. Codrus se le-</i>	
		<i>aturum</i>	

INDEX

<i>Aurum promittit</i>	83	<i>hominis animus quicquid opta-</i>	
<i>homeri Poëmata imago diuina-</i>		<i>re potest in Homero inuenit</i>	
<i>rum & humanarũ rerũ</i>	90	<i>pag.</i>	250
<i>homero Hesiodus dignior</i>	206	<i>hominum genera tria describit</i>	
<i>homerus quis sit</i>	171. 172.	<i>Hesiodus</i>	249
<i>&</i>	173	<i>hominis ætas triplex</i>	217
<i>homerus artium ac scientiarum</i>		<i>homine nihil imbecillius terranu</i>	
<i>magister</i>	174	<i>trit</i>	7
<i>homerus quando & quamdiu ui</i>		<i>hominũ animos quid excitet</i>	91
<i>xerit</i>	176	<i>hominum mentes quales</i>	102
<i>homerus melodiarum differenti</i>		<i>homines uerti in lupos fabulo-</i>	
<i>as cognouit</i>	105	<i>sum</i>	2
<i>homerum audire & ediscere Co</i>		<i>hominũ thesaurus est labor</i>	188
<i>drus admonet</i>	112	<i>homini mori dupliciter contingit</i>	
<i>homerus optimus magister pictu</i>		<i>pag.</i>	137
<i>re</i>	111	<i>homines qui dicuntur</i>	152
<i>homerus imparia inducit supe-</i>		<i>homo non est id quod uidetur</i>	3
<i>ris sacrificari</i>	105	<i>homini nihil melius morte à natu</i>	
<i>homeri ætas</i>	176	<i>ra datum</i>	179
<i>homerus fabularum parens</i>	1	<i>homo hominem opprimit</i>	121
<i>homerus præcipit utendum exer</i>		<i>homo constat ex animo & cor-</i>	
<i>citijs</i>	109	<i>pore</i>	94
<i>homerum diuinum uicit Hesio-</i>		<i>hominem non facit corpus sed</i>	
<i>us</i>	207	<i>anima</i>	3
<i>homo quid</i>	101	<i>homines prauī qui</i>	152
<i>homo miser qui sine doctrina Di</i>		<i>homines in beluas mutantur</i>	3
<i>alecticorum nescit ratiocinari</i>		<i>homini longa dies quid conferat</i>	
<i>pag.</i>	53	<i>pag.</i>	6
<i>homo omnis mendax</i>	152. 153	<i>homines student omnes libertati</i>	
<i>hominum genus mordax & ma</i>		<i>pag.</i>	113
<i>lignum</i>	49	<i>homines folijs & muscis compa</i>	
		<i>rantur</i>	

I N D E X.

<i>rantur</i>	103	<i>tatem</i>	242
<i>homines nauci gloria tumefacit</i>		<i>ingenium summum summa que</i>	
<i>pag.</i>	17	<i>rit amplecti</i>	208
<i>homines in hac uita tria solēt ap</i>		<i>intemperantes qui</i>	227
<i>petere</i>	124	<i>inutile omne quod præter mensu</i>	
<i>homo quando mutetur in belu-</i>		<i>ram est</i>	109
<i>am</i>	3	<i>iulia Cæsaris filia è partu mortua</i>	
<i>hominibus quid natura tribuerit</i>		<i>est</i>	80
<i>pag.</i>	217	L	
<i>horatius gloriā esse uitium cog-</i>		<i>Lactis alimentum mores secum</i>	
<i>nouit</i>	17	<i>uehit</i>	131
<i>humana carne uestuntur Antro</i>		<i>lectulo libero nihil iucūdius</i>	117
<i>popphagi</i>	70	<i>legi uni se obstringendum</i>	71
<i>humanam uitam sub duplici fa-</i>		<i>leges similes telis aranearū</i>	70
<i>bula est complexus Homerus</i>		<i>lex quid</i>	69
<i>pag.</i>	75	<i>libidinosi qui</i>	228
<i>humanam uitam cōsumit super-</i>		<i>liberales artes nullam habent cer</i>	
<i>flua libido</i>	227	<i>titudinem</i>	15
<i>humana natura fabulis delecta-</i>		<i>liberales artes numero septem</i>	
<i>tur</i>	75	<i>pag.</i>	190
<i>humana mutatio facilis</i>	4	<i>liberales artes emanarūt è Græ</i>	
<i>humani corporis membra sunt</i>		<i>corū fontibus</i>	168.190
<i>duplicia</i>	109	<i>libertati student omnes homines</i>	
<i>humanis corporibus liquores</i>		<i>pag.</i>	113.114
<i>duo gratissimi</i>	108	<i>liberorum propria uirtus est ue-</i>	
I		<i>ritas</i>	151
<i>Ignis utilitas</i>	120	<i>librorū impressores fabule sunt</i>	
<i>ignorantia summum malum</i>	248	<i>pag.</i>	51
<i>imparia inducit superis sacrifi-</i>		<i>linguaces uituperandi</i>	213
<i>cari Homerus</i>	105	<i>literarum cognatio & casuum</i>	
<i>ingenia solent sequi aëris quali-</i>		<i>pag.</i>	97
		<i>literis</i>	

INDEX.

literis insudendum	248	medici cuiusdam iuuenis certamen cum Codro	48. 47.
literatorum uirorum certamen	17	et	49
et	18. 19	medicina quid	87
loquentes qui	106. 214	medici sunt autores temperantiae	216
lucani mors cuiusdam Morio demanda	79	medicorum studium	240. 241
lucanus adhæsit Neroni	79	medicina quid	240.
lucanus plenus utilitatis et uoluptatis	89	et	138
lucanus captus est	79	medicus nullam stabilitatem habet	13
lucretius quid de anima senserit	pag.	medicos quosdam ignorantie reprehendit Codrus	92
luxus in conuiujs	11	medicinae precepta à quibus tradita	197
M		medium quid	214. 215
Maio malum nubere	131	medium in omnibus seruandum	pag.
malum summum quid	63	pag.	222
mali corui malum ouum unde originem traxerit	91	media ætas quid	217
malus et perfidus quis	211	mediū in omnibus seruatur	214.
marito infirmo uxor præstat officia	124	et	218
maternus dolor incredibilem amorem declarat erga filium	127	medium nullum in malis rebus	pag.
matrone limine contineri non possunt	12	pag.	237
medicinae operâ dant ueterinarij	pag.	melodia est duplex	105
pag.	14	melodiarum differentias Homerus cognouit	105
medicina est fabula	13	membris uigorem adfert oleum	pag.
medicus multis alijs conferendis	pag.	pag.	109
pag.	106. et 197	mendacium est uitium	148.
medicina bifariâ diuiditur	107	et	151
		mentiri interdum utile	160
		d 2	mentula

I N D E X.

<i>mentula equitantibus quare eri-</i>		<i>neroni adhaesit Lucanus</i>	79
<i>gatur</i>	228	<i>nuptarum prudentia ac patien-</i>	
<i>meretrix quid diligat</i>	126	<i>tia</i>	13
<i>milo Crotoniata triginta panes</i>		<i>nutrici bone habitudinis puer</i>	
<i>una coena comedit</i>	226	<i>tradendus est</i>	131
<i>mors omnia aequat</i>	87	<i>nutrix ne coeat curandum</i>	131
<i>mortalia facta peribunt</i>	17	O	
<i>mortalium mutatio in animalia</i>	2	<i>Ociosos tam diuites quam paupe-</i>	
<i>mortuorum cadauera quomodo</i>		<i>res Codrus comprehendit</i>	71
<i>tractata</i>	74	<i>et</i>	72
<i>morte nihil melius homini a na-</i>		<i>oleum membris uigorem adfert</i>	
<i>tura datum</i>	179	<i>pag.</i>	109
<i>mortales Dij curant et non ne-</i>		<i>oratorum et Rhetorum negoti-</i>	
<i>gligunt</i>	94	<i>um</i>	53
<i>mores imprimit alimētum lactis</i>		<i>oratores sunt fabule</i>	53
<i>pag.</i>	131	P	
<i>mulieres sunt mendaces</i>	160	<i>Panis naturalis cibus hominis</i>	
<i>mulierum indignationes et ira</i>		<i>pag.</i>	108
<i>pag.</i>	113	<i>parasitica ars unde originem du-</i>	
<i>mulieres querule ac impudentes</i>		<i>xerit</i>	104
<i>pag.</i>	13. 115	<i>pastionis utilitas</i>	185
<i>mundus quare immortale</i>	73	<i>pastoria ars quid et unde</i>	184
<i>muscis comparantur homines</i>	103	<i>pater egrotans per suam pro-</i>	
<i>musica laudata à Pythagoricis</i>		<i>lem uidet se immortalem</i>	127
<i>pag.</i>	105	<i>paternus amor in filium</i>	127
N		<i>patrocli mortem Achilles misce-</i>	
<i>Natura quid hominibus dederit</i>		<i>re deslet</i>	83
<i>pag.</i>	217	<i>pestilentiae causam cognouit A-</i>	
<i>nebulones uocat Codrus qui se</i>		<i>chilles</i>	107
<i>statim predicant esse Gram-</i>		<i>phago fuit uoracissimus</i>	226
<i>maticos</i>	96	<i>philosophia quid</i>	62. 179. 148
			<i>philoso</i>

INDEX.

<i>philosophus quid curare debet</i>		<i>pueritia quid</i>	217
pag.	143	<i>prudentes conuiuia in cœna quid</i>	
<i>philosophi summum bonum posuerunt in silentio</i>	106	agant	174
<i>philosophi uirginitatem damnât</i>		<i>prudentiæ officium</i>	150. 252
pag.	123	<i>puer quando assuefaciendus</i>	131
<i>philosophi uaria sentiunt de uoluptate</i>	63	<i>pueri antiqui quatuor solebant</i>	
<i>philosophorū opiniones de anima</i>	61	discere	131
<i>pictura quid</i>	111	<i>puer quando tradendus discipulis</i>	131
<i>pictores uani & fabulosi</i>	52	<i>puer nutrici bonæ habitudinis</i>	
<i>planetae habent suum mediū</i>	220	tradendus est	131
<i>plinius sciendi fuit audissimus</i>		<i>puella formosa nihil pulchrius</i>	
pag.	241	pag.	125
<i>plutarchus doctrinæ suæ monumenta reliquit</i>	112	<i>pulchritudinis formam quæ seruent</i>	48. 87
<i>poësis quid</i>	111	<i>pulchritudo quid</i>	85
<i>poëtæ Grecos in manu uersare iubet Codrus</i>	211	<i>pulchritudinis dignitas à tribus extollitur</i>	84
<i>poëtarum negotium</i>	52	<i>pulchritudo causa multorum malorum</i>	87
<i>poëta Antipater Epigramma scripsit de Homero</i>	176	<i>pythagoras omnia in numeros redegit</i>	104
<i>polla uxor Lucani laudatur</i>	80	<i>pythagoras in magna ueneratio ne fuit apud discipulos</i>	104
<i>pompeium & Consules Cæsare cepit</i>	81	R	
<i>portentum inusitatum</i>	69	<i>Reges sapiunt & delirant</i>	68
<i>potestatem circularem habet sol</i>		&	69
pag.	100	<i>republica instabilis</i>	67
<i>pregnantes oportet curare corpora</i>	131	<i>rhethorum & oratorū negotium</i>	
		pag.	53
		<i>rhethorica distat à Dialectica</i>	90
		d 3	Saluti

INDEX.

S

Saluti perpetua consulendum potius quam breui uoluptati	121
sanguis est cibus spiritus	101
sanitatis causæ sunt labores	109
sanitatem cōseruat uictus & aer	pag. 108. 109
sanitatis autor est medium	215
sapiens filius est oculus patris	pag. 127
sapientis uiri officium	116
☞	117
sapiens quid amare debet	126
sapienti an sit ducenda uxor	113
sapiens apud priscos quinq; modis dicebatur	135
scientiam summum bonum dixerunt esse philosophi	248
scientia nunquam grauis	239
scientiæ acquirendæ maioribus maximum fuit studium	239
☞	240
scientia speculatiua in tres partes est diuisa	98
sectæ omnes fabulæ sunt	65
☞	66. 67
senectus quid	6
☞	217
senectus est morbus	6
senes barbas appellant Bononenses patria lingua	6

senem nō honorare nephas	133
senectus apud ueteres in magno honore habebatur	132
sepulture uarietas	74
silentium est græcanicum	106
silentio oportuno nil laudabilius	pag. 106
simon Samaritanus unā cum discipulis suis usus est transfiguratione	3
sol quid	220
sol habet circularem potestatem	pag. 100
somno forma nutritur	88
somnus remedium corporis graui	109
σοφία quid	135
sperma quid	229
speculatiua scientia diuisa est in tres partes	98
spiritus quid	101
sponsorum descriptio 9. ☞	10
studijs literarum opus est longo tempore adherere	243
studiosi qui fuerint in discendo	pag. 241
summum bonum ☞ malum quid	pag. 63

T

Tacere utile est ☞ honestū	54
tarquinius ferox sororem suam uxorem	

I N D E X.

<i>uxorem necat</i>	12	<i>uiuit uiuetq; in perpetuum</i>	§
<i>temperantiæ autores sunt Medi</i>		<i>uiri docti rogandi non tentandi</i>	
<i>ci</i>	216	<i>pag.</i>	50
<i>temperantiæ officium</i>	253	<i>uiri sæpenumero cum uxoribus</i>	
<i>tempora nostra sunt fabulæ</i>	7	<i>male agunt</i>	13
<i>tempus anni feluræ aptum</i>	130	<i>uiri sapientes quare generant fi</i>	
<i>terra sola immobilis</i>	99	<i>lios insipientes</i>	230
<i>terra nihil nutrit imbecillus ho-</i>		<i>uirorum literatorũ certamen</i>	17
<i>mine</i>	7	<i>☞</i>	18. 19
<i>theologorum officium</i>	63. 65	<i>uires magnas habet pulchritudo</i>	
<i>transfigurationibus usus redem-</i>		<i>pag.</i>	87
<i>ptor noster</i>	3	<i>uirgilius amantissimus antiquita</i>	
<i>transformatio quomodo fiat o-</i>		<i>tis</i>	2
<i>stendit Codrus</i>	3	<i>uirginem ducere suadet</i>	130
<i>tullia ferox maritum interfecit</i>		<i>uirginitatem damnant philoso-</i>	
<i>pag.</i>	12	<i>phi</i>	123
V		<i>uirtus quid</i>	149. 251. 252.
<i>Varronis definitio de anima</i>	61	<i>☞</i>	253. 255
<i>uasa de caluarijs mortuorum con-</i>		<i>uirtus quadrifariam diuisa</i>	252
<i>fecta</i>	74	<i>uisus ratio uariæ opiniones</i>	63
<i>uenerereas unde</i>	228	<i>uitæ integritatem seruauit Cato</i>	
<i>uentorum naturam cognouit Ho-</i>		<i>pag.</i>	89
<i>merus</i>	100	<i>uitæ humane omnes partes Con-</i>	
<i>ueritas laici fabula</i>	17	<i>drus examinare ☞ congrega</i>	
<i>ueritas quid</i>	161. 148	<i>re conatur</i>	1
<i>ueterinarij medicinæ operã dant</i>		<i>☞</i>	5
<i>pag.</i>	14	<i>uitæ tranquillitate nihil suauius</i>	
<i>uictus sanitatem conseruat</i>	108	<i>pag.</i>	141
<i>uinum modice sumptũ utile, mul-</i>		<i>uita nihil nisi calamitas</i>	7
<i>tum nocet</i>	108	<i>uitam sine uxore degit Codrus</i>	
<i>uirorum clarif. nomen ☞ fama</i>		<i>pag.</i>	229
			<i>uitam</i>

INDEX.

ultimum dicitur mendacium	151	nium	113
utiliorum reprehensio iusta ac uti-		uxor an sit ducenda	113
lis	64	uxoris officiū erga maritum	125
uiuentes fabulæ sumus	5	uxorem habere honorificū	126
uoluptates omnes superat libido		uxorem habere nihil dulcius	121
pag.	125	uxoris etas tempestiua	130
uoluptas esca malorum fugienda		uxoris Lucani affectus	79
pag.	187	uxoris et meretricis amor non	
uoluptas duplex est	125	sunt comparanda	126
uox Venere reuocatur	123	X	
uulcanus arma in gratiam Nym-		Xenocratis continentia	226
phe molitur	83	Z	
uulcani clypeus pulcherrimus		Zelotipia cruciantur amatores	9
pag.	84	zoilus poenas linguæ suæ dedit	
uxor quid diligit	126	pag.	178
uxoris morosæ ac garrulæ inge-		FINIS.	

Errata in Codro.

Legendum pro legendam folio. 20. lin. 11. palmis pro palmis. 24. lin. 12. scripsere pro scipsere. fol. 34. lin. 29. præterea pro prætea fol. 50. li. 4. omnes pro omnis fol. 50. li. 5. Hyginium pro Hyginum fol. 51. lin. 10. Hyginus pro Hyginus fol. 56. lin. 2. Astrologi pro Astrogogi fol. 56. lin. 25. Euangelia pro Euangela fol. 63. lin. ultima. uehemēter pro uehenter fol. 80. lin. 18. orbis pro orbis. fol. 73. lin. 29. aspiratas pro asperatas fol. 97. 4. stimulans pro stimulas fol. 115. lin. prima. ducēda pro ducāda fol. 124. lin. 19. passi onibus pro passioni fo. 152. lin. 16. Abbatū pro Abbatium fol. 163. lin. 5. ueneratur pro uenarratur fol. 182. li. 29. labio pro labeo fo. 183. lin. 6. glande pro grande fol. 393. lin. 14. in lacubus pro iam lacubus fol. 393. lin. 31. pocula pro pacula. fol. 394. lin. 5. alloquiturq; pro allogitur fo. 394. li. 23. dedere pro debere fo. 396. lin. 5. luem pro leuem fol. 399. lin. 27.

ANTONII CO

DRI VRCEI DE METAMORPHOSI

humana in beluas Sermo primus.

Accipite letis animis uiri Clarissimi Sermone meum, si modo meus est: qui sit è uirorum doctissimorum sententijs concinnatus. In hoc ego fabularum Græcarum interpres de fabulis, tum grauitè, tum facètè locuturus sum, & omnes uitæ humanæ partes, omnia studia, om-

nes scientias congregaturus ac examinaturus sum, præbeboq; uobis hodie merendam seu silatum quoddam dulce ac salutiferum, quod fortasse nimias animi perturbationes sedabit & ad mediocritatem quandam hilaritatis perducet. Dicamq; adeo familiariter, & quanta breuitate potero sine ullo fuce, sine ullis cincinis, ut quiuus puer etiam semiliteratus citra fastidium uerba mea facile percipere potuerit. Quo fato mihi accidisse dicam, nescio uiri Excellentissimi ut hoc anno totus in fabulis legendis uerser, nam fabulas Terentij, fabulas Euripidis, Homerum ipsum fabularum parentē, à quo tragœdia & comœdia duxerunt originem, publicè lectito: & hodie fabulas Aristophanis uobis bene audientibus sum auspicaturus. non desunt etiam auditores, qui sibi fabulas Aesopi declarari uelint. Præterea ego quoq; quotidie fere Luciani & Apuleij asinos in manibus habeo, unius breuitatem & inuentum, alterius copiam admirans atq; elegantiam. Quare formido male, sicut Sosia Plautinus dicit, ne ego hic nomen meum cōmutem, & è Codro fabula siue asinus fiam: quod postremum si mihi accideret hi. contētiosi admodū sophistæ me cōspicati uerissime cōclusi onē illā in me effutire possent: ergo tu es asinus. Sed nulli uestrum hæc humana metamorphosis, id est, trāsfiguratio mira esse uideatur

A & om

Et omnino ad *ὑπάρχει*: id est, fieri nō posse, cum res noua non sit,
 sed apud maiores nostros saepenumero hęc factitata sit. unde Ly-
 caona in lupum uersum fuisse legimus. Io in uaccam, Calisto in uer-
 sam, Actæona in ceruum, Hecubam in canem & alios mortales in
 alia id genus animalia. Dñs quoq; gentium hanc mutationem acci-
 disse Giganteo bello receptissimi autores testantur. nam Iuppiter
 se in arietē mutauit. Delius in coruo, ut scribit Ouidius. Proles Se-
 meleia capro: Fete soror Phœbi, niuea Saturnia uacca: Pisce Ve-
 nus latuit, Cyllenius Ibis alis. Atqui illa figmenta sunt poetarum
 allegorice & sub ueritatis prætextu ad delectationem decantata.
 Hoc me latet: Nam Virgilius antiquitatis amātissimus de quibusdam
 herbis Ponticis loquēs dixit: His ego saepe lupum fieri & se con-
 dere siluis Mœrim. saepe animas imis excire sepulchris, Atq; sa-
 tas alio uidi traducere menses. Et Plinius Secundus, quanquam ho-
 mines uerti in lupos fabulosum dicit esse, tamen narrat ex Euanthis
 auctoris Græci sentētia Arcadas scribere: Ex gente Ancei quendam
 sorte electum ad stagnum quoddam regionis eius duci uestituq; in
 quercu suspensio trauare atq; abire in desertum transfigurariq; in lu-
 pum, & cum ceteris eiusdem generis cōgregari per annos nouem,
 quo in tempore si homine se abstinerit reuerti ad idem stagnum,
 & cum tranatauerit effigiem recipere ad pristinum habitum ad-
 dito nouem annorum senio: Addit quoque Fabius eandem reci-
 pere uestem. Et statim post ita subiungit: Itaque Copas qui Olym-
 pionica scripsit, narrat Demarchum Parrasium in sacrificio, quod
 Arcades Ioui Lyceo humana etiam cum hostia faciebant immo-
 lati pueri exta degustasse & in lupum se conuertisse, eundem de-
 cimo anno restitutum athleticę, restituisse in pugillatu uictoremq;
 Olympia reuersum. Hęc eadē recitat ex sententia Marci Varronis
 Augustinus, additq; ipsum existimasse Panem Lyceo et Ioui Lyceo no-
 men esse imposuū propter hanc hominū in lupos mutationē. Narratq;
 subinde, se, cum esset in Italia, audiuisse quasdam foeminas Magas
 in ca-

In caſco ea uiatoribus quibus uellent ſeu poſſent, dare ſolere, unde illi in iumenta uerterentur, & poſtquam neceſſaria quæ illæ uolebant portauiffent, rurfus in homines redirent, manente ſemper in illis humana ratione: ut Apuleius ſibi in Aſinum mutato accidiſſe refert. Et hoc idem Auguſtinus accidiſſe narrat patri cuiuſdam Præſtantij, qui in caballum uerſus annonam inter alia iumenta baiulauit, quæ latius legere licet in libro decimo octauo de Dei ciuitate. Simonem præterea quendam ſamaritanum, & Menandrum eius diſcipulum, & Apollonium Thyaneum, & alios nonnullos quibuſdam tranſfigurationibus uſos fuiſſe Hiſtorici referunt, quas uobis in præſentia non expono, ne magicam ſuperſtitionem uidear aſtruere quæ uana eſt, & à noſtris repudiata. Illud certe mihi non negabitis redemptorem noſtrum Deum pariter & hominem tranſfigurationibus uſum. Sed quid antiqua commemoro, cum noſtra tempeſtate huiuſmodi tranſmutationes fieri uideamus. Et ſi dubitatis ueriſſima ratione quomodo id fiat, ſi attenderitis, demonſtrabo. Sicut anima rationalis & proba formam præſtat homini, & illum diuinitatis participem facit, ſic irrationalis & improba, pecori formam tribuit, & hominem à recto diſcedentem tranſformat in beluam. Corpus ergo ut uobis oſtendo, non facit hominem, ſed anima. Vnde recte Plato ut reor, dicere ſolebat οὐκ ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ ὁρατός, id eſt, non eſt homo id quod uidetur. Quare uos Codrum non uidetis, ſed faciem, ſed manus & membra Codri. Ergo alienarum opum uiolentus creptor, lupum ſe fecit, qui inſidiator eſt & fraudulentus: Aſtutam uapido portat ſub pectore uulpem. Qui libidinoſus eſt & ſpurcis uoluptatibus immerſus in hircum ſe uel in ſuam tranſmutauit. Qui linguâ hunc & illum mordendo exercet, canis eſt. Ita & in alias beluas hominē mutari dicimus cum deſerta ratione irrationalē ſumit appetitū. Quod ſi ita eſt, quot lupos rapaces, quot uulpes ueteres, quot rabidos canes, quot inertes aſinos, quot porcas, quot uaccas, quot uiperas per totum ora

tum orbem diffusas bonis & ueris hominibus nocere credendum est Pythagoras Samius, à quo philosophia Italica sumpsit originē *μετεμύχως* post mortem esse asseuerauit: at ego *μετεμύχως* etiam in uiuentibus fieri uideo, & iam uobis demonstraui. Non mirum sit igitur homines mutari, cum & alia multa mutantur. Tempora mutantur, mores mutantur, scēminē in mares mutātur: et ut etiam leue dicamus, dentes mutantur, & ceruis cornua mutantur. Ex altera uero parte, ut grauius aliquid referamus, nōne creditis multos homines castitate & sanctimonia uite in cōlestes spiritus mutari: multos etiam liberalitate, magnificentia & iustitia fieri semideos? Indigetes diui, fato summi Iouis hi sunt, quondam homines, modo cum superis humana tucntes largi ac munifici, ius regum nunc quoq; nacti: ut est Hesiodi sententia. Et sane quod dicit Plinius uerum est: deus est mortali iuuare mortalem, hac ratione Iulius Cæsar, diuus dictus est, hac ratione diuus Augustus, diuus Hadrianus, diuus Antoninus, & alij apud gentes multi diui. Apud nos autē diui Apostoli, diuus Hieronymus, diuus Augustinus, & alij plures. hac ratione cum summū Pontificē uocamus, Beatissime pater dicimus. hac ratione senatum Venetianū nomine maiestatis honoramus, & legatos Venetianorū summo loco, medio loco, honoratiore loco ponimus, hac ratione Iohannes Bentiuolus Princeps diuus est, & non tantum nobis amandus, sed etiam præsens est adorādus, qui tota Italia tumultu Gallico perterrita, & plerisq; etiā urbibus aut direptis aut subiugatis, nos in ocio ac tranquilla pace seruauerit. Iam proximus arsit Vcalegon, imō & multi nobis proximi Vcalegontes: nos uero Rheni nostri aqua salubri, & populo gratissima, incēdium à nobis repulimus: sed de hac re plura alias. Hæc autē eo dicta sunt, ut ostendamus humanam mutationem facilem esse, nec admodum admirandum siue nouum corpus, seu noua forma sumat. Verum mihi prius esset & magis timendum, si fabula fierem, quā si asinus. Fabulam fieri intelligo uicā cum morte cōmutare, quomodo Persius dixit:

us dixit: Cinis & manes & fabula fies. Hei mihi quot clarissimi uiri & poëtae & oratores & reges & imperatores & populi & nationes nunc sunt fabulae? quid est Homerus? fabula. quid Plato? fabula. quid Demosthenes? fabula. quid Alexander Magnus? fabula. quid Scipio Africanus? fabula. quid Hannibal Pœnus? fabula. quid antiqui Troiani & Græci fabulae. quid antiquiores Assyrii? fabulae. quid Latini Romani & tot Germanorum, Gallorum, Hispanorum & aliarum nationum millia quæ præterierunt? fabulae. Omnes profecto qui in tenebris & in umbra mortis sedent, fabulae sunt. At clarissimorum uirorum nomen & fama non in tenebris iacet, sed etiam num uiuit, & in perpetuum uiuet. Pulchrum certe est nomen suum apud posteros fama fecisse diuturnum: sed tamen quid tum cum uita functi aut nihil sentiant aut maioribus, ut credo, districti rebus, hæc humana curare non possint aut nolint: nisi tamen ea gesserint in uita, quibus in numero deorum recepti sempiterno æuo fruantur: & hoc non nisi à Christo redemptis cōtingere potest. De fama uero & gloria antequam sermonem nostrum finiamus, fortasse aliquid disseremus. Sed quid timeo, ne moriendo fiam fabula, cum etiam uiuentes nos fabulae simus: & si attenderitis ut facitis, quomodo & quare id existimem, uobis breuiter demonstrabo. Si fabula est, quæ nec ueras nec uerisimiles res in se continet: quid ueritatis, quid certitudinis habet hæc uita nostræ quas non potius tenebras, quas non incertitudines? Videamus si libet singulas nostræ uitæ partes. Quid certitudinis aut stabilitatis habuit pueritia? lusimus nucibus par uel impar, plostella traximus, in arundine equitauimus, lusimus astragalis, lusimus trocho, lusimus pila. hæc præterierunt. quid certitudinis habuit adolescentia? equitauimus, uenati fuimus, ad philosophos siue præceptores itauimus, Veneri & cantilenis operam dedimus. quid tum? fabulae. At iam uiri facti appetiuimus uxores, natos, diuitias, sacerdotia, honores. in uxore multæ sunt molestiæ, in filiis plures, in diuitijs anxietates & labores, in sacerdotijs & ho-

noribus inuidiæ & odia. & ubi hæc sunt, nulla ibi certitudo, ergo fabule. Paulatim in senium uergimus, quod est graue mortalibus pondus, ut poëta Græcus scripsit: χαλεπὸν τὸ γῆρας ἐστὶν ἀνθρώποις βάρει. & alter poëta: γῆρας κ' ἐνείκα δύο τραύματα δυνάμει πρὸς ἑλπίαν. & Latinus Comicus: Senectus ipsa est morbus, senectute enim uires amittimus & pulchritudinē et ingenium & memoriam & sensus & uoluptates, omnia fert ætas animum quoque dicit Maro. Et quod ualde dolendum est, contemnimur, despicimur, illudimur, quid autem turpius quam illud? multi sunt iuuenes qui te senem audent lacerare, impellere, urgere, & fortasse uerberare, quem æqualem si non timerent, saltem non irritarent. quam uero senes fabule sint fabularum initia quæ pueris narrantur doceant. Olim senex quidem fuit, olim quedam anus, imò & fabularum inuentrices dicuntur uetule, & aniles fabulas res falsas soleamus appellare. Ego nondum sum quinquagenarius & nec filium, nec nepotem habeo, & iam paterculus & auus à iuuenibus uocor. Superiore ætate cum per forum herbarium incederem quedam hortulana iuuenis me compellens ô barba, inquit, eme de lactucis meis. Soletis enim uos Bononienses patria lingua, senes barbas appellare. tunc me miserum dixi, qui accessu paucorum mensium, pro Vrceo, pro Poëta, Barba Codrus appellitabor. Videtis ne ergo, longa dies homini quid conferat? Atqui Cato Censorius nunquam senectutem sibi grauem esse sensit, multiq; alij. Quid creditis uos? At Cicero affirmat, & Codrus negat. Nemo uos seducat, nemo eloquentia & dulcibus uerbis uobis persuadeat, senectutem aliquid boni in se habere, quæ ab oratoribus dicuntur, solatij causa dicuntur. Quid quod non omnibus natis per omnes uitæ partes in re concessum est, propter naturæ humanæ imbecillitatem cui suæ per adduntur tot pericula, pestilentie scilicet, famis, belli, tot etiam incendia, tot ruine, tot ægrotudines & corporis & animi, ut ea nihil incertius, & fragilius nihil dici possit. bene Homerus, οὐκ

Ἄνθρωπος γὰρ τρέφει ἀνθρώπου πάντων ὁσάκις
 γαίαν ἐπὶ πῦρ τε καὶ ἔρπυ, id est, nihil imbecillius terra nu-
 triū homine omnium quaecumq; in terra spirant & serpunt. Et Euripi-
 des melius, οὐκ ἐστὶς θνήσκων ἐξέπισταται τὴν αὐρίον μέλλασα
 εἰδῖσθαι, id est, non est mortalis qui sciat crastinum diem fu-
 turum si uiuet, & paulo post subiungit: οὐ βίος ἀλλ' ὄλεθρος ὁ βί-
 ος ἀλλὰ συμφορὰ, id est, non uita uere haec uita, sed calamitas.
 Hanc sententiā noster Tragicus amulatus est: Nemo tam diuos ha-
 buit fauentes. nota sunt reliqua. sed haec praetermitto, quoniam
 nō eadē mihi sententia est quae olim Hegestae fuit, ut mala humana
 enumerans, uelim homines ad spontaneam mortem compellere.
 Imò uellem & summopere mihi placeret omnes homines ad extre-
 mam praenire posse senectutem, & amplius si fieri posset nun-
 quam nisi quando quis uellet mori. Et ita uos hortor, ut postquam
 in hanc mortalitatis necessitatem deuenimus, equo animo feramus
 & in gaudijs in uirtute & literis quodcunque aui dabitur, tran-
 sigamus. Et ne senectutis odio nimis asperere de ea locuti uideamur,
 concedamus & ipsam non omnino à natura bonis desertā esse, sed
 auctoritate consilio ualere & in honore à iunioribus haberi. quid
 tum? haec enim omnia breui inclementia mortis surreptura est. Cum
 ergo tantam uarietatem tantam instabilitatem fieri uideamus in
 aetatibus, quid aliud sunt tempora nostra quam fabulae? Conside-
 remus nunc exercitia siue artes humanas, quae ars quod exerciti-
 um stabile est? Mercator modo emit, modo uēdit, modo soluit quod
 debet, modo decoquit, modo lucratur, modo non. Impiger extre-
 mos currit mercator ad Indos (ut inquit Placcus) Per mare paupe-
 riē fugiēs, per saxa, per ignes. & Nauta ipse nūc est in portu, nunc
 in alto, nūc ridet, nūc plorat. & picta se tēpestate tuetur. & edificator
 aedificat, diruit, mutat, quadrata rotūdis, & nescit cui aedificet, thesau-
 rizat, & nescit cui thesaurizet. Nummularius siue Trapezita seu Fe-
 nerator modo pecunias scribit, modo rescribit, nūc ephemeridas, nūc
 abacos

abacos & ratiocinaria sua uoluit reuoluit, legit relegit, modo supputat, computat, imputat quantum crediderit, quantum debeat: modo fures, modo homicidas, modo incēdia timet & euitat: quo nomine sunt hæc appellanda? fabulæ. Ac milites siue pedites, siue equites sint, siue legati, siue imperatores exercitus quam requiem, quam certitudinem habent, cum semper in laboribus, semper in armis sint, nunc montes, nunc campos, nunc flumina, ascendant, descendāt, metentur, transeant, modo mare superum, modo inferum, modo etiam ipsum Oceanum à Gadibus usq; ad auroreā permetiantur: longe à patria, longe ab amicis, cognatis, parentibus, uxoribus, filiis, fratribus: semper ad pericula & ad mortem tendentes. Fiant castra, fiant fosse, fiat uallum, fiant pontes, legantur excubitores, mittantur exploratores, curentur equi, curentur impedimenta, mittantur subsidia, relinquuntur præsidia. alij, eant frumentatum, alij pabulatum: magni labores & magnæ fabulæ sunt istæ. bene exercitus dictus est ab exercendo, id est, fatigando. Præterea cum bellorum euentus semper sint incerti, & fortuna maxime in illis dominetur: quid tibi artes militares? quid uires, quid stratagemata, quid insidiæ profunt? Recte igitur Homerus *ἔτρεπκλεα νίκην*, id est, uictoriam modo huic, modo alteri fauentem dixit, & Martem *ἀλλωπόσας*, id est, ad aliū & ad aliū euntē & instabilem cognominauit: quid ergo his accidit, modo obsidēt, modo obsidētur: modo uincūt, modo uincūtur: nūc uulnerant, nūc uulnerātur. Cum quiescendū est, tunc maxime ad arma clamatur. Arma, arma cape, suscipe, recipe, insta, uerte, feri, respice, caue, fuge. Vah quot tibi clamores uirorum, quot clangores tubarum & cornuum, quot strepitus tormentorum, quanta cædis crudelitas? ista quid uobis uidentur? fabulæ certe. Et quia militat omnis amans, militibus amantes subiungamus: & hi quoq; plusquam fabulæ sunt. nihil enim illis instabilius audire licet, modo amantem, lætum & prægestientē. O me felicem: ô nox mihi candida & ô tu Lestule delicijs facte beate meis. Modo plorantē: Hei mihi quod

quod nullis amor est medicabilis herbis, Nec profunt domino quæ
 profunt omnibus artes. Modo amica iratum, modo reconciliatum,
 modo noctu ad amica fores citharizantem & rythmos concinen-
 tem, modo epistolas missitatem. Hic prætereo Deum illum Cupidia-
 nem fabulosum, à quo se uulnerari & uri dicunt amantes. hic Ve-
 nerem Acidaliæ mille curas inijcientem, amica lucernam d'sponit,
 amator natat, alius se iugulat, alia se pendulam facit. hæc qualia
 uobis uidentur fabulosa certe. Nam & si tandem uotis potiti fue-
 rint, tamen libidine satiati seipsos postea oderunt, aut semper
 zelotypia cruciantur. Et quauis fœminas supra iunctim tetigeri-
 mus, tamen si libet etiam diuissim earum statum consideremus. Fœ-
 minæ si agrestes sunt & opifices siue opificum uxores aut ancillæ,
 modo filant, modo texunt, modo purgant agros, domos, uasa, pan-
 nos, nunc sarcinant, nunc consuunt, nunc acu pingunt, nunquam à
 laboribus uacue sunt, nisi fortasse diebus festis, quibus interdum
 saltant, tripudiant, ludunt, cantant. sed tamen quid tum? fabulæ. Si
 uero fœminæ primariæ & delicatæ sunt, à puppis & cymbalis
 & crotalis suis transcunt ad munditias ornatus & unguenta. Hæc
 si sponsa est, procedit stibiata, illa fucata, hæc cerusata, illa bereni-
 cata. Sed quando procedit? sero, tandem progreditur magna sti-
 pante caterua. Nam fœminæ dum moliuntur, dum comantur, annus
 est: hæc segmentis, illa corallis: hæc succino, illa spatulibus: hæc
 dextrocherijs, illa uiriolis & inauribus: hæc anulis, illa unionibus
 & margaritis onerata cõspicabilis est. Emantur sericeæ & bombi-
 cinæ uestes, emantur periscelides, institæ, fasciæ, zonæ, semizonæ, mi-
 tellæ, umbellæ, catellæ: emantur smaragdi, topatia, pyropi, iaspides,
 lynchuria, hyacinthi, carbunculi, dactylotheccæ: emantur adamas in
 digito Berenices præciosior factus: emantur tapetia & stragulae ue-
 stes & aulea: emantur richæ seu sudaria, strophia, palle, uela, uela-
 mina, flammæ reticula: emantur uasa crystallina, myrrhina, argen-
 tea, aurea, mensæ, trapezophora, delphicæ subsellia, scamna, fulcra,

B lecti

lecti etiā inargēti, cultrici, conopea, toralia, imperialia uasa, pelles,
 ues, aquiminaria, candelabra, lucernæ, trullæ, sartagine, patellæ,
 athena, uasa, uitrea, saguntina, maiorica, Samia: & alia escaria pos-
 toria, armaria, capsæ, cistæ, cistulæ, cistellæ, lodices, lintea seu sindo-
 nes. Emātur unguenta foliata siue nardina regalia, diaplasmata &
 alia, & cum his alabastra & odores etiam seu thymiamata, amomū,
 cynamomum, ihura, balsama, opobalsama, myrrha, xūqi & pere-
 grini muris pellicula. Præterea emanantur equi, equulei, manni, multæ
 rhedæ, carpenta, pilenta. Emanantur ad uoluptatem ociosam psittaci,
 cardueles, luscinie, picæ, uariæ & glandariæ, merulæ, cuniculi, ca-
 nes melifei ad uoluptatem uenaticam, accipitres, halieti, noctuæ, bu-
 bones, canes uenatici, molossi, plagæ, maculæ, & alia retia. Emanantur
 ancillæ, pedisequæ, librariæ, ornatrices, forfices, strigiles, pestines,
 specula, stabella, calamistrum, discerniculū, manicæ, socci, sandalia,
 sitionia, dentifricia, auriscalpia, puluisculus, calliblepharæsopa, py-
 xides cum alijs nitellis. Emanantur serui atrienses, mediastini, focarij,
 muliones, agasones, hostiarij, cellarij, fabri, topiarij: & alia manci-
 pia, & quicquid denique dici aut excogitari possit quod fœminam
 siue domum faciat instructiorem. quæ omnia cum emptâ, cum para-
 ta fuerint quantam sollicitudinem, quantam curam exhibent cum
 caduca & fragilia sint & semper refundenda ac comparanda: er-
 go fabulæ. Hic prætereo notarios seu scribas, medicos, pincernas,
 edeatras, structores: item hortos, uiridaria, uillas, pomaria, piscinas,
 uiuaria, pisterotrophia, cheroboscia, nessotrophia, theriotrophia,
 melitonas: & alia huiusmodi quæ reginas & principum uxores
 habere necesse est. Sed age iam uester adest, accessatur noua nu-
 pta, heus paranymphe, cum facibus accensis & aqua prodite: pro-
 deant pronuba, & tu noua nupta sensim attolle pedem, tu phry-
 gia Eleusium inflate buccas: Festa dicax fundat conuicia Fescen-
 ninus. & tu marite sparge nuces: adipe lupino postes mariti per-
 ungantur. Inuocetur Hymenæus, domiducus, domitius, matura,
 fiant

fiant oppipara conuiuia, fiant choreæ, saltationes Italicae, Gallicae, Germanicae, Gaditanae, etiam Iudaicae: In conuiujs autem, dii boni, non dico quatum uini dulcis et austeri et acinaticij et Graeci et Lesbij et Massici et Falerni: quantum acetii, mulsi, sapae, de fruti, liquaminis uel gari, muriae, alecis, salis, operis pistoriij, dulciarij consumitur: quantum auium, piscium, ferinae carnis et urbanae: quantum lardi, succidiae, ouorum casei, lactis, oxygalae butyri, piperis, zinziberis, cymini, croci, mellis, olei uiridis, aquae Rhodinae, mellis arundinei impendatur: quantum bellariorum uel tragematum, salgmatum, pomorum, cerae, lignorum edatur, teratur, comburatur. Apponantur panes aurati, omnes pisces, omnes aues, omnes fructus ex melle arundineo confecti: fiat minutal, apitianum et aliorum generum: fiant pulres Iulianae, et aliorum generum: fiat gustum de oleribus, de cucurbitis, et de alijs rebus: fiant artocreae, artolagani, testuati, circuli, globuli, crustuli: Concidentur Lucanicae, sarcimina, tuceta, pernae, sumina, omenta, isicia omentata: porcus Troianus inferatur, inferatur tetrapharmacum, tripatinum: apponatur moretum, oxyporum, oxygarum, oxyzomum, hypotrimma, et omnia alia quae solers gula excogitauit, quibus nec possum, nec scio dare nomina. Et postquam de fabulis loquimur, addatur nectar, addatur ambrosia et exuperet hoc conuiuium Iulij Caesaris et Cleopatrae, et antiquorum epulonum coenas. quid tum? fabulae. nihil enim inde praeter uentris et animi saturitatem et lauti nomen consecuti sumus, quae nihili sunt, et ab hominibus frugi uituperantur. ô prodiga rerum luxuries, et quae sequuntur (ut uerissimè dixit Lucanus.) Eia in thalamum et lectum genialem eatur: et uos ô iuuenes pariter date plausum, et bene ominamini. Tu ô sponsae solue sponsae, zonam diu ligatam: et tibi pedem utriusque prominentem, date operam osculis, amplexibus, libidini. quid tum? fabulae. Breui namque tempore cadunt cincini, euanescent forma, rugosus fit parenti uterus et facies simul. Sed hic audite lamentationes, si sterilis est uxor: heu mihi

moriemur orbi, & alienus hæres nobis succedet: si fœcunda, dolor
 primum in partu, qui quantus sit Euripidis Medea demonstrat: ὅς
 τῆς αἰῶνος παρὰ τοὺς νόμους, καὶ θελοῦν, αἰὲρ μάλλον ἢ τέκεν ἅπασαν.
 quæ uellet ter clypeo pugnare potius quam semel parere. & mater
 mea dulcissima morte sua comprobauit: deinde in fœtu si fœmina
 nascitur, cui locabimus? Hinc illa Euclionis querela: Virginem ha-
 beo grandem dote cassam & illocabilem. Quid si quinq;, si decem
 quis habeat puellas, multo maior querela, dolor & anxietas si mas-
 toto uite tempore laboramus, ut illum bene nutritum & bene diui-
 tem relinquamus. Sed quid si nec ad pubertatem peruenire pote-
 rit: hæc aut de patribus non admodum diuitibus dicta uidentur. Sed
 nec etiam ipsi ditissimi patres certi sunt, quales filij futuri sint, an
 boni, an mali, an hæredes, an nō: ergo fabulæ. Vultis ne pauca de nu-
 gis & inuidia & malignitate fœminarum. Illa ignobilis nupsit ui-
 ro nobili: ego nobilis ignobili: illa purpuram gestat Alexandrinam:
 & uestem holosericam: ego non. Tullia ferox maritum ignauū in-
 terfecit. Tarquinius ferox Tullie suā suū illius sororē suā uxorem
 necat: ferox feroci matrimonio iunctus, Rex postea factus est. Fa-
 bia minor Ambusti filia mea soror, inquit, patricio uiro nupsi, ego
 plebeio in cuius domum, nec honos, nec gratia peruenire potest. cre-
 etur alter ex plebe Consul, non creetur clamant patricij, fiat, non fia-
 at. Tandem creatus est. L. Sextius primus è plebe Consul. M. Funda-
 nius & L. Valerius tribunus plebis, ad plebem ferunt de lege Op-
 pia abroganda. M. & T. Iunius & Erulus tribunus pleb. eam tuen-
 tur, nec se eam abrogari passuros aiunt. Matrone nulla nec autorita-
 te, nec uerecundia, nec imperio uirorum contineri limine possunt,
 omnes uias urbis aditusq; in forum obsident, uiros descendentes ad
 forum orantes, ut florente republica, crescente in dies priuata oma-
 nium fortuna matronis quoq; pristinum ornatum reddi patiantur.
 Marcus Porcius Cato & multi alij nobiles nullo modo abrogandam
 legem censent, Iclius, Valerius cum multis alijs contradicunt. Tan-
 dem

ut abrogatur. quid tum? fabulæ. Illud dicam ne, an non? quod nuptiarum aliquæ sunt ita ingenio liberali præditæ ita prudentes ac patientes, ut omnia incōmoda, omnes iniurias atq; contumelias uirorum ferant. Aliquæ ita impatientes, ita querulæ ac impudentes uel apud matres, uel apud uicinas, ut nunquam quiescant aut queri aut garriræ. hæc maritum suum auersum dicit iacere & lateri parcere: illa suum ruptum esse aut spadonem. Hæc de turpibus membris: illa de paruis queritur. hæc indignatur maritum foris pernoctare: illa domi pellicem habere. Et certe uiri ipsi sæpenumero cum uxoribus male agunt, & aliqui ita lasciuiusculi sunt, ut uxorem atria seruantem postico fallere conentur, unde Poëta ille turpiter dixit: Dabat hoc Cornelia Graccho. Hinc iræ, hinc discordiæ, & sæpe repudia & diuortia fiunt: hinc lites de sponsalibus & matrimonijs coram Episcopis & iudicibus. Interdum etiam pax & reconciliationes, contentione animorum deposita interueniunt, quāuis in Viri placæ sacellum nostro tempore non ueniatur. Veruntamen quid tum? hæc omnia fabulæ sunt. Sed iam hinc discedamus ad medicos. Medicus siue clinicus siue chirurgus sit, quam stabilitatem habet? Vise hunc ægrum, uise illum, respice urinam, tange arteriam siue pulsum, cauteriza hūc, mitte sanguinem illi, recipe catapotia, fiant clisteria, fiant unctiōes, fiant balnea, fiant emplastra, fiant malagmata, fiant pessi. Hic moritur, currendum est: hic recidit, remedicandū est. Medicina, quæ prodesse debuit, non profuit: qui debuit excernere, nō excreuit. quo nomine hæc sunt appellandæ fabulæ. Et meritō cum post tot labores & sumptus uel tūc, uel paulō post moriendū sit. Præterea cur Aesculapium deum fabulosæ secto scilicet utero matris natum, & postea cum mortuum hominem reuocasset ad uitam fulmine à Ioue percussū dicunt? nisi quia medicina fabula est. huic illud addamus, quod pro miraculo Plinius scribit: Nullam artium inconstantiorem fuisse, & etiam num sæpius immutari. At nouimus, dicūt medici, omnes uires & potestates elementorum, fructuum, florum, radicum.

B 3.

herba.

herbarum, succorum, humorum animalium omnium: quæ parens natura produxerit. Vtinam, sed quid tum fabulæ. non enim potestis his virtutibus hominem facere immortalē, imò quod minus est nec semper egrotantē sanare. Quid quod neoterici medici nesciūt quis sit dignus medicus, & quare sic dictus, & an medicus, salutaris, medius, infamis polyonima an heteronyma sint. & nesciēt nisi à scriptoribus Græcis aut à Codro didicerint. Nodū Hercules qui cognosceret nondum inueni: quo fortasse sub alio nomine in ligandis uulneribus utimini. At est ille quo dracones in caduceo Mercurij colligantur: sed qualis est obsecro, is in caduceo Mercurij? Certe acuti estis ingenij: Nil agit exemplum quod litem lite resoluit. Omitto hic uestras non modo cum philosophis, sed etiam inter uos discordias. Nam alij dicunt experimentorum tantum noticiam necessariam esse & se empiricos uocant. Alij non satis potentem usum esse affirmant, nisi corporum rerumque ratione comperta, & hi se logicos seu rationales nominant. Sed hi rationales etiam, ut scribit Cornelius de concoctione, dissentiant: & alij, duce Erasistrato, atteri cibum in uentre contendunt: alij Plistonico & Praxagoræ discipulo putrescere: alij credunt Hippocrati per calorem cibos concoqui. Acceduntque Asclepiadis æmuli qui omnia ista uana & superuacua esse proponunt. nihil enim concoqui: sed crudam materiam sicut assumpta est in corpus omne diduci contendunt. & hæc quidem parum inter eos constant. Audiuiſtis ne uana & superuacua esse quæ dicta fuerunt à superioribus appellari, ab æmulis Asclepiadis, & hæc parum constare. sed nō recte Asclepiadei senserūt: ergo & uos & illi fabulæ. Veterinarij autem qui mulo, medicinæ operam dant & ἰατροὶ τοῦ μῦλου Græce dicuntur, & uiles sunt & minime liberales: quamuis ea ars à Chirone centauro & non nibil à Columella & Pelagonio & Vegetio nobilitata sit: tamen cum ueterinarius brutorum febres, tussis, coriaginem, intertriginem, fistulas, ulcera, dolores & alios morbos curauerit quadrigario puluere, alumine, traumatico medica-

dicamento, syncrismate, malagmate, cerato, clysteribus & alijs compositionibus. quid postea? cum experientia fallax sit, quid certi possunt promittere? Opifices præterea mechanici siue cerdones, ut scribæ, aurifices, inauratores, scalptores, argentarij, annularij, aurifossores, errarij, hordearij, molitores, pistores, artocopi, cribrarij, fabri, ferrarij, materiarij, tornarij, coriarij, calceolarij, sarcinatores, fullones, offectores, textores, lintearij, retiarj, pectinarij, tibiarij, lanarij, fartores, coquilanij, piscatores, pigmentarij, lapidæ, balneatores, tonsores, fornicarij, calcarij, figuli, carbonarij, uitrearij, geruli, uinarij, onerarij, & omnes alij *χερσὸν ἔχοντες*, id est, manuales operarij. his addamus etiam magistros tributorum, id est publicanos & architectos & redemptores & agrimensores & uiatores & tabellarios & peregrinantes saltuarios, proxenetas, circitores, circulatores à mane ad uesperum semper sunt in laboribus, in periculis, in igne, in fumo, in puluere, in aqua, in cortinis, in foetore, in carnificina, in cursu, in sole, in tenebris, in campis, in nugis. Et rupices nostri & partiarj & pastores & uillici, modo putant, modo arant, modo seminant, modo occant: nunc metunt, nunc uindemiant, nunc pascunt, nunc lauant, nunc pecudes tondent, à labore semper transeunt ad laborem: & post laborem, hic amittit panem, ille piscem: hic oues, ille boues: hic lanas, alius à grandine uastatos agros deplorat. quo nomine sunt hæc uocanda? fabulæ. Videamus artes liberales & scientias scrutemur: quas quidam dicunt esse magnas animi uoluptates. Grammatici, Grammatistæ, magistri triuiales, pedagogi, penulati, quid agunt? docent, instruunt, monent, castigant, clamant, uerberant, dictant, student, lucubrant, scribunt, corrigunt, commentantur. Et quam certitudinem habent? nullam. non dum enim inter eos conuenit de numero litterarum Latinarum: utrum h littera sit nec ne, utrum gerundium nomina

nomina sint an uerba. An partes orationis sint due tantum secundum dialecticos, an septem, an octo, an nouem, an plures secundum alios. Vter etate superior fuerit Hesiodus an Homerus. Quis uersum Eleguminuerit Grammatici certant & adhuc sub iudice lis est & non tantum de re Grāmatica certant, sed etiam de re pecuniaria. rara etenim merces quæ cognitione tribuni non egeat. notum enim est illud poëtæ. quid enim scior? Culpa docentis scilicet arguitur. quo nomine hæc sunt nuncupandæ fabulæ. nihil dico de discordia quæ est in accentibus, in orthographia, in syntaxi, in figuris, in uerborum etymologia, analogia: quæ infinita est, & nescio an unquā cessatura sit. O miseri philologi qui in his minutijis & hac elementorum incertitudine uersamini. Sed grāmatici peritiores qui se truiualibus annumerari dedignantur & meritò, quoniā totam cyclopædiam nouerunt, ac profitentur, & modo se scriptores, modo autores appellant, dies & noctes laborant ut scribant cōmentaria, noctes Atticas, elegantias, epistolas, quæstiones, annotationes, obseruationes, castigationes, miscellanea, cēturias, quæstiones Plautinas & alias, prouerbia, antiquitates, collectanea, cornucopiæ, paradoxa, orationes, sermones, facetias, age imprimantur seu transcribantur propter hæc opera, sed addantur in fronte epistolæ ad lectores uel ad eos quibus dedicatæ sunt lucubrationes nostræ, addantur aliæ epistolæ & epigrāmata laudantia scriptorem in fine, alia epigrāmata contra inuidos, contra obtrectatores si qui futuri sunt, addantur priuilegia. quid tum? fabulæ sumus. nam sæpe in primo limine succidimus, hallucinamur, erramus, & præterea inuestiuas & doctiores uiros nostra errata castigaturos timemus. Sed nos addemus secundam editionem & secunda cōmentaria, & sic nihil timebimus, addatis etiam tertiam & quartam editionem, semper Momentum timēbitis. semper erit aliquid quod nescietis: quid opus est nosmet nobis nimium blandiri, nihil ex omni parte perfectum in humanis inuentionibus reperiri potest. Tria & quatuor etiam cōmentaria sunt

in Vcr

In Vergiliū & adhuc in eo sunt: quæ ignorantur. itidē de Persio & de alijs Poëtis affirmare non dubito. Sed quid dicemus, quod etiam fratres cucullati (si dijs placet) se Grāmaticis inferunt, & epistolās, cōmentarios, libros de uerborū significationibus cum multis appendicibus ædere gloriantur. Atqui bonum est & pulchrū hac gloria nostra dum uiuimus delectari, omnes enim incendūtur ad studiā gloria. pulchrū sane: nisi gloria hæc uana esset & homines etiam nauici tumefaceret ὡς δ' ὡξα δ' ὡξα. exclamat Andromacha Euripidis: μὴ γινώσκῃς ὅτι δὲ θνητῶν οὐδὲν γυνώσκῃς βίοντος ὄψιν αἰὲς ἄγαν id est, ὅ gloria infinitis iam mortalibus nullius prætij uitam tumefecisti magnam. Et Horatius, gloriam uitū esse cognouit cum dixit: Laudis amore tumes: sunt certa piacula quæ te Terpure lecto poterunt recreare libello. Sed si gloria esset ex ueritate ut eadem dixit Andromacha, ego quoq; sic gloriosum beatū uocarem: sed ueritas latet, & ex hoc omnia ista humana fabulas cogor appellare. Veruntamen scribamus nos omnes, impleamus chartas omnes, erimus mortales, immortales uolui dicere. paratæ sunt nobis statuae, pyramides, parati cippi: qui tumē fabulæ: Quoniā mortalia facta peribunt. Volo hic uobis auditores Clarissimi postquam libenter auditis cōmemorare quandam contentionē quæ inter quosdam scholasticos superioribus diebus me quodāmodo arbitro, agitata fuit. Cū prodeambulare unā cum certis comitibus & affectatoribus meis, ut post studia literarum & lectiones fieri solet, inter hos erat unus emūcta naris & linguæ promptissima iuuenis bene literatus: qui me præceptore usus fuerat in literis Græcis & multa ex meis inuentis surripuerat partim audiendo ex me, partim etiam clam & familiariter tamen librariā meam reuoluendo: hic cū tempus erat his se honestabat, his sibi nomen parabat. Cum ergo sic euagarer, nonnulli literati uiri in quadam bibliotheca sedentes me conspicati, heus Cōdite clamaucrūt, ades dum paucis te uolumus. quid noui inquam habetis? illi noua cōplurima & laudanda horum uirorum dicta atq;

C promissa

promissa, qui de omnibus Martialis, Ouidij, Iuuenalis & aliorum poetarum, itemque oratorum uel fabulis uel historijs uel sententijs reconditis se Gorgiæ Leontini more scire respondere profitentur, non de omnibus diximus sed de omnibus ferè, p̄placet, in tēpore uenimus, dixit meus ille affectator: multa enim sum rogaturus. Sed antequam audias hæc noua, dic quaeso, cacabus habet ne primam syllabam productam an correptam: productam positura gemini c. & ego sic censebam: at iste triuialis & popularis noster uersum hunc, nescio cuius poetæ, adducebat: Quo caro decoquitur, cacabus Græcè à sonitu fit. Errauit ille, ut arbitror, nam Statius in. 4. Siluarum libro, uersu Phalutico sic scripsit: Alborum calicum atque cacaborum. Præterea dicit Aeneam sortitum esse nomen à laude αἰνέειν Græcè laudare est, quasi laudandus sit, quid sentis: id quod Homerus in hymno Veneris: τῷ ἵκῃ ἐνείας ὄνομ' ἐοικεταί, οὐνεκα μὲ αἰνέειν ἔσχευ' ἄχ. & Tūc unus ex grege illo literatus sanè uir quid sentis inquit, Codre de hijs nostris bonis quidem uiris, sed haud magna cum re. Non possum nec uerbis nec exemplis eos ad elegantiam reuocare, ne semper dicat, pro posse meo, in quantum potero, bona dies, bene ueneritis: & alia sex cetera id genus, cum dicendum sit eleganter, pro uiribus, pro uirili parte, siue elegantius pro uirili, saluus sis, & saluum te aduenisse gaudemus. Et quare inquit unus ex eo numero, non eleganter in quantum dicitur, quia usus est dictione Ouidius in 11. Metamorph. in quantum est quæque secuta. Et Vegetius, in quantum enim inquit mediocritas ingenij patitur. Atqui Vegetius malus Latinitatis autor est qui gambo sum iumentum, quod crura habeat inflata & gābas pro tibijs & paruissimos fines dixerit. Tace uir elegans gambas dicet tibi Hermolaus uocabulum esse Græcum à flexura ductum. λείμνω enim flecto est. paruissimum uero posse dici, ostendit tibi Lucretius tuus in illis uersibus: Præterea nisi erit minimum paruissima quæque Corpora constabunt ex paribus infinitis. Age ista omittamus dixit ille uir elegantiarum sectator penè à triuiali redargutus. sic enim mihi respondes

respondes, quasi ego uerba, non compositionem damnauerim. & uideamus qualia sint nostra commentaria, & principia lectionum, quam insipide & quam ridicule composita. Præsens opus diuiditur in duas partes in proœmium & tractatum. Proœmium rursus diuiditur in tres partes: prima ibi, secunda ibi, tertia ibi. quis sane mentis hic nō rideat? Sed dic tu uir eloquentiss me, si Vergilij Aeneida lecturus esses, quale initium sumeres? Ego sic auspicarer: Operæpræmium mihi facturus uideor, uiri Clarissimi, si prolegomena mea in Vergilij Aeneida in duas partes dissecauerō. tace tace iam, bone uir, sat habeo: dum operæpræmium & prolegomena tua effundis & iactas, in solœcismum incidisti. quem solœcismum garris? solœcismum, inquam, commifisti, & nondum aduertis. non enim dissecauerō dicimus, sed dissecuero à præterito dissecui. Dic mihi solœcismus est uerbum Græcum an Latinum? responde ad quod dixi, non uides te offendisse (ut aiunt) Priscianum. & tu responde ad quod rogo. est Græcum & Latine dicitur imparilitas, & sribia ligo. sed est ne Atticum uocabulum an non? est Atticum. & tu tace trivialis & audi Aulum Gellium qui sic scribit: Sed nos neque solœcismum neque barbarismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. nam sicut βαρβαρον, ita σόλοικον dixerunt. Imò tace tu ô Barbare Græce, & audi Aristotelem, Aristotelem, Aristotelem inquam, quem Cicero aureum flumen eloquētiæ fundere scripsit. Aristotelem fortasse Latinum dicis Barbare translatum, cui si des habenda non est. Imò Græcum & è media Græcia ad nos allatum. Iube Aristotelē tuū afferri Codre si libet. Et allato Aristotele hæc uerba in Elenchorum libris inuenimus ἐστὶ τὰ αὐτὰ πέντε τὰ ἀριθμῶν, ἑλέγχου καὶ ψεύδους καὶ παρὰ δόξαν καὶ σολοικισμός. Itē σολοικισμός, ὃ οἶον μὲν ἐστὶν αἰετταὶ πρότερον λαβῆναι πρὸ τὰ γοργῶν ἔλεγε, & reliqua. & paulopost σολοικίζει uerbum ponit, & iterum σολοικισμοί: id est, solœcismi pluraliui numeri. quibus lectis, ille ruboris plenus obticuit. Tunc alij uides ne,

inquirebant, quemadmodū hic triuialis A. Gellium notare ausus est? Verum alias quid pro Gellio dicendū sit uidebimus, iam finite Codrum respondere: quales tibi horum sermones uidentur? fabule. nihil enim certi uel Barbarē uel Grāmaticē prolati sint cōstituerunt. Verum quis uestrū, inquit meus ille comes uult mihi respondere in quadam re dubia in libris Ouidij de Arte amandi? Ego. perplacet. Inuenias uersus illos qui sunt in libro secundo: Porrige & ancillæ, qua pœnas luce pependit: Lusa maritali Gallica ueste manus. Inueni, quem dicis esse sensum? hunc scilicet dona etiā aliquid ancillæ. hoc bene habet quæ Gallica, id est, quæ ancilla ex gente, Galliæ: hoc nō bene habet: nā, quæ legendā est nō quæ: & sensus ille quem dicis est ineptus. latet hic historia, quam nescis: & Lucas Ripa primus, ut accepi, hanc enodauit difficultatem, hic Lucas Regiensis est patria: sed Ferraria nutritus & doctus & Estensibus Principibus gratissimus, & magni iudicii uir: hoc quod dicit Ouidius, ille ad festum ancillarum, quod fiebat nonis Iulijs Iunoni Caprotine retulit. ut dicat porrigendum esse aliquid ancillæ etiam ea luce qua Galli sunt astutia ancillarum uestibus liberalibus indutarū superati. At hi non fuerunt Galli: sed populi Romanis finitimi. Verum nōne oportunitas illa finitimorum inuadendi Romanos, Gallis accepta refertur: facete & recte igitur poëta illa manum Fidenatiū & populorū uicinorum, Gallicā appellat. Hoc uero nihil uerius. Caprotinarū meminit Varro de Lingua Latina, & Macrobius in Saturnalibus. Arguta quidem hæc ratio, siue interpretatio est: sed non usquequaq; sententiæ Ouidianæ cōuenire uidetur, nisi enim ipsos Gallos id quod narrasti, & egisse & passos esse ostenderis, tibi non credimus. Curiosi nimis nodum in scirpo queritis. Imò cibum mentis, ueritatē: quam Iouis filiam dixit Pindarus. Dic Codre quid sentias, habes certe rem ipsam, te enim subridentem notauimus. Dicam equidē uobis rem scitu pulcherrimam. Plutarchus inter plurima ingenij sui monumenta reliquit συναγωγὴν, id est, congregationem quandam histriarum
paralle

parallelarum Romanorū & Grecorum. In ea hæc habetur: τοῖς
 Ατεπόμαρος ὃ γάλλων βασιλεὺς Ρωμαίοις πολέμῳ τὸ αὐτὸ
 ἔτησε, & reliqua. ubi dicit Plutarchus quod Atepomarus Gallorū
 rex cum Romanis bellum gerens, petijt id quod Sardiani à Smyr-
 neis petierant, hoc est, uxores ad libidinem: & misse sunt ancille li-
 berali ornatu. & post libidinē Gallis magno somno oppressis, Are-
 tana ancilla ascendit caprificum, & Romanis signum dedit. quo da-
 to Romani erumpentes Gallos prostrauerunt, & dies festus nomi-
 ne ancillarū institutus est. Aristidem aut̃ huius rei testem refert esse
 in primo Rerum Italicarū. Quid ad hæc dicitis? dij immortales, ne-
 quimus satis hoc inuentum admirari. pulcherrimum est. & ô Codre
 facco, ut aiunt, os occlusisti. Atqui Lucas inuenti caput fuit, & Co-
 drus pes. Si quis aut̃ Plutarchi libellum Grecū uidere desiderat, ego
 exhibebo: quanquam & Latine à Clarissimo uiro Guarino Veronen-
 si translatus inueniatur. Sed quid uobis hunc Plutarchi libellū offe-
 ro, cum Romuli uitam ab eodem scriptam habeatis, ubi nomine ana-
 cille mutato hanc rem pluribus uerbis narrat. Sed quid habes docere
 super eo uersu: Quid fuit asperius Nonacrina Atalanta, dicis ne
 duas fuisse Atalantas? dico sanè. hoc idem dixit Lactantius in Statiū
 & alij quidā: nolo in presentia disputare, quod fuerint Atalantæ
 & à quibus dilectæ. quoniam res & fabula hæc à poëtis & scripto-
 ribus cōfusa est. illud uos docere uolo legendum esse Milanyona uel
 Melanyona mutatione a in e. & non Mimaliona & fuisse Hippo-
 menis cognomen ab expeditione pomorū datum. μῆλον enim Gra-
 ce malum dicitur, & ἀνύω expedio, perficio. Melanyon ergo quasi
 pomis cursum expediuerit. sic Palephatus, ut reor, Museus de Arca
 dica Atalanta scribēs dicit: ἔπειτα μελαένων & ἐρασσάμενός φη
 γερ εὐνῃ. audite etiam Theocriti auctoritatem in tertio idyllio:
 ἐπιομένης ἔκαθ' ἡ τὰν παρθένον ἤθελε γοῦμαι. μᾶλ' ἐν χει-
 σὶν ἐλὼν δρόμον ἄννην. Sed uide ne erres. nam Melayon quidē
 potest esse Hippomenis epitheton, qui amauit Atalantā Schoenei:

C 3 sed Mila-

sed Milanion per e in principio & iota in penultima, ut scribunt
 Museus & Commentator Apollonij, fuit qui Atalantam Iasi filiā
 amauit. recte admonetis: hanc rē aliā uidero. Sed heus tu rogauit
 iuuenis ille affectator meus quem librum nunc discipulis tuis enar-
 ras? respondit Grammaticus, officia Ciceronis. dic melius, Ciceronem
 de Officijs. Officia enim Ciceronis, & libri de Officijs Ciceronis sig-
 nificatu uaria sunt: sicut senectus Ciceronis, & liber de Senectute:
 anima Aristotelis, & liber Aristotelis de Anima, uel historia animæ
 Aristotelis: dicito potius Officiales libros, ut Lactantius dixit. At quō
 modo titulum de Officijs non satis Pomponio Attico probatum, à ui-
 tijs defendes? Nam cum Cicero dicat se potissimum Panætium in
 hoc opere sequi, & ille libros *ἡγεῖται* *Λαβῆναι* & inscripserit, Ci-
 cero bis errare uidetur: primum quia *Λαβῆναι* proprie non est Of-
 ficiū: deinde, quia etsi concedamus *Λαβῆναι* esse officium debu-
 isset inscribere: de Officio, non aut de Officijs, cum Panætius signifi-
 cari genitiuo usus fuerit: sicut & Aristoteles & alij *ἡγεῖται* *ἐπικρινέας*,
ἡγεῖται *γένηας*, *ἡγεῖται* *εἰδῶς*, *ἡγεῖται* *οὐσίας*, id est, de interpretatione,
 de genere, de specie, de substantia. & ipse Cicero in alijs titulis, de
 Amicitia, de Senectute. Sed qui excusationem Ciceronis scire uolue-
 rit, legat illius ultimas ad Atticum epistolas. Non eo tamen inficias
 inscriptiones etiam plurales & singulares casu nominandi solere
 fieri, sed alio modo: ut Georgica, Topica, Aeneis, Ilias, Naturalis hi-
 storia. quare bene dicimus libros Georgicorū, Aeneidos, Iliados, Na-
 turalis historiæ, Originum. Insuper aut usurpatum est de Naturali
 historia: hoc certum sit Plinio, Suetonio, cæterisq; eruditis uiris sem-
 per de Officijs dici. in Platone duplices sunt tituli, Alcibigades, uel de
 Natura hominis: Phædon, uel de Anima. Quod interdum à Cicerō-
 ne factum fuit: ut, Lælius, uel de amicitia: Cato, uel de Senectute. hic
 ut u detis hesitat, sed hoc prætereamus. Qui de Stratocle mihi dicis
 in libro primo. Stratocles Atheniensium dux Autore Aeschynæ pug-
 nauit ad Cheroneā urbē Bæotiæ cum Philippo. Rege pro libertate
 Græciæ

Græciæ. Hoc nō diffilcet: sed cur Cicero pro Stratocle non reposuit Cheroneā? cū notior esset pugna illa à loco quā à nomine ducist Et certe Strabo libro nono Stratoclē nō nominat, nec Iustinus. aut cur non potius retulisti ad bella gesta ab Atheniēsis in Sicilia cū Strabo scribat in libro 8. Atheniēses cū Eurymedonte & Stratocle in Sicilia nauigasse eo tempore quo Pylops urbs instaurata est ab illis. & horū bellorū meminerit Plato in Menexeno, & Cicero in Verri-
nis, & Iustinus, & Isocrates in oratione de Pace, & alibi etiam: & Plutarchus in uita Niciæ & Alcibiadis: Verū hāc rē, ne falsum quid pronūciemus, ampliābimus. Ceterū dic, sis tu, qui Catullū enucleas, ꝑcupio sane discere aliquid noui de eo epigrāmate cuius initium est:

Risi, nescio quē, præter id quod à Seneca in lib. cōtrouerſiarū 4. dicitur. Nōne alij q de eo scripserūt tibi faciunt satis? non omnino. nā legi multos qui non cōcordant uno in uocabulo: nā alij salaputiū, alij solopichiū, alij salicippium, alij aliter legunt & nullus suæ sententiæ certā adducit rationē: argumentū aut rei incertæ est tanta uarietas. nihil habeo, præter ea q à claris uiris dicta sunt: illud aut: Non custos si ego fingar, ille Cretum, quomodo intelligis? intelligo sic, si essem uelox, qualis uolando fuit Dædalus. erras. Volo, quod superiore æstate monuerat nos quid à Neapolitanus, & mox ita esse apud Apolloniū Codrus inuenerat, nūc uobis declarare. Non intelligit Catullus Dædalū, ut tu opinaris, sed Talū significat, quē fecit Iupiter custodē Europæ in Creta. etenim uelox fuit hic Talus, ut æreis pedibus ter in die circūiret Cretā τρις περι χαλκείοις ὀρεῖν τὸ οὐδ' ὀνείτωρ. dicit Apollonius, tacēs ἐπ' ἡμᾶς: quod Hom de Charybdi loquēs apposuit: & Ouidius imitatus Apolloniū tacuit: Ter licet epotet, ter uomet illa fretū. & fuit de genere hominū ætatis æræ totus ex ære. prohibuisset etiā Argonautas descendere in Cretā, nisi Medæ carminibus eū deleuisset. Versus Græcos uidere poteritis apud Apolloniū in Argonauticō libro ultimo huius etiam Lucianus meminit in sermone τρις ὀρχήσεως. τὸν τάλω τ' χαλκοῦρ
TNS

τῆς κρήτης περίπολον Certe hic locus pulcher & cognitu dig-
 nus. Sed non minus pulcher ille, qui est de Diana scriptus: quam ma-
 ter prope Deliam deposuit oliuam. Ego certe ignoro an Catullus er-
 rauerit an Strabo. tu ignoras? De Strabone alias uidero? Catullū er-
 rauisse stulti est dicere, cum doctus à poëtis dicatur & cum Ouidi-
 us in hac parte secutus sit. Audite ergo quæ habeo uobis dicere de
 arboribus, apud quas peperit Latona. uariæ sunt scriptorum opinio-
 nes. Homerus in hymno Appollinis narrat, quemadmodū Latona pe-
 perit Dianam in Ortygia, & nullam nominat arborem: Appollinē
 uero in Delo, & nominat. palmā dicit enim ἀρχοῖα τῶ φοίνικος,
 & infra etiam, ἀμφὶ σὲ φοίνικι βάλε πνεύει, id est, Circa au-
 tem palmi iecit cubitos, idē Homerus ἐν τῷ Ὀδυσσεας. dicit Vlyss
 sem uidisse in Delo iuxta Apollinis arā φοίνικος νεῶν ἔσθας nouum
 ramum palmæ. Theognis in sententijs: φοῖβε ἀνάξ ὅτι μὲν σὲ
 θεὰ τέκε ὥσπερ ἀνθρώπων φοίνικος ἱερῶν χερσὶν ἐφαλαμένη.
 & Callimachus in hymno Deli. Euripides in Hecuba loquens de De-
 lo, mentionem palmæ & lauri facit: ἐνθα πρωτόγονος τέ φοῖ-
 νις δ' ἄφραδ' ἱερῶν ἀνέσχε πῆδους, id est, ubi primogenita
 & palma & laurus sacros extulit ramos. hæc palma Ciceronis tem-
 poribus, ut ipse in libris de Legibus refert, mōstrabatur: hæc item
 palma tempore Plinij durabat. unde ipse libro. 16. Nec non palma
 Deli ab eiusdem dei ætate cōspicitur. Isacius in Lycophrona dicit
 Latonam peruenisse in Delum: quæ prius Asteria siue Ortygia uo-
 cabatur, & illic palma & lauro primum uisis, peperisse Dianam &
 Apollinem. Cōmentator uero quidam Homeri antiquissimus scribit
 Latonam filiam Cœi Titanis & Phœbes prægnantem peruenisse
 in Asteriem unam ex insulis Cycladibus, & peperisse ex Ioue Dia-
 nam & Apollinem sub duabus arboribus Oliua & palma. Verba
 Cōmentatoris sunt hæc: ἐπεὶ ἐσελθοῦσα ἐν ἀφαιμένη διόφου-
 τῶν ελαίας καὶ φοίνικος ἀνέκυνσε παῖδας ἄρ-
 τεμν καὶ ἀπὸλλωνα. Plutarchus in Pelopidæ uita, dum loquitur
 de quo-

de quodam Apollinis templo, mentionē facit montis, cui cognomen erat Delos, & Palmæ & Oliuæ fontium, non arborum, ubi fabulatur natum esse Apollinem. Ouidius quoq; in sexto Metamorphoseon sic scribit de Latona: Quam uix erratica Delos Errantem accipit tunc cum leuis insula nabat. Illic incubens cum Palladis arbore palmæ. Edidit in uita geminos Latona nouerca. Idem libro 13. Urbemq; ostendit delubraq; nota duasq; Latona quondam stirpes pariente retentas. Sed postquam Ouidium produxisti: hic quotidie Ouidiū legit: roga eum fortasse habebit quod Catullo fauceat. Dic quæso, quid habes? nihil aliud nisi hoc: Cum Palladis arbore, id est, oliuæ, & præter id nil aliud. Et in libro decimotertio quid sentis super eo loco: Duasq; Latona quōdam scilicet p. r. duas stirpes Apollinem & Dianam autumo. Non bene autumas. nam eas stirpes dicit Ouidius, quas supra in libro sexto memorauerat, oliuam scilicet & palmam: retentas autē ab Latona, dum pareret: sicut solent parientes inherere alicui adminiculo & aliquid rerum assistētium capere in dolorum leuamen, ut scribit Cōmentator Apollonij hoc Latona factum memorans. Probus quoq; Grāmaticus in Annotamentis Georgicorum Vergilij, ubi illud exponit: Et Latonia Delos, palmæ & oliuæ mentionē facit. Quædam alia quæ nunc non succurrunt legi super his arboribus: satis est uiam monstrasse, quæ intelligere possis: ut Catullum non errasse. Sed tu qui familiarem habes Ouidiū quid de literis Hyacinthi suspicaris? duas literas Græcas α & ι uideri inscriptas in illo flore & eos magnopere decipi q̄ putāt hya, in decimo esse legendū, duas an quatuor? ahabe. quid rides? quia dicis alios quos decipi in eo in quo ipse forte decipieris. Nam in hyacintho: ο̄ sunt α & ι sed γ, ut cernere licet. atqui ypsiton gemitum non significat: Imò ego, cum erit opus, ostendam dubitantibus γ esse literam siue uocem gemitus & suspirij, dicitur autem hæc litera à uulgaribus & plebeijs phya, à peritis hya. quomodo scripsit Ouidius, sicut Iuuenalis ante alpha & beta puella pro α & β. Atqui Plinius

D mecum

mecum stat. Nescio de Plinio, nolo nunc loqui, potuit & ipse tantam
 quam homo decipi. Flos hyacinthi mecum stat, & Servius Gram-
 maticus, Theocriti Commentatores legendi sunt super illo loco κα-
 ῖα ὑακινθίου ῥόδου. Sed hoc loco dictum omittamus. Illud potius
 uide, & doce me super eo uersu in libro decimotertio, ubi paulò su-
 pra de palma & oliua loquebamur: Hūc Anius, quo rege homines,
 antistite Phœbus Rite colebatur temploq; domoq; recepit. Originē
 Anij & nomina eius filiarum non sanē referre possum. non potes
 referre? Ego igitur uobis referā. Bacchi Staphylus fuit filius: Staphy-
 li filia fuit Rhœo. hanc uitiavit Apollo: quod cum rescuisset Staphy-
 lus filiam pregnantem clausit in arcam & in mare proiecit, illa Eu-
 boeam peruenit & quodam antro puerum peperit, quem Anium à
 tristitia quam de eo susceperat uocauit. ἀνίασθαι enim Græcæ est
 tristari. hunc postea Apollo tulit in Delum: qui Dorippen uxorem
 ducens genuit ὄνωστωρ μω καὶ ἐλαϊδ' αἱ quibus Bacchus con-
 cessit, ut quotienscunq; uellent, possent uinum, semina & oleum su-
 mere, eas Lycophron appellauit οἶνο τρέπτους. Pherecydes dicit
 quod Anius persuasit Græcis illum appulsis manere apud se nouem
 annis, quoniam à deis datum erat, ut decimo anno caperēt Troiam:
 filias autem dixit illis esse nutrituras. Alij dicūt à Palamede illas esse
 ductas ad exercitum ῥακωρῶν fame laborantē & in Rhœti eo illas
 exercitum pauisse. unde & Rhœteum dictum est: quoniam ille Rhœ-
 us, hoc est, τῆς γειῶνς filie fuerunt. Ouidius autem dicit Anium,
 filium unum habuisse, & filias quatuor: & quedam alia non omni-
 no à superioribus discrepantia, secutos alios, ut reor, scriptores. Hæc
 Anij fabula quendā locū apud Ouidiū in Ibim obscurū & à Cōmen-
 tantibus corruptū declarat, nisi animus me fallit, qui ualet ingenio
 excogitet. Sed redeamus ad Catullum. Credo uos illud nō ignorare,
 quod est ad Ortaliū scriptū: Quid faciēt crines cū ferro talia ce-
 dāt Iuppiter ut Chalybō omne genus pereat. Præter ea quæ ab alijs
 adducuntur, illud ego addo, quod Horatius Catulli uersum imitatus
 est:

est. O pater & rex Iuppiter, ut pereat positū rubigine ferrum. Illud etiam uos scire arbitror, quod est in Caesarem dictū. nec quero uultum: uel nescio item utrū sis albus an ater homo, id est, an bonus an malus. Quintiliani autoritate qui hunc uersum citat, Horatius quoque illo prouerbio usus est in fine epistolarum cum dixit, Albus & ater. Multa alia praeterea in eo libro à paucis intellecta. Illud uos moneo, non esse faciendum, quod nostri ferè omnes faciunt Commentatores: qui quoniā à Festo Pompeio scriptū est, Nouas nuptas praecingi solere cingulo, quod uir in lecto soluebat ominis causa, & ea quae de Herculano nodo sequuntur, ad id recurrunt semper, quotienscunque zonae solutae mentio fit, non aliud eo plus requirentes, nam nō est uerisimile sponsam, illo cingulo à tenera aetate ad nuptiarū tēpus usque fuisse ligatam. sed altius aliquid uel secretius uellem inuestigare. Homerus in λ. Odysseas. λύσε ἡ παρθενίην ζώνην, hoc est, soluit autem uirginalem zonam. Homerus idem in hymno Veneris haec dicit, λύνε ἡ δὲ ζώνην, id est soluit autem ei zonam. Et si nihil noui inueniret, tuperè saltē hoc ego à Cōmentatoribus nostris fieri, ut quod posset Latina cum Graecis cōferrent. Exempli causa uellē ut illud Augustini de Varronis libris sumptū Cōmentator protulisset, & cū uirgini uxori zona soluitur, ipse inuocetur & dea Virginēsis inuocetur: & subinde Homeri uel epigramatis Graeci de zona soluta testimoniū produxisset. Atqui Cinxiae mentionē fecit, & cur nō & Virginēsis, cur nō illius moris quē recitat Apolloniū Cōmentator super eo uersu ὡς ἐπὶ μόνῳ μίτρῃ παρὸν ἔλυσαι καὶ ὕστατον. & quis nā erat hic mos, dic sodesτ λυουσα γὰρ τὰς ζώνας αἱ παρὸς τὴν τοῦ σαικὸς ἀνατίθασιν ἀρετὴ μὲν δὲ, ὁθεν καὶ λυσιζώνης ἀρετὴ μὲν δὲ ἐξ ὁρμῆς ἀβήναται. dic Latine: Soluit, inquit, ille scriptor, zonas primū parietes, & offerūt Dianae. unde & Soluitur zona Dianae sacrū, id est, templū Athenis. Idē epitheton dedit Theocritus Ilithyiae ἐνθα γὰρ εἰ λήθυσαι ἐβώσατο λυσιζώνου. Vellē ut qui narrat Athamaniē in insaniā interfecisse filiū Learchū et Inonē cū altero filio precipitasse in

D 2 mare

mare subiungeret: Euripidem aliter sensisse, hoc est, Inonē à turba
 ne factam insanam & filios interfecisse, & se in mare proiecisse.
 Qui narrat Iasonem demum reconcilatum Medæ, unā cum illa Colo
 chos repetuisse, & cum populis vicinis & ulterioribus post multa
 bella exhausta in oriente tandem obiisse: adderet Euripidis Medæ,
 Iasonis morte m aliter uaticinatam fuisse. Et qui recitat, Midam au
 res asini habuisse, cuperē allegoricē hoc fictum declararet, uel quod
 acute audiebat. dicit enim Aristoteles asinum multum audire, quod
 fortasse uoluit Apuleius in nono de Asino affirmare cum dixit: quod
 auribus grandissimis præditus cuncta longulē etiam diffita facillimē
 sentiebā, uel quod multos haberet auditores siue exploratores,
 uel quod uerum est: quoniam in Phrygia duo erant tumuli seu col
 les, qui uocabantur Asini aures ὄνυ ὠτὰ quos cum cepisset Midas
 pulsus inde latronibus, dictus est asini aures habere. Hæc sane pul
 chra sunt cognitu & quia rara, & quia uoluptatis & doctrinæ ple
 na. Et Hyginum in libro de signis hoc uidetis obseruare, ut non unā
 tantum sed duas & plures afferat scriptorum opiniones. nonnulli
 sic, inquit, dixerunt: alij scripserūt. Euripides ita dicit: Aratus sic exi
 stimat, & in uno signo interdum quinque refert uarietates fabulan
 tium. Contrā multa sunt, quæ olim mihi à cōmentatoribus nouis scri
 bi, non quod illa cognitu necessaria non sint: sed quod ualde trita
 sunt, & illorum plena omnia ferē chartophylacia. uerum quid hoc
 negocij esse dicam nescio. ego huc ueneram (cum Grāmaticorum ue
 nia dictum sit) disciturus aliquid, & ut uideo ad docendum potius
 ueni: qui homines estis? Age iam, si libet, de quibusdam fabulis quæ
 apud Ouidium in Ibim leguntur, te percunctari uolo. fiat: sed ego
 te ad eius Cōmentatorem remittam, nisi male de eo sentias. Non ma
 le quidem sentio, sed multa tamen sunt in eo libro quæ ille uir erudi
 tus nesciuit, postea partim à Codro, partim ab alijs inuēta: quale est
 illud de Lycurgo Dryantis filio: In gemino dispar cui pede cultus
 erat. habebat enim solam crepidam Lycurgus, utpote altero pede
 lafo

*Asini aures
& Midas Et.*

Iaso uel *caso*. unde *μονογενής* α *Λυκοῦργου* appellat quoddam,
 Græcum epigramma, quod extat in illius *æream* statuam. Furiosum au-
 tem fuisse *Lycurgum* hunc, *Flacci Valerij* in primo *Argonauticon*,
 uerba demonstrat: Talem incita longis Porticibus coniunxq; su-
 git natiq; *Lycurgum*. De hoc tamen aliter fabulatur *Homerus* ἐν
 τῷ 2. *Iliados*. dicit enim à *Ioue* fuisse occæcatum. Nesciuit & illud,
 quod paulò suprà habetur: Vtq; uel *Eurydamas* ter circūbusta *Thra-*
sylla: Est *Larissæis* raptus ab hoste rotis. At ego hoc scio. *Eury-*
damas fuit *Hector*, quasi latè domans: & *Thrasyllus Patroclus*, quā-
 si audax, & repetens *Ouidius* hoc exemplum, uoluit & *Homerum*
 & *Vergilium* imitari, Acutè quidem, sed non rectè sentis. nam poë-
 ta facile dicere potuisset, *Busta Patrocli*. Prætrea non inuenies apud
 aliquem scriptorem *Thrasyllum* pro *Patroclo*, nec *Eurydamantem*
 pro *Hectore*. Imò *Thrasylli* nomen magis conueniret *Hectori* pro-
 pter eius in omni bello audaciam. quare *Homerus* ἐν τῷ v. *Iliados*
 dicit *θεῶν ἑκτορα*. Postremo si aduertis, & penses particulas
 illas, uel *Eurydamas*, uel quiquæ fuerat, cognosces duo esse exem-
 pla uaria. Audi ergo rem ipsam: *Callimachus* Poëta scripsit librum
 in *Apollonium Rhodium* quem appellauit *Ibim*, ut nosti. In eo libro
Callimachus huius historiæ meminit. & Cōmentator *Homeri* *Calli-*
machum citat, & dicit *Eurydamantem* fuisse *Medum* tractum ad se-
 pulchrum *Thrasylli* fratris ab *Simone Larissæo*: & ponit quare tra-
 ctus fuerit, & unde hic mos raptandi sumptus fuerit. Habes iam
 idoneos autores & adhuc dubitas. Similis es his, qui dubitant an le-
 gendum sit *Harmiona* an *Hermonia* pro filia *Martis* & *Veneris*
 uxore *Cadmi*. cum *Hesiodus* in *Theogonia*, & *Dionysius* in libro
 qui *περὶ γένεως* inscribitur, & *Eusthatus* eius interpres, & *Plu-*
tarchus in uita *Homeri*, & alij plures ἀγωνίαν semper scribant.
 Certè qui *Hermionem* legunt, totam penè dictionem corrumpūt &
 rationem physicam ignorare se fatentur, unde hoc illi nomen da-
 tum sit. de qua ratione *Plutarchus* sic ait, ὅτι ἐκ τῆς ἀρεῆς καὶ

ἀφροδίτης συνουσίας ἁρμονία συνῆκεν ἐξεναντίον βαρβαρῶν
 τε καὶ ὀξέων λικνεμένων ἀλλήλοις ἀναλόγως, & quæ sequitur.
 Idē in Vita Pelopidae, cum loquitur de cohorte sacra, de hac eadem
 harmonia mentionē facit: Aristoteles uerō in Politicis hanc Martis
 & Veneris fabulam aliter interpretatur: Harmoniā tamen nō Her-
 mionē pronunciat. Et sane sic apud Ovidiū, apud Statium & alios
 Latinos legendum est, ubi de uxore Cadmi sermo fit. nam pro filia
 Menelai & Helenes, quin Hermione proferendū sit, nullus negat:
 nec non pro urbe quadā Græciæ, cuius meminit Homerus in Catalo-
 go sciendū tamen est, Harmoniā uxorem Cadmi secundū alios fuisse
 filiā Electræ, sororē Dardani: à cuius nomine Cadmus nominauit Ele-
 ctridas portas: sicut Hellanicus, & Idomeneus scriptū reliquerunt.
 quas Aeschylus, & Euripides ἡλεκτρῆας appellant, & eos secutus
 Statius in octauo Thebaidos, Celsum fudere Dryanta Electræ. At
 omnes latini codices habēt Hermionē. Vah, omnes Latini codices ha-
 bēt Boētā, & tamen legendum est Bæotiā, & Bæotius, Bæotia, Bæ-
 otium, ut apud Homerū legi. & Ovidius, Bæotiaq; illa uocato, dixit.
 Et iam sunt 15. fortasse anni quibus ita dicendum esse docuerat Co-
 drus, ut ab eo accepi: sed nullus ei credebat. nunc postquā maiores
 uiri autoritate & literis uenerunt, creditur illis: Codro qui tot pro-
 ducit autores & rationes, non creditur. bene uero factum. Sed rede-
 amus ad Eurydamantis & Thrasylli historiam, hoc est unum de in-
 uentis à Codro: sicut & illud apud eundē poetam in Ibim: Filius &
 Cereris frustra tibi semper ametur. Vbi Commentator sentit esse
 Triptoleмум falso. Nam fuit Plutos, ut Hesiodus cecinit in Theo-
 gonía, δῆμντης μὲν πλοῦτος ἐγένετο δῖα θεάων ἰασιώης ἡρώς
 μύθῃς ἐρετῇ φιλότῃ, hoc est, Ceres quidem Plutum peperit
 generosa dearum Iasio heroi mixta amabili dilectione. Et ut idem
 subiungit, natus est Plutos in Creta pingui diues, & cum qui habet,
 diuitem faciens, & meritō, quia πλοῦτος Græcæ diuitias sig-
 nificat, & legendum est apud Ovidium: Filius & Cereris non
 autem

aut filius ut Cereris. de hoc Diodorus Siculus in libro ultimo: & Higynius in signo arctophylacis dicit Plutum, qui ditior fuit, nihil fratri suo de bonis concessisse: & in signo geminorum Iasiona nominat. Sed quia Higynius scripsit ex Hermippi sententia Cererem cum Iasione concubuisse, & Hesiodus cum Iasio, nolite mirari. nam & Iasius & Iasion pro eodem à poetis dicitur, sicut Androgeus & Androgeon, Icarius & Icario, Leucus & Leucon. Homerus in quinto Odyssæas, & Theocritus in tertio Idyllio, & Ovidius in nono Metamorphoseos Iasiona nominant. Idem tamen Ovidius in tertio Amorum scripsit: Viderat Iasium Cretæa diua sub Ida Figentem certa terga feri na manu. cum de Cerere loqueretur. Aristophanes uero Comicus Fabulam fecit, cuius titulus est, ὠλοῦρ. Sed dicite mihi, intelligitis ne illud, quod est ab eodem poeta scriptum, Quis Lycurgiden letauit & arbores natum Idmonem; audacem te quoque rumpat apro? Non intelligimus. Nec Commentator ex patre intelligit. sunt enim hic tres Fabule: ultimam, quæ est de Idmone, intelligit quidem nam dicit Idmonem autore Apollonio fuisse unum ex Argonautis & uatem & ab apro discerptum: sed non explicat rem ipsam ut uellem, hoc est, cuius fuerit Idmon filius, quomodo interfectus & ubi. Et quod aliter sensit Flaccus Valerius in libro quinto Argonauticon: aliter Seneca si modo uerba eius sana sunt in Medea. ille morbo, hic morfu serpentis periisse scripsit. Orpheus & Apollonius ab Apro pro fuisse interfectum dicunt: sed de hac re plura uidebitis in Apollonij Commento. Duas primas fabulas: quas non intelligit Commentator, nolo uos celare. Per Lycurgiden intelligatis Anceum Lycurgi filium, quem fuisse uulneratum ab apro in inguine dicit Ovidius in octauo Metamorphoseos. & Lycophron βοῦβων & ἐν τόποις, id est in circumferentibus bubonis. & Seneca in Medea sic de eo scripsit: Stravit Anceum uolentis ictu setiger. Fuerunt autem duo Ancei, Arcadiæ scilicet & Pleuronius de quibus Poetæ & Argonautica scripserunt,

mention

mentionem faciunt, & Codrus in libro quem scripsit de fabulis ubi multas scriptorū ponit opiniones & uatis respōsum datum An-
 taeo, quæ omnia prætermitto, ne officium Cōmentatoris mihi uidear
 assumpsisse. Quod aut Lycurgi filius fuerit Anceus uerba illa Apol-
 lonij in primo libro declarant: τριτάτ' ὃ γίγνη ἐσπετιοῦσιν
 ἀγκαι' ὃ τ' μὲν γὰ πατρὶς λυκούργ' ἐπέμπε. Sed non pos-
 sum non ridere uerba Cōmentatoris qui dicit, Lycurgus Butrem fra-
 trem habuit, autore Diodoro, eiusdemq; nominis filium, quem ex ar-
 bore detractum aper lacerauit, quod nihil ad hoc propositum facit.
 nam non legendum est ab arbore natum: sed & arbore natum. &
 intelligimus Adonim filium Cinyræ & Myrrhæ quæ mutata fuit in
 arbore sui nominis: natus est ergo Adonis ex arbore, id est Myr-
 rhā mutata in arborem, ut narrat Ouidius libro decimo: At male
 cōceptis sub robore creuerat infans, Querebatq; uia: & reliqua
 quæ sequuntur legitote. Fuisse autem ab apro interfectum Adonim
 nullus uestrum ignorat, & in florem mutatum. Sciendum sane λυ-
 κούργου dici, & per syneresim λυκῶργου. & Lycurgiden produ-
 cere penultimam contra morem similitum patronymicorū: quod no-
 tauit Priscianus, sicut Lagides, Codrides, & aliqua alia. Hic prætea
 reo illud, quod non intellexit de puero, qui interfecit Amyntiadem.
 hoc ad Pausaniam qui interfecit Philippū Amynthæ filium quidam
 recte referunt, ut credo ab alijs uos audiuisse: & illud cum alijs mul-
 tis quod cum illum locum exponeret: Vt quod dux Pœnus mersit. p.
 u: dixit Ouidium loqui hic de illa crudelitate, qua usus fuit Hanni-
 bal, quando in flumine Gelo pontem de cadaueribus Romanis fecit:
 cum loquatur de illa perfidia, qua usus est idem Hannibal, quando
 senatum Acerianorū extra mœnia euocatum, in profundum puteo-
 rum abiecit: ut apud Valerium in libro nono scriptum est. Hoc uos
 bis uolo patefacere, quod nuper Codrus repperit: cum bona tamen
 eius uenia, dicito audacter. Versus Ouidij sunt hij: Sūt tibi con-
 iugij nox prima nouiss. ma uitæ Eupolis hoc perijt & noua nupta
 modo.

modo. Cōmentator, & alij quos audiui, hoc ignorauere. Eupolis non
 pōeta sed alius iuuenis fuit Niciae filius: quem unā cum noua nupta
 thalamus cadens prima nocte extinxit. Glycerium sponsa dicebatur
 filia Eudici: de hac re extat Hexastichon in tertio libro Epigrāma-
 ton, cuius hi sunt duo uersus, εὐπολις ὡς ἀγαθὸν τὲ γλυκίεωρ
 ἀνὴρ μεναιῶν ἔσθ' ἐστὲν ἐν πρώτῃ νυκτὶ πρὸς ὄν θάλαμῳ. Euge
 bone Codre, nō gaudes his tuis inuentis? non exultas quod hāc inuete-
 ratam rubiginem derafisti, & tenebrosos locos illustrasti. non crea-
 do. nam minime ambitiosus es: & hēc minimi sunt prae illis, quae in
 tuis libris leguntur. Sed de his hactenus non enim alijs doctis adhuc
 incognita excogitandi labor auferendus est. Tunc unus ex eo litera-
 to numero suscepit: Nōne aliquid nobis de Cōmentarijs in Martia-
 lem dicis? & ille, quid dicam inquit, uultis? nisi quia uir ille qui Com-
 mentatus est, ut plurima uere & argutē dixit: ita multa ignorauit,
 & perperam demonstrauit. nam prae illa, quae ab eius emulis re-
 probata sunt, unum ē multis uolo uobis patefacere: In Martiale est
 hoc distichon: In praetio scopas testatur palma fuisse, Ocīa sed
 scopis nunc analecta dabunt. Vbi Domitius post multas nugas tran-
 sit ad pauimentum asarotum, & reprehendit, castigat, uituperat
 quosdam, qui uerba Plinij inuersa accipiebant: & Nicolaum Perota-
 tum unū ex his notat. hic ego duos pisces & magnos quidem, mugia-
 lem scilicet & lupum una sagena capio. Domitius dicit Asarota di-
 cta ab α particula intentiua, & σαιγω, uerro: & diligentissime uer-
 rebantur. quod si uerum esset omnia pauimēta Asarota dici possent:
 quod falsum est. quoniam Asarotum pauimenti species est, ut osten-
 dam. Perottus dicit huic cōtrarium, asarota, scilicet dicta ab α quod
 priuat, & σαιγω uerro: quod uerri non debeant, postquam inuen-
 tum est, ut manibus purgamenta colligerētur, quod est falsum. nam
 etiam si purgamenta manu colligebantur, non ideo dicta sunt Asaro-
 ta, sed hac ratione, quam uobis dicam. Zenodorus strauit pauimen-
 tum Pergami, in quo pinxit reliquias coenae cum quibusdam alijs ima-
 ginibus

E

ginibus

ginibus, & appellauit οἰκοπαγεωτορ, id est, domum impura-
gatam, non quod esset impurgata omnino nam purgabatur, quan-
do opus erat: sed impurgata uidebatur propter reliquias coenae ibi
relictas in pictura scilicet, & ideo Statius in laudem uillae Manlij
Vopisci dixit: Superantiq; nouis Asarota figuris. Audistis ergo: Asa-
rotum speciem esse pauimenti, non genus, ad similitudinem cuius
etiam illa quae tessallata sunt, & uermiculata, dici possunt Asaro-
ta. Corrigatis ergo sic Plinij lectionem in libro 36. Celeberrimus
in hoc fuit Zenodorus, qui Pergami strauit, quem uocant Asaro-
ton ocon. quoniam purgamenta coenae in pauimento, quae euerri
solent, ueluti relictas fecerat: & reliqua. Legendum est ergo: Qae
non quoque. & Asarotum est tantum illud pauimentum, quod fe-
cit Zenodorus cum reliquijs coenae, uel quodcunque aliud sic pic-
tum ut paulo ante dixi. decipiebat ergo hoc pauimentum Zenodo-
ri ignaros: ut uuae Zeuxides picta, aues & linteum Parrhasij Zeu-
xim. Hoc inuentum pulcherrimum ingenio Hermolai Barbari ac-
ceptum ferimus: sicut & illud quod de apophoretis legimus. Fuit
tempus, in quo existimabam errare eos qui dicerent esse munera, quae re-
ferretur ab his, qui salutabatur, uel quae ab imperatore remitteretur,
ut Domitius & Sipontinus dicunt: nec uocabuli ueritatem, quam Graeci ety-
mologia appellat, poteram perspicere. Barbarus nunc clara rem fecit, cum di-
xit fuisse uasa quae in conuiujs offerebantur, ut secum ea ferrent, do-
moque haberent, qui in conuiuio epulati fuissent: Videte Plinium in li-
bro 33. Sed dic quaeso quid de Barbaro sentis? Id quod de homine
doctissimo sentiendum est: ita tamen ut ei omnium rerum scientia-
am non concedam. Nam quae de splanchnopte dicit non usquequaque
intellexit. si enim intellexisset, non subiunxisset, sunt quae sparganopte, &
sparganis, hoc est, xrepudijs: & lib. 34. non scripisset, legendum uide-
tur splanchnopte, & mox quidam nescio quae recte sparganopte scripse-
re. Sed Barbarus, sicut & alij, non aduertit uerba Plinij, quae sequun-
tur coniuncta superiori clausula. Hic fuit exta torrens, ignem oris
spiritum

spiritu pleni accendens. quæ si aduertisset, castigasset sine dubio am-
 criter cum, qui dixisset aliter quam splachnoptes. & certe castigā-
 dus est: nam σπλάχνα dicuntur exta & ὄψω, assouel torreo.
 Præterea quod scripsit Zetam zeteculamq; legi in epistolis Plinij;
 errauit. ibi enim legitur Dieta in sanis codicibus: uerum profertur
 Zieta eā cōsuetudine & cognatione, quæ hodie hoxiæ, Medentius,
 Mezentius, ut notauit Priscianus. quare errauit ille quoq; qui Sabā-
 zium dixit, & non Sabadium scribendum: ex illo ergo sono corrupte
 scriptum est Zeta & Zetecula. Stulta ergo sunt ea quæ dicit de
 feruore. Zeta uero nihil est nisi litera, quæ cognationem habet cum
 s & d, ut scitis. Hæc sunt de Codri annotamenti. sed de Barba-
 ro nunc taceamus, redeamus ad Martialem. Quod putatis esse, qui
 publicè audent exponere Martialem, & primi epigramatis uersum
 illum (si modo illud est primum epigramma) non intelligunt?
 Nec triuie templo molles laudentur honores. Domitius dicit molles
 honores, id est, luxuriosi & Asiatici honores, uel luxuriosa ornamenta.
 Merula illum reprehendens dicit: Molles referendum esse ad cō-
 mendationem tum artificum tum statuarum. nam molles capillos, &
 mollia spirantia æra fabricata dicimus. Politianus refert primo de
 multimammis posse hoc dictum existimari: deinde item ad Pompam
 referri, quam celebrabāt uirgines splendide, ornate, & ephebi de-
 licati. Perottus exponit, molles non duri propter uitigineum simula-
 chrum, & scalam, & cætera armamenta lignea. Horum nullus ueri-
 tatem attingit: cuius rei argumentum est, tanta opinionum uarietas.
 Nam nihil in his expositionibus existit quod mirandum faciat specta-
 culum: nisi fortasse quod recitat Perottus ex Plinij sententia. Verū
 illud non esse credo. Sed quid esse credis: Dicit Codrus legendū esse
 autores qui de septem spectaculis scripserunt, & uidendum quā-
 ob rem templum Dianæ dicant inter spectacula numerari, & sic fo-
 re ut Martialis uersus intelligatur. quoniam poëta, Domitiani am-
 phitheatrum præponit omnibus admirandis operibus & edificijs.

dicit enim: Omnis Cesareo cedat labor amphitheatro. non propter
 luxuriosa ornamenta, non propter molles statuas aut aurum aut ara-
 gentum, sed propter quendam admirandum operis laborē. hoc autē
 esse apud Plinium: sed non aduerti à legentibus. Sed declara nobis.
 O inertes, omnia obscura sine labore percipere uultis, uos uideritis.
 Saltem locum ostende. Fiat: uidete librum 36. Naturalis historiae. ubi
 si oculos, seu mentem potius aperueritis, quod scire uultis inue-
 nietis. Sed nihil nobis dicis de hoc uiro literato, qui superiori anno
 Valerij Maximi libros publice exposuit. Itemq; Senecæ tragœdias
 nunc habet in manibus. non sane cum audiui: nisi quia accepi à quo-
 dam tribuli & uicino meo, qui ad eum audiendum itauerat, eum
 exposuisse portendorum depulsis, id est, superstitionum hominum
 reiectis libris: libris ergo portendorū, id est, magorū. quod si uerum
 est, quæ portenda sunt ista, quæ narraſti bone uir, totam illam pare-
 tem à te male expositam esse credendum est. non uidisti Ciceronis
 orationem de responsis haruspiciū, unde hæc sumpta sunt, non inte-
 lexisti, quæ essent depulsa portendorum, & te coniunxisse ea quæ e-
 rant distinguenda. Præterea accepi te nihil admonuisse, an Graccha
 no tumultu pollutum, an Gracchano interitu sit corrigendum aut le-
 gendum, ubi Valerius de Cereris templo loquitur. Quod qui scire
 uult, legat Ciceronem de signis in Verrem, ubi describit Siciliam. il-
 lic inueniet hæc uerba: itaq; apud patres nostros atroci ac difficili
 Reipubl. tempore cum Tiberio Graccho occiso magnorū periculorū
 metus ex ostentis portenderetur P. Mutio. L. Calphurnio Coss. adi-
 tum est ad libros Sibyllinos, à quibus inuentū est Cererem antiquissi-
 mam placari oportere. Insuper in secundo libro ubi loquitur Vale-
 rius de quodam Valesio: qui fecit quædam sacra pro filijs pestilen-
 tia laborantibus te sic legisse, mihi ille idem retulit uicinus: Habi-
 tabat enim in uilla sua prope uicinum Sabine regionis fretum. &
 exposuisse fretū quod Tyberis in aliqua parte uocatur fretū à fere-
 nore quod ridiculum est, ut arbitror. Ego autem in Codri libro sa-
 gittatum

gnatum esse fretum uidi, & in margine, hæc scripta uerba, Heretum dicunt doctores. & sane ita puto legendum. Hereti meminit in septimo libro Aeneidos Vergilius: Hereti manus omnis. & Heretum dictū est ἡρετὸν ἡρετῶν, id est, Iunone quæ illic colitur: Insuper in libro nono ubi Valerius de morte Iasonis loquitur, à te quæro: quis fuerit hic Iason, an Pheræus, an Medea maritus, an alius. Non noui certe: Non nosti? Hoc noticia dignum. Sed Valerium nunc seponamus, cum multa in eo ingenti acrimonia sint examinanda. At aliquid unum nos admone, quod annotatione in hoc libro dignum sit. Eia uideatis in nono, ubi agitur de Hannibalis luxuria illius hæc uerba sunt: Cum Seplasia ei & Albana castra esse cœperunt. At ego hoc intelligo. Intelligis? dic ergo. Seplasiam esse dico autoritate Asconij plateam Capuæ, ubi unguentarij negociari sunt soliti. Recte sane: sed adde huic aliquid Plinianū. Hesitas? Vellem illud adderes, quod est in libro 16. scriptū, de resina quam fundit picea. & inde fraus Seplasia. & si locus ille sanus non habetur, admoneres esse curandum, uel saltem illud recitares: quod est in libro tricesimo quarto notatum: Credunt Seplasiae ea omnibus quidem fraudibus corrupti, & quæ sequuntur. Sed quid dicis de Albanis castris? Albana castra expono mollia & effœminata. Constat enim Albanos fuisse molliores: & Albæ magnæ fuit usus unguentorum. ergo castra Pœnorum facta sunt. Albana. Hic erras. Nam Albanum erat locus Capuæ, ut ex oratione Ciceronis in Rullū cognoscere poteris. Iam uero inquit, qui metus erat tunicatorum illorum & in Albana & in Seplasia? quæ concursatio percutantium? At fortasse hoc in castigationibus Plinij est. Nescio. hoc autem scio me (iam decem anni sunt) istud Codro Valerium exponente didicisse. Sed quoniam hi optimi uiri asseruerunt te Annæi Senecæ tragœdias in manibus habere: quam illius tragœdiā nunc interpretaris? Medeam utiq; & paulo ante chorum illum exposui auditoribus meis: Nulla uis flammæ tu midiq; uentitanta. & quæ sequuntur. Bene est multa iam in eo libro

annotandi, digna acri interprete: sed & in hoc choro sunt quæ à te scire cupiam. quò nam modo locum illum exposuisti: Patre Neptuno genitum nesciuit sumere innumeras solitum figuras. Dixi secundum aliquos Acheloï intelligi posse: hoc est, falsum. quoniã Acheloïus non fuit Argonauta: & de solis Argonautis loquitur Poëta. At fortasse fuit Cygnus: Non fuit. Ego uobis dicam. Fuit hic Periclymenus Neptuni filius secundum aliquos: secundum alios Nelei frater Nestoris. Sed quid opus est, ut uobis ego referam, cum Ouidius plane totam rem cecinerit in libro duodecimo Metamorph. Bis sex Neleidae fuimus conspecta iuuentus. & paulo post. Mira Periclymeni mors est cui posse figuras sumere quas uellet rursusq; reponere sumptas Neptunus dederat Nelei sanguinis autor. legite reliquos uersus, ubi inuenietis Periclymenum in aquilam mutatum ab Hercule sagitta fuisse interfectum, alij tamen dicunt in Muscam, alij in apem uersum: sed si uideritis librum Fabularum Codri. 15. ubi de hoc plenius & ubi sunt nomina Nelei filiorum, non frustra laborabitis. Interfecit & alios Periclymeni fratres Hercules in bello Meseño, præter Nestorem. Sed mirum est te hoc non aduertisse, cum supra in Hercule furente legisses: bello cum peteret Nestoream Pylon. Quare aut Hercules expugnauerit Meseñen, & pepercerit Nestori. exponit Isocrates in ea oratione, quæ inscribitur ἀρχιδέμου: quoniam scilicet spoliatus fuerat à Neleo & filijs, excepto Nestore, bubus quas ex Erythea abegerat. Interfecit autem Neleū & filios qui peccauerant. Nestori autem deposuit ciuitatem & quæ sequuntur. Fabulatores uero dicunt Nestorem eo tempore absentem fuisse, cum puer esset & in Gerenijs nutrire-tur. unde Gerēnius dictus est. alij dicunt ipsum ascenso equo fugisse, quare ἰπποτῆς dictus est. addunt præterea Iunonē tunc pro Neleo pugnantem, fuisse ab Hercule uulneratam: & Plutonem idem passum, ut legere licet in libris quos composuit Codrus de Fabulis: & apud Homerum in Iliados. Plutonis uulnerati meminit Seneca in Hercule furente.

Item

Item illum nobis locum expone: Stravit Ancaëum, u. i. s. Duobus modis expono uel setiger, id est, Meleager qui ferebat spoliū setigeri apri, uel intellige Herculem qui ad Erythreū aprū setigerū humeris gessit utrunq; falsum, sed setiger est aper qui interfecit Ancaëum, de quo supra uobis dixi, cum declararem locum illum Ouidij in Ibim. Quiq; Lycurgiden letauit & arbore natum. Erroris causam fecit corrupta lectio, lege enim Antaëum: sed Antaëus ille filius terræ, quem Hercules luctando interfecit non fuit Argonauta. Periclymenus uero, de quo paulo antè loquebamur & Ancaëus Lycurgi filius, fuerunt Argonautæ: ut Orpheus, Apollonius & Valerius testatur in suis Argonauticis. Apollonius de periclymeno *ποσειδάωνος δὲ αἰ ἀλκὴν δῶκεν ἀπεργασίην*, & quæ sequuntur. Vbi uero Seneca in eodē choro dicit: Concidit Mopsus, quid de Mopso narraſti: nihil præterquam quod Mopsus hic Thebanus uates erat, aliud uero nihil: certe ibi multa erant dicenda. Nam cum plures Mopsi fuerint, duo præcipue celebrati sunt à poetis. Vnus fuit Apollonius & Mantus Tiresiæ filiæ filius cum quo certauit Calchas de Diuinandi peritia: ut Strabo in libro 14. & Lycophronis Cōmentarius memoriæ mandauerūt. Alter Ampycis filius & Cloridis filiæ Orchomeni. hic Mopsus fuit Lapitha, id est, Theſſalus, ut legitur, apud Strabonem libro nono, & Apollonium, qui dicit, *ἦλθε δ' αὖ μὲν ὅτε τὰ φρονέει*, id est, Venit autē Mopsus Titaresius. idem dicit & Orpheus. Errauit ergo hic qui dixit, eum fuisse Thebanum. errauit sane, si à Thebis Bæotijs dictum tradit: at si à Thebis Theſſalicis Thebanum fecit, non adeo errauit. unde fortasse dixit Seneca: Caruitq; Thebis. hic pugnaui in bello centaureo: ut scripsit Ouidius in duodecimo Metamorphoseon. Nec tu credideris tantum cecinisse futura Ampyciden Mopsū. Sed uideamus an qui Ouidium familiarem habet hoc dixerit. Non dixi. Quid dixit Mopsū hunc fuisse Apollinis & Mantus filiū: & me dubitare cur dicatur Ampycides, nisi forte Ampycis fuerit filius: quamuis Apollinis putaretur.

ſed

sed audite: sunt duo Mopsi ut uobis iam dixi. hic de quo loquitur Oni-
dius, fuit uates filius Ampycis & Argonauta, ut Orpheus & Apol-
lonius cecinerunt: sed confusio parentum interdū fit à poetis. Apola-
lonius in libro quarto ἐνθα βαμπυκίδης αὐτῶ ἐν ἡμαρτί μέ-
λινον νηλεὺς ἔλε πτότμῳ. Hesiodus in Aspide, μόλον τ' ἀμ-
πυκίδης τεταρσίου ὄξον ἄρην: sed non ne aduertisti illud
quod suprā in octauo scriptū erat, Ampycidesq; sagax, id est, Mop-
sus Ampycis filius sagax quia uates. Sed quid sibi uult Orpheus, cū
loquens de Idmonis morte dicat, ἀμπυκίδης ἰδμόνα λεβερνα-
τινὰ τε τίφιν. Ceterum in huius Senecæ choro uidendum est,
an aliquid desit, an uersus confusi sint aut transpositi. quid si tēpora
non conueniunt? Sed stultus ego, qui domo exieram animi causa, &
illo ingressus sum, unde laboriosus sit exitus. Vos hic uideritis. Illud
preterire nolo non docendi causa, sed admonendi, locum illum pau-
lo suprā positum, esse corruptum: Auris amisse memor inde regis.
quoniam nihil loco & proposito idoneum, manente & lectione,
pronunciari potest. At nos audiuius, sic esse legendū: Aulis amissi
memor inde regis & intelligendum esse Tiphyn, qui fuit Auliden-
sis. hoc non mihi displicet: quoniam Orpheus de Tiphys scribens di-
cit, θεσπείων δ' ὄγε τῆμ' ἐφ' ὕγκοι τεγμένοιο, & quæ
sequuntur. Apollonius de eodem τίφιν δ' ἀγνιάδης σιφαῖα
καλλιπὲ δῆμον θεσπείων. Verum cogito melius aliquid, quonia-
m hoc uidetur esse aliud exemplum: & certe est. nam cum præmia
serit, In primis, sequitur Inde, id est, deinde: & fortasse tangit Can-
thum Argonautam, de quo sic Orpheus, καὶνθ' δ' εὐβοῖνδ' ἐπ'
ἄβεντιάδης ἐπ' ἐρνοεῖ. id est, Canthus autem ab Eubœa Abantia-
des transiuit. & Apollonius αὐτὰρ ἀπ' εὐβοῖας καὶνθ' ἐλθεῖ. id
est, sed ab Eubœa Canthus ibat. Scitis autem hæc uerba apud Plinia-
um lectitari, in libro quarto: Et in ipsis faucibus Euripi, quem facit
obiectus insulæ Eubœæ: Aulis capaci nobilis portu: ut Aulis regem
suum Canthum uocet, & doleat à uicinitate loci. Mortuum autem
esse

esse Canthum in Lybia scribit Orpheus & Apollonius, in terra uero Aëæa. Valerius Flaccus in prælio interfectum dicit. Verum hoc in medio relinquo: & multa alia in hoc uolumine non quero obscura, & non nisi ab eruditissimis Græcæ & Latine intellecta, qualia reperiuntur & in Iuuenalis & Lucani & aliorum Poëtarum uoluminibus, nondum satis elucidata, postquam non ij estis, quos ego existimaram. Atqui nos pulchriora & obscuriora his quæ rogasti scimus, non in poëtis tantum, sed in oratoribus præcipue in Cicerone, Quintiliano, Plinio. Præterea omnes Gellij noctes Atticas, omnes elegantias, omnes annotationes, omnia cōmentaria memoriter scimus recitare & intelligimus: Itemque quis finis Rhetorices sit, an persuadere, an benedicere. & multa id genus callemus. Magna certe hæc sunt, si uera sunt. Ceterum querere differamus: nam si uellem in præsentia periculum facere, ostenderem uobis aliqua in Plinio, in Cicero, in Quintiliano quoque esse incognita quæ à nullo seu Cōmentatore siue annotatore ante Codrum uel declarata uel castigata fuerunt. Age dic mihi uir diserte, quod in hos neotericos fecisti Grammaticos seu Lectores auderes ne in antiquos cōmittere? Sermonem tuum non accipio. Illud uolo dicere si reprehendere auderes Quintilianum, Donatum, Lactantium, Diomedem, Seruium, Priscianum reprehendere non est meum, uel docere uel monere: sed auderem sanè & præter Seruij errores ab alijs acutissime castigatos, ergo quoque aliquid adderem. Vnum tantum errorem illius, siue Lactantius, siue alius fuerit, qui in Statij Thebaida dicitur scripsisse, uolo in præsentia uobis ostendere. Fortasse illum uis dicere, quo asserit Statium fuisse Tolosanum: minime. nam ille manifestarius est. Sed alium. Statius in secundi libri fine inducit Tydeum Palladi templi pollicentem dicere: Et ab arbore casta Nectent purpureas niueo discrimine uittas. Cōmentator: Oliua, inquit, siue lauro per inuictorem, id quod inuentum est. Nam casta non est Olea, sed Minerua. Et quæ sequuntur. Ego per arborem castam intelligendum puto eam quæ Latine

F

dicitur

dicitur uitex, sed Græci λύγρον uocant alij ἄγρως, quoniam matrone, ut ait Plinius in Thesmophorijs Atheniensium, castitatem custodientes, hic folijs cubitus sibi sternunt. Eadem ferme Galenus in libro 6. de simplicibus refert, propter castitatem quam seruat, quando sub sternitur, uel comeditur, uel bibitur hoc nomen habet. nam ἄγρως Græce dicitur castus. Et plebei adhuc agnū castum appellant, & rudes medici illos sequentes, nesciunt Castum expositionē esse præcedentis uocaminis. Nicander ἄγρῳ ἢ Βρύα λεύκα. Hæc tua expositio uir egregie, arguta magis quam uera est. Nam quamuis ἄγρως Græce, castus dicatur Latine, & sit uitex hoc nomine: tamen oliua magis cōuenit Palladi, sicut laurus Phœbo, quam uitex. Vnde apud Vergiliū legitur: Vitis & sacra red: mitus tempora lauro: & apud Statium: Pacifera lauro crinem utrisq; decorus. præcipue cum ipse Cōmentator subiungat, quod post quinquennium Athenis Mineræ offerebatur: ut dicat sacerdotes Calydonidas nexuras esse uittas pendentes ab oliua tanquam ad ornatū illius arboris. Ut: Et uitta cōptos uoluit prætere ramos, apud Vergiliū lectum est. Quare non uidetur ignorantie accusandus Cōmentator. quid sentis Codrex? Idem mihi quoq; uidetur. Vitta enim dantur sæpnumero lauro & oliuæ. unde Statius in 9. dixit: Cultuq; i: signe uerendo Vittatæ laurus & supplicis arbor oliuæ. & Commentator dicit, non quod ipsa sit supplex: sed quod homines qui rogant, hac suppliciter utuntur. Bene narras: sed postquam hunc locum citasti, expone queso, quæ uocamina sint hæc quæ dicit Cōmentator ab Atheniensibus resionem dici, à reliquis autem Græcis hiereran. Rem scitu pulchrā quæris, & tibi non moleste exponam. Hæc uocabula hic corrupta sunt, ut alia plurima in hoc scriptore: quæ si sana essent, & intelligeremus quædam, quæ à solis Græcis dicta inueniuntur, etiam ab hoc dicta fuisse, quale illud unum est de Leone Nemeo nato ex Luna, ut in Achille Arati Cōmētatore inuentū à se Politianus gloriatur: dū illū Senecæ uersum corrigat: Sublimis alias Luna cōcipiat feras. nam ut

Lactantius

Lactantius hoc idem dicit in Statij librum secundū, uerba eius hæc sunt: Poëta deniq; omnes asserunt Leonem de his polis ortum, quem Hercules prostrauit: Hesiodus tamen in Theogonia ex Ortho cane & Chimera hunc Leonem natū scripsit. Codrus etiam in decimotertio libro Fabularum, in Aeliani duodecimo Epimenidē citātis id esse dicit, quod non temere aliunde quam ex Achille desumi posse dixit Politianus. Versus Epimenidæ sunt hij, ἢ γὰρ ἐγὼ γένος εἰμι σὲ Διὸς ἠὲ Κρόνου ἰδενὸν φρίξας ἀπετίσαστο θύγα ἄνθρωπα ἐν νεμεσίᾳ αἰγὸς αὐτῶν δ' ἀπὸ τρυφῆς ἤγαυ. Et in Cōmento Apolloniū legere licet: & alia multa: in hoc scriptore Lactantio inueniuntur, quæ non aliubi. Sed ad rem redeamus, ubi loquebamur de oliua sup-
 plice: lege sic: Diximus hanc ab Atheniensibus iresionem dici, à reliquis autem Græcis biceteriam. & integram facies lectionem: Et ἐγερσίῳν erat ramus oliuæ: secundum alios lauri ornatus lanis & omnium generum fructibus ianais affixus in Apollinis honorē ex oraculo dato, urgente quadam Athenienses sterilitate. Multa de hoc uocabulo habeo dicere: sed ne longum faciam, nonnullos scriptores & Græcos & Latinos tibi nominabo, à quibus plura discere poteris. Lege ergo Aristophanem in Pluto, & eius Commentatorem, Herodotum in uita Homeri: ubi dicit quod Homerus fecit quadam carmina, quæ dicta sunt ἐγερσίῳν. Et Strabonem in libro primo, & Plutarchum in uita Thesei, & Commentatores Vergilij super illo uersu: Et uitta comptos uoluit prætere-
 dere ramus. à uittis lancis uidetur accepisse nomen, ut Plutarchus testatur. nam τὸ ἐγερσι Græce, lana dicitur Latine. Hoc uocabulo usus est nuper uir Græcus quidem, sic Latine etiam doctissimus Ioannes Lascaris in Epigrammaton Græcorum proœmio. Quod autem spectat ad alterum uocabulum, accipe ἱκετήριον dicitur supplicatio, & ἱκετήριος supplex, & ἱκετεύω suppli-
 co: & ponitur pro ramo illo lanis compto. Aristophanes in Pluto, ἱκετήριον ἔχοντα: & fortasse: Statius cum dixit: Et ab arbore

casta. n. p. n. d. u. intellexit quiddam irfione simile, aut coroa
nam ex oliua & uittis: ut Seneca Palladem alloquens dicit: Tibi
nexilibus turba coronis. Redimita uenit: Sed satis tibi sit habere
rectam illorū duorum nominū lectionem. At postquam hunc locum,
qui est de casta arbore dictus, ab errore purgatum creditis, quomodo
illum purgabitis, qui est in quinto Thebaidos: ubi poeta dicit: Hic
& ab asserto nuper Marathone superbū Theseas. Et Cōmentator
declarat: Marathon ciuitas, in qua Theseus nutritus. q̄ cū Persæ in-
uasissent ab Atheniēsis, Theseo duce, cede magnorū uirorū libera-
ti sunt. hoc falsum sane est. Nam in pugna Marathonica, quæ facta à
Persis contra Athenienses, non fuit dux Theseus, nec tempore The-
sei pugna illa facta fuit: sed multo post tempore Milciadis & alio-
rum ducum. unde infra Statius: Et nondum Eo clarum Marathon
triumpho. Sed quis non uidet hūc quoq; locum esse corruptū uel ad-
ditum fuisse ab aliquo historiæ & temporis ignaro, præsertim cum
ipse Cōmentator paulo post ueram ponat expositionem, scilicet de
tauro Marathonio, quem Theseus interemit, ut in libro 12. Si patri-
um Marathona metu, si tecta leuasti Cresia. Et Ouidius in septimo
Metamorph. Te maxime Theseu Mirata est Marathon Cretensis
sanguine tauri. hoc omittamus. illud potius à Codro scire uellem,
quia hoc loco Cōmentator dicit. Vnde factum est, ut ita Athenienses
iurent, & ibi sunt aliqua uerba nec Græca nec Latina: quomodo in-
telligenda sint. Imò sunt Græca, sed corrupta: & est iuramentum,
quo utitur Demosthenes in oratione *ωπει σεφάρου, οὐ μὰ τὸν*
ἐν μαγαλῶνι ὑποκινῶντα σαρταῖς, id est, non per periclitatos
in Marathone. quod citat Quintilianus in nono & idem in duodeci-
mo. Verum ubi curua cœpisti corrigere, corrige & hoc quod est in
quarto: Tu separe coetū Elysios Perseæ pios uirgāq; potenti Nu-
bilus Arcas agat. Quomoda uis alios corrigam, qui meipsum cor-
rigere nō possum. Multas illic Cōmentator ambages scripsit, seu alter
addit de Mercurio, de Libero, de Hecate quas non intelligo. hoc uē
re uos

γε nos docebo Persea legendum genere scæminino, non Persee, &
 per Perseam intelligendum esse Hecaten filiam Perseæ & Asteries
 sororis Latonæ. unde Ovidius in septimo Metamorphoseos, ibat ad
 antiquas Hecates Perseidos aras. Et ita dicit Hesiodus in Theo-
 gonía de Phœbe nupta Cæo Titani. γένετο δ' ἀστερίη ἐὼς
 θυμὸν ἠνπότῃ πέρσῃς ἤγαγετ' εἰς μέγα δῶμα φίλῃν Λε-
 κλῆσθαι ἄκοιτην ἧδ' ὑποκυοσάμενῃ ἑκάτην τέκε· & reliqua.
 hoc est: Genuit aut Asterich sinistram, quam aliquando Perseus duc-
 it in magnam domum, caram uocari uxorem: hæc aut prægnans
 facta Hecaten peperit. Cicero in. 3. de Natura Deorum. Quomodo
 aut potes, sit atonam Deam putes, Hecaten non putare, quæ ma-
 tre Asteria est soror Latonæ? quidam tamen dicunt eam Iouis fili-
 am. In Orphicis uero, Cereris filia perhibetur. Bachelides aut No-
 Ætis ipsam filiã scripsit: Musæus autē Asteris & Iouis: Pherecydes
 aut Aristæi Pæonis filij, ut in octauo Mythion Codri legitur. Huic
 aut Hecate magnum honorem exhibitum esse à Ioue subiungit idem.
 Hesiodus, & multa dona data, ut haberet partem in terra & in ma-
 ri & in cælo. & quæ sequuntur. Et ideo bene subdidit Cōmentator:
 Statij sensus hic est: Hecate & Mercurius pias animas ducant, non
 centes Tisiphone. Sed postquam Hecates mentionem fecimus, do-
 cendus est Seruius, & si qui Seruium secuti sunt super eo loco Aë-
 neidos in quarto: Ter geminamq; Hecaten tria uirginis ora Dianæ
 non esse ibi iterationem, ut ipse affirmat. Nam quamuis Hecate inter-
 dum à Poëtis pro Luna uel Diana, uel etiã Proserpina ponatur: ta-
 men numen est etiam per se & aliud à memoratis, & non dicitur
 triformis uel triplex; ea ratione qua Luna, quæ in cælo Luna est, in
 filius Diana, in inferis Proserpina: sed Hecate triformis. quia ut scri-
 bit Orpheus in Argonauticis tria habet capita, ideo τριστοκέφαλον
 eam appellat: dextrum caput est equi, sinistrum canis, medium ho-
 minis agrestis. Audite Orpheum qui appellat eam filiam Tartari:
 παρταρῶπις ἑκάτη, λαίου δ' ἀρπύρεσσι βρωμοῦ ἱππῶ.

χαίτῃς καταδείξας ἐν ἄβυσσος λυσσῶν σκυλάκῃ.
 μέσῃ δ' ἐφ' ἄγχιόμορφῳ. idcirco bene Ovidius in. 7. tuq; tri-
 ceps Hecate. audis ne quemadmodū Ovidius appellat Hecaten trici-
 pitem. Non potest certe bonus esse fabulator, qui Theogoniam &
 Heroum genealogiā Hesiodi non habeat familiares: nec bonus scri-
 ptor sine omnisfaria doctrina & summo iudicio. ita enim omnia fe-
 re corrupta sunt & inuersa, ut difficile sit uerum inuenire, ut paulo
 ante uidistis in Lactantio, & in eodem uidere potestis in 4. Theb.
 ubi declarat quare Arcades priores Luna dicantur, ibi narrat Arca-
 des de antiquitate cum Phrygibus certauisse. & ubi dicit: Producti
 aut pueri, uere locuti esse dicuntur: scribendum fuit Bex uel Bex-
 nos, id est, uec uel ueccos, id est, panis lingua Phrygū. Sed hic dissen-
 tio est. nam hoc narrat Herodotus in Euterpe, factū fuisse inter Psa-
 mitichum Regem Aegypti, & Phrygas: cui astipulatur Claudianus
 in 2. in Eutropium. Dat cūcta uetustas Principium Phrygibus: nec
 Rex Aegyptius ultra Restitit humani postquam puer uberis ex-
 pers In Phrygiam primum laxauit murmura uocem. Aristophanes:
 uero ex utraq; historia scilicet Phrygū & Arcadū qui dicuntur fuisse
 uetustissimi, formauit uocabulū in fabula, quae inscribitur Nephelae,
 id est, nubes λέαι τῶς ὡς μὲρ σὺ καὶ λεονῶν ὄζωρ καὶ Βεκκεῖς.
 Λνε. uecceselinum appellat antiquissimum, & per hoc stultissimū.
 quare autem Profelini dicti sint Arcades, legatis non Latinos tan-
 tum scriptores, sed & Græcos, ut Apollonium in quarto Argo-
 nauticon & Commentatorem eius. Accipite aliam uarietatem, apud
 Plinium in 3 4. haec uerba scripta sunt; Ante omnes autem in ad-
 miratione fuit solis Collossus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndia-
 us Lysippi supra dicti discipulus, septuaginta cubitorum altitudi-
 nis fuit. idem & Eustathius dicit apud Simonid. m. legitur fuisse
 Laches & octoginta cubitorum altitudinis. Strabo dicit fuisse Iouis
 Colossus, nisi mendosus sit. Festus Pompeius aliud nomen arti-
 ficis ponit. Cui magis credam: potuisset errare Liberarius Grae-
 cus: po-

ens: potuisset errare etiam Latinus. Distichon Iambicum Simonide hoc est: τὸν ἐν ῥόδῳ λαλοῦσάν οὐκ ἔκλινε λέειν ἀλκίην ἐποίησεν ὁ λινδίου. id est, in Rhodo Colossus ostendit decem Laches faciebat cubitorum uel ulnarum Lindius. Alij tamen legunt ἐπὶ λέειν δέκλινε. id est, septies decem et hoc adiuvat illud Plinij in epistola librorum Naturalis Historie, ubi dicit Græcos pictores pendenti titulo opera absoluta inscripisse, ut Apelles faciebat. Postremo hæc uarietas non tantum inter Latinos et Græcos: sed et inter Græcos, et in uno eodemque Græco scriptore inuenitur exempli causa, Nicander in Theriacis, ubi loquitur περὶ ἄσκαλ' ἄβου dicit, ἀρχαίη μεγάνειρα. in alio codice legitur μετάνειρα. Ego tamen legerem μεγάνειρα. et fuit Meganira coniunx coeli, ut testatur Diomedes Grammaticus: ubi de Iambi pedis origine loquitur. Secundum Nicandrum una de Celei ancillis anus, ut obiter dilucidior faciamus illam Ouidij fabulam, quæ est in quinto Metamorph. de Cerere sitiente dicit enim Ouidius prodit anus, id est, Meganira. Nicander, ὅτ' ἐν λελεῖοιο θεράπνοισ ἀρχαίη μεγάνειρα θειήν δ' εἰδέκτο περὶ φρενῶν. id est, quædo in Celei ancillis uetula Meganira deam per manum accepit prudens seu casta: sed Diomedes Iamben puellam Celei famulam dicit, quæ Cererem male tractauit. Cōmentator Nicandri Iambam puerum appellat: et ita Ouidius scripsit: Duri puer oris. Ecce alia uarietas. Concludamus ergo, diffidilimum esse, quod uerum sit inuenire. Recte sane: sed tamen quæ exposuisti pulcherrima sunt, et tibi plurimum accepta fero. et ab uno errore Lactantij, quæ ostendere proposueras in hoc, uel uide, nescio quo modo diuertimus. Tunc aderat quidam Medicus iuuenis, quæ omnia fere hæc audiuerat et surgens dixit: Postquam tu etiam medicos tægis, et in reprehendis quibusque minimis audius es, afferat tibi iam Autorem quæ errasse demonstrare non poteris. Affer, inquit, ille meus affectator et cum ille tradisset in manus opera quedam Hippocratis, lege inquit, hanc particulam quæ scripta est in libro de Natura infantis: γίνεται δ' ἐκ τοῦ χλωροῦ τοῦ αἵματος τὸ ὄργανον. τροφὴν δ'

καὶ αὖξισιμ' ἔχει τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ ὠῷ. Dic Latine *et in-*
Intelligent omnes. Fit seu generatur ex luteo oui auis, nutrimentum
autem et augmentum habet album, quod est in ovo. Errauit Hippo-
crates. quomodo errauit ille qui tam fallere quam falli nescit: ni-
mis certe audax es. Et tu nimis tardus, audi Plinium in libro decimo:
 Ipsum animal ex albo liquore oui corporatur: cibus eius in luteo est.
 Plinium mihi producis, quem medici non absis faciunt. Cur non po-
 tuit Plinius errasse? Plinium, inquam, produco: quē qui familiarem
 habet, non potest non esse doctissimus. atqui Horatius tuus Hippo-
 cratem sequi uidetur, cum de ouis loquatur, sic dicens: Namq; marē
 cohibent callosa uitellum. Horatius poëta est, Poëtis aut licet *et* no-
 men pro nomine, *et* rem pro re ponere: sed audi Aristotelem in li-
 bro de Animalibus sexto: Origo itaq; pulli in albumine est: cibus
 per umbilicum ex luteo petitur. Idem dicit *et* in libro tertio de Ge-
 neratione animalū, ubi Alcmaeonē hoc, quod Hippocrates dicit, exi-
 stimantē reprehēdit. Iā ergo aut Hippocrates errauit, aut Hippocra-
 tē non intelligis. Lege reliqua, quę sequuntur apud Aristot. *et* Hip-
 pocratem, *et* nullam inter eos esse discordiam cognosces. Legito tu
 qui Medicus es, Medicū Forliuensem, *et* cōciliatorem tuū. prō Iup-
 piter hic qui ne urticam quidem nouit, audet de hyacintho, de arbo-
 re casta, de generatione pullorum loqui: Noui sane urticam *et* ali-
 as multas tum urbanas tū siluestres herbas, inter ceteras *et* illam.
 quam cū gustasset Glaucus, saltu se in mare proiecit. Abahē. quid
 ridetis, bardi, bleni, bubones, fatui, qui tanquam mures alienum pa-
 nem comeditis. Ridemus stultitiā tuam, qui mox te omnia scire profi-
 teberis, *et* ipsum posse Homerū reprehendere. Imō iam profiteor.
 Homerū reprehendere omnium Philosophorū poëtam *et* omnium
 poëtarum philosophū: Homerum, inquam, in primo uersu Iliados
 μῆνιν ἄειδ' ἑ θεῶν πολλὰ κέλεσσαν ἄχιλῆος. ibi dico tris esse erro-
 res. primus error est, quia Iambum pedem in tertia sede posuit:
 quē uersus heroicus non recipit. Secundus error est, quia non usus est
 synalœpha.

De primo v. d. f.
Iliados Homeri

synalæpha in quinto pede, quæ est Græcis familiarissima, sed asperam fecit in scansione *synæresim*. Tertius error est, quia in eodem pede corripuit syllabam positura gemini *L*. longâ. Achilles enim gemino *L*. scribitur: ut ipse Homerus alibi recte posuit. O cœlum, ô terra, ô maria Neptuni, certe hic dæmonium habet. Tace rabula. Tace te uos ignoratissimi, aut Homerum defendite. queris infortunium, si maledicere pergis. Habebitis uos non querentes. Quid agere paratis. cōtinete manus, quiescite. hæc non sunt inter doctos uiros facienda. Sine nos Homerum defendere. Silete, alias defendetis, sine nos hunc neotericum Zoilum infrenare, sine Codre has picas garrire. non sino. Quin potius pacem inter uos esse dulcem & firmam uolo. Et uix facto silentio. Quidam uir honesta & graui facie insignis: qui totam hanc audiuerat contentionem, & ne unum quidem uerbum unquam fecerat, sic effari cœpit. Codre & uos uiri eruditi, licetne pauca cum uenia loqui uestra? Licet, loquere. Est quoddam genus hominum malignum & mordax, inter quos hic iuuenis meo iudicio numerandus est. meliora uerba quaeso, nam me iniuria afficis. At cū uenia tua loquor. Perge auscultabo. sunt quidam homines maligni, qui nihil aliud agunt, nihil meditatur, nisi quomodo bene de literis meritos possint carpere, lacerare, infamare, nec cogitant illos posse decipi ut humanos. Non ponderant, quot frigora, quot labores passi sunt in cōponendis huiusmodi operibus. Ah pudeat uos huius uitij, & mentem uestram uel linguam potius ad benedicendum assuescite. nihil est tam benedictum, quin calumniando perueriti possit. Date lapsanti manum, & ubi adiuuare literas potestis, alio quam hoc modo adiuuate. At ego non carpo quenquam: sed amice admoneo. & illi qui aliquod immortale opus posteritati tradere cupiunt, debent omnes alios scriptores, omnes scedas excutere. Quas mihi scedas narras, quos scriptores excutere iubes? Vix illis tempus est uestas suas excutiendi. Nonne illud legisti: Viro bono satis esse docuisse, quod scierit. Maiores nostri duo aut tria ferè opera Cōmenta-

tarijs exposita habebant: nos aut omnes pene Poetas, omnes Oratores ac Historicos cum duobus & interdum tribus habemus Cōmentatoribus. ex quo liquet, quantū doctorum uirorū huius ætatis sudoribus debeamus. Prætea uit.ū aliud in huiusmodi regnat hominibus, ut omnis obscuras fabulas uel dicta abstrusa & corrupta uerba cōperiant, & memorie mandent: & cum aliquem uirum doctū in corona equaliū aliquid enarrantē cōspiciūt, illico aggrediūtur rogantq; siue aliquid ex obscuris quærunt: & præter id aliud & rursus aliud. Quæ cum uir ille doctus se nescire fateatur, & quasi præ pudore discedat. hij boni uiri ad circumsistentes uersi, Hic uir, inquiunt, non is est quem putabamus. Hei mihi quo peruenimus? nullus amor: nulla in nobis est reuerentia. rogandi quidcm sunt docti uiri: sed non tenendi, neq; à tergo contemnendi. Codre mi noli omnibus credere. Ego interfui & audiui iam aliquos qui cum te præsentē laudauissent, hæc uerba, te abeunte, dixerunt: Codrus præter doctrinam, quæ omnino modica est, uir est timidus, lentus: nec sibi nec amicis utilis. At ego semper Codrum ex quo mihi notus est magni feci, & magnificiam tam absentē quam præsentē: uerū quoniā uos uerba mea ægetulisse uideo, mihi rogo ignoscatis. Nihil uolo in Cōmentatorum nomen & famā dixisse. omnes docti, eruditi sunt & elegantes. illud tamen uos latere nolo, me sexcenta & fortasse plura habere annotamenta in omni scriptorum genere à nullo scriptore tacta aut enarrata quæ à me nunquam audietis. Sed à Codro audiemus, quicquid enim tibi est, ex Codro est. Fortasse non audietis. nam si meo consilio Codrus uti uoluerit, nihil huiusmodi unquam ædet. primum quoniam pro beneuolentia, maliuolentiam consequetur eorum, qui in se aliquid dictum esse putabunt. nullus enim nostra tempestate reperitur, qui in se quicquam (quod maxime optabat Cicero) dici uelit. Deinde Codri sermo tenuis admodum est & popularis, & à Logodædalis qui nomini eius officerent, contemptus iaceret. Possremo quamuis tersus & purus haberetur: tamen ab impressoribus cor

Sui corrumpetur: aut si non corrumpetur, abijceretur tandem
 & cum Bartolis & Barleis & Supplementis chronicarum, & a
 his huiusmodi scriptoribus inuendibilis putresceret. Sed age, uult
 edere, quid demum consequetur, nempe inuestiuas: quæ illum
 pædagogum & truiualem magistrum appellitabuunt. quid tum fa-
 bulæ. non enim defenditur error inuehendo. Pædagogorū uero in-
 finitus numerus. omnes enim commētatores pædagogi. nam ut pæda-
 gogus alumni uestigia: ita commentator eius quem interpretatur
 uoluntatem sequitur & intentionem, & hac de causa fortasse L.
 Cōlumella Higynum Vergilij pædagogum nominauit. Sanè Plutar-
 chus Fabium Maximum à calumniatoribus pædagogum Hanniba-
 lis dictum fuisse memoriæ mandauit. Imo uero beneuolentiam &
 ingentes gratias ab his quos docuerit Codrus, consequetur. si mo-
 do boni erunt uiri. Recte dixisti, si boni erunt uiri, sed ubi nam hu-
 iusmodi uiri? Sed iam finite Codrum loqui: Bene itaque scripsit Ho-
 ratius: Nec uixit male, qui natus moriensq; sefellit. & Ouidius idem
 repetiuit: Crede mihi, bene qui latuit bene uixit. Ohe, tandem finite
 Codrum respondere. quid dicis Codre? Quid dicam, quæris. Taceo
 & demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus. quid tandem de his
 nostris dictis sentis. Et dicta uestra & uos ipsi fabulæ estis. quoni-
 am uel bene uel male scripseritis aut dixeritis. nihilo me meliorem
 uel feliciorē fecistis. Impressores quoque librorum siue βιβλίο-
 ποιοι fabulæ sunt. nam præter quod plerique eorum indocti sunt,
 alter alteri inuidet & damnum inferre studet. addunt præterea o-
 peribus clarorum autorum aliquas commentaciunculas uel Omnibo-
 ni, uel Pomponij, uel aliqua ex dictis Codri excerpta, ut opera fiant
 uēdibilia, quæ Pomponij nec Omniboni nec nūquam Codri fuerē.
 & in illis tot sunt additiones, diminutiones, inuersiones, transmu-
 tationes literarū uel syllabarū, uel dictionū ut Barbarismo Donati
 uel Diomedis exemplis possint adiuuare atq; replere. Tūc ille meus

Suppl. in ed. huj.
 huiusmodi

Acte Bwba

affectator. Quosdam tamen, inquit, summopere commendo, quibus
 plurimum lingua Græca debet non artifices: sed artificum autores,
 ac ut ita dicam architectos doctos & multæ probitatis uiros. Laſca-
 rim Florentiæ, Aldum Venetijs. his addo quantum ad res Latinas
 spectat Platonē Bononiensem. Et his dictis inde discessimus. Sed iam
 ad Poëtās redeamus. Poëtæ quid agunt, proponunt, inuocant, nara-
 rant, laudant, adulantur: interdum mordent, insaniūt, mentiuntur,
 bacchantur. quid tum, pauperes sunt & fabulæ. nam eos ex Vrbe
 sua diuinus pellit Plato, & Imperator, nulla prorsus immunitate eos
 dignatur, ut in libro de professoribus & medicis sancitum est. Ho-
 merum etiam Athenienses ueluti insanientem quinquaginta drach-
 mis multauerūt, & Tirtæum mentis impositū esse dixerunt. Laca-
 demonij, libros Archilochi parum pudicos è ciuitate sua exportari
 iusserunt. Historici autē ab Vrbe condita, à principio mundi scribere
 res gestas profitentur. & quis Urbem cōdiderit: & quando mun-
 dus principiū sumpserit nesciunt. Ibi, Epota flumina: Medo pran-
 dente, legimus: Athon uelificatum: Et quicquid Græcia mēdax au-
 det in historia. Quid scribit Cicero de historicis: nempe hæc uerba
 apud Herodotum patrem historiæ, & apud Theopompum sunt in-
 numerabiles fabulæ. Ergo & historici fabulæ. His addamus picto-
 res. quoniam ars pingendi olim primum gradum liberalium obtine-
 bat, & propter Flacci uerba, Pictoribus atq; Poëtis Quidlibet au-
 denti semper fuit æqua potestas. Et quia etiam historias & fabulas
 pingunt, hoc est, Argonautas, bellum Thebanū, bellum Troianum,
 Nymphas & Centauros, Tartara, Plutonē, Cerberum, Furias cor-
 nigeras furculis & ueribus animas in igne coquentes: & alia huius-
 modi. quā uani & fabulosi sint, præseferunt. Eodem loco statuari-
 os, plastas, & alios huiusmodi artifices ponendos esse censeo. Et
 cum his id hominum genus quod picturis, quod numismatis delecta-
 tur & stupet. Aspice hic est Hercules, qui attritu pectoris leonem ne-
 cat (ut ait Statius) Hoc pectore pressus. Vastator Nemæes, non ut
 stolidi

p. 52. b. 6. g. g.
 p. 52. b. 6. g. g.

hom. ont. multa
 sub ab. at. ci. di.
 so. 2. 2. 2. 2. 2. 2.
 Tirtæum
 Archilochus.

fante videt
 Statius

p. 52. b. 6. g. g.
 p. 52. b. 6. g. g.

p. 52. b. 6. g. g.

stolidi pictores, diducto rictu, laceratū depingunt. Cerne, hoc est, Alexandri Magni caput, hoc Iulij Caesaris, hæc est Traiani facies. hæc uero Antonini Pij, hæc Iulia, illa Faustina; O quam antiquū est, hoc argentum, quā archetypum. Cerne hoc: Corinthium est, hoc Cataglyphon, quā pulchra habet emblemata, quā pulchra parerga. Verum cum statuas & pocula Euphranoris & Polycleti & Phidie & Maronis mirati fuerimus, & Imagūculas, icones, pinacothecas, encaustas figuras possedacrimus, quid tandem ad felicitatem nihil, ergo fabulæ. Dialectici uero differendi inuectores altercantur, clamant, rixantur, modo proponunt, modo admittunt, modo dubitant, modo negant: nunc concedunt, nunc supponunt, nunc argumentantur. & quid didicerunt quod Omnis homo est risibilis. quod hæc rationes differunt. Possibile est te transire pontem, & te possibile est transire pontem: & quod tria oua sunt quatuor: & quod Brunellus & Fauellus sunt nomina asinorum propria: & quod mus rodit caseum, & mus est syllaba, ergo syllaba rodit caseum. & alia multa, quæ postquam magnis clamoribus & conuiitijs deblaterauerunt, nulla facta conclusione discedunt. Quam multa scripsit Chrysippus de Sorite suo: quam multa Aristoteles, & alij philosophi de syllogismis, de elenchis & alijs materijs ad dialecticos pertinētibus scripserunt. O miserum hominem, si sine horum doctrina nescit ratiocinari. Nōne hæc uobis fabulæ uidentur fabulæ certe. Quid de Rhetoricis siue Oratoribus dicam? Et ipsi fabulæ sunt. Tanta enim garrulitate, tanta inconstantia capiuntur, ut quem antea laudauerint nunc uituperent, quem antea uituperauerint nunc laudent, quem accusauerint defendant, quem alijs defenderint nunc accusent. Vnde nisi ab his nomina calumniatorū, præuicatorū, tergiversatorum descenderunt? Et hi non contenti ueris causis, nouas & fictas excogitauerunt. tot theses, tot hypotheses, tot colores, tot figuras, tot ductus, tot suasorias, tot declamationes, tot controuersias adinuenerunt: & tamen nondum rhetorici finem factum esse consentientur.

Quamobrem Syracusani cum Coracem & Tisiam archirethores in-
 ter se argumentis antistrophis, id est, reciprocis contententes aui-
 diuissent, exclamauerunt. $\lambda\alpha\kappa\alpha\upsilon\lambda\omicron\gamma\alpha\chi$ & $\lambda\alpha\kappa\alpha\upsilon\omicron\gamma\omega\psi$. At qui scire
 dicere ex arte, hoc est, ornate, grauitur & copiose utile est ac hono-
 rificū. Scire etiam tacere utile est ac honorificū. Quare Pythagoras
 philosophus silentium laudabat: & quod nonnulli summum bonum
 in silentio posuerunt. Sed an Rhetorica fabula sit ex illo senatus
 consulto cognosci potest, quod factum fuit. C. Fannio Strabone, M.
 Valerio Messala Coss. quo decretum fuit, uti Philosophi & Rhetor-
 ges Romæ ne essent. Idem S. C. Cn. Domitius Aenobarbus, & L. Lici-
 nius Crassus Censores aliquot annis post confirmauerunt. Mathe-
 matici uero, ut geometræ, ut arithmetici, ut astrologi, multa secula
 in figuris & mensuris suis cōtriuuerunt, & nondū circuli tetragonis
 inuenerunt: quamquam Columella, & quidem arithmetici huic
 proxima dixisse uideantur. Galaxias, id est, circulus lacteus quid sit,
 adhuc ignorant. Arithmetici scire se profitentur quod numero for-
 mica turrim Asellorum apportarent & quot aquæ guttæ sint alia
 quo in puteo etiam pleno. quod quomodo fieri possit, nisi puteus &
 ipsæ guttæ quadratæ sint non uideo. Et quid faciunt, modo duplicāt,
 modo multiplicant: nunc supputant, nunc partiuntur, nunc colligūt,
 nunc summam summarū faciunt: hic numerus est longus, ille qua-
 dratus: hic cubicus, ille circularis: hic deficiens, ille superfluus: hic
 perfectus, ille alterius notæ & speciei. tot lineas, tot radices inue-
 runt, ut numerus illis sit nec nomen. Pythagoras cum inuenisset tri-
 anguli orthogoni subiectum latus tantum ualere, quātum latera illa
 duo quæ illud continerent, ioui hecatomben fecit: seu secundum
 alios, Musis bouem sacrificauit, quasi rem magnam inuenisset. Sed
 id fabulosum esse Cicero putat, quoniam ille nec Apollini quidem
 Delo hostiā immolare uoluit, ne aram sanguine aspergeret. Astro-
 logi quoque de magnitudine solis discordant: quidam dicunt eum
 non multo maiorem esse quam uideatur, ut Epicurus & Lucretius:
 quidam

quidam vero officis terra esse maiorem. quod Macrobius probat.
 Alij amplius duodeuiginti partibus ut notat Cicero. Ptolemæus au-
 tem centies sexagiesis sexies uerissimis, ut isti dicunt, argumētis et
 mensuris demonstrauit. De magnitudine itidem Lunæ altera discor-
 dia quam prætereo: et de situ siue ordine planetarum etiam dissen-
 tiunt. Nam Plato à luna sursum secundam spheram solis locat: et
 Aegyptios secutus uidetur, qui inter Lunam et Mercurium. Archi-
 medes cum Chaldeis quartum de septem in medio locatum dicunt.
 De Lucifero et Vespere aliud Poëtæ dicunt, aliud Astrologi. Po-
 ëtæ asserant quo die Lucifer ante orientem solem apparuit, eodem
 occidentem solem subsequi: hoc Astrologi quidam eodem die fieri
 posse negant: et mihi quoque idem uidetur. Fatentur sane Lucife-
 rum modo præcedere mane Solem, modo subsequi occidentem sed
 diuersis diebus siue temporibus. Et Poëtæ fortasse eo potuisse de-
 cipi, quod mane Luciferum uidissent: Mercurium uero post Solem
 occidentem. Sed audiamus Poëtæ. Cinna in Smyrna: Te matutinus
 flentem conspexit Eous. Et flentē paulò uidit post Hesperas idem.
 Catullus: Nanque tuo aduentu uigilat custodia semper Noctē la-
 tent fures quos idem sæpe reuertens Vespere mutato comprehendis
 nomine eodem. Vergilius de Rosis: Quam modo nascentem rutilus
 conspexit Eous: Hanc rediens sero uespere uidit anum. Horatius,
 Tu semper urges flebilibus modis mysten ademptum, Nec tibi ue-
 spero surgente decedunt amores, nec rapidum fugiente Solem.
 Manlius in libro primo Astronomico: Nec matutinis fulgeret Lu-
 cifer horis Hesperos immerso dederat qui lumen olympo. Seneca
 in Hippolyto: Qualis est primas referent, tenebras nuncius noctis,
 modo lotus undis Hesperus pulsus iterum tenebris Lucifer idem. Sta-
 tius in sexto Thebaidos: Roscida iam nouies cœlo dimiserat astra
 Lucifer et totidem Lunæ præuenerat ignis. Mutato nocturnus
 equo: nec conscia fallit Sidera, et alterno deprenditur unus
 in ortu. Boëthius in libro primo de Consolatione: Et qui prima
 tempore

tempore noctis egit argentes Hesperus ortus Solitas iterum mutat
 habenas Phœbi pallēs Lucifer ortu. Et præter poëtas, Hyginus de
 eodem Planeta: Eum, inquit, hac de causa Veneris appellari, exori-
 ente sole & occidente uideri. sed dubium est an eodem dixerit die
 an non. Plinius quoq; cum naturam huius narrauit, subiungit Py-
 thagoram Samium illam primū deprehendisse: & cum Deprehendere
 sæpenumero de rebus dicatur difficillibus: ut Deprensique hostia
 Nili: id uerbum me susp. cari facit Plinium uoluisse poëtarum sequi
 rationem. Nisi forte antiquiss. mi cum Venus Solem præcederet, unā
 esse stellam: & cum sequeretur, aliam putauerunt: & Pythagoras
 deprehendit esse eandem. ideo in eius uita apud Diogenem legitur,
 Eum primum Vesperum atq; Luciferum idem sidus dixisse. Aliqui
 dicunt hoc esse uerum & poëtas ex sententia illorum Astrologo-
 rum, qui Venerem supra solem locabant locutos esse: illas uero stel-
 las quæ lōge ulteriores sunt, citioribus in ortu citius apparere seu
 uideri: contrā in occasu serius occidere uideri. Alij dicūt poëtas po-
 ëticē, hoc est, fabulose hunc cursum cecinisse, cum res ipsa in mundo
 aliter existat. Sed hanc fabulā omittamus & omnes circulos, epicya-
 clos, absidas, domos, anaphoras, epicataphoras, aspectus, trimoria,
 dyodecatomoria, horoscopus: quos incōprehensibiles ferē ostendit. P.
 Nigidius argumento rotæ figuræ circunductæ, & modo pari,
 modo impari spacio temporis percussæ. unde & figuli cognomen
 sortitus est. Omittamus omnes dies, omnes annos, minores, medio-
 cres, & maiores, & scansiles, quos Græci clemateras appellant:
 & omnia alia inuenta, quibus Astrologi prædicunt aliquem diu ui-
 cturum. qui puer moritur, & illum puerum citō moriturum præui-
 dicauerunt, qui nunc senior est. Sed non mirum est Astrologos esse
 inconstantes, & inter se non cōuenire, cum cœlum ipsum quod me-
 tiuntur, omnū sit inconstantissimum. Ista quid uobis esse uidentur?
 fabulæ. Quam bene & merito horum mensorum improbitatem ca-
 stigauit Plinius. Etenim, quia geometricis rationibus inuenerunt
 terram

2. nati in astrologia

terram à signifero distare sexta ipsius signiferi parte, hoc ex sexa-
 ginta gradibus, quoniam terra centralis est, ausi sunt impudenter
 omnia alta metiri. Quid musici, nonne & ipsi ridiculi sunt & fabu-
 losi: qui quoniam symphonias illas: $\delta\iota\alpha\ \tau\epsilon\alpha\sigma\alpha\gamma\epsilon\omega\upsilon$, $\delta\iota\alpha\ \omega\epsilon\tau\tau\epsilon$,
 $\delta\iota\alpha\ \omega\alpha\sigma\omega\upsilon$, & reliquas inuenerunt ex quorundam numerorum
 proportionibus fieri, in chordis & in uocibus se coelestē musicam,
 quæ nulla est, hausisse nobis uolūt persuadere: At non uident se esse
 fabulas, cum in fabulis recitandis choraule & cantores suam ope-
 ram præstare sint soliti. Sed hos cum suis pandutis, magadibus, ti-
 bijs, cæterisq; organis relinquamus, & ad eos qui se quasi per excel-
 lentiam quandam Philosophos appellant ueniamus, doceamusque
 illos in principijs rerum inueniendis diu & multum desudasse, &
 nondum ueritatem inuenisse. Thales Milesius unus è septem Sapia-
 entibus ex aqua dixit constare omnia. quod Homerus prius dixerat: *D. frad. & phala-*
 & Vergilius postea tetigit cum dixit: Oceanum patrem rerum. Ana-
 ximander popularis eius dixit infinitatem naturæ esse, ex qua omnia
 gignerentur. Anaximenes uero aëra infinitum: sed ea quæ ex eo ori-
 entur definita. gigni autē terram, aquam & ignem tamen: ex his om-
 nia. Anaxagoras Clazomenius: Infinita principia, sed ea particulas
 similes inter se minutas esse, primum confusas postea in ordinem ad-
 ductas mente diuina, ut recitat Cicero: & Homæomeriam hanc ipse
 Anaxagoras, & alij appellant. Xenophanes Vnum esse omnia, neq;
 id esse motabile. Parmenides, $\theta\epsilon\gamma\upsilon\omega\upsilon\ \kappa\epsilon\ \iota\upsilon\chi\epsilon\omega\upsilon$, id est, calidum
 & frigidum principia facit, id est, ignem qui moueat terrā, quæ ab
 eo formetur. Leucippus plenū & inane. Democritus huic in hoc si-
 milis, ut dicit Cicero. Empedocles Agrigentinus: Quatuor elemen-
 ta: terram, aquam, aërem & ignem. Heracletus qui propter scripto-
 rum suorum obscuritatē à Græcis $\sigma\kappa\omicron\tau\iota\upsilon\varsigma$ cognominatus est, di-
 xit: Ignem. Melissus: Hoc quod est infinitum & immotabile fuisse
 semper & fore. Plato: Ex materia omnia in se recipiente factū esse
 mandum censet, à Deo sempiternum. Pythagorici: Ex numeris ma-

H

thema

thematicorū initijs proficisci uolunt omnia. Aristoteles eadem fere
 Platoni dixit, nisi quod priuationē, hoc est, *σθένος* separauit à ma-
 teria, scripsitq; materiam esse incorruptibilē & ingenitā ex qua om-
 nia fierent, & corrupta in illam ultimā abirent: & præter hoc ma-
 teria subiectum, quintum aliud addidit, ex quo cœlestia constaret.
 Hesiodus tamen Poëta, qui omnium primum Chaos fuisse dixit, uide-
 tur causam nonnullis Philosophis ostendisse, ex qua mundus & cœ-
 nis elementorū ordo cōstitutus sit. Sed de natura mundi uariæ sunt
 etiam opiniones: alij dicunt generatū esse & corruptibilē, ut Ana-
 xagoras: alij generatū quidem, sed æternū, ut Plato: alij nec ortum
 nec interitū unquam, ut Aristoteles. Quid quod aliqui dicunt mun-
 dum esse deum: alij esse animal: alij esse plures siue infinitos mun-
 dos, & ex atomis infinitis factos. De centro mundi etiam multe fa-
 bulæ, alij dixerunt esse terram: alij non terram, sed ignem, ut Pytha-
 gorici, propter ignis nobilitatem & rerum cōseruationem: alij dixe-
 runt, terram esse quidem in medio, sed moueri circa mediū suū, id
 est, centrū: alij quiescere eam non dubitauerunt. De dijs quoq; & na-
 tura deorum magna dissensio est. Alij enim negauerunt esse deos, ut
 Diagoras Melius, qui ob hoc dictus est atheos, & Theodorus Cyre-
 naicus: alij dubitauerūt, ut Protagoras Abderita: alij dixerūt esse qui-
 dem, sed non curare mortalia, ut Epicurus: alij & esse & curare, ut
 Stoici. Quid uos super his sententijs & uarietatibus iudicatis? non
 fabulæ uobis esse uidentur? fabulæ certe. cū unū solum esse Deū om-
 nipotentē & æternū & rerū omnium creatorem & providentē crea-
 dendū sit. Soleo ego quoq; mecū philosophari interdū uiri excellen-
 tissimi & dicere: quis hic loquitur? ego. quis mouet hanc manū? ego,
 quis eg? animus meus, siue anima. Quid est anima? & in qua corpo-
 ris parte est? Recurro ad philosophos. philosophi tam incerti, tam di-
 scordes sunt, ut me magis incertū quā prius eram, remittant. Alia
 qui enim dixerunt animā esse cor, eo argumento quod primum cor
 nascentibus formaretur in utero, & nouissimum moreretur. unde

excora

Thasob. f. 10. d.:

de mundi: origin:

de centro mundi:

terra mobilis.

de deo

Animæ f. 1. d. 6.

extorces dicuntur, id est, sine anima & mēte & eiusdem animi: alij partem quandā cerebri, mediū scilicet uentriculū: alij nec cor nec cerebri partē: sed alij in corde, alij in cerebro dixerunt animi sedem & locum. Ipsum uero animum alij dicūt esse aëra, ut Anaximenes & Diogenes, unde efflare animam, & agere animam dicimus. & Ver^{anima quid.}gilius: Atq; in uentos (inquit) uita recessit. & ἀπὸ τῶ ἀνέμου, id est, à uento dictam esse animam. & ab anima animum quidam arbitrantur. Alij ignem, ut Zeno Citibicus. quare frigidos mortuos uidemus. & ἔκ τῆς Græce inde dicta est, id est, uita: quoniam ζῆν feruere significat: & Vergilius dixit: Igneus est ollis uigor. & reliqua. Democritus quoq; Animam ignem quendam & calorem esse censet, sed ex atomis rotūdis, concursu quodam fortuito coherentibus factā. Eadem ferè Leucippus dixerat. Heracletus autem ἀναδυμίσσιον, id est, uaporem siue calorem spirabilem, ex qua omnia alia constituit. Hippon Philosophus aquam putat esse, quia omnium γῶνι, id est, ^{quia uento uixit} genitale semen humidū est. unde ψυχὴ dicta est ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ^{ita} id est, à refrigerādo: nisi forte hoc retrogradū est. Alij sanguinem, ut Critias philosophus. unde exangues, mortui sunt: secundum quam sententiam Poëta dixit: Effundere animam: & Purpuream uomit ille animam. & Empedocles secundum Ciceronem dixit: Animū esse suffusum cordi sanguinem: secundum Aristotelem, ex omnibus elementis animam esse compositam, & unum quodq; elementum à sibi simili cognosci, & discordiam à discordia. & concordia à concordia: quæ generationis causæ erant. μὲν γὰρ αὖ ἐπὶ ὡπαμὲν, ὅθεν τὶ δ' ὕδωρ, αἰθέρι δ' αἰθέρα δ' ἰον, Ἄτρε παρὶ τῶν αἰδ' ἡλον σαγνὴ δ' ἐτε σαγνὴν νῆκ' & δ' ἐτε νῆκε λυγρῶ. Plato de anima loquens ita uaria scripsit, ut Aristoteles dicat eum facere animam ex elementis eo modo quo Empedocles & simile simili cognosci: alibi tamen ipsum ex numeris dicit animal constitutū: alibi etiā in aliud. Cicero refert Platonē triplicem finxisse animā, ratio esset capite tanquā in arce, ira in pectore, cupiditas subter præcordia.

Sed illud quod idem Plato ex numeris animam factam esse crediderit ex monade scilicet & tribus numeris paribus, hoc est, duobus, quatuor, octo: & tribus imparibus, hoc est, tribus, nouem, & uiginti septem, qui sint duo numeri logi, duo lati, id est quadrati, & duobus cubi, nescio an mirandum inuentum an fabulosum appellem. tot enim proportionibus, tot symphonias coaceruauit, ut quid sibi uelit, uix à peritioribus intelligatur. Quare in prouerbum uenit, ut cum aliquid obscurum significare uelimus, dicamus id esse numero Platonis obscurius. Xenocrates uero credidit animam esse numerum semouentem, cuius uis in natura maxima esset, ut etiam Pythagoræ uisum fuerat. Aristoteles autem, quem nostri Philosophi summum habent autorem: cognoscens animam non esse corpus nec accidens, sed substantiam quandam ab illis quatuor elementis, ex quibus omnia oriuntur differentem, quintum genus adhibet uacans nomine, hoc est, quintam quandam naturam, e qua sit mens. & animam ita definit, ut sit ἐνδ' ἐλἐχεια τοῦ σώματος & φυσικοῦ ὀργανικοῦ ἀννάμειζον ἐχον, id est, perfectionem uel actum corporis naturalis organici potentia uitæ habentis. Et hic quoque oritur inter neotericos Grammaticos alia dissensio: quoniam modo ἐνδ' ἐλἐχεια hic legenda sit. Et aliqui Ciceronem, ut philosophastrum, & literarum Græcarum ignarum carpunt qui legerit. δ' ἐνδ' ἐλἐχεια, cum per τ. legere debuisset, & exposuerit quasi quadam continuatam motionem & perennem. Alij defendunt quod siue per δ. siue τ. legatur ἐνδ' ἐλἐχεια idem est cum Attici sæpe τ. pro δ. ponant: & ideo non omnino ab animæ definitione censeri debet aliena. Verum si anima non solum ex se non mouetur, sed ne mouetur quidem, ut sentit Aristoteles: quomodo rectè interpretatus fuerit Cicero, alijs uidebitur. Aristoxenus Musicus & idem Philosophus, Animam censet esse ipsius corporis intentionem quandam, ueluti in cantu & fidibus quæ harmonia dicitur. Sed audite rem facetam: Dicæarchus non intelligens quid esset anima, induxit Phrycraem quandam Phibiotam differentem

obscurius
Platonis

ἐνδ' ἐλἐχεια

ff

differentem, Animum omnino nihil esse: & Animam, & Animâtes, *anima nigr*
 & Animalia frustra appellari, sed inania esse uocamina, cum cor-
 pus ipsum unum sit & simplex, ita figuratum ut temperatione na-
 ture uigeat & sentiat. sic enim Cicero prima Tusculana recitauit:
 Epicurum Atheniensem secutus noster Lucretius, multa de animo &
 anima & mente inculcat ita, ut interdum sibi ipsi contradicere ui-
 deatur: putat tamen animam esse ex mixtura caloris uenti & aëris
 quæ ex atomis, id est, seminibus minutissimis cōstent cōpositam esse,
 unâ cum corpore nasci & crescere & simul interire. Nūc mihi suc-
 currit id quod nonnulli affirmant: in hominibus quatuor esse animas:
 uitalem, quæ est in uermibus, sensualem quæ in brutis, physicâ quæ
 in plantis, & rationalem. quam ob rem Poëta dixerit: Saluete rece-
 pti Ne quicquam cineres animæq; umbræq; paternæ. Varro quoq;
 ita definiuit animam. Anima est aër conceptus ore deferuefactus, in
 pulmone temperatus, in corde diffusus in corpus. Sunt & aliæ alio-
 rum philosophorum opiniones de anima ab Aristotele & Macro-
 bio recitatæ: quæ animam ipsam legendo confundunt. Nunc nōne
 liquidò intelligitis, nihil certi, nihil ueri in his definitionibus reperi-
 ri? Hæc igitur quæ duobis uidentur fabulæ. Et ne mhi soli credatis,
 audite Ciceronē illum quem Græcæ & Latine lingue peritissimum
 fuisse nemo non fatetur: Is enumeratis de anima pluribus senten-
 tijs, sic conclusit: Harū sententiarū quæ uera sit, Deus aliquis ui-
 derit: quæ uerisimillima, magna quæstio est. Audite & Senecā. Mul-
 ta sunt, inquit, quæ esse concedimus: qualia sunt ignoramus. Habere
 nos animum, cuius imperio impellimur & reuocamur, omnes fate-
 buntur: quid tamen sit animus ille rector dominusq; nostri, non ma-
 gis tibi quisquam expedit, quàm ubi sit, & reliqua. Audite postre-
 mo Lactantium, ne Codrum testibus carere credatis. Quid aut sit
 Anima, nondum inter Philosophos conuenit, nec unquam fortasse
 conueniet. O diuina sapientia, ô deus immortalis hoc non est homi-
 nis: sed tuum officium, hæ partes tuæ sunt, quid sit anima patefacere

*De anima.
Tusculana.*

58.

Anima definio. mortalibus. Audiamus ergo Theologum nostrū, diuino sic ore Anima
 mam definientem. Anima est substantia incorporea, intellectualis,
 illuminationis capax ultima reuelatione perceptiua. Sed nec de mo-
 tu, de tempore, de generatione hominis & aliarum rerum, de sum-
 mo bono, de uoluptate Philosophi cōueniunt, vix isī luvūvav
 dixit Zeno, id est, non est moueri. Pyrrho Eliensis sustulit generati-
 onem, d. xitq; præter ea nihil posse affirmari. Ergo dicta Philosopho-
 rum fabulæ. De motu terræ, de uentorum nominibus, locis & causis
 multæ sunt opiniones, de æstuarijs plures, de summo bono plurimæ.
De summo bono. Summum enim bonum, id est, felicitatem, alij in uirtute sola posue-
 runt, ut Stoici; alij in uoluptate corporis, ut Epicurus; alij in uacuita-
 te doloris, hoc est, sine ulla molestia uiuere, ut Hieronymus. Carne-
 ades uero, bonis naturæ primis aut omnibus aut maximus frui Felic-
 tatem esse dixit. Aristoteles & ab eo Peripatetici, bona animi cor-
 poris & rerum externarū. Dinomachus & Callipho, uoluptatem
 cum honestate. Diodorus, honestatem indolentem. Non desunt eti-
 am qui lusum risum quæ summam esse felicitatem comprobauerint,
 ut Libareni populi Chalybibus uicini: quorū Apollonius & Pom-
 ponius mētionem fecerunt. Erilli uero Philosophi summum bonum
 scientia est, sed Socrates hoc unum scire se dixit, quod nihil sci-
 ret. Huiusmodi autem summi boni, quod omnes appetunt & quod
 propter se appetitur, ueritatem scire cupiens. Varro ille qui un-
 decunque uir doctissimus dictus est, ita diligenter, ita subtiliter
 de eo locutus est, ut ad ducentas octoginta octo sectas, non quæ tum
 essent, sed quæ esse possent adhibens quasdam differentias, facil-
 lime peruenerit. quas quia longū nimis esset hic exponere, qui disce-
 re uoluerit, decimum nonū Aurelij Augustini lib. de Dei ciuit. per-
 rat. Ergo philosophorū sectæ seu dogmata seu placita sint, incertitu-
 dines sunt & fabulæ. Et præcipue quæ de felicitate huius uitæ me-
 moratur, cū nullus sit felix, ut scribit Eurip. ὅντων γὰρ ὁ δέος ἐστὶν
 αὐδ' αὖτε.

ἡδαιμὸς πᾶσι, id est, mortalium enim nullus est felix uir. Et certa summū bonum est aeterna & immortalis uita, quam iuste & ex fide uiuentes speramus. Summū uero malum, aeterna mors & poena, quæ male uiuentibus debetur. De uoluptate etiam ueteres Philosophi diuersas protulere sententias. Epicurus, Voluptatem summum bonum, ut suprà diximus, posuit. Architas Tarentinus, & Antisthenes Socraticus summū malum. unde dicere solebat Antisthenes *μὴ τὴν ἡδονὴν ἢ τὸν πότον*, id est, insanirem potiusquam delectarer. Speusippus & ueteres Academici uoluptatem & dolorem duo mala dicunt esse opposita inter se: bonum aut id quod utriusq; medium est. Zeno, Voluptatem censuit esse indifferens, id est, neque bonum neq; malum. Critolaus Peripateticus, & malum esse Voluptatem dixit, & multa alia mala ex sese parere ut, iniurias, desidias, obliuiones, ignauias. Platonē uero de ea multiformiter & uarie differuisse refert Gellius: tamen in Timæo hæc illius uerba sunt, *τῶντων μὲν ἡδονὴν μέγιστον ἡσυχίαν δ' εὐεχέειν*, id est, primum quidem uoluptatem maximam mali escam. De ratione cernendi diuersas esse fabulas & opiniones animaduerto. Stoici dicunt: Radios in ea quæ uideri queunt ex oculis emissos cum luce simul uidendi esse causam. Epicurus, simulachra rerum sese in oculos inferre, quæ Catius Epicureus spectra appellabat. Plato existimauit esse ignis quoddam genus quod ex oculis cum luce exeat illustretq; ea quæ uidentur. De coloribus & nominibus colorum etiam uariæ fabulæ, ad eò ut fuerint qui nullum esse in rebus colorem dixerint: sed lucis ratione res uideri diuersicolores. Quare Poëta dixerit: Et rebus nox abstulit atra colorem. De anno quoque maximo, & de inferis, & materia, & forma, de idæis, & alijs multis hic taceo: ubi tot sunt philosophantiū ineptiæ & fabulæ, ut nulla in re alia plures dici aut cogitari posset facile quis existimaret. Quare non possum non deridere quorundam Declamatorum siue Theologorum arrogantiam, qui cum eorum officiū sit Euangela prædicare, & Deū ac Animā catholicē

De Voluptate

Nota

De uoluptate

& theologicè definire, confugiunt ad Philosophos, recitant omnes
 illorum opiniones. Citant Platonem, allegant Aristotelem, pro-
 ducunt Senecam. quorum dicta fabulas esse suprà demonstraui. Insi-
 nuam mihi ac expone Reuerende pater Pauli epistolas, Catenam au-
 ream diui Thomæ, & alia huiusmodi. Atqui peruenit ad nos frater
 quidam sacræ Theologiæ magister eloquentissimus: cras est publi-
 cè concionaturus & miranda dicturus: tintinabulo populus conuo-
 catur. concurrunt academici: concurrunt plebeij, cōcionantem stu-
 pentes admirantur. Cantat poëmata, recitat historias, quid tum
 fabulæ. Peruenit subinde alter maior. multo maior fit cōcurrus. Re-
 prehendit uitia admodum acriter, exclamat, irascitur, excandescit.
 & post uarias uoces & exclamations quid consecutum est? quis fi-
 nis fuit? fabulæ. Nam non persuasit. Et sane uitiorum reprehensio
 iusta est ac utilis: sed hi reprehensores in tantam libertatem & au-
 daciam loquendi excreuere, ut omnia conuitia, opprobria, dedecora,
 quæ sceneratores, adulteros, arsenocætas, molles, homicidas, & ali-
 os huiusmodi scelstos homines dici possint prædicet, inculcent, &
 effundant, non recordantes se quoq; esse homines, & his uitij aut
 eorum parte laborare, aut iam fortasse laborauisse, aut ut laborent
 accidere posse. quam bene monuit ad Geminium scribens Plinius Se-
 cundus: Mandemus, inquit, memoriæ quod uir mitissimus & ob hoc
 quoq; maximus, Thrasea crebrò dicere solebat: qui uitia odit homi-
 nes odit. Sed quoniam horum mentionem fecimus, attingamus &
 sacerdotes presbyteros & fratres cucullatos, & heremitas barbi-
 geros: in quibus præter diuina officia nihil certi, nihil stabilitatis re-
 peritur. hic albis utitur uestibus, ille nigris: hic leucophæis, illæ bati-
 cis: hi pedibus nudis incedunt, illi bene calceati: hi corpus curant, illi
 macerant: hi carnibus non uestuntur, nec uinum, nec ciceram bibunt,
 illi saliares cœnas deuorant: hic est hæreticus, ille apostata, ille ma-
 ranus. Si capite obstipato & caperata fronte incedunt, hypocrita
 habentur. Si rasitata facie, & sublimi pileo uisuntur, lasciuu exis-
 mantur

transiunt

*Plm. secundum
 qui uita uel
 hominibus uel*

*#
 in uita uel
 in uita uel*

mātur. quot hic fabulæ, per deū immortalem. Sed audite reliqua. hic
 Abbas siue archimādrita: ille prouincialis, ut eorum uocabulo utar,
 hoc est, prouincia præfectus. hic uicarius, ille generalis fieri cupit
 & laborat. & quæ certitudo hic est? nulla. ille canonicus. hic proto
 notarius. ille episcopus siue pontifex maximus, hic episcoporu sum
 mus dici & fieri, si non uirtute at pecunia ingenti obtinet ac impe
 trat. Pete Romam, dum iuuenis es: pete Romā, dum imberbis es. sup
 plica huic, supplica illi. obtinuisti, impetraſti. scripta sunt diploma
 ta: signata tabulæ. habes sacerdotia, dignitates, honores, diuitias,
 thesauros. quid tandem fabulæ. Quin & religio ipsa primo certa,
 postea incerta & fabulosa, nondum ad catholicam fidem perduc
 i potest. quot stulta, quot uana fuerunt in ea, quod idololatrar: quot
 idolothytar: quot simulacrar: Romani iam louem adulterum & stua
 pratorem, & reliquos undecim deos siue deas coluerunt, quos Sele
 sos uocabant: coluerūt & Consentes & infinitos alios, & alias de
 as, quos longum esset numerare. Aegyptij coluerunt animalia bruta
 & monstra. Quis nescit qualia demens Aegyptus portenta
 colat? Nostra tempestate Turci, & Arabes, & aliæ quædam natio
 nes, Mahometum colunt, turpia nescio quæ statuentem. Hebræi &
 Cœlicolæ in perfidia etiamnum nato mundi saluatore perseuerant.
 Noſtri quoq; Theologi sepe numero uacillant, & de lana caprina
 rixantur, de cōceptione Virginis, de antichristo, de sacramentis, de
 prædestinatione, & de alijs quibusdam: quæ potius tacenda sunt
 quam prædicāda. Sed uide quid agas Codre, & quid loquaris ne Pe
 trum Boatianum offendas. Recte consulitis. ego mihi cauebo, & sic
 pronuntiabo: Omnia quæ in religione fiunt, aut dicuntur, aut cre
 duntur uana esse, stulta & fabulosa, præter ea quæ Romana & ca
 tholica sanxit ecclesia. Quare Auutiani, qui negant esse un. us sub
 stantiæ trinitatem: fabulæ sunt. Alogi, qui logon, id est, uerbum dei
 non credunt: fabulæ sunt. Acephali clerici, qui sine capite sunt, hoc
 est, qui ducem quem sequantur, non habent: fabulæ sunt. Angelici,
 qui

Currit subter Roma, parua sunt
 Omnia tunc latitant, non erit apud boni
 mires. Etiam in ipso.

q angelos colūt: fabulæ sunt. Antropomorphitæ, q deū humana membra arbitrātur habere: fabulæ sunt. Apelitæ, q Christū nō uerū hominem, sed phāstasma dicūt: fabulæ sunt. Apollinaristæ, q dicūt Christū corpus tantū sine anima suscepisse: Apostoli hæretici, qui nihil possi dētes, propriū nequaquā recipiant aliquid in hoc mūdo possidentes: fabulæ sunt. Aquarij, qui aquam solam offerunt in calice sacramēti: nuge sunt. Anidici Mariæ, qui uirginitati Mariæ cōtradiciunt, exēcrāt. Hæretici sunt Arabici, dicentes animā & corpus simul mori & simul resurgere: fabulæ sunt. Admiani, qui nudi quasi nuditatem Adæ imitētur: stolidi sunt. Aëriani, q uētāt pro defunctis sacrificiū: impij sunt & hæretici. Archontiaci, qui dicunt ea quæ deus fecit, & opera esse angelorum: fabulæ sunt. Arriani, qui diuersas substantias patris & filij & spiritus sancti asserunt: fabulæ sunt. Et qui ab his descenderunt Eunomiani, qui dicūt per omnia dissimilem filium patri, & Macedoniani, qui dicunt similem quidē filium per omnia patri: Sanctum uero spiritum cum patre & filio nihil habere cōmunē. & per hoc negantes spiritum sanctum esse deum: fabulæ sunt. Artotyrite, qui panem & caseum in sacrificio offerunt deridendi sunt. Bardesaniistæ, qui Christum coeleste corpus habuisse cōfirmant, nec assumpsisse carnem ex uirgine: fabulæ sunt. Basilidiani, qui Christum passum negant: fabulæ sunt. Bonosiaci, qui dicunt Christum filium Dei adoptiuū nō proprium esse: fabulæ sunt. Borboniani siue Gnostici, qui animæ substantiam partem Dei esse existimant: fabulæ sunt. Carpocratiani, qui dicūt Christum de utroq; sexu progenitū: fabulæ sunt. Cathari, qui gloriantes suis meritis peccatorū ueniā negant: fabulæ sunt. Cataphryges, hæretici montani, Priscæ & Maximillæ errorē sequētes, qui aduentū sancti spiritus non in apostolos sed in se uenisse asserūt: fabulæ sunt. Cerdoniaci, qui abnegāt Christum natū passumq; sed simulasse passionē: fabulæ sunt. Circiliones seu Scotopitæ, qui Bonosi hæresim sequentes, Christum filium dei adoptiuum non proprium esse dixerunt: fabulæ sunt. Circumcelliones, qui

res, qui insano amore martyrij seipso interimebāt, ut martyres uo-
 carentur: fabulæ sunt. Colatiani, qui dicunt Deum non facere mala,
 contra illud quod scriptum est: Ego deus creans mala: fabulæ sunt.
 Donatistæ, qui asserbant minorem patre filium & minorem filio *in his talibus*
spiritum sanctum repudiati sunt. Ebionitæ, qui dicebant Christum *fœminam*
 solum hominem prophetam iustum, natum ex uiro & fœmina: con-
 demnati sunt. Eluidius, qui dixit matrem domini quatuor habuisse fi-
 lios & filias: hereticus & infamis habitus est. Encratitæ, qui & Ta-
 ciani dicti sunt, carnes abominantes: fabulæ sunt. Elinodiani, qui di-
 cunt Mariam uirginem ante partum non post partum: fabulæ sunt.
 Eutychiani, qui Christum post humanam assumptionem negant de
 duabus naturis, sed solam in eo diuinam asserunt naturam: fabulæ
 sunt. Floriani, qui dicunt Deū creasse mala, cōtra illud quod scriptū
 est: Fecit deus omnia bona: fabulæ sunt. Et in summa omnes Hermo-
 geniani, Herodiani, Hemerobatistæ, Iouinianistæ, Luciferiani, Mani-
 chei, Martionistæ, Melchisedechiani, Menandriani, Metangismi,
 Mōtani, Nestoriani, Nicolaitæ, Nyctages, Noechiani, qui & Patro-
 passiani & Sabelliani dicuntur, Nouatiani, Ophitæ, Origeniani, Pa-
 terniani, Patritiani, Pauliniani, siue Photiani, Priscillianistæ, Satur-
 niani, Sethiani, Seueriani, Simoniani, Theodosiani, & Calanitæ, Ter-
 tullianistæ, Tritothei, & omnes alij heretici, quorū nomina & sectas
 nō intelligo, nec possum numerare. inter quos ponēdi sunt et illi Boē-
 mi q̄ nostra tēpestate uiuūt, & sanguinis sacramentū popularibus
 omnibus etiam infantibus cōmunicāt pro falsis Christianis, damnati
 sunt. hic prætereo haruspices, augures, sortilegos, necromātes, cōie-
 ctōres, incātatores, geomātes, chiromātes, pyromātes, capnomantes,
 hydromātes, coscinomātes, metoposcopos, supstitiosos omnes: quorū
 tota uita fabula est & irridēda. Sed uideamus an res publica instabi-
 lis sit ac incertā: instabilis certe. Nam modo ab uno, modo à paucis,
 modo à multis gubernatur, et his modo bonis modo malis. Vnde illa
 uocabula facta sunt, βασιλεία, Ἰουάννης, ἀριστοκρατία, δολιχαρχία,
 1 2 ἀντοκρα

Σκυλακαῖα, ὀχλοκρατία. Scylhæ, Medi, Parthi, Persæ, Assyrii, à regē ad regem sæpius translati sunt. Athenienses, Lacedæmonij, Argini, Rhodij, Cræteses, Carthaginienses, & alij populi multis uarietatibus agitati à libertate, à summo imperio ad seruitutem delapsi sunt. ergo fabulæ sunt, quoniam nihil certi possidebant. Romani ab initio regum imperio paruērunt, deinde exactis regibus, sub consulibus fuerunt, & postea sub decemuiris, consulari potestate iterum ad consules redierunt, post Imperatores Cæsares successerunt à quibus tandem ad summos Pontifices res delata est, ut uideatis. Quantam uarietatem Romana respub. passa sit audiuistis: si reliquarum uarietatem cognoscere uultis, libros Politicos Aristotelis percurrat. In cōsilijs uero publicis alij suadent pacem, alij bellum, alij ciues augent rem publicam & exornant, alij expilant. Fiant consules, fiant tribuni, fiant prætores, fiant ædiles, ut pax & copia & cōcordia sit in ciuitatibus. quot scribæ, quot iudices, quot assessores, quot prouinciarū præsides, quot deniq; magistratus sunt propter hominem? Reges ipsi interdum diuina sapiunt, interdum delirant. Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui. Hinc iræ, hinc discordiæ, hinc bella. Amicus amicum regis coram rege accusat, calumniatur, uituperat. Rex quid credat, incertus est. Perseus frater Demeetrii fratrem corā patre rege insimulauit: sedit miserrimus pater iudex inter duos filios. Expirauit aliquis Rex, mittantur confestim ad dolendum & proximos consolandum Legati. Creatur nouus Rex, siue nouus Pontifex, mittantur cōgratulantes. Accedit huc Princeps siue Imperator hospes, occurritur magno cum triumpho, suscipitur, sternuntur triclinaria Babylonica, peristromata Campanica, & tapetia Alexandrina: ornantur abaci auro argentoq;: cœnatur opipare & luxuriose: adsunt tubicines, citharædi, cantores, saltatores, gesticulatores: omnia quæ ad uoluptatem spectant, fiunt. quid tum? fabulæ. Operæpretium est hoc loco audire uersiculos sparfos, & indignationes, & susurros eorum qui regibus seruientes à fortuna deprimuntur.

sur, in eos, qui ab illa subito extelluntur. Vnus exclamat concurre
rite omnes augures, haruspices, portentum inusitatum confla-
tum est recens. nam mulos qui fricabat, consul factus est: alter in-
dignatur. Sectus flagellis hic triumphalibus præconis ad fastidium
erat Falerni mille fundi iugera, & Apiam inanis terit: alius lamen-
tatur. Nuper in hanc urbem pedibus qui uenerat albis, Nunc possidet
plus Pallante, & Licinis. Viden tu illum, qui nunc est à secretis: iam
fuerat tonsor. Viden alium, qui nunc est à responsis: iam fuerat sta-
bularius minister. Viden illum iuuenem, qui nunc est à caliculis: pi-
storis filius fuit. O fortuna uiris inuida fortibus: Sed quia lamenta-
tione aut indignatione opus est, cum hæc fortunæ blandimenta, leuia,
instabilia, & fabulæ sinte Quid quot urbes, flumina, insule & quæ-
dam huiusmodi quæ putantur immortalia, fabulæ sunt. nam & à ter-
re tremoribus & hiatibus & diluvijs & incendijs absorpta iam mul-
tà loca seu in cinerem redacta fuerunt, ut ne uestigia quidem appa-
reant. Hic uideo quædam iureconsultum gaudentem, & secum hæc
uerba fortasse meditantem: Codrus omnem hominis uitam, omnes
artes, omnia studia præter leges taxauit. Leges certe non taxabit,
scit enim eas sacrosanctas, & honesta præcipere, prohibere contra-
ria. Legit sane illa Demosthenis uerba contra Aristogitonem, καὶ
τοῦτο ἐστὶ νόμος ὃς πάντες πεισθεῖναι προσήκει διὰ πολλὰ
καὶ μάλιστα ὅτι πᾶς ἐστὶ νόμος εὖρεκα μὲν καὶ δ' ὄρον θεῶν,
δ' ὄγκα ἢ φρονίμων ἀνθρώπων, ἐπ' ἀνόρθωμα δὲ τ' ἐκουσίῳ
καὶ ἐκονσίῳ ἀμπερτημάτων, πόλεως ἢ συνθήκῃ κοινῇ λαβ'
ἢ πᾶσι προσήκει ζῆν τοὺς ἐν τῇ πόλει. quæ Martianus in
Digestis de legibus Latina sic fecit: Et hæc est lex cui omnes decet
obedire propter multa & uaria, & maxime quia omnis lex est in-
uentio quidem & donum dei, dogma autem omnium sapientum, co-
ertio autem omnium uoluntariorum & non uoluntariorum peccato-
rum, ciuitatis autem cōpositio communis, secundum quam omnibus
cōuenit uiuere, qui in ciuitate sunt. Legi equidem, & audiui leges
esse.

esse sacrosanctas: sed tamē & ipse fabulæ sunt. nā siue ciuiles siue pō-
 tificiales sint, sepe numero mutātur, quæ nūc sunt, olim nō fuerūt, quæ
 olim fuerūt, nūc abrogatæ sunt. Præterea nō semper cōmunis lex es-
 se potest. unde opus est, ut ab æquo & bono, quod Græci ἐπὶ δίκῃς ap-
 pellabāt, corrigatur. Et adde, quod non omnibus seruatur. quare be-
 ne Solon, siue ut alij, Anacharsis dixit leges esse similes telis aranea-
 rum, quæ minores muscas cōprehendebāt, à maioribus lacerabātur.
 Amplius aliquod nobis est iustū, quod alijs est iniustū, quod alijs ius-
 tum, nobis iniustū uidetur. Furari apud Aegyptios & Lacedæmoni-
 os honorificum erat: nobis fures strangulantur. Nobis hominē occi-
 dere capitale est. Anthropophagi humana carne uescūtur. unde &
 nomē sortiti sunt. At in Iurecōsultis magna est rerū sciētia de fundo
 instructo, de supellectile legata, de uerborū significatione, et de alijs
 pene infinitis titulis, magna quidē: sed tamē Iurecōsulti nōdum sciūt
 utrū iustitia animal sit nec ne, nondū statuerūt utrū diē tertium an pen-
 dinū, utrū iudicē an arbitrum, utrū litem an rem dici oporteat. O uiros
 ingeniosos, qui tot annos in Mutio, in Aquilio, in Trebatio uersati
 sunt, & nondum hæc sciunt. At Cicero uir uehementer occupatus se tri-
 duo posse Iureconsultū fieri profitebatur. Atqui sine emptionibus,
 uenditionibus, pmutationibus, & alijs cōtractibus humana societas
 stare non posset: quibus nos Iurecōsulti, tot actiones, tot exceptio-
 nes, tot cōditiones ueras & firmas damus: fabulæ. Nam nūquam tam
 uere aliquid præscribere potestis, quin litem cōtestari necesse sit. &
 o dij immortales, quādo lis illa finitur? post annū? Non post 10. an-
 nos? minime. Post 20? nequaquā. Vnde illa Martialis in Gargilianū
 indignatio: Lis te bis decimæ numerāte frigora brumæ Conterit u-
 na tribus Gargiliane foris. Ah miser & demēs, uiginti litigat an-
 nis Quisquam? cui uinci Gargiliane licet? Quanto melius esset
 spōte recte uiuere, teneri patriæ nec legibus ullis, ut docebat Xenoc-
 rates, & monuit Vergilius. quod si fieret nec T. Liuius leges rem
 surdā, ut inexorabilē esse dixisset, nec Domitianus Imperator leges
 reuocasset

Anacharsis
in legibus.

furari.

occid. h.

lan-
Iurisconsultus.

Græco traditum
perit fuit in
consultus fuit.

litis perit

ipsum in litem

per leges
in uerbis.

reuocasset amaras omnibus. At si tamen alicui legi te uelis obstringe
 re, illi te totū obstringe: Dilige Deū tuū, & proximū tuū sicut teip-
 sum. Caterū mihi respōdeatis, quæso, si domum de Lapo emero, quis
 me tuū præstabit? Tabularius cicut a nodosior. Et quomodo? his uer-
 bis: Stephanus Lapus filius quodā Petri Lapi ciuis Bononiensis dedit,
 uēdidit, tradidit Codro filio quondā Cortesij Vrcei præsentī, stipulā-
 ti, & recipiēti pro se & suis hæredibus unā domū bene materiātā,
 positā Bononiæ, in diœcesi Sancti Donati. Fabulā incipis: ad habē-
 dum, tenendū, possidendū, & quicquid dicto emptori liberit faci-
 endū: fabulæ. Veniet enim aduersarius, qui aliquid deesse dicet. Ad-
 dam & illud promittēs, prædictus, uēditor. hæc omnia rata habere,
 tenere, adimplere, nec huic uēditioni cōtradicare uel cōtrā facere de
 iure uel de factō, per se uel per aliū, sub poena sestertiū centū obli-
 gans se & sua bonā præsentia & futura. Cantilenā eandē canis:
 exceptionē enim aliquā opponet: sed addā renū: cians exceptioni pe-
 cuniæ nō numeratæ, doli mali, actioni in factū fori, priuilegio, &
 omnibus beneficijs pro se faciētibus: trica. Iurabit deos superos, in-
 feros, medioximos, addā nomen Christi, annū, mēsem, diē, indicionē,
 nomen summi Pōtificis, locū, testes, nomen meū cū signo subscribā:
 nugæ. Nōne uersus illos nostros legisti unquā? heus tu, nostra atas
 nō multū fidei gerit, tabulæ notātur, adsunt testes duodecim, tempus
 locumq; scribit Actuarius: tamē inuenitur rabula, q; factū neget. Et
 ut aliquādo fabulam fabularū terminemus, in hac extrema pagella
 omnes ociosos tā diuites quam pauperes, omnes mœchos mulierio-
 sos, pederastas, cinedos, phagones, uinosos, aleatores, parasitos, le-
 nones, pductores, tonsores, seplasiarios, unctores, mediastinos, bal-
 neatores, peraulas, lyristas, cātōres, saltatores, pharmacopolas cō-
 prendamus. Hi cum bene dormierint, amauerint, coiuerint, comedē-
 rint, biberint, luserint, cātauerint, rasitauerint, inūxerint, quid tana-
 dem fabulæ. Aleo Mariottus cum ludendo omnia fere bona cōsum-
 pisset, domū repetēs, exclamare cœpit: Heus Nausistrata uxor, affer
 propere

properè restum, qui me faciam pensilum. & cur nanq̃ quia unico fle-
 liole nostræ dotem amisi: miser. Et libidinosus ille, Vocat equales:
 ite mecum. Venerūt nouæ diobolares puella famosæ: eamus ante-
 quam locos madidos inueniamus. Eunt, salutem dicunt, suauiantur,
 amplectuntur, coeunt, & omnes numeros Cyrenes meretricis, quæ
 à Græcis dicta est *δωδεκάμυχα* & implet, & quæcunq; ex Ele-
 phantidos libellis didicerunt, experiuntur. quid tunc fabulæ. nam &
 amissa pecunia, tempore, honore, secum *μετὰ νομίαν* reportant. Sed
 eū lapidosā chiragra Fregerit articulos, cæteris ramalia fagi. No-
 tum est Persij carmen. Iam ad nos redeamus. Nos quoq; lectiores, fa-
 bulæ sumus. Nam cum singulis annis aliquid noui sumus interpre-
 taturi, publicas facimus inuitationes. in foribus gymnasiolorum, &
 templorū, & in pilis platearū chirographos affigimus, uocamus Re-
 ctiores studiorum, Dialecticos, Philosophos Medicos, Iurecōsultos,
 Poetas, Gramaticos, Senatores Equites, plebeios quoq; literatos, or-
 natur cathedra & sedilia tapetibus, & stragulis uestibus: his con-
 gregatis tandem incipimus. hic laudat Homerum, ille Vergiliū: hic
 Demosthenem, ille Ciceronem: hic Lucanum, ille Statiū. & demum
 peroratione facta: quid tandē? fabulæ. Et uos quoq; auditores fabu-
 læ estis. Curritis enim ad uocem iocundam, & carmen amicæ The-
 baidos. Codrus hodie cōcionaturus est, curramus properè, facetus
 & com s est: excitabit risum, delectabit. Et ille molli sua & facete
 oratione risum excitat, & audientes delectat. quid tunc? fabulæ. At
 famam & immortalitatem legendo acquirimus. quam famam? quam
 immortalitatē? si post mortē aut nihil eris: aut si eris (ut credimus)
 nomen tuum infinitate annorum ē memoria hominum delebitur. &
 hoc omnibus famam querentibus dictum sit. Quot doctissimorum
 hominum uolumina, quot fortissimorum uictoriæ cum nominibus eti-
 am suis perierunt? nolo hic nimium immorari, quoniam tempus est
 equorum fumantia soluere lora. Volo etiam id omittere: quod si mun-
 dus semper fuit, & semper erit, ut Aristoteli placuit: nihil sempi-
 ternum

Ob qui famam
 ambigit

æternum, nihil immortale præter ipsum mundum, uel propter exusti-
 ones, uel propter diluuiâ, quæ statutis accidunt temporibus, seruari
 potest. Imò aliquando hæc literæ, quibus nunc utimur peribunt, & alia
 resurgent, & fortasse sæpius extinctæ, sæpius resurrexerunt. Si uero
 mundus ab immortalī Deo per ignē cōsumendus est, multo minus tibi
 immortalē famam sperare conceditur. Sed diu quantum fieri
 potest, nomen producere dulce est. uerum: sed quid diu dicendū est,
 quod finē aliquando habiturū sit? ex antiquis tamē uiris fuere qui-
 dam in titulis & honoribus nimis ambitiosi, & in ponēdis trophæis
 cōtentiosi. quales Atheniēses & Lacedæmonij, & Romani quoq; ut
 apud Pliniū legere licet de laudibus Pompeij Magni. Sed post Pom-
 peium creuit adhuc in Cæsaribus Augustis ambitio, ex adulatione
 forsan nata ex pluribus. Duorum titulum admirationis uel fabulæ
 potius causa uobis recitabo: Imperator, Cæsar, Galerius, Maximus, Inui-
 ctus, Augustus, Pontifex Maximus, Germanicus, Aegyptiacus, Thebaicus,
 Sarmaticus quinquies, Persicus bis, Carpicus sexies, Armenicus,
 Medorum & Adiabænorum uictor, Tribunitiæ potestatis uicies,
 Imperator decies nouies, Consul octies, Pater patriæ, Proconsul. Et,
 Imperator, Cæsar, Flauius, Valerius, Constantinus, Felix, Inui-
 ctus, Augustus, Pontifex Maximus, Tribunitiæ potestatis, Imperator
 quinquies, Consul, Pater patriæ, Proconsul. Constantinus imperator
 Traianum Imperatorē Herbam parietariam, ob titulos multos ædibus
 inscriptos appellare solitus erat, ut scripsit Aurellius: cum tamen ipse
 laudis audius ultra quam existimari potest, esset. De titulis uestri
 Iustiniani non dico in præsentia prudentissimi Iureconsulti. Vos
 quotidie codicem eius inter manus habetis. At non uides hos etiam
 nunc celebrari, & his titulis esse immortales? Celebrantur nunc
 quidem, sed nondum exustio uenit: quam Philosophi non totius,
 Christiani uero totius orbis expectant. Omitto etiam illud quod cum
 fortuna in omni re dominatur, & ea instabilis sit & incerta nihil
 stabile nihil certum tibi potest polliceri. Collige ergo

K

te uere,

sumo. 2. uidi.
 fili. Rom. Imp.
 tituli.

Traianum fil.
 ba parietaria
 Constantinus.

te uere, nihil nisi fabulas posse expectare. Hic missas etiam facio uarietates linguarum, morum, ciborum, mercatum, nundinarum. in quibus hic uendit, ille emit: hic portat, ille asportat tot uasa, tot uestes, tot arma, tot instrumenta, tot fructus, quæ omnia nos esse instabiles ac fabulas aperte declarant. Vultis ne aliquid etiam de uarietate sepulture audire? Aegyptij conditores ταφικητας habebant, qui mortuos condiebant, et domi seruatos in conuiujs exhibebant. Persæ etiam circumlitos cera condiebant, ut quam maxime perirent diuturna corpora. Erat enim quorundam opinio, tam diu animam durare quam diu corpus. Magi corpora sua non sepeliebant, nisi prius à feris fuissent lacerata. In Hyrcania plebs publicos alebat canes, optimates uero priuatos siue domesticos, à quibus post mortem comederentur. Triballi patres senes iugulabant, ac purgatos et costos aduocatis cognatis deuorabant. Hiberi cadauera sua uulturnibus tradebant. Garamantes nudos arena infodiebant. Ponticæ gentes corpora seruabant, educto prius de capitibus cerebro. Hyperborei tantum facietate uitæ defessi, in mare saliebant. Nasamonæ in mare cadauera proieciabant. Celtæ de caluarijs mortuorum uasa conficiebant et ornata auro mensis inferebant. Atheniensis uerebant, qui mos et à Romanis postea seruatus est, cum prius terra cadauera mandarent. Scythæ uero truncis illa suffigebant, et putrescere et liquefieri sinebant. Sed quid mirum est nos esse fabulosos, cum cælum ipsum sit fabulis plenum. Nam aries, taurus, gemini, cancer, leo, uirgo, libra, scorpius, sagittarius, capricornus, aquarius, et pisces, fabulis in mundum ascenderunt. Saturnus, Iuppiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, et Luna, fabulis in cælum translati sunt: aliæque signa, ursa maior, procyon, ursa minor, equus, serpens, aquila, delphin, sagitta, cassiopea, lepus, perseus, cetus, Andromeda, Orion, Heniochus, Centaurus, coruus, hydrus, capra, lyra, hædi, engonasi, corona borea, Argo, corona australis, Eridanus fluuius, Pliades, thuribulum siue ara, Hyades, Arctophylax, qui et Bootes, ophiuchus

more before
any of them

Sur quelle coupe
marchez vous,
insolite

Barbara.

for babies multiple
from Ben's &
the patient
admission.

chus, cepheus, canis, arcus, cygnus, crater, piscis & uitula que retin-
 ent pisces candarū à parte locata (ut interpretatus est Cicero) fabu-
 lis in mundo collocata sunt. At si hæc exercitia siue studia humana,
 que recensuisti, uana sunt & fabulosa, cur militamus? cur exerce-
 mur? cur philosophamur? cur appetimus? nescio certe: nisi quia hæc fa-
 bula nobis bonæ & utiles uidentur, aut ad eas fato seu necessitate
 cōpellimur. his enim lucramur, delectamur, uiuimus. Et tu quoque; insta-
 bilis & multo magis fabula es, qui in tredecim præcedentiū anno-
 rū sermonibus laudasti modo Grāmaticos, modo Poëtas, modo philo-
 sophos, modo Homerū speciatim, modo medicinā, modo aliud studij
 genus: nunc omnia hæc ante memorata derisisse uideris. Vtinam non
 essem. Et tamen ego doctus, diues, pulcher, iuuenis & potens esse
 uellem: quamuis ea fabulæ sint. Et certe hæc humana natura fabulis
 mihi delectari uidetur: quæ tantam mundi uarietate, & tam mutabi-
 lem fecerit montiū scilicet, fluminum, camporū, urbium, arborū, her-
 barum, florum, frumentorū, leguminū, pomorum, pisciū, auium, bruto-
 rum, insectorū, concharum, marmorū, gemmarum, lapidū, & homi-
 num: & in his diuersas formas, species, coloresq; innumerabiles ex-
 cogitauerit ac effinxerit. quamobrem qui libros Naturalis historie
 inscripsit, melius naturalis fabulæ inscripsisset. Optime igitur Home-
 rus omnem humanam uitam: omnemq; naturam sub duplici fabula
 la, hoc est, Iliade ac Odyssea complexus est. Et quoniam fabulæ
 rum aliæ bonæ, aliæ malæ, aliæ pulchræ, aliæ turpes, aliæ longæ,
 aliæ breues, aliæ que profunt, aliæ que nocent, aliæ que delectant,
 aliæ que molestæ sunt: nos eam fabulam legendam elegimus, quæ
 prodesset simul & delectaret. de cuius laudibus si uellem in præ-
 sentia recitare, ostenderē uobis hanc esse imitationē uitæ, speculū con-
 suetudinis, imaginē ueritatis. Et ideo bene theatra, et amphitheatra,
 & scenæ, & orchestra opera hominū miranda, non lurescōsultis, nō
 Medicis, non Philosophis: sed fabulis sunt ædificata. Et præcipuè
 Græcas fabulas, quæ totum terrarum orbem sua dulcedine cōpleue-
 runt,

rū, ita uobis cōmendarem, ut nullus esset, quin miro amore, & siti
 & seruire animi illas complectendi ac audiendi caperetur. Sed &
 temporis & auditorum habenda ratio est, qui fortasse me repre-
 hendent, quod non ea dixerim breuitate qua potuissē: sed reliqua
 in alio sermone dicemus: ubi de Aristophane quoq; poēta, & illius
 fabulis uerba facimus. Nunc tantum uos hortor, uos inuito, uos oba-
 secro, ut cum fabulas lecturi simus, & fabulis mundus gaudeat: de
 fabulis cum fabulis, in fabulis, per fabulas loquamur, simus, uersee-
 mur, uiuamus, gaudeamus. Et nostros principes Bentiuolos prosee-
 quamur, comitemur, amemus, honoremus: in pace leticiam, in bello
 uictoriam optimatibus Venetianis, & Bononiensi populo: & omni-
 bus fœdera nostra sequentibus ac amantibus exoptemus.

*Sic fabulam in
 p. l. p. a.*

Explicit sermo primus.

ANTONII CODRI VRCEI SERMO
 secundus, habitus in enarratione Rhe-
 torices & Lucani.

Magnam literatę iuuentutis multitudinem huc ad me
 audiendum hodie confluisse uideo, uiri Prestan-
 tissimi: ea ut arbitror ratione, quia putant se alie
 quid noui, aliquid maioris doctrinę ac eruditionis à
 me auditum iri. postquam intellexerunt me huic no-
 uę lectioni, & magnis collegis hoc anno fuisse ascriptum. huic opi-
 nioni, priusquam de lectionibus quas interpretaturus sum, uerba fa-
 ciam uolo occurrere, ne tanta uirorū eruditorū Concio, quę honoris
 mei gratia huc cōuenit, omnino decepta ac frustra conuenisse uideat-
 ur. Ego hanc lectionem petiui quidem, & petitam unā cum erudito
 socio impetraui, & impetratam libenter assumpsi, ex quo immorta-
 les gratias principibus nostris ago: à quibus omnis honor, omne
 emolu-

emolumentum, omnis utilitas in populum defluit ac gubernatur. Verum non ambitione, aut mentis tumore quodam, ut fortasse putatis hoc à me factum est. quoniam hoc uitium nunquam in me fuit, quod qui in hac urbe fuerunt his septemdecē annis præteritis, uidere potuerunt, ut humiliter, ut mansuete inter discipulorum meorū cathedras uersatus fuerim. neque idem feci, quod me socijs meis qui ingenio, memoria, affinitatibus, propinquis, opibusq; præstantiores sunt exæquare uoluerim, & præcipuè Philippo Beroaldo: quem per excellentiam quandam Cōmentatorem Bononiensem appellare soleo. & certe quoniam illum præsentem uideo, hac de eo utar dicendi modestia, ut dicam illum quidem fortasse aliquos ingenio & doctrina pares habere, neminem uero superiorem. Quod si uel stultitia uel leuitate aliqua tentarem, profecto in illud ranunculi dictum facile incurrere possem, non si te ruperis. Scitis enim fuisse olim quendam taurum ingentem, qui sitis sedandæ gratia paludem pectierat, & petendo ranunculos quosdam forte cōtriuerat præter uanum, qui aufugiens matri narrauit: Fratres ab ingenti belua fuisse protritros. Mater quæ filio se ostēdere uolebat esse ingens animal, inflari cœpit & rogauit, num tanta fuisset illa belua. Ille multo, inquit, maior. Illa iterum inflari & redinflari perscuerauit. Hoc uidēs filius, Non si te ruperis, par eris. quod dictū in prouerbiū elegans uenit in eos: qui paruæ cōditionis existētes se maioribus æquare conantur. Illud præterea prouerbiū Græcum. ne hoc faciā me mouet. τὰ σκύττα βλέπεις, id est, scuticam aspiciere iubeo. quo usus est Aristophanes, & alij scriptores Græci in eos, qui renitentes maioribus flagello castigantur. Quare ergo hoc à te factum est? cogen te paupertate. scilicet & rerum domesticarum angustia. speraui enim si hanc lectionē adeptus essem, laboribus & uigilijs meis mercedem paulo ampliorem à principibus nostris datum iri: qua ætatem iam ingrauescentem facilius sustentare possem, quod adhuc spero: & si quid ueri mens augurat, opto. Quamobrē quoniam ante præran-

dij horam lecturi sumus, si quis uestrum cupiat artolaganos delicat
 tos, pulte opiparas & alios affluentes cibos, petat collegas meos.
 quorum mensa ἡλιού τραπεζα, id est, mensa solis appellari potest
 adeo omnium rerum referta est & inexhausta semper & exuberans.
 Qui uero exoptat minuat aliquod frugi & Pythagoricum,
 quale ab Horatio expetitur, O quando faba Pythagoræ cognata sis
 mulq; vincta satis pingui ponetur holuscula lardo. O noctes coenæq;
 Deum petat Codrum, qui puero suo accurate præcipiet, Vnge una
 ge puer caules, ut uos suauiter & salubriter pro copia sua possit ac
 cipere: sed iam optimum factu est, ut de scriptoribus quos lecturus
 sum, uerba faciam. Ex Latinis elegi Lucanum & Rhetoricos libros ad
 Herennium, siue à M. Cicerone: siue ab alio quopiam, ut reor, scrip
 ptos. Ex Græcis Homerum, & aliquem Lucani dialogum, qui audito
 ribus aptior uidebitur. De Lucano locuturus, nescio quid agam, un
 de incipiam. nihil utiq; uellem recitare, quod aures uestras offende
 ret, & culpam mihi non laudè referret. Vultis ne sic incipiam? Cor
 duba nobilis ciuitas fuit et est (ut reor) in ea Hispania parte, quæ Ba
 tità à Bæti fluuii dicta est. eam coloniam patriciam fuisse cognomi
 natà refert Plinius à patricijs fortasse Romanis, à quibus deducta
 est. Hinc orta est illa celebris & clara Anneorum familia, ex qua
 fuerunt Seneca, Gallio & Melas. Fratres hi Romæ, temporibus Clau
 dij Romanorum Imperatoris, se cōtulerunt: & Seneca Neroni præ
 ceptor datus est. Ex Mela natus erat paulo ante Lucanus, de quo
 nunc loquimur 3. nonas Nouembres, L. Germanico & L. Cæsiano cō
 sulibus, & Lucanus dictus est à nomine auæ materni. mater enim ei
 us Acilia fuit filia Acilij cuiusdam Lucani clari inter Oratores in
 genij. Dicitur aut Lucanus optimos ac eminētissimos habuisse præce
 ptores: sub quibus ita p̄fecit, ut nō tantū cōdiscipulos superauerit, sed
 & præceptores ipsos æquauerit. Quare in arte Poëtica & Orato
 ria præcellēs tāta dulcedine declarauit, ut in Neronis Principis ami
 citiā ab initio facile insinuauerit: & quæsturā & sacerdotiū quoddā
 adeptus

adeptus fuerit. Deinde principis beneuolētia in odium uersa est. Nam cum Nero in recitationibus theatralibus neminem uellet habere parē, cœpit Lucani carminū famā premere: et ne illa Lucanus ostēdaret, prohibere. quamobrem cum fieret per C. Pisonē quædā in Neronē coniuratio, Lucanus illi adhesit: et ita animose se gerebat, ut omnia se re eius cōsilio regeretur. sed tandē detecta cōiuratione inter cōiuratos Lucanus captus est, et à principio nihil fatebatur, post promissa impunitate, ut scribit Cornelius Tacitus Aciliā matrē nominauit. Verū ea promissa uana fuit. Nam punitis multis ex eo numero conuatis, Lucani mors cuidā Mario demandata fuit. is balneo resectis uenis, ut idē refert Tacitus, profluente sanguine, ubi frigesce pedes manusq; et paulatim ab extremis cedere spiritū, seruido et adhuc et cōpote nētis pectore intelligit, recordatus carnē à se cōpositum, quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obijisse tradiderat, uersus ipsos retulit, atque hæc illi suprema uox fuit. Si quis uersus illos scire cupit, inuisat nonum Pharsaliæ librum, ubi reperiet. Impressit dentes hæmorrhoids aspera Tullo Magnanimo iuueni miratoriq; Catonis. in quorum periodo ea uerba lætabit, Omnia plenis Membra fluunt uenis totum est pro uulnere corpus. Perijt itaque ut scribitur pridie calendas Maias Attico Vestino et Nerua Syllano consul. 27. ætatis anno. Habuit autem uxorem quæ dicta est Polla argentaria, quæ magno affectu Lucanum coluit, adeo ut ei post mortem sacrificaret die natali. Vnde illud epigramma Martialis extat: Hæc est illa dies quæ magni conscia partus Lucanum populis et tibi Polla dedit. Heu Nero crudelis, nullaq; inuisior urbe, Debit hoc saltem non licuisse tibi. Et item illud: Vatis Apollinei magno memorabilis ortu Lux redit, Aonidum turba fauete sacris, Hæc meruit cum te terris Lucane, dedisset Mixtus Castaliæ Batis ut esset aquæ. Præterea Statius in Siluis Lucani genethliacum scripsit ad Pollam: Lucani propriū diem frequentet Quisquis collibus Isthmiæ diones Docto pectora concitatur æstro. et paulo

paulo post, Lucanum c animus fauete linguis Vestra est ista dies, fa-
 uete Musæ Dum qui uos geminas tulit per artes Et iunctæ pede uo-
 cis & solutæ Romani colitur chori sacerdos. Sed iam Codre tace, &
 ne ista nobis recita, quæ iam pridem audiuius & legimus: hic ha-
 bemus duo in Lucanum cōmentaria, in quibus & ea quæ dixisti, &
 alia plura scripta sunt: habemus & Statij genethliacū carmen com-
 mentatū, in quo describit opera quæ Lucanus composuit, & in pri-
 mo æuo, & mox in iuuenta. & ipsum Homero, Vergilio, Lucretio,
 & multis alijs præponit Poëtis, & Pollam laudat, & dicit fuisse do-
 ctam & ingenio decoram, forma, simplicitate, comitate, censu,
 sanguine, grãtia, decore. Itaq; si quid aliud habes, nobis bene audi-
 entibus refer. Vultisne materiã belli ciuilis inter Pompeium & Cæ-
 sarem exponam? Accipite ergo summatim. Anno septingentesimo
 fere ab Vrbe condita, Romana respub. in trium nobilium uirorum
 potestatem peruenit, Crassi scilicet, Pompeij & Cæsaris. Crassus ge-
 nere, diuitis, dignitate florebat: Cæsar eloquentia & spiritu, etiam
 consulatu alleuabatur: Pompeius tamen super utrumq; eminebat.
 Itaque Cæsar Galliam inuasit: Crassus Asiam: Pompeius Hispaniam.
 Sed Crassus apud Parthos cum filio & 11. legionibus interfectus
 fuit. Iulia Cæsaris filia, quæ nupta Pompeio, generi soceriq; concor-
 di am matrimonij foedere tenebat, è partu mortua est. quibus de
 rebus statim enulatio erupit. Iam Pompeio suspectæ Cæsaris o-
 pes, & Cæsari Pompeiana dignitas grauis: nec is ferebat parem,
 nec ille superiorem. Quare de suceffione Cæsaris in Senatu actum
 est: & Domitius successor est designatus. nec Cæsar abnuebat, si ra-
 tio eius cōsulatus prox. mis comitijs haberetur, qui à tribubus decem
 ei fuerat decretus, & nunc dissimulante Pompeio negabatur. Sed
 cum Cæsar non se remissurum exercitum diceret, nisi decreta ser-
 uarentur, tunc in eum ut in hostem decernitur: ipse uero ut sublatam
 tribunorum intercessionem, & illos Vrbe cefsse intellexit, ad Rubi-
 conem fluuium, qui prouinciæ eius finis erat cum exercitu peruenit.

quo

Quo tractato, Ariminū cepit, Picenum, Umbriam, Hetruriamq; occupauit, Domitio, Thermo, & Libone inde pulsus. Cumq; Pompeius & Consules & pleraq; nobilitas Brundisium confugissent, Cæsar secutus eos penè in portu cepit. Inde postea Romam iter cōuertit: & se Consulem fecit, & ærarium iussu eius effractum spoliavit. quibus ita gestis ualidissimas Pompeij copias, quæ sub Petreio, Aphranio & Varrone legatis in Hispania erant, inuadere decreuit. quod cū faceret, illa uerba inter suos iactasse dicitur: Se ire ad exercitum sine duce, & reuersurum inde ad ducem sine exercitu. In eo itinere Massilia Gallie urbs ei portas clausit, quam Brutus cui bellū hoc de-mandatum fuit, breui terra mariq; perdomuit: ipse in Hispaniā profectus ancipiti & cruento bello agitato, tandem Petreū & Aphranium siti obsessos in deditionem accepit, & paulopost Varronem ultro cedentem, qui in ulteriore Hispania relictus erat. Inde urbem repetijt, & ordinatis à tergo omnibus in Macedoniam transgressus Pompeium maximis quibusdā muris obsedit, & in Pompeianorum eruptione. Cæsar postea Pharsalico prælio Pompeium fudit. In quo quidem prælio quedam Cæsaris nocēs auditæ sunt, una cruenta. Miles faciem feri: altera ad iactationem cōposita, Parce ciuibus, cum ipse sequeretur. Pompeius ergo profligatus in Alexandriam profugit, & Ptolemæi iussu occisus est. Cæsar eum secutus, oblato Pompeij capite & annulo in quo erat ensifer leo ingemuit, & sepulture mandari præcepit. Nec ista nobis placent Codre amantissime, quoniam nihil quod tuum sit dixisti: sed modo Florum, modo Suetonium, modo hunc, modo alium scriptorem secutus hanc narrandi seriem contexuisti: nos autem ea iam audiuiamus, & maiore ambitu ac eloquentia, & non tantum ea quæ à Lucano scripta sunt: uerum etiam quæ scripta non fuerunt, ut quæ facta sunt à Cæsare in Alexandria contra Ptolemæum: in Libya contra Iubam, Scipionem & Catonem: in Hispania apud Mundam contra Pompeij filios. ubi in tanta angustia dicitur Cæsar fuisse, ut de nece cogitauerit. Expecta-

L

mus

mus à te aliquid, quod ex tua uideatur officina exiisse, postquam hæc uobis non placent. Transibo ad Rhetoricen, & exponā quid sit Rhetorice, unde dicta, quis inuentor eius fuerit: an ars, an utilis sit: quæ materia, qui finis: quæ causæ systatæ, quæ asystatæ: qui ductus, qui colores: quid thesis, quid hypothesis: eodem Codre reuolueris. omnia enim hæc scimus & habemus à Quintiliano & à Cōmentatoribus nostris relata: ita ut non solum trita sint, sed protrita & re trita. Certe aut uolūtatē nostram non intelligis aut dissimulas. Audiuiſti ne superioribus annis eam declamationē, quæ facta fuit ab eo quem Cōmentatorem Bononiensem soles appellare: de Philosopho, Oratore ac Medico: quis eorum esset ciuitati utilissimus. Tale quiddam ex te cupimus audire: ubi ingenij tui acumen, ubi argumenta callida intelligamus. exempli causa: sunt qui negāt Lucanum esse Poētā, quia scripserit historiam unde illud extat Martialis distinction: Sunt quidam qui me dicunt non esse Poētā. Sed qui. m. u. b. p. in quorum numero arbitramur fuisse Seruium. Vellemus Declamationem unam audire, qua ostenderes Lucanum Poētā esse, & non historicum: siue alteram qua Historicum esse colligeres, & non Poētā. Item tertiam, qua & poētā iudicares esse & Historicum: & quartam etiam, qua nec Poētā nec Historicum censeris appellandum. Teneo nunc animorū uestrorum intentionem. Verum hæc magna sunt quæ cupitis, & ubi opus sit ingenio, inuentione, spacio temporis multo, & præcipue mihi iam senescenti. Præterea me ad infames etiam materia uocare uidemini. Quidnis ubi labor ingens, ubi gloria non tenuis. Zoilum, qui Homeromastix dictus est, odio habemus, quod sua scripta contra Iliadem & Odyssæam composita Regi Ptolemæo recitauit: tamen scripta illius desudramus, non ut aliquid de Homerica maiestate diminuere uelimus, sed ut uiri ingenium adnotamus. Idem de eo qui Cicerommastix, & de eo qui Vergiliomastix cognominatus est, sentire nos profitemur. quare tu quoque aliquid profer, ut anno fecisti superiore, ubi de ueritate multa dixi.

ita dixisti, & alijs etiam annis superioribus alia non dissimilia. Id
 certe agebam, & fecissem uero: nisi me magnis districtum rebus,
 legendi tempus praeuenisset. quare uos oratos uelim uiri Clarissi-
 mi, ut mihi deprecanti hanc ueniam hoc anno detis, meq; missum
 faciatis, aliquando & breui uobis satisfacturum: Causando nostros
 in longum ducis amores Codre. Per magnanimi nostri Archidiao-
 ni in Hierosolyma discessum, per littora, per portus, per freta, per
 urbes: per insulas, quæ illum susceperunt, ac admiratæ sunt: per
 alapas & pugnos & labores, quos eius peregrini comites passi
 sunt: per loca illa sancta, quæ illæ magno cum animi seruiore uisita-
 uit: per eius reditum tam felicem, tam populo Bononiensi gra-
 tum, oramus te, ut in tanta omnium nostrum Leticia aliquid dignum
 te & facetijs tuis nobis cum silentio magno audientibus & expe-
 ctantibus exponas. Atqui facietæ meam ætatem non amplius de-
 cent, & à cauillantibus tanquam ridiculus conuellor. Præterea non
 hic dies est Martino festus & dictus, quo sermone uti licentiore
 phas est. Imò & te facietæ decent, & præter te fortasse nemi-
 nem ex his qui dicunt: & hoc tempus, omnem animi hilaritatem
 permittit & exposcit. Cauillantibus uero nescis Persiarum respon-
 dere? Hoc ridere meū tām nil nulla tibi uendo Iliade. Agite ergo
 cum æquanimirate & silentio audiat, postquam ex Latinis lectis
 onibus nihil quod uobis cordi sit, elicere possumus, ad Græcas ani-
 mum intendamus. Decimumoctauum Homeri librum lecturus sum
 hoc anno, ubi Patrocli ab Hectore interfecti mortem mirabilem in
 modum deflet Achilles, & mater Thetis cum Nymphis ad eum con-
 solandum mari egreditur, & audita fletus causa non inultum fore
 amicū pollicetur, & arma à Vulcano fabricata se prolaturā pro-
 mittit. Vulcanus autē arma in gratiā Nymphæ molitur, & præcipuè
 in clypeo formādo, suā operā exercet atq; cōsumit. Videamus ergo
 quare Achilles ita misere Patrocli mortē deflebat, quoniā & quare
 scilicet ab eo uehemēter amabatur, amabatur? quā pulcherrimus erat.

A pulchritudine igitur hic fletus tam acerbus originem ducebat. ergo non omnino proposito nostro coniunctū: sed nec omnino separatum erit, si de pulchritudine hic uerba faciamus. nā & Achilles pulcher erat, & Nympha pulchra, & clypeus ille Vulcani pulcherrimus: utpote in quo terra, coelum, mare, infatigabilis sol, crescens luna, stellæ omnes, plurimæq; alia & uisu speciosa & ingenio elaborata uisebantur. Præterea in pulchra sumus urbe, pulchras domos habemus, pulchra prætoria, pulchras plateas, pulchras uestes, pulchros libros, pulchrum auditoriū, pulchros & pulchras principes, pulchros pueros, puellas nolui dicere, pulchras foeminas, pulchros uiros, pulchros etiam senes. Omnia deniq; Bononiæ pulchra. Certe hæc oratio omnibus placitura. atqui dicet ille luscus seu claudus, mihi sane non placebit, quoniam in formosorū ordine numerari non possum: sed & tu fortasse animo formosus es, quando pulchritudo tam animi quam corporis esse dicitur: ad hæc mirum erit, cum in hac sis urbe rebus pulcherrimis affluente, quin tu pulchrā rem aliam quam diligas. Itaq; & de pulchritudine sermo tibi placeat necesse est. de pulchritudine igitur maxime corporis locuturi duo proponemus. Primum illius dignitatem, deinde quonam modo aliquandū pulchritudo seruari possit, cum bonū fragile admodū sit, nisi cui custodiatur. Dignitatē pulchritudinis ex pluribus locis extollere possemus: sed nunc tantum à tribus laudibus, à generalitate, à fauore, & à uiribus. Generalitatem pulchritudinis uoco: eius tam latissimē patientem naturam, ut in omnibus fere rebus tam animatis quam inanimatis, tam corporeis quam incorporeis esse possit. nam solem pulchrum, lunam pulchram, sidera pulchra appellamus. idem de fluminibus, montibus, uallibus, agris, arboribus, segetibus, fructibus dicimus. & mundum ipsum ab ornatu nomen accepisse scimus: quemadmodum & Græce κόσμος ab nomine ornamentī appellatus est. Necnon hominem pulchrum, equum pulchrū, mulam pulchram, canem, accipitrem, & alias aues bene à natura dotatas formosas esse prædicamus.

predicamus. Quin etiam animalium partes suam seruire possunt speciem. nam & capillos pulchros, pulchros oculos pulchra supercilia, pulchrum pectus, pulchras manus, pulchros pedes laudamus & amamus. Quid sit autem hæc pulchritudo, si quis quærat, dicimus esse quandam absolutam elegantiam, qua omne animal capiatur: hoc est ut proportionem & symmetria conuenienti compositum sit corpus, & longitudo latitudini & latitudo altitudini corresponderent. Nam de alijs animalibus taceam, cum caput hominis thoraci & thorax cruribus cõuenit, illud corpus pulchrum esse dicimus. Postea accedente colore & succo pulchrius atq; uenustius & fortius. unde pulchrum pro forti legimus à Poëta dictum: satus Hercule pulchro Pulcher Auentinus. Si quis autem scire cupiat hominis bene formati cõmensus & proportionem, quibus antiqui pictores & statuarij nobiles usi magnas laudes sunt affecuti, inuisat Vitruuij Pollionis librum tertium, ubi uoti compos proculdubio fiet. Nunc fauorabilem esse pulchritudinem ostendamus, ut illud Vergilianum approbemus: Grator & p. u. i. c. a. in qua quidem parte non multi esset immorandum, quandoquidẽ non uiri tatum periti, sed etiam pueri rerum ignari certantibus seu ludentibus multis semper pulchrioribus fauere consueuerunt. Exemplum Pelei & Thetidis nuptiæ uobis quærentibus præstabunt. In quibus cum discordia proiecisset malum aureum cum hac inscriptione, ἡ καλὴ λαβέτω, id est, pulchra capiat: orta est inter lunonem Palladem & Venerem de pulchritudine dissensio. Eas ad Paridem Priami filium, tunc in Idæ pastorem Iuppiter misit: Paris cum deas nudas contemplatus esset, pro Venere, quæ ei pulcherrimam promisit uxorem Helenam scilicet pronunciavit. in quo quidem iudicio quatuor aduertenda sunt. Primum quod pulchritudo anteposita fuit sapientiæ & fortitudini, quoniam in malo titulus erat pulchra capiat. Alterum, quod ad formosum iudicem misse deæ fuerunt. formosum enim Parim semper esse dicit Homerus. Tertium, quod formosissima dea malum impetrauit. Quartum,

L 3 quod

quod speciosissimam iudici foeminam Leda formosa filiam spon-
 dit. fauorabilis ergo est pulchritudo. Sed illud nonne admiratio-
 ne dignum: quod ab Homero in tertiam Rapsodiam Iliados relatum
 est: Vbi inducit seniores Troianos unâ cum Priamo considerare in
 turri quadam, unde omnem Troianorū & Graecorum pugnam con-
 spicere poterant. qui cum Helenam illuc ascendentē cōspicati essent
 alter alteri insurrebat, οὐ νῦν μοις τρωῶνες κὺ εὐκνήμιδες ἀχαι-
 οὺς τοῖν δ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν
 αἰνῶς ἀθανάτοισι θεοῖς εἰς ὧπα ἔεικεν, id est, non indignum
 est Troianos & bene armatos Graecos pro tali foemina tot mala,
 tanto temporis spacio sustinere: & quare? quoniam Aeternis faci-
 es nimis est æquanda deabus. O pulchritudinem fauorabilem, o re-
 bus omnibus præponendam. Cuius hæc sunt uerba: non Paridis qui
 eam rapuit, non alicuius iuuenis aut e plebe: sed senum & pruden-
 tissimorum, & Priamo assidentium. Et quod maius est, Priamus qui
 eam odio habere debuisset, cum tot filios decennali bello propter e-
 am amisisset, audit hæc & iuxta se uocans illā excusat, negatq; cau-
 sam esse malorū. Et Phrynen meretricem iudices Athenienses absol-
 uerunt, non oratione Hyperidis quanquam admirabili persuasi: sed
 uiso illius pectore, quod speciosissimum diducta ueste nudauerat. O
 fauorabilem pulchritudinem. Huic meæ sententiæ Cicero pruden-
 tissimus & eloquentissimus orator astipulatur, cuius uerba hæc sunt:
 Adsunt Athenienses, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura,
 leges ortæ, atq; in omnes terras distributæ putantur. de quorū urbis
 possessione, propter pulchritudinē etiam inter deos certamen fuisse
 proditū est. Propter pulchritudinē Athenarū certasse inter se Ne-
 ptunū & Palladē Cicero testatur. O fauorabilem pulchritudinē. Itaq;
 Homerus poëta resonantissimus Deos & Deas pulchritudine ut plu-
 rimū ornavit, & Iunonē λευκώλεον, id est, ulnas albas habentem:
 & Palladē γλαυκῶπιδα, id est, glaucis oculis quāuis ab alijs ali-
 ter dicatur: & Venerē χρυσῆν, id est, auream: & Apollinē ἄκρῃ
 στεκόμην

εἰς αὐτὴν, id est, intonsum & cesariatū appellauit. & Maro Reges
 & Reginas induxit formosas: & Antiquitas ipsa summa imperia
 pulchritudini sæpe deferebat: unde extat ille uersus, *ὡς πότ' ὡς πότ'*
αἰς. α. τ. Atqui pulchritudo multis nocuit, & fuit multorū malo-
 rum & cediū causa. Cōmune id malum est. mor. ūtur enim tam tur-
 pes quam pulchri, tam magni quam parui, tam diuites quam paupe-
 ret, & plures alijs de causis quam pulchritudine. omnia mors equat.
 Sed hoc ego ad uires pulchritudinis extollendas argumentū duco:
 quod propter pulchritudinē, multi ipsam mortē grādī animo petūt.
 quare bene poëta Mātuanus dixit, *Pulchrūq; m. s. i. a. & pulchramq;*
petunt. p. u. m. Hippodamia Oenomai in Arcadia Regis filia specio-
 sissima fuit, quam cum multi proci uxore peterent, pater hanc illis
 imposuit legem, ut aut eam curruli certamine superarent, aut supe-
 rati capite priuarentur: & tamen nullus hanc Oenomai crudelitātē
 expauescens mortē fugiebat. Magnas etiā uires habet pulchritudo,
 quæ potest homines in saxa mutare. quod Medusa Hesperidū pul-
 cherrima fecit: ita enim attonitos ita stupidos aspectu suo omnes in-
 tuentes faciebat, ut saxa dici posse uiderentur. quæ aut sit hominis
 ætas pulchrior, alias disputabo: nec Homerū sequar, qui sæpenum-
 ro exclamat *χαριεστὴς ἦεν*. Iam quomodo seruetur aliquandiu
 forma breuiter differamus. seruatur forma natura, ut si quis natus
 sit sanus sano patre, & matre nō morbosa, ut de Alcibiade legimus:
 seruatur loco ut scilicet loca uitētur pestilētia. unde Caunij, propter
 malū patriæ æcrem ualetudinarij erāt & luridi: seruatur etiam cura
 & mūdicijs, comendo, lauādo, abstergēdo corpus. Hoc tēpore nō lo-
 quor de pulchritudine fucata, quæ fit cōsopis & alijs medicamētis,
 qbus deformes fœminæ fiūt formosæ: quāuis Ouidius dixerit, *Mul-*
taq; cū fiūt turpia facta placet. de naturali loquor pulchritudine, q̄
 seruatur etiā uitatis his, q̄ eā corrūpunt. Corrūpunt aut formā, crapu-
 la, ebrietas, libido nimia, et egritudines. Custodiūt ergo formā, absti-
 nētia, castitas, sanitas: et medicīna cōseruatrix est sanitatis. medicina
 ergo

ergo pulchritudini confert. Ad rem nostram redeamus. Cibi quoque nonnulli formam conseruant, ut de leporina carne uulgo persuasum est. quam qui comederint, septem diebus pulchri esse dicuntur. quod Martialis epigramma in Gelliam confirmat: & ab Lampridio in Alexandri uita relatum est: & in summa cibi omnes mediocrem somnum inducentes, formam conseruant, quoniam somno forma nutritur: nam qui non dormiunt, macilenti fiunt, pallidi & deformes. Concludamus igitur hunc de forma sermonem, & Augustini dictum quoddam ad propositum nostrum conuertamus. Diuus Augustinus sic in quarto de Ciuitate Dei dixit: Ingeniosum quippe nasci felicitatis est: nos uero sic dicamus formosum nasci felicitatis est. & certe qui pulcher est non omnino infelix est, & quodam diuino munere ornatus uidetur. quare bene Homerus Paridem inducit Hectori, qui fratris pulchritudinem reprehenderat sic respondensem; οὐ τοι ἀποδλῆτ' ἑσθλὰ ἐρευνδ' ἔα δ' ὧρεα δόσ' αὖ κε καὶ αὐτοὶ δ' ἰδῶσιν, ἐκὼν δ' οὐκ ἄρ' τις ἔλοιτο non sunt contemnenda Deorum gloriosa dona, quæ tamen ab ipsis tribui sueta multis uolentibus non obtinunt. Quare in hoc plurimum se potest nobilissima Vrbs Bononiensis gloriari, cui inter alias Europæ ciuitates, natura formosissimas, ut plurimum genuit creaturas. O felix iuuenis, ô fortunate coniunx, qui pulcher pulchrâ fortitus es uxorem. quæ tibi illud Vergilianum, precor, seruare possit, Omnes ut tecum meritis pro talibus annos. Exigat & pulchra faciat te prole parentem. De forma Pelopis, de forma Ganymedis uide Homer. v. Iliad. qui dicit: καλὰ δ' εἶνεα πο. quod fuit raptus causa suæ pulchritudinis, qui Deorum ambrosia & nectare dignati sunt: de forma hyacinthi, Narcissi, Nirei, & aliorum adolescentium: de forma antiquarum foeminarum in præsentia taceo: multaq; alia pulchritudine sciens prætereo, alias dicenda. Nunc operæ precium est ad lectiones nostras animum intendere, & sermonem nostrum breui epilogo concludere. Nullus Poëta, siue heroicus, siue lyricus, siue satyricus: nullus orator: nullus historicus laudatio

laudationibus nostris indiget. omnes digni, omnes utiles, omnes incundi. quod nisi essent, non excriberentur, non legerentur, non à tanta uirorum frequentia audiretur, non interpretes eorum tantis salarijs afficerentur. Inter ceteros tamen Lucanus non contemnendus est. nam multæ plenus est utilitatis & uoluptatis. Trahit enim secum maiorem Cõmentariorum Cæsaris partem: trahit uitam Pompeij, uitam Cæsaris, uitam Marcelli, uitam Catonis, uitam Ciceronis, uitam Curionis, uitam Cleopatæ: & Ptolemæi, & quorundam aliorum præcellentium uirorum: ita ut hæc lectio semper aliquid quod prosit & delectet, habere uideatur. De laudibus Cæsaris & Pompeij quid nunc attinet dicere, cum incredibilia penè de eis à Plinio recitentur: & uos scitis nomen Cæsaris adeò fauorabile fuisse, ut Imperatores nostri æui eo nomine consecrentur. Scitis etiam Pompeium à Regibus magnis gestis, Magnum fuisse cognominatum, & de tribus mundi partibus Asia, scilicet Aphrica & Europa triumphasse: quas quidem partes ipse cum filijs, corporibus postea suis occupauerunt: ex quo illud pulcherrimum Martialis extat epigramma, Pompeios iuuenes Asia atq; Europa: sed ipsum Terra tegit Libyes, sitamen ulla tegit. Quid mirum, toto si spargitur orbe latere Vno non poterat tanta ruina loco. Præterea non uos latet, Catonem ea integritate uitæ ac frugalitate fuisse, ut semper uestibus pullis usus fuerit, castus, & ab omni libidine immunis ad eam usq; ætatem qua uxorem duxit: magno nostrorum iuuenum opprobrio, qui uix dum puberes birqui, tallire incipiunt ac scortari. de alijs uiris, ne longum faciam, tacebo. O pulchram historiam, ô pulchram materiam. Aristoteles nec nimis antiquam historiam, quia dubia & incerta est: nec nimis nouam: quia ab omnibus uisa fuit: sed mediam delectare dicit. utpote quæ ab illis longè sit extremis. Eius generis Lucani historia cõsenda est. De Rhetorica arte postquam uobis audire quæ proposueram non placet, silebo: sed si mihi per uos licuisset, ostendissem uerissimis argumentis solum illum esse sapientem, qui Rhetoricæ

M

det opo

ret, siue excitatos sedaret quam uerba: totā mentē suam in hoc inten-
dit, ut dicendi artem aliquā excogitaret, qua populum arbitratu suo
posset gubernare. Itaq; primo quædā delinimēta seu adulationes ad
ipuenit, quibus populi beneuolentiā & attentionē cū docilitate cap-
tare posset: quæ appellauit proœmia. deinde narrationes seu exposi-
tiones quasdam rerū, quas populo persuadere uolebat: & eas modo
cōfirmando modo cōtraria cōfutando argumētis & rationibus ual-
lauit: & has uocauit ἀγῶνας, id est, certamina. tertio quasdam bre-
ues rerum dictarum collectiones: quas uocauit epilogos. quibus re-
bus sic exercitatus, populares animos in quamcunq; partem uolebat
impellebat: & ex eo multos cœpit habere in hac arte discipulos. In-
ter ceteros fuit & Tisias, qui & ipse hanc artem uolens discere &
uidēs Coracem multas à discipulis exigere mercedes adiuit illum, di-
xitq; O Corax ego quoq; uellem Rhetoricam discere: sed nunc mer-
cedem non habeo. si me eam docueris, duplicem reddam mercedem.
Corax eum humane suscepit & docuit. Tisias ergo cum didicisset,
ingratitude præceptorem tentauit munerari: rogauitq; eum, dic-
tæ præceptor quid est rhetoricæ? & ille respondit: ἔντοπιον ἐστὶν ἡ
ῥητορική, id est, Rhetorica est persuasionis effectrix. quem
finem capiens Tisias, in præceptorē sophisma tale contorsit. Quod-
cunque igitur de mercede dixero, si tibi me nihil debere persua-
sero, nihil debeo. quia non debere persuasi: si non persuafero, non
debeo etiam. quoniam me scire persuadere non docuisti. Tunc
Corax sophisma illud sic in discipulum retorsit, Quodcunque e-
go quoque de mercede dixero, si me accepturum persuafero, ac-
cipere debeo. quoniam persuasi: si non, debeo etiam accipere.
quoniam tantum discipulum erudiui, qui præceptorem superas-
set. Quam contentionem, cum audiuissent assistentes, conclama-
uerunt, λέγον ὁ λόγος & λέγον ὁ λόγος, id est, mali corui malum
ouum. λόγος enim Græce coruus dicitur: quasi mali præcepto-
ris peior discipulus. Hoc prouerbiū alij sic exponunt, quod ne-

que ouum neque caro corui cibis apta sit alij: quod cornus senex quando non potest cibum pullis suis suppeditare, seipsum cibum præbet: illi autem patrem discernunt & deuorant. Hoc apud Aelianum in libro de Animalibus 12. legere licet: celebratior tamen est de rethoribus sumpta sententia. ad has igitur epulas non dico corui, sed eloquētiæ, uos inuito & hortor iuuenes prudentissimi, ut sequenti anno Quintilianum audire à me possitis, & Aristotelis Rhetoricam Græcam: sine qua pleraque apud Quintilianum dicta non facile possunt intelligi. De literis græcis non sum hodie plura dicturus, in proximum diem festum hanc partē relinquo. ubi (ut reor) animis uestris pro uirili satisfaciam.

ANTONII CODRI VRCEI SERMO
mo Tertius in laudē Homeri habitus.

IN nostra superioris anni oratione Præstantissimi uiri unum ex duobus propositis abunde (ut reor) uobis demonstratum fuit: hoc est nisi literæ Græcæ essent, Latini nihil eruditionis haberent. Alterum quod reliquum erat scilicet de Homeri doctrina loqueremur, in aliud tempus propter longam recitationem recessum fuit. En uenit tempus, in quo debitum persoluendū est, & ea de causa in hunc publicum locum cōscendi quidem. Verum timeo, ne non sim soluendo: tam graue enim æs alienum rationibus meis est ascriptū, ut omnia mea bona uel oppignerata uel distracta solutioni non sufficiant. Conabor tamen Herodoto & Plutarcho alijsq; diuitibus & opulentis fideiussoribus uobis satisfacere. Sed antequam hoc faciam, uolo mihi reconciliare siue placare quosdam medicos omni laude dignos quos persensi mihi esse subiratos, quod anno superiore eos ignorantie reprehendisssem, qui minyo pro cinabari uterentur: cum minyum, autore Plinio, malum uenenum esset. Primum à uobis per-

his peto Prestantissimi auditores, ut quicquid à me in ea oratione dictum est, non maleuolentia, non odio, non reprehendendi uoluptate aut causa: sed ueritatis ostendendæ gratia dictum esse existimetis. quoniam nullum uitium est, à quo magis alienum sit ingenium meum quam maleuolentia ac maledicentia. Præterea, ut scribit Aristoteles: quem Philosophum ueritatis Plato solebat appellare, pro defensione ueritatis, ἡγὼ τὰ οὐκ αἰσχροῦ ἐκπαγεῖν δεῖ, id est, etiam propria ingulare & refellere oportet. Ego me arbitror uerissima dixisse: si uero, contraria quis mihi demonstrauerit herbam dabo, & errati ueniam retractando, quæ dixi deprecor. Caterum ne artium & medicinæ doctores iniquè ferant, me hoc genus literarum Græcarū, quod in me per exiguum esse sentio, solis poetis impartire ac disseminare: decreui hoc quidem anno Dialecticum tyronem Græcè instituere: sequentibus aut annis & philosophum & medicum. Elegi igitur libellum Porphyrij philosophi acutissimi, de quinque uocibus, hoc est, genere, specie, differentia, proprio, & accidenti: opus sane (ut ipse dicit) necessarium ad ea quæ ab Aristotele inscripta sunt, δὲ καὶ σοιχέαι, id est, decem elementa, siue λεκτρυσιαί, id est, predicamenta, & alia multa dialecticis conuenientia: postea libros Aristotelis, tum dialecticos, tum physicos gustabimus. Postremo Hippocratis aphorismos & alios medicinales libros, immortalī Deo nostros ausus bene inuante, aggrediemur. Ne uero Græmatici siue Poætæ se desertos à me omnino arbitrentur, Homericam lectionem ipsi quoque habebūt. Sed agendum incipiamus ostendere sapientissimum poetam Homerum diuino carmine omnia quæ in Encyclopædia dicuntur, uel monstrasse, uel intellexisse, uel attigisse. Primum uideamus mirificam illius operum cōpositionem: dein multijugam ac pene ineffabilem illorum doctrinam sigillatim cōtemplabimur. Poëmata Homeri precipua & admiranda duo sunt, Ilias & Odyssea. nam epigrammata, hymnos, uatrachomyomachiani & alia illius opera hoc tēpore seposita esse uolo. Ilias quidem Græcorum & Barbarorum res gestas

apud illum propter Helenæ raptum, & maxime Achillis in eo bello præclara facta cōtinet. Odyssea uero Ulixis reditū ex Troiano bello in patriam, & quæ errans in reditu tolerauit, quomodo reuersus in sedantes domui suæ ultus fuerit, ostendit. Ex quibus manifestū est sapientissimum poetam, perfectam hominis naturam exprimere uoluisse. nam cū homo ex animo constet & corpore: in Iliade quidem fortitudinem corporis: in Odyssea uero animi generositatem executus est. Hanc fecundissimi & acutissimi ingenij figuram admiratus Vergilius Maro nō sur sed trisur abripuit, & in primis sex Aeneidos libris Odysseam, id est, animi uirtutes: in sex postremis Iliada id est, corporis fortitudinem mirificè æmulatus est. Cum uero poeta hominem pinxisset seu expressisset, cognouit eum immortalium Deorum curæ esse subiectum. idcirco deos finxit uti hominum consuetudine & colloquijs, non solum ἡδονῆς καὶ ἡσυχίας ἕνεκα, id est, delectationis & stuporis gratia: sed ut in hoc ostenderet Deos curare & non negligere mortales: quod & Stoici philosophi secuti sunt: & nos proculdubio credimus. Quare diuinarum & humanarū rerum imaginem dicere possumus esse Homeri poemata. Incipiamus ergo de Homero uersum illum Latinum dicere: Omnia monstrauit diuino carmine uates. Contemplemur nunc poetae polyphonian, ut dicit Plutarchus, & postea ipsius Polymatheam. Omnis Homeri poësis ordine quodā dictionū simul positarū rythmo & mensura assumitur: & ita suauis est & casta, ut delectare simul & prodesse possit. Versus aut ipsius mensurā habent perfectissimā, hoc est hexametri sunt & heroici uocantur. hexametri quidē, quia sex sunt pedes. Scimus aut senarium numerum primum esse numerum perfectumq;: & suis partibus est equalis. ideo græce τελεῖος cognominatur. Heroici uero quoniam per eos præclara herouū facinora exponuntur. hos nōnulli Homericos appellāt à nomine poetæ q̄ eos maxime illustrauit. unde Horatius Venusinus in poetria dixit: Res gestæ regnumq;

regnumq; ducumq; ac tristia bella. Quo scribi possent numero, mōstrauit Homerus. sermone autem tam uario & tam multiplici usus est, ut ex omni Græcorū dialecto characteres miscuerit. Sunt enim Græcorum seu linguæ quinq; Aeolica, Ionica, Dorica, Attica, & cōmunis: Omnes hæ linguæ apud Homerum reperiuntur. omnem namq; Græciam peruagatus poëta & omnem gentem, uarijs sermonibus opera sua referfit. Aeolicæ linguæ, qua plurimū usus est Hesiodus, mos est, uti breuitate uerborum. Hanc in Homero sæpe reperies, qui δῶ dixit pro eo quod est δῶμα, ut ἡμέτερον δῶ, & ὁ pro ὄτι. & ἄ pro ὀπίσσω. & ὄτρεχας pro ὁμότρεχας. & ὀπ᾽ ἄτρεϊον pro ὁμοπ᾽ ἄτρεϊον. & τρεῦν pro τρεῖς. & alia multa id genus. Ionice linguæ propriū est uti aphæresi. hoc seruauit Homerus in multis. unde βῆν pro ἔβη dixit. & δῶκεν pro ἔδωκεν remouendo scilicet præteritis temporibus augmentū, & genitiuos plurales dissoluendo Ionicos imitatus est, ut μουσᾶων pro μουσῶν. & participia quoq; periphomēna eodem modo dicendo, ut φρονέων κὶ νόων. Diaplasiasmo etiam Doricorum usus est: ut ἔλαβε πορφύρεθ θάνατος, καὶ ὁπότερθ τάδε ἔργα geminando scilicet cōsonantem sicut nos Religionē patrum: & Reliquias Danaum in metro dicimus. Præcipue usus est Homerus Attica dialecto, sicut cum λέως pro λαός. & πινίλεως μενέλεως, & alia huiusmodi dixit. & ex duabus syllabis unam fecit. ut τ᾽ οὔπθ, pro τὸ ἔπος. & τ᾽ οὔνομα pro τὸ ὄνομα, & alia pene infinita, propter quæ à multis scriptoribus Homerus putatur fuisse Atheniensis. Communes autem sermones ita purè, ita castè seruauit, ut quæ in Homero non reperiuntur dictiones minus Græce esse credantur. quare uersum intercalarem in Homeri laudē repetere possumus, Omnia monstrauit diuino carmine uates. Præterea quemadmodū gemmæ floribus intertextæ conspicabilorē faciunt coronam: ita figuræ (seu metaplasmi sint siue tropi siue proprie schemata) poëmati insertæ splendidius illud

¶

et magis poeticum efficiunt. quamobrem Quintilianus uarijs figuris et uerbis felicissime audacem esse dixit Horatium, et fortasse ubi id fere solum legi dignum. At in Homero plures tropi, plura schemata quam in omnibus alijs poetis reperiuntur. In Homero frequentissima est illa omnium figurarum pulcherrima, quam Græci μεταφοράν, nostri translationem appellant. In Homero est ὀνομασποικίλεια, id est, nominum fictio Græcis quidem inter maximas habita uirtutes, ut scribit Quintilianus, nobis uero minime concessa. hinc sunt illa merito laudata, λίνξῃ ἢ βίος. καὶ σίρξαι ὀφθαλμός: quorum prius uoluit Vergilius imitari, cum dixit, Teli stridorem. sed doctarum aurium iudicio non potuit. In Homero est τὴ ἐπιβύτων ἐν ποικίλεια, id est, adiectiuorum abundantia: necnon et Catachresis, Metalepsis, Synecdoche, Metonymia, Antonomasis, Antiphrasis, Emphasis, Pleonasmus, Periphrasis, Hyperbaton, Parembolē, Palliologia, Epanaphora, Epanados, Homœoteleuton, Homœoptoton, Parison, Paronomasia, Ellipsis, Asyndeton, Asyntacton, seu Allœosis, id est, uariatio et generum et numerorum, et personarum, et casuum. quarum quidem figurarum exempla diligens lector facile poterit annotare. Sed quoniam mutationem casuum dixi apud Homœum reperiri, uolo argutiolam quandam, quam nuper didici, uobiscum cōmunicare. Vbi sunt qui Grāmātics artem duobus mensibus docere pollicentur? quam ne Priscianus quidem, toto uite suæ tempore discere potuit? Huiusmodi nebulones cum didicerint nomen genera et casus, itemq; uerborum cōiugationes et modos, statim se esse Grāmātics prædicant, nonnulli speculationibus gaudentes, modos significandi inuenerunt meras nugas, meras ambages, meros labyrinthos. Facecant hinc in bonā rem, ne dicam aliter, qui rebus suauibus hunc amarorem infundunt. Opus est multa lectione et Græca et Latina, opus est longa ætate et studio et iudicio, si quis nomen Grāmātics sibi iure uendicare uel t. hæc non odio motus, sed pro ueritate locutus sum. Audite iam argutiolam meam, et specum

speculationem lotis auribus non difficituram. Quemadmodum in literis quedam existit cognatio, ut inter σ & χ , & χ : nec non inter ν & λ . unde τὸ νῆτρον λῆτρον. & τὸν πνεύμονα πλεῦμονα dicunt Attici. Similiter inter tenues literas & asperatas & medias. propter quam pro se inuicem posite inveniuntur: ita in casibus cognatio quedam esse uidetur. Nam genitiuus ad datiuum & casum Latinum, id est, ablatiuum cognationem habet. quare & ego consolationis & consolatione, plenus uini & uino, utor huius rei & hac re, pater Antoni & Antonio, amicus illius & illi, maior illo & maior iuuenum dicimus. Nominatiuus uero & Accusatiuus & Vocatiuus cognati sunt. quod ex eo manifestum est, quia omnis Vocatiuus olim similis erat Nominatiuo, & etiamnum existit in plerisque in nominibus neutris, singularibus & pluralibus tam Græcis quam Latinis supradicti tres casus similes sunt: nec non in pluralibus teritiæ declinationis aliorum generum nominibus, ut τὸ ξύλον, τὸ ξύλον, ὁ ξύλον, hoc lignum, hoc lignum, ὁ lignum: & ligna, hæc ligna, ὁ ligna: hi patres, hos patres. In Græcis uero dualibus omnibus eadē uox est nominatiui & accusatiui, ut τὸ αἰνεία, duo Aeneæ, et duos Aeneas: τὸ αἰνείε, duo Aiæces, & duos Aiæces. & eadē est Genitiui quæ & Datiui, ut τοῖν αἰνείαν, & τοῖν αἰνείοις. hac ratione fortasse poeta ille doctissimus dixit, Urbē quā statuo uestra est: & ille Comicus, Populo ut placeret, quas fecisset fabulas: hæc συγγένειαν primus nouit. Homerus & quā bene & eleganter haberet Nominatiuus sequens Accusatiuum in utriusque operis principio declarauit dicens μῆνιν ἄειδε θεὰ ἠλιάδεω Ἀχιλλεύῳ ἢ μῆνιν Ἀχαιῶν ἀλγέεινε. & ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα πολύτροπον ὅς μάλα πολλὰ πλάγχθη. & elegantia HomERICA Simia emulata est, Arma uirumq; cano, Troiæ q primus ab oris: & Horatius, Dic mihi Musa uirum captæ Post tempora Troiæ, Qui mores hominum multorum uidit & urbes. Est etiā apud Homerum pulchra uarietas modorum, temporum, significationum, numerorum, personatum, præpositionum, aduerbiorum, coniunctionum. Sunt

N

O

et sententiarum pulcherrimæ figuræ, Proanaphonesis, Epiphonesis, Prosopopœia, Diatyposis, Ironia, Sarcasmos, Allegoria, Hyperbole. Sunt et characteres sermonum, qui Græce $\omega\lambda\alpha\sigma\mu\alpha\tau\alpha$ uocantur scilicet, $\acute{\alpha}\delta' \rho\acute{o}\varsigma$, $\iota\sigma\chi\nu\acute{o}\varsigma$, $\mu\epsilon\sigma\acute{o}\varsigma$, id est, grâdis seu robustus, subtilis, et medius, et grandis datur Thucydidi: subtilis Lysie: medius Demostheni. quorum exempla, quæ in Homero sunt, prætereo, ne uidear hoc tempore Homerum uelle commentari: simulq; ut ad philosophica et medicinalia transeam, et his Præstantissimis uiris maiorem afferam delectationem. Prætereo etiam Homeri plurimas et mirandas Parabolas, id est, Comparationes hominum, uentorum, tempestatum: item ouium, caprarum, ceruorum, leporum, leonum, aprorum, pardorum, luporum, taurorum, equorum, asinorum, draconum, delphinorum, cicadarum, muscarum, aquilarum et aliorum animalium. Prætereo etiam aptas et cōcinnas illius descriptiones personarum, causarum, locorum, temporum, instrumentorum, actionum, passionum, et modorum. quæ miram secum ferunt et utilitatem, et uoluptatem. Si ergo tot ac tanta licet apud Homerum reperire, merito sane repetere possumus uersum illum, Omnia monstrauit diuino carmine uates. Hactenus ea quæ ad Grāmaticum fere spectant diximus, nunc loquemur de his quæ ad philosophos, ad Astrologos, ad Rhetoricos Medicosq; pertinere iudicantur. Scientia theoretica, id est, speculatiua quæ est cognitio rerum diuinarum et humanarum in treis partibus à Philosophis diuisa est: in physicā, id est, naturalem: ethicam, id est, moralem: et dialecticam, id est, disputatricem. in omnibus his semina et principia dedisse Homerum si demonstrabimus, nonne ante omnis scriptores admiratione dignus uidebitur per ænigmata uero et fabulas si quid dictum apparebit, non erit præter rationem existimandum. Hoc enim poëticum est et antiquorum consuetudo. Incipiamus igitur ab uniuersi principio, hoc est, à mundi generatione. Thales Milesius unus è septem, cui sex reliquos consensisse primas ferunt (ut scribit Cicero) Aquam dixit esse rerum

rerum principium. hoc primus Homerus suspicatus fuerat, cum dixit, ὠκεανὸν θ' ὄρωρ' γενέσθαι πάντας τέτυκται, id est, Oceaniq; qui quidē generatio omnibus factus est. Quod emulatus Maro carmini suo inseruit, Oceanumq; patrem rerum. Post Thaletem uero Xenophanes Colophonius constituens principia prima esse, Aquam & terram, uidetur ex Homerico illo uersu occasionem hanc traxisse ἀλλ' ὕμῃς μὲν πάντες ὕδαρ' ἐκ γαῖα γενέσθαι, hoc est, sed quidem omnes aqua & terra fiatis. significat enim resolutionem in elementa uniuersitatis generatiua: quanquam Macrobius alio ferè modo exponere uideatur. Maxime autem uera opinio quatuor elementa constituit, Ignem, aërem, aquam, terram. hæc autem cognouisse Homerum apparet cum memoriam horum cuiuslibet multis in locis fecerit: & ordinem etiam ipsorum, quomodo haberet ostenderit. uidelicet quemadmodum Terra infima esset & stabilis cæteris elementis mobilibus & cælo omnia cōtinente. Præterea cum dicit lunonem sororem simul habitare cum Ioue, allegoricè intelligit aërem substantiam humidam subiectam esse igni substantiæ calidæ. Fratres autem dicuntur Iuppiter & Iuno, propter similitudinem. ambo enim leues & mobiles: simul autem habitare, quoniam ex ipsis simul cunctibus omnia generantur. Vbi autem Homerus dicit, quod Iuppiter suspendit lunonem, & pedibus duos apposuit incudes, mare & terram, aëri suppositam intelligit: manibus uero massam auream, ignem dicit. Maxime uero in illis quatuor tetigit elemēta, ubi Neptunus ait, Tres sumus è Saturno & Rheæ nati fratres, Iuppiter & ego, & Pluto tertius. & tripliciter omnia inter nos diuisa sunt. Nam Iuppiter sortitus est ignis naturam, Neptunus aquæ, Pluto aëris: terra uero mansit communis. quoniam trium superiorum elementorum natura semper mouetur: sola autem terra immobilis existit. Præterea dixit Empedocles amicitia quidem causam esse concordie & unitatis elementorum: contentionem uero contrarietatis. ante hunc Homerus hanc amicitiam & cōsentionem

obscure dixit, ubi lunonem hæc loqui facit, εἰμὶ γὰρ ὁ Ἰονὼν πο-
 λυφώρεθου πείρατα γαῖης ὠκείαν τε θεῶν γενέσιν ἐν μα-
 τέρᾳ τῆδ' ὕμῳ. & infra τοὺς εἰμὶ ὁ Ἰονὼν καὶ σφὰ ἀκρίτα
 νύκτα λύσω. Id est uado enim uisura fines terræ multos pascentis
 Oceanumq; generationē Deorū & matrem Thetym. & paulopost,
 Quos uado uisura, & eorum magnas contentiones soluam. Fabula
 etiam quam de Venere & Marte coniunctis scripsit Homerus, ami-
 citiam Empedoclis significat: quando uero dissoluntur contentio-
 nem. accusat aut eos sol, ligat Vulcanus, soluit Neptunus. hoc est,
 quod calidæ & siccæ substantiæ contraria est frigida & humida:
 & quod aliquando coniunguntur, aliquando disiunguntur. unde ex
 Veneris & Martis coitu fingitur nata harmonia: quam imperiti li-
 terarum Græcarum appellant Hermionem, de qua sæpius apud Sta-
 tium in Thebaide lectum est. hoc est, quod ex contrarijs sonis graui-
 bus scilicet & acutis simul proportionē mixtis nascitur cōsonantia.
 Plurima alia philosophica Homerus operibus suis inseruit, quæ nisi
 strictim tetigero, nunquam hodie potero explicare. Cognouit enim
 Homerus quod unus est mundus & finitus, quod sol circularem ha-
 bet potestatem eundi supra nos, & infra terram. unde & Hyperio-
 n dictus est, quod est splendidus, quod omnia uidet, & omnia au-
 dit: quod animatus, quod non est ignis, sed alia melior substantia,
 ut etiam Aristoteles suspicatus est. Cognouit etiam alios planetas &
 eorum domos, ut Astrologi loquuntur, quas domos ab Vulcano po-
 Ætice fabricatas dicit. Cognouit Pleiadas, Hyadas, Orionem & ur-
 sam circa polum Boreum se uertentem & horizontem non tangen-
 tem & ʒigritiam Bootæ. Cognouit etiam terræ motuum causas, cog-
 nouit & eclipsium solis & lunæ rationes. Cognouit uentorum na-
 turam, & diligenter expressit, quæ admodum Eurus ab oriente spi-
 rat, Zephyrus ab occidente, Nothus à meridie, Boreas à septentrio-
 ne. Cognouit etiam quod Boreus polus est nobis eleuatus & subli-
 mis, qui in hoc climate habitamus, Nothus aut profundus & quo-
 dammodo

dammodo sub pedibus nostris. Præterea omnes qui recte sapiunt,
 Deos esse existimant, & primus Homerus, semper enim deorum
 honorifice mentionem facit, cum dicit, μάκαρες θεοὶ εὖ καὶ ζῶον-
 τες, id est, beati Dei, & facile uiuentes, hoc est immortales & qui
 etiā οὐ γὰρ σίτου ἐδουσιν οὐπίνουσιν αἰδοπα οἶνον τούνεκ
 ἀναίμονες εἰσι καὶ ἀθάνατοι λαλέονται. Et quod unus est prin-
 ceps & dux deorū putant optimi philosophorū: hoc Homerus quoq;
 apud quem dicitur Iuppiter πάντης ἀνδρῶν τε θεῶν τε καὶ ἄ
 πάντης ἡμέτερε λεονίδῃ ὑπάτε λεγιόντων, id est, pater ho-
 minumq; deumq;: & ὁ Pater Saturnie summe imperantiū. Et quod
 consideret & gubernet uniuersa λατὰ πρῶνοια, quam Cicero
 Prouidentiam appellauit. Et quod colentibus eum succurrit & auxi-
 liatur: unde Palladem interdū quidē Achilli, semper autē Vlyxi facit
 adesse: & Mercurium Priamo, & rursus etiam Vlyxi. Cognouit eti-
 am Homerus Fatum, & in eius potestate nō omnia esse, sed aliquid
 etiam in hominibus esse uoluntarium: sicut existimauerunt pruden-
 tissimi philosophorum Plato, Aristoteles, & Theophrastus. Quæ
 cum ita sint, repetamus uersum intercalarem, & dicamus: Omnia
 monstrauit diuino carmine uates. Ab his generosissima sententia
 Pythagoræ & Platonis fuit, Animā esse immortalem, cui etiam pen-
 nas cum sermone cōiunxit Plato. Qui igitur primus hoc enunciauit?
 Nempe Homerus multis in locis. In Iliade ubi inducit animam Pa-
 trocli suprasstantem Achilli dormienti, ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴν πα-
 τροκλῆος δολοῖο. & ubi etiam illi addidit uerba in Odyssea,
 quid aliud agit in necyia, nisi animas post mortem permanere &
 loqui simul & sanguinem bibere, ut ex hoc ostendat sanguinem
 esse cibum spiritus. spiritus autem est ipsa anima uel uehiculum ani-
 mæ. Demonstrauit etiam Homerus hominem nihil aliud esse, nisi ani-
 mam. quod & Plato assumpsit cum dixit: Non est homo quod uidetur:
 corpus uero quodammodo esse animæ carcerem uel sepulchrum.
 quod Plato in Gorgia surripuit, καὶ τὸ μὲν σῶμά ἐστι ἡμῶν σῆμα,

Hoc quidem corpus est nobis sepulchrum. Et ab utroq; Māro in-
 tuatus est; Clausa tenebris & carcere cæco. Sequitur hoc aliud Py-
 thagoricum dogma, Transire animas morientium in alia corpora.
 hoc etiam non fugit Homerum: Is enim inducens Hectorem equos
 suos alloquentem & Antilochum, & ipsum Achillem idem facere,
 & canem Ulyxis ante homines & domesticos, cognouisse domi-
 num. quid aliud quàm cōmunionem rationis, & cognationem anima-
 rum hominum & aliorum animalium nobis insinuat? hoc idem facit mu-
 tatio sociorum Ulyxis in belluas, & alia huiusmodi multa quæ præ-
 tereo. Aristotelis acutissimi & doctissimi philosophi dogma est, Vnū
 esse mouens omnia & ipsum immobile. hoc Aristoteles ab Homero
 didicit, q̄ Iouem ita fortē se prædicare inducit: Vt si catena aurea
 ē cœlo pendente ligatus esset, ab omnibus Dijs Deabusq; ē cœlo tra-
 hi nō posset: cōtrā ipse Deos Deasq; omnes eadē catena ligatos fa-
 cile in terras ac maria detraheret. Quod amulatus est philosophus
 Latinus, Stabilisq; manens das cuncta moueri. Ad hæc Plato, ut Ari-
 stoteles duce Homero animam incorpoream esse putauerunt, circa
 corpus autem semper esse & eo tanquam uiculo indigere. Pyrrho
 Eliensis philosophus, à quo Pyrrhonij denominati sunt, qui eti-
 am sceptici, id est, considerantes, nihil decernebat, nihil certum
 cōstituebat. huius sectæ princeps fuit Homerus quod in suis scriptis
 & operibus aliter atq; aliter de eisdem rebus loquatur. τοῖος γὰρ
 νόος ἐστὶ ἐπὶ χθονίων ἀνθρώπων οἷον ἐπὶ ἡμᾶς ἄγνοια καὶ τὴν
 ἀνθρώπων τε θεῶν τε. quos uersus ita M. Cicero transtulit, ut in li-
 bris de Cinitate Dei auctor est Augustinus. Tales sunt hominū men-
 tes, qualis pater ipse Iuppiter auctiferas cum lustrat lumine terras.
 In hoc genere sententiæ uersati sunt & hi qui septē σοφοί, id est,
 sapientes dicti sunt, & Archilochus & Euripides poëta, Xenophā-
 nes & Zeno Eleates & Democritus philosophi. Plato item quid sit
 uerum nescit: scire autē dijs deorumq; filijs p̄mittit. O miseros morta-
 les, & anxios philosophātes: q̄ tanto tempore philosophati sunt, nec-
 dum

dum sciūt, an uiuāt, an mortui sint. Quare bene & scitē Euripides
 τὸ οὐδὲν, εἰ τὸ ζῆν μὲν ἐστὶ κατθανεῖν ἢ ζῆν, id est, quis no-
 uit si uiuere quidē est mori, mori uero est uiuere. Adde huic anxietas
 et miserie humane fragilitatē corporis, quam ipse Homerus illis
 uersibus optime demonstrauit, οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει
 ἀνθρώπων πάντων, ὅσα τε γαῖα ἐπιπνέει γένεσθαι, id est,
 nihil imbecillius terra nutrit homine omnium quacūq; in terra spirāt,
 & serpunt. & ideo homines muscis & folijs comparat. Sed tristitia
 omittamus & dicamus meliora. Aristoteles & alij philosophi duce
 Homero misericordiā & nemesis urbanas passiones existimauerūt.
 Item de uirtute & uitio eodē duce locuti sunt: qui quidem summam
 uirtutē diuinitatē arbitratus est, & summū uitium feritatem: sicut
 postea Aristoteles putauit. Peripatetici duce Homero impassibilitatē
 ab homine separauerūt: μετριοπαθεῖαν, id est mediocritatē passi-
 onū inducentes. Stoici duce Homero solam uirtutem sufficere ad fe-
 licitatem dixerunt: qui uero ex deambulatione nomen habent, id est,
 Aristotelici eodem duce animae bona principalia esse autumant, si-
 cut magnanimitatem, prudētiam, temperantiam, iustitiam. Post haec
 corporis bona ponūt sanitatē, uires, pulchritudinē, celeritatē. Tertia
 uero bona quae sunt extrā, sicut generositatē, bonā famā, diuitias.
 Stoici etiā Homero duce bonos uiros amicos Deorū crediderunt. Itē
 docibile esse uirtutē inter dogmata philosophorū habetur, & ab Ho-
 mero sumptū. Democritus ille Abderita duce Homero, simulachra
 sua cōfinxit. q̄ Catiū Epicurens spectra uoluit appellari, αὐτὰρ ὁ
 εἰδωλον τῷ ἄεργότοτος ἀπὸ λαῶν. Vbi autē Homerus inducit,
 Vlyxē conuiuū Alcinoi laudantē, utpote in quo cōuiuātes audiāt can-
 tores, & mēsa plenae sint pane, caruibus. et suauī uino. τῶντο τί μοι
 λάλῃσιν ἐν φρεσὶν εἰδὲ λαίειναι, ansam Epicuro philosopho Athe-
 nesi praeuit, ut ille summū bonū in uoluptate terminaret. Vbi uero
 eundē Vlyxē facit aliquādo mollibus et pretiosis uestibus indui,
 mō laceris et pera uti, interdū cū Calypsone gescere, interdū cū Iro
 certare

certare, occasionem præbuit Homerus Aristippo, ut tali uita uteretur, modo labores & paupertatem fortiter toleraret, modo uoluptatibus incessanter frueretur. hinc ars parasitica originem duxit, quare bene Horatius noster: Omnis Aristippū decuit color & status & res. Ex dictis igitur apparet Homerū & in physicis & in Ethicis fuisse philosophatum, ergo, Omnia mōstrauit diuino carmine uates. Præterea inter speculatiuās sciētias Arithmetica & Musica numerantur, quas Pythagoras philosophus magno honore prosecutus est. harum plurimus est apud Homerum sermo. Pauca igitur e multis apponere non erit inutile. Pythagoras ille, qui in tanta apud discipulos suos fuit ueneratione, ut cum quid affirmaret, dicerent, αὐτὸς ἐφη: numeros magnam potestatem habere existimauit, & omnia in numeros redegit, & astrorū scilicet circuitus & animalium generationes. Sumpsit autem duo suprema principia: finitam monada, & infinitā dualitatem appellans: & monadem bono, dualitatem malorum esse principium dixit. Illam quidem dare cælo temperiem, animis uirtutē, corpori sanitatē, urbibus & domibus pacem & concordiam: hanc autem præbere contraria, aëri tempestatem; animis uitia, corpori infirmitates, urbibus & domibus discordias & inimicitias. omne enim bonum concordie domesticum & proprium est: malum uero discordie. Dixit etiam numerorū alium esse parem, alium imparem. & parem quidem deficientem & imperfectum appellauit: imparem uero plenum & perfectum. quoniam additus pari, semper scipsum conseruabat, hoc est impar erat. Sibi aut ipsi compositum parem numerum generabat, & diuisionem non suscipit, semper monade in eo superabundante: par uero sibi ipsi iunctus non imparcm generat, neque est indiuisibilis. Et Homerus ipse unius naturam in sorte boni & dualitatis in sorte mali pones sapius unitatem, bonum dicit & concordiam talem affectum: dualitatē autem uicisitatē. unde in illiade οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίῃ εἶς κοίρανε & ἑσὼ, id est, non bonum est multorum dominatio, unus sit domi-

At dominus. quam sententiam & Plato & Aristoteles probant, &
 βασιλείαν, id est bonum principatū omnibus politijs anteponunt.
 Et neq; in bellis dupliciter ire dixit Homerus, neq; in consilio ἀλλ'
 ἓνα ἔχοντες νόον καὶ ἐπίφρονα βουλὴν, sed unam habentes
 mentem & prudens consilium. Semper aut̃ superabundanti nume-
 ro, hoc est, impari utitur tanquam meliori. Et enim uniuersum mun-
 dum quinq; partes habentē facit, & idcirco Aristoteles quinq; esse
 elementa existimauit: quatuor illa omnibus nota, terram, aquam, aë-
 rem, ignem: & quintum uacans nomine, ut scribit Cicero. Necnon
 Homerus semper imparia inducit superis sacrificari, ut facit Ne-
 stor Neptuno, & ut iubet Vlyxi Tiresias. Achilles aut̃ iugulat Patro-
 clo omnia paria: quatuor quidem equos, 12. uero Troianorū filios.
 & in multis ternario, quinario & maxime nouenario utitur nume-
 ro. quæ omnia referre & quare, & quibus in locis nimis esset pro-
 lixum. Musicam uero à Pythagoricis etiam summopere laudatam
 multis in locis exercet Homerus, ut in cantu Sirenum, quæ ad se Vly-
 xem allicere uolebant. Aliquādo in conuiujs citharam assumit, ut in
 conuiuio Alcinoi: & procorum citharædos inducit citharizantes, &
 in nuptijs tibias adhibet. Idem & in luctu, & in bello tibiarum &
 fistularū clamorem dicit audiri. Melodia duplex est, una in uoce, al-
 tera in organis. in organis dupliciter, aut inspiratis, ut in tibijs & tu-
 ba: aut intimis, ut lyra & cithara. Vocum item alia grauis, alia acuta.
 harum omnium melodiarū differētias Homerus cognouit. qui quidem
 fœminas, pueros & senes acutæ uocis facit propter spiritus subtili-
 tatē: uiros aut̃ grauit̃ clamare. Sicut in cithara chordæ quæ minutæ
 & subtiles sunt, facile scindunt aëra, & acutē sonant: crassæ uero
 tardum habent motum & grauit̃ sonant. & ideo Homerus scuti-
 cam stridulam cognominauit. quæ quoniam subtilis est, acutum red-
 dit sonum. Quanta uero potestatis & uirtutis esset musica, cognouit
 Homerus cum Agamennonem dixit ad bellum Troianum disceden-
 tem, reliquisse Chlytemnestra uxori musicum cantorem, & illius mo-
 destie

O

destie

destitit custodem. quam quidem uxorem uolentem nunquam Aegy-
 sthus uolens potuit uiolare, nisi prius musico in quandam desertam
 insulā amandato. Præterea postquam de Pythagoricis placitis loqui
 mur, laudabat Pythagoras eam quæ à Græcis ἡσυχία, id est, taci-
 turnitas uel silentium dicitur, iubebatq; eos discipulos, quos doctrin-
 æ suæ aptos per naturæ indicia explorauerat, certum tempus sile-
 re: alium tamen aliud tempus secundum solertiam captū: atq; eo tem-
 pore silentij ἀκούτικοι, id est, auditores appellabantur, de qua re
 plura Gellius scripsit. Videamus an Homerus hanc habuerit senten-
 tiam. Certe habuit, ubi dixit in Bacchantibus ὅτι τὸ ἔπος ὑποκρύπτει
 ὁ πρῶτος ἀρχὴν τοῦ ἀμεινονος, id est, atqui uerbum præmisit, quod utiq;
 non distū melius. Et cū Vlyxes Thersitem uerberauit, δεσπότης ἔπει-
 τό μιν λέγειν ὡς ἔπος ἀγορεύσας ἰσχύει, id est, ὁ Thersita loquax
 suauis quamuis existens concionator, contine te, id est, tace, necnon
 quando idem Vlyxes admonēs Telemachum filium sic ait, οἷός γε ἔστι
 λατὴρ τοῦ νόου ἰσχύει μὴ λέγειν, id est, tace, Et in mente tua
 cōtine, ne ue loquere. Inducit etiam Homerus Troianos clamore Et
 streptu ire in bellum: Græcos uero silentio robur spirantes. Quare
 bene Plutarchus cōclusit, βαρβαρικὸν γὰρ ἡ λαοῦν ἐναντικὸν
 ἐστὶ νόον, Barbarica res est clamor, Græcanicū uero est silentiū.
 Hoc loco reprehendendi essent garruli ac loquaces, qui arreptos se-
 mel homines ineptijs suis obtundūt Et necāt. Et merito quidē repre-
 hēdendi, quoniā nil turpius, nil molestius importuna loquacitate. Cō-
 trā nihil laudabilius opportuno silentio. Quare non defuerūt phi-
 losophi, qui summū bonum in silentio posuerint. quod Mantuanus
 poēta tetigisse uidetur, cū dixit, Vmbraeq; silentes. Quæ cū ita sint,
 cōcludamus hanc partē, Et uersum intercalarem repetamus, Omnia
 mōstrauit diuino carmine uates. Restant sentētiæ Homeri morales,
 restāt prouerbia dicēda, restat ars rhetorices. q̄ si in uilo unquā fuit
 scriptore, in Homero maxime esse censetur. omnes colores, omnes fi-
 gure, omnes styli dicēdi, procēmia, insinuationes, dulcissime capti-
 uationes beneuolētiae, narrationes artificiosissimæ Et quæ nūquam se

fidio afficiat, in Homero habetur, legitur, memoriae mandatur, in te
 Simonii adducitur. Restat ciuilitatis iustae species tres, βασιλεία,
 ἀριστοκρατία, καὶ δημοκρατία. Et rursus tres iniustae. τυραννίς,
 ὀλιγαρχία, καὶ ὀχλοκρατία. quae omnia si in Homero esse, ut sunt
 ostendere uoluero, nimis longus certe uidebor, et uos iam audiendo fesi
 si estis, et ego dicendo labare incipio. Conabor tamen uocē instaura-
 re. et intēdere, et de Homeri medicina pauca subtexere, ut praestā-
 tes Archiatri aliquā ex hac oratione portiunculā etiā ipsi secū ferāt.
 ἰντρος γὰρ ἀνὴρ πολλὸν ἀντὶ ἑαυτοῦ ἄλλων, id est, Medicus enim uir
 multis cōferendis alijs, ut est autor Homerus. Et idē alibi ἰντρος δὲ
 ἑκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων ἀνθρώπων, id est, Medicus autē
 quilibet sciēs supra omnes homines. Medicina igitur sciētia bifariam
 diuiditur. alia enim est theoretica, id est, speculatiua: alia practica, id
 est, actiua. Et speculatiuae partes duae, una σημειωτική, id est, signifi-
 catiua: altera αἰτιολογική, id est, causatiua. Actiua uero quae per o-
 perationes procedit, tres habet partes, διαγνωτικήν, θεραπευτικήν,
 καὶ φαρμακευτικήν, id est, quae uisū, quae manu, et quae medicamentis
 medetur. Quomodo has omnes nouerit parteis Homerus uideamus.
 Et si omnia exponere nō possumus, quae essent necessaria, aliqua saltem
 exēpli causa declaremus. Vbi in Odyssēa dixit, τοῦ αἰὸς θυγάτηρ
 ἔχε φάρμακα μνησθέντα, id est, talia Iouis filia habebat medica-
 mēta cōsiliij plena. μνησθέντα intellexit secundū artem theoreticā prae-
 parata. Significatiuā uero partē palām ostēdit per Achillē. Ille enim di-
 scipulus Chironis Cētauri primus causam Graecorū pestilētiā cogno-
 uit intelligēs epidemias, id est, populares egritudines ex Apolline ef-
 fe, id est, sole, quod horas anni inducit. quae cū distēperatae sint infirmitatis
 causa existūt. Et enim omnino salutē quidē et pestē hominū Apollini,
 foeminarū uero Dianae, id est, lunae reponit, ipsos sagittātes faciens
 propter radiorū iactū. Similiter et uirū calidiore foemina determi-
 nat, et Apollinem filios, Niobes Dianā filias interficere describit,
 τοὺς μὲν ἀπὸ ἄλλων πέφνεν ἀπὸ ἀργυρέου βιοῖο χάρινος νο

ἔκτατος δ' ἄρτεμις ἰοχάρει. necnon quādo caniculæ ortū exponit
 signū, & causam æstus & ægritudinē dicit. λαμπρότατο μὲν
 οὖν ἐστὶ λακόν δ' ἐτεσῆμα τέτυκται, καὶ τε φέρεται πολλὸν τῶν
 ῥετὸν δ' ἐλοῖσι βροτοῖσι. hoc est, splendidissimus autē hic est, malū
 autē signū factū est, & fert multā febrem miseris mortalibus. Adliuā
 uero partem medicina ualde diligenter exequitur, & primū dietē
 tica. ubi cognouit ægritudines chronicas, id est, longas & acutas etiā
 am. unde mortem interdum appellauit νηλεγία, id est, magnam
 præcendentem curā, & νόσον δολιχήν, id est, longā ægritudinem
 & Dianam sagittis suis interficere, id est, uelocem mortem. Cogno-
 uit etiā frugi dietam, id est, uictū sanitatē conseruare. Fecit enim
 heroas assis carnibus, utpote salubrioribus utentes, habens circa cie-
 bos sedulitatem & curiositatem. Cognouit & uini usus differētias.
 quod plurimum quidem potum nocens est: modeste uero, uile. οἶνος
 τοι μέλιδ' ἦς ἔσται καὶ ἄλλους βλάπτει ὃς ἂν μιν χανδρὸν ἐλθῇ
 μὲν δ' αἴσκημα τῶν, id est, uinum certe dulce, quod etiā alijs no-
 cet, si quis illud abundanter ceperit, neq; decenter biberit. Item ἀν-
 δρ' ἵ' λεκκῆν ὀτ' ἰ μὲνος μεγαλὸν αἶξαι, id est, uiro autē fesso
 robur magnum uinum auget. Cognouit etiā quod uinum & cibus
 dant uires & fiduciam, σίτου καὶ οἴνου τό γὰρ μὲνος ἐστὶ καὶ
 ἀλκή. Seruat etiā hoc Homerus, quod amicis & beneuolis uinum
 dulce dari facit, ὥς φάτω ποντίνου ἵ' μελίφρονα οἶνον ἐκέρ-
 ναι, sic satus Pontinæ autem mellifluum uinum miscuit. Cyclopi ue-
 ro misceri facit uinum uehemens & capitale apud Vlyxem: quod
 pramneum dicebatur. Cognouit Homerus panem esse naturalem ho-
 minis cibum. quare sæpe dicit, καὶ ἄλφειτα μυρλὸν ἀνδρῶν, id
 est, farinas medullam hominum. Duo sunt liquores corporibus hu-
 manis gratissimi (dicit Plinius) intus uini, foris olei. hæc ab Homero
 Plinius didicerat. De uino quidem suprā mentionem fecimus.
 Oleo autē Homerus sæpe inducit homines lotos inungi τοὺς δ' ἐπ' αἶ-
 οὖρ δ' ἰ μωαὶ λούσαν καὶ χρίσαν ἐλαίῳ, id est, hos autē postquam
 famule

*famulae lauerunt & unxerunt oleo . dicitur enim oleum membris
 uigorem afferre . unde paleſtrita nudi eo ungebantur . & Hann . ba
 lem Pœnorum ducem legimus pugnaturum contra Romanos non
 longè à Placentia unctum habuiſſe exercitum . Præcipit etiam Hôme
 rus uti exercitijs , & labores eſſe dicit cauſas ſanitatſ . Si uero labo
 ribus nimis grauatum fuerit corpus , remediũ dicit eſſe ſomnũ . unde
 Vlyxi ex mari feſſo inducit ueniſſe ſomnum . Natura enim expoſcit ,
 ut feſſum corpus quieſcat . Cognouit etiam omne præter meſuram
 eſſe inutile . quare aliquando dixit , ἀνὴρ κὲ πόλὺς ὕπνῳ , id eſt ,
 triſtitia etiam multus ſomnus . Cognouit aëris temperiem ſanitatſ
 eſſe præparatricem . quod uidere licet , ubi Fortunatas inſulas deſcri
 bit , flante ſcilicet æephyro ſemper , & ubi multa hyems non eſt nec
 multus imber . Docuit etiam Homerus è flumine ſemper antelucanas
 auras inſalubres eſſe . Cognouit etiam Homerus profluuium ſanguin
 ſ carmine ſiſti poſſe , quod in Odysſea leſſitari poteſt . Cognouit eti
 am paſſionũ medelas ut exempli cauſa lipothymias , id eſt , deſectus
 animi remediũ eſſe refrigerationẽ . Cognouit & balneas & unctio
 nes , de quibus ſepe in poëmatis ſuis meminit . In chirurgia quoq; Ma
 chaonẽ inducit Menelao primũ educentẽ telũ , poſtea conſiderantẽ
 altitudinẽ uulneris , & exprimentẽ ſanguinẽ & ſicca pharmaca ex
 primentẽ . Similiter Eurypylo in femore uulnerato Patroclus primũ
 ſagittã deſecat gladio , & educit , poſtea aqua tepida abluit , & ut ſi
 ne dolore uulnus eſſet , radicem quandam amarã imponit . Cognouit
 etiam Homerus , quod medicinaliũ pharmacorum , alia quidem erant
 epiplaſta & epipaſta , alia uero potabilia : ut illud Nepẽthes , quod He
 lena in cratere Telemachi miſcuit . Cognouit etiã eſſe málã uenena , q̃
 Græci ἰνδράνημα uocant . qbus uenenatur ſagittæ . unde & Latinus
 poëta dixit , Ferrumq; amare ueneno . Item quæ potabilia ſunt : ut quæ
 ſocios Vlyxi in porcos mutauerunt . Præterea cum in corpore huma
 no alia ſint membra homœomera , id eſt , ſimiliũ partiũ per quæ cor
 pus conſtat : ut uenæ , arteriæ , nerui , oſſa , & his ſimilia . Alia orga*

mica, id est, quæ ex his sunt cōposita, ut est manus, pes, cutis & alia
 id genus. Nullum membrū est siue id homœomerū sit siue organicū,
 cuius mentio non fiat ab Homero: ita ut anatomia, id est, membrorū
 sectionem plenissime uideatur uidisse & ostendisse. Cognouit etiam
 agriculturā non solū utilem esse, sed pulchrā & honestā: quod nisi
 esset, nūquam in clypeo Achillis celari ab Vulcano fecisset pinguem
 & putrē agrū ter aratū, multos aratores, multos missores, & quen-
 dam illis uinum ministrantem, & uxores cœnam operarijs parant-
 es. Ergo ut uersum intercalarem repetamus, Omnia mōstrauit diui-
 no carmine uates. Non solum autē medicina Homeri iuuantur homi-
 nes, sed & eius diuinatione & augurijs. Inducit enim poëta ipse, &
 uates & sacerdotes & cōiectores futura predicere, & sternuta-
 menti apud eum bonum signū existimabatur. hæc omnia prætereo:
 prætereo etiā, quēadmodū ab Homero tragœdia & comœdia initi-
 um acceperūt ab Iliade, comœdia ab Odyssea. quod & Donatus no-
 ster in Terentiū autumauit. Prætereo etiam, quēadmodū Homerus
 cognouit leges & iustitiā. unde in paulo ante dicto Achillis clypeo,
 λεῖτο δ' ἐν μέσσοισι δ' ὕμ χροσίοι τάλαντα τῷ δ' ὄμενος με-
 τὰ τοῖσι δίκῃ ἰδύνεσθαι ἔπει, id est, iacebāt autē in medijs duo
 aurea talenta, ut darentur illi qui inter eos sententiā iustissimā dixis-
 set. quapropter non mirū est, si Homerus à prudentissimis Iurecon-
 sultis sæpenumero in rebus dubijs pro certissimō teste adducitur: ut
 à Vulpiano, Digestis de Contrahenda emptione: à Claudio, Dige-
 stis de Pœnis: à Martiano Digestis de Donationibus causa mortis:
 à Martiano, Digestis de Legatis tertio: et ab alijs quoq; alijs in titu-
 lis. inueniuntur etiam in Homero non solum grauiā & casta facta
 uerum etiam risum mouētia, ut in Iliade, cū Vulcanus claudicās induci
 tur iratis Deis uinum ministrare ἄσβεσος δ' ἄρ' ἐν ὄπρῳ γέλωσ
 μακάρεσσι θεοῖσιν, id est, inextinguibilis certē risus motus est beatis
 Dijs. necnon Thersites turpissimus corpore & pessimus animo, uer-
 beratus ab Ulyxe risum Græcis omnibus excitauit. οἷδε αἰς ἀχύνμε-
 ναί περ ἐπ' αὐτῷ νόσιν γέλωσσιν, id est, illi autē quāuis tristes in ip-

Iob suauiter riserunt. Misceat & amatoria carmini suo Homerus, ut in
 Odyssæa legere licet, quādo Demodocus apud Phæacas furium ven-
 ris & Martis cantat, & eos in Vulcani retia dicit incidisse, & turpi-
 ter ligatos iacuisse. Scribit et in Iliade Iouē ipsum summopere luna-
 nis amore esse captū, honeste tamen. & senē etiam Priamū uisa Hele-
 na dixisse, οὐ νῦν εἰς τρεῖς αἰῶνες ἀχαιῶν τοῖς δὲ
 ἑμὲ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν, & alia quæ se-
 quuntur. hoc est, Non indignū est Troianosq; & bene ocreatos Achi-
 uos pro tali fœmina multo tempore dolores pati. hoc autē dixit quo-
 niā Helena pulcherrima erat, & deabus æquanda. Sed tempus est,
 ut sermōi nostro finē imponā. Volo autē hic præterire, quemadmodū
 statuarū epigrammata et mortuorū epitaphia originē ab Homero cœ-
 perūt. Item quemadmodū Homerus picturæ magister optimus fuit:
 & si qs diceret poësum eius esse picturā, nihil peccaret. Nam poësis
 nihil aliud est, q̄ pictura loquens: pictura uero, poësis tacens. Home-
 rus itaq; in operibus suis multas & uarias res pinxit, præcipuē cly-
 peū Achillis, in quo erat cœlū, mare, terra: ex auro factū fuisse à Vul-
 cano. Præterea omittere uolo, quēadmodū ars militaris ab Homero
 illustrata est. & ornata & amplificata. de qua qdem arte alias inte-
 gram orationem ex Homericis præceptis sum facturus. Omitto etia-
 am, quemadmodū multi uersibus Homeri tanquam oraculis utuntur
 ad diuinandū. unde & Homericæ sortes appellantur ab Homero, si-
 cut à Vergilio Vergilianæ. quarū meminit in Hadriani uita Spartia-
 nus. Præterea etiam quædam parua qdem, sed tamen cōcine ab Ho-
 mero descripta. quala sunt quæ de arte piscandi, de arte augurandi,
 nauigandi, sacrificandi, et de alijs huiusmodi literis madauit. Illud est
 mirandū, quod silētio trāsire nō possum. Mūdus siue cœlū ipsum stel-
 las septētrionales Indis uisibiles facere nō pōt. At Priami dolores
 & Andromachi, et Hecubæ luctus et Achillis et Hectoris uirtutes In-
 dis cognitatas unius hominis uirtus effecit: nā Indi uersus Homericos
 lingua sua trāslatos quotidie decātare dicuntur. Omnes Philosophi,

omnes

omnes poëta tam Græci quam Latini Homerum imitati sunt, Homērum spoliauerunt. mira res profecto: sed illa magis mira, quod adhuc in Homero est, quod imitari, quod spoliare, quod furari possimus. Omiram ingenij fecunditatem, quem poëtam, quem philosophum, quem alium scriptorem Homero inueniemus cōparandum. Quare & aliquando orationem nostram concludamus bene & uere de hoc diuino poëta. M. Cicero sic quinta Tusculana locutus est, Traditum est etiam Homerum cæcum fuisse: at eius picturam non pōssim uidemus, quæ regio? quæ ora? qui locus Græciæ? quæ species formæ? quæ pugna? quæ acies? quod remigium? qui motus hominum? qui ferarum non expictus est, ut quæ ipse non uiderit, nobis ut uideamus effecerit. Ergo nōne recte colligere possumus & d. cere, Omnia monstrauit diuino carmine uates. Non mirum igitur, si septem urbes de eius origine cōtenderunt. Smyrna, scilicet, Rhodos, Colophon, Salamin, Ios, Argos, & ipsæ bonarum artium inuentrices Athenæ. Ad hunc itaq; tam multiscium, tam excellentem poëtam audiendum atq; ediscendum uos uoco, uos inuito iuuenes indigenæ aduenæ, conuenæ. Quante utilitatis ac uoluptatis sint literæ Græcæ Latinis mixtæ audiuiſtis alias à me copiose, & per uos intelligitis: Si Homerum auditis & ediscitis, omneis artes, omneis scientias, omnia studia auditis & ediscitis, & in perenni fonte sitim aridam sedatis: sin minus, nihil scitis, nihil ediscitis, & in medijs undis à Tantalō non differentes sititis.

ANTONII CODRI VRCEI SERMO
Quartus, utrum ducenda sit uxor.

Lutarchus Chæronensis omniū fere disciplinarum peritissimus, multa quidem & præclara ingenij & doctrinæ suæ monumēta nobis reliquit uiri excellentissimi, & auditores ornatissimi, sed inter cætera opusculum illud: quod Græce *περί τῆς ἀγαθῆς καὶ κακοῦ γυναικὸς* inscribitur, & à nostris

nostris de Liberosum educatione dici potest, miro lepore ac elegania composuit. hoc ipsum uobis hoc anno bene audientibus expositurus sum. Quamobrem non alienum à proposito nostro facere uidebor, si ego quoque de liberis educandis aliqua uel à Plutarcho omissa, uel quæ ad pleniorẽ illius scriptorum declarationẽ spectant, hoc in principio disseruero. Et quoniam ex matrimonio liberi procreantur, & sunt qui matrimonium summopere cõmendent, & non desunt qui aliter censeant: idcirco non incõgruum factũ erit, si prius illam questionem generalem expediero. Vtrum ducenda sit uxor: siue quoniam nimis generalis est, & à pluribus cõiugium quam cõlibatus laudatur, illam potius hypothesim, hoc est, suppositionem tetigero. Vtrum Catoni, id est, sapienti ducenda sit, hæc propositio anceps est ac per difficilis propter uarias & multiples discordantium sententias, adeo ut si ad unguem & ad plenũ quæ dicenda sunt cõplecti uelim, opus sit omnes de re uxoria libros excutere ac in medium eorum argumẽta & ratiocinationes proferre. Verum ut uideo in nimis altum pelagus ingredior, unde pedem referre cum uoluerõ non licebit, quare me propositi mei subpœnitet. Tentabo tamen, ne pusillanimis uidear, si non omnia quæ dicenda super hac materia forent, saltem rerum ipsarum capita & argumentationes ualidiores explicare: & si potero, ac fas erit iudicium meum illis aduectere: & si coniugium uobis placuerit, quæ ætate uir uxorem ducere, & quæ puella nubere debeat: & si fertilis erit uxor, quomodo nutriendi siue educandi sint liberi, & quedam alia ad id spectantia non minus utiliter quam suauiter exponam. Primum igitur illud disputandũ est, an uiro sapienti ducenda sit uxor. Qui negant, his potissimum argumentationibus propositum suum cõfirmare conantur. Omnes enim inquit homines natura libertati student, & cõditionem seruitutis oderunt. quoniam nihil dulcius, nihil præciosius, nihil maius libertate. quod uidere manifesto licet. Cum enim omnia faciendæ & soluendæ sunt, ut in pace uiuamus: tamen excipere libertatem

P

debemus

*matrimonii
seruus*

debemus, & nullus pro emēda pace uendere debet libertatē. Quare probē Lucanus cecinit, Si bene libertas unquā pro pace daretur. Et Homerus melius, qui dixit, Seruos dimidio uirtutis à Ioue fuisse priuatos. Iureconsulti quoq; libertatem rem esse inestimabilem dicunt: & propter hoc antiquos Romanos seruis suis libertatem ante uigesimum etatis annum dare non potuisse. Non mirum itaq; si nobis optimissimi ac potentissimi optimates Venetiani, si sapientissimi & fortissimi Bononienses & alij quoq; populi pro libertate tuenda semper oculos in statione habent uigilantes. Coniugium uero genus quoddam seruitutis est, nam & uxor uiro & uir uxori obstrictus, obligatus & ita adnexus est, ut ne homo quidem summæ dignitatis ac auctoritatis nisi fonticis obuenientibus causis, separare possit. Obligationem hanc & seruitutē declarat ille quoq; mos antiquus, quo nuptiæ per cōemptionē fiebant, ut uir uxorem & uxor uirum quasi emere uideretur. Quod Vergilius antiquitatum peritissimus tetigit, cum dixit: Teq; sibi genarum Thetys emat. & alio in loco, Ac dominam Aeneam in regnā recepit. Et hoc esse aiunt, quod queritur Iuuenalis de Vrsidio, qui Stulta maritali iam parrigat ora capistro. & quod libertas magna dote ematur: & certe ita est. Viri enim tales ex nuptijs fiunt, quales ij qui ab Amazonibus uicti olim γυναικων πόλιν εἶπον dicebantur. Ergo cum solus sapiens liber sit, ut dicunt Stoici ducenda uxore, ne libertatem amittat, abstinebit. Hanc uxoriæ seruitutem illa prægrauant, molestia scilicet foeminarum, loquacitas, importunitas, insaturabilitas. Recte Libanius Sophista Græcus acutissimus quendam inducit uirum se iudicibus accusantem, & ostendentē se, quod uxore duxerit, iure morte mulctandum, propter scilicet plurima & ingentia mala, quæ in coniugio passus est. Vir sapiens post curam reipub. post amicorū tractata negotia, post res domesticas bene dispositas domum secessus repetit, ut cesset ac reficiatur. Excipitur ab uxore garrula, morosa, irata. Vadit cubitum ut

quiescat, illa consequitur stimulus illum & expungens. Semper
 habet lites, alternatq; iurgia lectus, in quo nupta iacet, minimum
 dormitur in illo. Audistis ne unquam versiculos illos rhythmi-
 cos in foeminarum molestiam compositos. Discite, recedite, ne mu-
 lieri credite, & quæret quid in Venere non deficit, & nunquam di-
 cit, sufficit, ad iterandum allicit. Nostræ foemine similes sunt sa-
 cerdotibus: Sacerdotes enim nostri semper illas in ore preces habet,
 Da quæsumus, præsta quæsumus, concede quæsumus, sic & nostræ
 foemine maritis orantibus, Dimitte nobis debita nostra: sicut &
 nos dimittimus debitoribus nostris. Instant & inclamant, Da debi-
 tum, præsta debitum, redde debitum, quod debitum redde decies,
 redde centies, redde millies: nihil reddidisti, nihil egisti, ad initia
 semper redeundum est, yah quæ Charybdis tam uorax, quod
 barathrum tam præceps cum foemine improbitate potest compa-
 rari? Hic omitimus grauisimos sumptus, qui à matronis aliquan-
 do dotatioribus sunt, & magnas opes absumunt, & domos ditissi-
 mas in summam redigunt paupertatem in emendis zonis, semizo-
 nis, catellis, dextrocherys, segmentis, uiriolis, uestibus, innumeris
 lapillis, annulis, uasis, unguentis, odoribus, seruis, ancillis, equis,
 carpetis, & alijs infantis pene instrumentis ac rebus, quæ dici
 aut cogitari possunt, quibus foemina mundior fiat & instructior.
 Quæ nisi emanant, & quot indignationes, quantæ iræ, illa pauper
 & mendica uicina, uestibus sordideis & bombycinis utitur: ego di-
 ces non, illa plebeia, diuitem & nobilem habet maritum: ego non
 bilis plebeio supposita sum: pereant q̃ me sic maritauerūt, qui me sic
 enecuerūt. Sed qd si maritus, eloquar an fileam? si maritus male meū
 latus sit quantæ querimonie, quantæ lacrimæ apud matrē, apud so-
 cores hinc rixæ, hinc fugæ, hinc ueneficia, hinc homicidia et domorū
 ruina sæpenumero exoriuntur & emanāt. Hæc itaq; et alia his similia
 uirū Solomone sapientiozem, facerent melitide infaniorem, ergo à

uxori;
in a turilas.

uxori & dotalis
luxuria

ducenda uxore uir sapiens abstinere. Præterea nō infamiam,
 ignomiam, dedecus. non sapiens tantum: uerumetiam qui minus
 scit euitare pro uiribus debet: Sane debet, & non infamiam tantum
 sed etiam infamiae suspicionem. quod Iulius Cæsar fecit cum Pompe-
 iam uxorem repudiavit: quamuis nihil, testis citatus, se comperisse
 dixisset. Ex coniugio autem quanta Dij immortales infamia sequi-
 tur uel sequi potest. Nam hinc uxorum adulteria, illinc filiorum &
 filiarum stupra: quæ etiamsi non sequantur, tamen maritus pulchræ
 uxoris & formosæ prolis pater semper timet, semper anxius est.
 Quotiens sermonem de ceruis, de capris, de cornibus fieri intelli-
 git, totiens de se aliquid molesti dici timet. quotiens uersum illum
 pronunciari audit, Cornua mutantur, sed cornu non uariatur: totis
 ens animus illius mutatur & uariatur. scit enim litem magnam pu-
 dicite esse cum forma, scit omnia matrimoniorum alienorum plena
 esse subessoribus. Augustus ille Cæsar, qui etiam uiuus in numerum
 Deorum relatus fuit, non potuit hanc euitare infamiam. habuit enim
 filiam & neptem adulteras, & Agrippam nepotem ingenij sordidi
 & amentis, ad quorum mentionem ingemiscēs uersum illum Hœ-
 mericum proclamare solebat, *αἰὶδ' ὄφελον ἄγαμός τε τ' ἔμμε-
 ναι ἄγαυός τ' ἀπολεσθαι*, id est, Vtinam debuisssem esse celebs,
 & sine prole perire. Nec aliter (ut recitat Tranquillus) eos appella-
 bat, quam treis uomicas, & tria carcinomata sua. O miserum pa-
 trem, o miserum auum, qui abstinuit diu cōgressu hominum præ pu-
 dore, & de necanda filia etiā deliberavit. Atqui uir sapiens, sapien-
 ter uxorem seruabit, & custodes illi dabit. sane scilicet: sed quis cu-
stodiet ipsos custodes? cauta est, & ab illis incipit uxor, ut scripsit
 Iuuenalis. Et item alius poëta, Trux licet Alcides, trux Hector, fortis
Achilles imperium teneant, intus adulter erit. Hanc licet includas
 uallo seu mœnibus altis. In pluuiâ capient peruia tecta Iouem. Filios
 autem alienos more coruæ nutrire miserū est & graue. Solent legi-
 timi iuuenes irridere & aspernari spurios, & incerto patre natos.

Et quo-

Et quomodo ipsi se esse legitimos nouerunt? Homerus poetarū antiquissimus & prudentissimus Palladem in forma mentē inducit rogare Telemachum, an sit Vlyxis filius, maximē cum illi similis sit: & Telemachum respondere, Matrem quidem Penelopem id dicere, sed se nescire. *καὶ τὸν μὲν τὴ μεφροῖ ἔμμεναι αὐτὰρ ἔγωγε οὐκ οἶδ' αὖ οὐ γὰρ ὡς τῆς ἐοῦ γόνου αὐτὸς ἀνέγνω.* Bene ergo Iuuenalis cecinit: Antiquū & uetus est alienū Posthume lectum Concutere. & quæ sequuntur. Atqui licet impudicam uxorem repudiare. licet quidem: sed post culpam uel culpæ suspicionem. Et interdum non licet sine fratrum & propinquorum odio & periculo uitæ. Sanum igitur illud Biantis uiri Sapientis responsum: qui cum rogatus esset à quodam, Deberet ne uxorē ducere, dixit: Aut pulchram duces aut deformem. si pulchram, habebis cōmunem: si turpem, habebis poenam. neutrum autem bonum, non est ergo uiro sapienti ducenda uxor. Præterea non ignoratis auditores Excellentissimi sapientis uiri officium esse reipub. aut priuatæ cōsulare: & diuina & humana contemplari. quæ quidem sine ingenio, sine memoria, sine longa uita integrè fieri non possunt: inter autem naturæ præclara dona sunt illa, quæ nuper dicebam ingenium scilicet acutum, memoria tenax, & longa uita: quæ libidine seu frequenti coitu maxime minuuntur, cōsumuntur & pereunt. nihil certe tam celeriter senescere cogit homines, quam crebra genituræ profusio. quod non in hominibus tantum: sed & in alijs quoq; animalibus uidere licet & plantis. Nam quæ sunt salacia & libidinosa nimis animalia, citò deficiunt, & moriūtur: ut passerēs, ut perdices. Lactucæ quoq; & aliæ herbæ cum primum in semen abierunt, arcent & emarcescunt. Hominem uero coniugatum temperare à Venere perdifficile est, & uolenti per uxorem non licet. ideo bene Q. Cicero M. Ciceronis frater dicere solebat, Libero lectulo nihil iocundius. Quod dictū quisque sapientissimus in fronte seu fulcro lecti sui habere inscriptū deberet. Vxorem ergo uir sapiens, ne ab officio suo deficiat, non

ducet. Postremo si uir sapiens diuinitatis cuiusdam particeps est: quanto magis diuinitati similis est, tanto sapientior est. Deum uero immortalem, & diuinos spiritus credimus, & scimus esse puros, castos, integros & ab omni libidine penitus semotos. quamobrem & talem uirum sapientem esse decet. unde cœlibem quidam dictum putant, quasi cœlestem uitam ducentem. Sane uiros castos, uirgines qui nunquam Veneris rebus operam dederunt, uidemus esse formosos, uirides, odorem quendam saucem: qualis in pueris esse solet, ante quam sint hircuitalli, spirantes. Contrà uiros libidinosos, deformes cito fieri & senes, & odore hircino: qualem quondam Iemij uiri dicuntur habuisse foetentes. Quare recte illa de innocentibus pueris cantata sunt, Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. uirgines enim sunt, & quæ sequuntur. Quare allegorizantes merito Chimæram finxerunt. quoniam libidinosus iuuenis, tanquam leo furens non parcat matri, non parcat sororibus: & tanquam capra humorem quendam foetidum sudat, & post factam à conscientia sceleris tanquam à draconis cauda uerberatur. De Chimære figura Hesiodus & Homerus sic, *πρῶτον λέων, ὅστις ἐκ δὲ δ' ὀφθαλμῶν μέσση δὲ χίμαιρα δεινὸν ἀποπνέουσα πυρὸς μένος αἰδομένοιο*. Lucretius sic: Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra Ore ferens acrem flaret de corpore flammam. Atque rarissimis hæc uita contingere potest, quoniam ut uerissimè cecinit Poëta, Omne ad eò genus in terris hominumq; ferarumq; Et genus æquorum pecudes pictæq; uolucres in furias ignemq; ruunt. Si ita est, quid stimulus uir sapiens faciet nonne melius erit ducere uxorem quam uri? quantum poterit resistet: si non poterit, meretricem aliquam diobolarem acciri iubebit. quæ si lenta aut scra ueniet, illud quod de Diogene Cynico legimus, imitabitur. Nam cum Diogenes tentigine stimularetur, & meretricula accita cunctaretur, præputium ductare cœpit: & cum meretricula postea illa ut nimis scra retro misit dicens, manū suā cecinisse Hymenæum

Ex quo

Ex qua percipitur sapientes uiros nō libidinis delectatione id facti
tare: sed humoris supuacanei expellendi necessitate, sine ullo fame
aut honestatis diffēdio. Verū si diēta & sobria & cōtinenti quispiā
 utetur, facillime ut reor castitatem, seu ut nunc dicimus uirginitatem
 seruare poterit illesam: cū libido non nisi ex superanti humore pro-
 creari intelligatur. unde & Aristoteles meritō quæsiuit, Quare siti
 entes seu esurientes nō puderet aut potum, aut cibū poscere: rem ue-
 ro Venerēā appetētes poscere puderet. Ea scilicet ratione quā nuper
 dicebam, quomā ceteræ res naturæ necessariae sunt: luxuria uero in-
 cōtinentiæ signū esse uidetur. Hæ fere ab his dici solent, qui Sapien-
 tem in cōlibatu honestius uiuere posse cōfirmant. Nunc etiam alterā
 partem audiamus, ut rectum iudiciū proferre possimus. Ita enim
 superioribus respondentes argumentantur. Supponimus auditores
 Ornatisimi, nihil in rerum natura esse tam bonū, tam utile, tam per-
 fectum, tamq; expetendū, ut non aliquid mali damni imperfectionisq;
 & aliqua in parte fugiendi in se habeat. Et si uultis, hoc exemplo
 uobis ostendi. Cōsideremus primū superiora, deinde inferiora. su-
 periora dico solem, lunam, & stellas: inferiora uero quæ sub luna
 sunt. Sol, ut Lucanus cecinit, & Plinius prædicauit lucem rebus mi-
 nistrat auferiq; tenebras, reliqua sidera occultat, uicesq; tempo-
 rum, annumq; semper renascentem ex uisū naturæ temperat, cœ-
 li tristitiam discutit, atque etiam nubila humani animi serenat. &
 ut dicit Homerus, *ἄντ' ἐπέα γὰρ ἄντ' ἐπ' ἀνοίει*, id est, om-
 nia uidet & omnia audit. Et tamen sol interdum pestilentiam giga-
 nit, ut apud Homerū in Iliados primo libro legere licet. unde &
 apud ueteres Apollo cum arcu & sagittis pingebatur: luna uero ut
 dicit Lucanus, suis uicibus Tethym terrenaq; miscet. Luna uentos,
 imbres, serenitatē prædicit. Luna tamē ut uno in situ satis, arboribus,
 frugibus, hominibus prodest: ita alio aspectu plurimū nocet. quod &
 de reliquis stellis, quæ modo fortunatæ, modo infortunatæ ab Astro-
 logis dicuntur, iudicare possumus. Consideremus nunc elementum
 ignis. Utilitas ignis certe maxima est, sine quo uita mitior uiu-

non potest, non in cibis tantum coquendis & frigoribus arcendis sed in alijs quoq; ad usum humanum spectatibus. Igne enim lapides in calcem resoluntur: igne lateres coquuntur, quibus habitacula edificantur: igne ferrum gignitur, ac domatur. & ut scribit Plinius nius, Empedocle & Hippocrate autoribus, pestilentie, quæ solis obscuracione contrahitur, ignis suffitus auxiliatur. Igne steriles agri iuantur. quædam infirmitates siue uulnera, quæ nec pharmacis, nec ferro sanari possunt, igne sanantur: & quæ ignis non sanat, incurabilia sunt. ut uerissime scripsit Hippocrates ἀνίατα, id est, immedicabilia. In his tamen plurimis utilitatibus, ignis illud mali habet, quod interdum & testæ & homines unâ cum omnibus bonis incendium rapit, Licet ignis edax summa ad fastidia uento Voluitur, exuperant flammæ, furit æstus ad auras. Nec non ær ipse sine quo spirare uiuere seu nō possumus, sæpenumero pestilens est, & nocet. Etia terra salutiferas herbas eademq; nocētes nutrit, ut scripsit Ouidius. Aqua uero, cuius utilitas, ignis utilitatem superat, quoniam multa sunt animalia, quæ sine usu ignis uiuunt: sine uero aquæ usu nulum animal uitam ducit, nec plantæ ipsæ, nec herbe sine aqua florescunt aut fructificant. quare bene Pindarus dixit, ἄριστον μὲν ὕδωρ, id est, optima quidem aqua. Aqua igitur sæpenumero & homines & testæ & urbes subuertit & submergit: Aut rapidus montano gurgite torrens Sternit agros, sternit sata leta bouumq; labores Præcipitesq; trahit siluas. ut cecinit Maro: & superioribus diebus fieri in agro nostro audiuimus. Ad hæc ferri, auri & pecuniarum maximus est usus & uitæ humanæ necessarius. idcirco Hesiodus χερμῆτα καὶ ψυχὴν πᾶσι δειλοῖσι βροτοῖσι: Pecunia tamen multi, ferro, multi auro interficiuntur: sed plures nimia congesta pecunia cura strangulat, uictoria scientia. Virtutes deniq; omnes dulcissime sunt & præciosissime: sudores tamen, uulnera, iugilia, æstus, frigora, famem, sitimq; secum ferunt. Homines quoque ipsi & cætera animalia hominibus utilissimi sunt: & tamen interdum homo

homo hominē opprimit, uiolat, necat. Apes mel dulcissimum pariūt
 & tamen in cauda gerunt aculeum. Ita concessa ac stabili hac propo-
 sitione, facile erit, quæ contra connubiū dicta sunt, dissoluere ac en-
 neruare: & optimis ac iustis ostendere rationibus in cōnubio plus
 boni ac utilitatis esse quam mali atq; detrimenti. Nam quod illi dicūt
 coniugium quoddam genus esse seruitutis, hoc iugum ne inficiemur,
 leue est, & toleratu facile, cum in alijs quoq; rebus seruire homines
 uideamus: filius patri seruit, discipulus præceptori: qui cælo & dijs
 immortalibus addictus est castitati & paupertati & supplicationi
 bus: Prætores iuri dicundo: Imperatores militiæ: Doctores studijs
 & literis, & alia id genus exercitia quandam præ se ferunt serui-
 tutem. nullum certe bonum sine auctoramēto. Sed quid ego seruitu-
 tem in naptijs esse affirmauit cum potius in illis sit concordia & be-
 neuolentia, quæ dulci quodam saporem condit libertatem. Nam si
 homo animal politicū est, id est, ciuile, ut Philosophis placet, & nos
 uidemus. quæ pulchrior ciuilitas, quæ pulchrior coniunctio: quæ ea,
 ex qua duo sunt in carne una? quid dulcius, quid suauius quam ha-
 bere uxorem: cum qua omnia loqui audias ut tecum? quæ te curis &
 laboribus fatigatum releuet: quæ letum læticrem aspectu suo facit.
 Sed inculcant aduersarij loquacitatem, morositatem, impudicitiam
 foeminarum: & quod non uitanda est infamia tantum: sed infamiæ
 suspicio. hæc certe malarum foeminarum uitia sunt, nōne diximus,
 nihil esse tam bonum quod in se aliquid mali non habeat si suspi-
 cio malorum uitanda est, nullus ergo seminet, quoniam grando fru-
 ctus auferre potest: nullus nauiget, quoniam nauigans tempestatī
 subiacet: nullus uiuat, quia moriendū est. Huic loco faciunt illa Me-
 telli Numidici uerba, quæ in Censura dixit ad populum de ducen-
 dis uxoribus, si sine uxore possemus Quirites esse, omnes ea mole-
 stia careremus: sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis sa-
 tis commode, nec sine illis ullo modo uiui possit, salutis perpetuæ po-
 tius quam breui uoluptati consulendum. Foemine quidem ut pluri-

Q

mum

mum male audiunt, & ad malum perpetrandum promptæ dicuntur:
 & hoc potius maritorum quorundam culpa fit & iniusticia, quam
 illarum naturæ uitio: sed tamen bonis parentibus genitæ benèq; &
 liberaliter educatæ pudicæ sunt & modestæ, nullam maritis mole-
 stiam, ut Metellus dixit afferentes: quales uere sapientū uxores esse
 censentur. Et si Medea, Progne, Clytemnæstra, Mefallina, & ali-
 quæ huiusmodi mulieres genus fœmineum infamant: tamen plures
 Lucretiæ, plures Portiæ, plures Hypsicratæ genus suū cohonestau-
 erunt, & pudicarū mulierū dicta prudenter ac facta fortiter pro pa-
 tria, pro libertate, pro pace reperiuntur & leguntur. Inuenies mihi,
 trecentas uxores eodē tēpore & loco impudicas. Quot pudicæ &
 honestæ fuerunt: Teutonicorum uxores, quæ cum amissis maritis im-
 petrare à Mario non potuissent, ut ab eo uirginibus Vestalibus do-
 no mitterentur, affirmantes se concubitus uiriles expertes futuras,
 proxima nocte laqueis sibi uitam eripuerunt. Et si quando uxor ali-
 qua iuuenis marito seni & imbelli nupta, mœcham cautè tamen pe-
 teret, quid tum leue id crimen est. Et si par pari referendum est, me-
 ritum certe est, nam & mariti quoq; mœchas aliquando petunt: &
 semper eiusdem carnis usus fastidium mouet. At filios alienos nu-
 trire graue est: graue quidem: sed quid si uxores & liberi essent
 communes, ut Plato censuit, & apud Garamates & Britannos iam
 factitatū est. nōne æquanimiter & cōcorditer ferremus? Contem-
 nenda est ergo hæc leuiuscula iniuria & danda opera, ut quod possi-
 mus, uxoribus nostris uiuēdi libertatē cōcedamus: ita enim fiet minus
 peccabiles, & ab illis magnopere diligemur, ac amabimur. Quid
 quod uxor morosa & iurgiosa, sapientē uirū perficit, & qui aliorū
 iniurias & petulantia facile ferre possit. quod de Xantippe uxore
 sibi fieri, dicere Alcibiadi solebat Socrates, omnium, oraculo Apolli-
 nis, iudicatus sapientissimus. Sed libido ingenium memoriā, uitamq; mi-
 nuit atq; subneruat: quis nescit hoc lasciuus & incōtinentibus accide-
 re solere hominibus, sapientibus uero minime: cū sapiēs semper secū
 illud habeat, Ne quid nimis. Virginitatē uero seu puritatē, quam illi

probat & extollit, ego quidem non uitupero: sed Philosophi damnant
& natura. Nam si uirtus est mediū uirtuū utrinque redactū. ut libera-
litas inter auaritiā & prodigalitatem, fortitudo inter audaciā & timi-
ditatem: ita inter uirginitatem & lasciuiā siue luxuriā erit modestia
quedā coeūdi. Et sane huiusmodi homines, qui nulla Veneris uoluptate
tanguntur, αἰσίουτοι quodāmodo sunt, hoc est sensu carentes.
Et quemadmodū non ignoratis libidine immoderatā corporibus nocere:
ita uos latere non decet magnā esse temperatē Veneris utilitatē.
nam ea recitat Plinius athletae torpentes restituuntur. Venere uox re-
uocatur, cum ea candida declinat in fuscā, medetur & lumborum do-
lori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis. quinimō ni-
mīa continentia certis corporibus plurimū nocet: quare Diogenes cō-
cubitū quamuis sapiens indulgebat, ut quod ab aduersarijs nostris
de eo dictū est, pro nobis facere uideatur. Natura etiam, quae homi-
nem gigere non potuit immortalē, speciem illius quantū in eo est, nititur
facere immortalē. Itaque masculo & foemina ingenuit quendam
coniunctionis appetitum procreandi causa, & curam quandam eo-
rum quae procreata essent. Quare uirginitas, hoc est sterilitas non
minus contra naturam est, quā corruptio, quā mors. ideo steriles fo-
eminae apud Hebraeos male audiebant, & à templo Dei arcebantur. Be-
ne Phocylides poeta monuit, δὸς τίς ποτε κ' αὐτὸς τέκε δ' ἐμ-
παινὸς ἐλογεῖσθαι, id est, da aliquid tu quoque naturae: gigne autē ui-
cissim, sicut genitus es. quod quisque probatissimus uir (si mō potest)
efficere debet, ne omnino infructuosus, & frustra genitus esse uide-
atur. Cōsutat igitur ac prostratis aduersantium rationibus, facile est,
matrimonium uiro sapienti cōprobare. Primum quoniam cū uir sapiens di-
uinitatis plenus sit, & coniugium diuino praecepto institutum sit. nequa-
quam ab illo debet esse alienus. Quod si quis durae ceruicis philoso-
phus hoc tanquam minus diuinum contemnat, quasi quod natura ip-
sa constitutum sit, ut homines gignantur & multiplicentur: uel
hoc Cecropi Atheniensium Regi acceptum ferre uelit, non debet ab

Q 2

humanis

humanis legibus saltē, q̄ super ea relata sunt aberrare: cū precipi-
 t̄ νόμος ἢ, lex sit, ὡς πάντας πειθεσθαι προσήκει, dicit Demo-
 sthenes contra Aristogitonem: & à Martino in Digestis de Legi-
 bus allegatur, id est, cui omnes obedire decet, διὰ πολλὰ καὶ μὲν
 λίσσεται ὅτι πᾶς ἐστὶ νόμος ἐν νόμῳ μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα
 δὲ φρονήμων ἀνθρώπων, & reliqua, id est, propter multa &
 maxime. quia omnis lex est inuentū quidem & donum Deorum: dog-
 ma autem sapientum uirorum, ut anno superiore uobis exposui. Et
 enim sine dubio, ut Cicero scripsit, Domus Iureconsulti totius est
 oraculū ciuitatis. In legibus igitur Censorijs hæc uerba scripta sunt
 Cœlibes esse prohibento. Postea leges de maritandis ordinibus late
 sunt, quibus absurdissimum esset, si uir sapiens, qui eas tulit, non pa-
 reret. Ergo iure Camillus & Posthumius Censores eos qui ad sen-
 ectutem cœlibes peruenerant ararios fecerunt, ut nodosam exola-
 uerent stipem numerosæ posteritati utilem: ut à Valerio memoriæ
 mandatum est. Tria sunt auditores Excellentissimi, quæ maximè in
 hac uita solent homines appetere & uenari: utilitas scilicet uolupa-
 tas & honor. In coniugio hæc tria si esse abundè ostendero, quis sa-
 piens ab uxore ducanda alienus erit? Utilitatem primum ex coniugio
 capit natura humana, quæ sine eo temporis longinquitate occide-
 ret, & subinde respublicæ, quæ & in pace conseruatores, & in bel-
 lo multos habent propugnatores ac defensores. deinde œconomia
 cum ea quæ uir fortis & sub dio laborans comparauit, & sub te-
 ctum recondidit, uxor custodit, & cætera conficit opera, quæ domi
 debent administrari: ut cibaria & lanificia, & reliqua utensilia: qui-
 bus aut aliter homo, aut etiam excolitur. Præterea ex hac societate
 uiro egrotanti magna adiutoria præparantur. Vxor enim ea officia
 marito præstat infirmo, quæ nec pater nec mater nec cognatus ali-
 quis fortasse præstare dignaretur. Recte igitur Hesiodus in famili-
 ari dixit hæc tria esse necessaria, οἶκος μὲν πρῶτιστά γυναικῶν
 τε βούμ' ἔργον τε, id est, domum quidem primum fœminarū
 &

& bouem aratorem. & fœminam dicit emptā non uxorem: quan-
 to magis utilis erit uxor? O miserum Codrum, quia iam quinquage-
 narius est, & nondum domum quæ sua sit, nec fœminam, nec bo-
 uem habet aratorem. Voluptas duplex est animi & corporis. utraq;
 harum ex cōiugio copiose percipitur. nam per Deum immortalem,
 quanta uoluptate putamus affici sapientem uirum cum primum ē
 foro, ē rebus publicis seu priuatis fessus se domū recipit, & ab uxo-
 re pulchra & hilari osculo aliquo aut complexu excipitur, & dulci
 illius sermone prandens seu cœnans recreatur. deinde cum in tho-
 rum genialem quieturus ingreditur: ubi illum uxor & osculādo, &
 coxam coxæ inferendo ad opus Venerum ita excitauit, ut carmen il-
 lud Vergilianum dicere possumus, Placidumq; petiuit Coniugis
 infusus gremio per membra soporem. Et quamuis uir sapiens mul-
 tis alijs uoluptatibus ingenij scilicet doctrinæ ac conscientie suæ affi-
 ci possit: non debet tamen hac naturali & suauissima se priuare:
 propter quam tanta gaudia, tam solennia festa tanti apparatus,
 tanta conuiuia fiunt ac celebrantur & propter quam omnes agnati,
 omnes cognati, omnes affines ex omnibus locis conuocantur, conue-
 niunt & congratulantur. Rerum aut omnium suauissima libido est:
 cuius rei causam quæsiuit Aristoteles & optime in Problematis suis
 explicauit. Et Codrus cum iuuenis esset, quosdam uersiculos de rebus
 dulcibus composuit, ubi multis dulcibus enumeratis, libidinem om-
 nes uoluptates superare conclusit. Troiani senes, & Priamo assi-
 dentes cum uident Helenam turrim ascendentem admirati eius spe-
 ciem, nōne inter se susurrant apud Homerum uerba illa, οὐ νεμε-
 σις τρώας τε καὶ εὐκνήμιδας ἀχαιούς τὸν δ' ἀμφὶ γυναι-
 κὴ πομπῇ χρόνον ἄλγεα πάσχει αἰνῶς ἀθανάτοισι θεοῖς ἐς
 ὧπα ἔειπε: & Priamus qui eam edisse debuerat tanquam cau-
 sam bellorum, nōne ad se eam uocat, & iuxta se sedere facit, ex-
 cusans illam non esse malorum causam: nempe ut ex eo intelligatis
 nullum animal, nullum spectaculum pulchrius esse puella formosa,

Et præsertim nuda: quales fuisse crediunt Iuno, Pallas Et Venus, et
 in iud cū Paridis cōuenerunt: quales itē quinq; illæ uirgines fuerūt,
 quas Zeus delegit, cum imaginē Helenæ Crotoniatis pingere susce-
 pisset. Præterea qui nihil in hac uita diligit, nihil amat, fatuus est Et
 insensibilis. Amor rebus omnibus ante it, amor omnes cibos condit,
 amor fel quod amarū est, mel facit, amor hominē ex tristi letū con-
 cinnat, omnia deniq; suffert amor. Sapiens ergo quid amabit pue-
 ros ne? at stratioticis fortasse cōcedetur Et poëtis: sed uiro sapien-
 ti turpe Et infame. Amabit ne equos, mulas, domos, prædia Et huius-
 modi bruta Et uilia? minime. Quid ergo uxorem suam, consortem su-
 am, uitæ Et fortunæ sociam: quæ pro marito mori parata sit, ut de
 Alcestide legimus, ut de uxoribus Indicis intelligimus. quæ cum plu-
 res uni marito essent illo mortuo in certamen Et iudiciū ueniebant,
 quam maximē ex hijs maritus dilexisset, Et uictrix gaudio exultans,
 rogo mariti se superiacebat, ut cum eo felicissime cremaretur. At
 uoluptates has præstare poterit concubina, uerum: sed ad uxoris a-
 morem Et uoluptatē illa meretricia minime sunt cōparanda. Mere-
 trix non uirum, sed pecunias diligit: uxor uero uitam Et honorem
 tuum amat Et custodit. Honorificum præterea est uxorem habere,
 cum inde multa uiris effugiatur infamia. Et qui uxores habent, mul-
 tis in rebus priores potioresq; habeantur ac præponantur: ut in le-
 ge Iuliarēctissime sancitum est. Amplius Et qui plures habent fili-
 os, aut eos in bello amiserint, non habentibus præponuntur multa-
 rumq; rerum uacationem consequuntur. Hi enim qui pro Repub. ce-
 ciderunt: ut dicit Imperator in perpetuū per gloriam uiuere intelli-
 guntur. Apud Laconas lex erat: eum qui tres filios genuisset, æque-
 goy esse, id est, à custodia urbis uacantem: Et qui quatuor, ab omni-
 bus immunē. Et apud Romanos nō patres sed Et matres, quibus tres
 erāt liberi uacationē: quibus plures, libertatē quoq; cōsequēbantur. Sed
 postquā de libero mentionē fecimus, nōne filius q; matrimonij fru-
 ctus est, illa tria iam à nobis proposita patri præstare potest: utilita-
 tem

tem scilicet uoluptatē & honorē. Hæc certe uobis clara sunt, quā
ut demonstratiōe indigeāt. Sed filij sæpenumcro mali sunt & patri
rebelles. Vah sæpe eodē reuolueris, nōne diximus n:hil esse tam ba
num in hac uita, ut aliquid mali in se mixtū nō habeat? Omittamus ma
le educatos, male castigatos: de bene & libere nutritis loquamur. Fi
lius sapiens; oculus est patris, leticia patris, anima patris: filius for
tis, baculus est paternæ senectutis. Aegrotās pater siue auus & pro
pe uita finē cōstitutus filios & nepotes suos circūstantes & conso
lantes cernēs, sibi mori nō uidetur. Videt enim quodāmodo per pro
lem suam se immortalē. Et si moritur, ut debet, animo æquo moritur
à filijs, à nepotibus uocatus, ploratus, ad sepulchrū comitatus & ho
noratus. Vultis ne paternū amorē in filiū amorē cognoscere? si quan
do accidit, ut filius ante patrē moriatur, cōsiderate & animaduerti
te, quibus suspirijs, qua modestia, quibus lachrymis cum pater prose
quatur. Dauid Rex filium fratricidā & rebellē mortuū accipiēs, nō
potuit sibi tēperare, quin alta uoce clamaret fili mi Absalon, Absolon
fili mi: quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te? Absolon fili mi, fili mi
Absolon. Hector Priami filius filiū habuit nomine Scamandrū, quem
Troiani ob singulārē in Hectorē beneuolentiā Astyanacta uocauē
runt: quasi Regē Urbis. hūc in excidio Troiæ mater Andromache cē
lauerat, ut posset discedentibus Græcis supereffe: sed minis Vlyxis cō
acta fuit filij latebras reuēlare: & euocās filiū hortatur illū, ut suppli
cet Vlyxi, & nō recordetur se esse filiū Hectoris, nō nepotē Priami.
quoniā ita fortuna impotēs ferebat. Eam ergo sic loquentē Seneca
inducit, Huc ē latebris procede tuis flebile matris furtū misera, Hic
puer, hic est terror Vlyxe mille carinis, summitte manus, dominiq;
pedes supplice dextra stratus adora. nec turpe puta, qcquid miseros
Fortuna iubet. pone ex aio Reges atauos, magniq;
senis iura, per oēs
inchyta terras. excitat Hector, gere captiuū: positoq; genu, si tua nōdū
funera sentis, matris fletus imitare tuæ. hic sane maternus dolor in
credibilē quendā erga filiū amorē declarat. Sed omittamus lugubria
nisi.

nisi uiri sapientes uxores duxissent, nō fuissent, ac non essent in terrarum orbe, tot excellentes Reges ac Principes, tot strenuissimi milites, tot Imperatores, tot prudentissimi Medici, tot acutissimi Iureconsulti, tot experientissimi Medici, tot acutissimi Philosophi ac Oratores, tot ingeniosi Poëtæ. Et ut aliquid priuatim de nostris dicamus: nisi uiri sapientes uxores duxissent, non haberemus Antonium Chronicum oratorem Venetianum nos audientem, Qui mores. h. u. & .u. Nisi uiri sapientes uxores duxissent, non haberemus Ioannem Bentiuolum secundum Principem nostrum iustissimum, non reliquos sexdecim uiros & Decuriones & Senatores prudentissimos Bononienses. Et nisi ipse Princeps Bentiuolus uxorem duxisset, non haberemus Hannibalē filiū eius & literis & armis instructissimū. de quo illū Homericū uersum, qui est de Agamēnone scriptus, recte possumus proferre, ἀμφότερον βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς πρᾶτρός τ' ἐχμύτῃς. Quem uersum solebat Alexander Magnus omnibus Homericis uersibus preferre, quasi ea duo in ipso essent. q̄ quidē duo etiā Sallustius in laudem Catilinæ deriuauit, cum dixit, Strenui militis & boni Imperatoris officia simul exquebatur. Non haberemus præterea Antonium Galeatium Archidiaconum Bononiensem honoratum, cuius ingenium, memoriam, inuentionē, pronunciationem nemo eruditus uir satis potest admirari: qui quicquid ualet, quicquid potest, amicis ualet, amicis potest: nihil sibi habet, nihil sibi seruat, omnia liberaliter amicorū esse dicit, imitatus Hannibalem auum suum popularem uirum, & in ciues suos liberalissimum. Non haberemus item Alexandrum & Hermetem iuuenes pulcherrimos patris iam uestigia sequentes, non tot nepotes Bentiuolos, nec tot neptes: quæ si opus esset, unam possent implere coloniam. hos ergo connubio debemus, & debere libentissimē fatemur. Debemus & illa uera legum lumina Iureconsultos, dico prudētissimos & sanctissimos, quos Bononia literarum conseruatrix habet, & habere lætatur. Debemus etiam connubio & uirissapientibus multos Medicos, multos Philosophos

Philosophos, multos Poëtas & Oratores & Grāmaticos: qui nobis Hippocratem, Aristotelem, Homerum, Ciceronem, Vergilium, Priscianum referunt. Nisi forte ex stultis patribus nasci sapientes filios, & ex sapientibus stultos credimus: quemadmodum quidam philosophus suis inseruit problematis. quod nos hoc tempore nullo modo approbamus. Quantam ergo uoluptatem, quantum honorem, quantam utilitatem ex coniugio ceperint, ac capiant uiri sapientes audistis: bene ergo Homerus. ἀνδρὸς μὲν σέφαν' & παίδες, πυργοὶ δ' ὡλὴν' ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ λέσμεν', νῆες δὲ θαλάσσης, & reliqua. hoc est, Viri corona filij: turres aut ciuitatis: equi autem campi ornamentum: naues uero maris. Quantam suauitatem, quantam leticiam percipere putamus Bentiuolum Principem nostrum cum se uxore casta tot filijs, tot filiabus, tot nepotibus ac neptibus uidet coronatum? Certe de eo illud propheticum carmen dicere possumus, Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tue, Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tue. Ecce sic benedicetur Ioannes, qui timet dominum, Benedicat tibi Dominus ex Syon, uideas bona Bononiæ omnibus diebus uitæ tue: & uideas filios filiorum tuorum, pax super Bononiensem. Pluribus alijs argumētationibus propositum nostrum possemus approbare. Verum ne longum faciamus, duabus duorum maximorū poëtarum auctoritatibus huic rei finē imponemus. Ouidius Naso Myrrham induxit amare patrem, & in illa uerba prorupere, O dixi felicem coniuge matrem. Felicem appellauit matrem Myrrha, quod talem haberet coniugem, qualem ipsa concupiscebat. Et Vergilius, Didonē Reginam desperantem, propter Aeneæ discessum lamentantem facit illa ingemiscere, Non licuit thalami expertem sine crimine uitam Degere more feræ? Vitam ferinam indicauit Regina, uiuere sine matrimonio. O Codrū infelicē, qui sine uxore uitam degit ferinam. Ego uiri Ornatisissimi, ut de me aliquid in hoc mei sermonis sine dicam, eram satis egregiæ naturæ & fortunæ bonis dotatus. Viguit

R

G

Et adhuc uiget ingenium, uiget memoria, oculi acuti, intestina sana,
 sine uitio sunt, sine morbo, artus mei ualidi: non ego amicis, non li-
 bris, non pecuniolis, ad quinquagesimum annum perueni, ad quem mul-
 ti cōtemperanci mei non puenere. felix essem nisi liberi non deessent.
 O si quis mihi paruulus aula luderet Aeneas. Qui me tantum ore
 referret Cui cistam, Et Græcos possem legare libellos, Non om-
 nino mihi desertus inopsq; uiderer. Sed quid mihi filios deesse que-
 ror? cum plurimos in multis Italiæ ciuitatibus discipulos habuerim,
 Et hic nunc habeā, qui me parentis loco amant, colūt Et obseruant:
 qui me mortuum efferrent, dolerent ac plorarent, non aliter quam
 Achilles Chironem Centaurū altorem suū ac præceptorē. Hæc fere
 sunt quæ pro cōiugio dicta accepi. Insurgunt adhuc aduersantes, ut
 quæ dicta sunt, refellant. Sed quoniā longum adeo esset, eorū iurgia
 Et cōtentiones referre, uideamus si quod iudiciū super his statuere
 possimus. Et quamuis difficile sit recte iudicare, tamen sic pronūcia-
 bimus, Virū sapientē, si senior, si ualentinarius, si pauper sit, ducē
 da uxore abstinere debere. At si ualidus sit iuuenis Et diues, quin il-
 le uxorem ducat, nulla mihi causa esse uidetur. Cæterū si ducenda sit
 uxor, qua ætate tempestiua sit, Et qua uir, nunc definiamus. Hesio-
 dus poëta sapientissimus eum tempestiuū esse uirum dicit, qui paulo
 intra trigesimū sit annū, uel non multū superet: Fœminā uero quæ
 quintumdecimū nata sit annū $\omega\alpha\gamma\theta\epsilon\nu\kappa\alpha\pi \ \eta \ \gamma\alpha\epsilon\iota\pi \ \omega\varsigma \ \lambda\upsilon\delta\epsilon\alpha$
 $\lambda\upsilon\delta\alpha\upsilon\alpha \ \delta\iota\delta\alpha\gamma\varsigma$. Suadet etiam ut uirginem ducas, ut mores hone-
 stos doceas. Aristoteles uero in Politicis libris scribit puellā cōnubio
 aptam, cū octo Et decē annos impleuerit: uirū autē cū septem Et tri-
 ginta uel circiter. tunc enim utriusq; perfectæ sunt corpora, Et ad fi-
 liorum perfectam procreationē cōuenientia. Puerorum autē Et seni-
 orum coitus $\phi\alpha\upsilon\lambda\omicron\varsigma$, id est, prauus $\omega\epsilon\omicron\varsigma \ \tau\eta\upsilon \ \tau\epsilon\chi\upsilon\nu\omicron\tau\omicron\iota\omicron\varsigma\pi$, id est,
 ad filiorū procreationē est: Et parui nascūtur filij: Et multe puellæ
 dolore pereunt Et ledentur, etiam sponsi iuuenes coeūntes in cor-
 poris augmento, dicit idem Aristoteles. Tempus uero anni fœturæ
 aptum, bene multi, eodē autore, hyemem determinauerunt. quo tem-

potē ego conceptus fui. Nam postridie Iduum Augusti natus sum.
 Quare fit ut cum augustalis sim, augustales quodammodo dilige-
 re allicear ac cogar. Romani etiam quosdam dies infelices nuptis
 observabant. Mense malum Maio nubere uulgus ait. ut scripsit Ovi-
 dius. Quoniam quæ nupsit, non diuturna fuit: subiūgit deinde Ari-
 stoteles, oportere prægnantes curare corpora. hoc est, ut non desi-
 des sint. non utantur tenui cibo: sed quotidie aliquid iter faciant, &
 quedā alia huic rei cōferentia. Verum illud non placet, quod dicit,
 περὶ τῆ ἀποθείσεως καὶ τροφῆς τ' ἡννομένων ἔω νόμος καὶ μη-
 δὲν περὶ ἡρώμενων τρεφεῖν, id est, quod hæc sit lex de educatione
 ne genitorum nullum mutilatum seu mancum esse nutriendum. hoc
 est, qui cæcus natus sit uel claudus, uel alio modo blæsus, non nu-
 triatur. Et quod sequitur peius est. dicit enim, si nimis fœcunda sit
 uxor, cum prægnans est, antequam sentiat & uiuat fœtus, facien-
 da esse τὴν ἀμβλώσιν, id est, abortionem. Inhumanum certe
 hoc est, & à religione nostra detestatum. Natus uero puer lacte ma-
 tris, si fieri potest, nutriendus est, quod & Philosophi & Medi-
 ci præcipiunt: sed uiuendum ne colostrum sit, & infantes faciat co-
 lostratos. Sin minus, nutrici bonæ habitudinis & bene moratæ tra-
 dendus est. sæpe enim lactis alimentum mores secum uehit & im-
 primit: sed illud custodiendum, ne nutrix coëat. coitu enim menses
 excitantur, & illa concipit: & sanguinis bonitas in fœtu consumi-
 tur, lacq; corrumpitur: quod puero lactenti maximum affert nocu-
 mentum. Assuefaciendus est præterea, dum tener est, frigorebus:
 & hoc utile erit & ad sanitatem, ut scribit Philosophus, & ad res
 bellicas obeundas. quod solebant antiqui Ausones facere, ut sciuit
 Maro, Natos ad flumina prinū, Deferimus sæuός, gelu duramus &
 undis. Circa uero quintū ætatis annū tradēdus est disciplinis. Erant
 autem quatuor quæ solebant antiqui pueri discere, literæ, lucta, mu-
 sica, & protractiua siue ars pingendi. Grammaticam & protra-
 ctiuam discebant, tanquam ualde utiles & uitæ humanæ ualde

bonas: luctatuiam, tanquam cōferentem ad fortitudinem: nūscatū
 ro, dubium an propter uoluptatem, ut nunc multi, an ne turpiter in
 ocio manerent. De tempore uero fricandi pueros, & quomodo fri-
 candi sunt, & ubi fricandi, non dico in præsentiā: quoniam hic mos
 nostra tempestate, ut credo, exoleuit. Si quis tamen sciendi cupidus
 aliquid super hac re nosse queritat, Galeni libros inuisitat, qui de re
 gimine sanitatis sunt inscripti. Itē & Cornelium Celsum: qui de fricti-
 one scribens ex autoritate Hippocratis dicit: frictione si uchemens
 sit, durari corpus: si lenis, molli: si multa, minui: si modica, imple-
 ri. quod & à Plinio in. 18. libro fuit repetitum. Sed & hæc & alia
 id genus multa omitto, quæ à Plutarcho iam audietis: & ea si seruā
 ueritis, filios habebitis honestissimos & fauorabiles. Et ne de can-
 nubio queri eo nomine, quod malos produxerit filios, poteritis. Ve-
 rum quoniam hæc præcepta, nescio quo pacto, in desuetudinem abie-
 runt, non mirum putandum est, si nec nos nec pueri nostri similes il-
 lis sunt, quos prisca ætas habuit & instruxit. Nam Persæ, ut scribit
 Xenophon in Pædia Cyri, filios suos non solum iustitiam & tempe-
 rantiam, & maiorum obedientiam, & uenationem docebant: sed in
 alijs rebus diæta tam castigata utebantur, ut turpe fuerit etiam tūc
 Persis τὸ ἀποτρίψειν, id est, expuere καὶ τὸ ἀπομύτζεσθαι, id est,
 emungere nasum καὶ τὸ φύσιν μισοῦς φαίνεσθαι, id est, uento
 sitatis plenum uideri αἰσχρὸν δὲ ἔστι καὶ τὸ ἰόντά τινος φανε-
 ρὸν γενέσθαι ἢ ἢ οὐκ ἔσθαι ἐνεκα ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου,
 id est, turpe etiam hoc, aliquem cerni secedere uel urinae uel alteria-
 us huiusmodi rei causa. Nostri uero pueri & spuunt, palam cruciāt,
 & perdunt, & publice mingunt. sine ulla maiorum reuerentia. Ger-
 mani, ut Cæsar in Cōmentarijs memoria mandauit, annum. 20. fœ-
 minæ noticiam habuisse in turpissimimis habebant rebus: nostri pue-
 ri non dico intra. 20. annum, sed intra decimum sciunt turpia, dicunt
 turpia, faciunt turpia. Apud ueteres Romanos seneſcus in magno
 honore habebatur. Putabāt enim illi prisci ciues illum morte dignū,
 qui

qui senectutem non honorasset. ut Satyricus poeta scribit, Credebant hoc grande nefas & morte piandū. Si iuuenis uetulo nō assurrexerat: & si Barbaro cuiusq; puer. At ille iuuenis diues est, iste senior pauper. quid tūc audi Iuuenalē, Licet ille uideret Plura domi farra atq; ingētes glandis acervos: Tā uenerabile erat præcedere quatuor annis, Primaq; par adco sacrae lanugo senectæ. Nostorum adolescentium pleriq; nec patres, nec maiores obseruant, imò & inuenti sunt, qui audent uerberare præceptores. O turpe factum, ô magnum nefas. Vnde hoc fiat an præceptorum, an parentum culpa, non habeo dicere. Omnino illud Iuuenalis uerum est, Plurima sunt Fuscine & fama digna sinistra Et nitidis maculam ac rugam figentia rebus: Quæ monstrant ipsi pueris traduntq; patres. Tu ergo pater si uis esse bonus pater, & boni filii pater, sequere Plinij ad Corneliam Hispulam super filio consilium. Proinde fauentibus Dijs, dicit Plinius, trade eum præceptori, à quo mores primū, mox eloquētiā discat, quæ male sine moribus discitur. Vos ergo adolescentes egregij, qui uerba mea summa attentione auditis, hortor & moneo, ut reiecta socordia, reiectis, detis operam literarum studijs, & præcipue literas Græcas amplectamini. De quarū utilitate & uoluptate, tot ac tanta sunt à me superioribus annis exposita, ut ea nunc repetere superuacancū sit. Præterea uos manifesto uidetis, nec Leges, nec Medicinā, nec Philosophiam, nec Astrologiam, nec ullum Poētā, nec ullum Oratorem, nec Grammaticum, non denique ullam liberalem artem sine literis Græcis recte percipi posse: nec ullum uere doctum, uere eruditum dici posse, qui literas Græcas non hauserit, & non simpliciter, sed usq; ad extremam satietatem hauserit. Et ego quidem in huius mei sermonis fine, quosdam Vergilianos uersus, qui sunt in agricolæ doctrinam traditi recitabo, Vos autem in uestram adorationem allegoricè dictos esse cogitatote, Quod nisi & assiduis terram insectabere rastris: Et sonitu terræ bis aues & ruris opaci Falce premes umbrā uotisq; uocaueris imbrē

Heu magnum alterius frustra spectabis accitum. Concussio fac
mem in siluis solabere queru.

Handwritten notes:
Nescio an dicitur
ad istum iudicium
Aristoteles ad uerum
magnum odore
quodam in
regem.

ANTONII CODRI VRCEI SER-
mo Quintus, habitus in laudē Aristotelis.

E pulchriore materia & excelleniore scriptore,
qui in rerum natura fuerint, sint, ac futuri sint, lo-
cuturus sum hodie Præstantissimi uiri, si mihi
mediocris ingenij Grammatico per æquanimita-
tem atque silentium uestrum licuerit. Nam cum
decem Aristotelis Elementa hoc anno interpretaturus sim, &
Aristoteles ipse non Philosophus tantum, sed Philosophorum prin-
ceps sit & habeatur. & ipse & ipsius exercitium suis laudibus à
me fraudari non debent. Si enim superioribus annis cum Priscia-
num exponere decreuissim, Grammaticam: cum Theocritum, ui-
tam pastoriciam: cum Hesiodum, agricolationem: cum Homerum,
poeticam artem cum autoribus suis commendaui: nunc Aristote-
lis lectionē professurus, & ipsum & eius artem merito debeo com-
mendare. Et quamuis nec natura nec studio tanta tantōue inge-
nio præditus sim, ut sumptæ prouinciæ respondere ualeam: tamen
spero sermonem meum uobis non iniocundum fore: quoniam nihil
ficti, nihil falsi, sed omnia uera, omnia pura ac simplicia uobis sum
expositurus. Mendacium etenim eloquentia dictisq; phaleratis indi-
get, si se mētibus hominū uelit insinuare. Veritas autē nō querit fucū,
nā pigmenta, nō cincinnos: sed ut scribit Euripides in Phœnissis,
ἄνθρωπος ὁ μύθος τ' ἀληθείας ἐστὶν, id est, simplex sermo ueritatis
existit: & Aeschylus in Prometheo, νόσσηται γὰρ αἰχίσσῳ εἰς αὐ-
τὴν οὐνθετοῦ λόγῳ, id est, malū enim turpissimū esse dico com-
positos sermones. Quare ergo cū Mærio Salustiano dicere possim:
nō sunt cōposita uerba mea, parū id curo, dūmodo uos uiri Præstan-
tissimi

tissimi me lubet animo audiat, ille quē interpretaturus sum pro me
 aureū eloquētiæ flumen uobis effundet. Iam distinguamus lectionē
 nostrā, ut facilius ea quæ dicturi sumus intelligātur. De Philosophia
 & Aristotele, ut paulo ante præfati sumus, sermo nobis habendus
 est. Loquemur ergo primū, σοφία & unde dicta, & quot modis apud
 antiquos sumebatur σοφός, id est, sapiēs, & quo tēpore siue à
 quo philosophi cœpti sunt nominari. Itē quid sit, quæ postea dicta
 est philosophia, & q̄ eius partes, & quātā sit excellētia. Deinde uitā
 Aristotelis & doctrinæ illius præstantiam summatim colligemus, ut
 his auditis q̄ solerti ingenio pollēt, abiectis nugis sapere incipiāt, &
 illū amplecti quē natura & industria fecit sapientissimū. σοφία igitur
 est sciētia & intellectus rerum natura prætiōsissimarū. unde &
 Anaxagorā & Talē σοφός, id est, sapiēs fuisse dixit Antiquitas.
 Simpliciter tamē sophia est saphia quædā, id est, claritas cuncta ma
 nifestās. σοφός enim Græce manifestus dicitur: uel dicta est σοφία,
 ἀπὸ σοφείας, id est, à colēdo, litera media in crassam Macedonum
 more, mutata, quasi ueneratione digna. Sapiens aut̄ quinq; modis apud
 priscos dicebatur, quos ut intelligatis, scire oportet, homines
 aliquādo pestilētia deficere, aliquādo alijs morbis, nonnunquā cæde
 aliorū hominū, maxime uero diluuiο: quale fuisse Deucalonis tēpori
 bus etiā Astrologi cōsistentur. Quo quidē diluuiο cū cāpi summersi ef
 sent, sola montium capita imbribus superfuerunt, ad quæ multi postea
 quam confugissent, seruati sunt, & deficientibus cibarijs, cœpe
 runt excogitare, frumenta ad serendum, molas ad molendum & alia
 uitæ necessaria. hæc sapientia dicta est ex necessitate sumpta.
 Altera est sapientia in artibus. unde Archilochus poeta λεγόντων
 σοφόν appellat: & Homerus τέχνοια, id est, fabrum, qui
 uel fabrilem, uel materiariam, uel aliam callet artem. Rursus cœ
 perunt homines respicere ad res politicas, id est, ciuiles & leges
 condiderunt, huiusmodi consideratio sapientia dicta est: &
 etiam nūm sapientissimos appellamus. Iureconsultos. post hæc
 processerunt

processerunt ad ipsa corpora, & natura horum inuenerunt, exerscentes naturalem speculationem. Postremo ad diuina & sempiterna cucurrerunt, quæ semper eadem sunt, & eodem modo se habent: & hanc quoque sapientiam nominauerunt. Sciendum tamen est quod ante Pythagoram hæc quinque species sub nomine sophiæ comprehendebantur, ut paulo ante insinuauimus: post Pythagoram uero restrictum nomen est ad eam tantum cognitionem eorum, quæ sub quinto modo continentur: qualia præcipue sunt mathematica: & sophi, id est, sapientes harum rerum speculatores dicebantur. Primus autem Pythagoras se philosophum appellauit, sapientis nomen tamquam Deo conueniens, & ab alijs præterea occupatum recusans. Nam cum ad Olympicum certamen descendisset rogatus à Leonte Phlyasiorum Tyranno, quo nam cognomine censeretur, & an esset σοφός: respondit οὐκ εἶμι σοφός, ἀλλὰ φιλόσοφος. quod nomen antea in auditum & philosophiæ & philosophantibus nomen dedit immortale. Nunc uideamus quid sit quæ postea dicta est Philosophia, Philosophiæ definitiones multas esse comperio: ex subiecto duas, ex fine duas, ex præstantia unam, & ex eithymologia unam. Pythagoras quidem sic definiuit: φιλοσοφία ἐστὶ γνῶσις τῶν ὄντων, ἢ ὄντων ἐστὶ, id est, philosophia est cognitio existentium quatenus existentia sunt. Non enim Philosophus proponit, omnes qui in orbe terrarum sunt homines numero cognoscere: sed tantum quæ sit hominis natura. Cuiuslibet ergo rei substantiam generalem considerare debet philosophus non indiuiduam. Plato uero sic, φιλοσοφία ἐστὶ γνῶσις θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων. id est, cognitio diuinarum & humanarum rerum. qui finis quamuis diminutus uideatur, propterea quod philosophus non tantum humana diuinæque negocia, sed etiam platarum brutorumque naturam perquirat. tamen appellatione humanorum, omnia mortalia intelligere possumus: sicut appellatione diuinorum omnes res æternas comprehendimus. unde & poeta Iouem patrem hominum & Deorum uocat, hoc est omnium rerum

verum. Idem Plato in Phædone philosophiam scribit esse, ὁμοίωσιν
 θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ, id est, similitudinem Deo se-
 cundum quod fieri potest homini. Deus enim duas habet operatio-
 nes, unam intellectuam, quæ omnia cognoscit ac intelligit. quare Ho-
 merus θεοὶ δὲ τε πάντα ἴσασιν, id est, Dei omnia sciunt: alte-
 ra prouisoriam, quæ inferiora omnia quæ in mundo sunt, gubernat
 & disponit, sicut poëtæ dicunt. θεοὶ δὲ τῶνες ἑκάστω, id est, Dei da-
 tores bonorū. Has diuinas operationes etiam philosophi uolunt imi-
 tari. nam & circa uniuersa speculantur, & in rebus publicis iudi-
 cant, & leges statuunt. Idcirco Plato dicere solebat felices fore res-
 pub. si eas philosophi regerent. uel qui regerent, philosophiæ stu-
 dere contigisset. Additū est autē definitioni, Secundum quod fieri po-
 test. quoniam dei & hominis substantiæ differentes sunt. quemada-
 modum homo brutis perfectior est: ita & Deus homine perfectior
 & melior esse cognoscitur. Alia est eiusdem Platonis definitio ex fi-
 ne, quæ sic habet, φιλοσοφία ἐστὶ μελέτη θανάτου, id est, medi-
 tatio mortis. hoc autē intelligendum est non ea modo quo Cleombro-
 tus Ambraciota, qui cum ei nihil accidisset aduersi, ē muro se in ma-
 re abiecit, lecto Platonis de Anima libro, ut eleganter Callimachus
 tetraſticho descripsit. quod quidem tetraſtichon ne pereat, sicut pe-
 rijt autor, hic uolui inferere, εἴπας ἥλκε χαῖρε λεομόβροτῳ.
 ἀμαρτανιώτης ἥλκε τ' ἀφ' ὑψιλοῦ τέχεσσι εἰς αἰδῆν, ἄξιον
 οὔτι παθῶν θανάτου λακόν, ἀλλὰ πλάτωνος ἐν τῷ περὶ
 ψυχῆς γεγραμμένῳ λεξάμεν. quod Ouidius in Ibim strictim
 transtulit cum dixit, Vel de præcipiti uenias in Tartarā saxo. ut qui
 Socraticum de necesse legit opus. Verum meditationem mortis in telligi-
 mus separationem animæ à corporeis cupiditatibus & passioni-
 bus, quas docente philosophia anima adhuc in corpore existens cō-
 temnit, & à se repellit. Mori ergo dupliciter homini contingit, &
 cum hoc facit, quod nuper dixi: & cum anima corpus relinquit le-
 ge naturæ solutum. hanc mortem uetat Plato uel inferri uel accersi:

S illam

illam uero appetendam à sapientibus insinuat. Diuus tamen Hieronymus hanc definitionem ad illud Persianum uidetur referre, Viue memor læti ubi multa dicit, q̄ quantū Platonice sententiæ quadrēt, uos uideritis. Est & alius philosophiæ finis ex præstantia ipsius ad alias scientias & artes ab Aristotele datus, & est huiusmodi. φιλοσοφία ἐστὶ τέχνη τεχνῶν, ἢ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, id est, Philosophia est ars artium & scientia scientiarum: & uere quidem nam philosophia uniuersalia cōsiderans, omnibus sciētijs & artibus principia tribuit atq; suppeditat: ut Geometriæ, Musicæ, Astrologiæ, Medicinæ, Grāmaticæ, Rhetoricæ & alijs. Exēpla breu tatis causa, & ut in re clara ponere supersedeo. Secundum Pythagoram est etiam definitio philosophiæ ex etymologia. φιλοσοφία ἐστὶ φιλία σοφίας, id est, studium sapientiæ, hoc est Dei: quem solum sapientem esse Pythagoras semper dicitauit: Medici quoq; argutē potius quā uere philosophiam sic terminauerunt: Medicina est Philosophia corporum: Philosophia uero est medicina animarum. Sed quoniam hæc definitio uicissaria & mutua est, idcirco à philosophis repudianda. Plato addidit octauam in Theeteto. dicit enim philosophiam esse μέγιστην μουσικῆν, id est, maximam Musicam. Musicā autem non chordas, sed partes animæ, hoc est rationem, animositatem, & concupiscentiam, nec non. M. Cicero philosophus & Orator Latinus eloquentissimus oratoric potius philosophice sic eam prima Tusculana descripsit. Philosophia uero omnium mater artium quid est aliud, nisi ut Plato ait, donum: ut ego, inuētum Deorum? hæc nos primo ad illorum cultum, deinde ad ius hominum. quod situm est in generis humani societate, tum ad modestiam magnitudinēq; animi erudiuit, eademq; ab animo tanquam ab oculis caliginē dispulit, ut omnia supera, infera, prima, ultima, media uideremus. Iam patere arbitror, quid sit philosophia: nūc uideamus eius partes. has treis aliqui fecere: Physicam, Ethicam, Logicam seu Dialecticam. Et sub Ethica posuerunt Monasticam, Oeconomicam & Politicam. dixeruntq;

dixeruntq; Ethices sectas esse decem uel à locis, uel ab earum principibus autoribus, uel ab aliare nomen habentes: Academicam à Platone, Cyrenaicam ab Aristippo, Eliensem à Phædone, Megariicam ab Euclide, Cynicam ab Antisthene, Erythreicam ab Menedæmo, Dial. sicam à Clitomacho, Peripateticam ab Aristotele, Stoicam à Zenone Cittæo, Epicureā ab Epicuro. Sed Peripatetici aliter diuiserunt. ut scilicet primæ partes duæ essent θεωρητικὴ, id est, speculatiua: & πολεμικὴ, id est, actiua. & sub Theoreticâ quidem, cuius subiectum est ueritas uel mendacium, & finis solum uerum. posuerunt Physicam, Mathematicam & Theologicam. Sub Mathematica, quæ habet mathemata congruenter demonstrabilia & certa, posuerunt: Arithmeticam, Musicam, Geometriam & Astronomiam. Sub Practica uero, cuius subiectum est bonum uel malum & finis solum est bonum, posuerunt Ethicâ, Oeconomicam & Politicam: sub Oeconomica & Politica sunt aliæ partes, quas Aristotelicorum librorum studiosi facile poterunt annotare. De excellentia philosophiæ restat differere. in qua quidem parte si uellem mihi & uobis satisfacere, opus esset euoluere & recitare decem libros, quos de philosophia scripsit Aristoteles: item omnes Ciceronis Academicos & alios philosophicos eius dialogos: præterea Senecæ libros Naturalium questionum, illiusque omneis ad Lucilium epistolas, ut intelligeretis Philosophiam esse illam, quæ cognitis rebus humanis, faciat uos diuina cognoscere: naturam scilicet omnium terrestrium, aquaticorum, æriorum, cœlestium, immortalitatem animæ, eternitatem Dei. Præterea quæ faciat nos nihil timere præter culpam, non famem, non sitim, non paupertatem, non dolores corporis, non mortem. ἀργαλέον δὲ μετ' αὐτὰ βίωσθαι & πᾶντ' ἀγορεῖν. Quod Lucretius quoque, quodammodo fieri non posse ostendit eo libro: quo in laudem philosophiæ assuerat, plus hominibus profuisse eos qui sapientiā inuenerint, q̃

Cererem, quæ fruges repperit: quam Bacchum, qui uina: quam Herculem, qui mōstris orbem terrarum liberauit. Hoc loco postquam Lucretij mentionem feci, libet cōtemnere quæstionem quandā, quæ inter eruditos uersari solet, qui hominū primi sapientiam inuenerunt. alij hoc ad Persas referūt, apud quos fuerunt sapientes, qui lingua eorum Magi dicti sunt: alij ad Indos, apud quos fuerunt Gymnosophistæ: alij ad Celtas, apud quos fuerunt Dreuides, & qui Semnothei appellati sunt. Non desunt, qui hanc laudem Aegyptijs tribuant. Lucretius hanc inuentionem non hominibus, sed deo immortalī attribuit. Deus ille fuit Deus inclyte Memmi, Q̄ui princeps uite rationem inuenit eam, quæ, Nunc appelletur sapientia, quiq; per artem

Fluctibus è tantis uitam, tantisq; tenebris In tam tranquillo, & tam clara luce locauit. & prudenter quidem, nam si omne bonum à Deo est, ut Theologi nostri & Poëtæ cōfitentur, Philosophiam quæ est bonum super alia bona, meritò ab immortalī Deo duxisse originem credendum est. Et ut quod prius dicere cœperamus, paucis uerbis cōcludamus, uno tantum Ciceronis ellogio contenti simus. Sic igitur quinta Tusculana Cicero philosophiam suauissimè alloquitur, O uitæ philosophia dux, ô uirtutum indagatrix expultrixq; uitiorum: quid non modo nos, sed omnino uita hominum sine te esse potuisset? Tu urbes peperisti, tu dissipatos homines in societatem uitæ cōuocasti, tu eos inter se primo domicilijs: deinde cōiugijs tum literarum & uocum cōmunionē iunxisti, tu inuentrix legum, tu magistra morū & disciplina fuisti. ad te confugimus, à te opē petimus. tibi nos ut antea magna ex parte, sic nunc penitus, totosq; tradimus. Est aut̄ unus dies bene & ex præceptis tuis actus, peccanti immortalitati anteponendus. Intellexistis ne uiri Præstantissimi, quem admodum Cicero dicit, se malle solum diem philosophiæ uiuere quam peccare & esse immortalē? ô miram philosophiæ præstant: à. Subiungitur deinde, Cuius ergo alijs opibus utamur quam tuis: quæ uitæ tranquillitatem nobis largita es, & terrorem mortis sustulisti. O maximū philoso-

phiæ

phia beneficium, quod nec diuitiæ, nec honores, nec ulla dynastæa, nec alia uis humana præstare potest, sola philosophia facile benigneq; largitur. Quare non mirum est, si Diogenes, si Democritus multiq; alij præstantes & opulenti uirires domesticas abiecerunt, & uniuersis uoluptatibus renunciauerunt, ut tranquillitatem uitæ qua nihil suauius sine timore mortis, qua nihil terribilius cõsequerentur. Et quoniam Ciceronis ætate non deerant indocti, qui philosophiam uituperarent, quod etiam post ipsum accidit (unde sæpenumero philosophos Vrbe & Italia pulsos legimus) hos coarguendo subnectit Cicero: uituperare quisquam uitæ parentem, & hoc parricidio se inquinare audet: & tam impie ingratus esse, ut eam accuset, qua uereri deberet, etiamsi minus percipere posset. Sed de philosophia hætenus. non enim perinde ut merita est de hominũ uita, satis unquã laudare possemus. Restat pars laboris nostri minor & leuior, ut scilicet de Aristotele loquamur. Pauca quidẽ dicemus, sed cognitu pulcherrima, & à uobis fortasse nũquam audita. non enim omnia, quæ dicit de tanto ingenio, tantoq; Oratore ac Philosopho possent nunc cõprehendere in animo est. quod si facere uellemus, opus esset, ut ab inferis Carneades in auxiliũ nostrum suscitaretur, aut ipse fons eloquentiæ Aristoteles. Præterea auditorum habenda est ratio, ne ultra horæ spaciũ detineantur, & præcipuè tibi Codre, qui nescio quid tecum graue cornicaris inepte. hi prudentissimi Iureconsulti, qui lectionem tuam cõspectu suo honestare dignati sunt, à consultoribus suis expectantur: Medici ab ægrotis, Pædagogi ab alumnis. rem igitur paucis expedias. Ita faciam: attendite æquo animo. citius profecero, quam me cœpisse percipiatis. Aristoteles iste, quem philosophum summum & scriptorem eloquentissimum & doctissimum totus mundus extollit, ac pene adorat (fuerunt enim & alij hoc nomine docti uiri) natus fuit patre Nicomacho, artis medicinæ peritissimo, & Amyntæ Macedonũ Regi charissimo, Stagiris loco Thraciæ alioquin uili, nisi nomine Aristotelis illustratus esset: eo anno, q̃ fuit

post recuperatâ à Gallis Urbem septimus in Macedonia: prima etate educatus adolescens Athenis liberales disciplinas doctus, & in philosophia 20. annis Platonis discipulus. Fuit in eo tanta ingenij acrimonia, tanta studendi sedulitas, ut nullum doctrinæ genus reliquerit quod non tentauerit: nullum tentatum fuerit, quod non optime didicerit, & melius inueniendo, componendo, disputando reddiderit. præter enim Dialecticas disciplinas & Mathematicas & Physicas, quibus præcipue excelluit, calluit Poeticam, Oratoriam, & Medicinam, calluit Anatomicen non tantum uirorum & foeminarum: sed quadrupedum, piscium, auium insectorum & omnium animalium. Quod declarant præclara illius quinquaginta de Animalibus uolumina, quorum pauca quedam uix nunc extant. Quare Plinius Secundus illum summum in omni scientia uirum appellare non dubitauit. præceptor fuit Alexandri Philippi Regis, quem Poëtices & Physices doctrina reddidit cumulatam propter quod multo magis se illi debere Alexander profitebatur, quam Philippo patri. Cum uero Alexander in Asimacum exercitu profectus esset Aristoteles Athenas redijt, & in Lyceo docere coepit, more suo inambulans, unde ab eo Peripatetici, id est, deambulatiui philosophi dicti sunt. Solebat autem & mane & uesperis se exercere, ut mane quidem legeret libros, quos appellabat ἀρχοματρικούς, id est, ascultatorios: in quibus philosophia remotior sublimiorque agitabatur. Vesperis uero, quos uocabat ἑξωτερικούς, id est, extrarios, & hi ad Rhetorices ciuiliūque rerum noticiam conducebant. Dogma eius de summo bono fuit, felicitas: Felicitatem uero consistere dicebat ex bonis animi, corporis, & rerum externarum. Animo & rebus externis satis felix fuit, corpore non usquequaque. nam exilia habuit crura, & paruos oculos. Quod nobis magno potest esse documento, in natura nihil reperiri perfectissimum: quo circa bene Poëtarū Poëta cātauit, ἀλλ' ἔπ' ὅς αὐτὰ τὰ βέλτιστα θεοὶ δόσαντες ἀνθρώποις. sed nullo modo simul omnia Dei dederūt hominibus

bus. Verū in Aristotele minimā eius doctrinæ pars omnes corporis uel maximas deformitates obscurare posset. sed hæc præcreamus. Philosophi enim est animū curare, nō corpus, cum uero tredecim annis Aristoteles Athenis docuisset, illic in Chalcidem Eubœæ urbem discessit, accusatus quod male de alijs sentiret: & illic quoq; multos habuit auditores præcipuē Tirtamū cui propter diuinā eloquentiā Theophrasti nomen imposuit, ad quem omnis eius sectatorū cohors ipso uita functo cōcessit. Perijt autē secundū aliquos, naturæ morbo; secundum alios, malo ueneno, annos natus fere treis & sexaginta. quos Latini scansiles, Græci ἀλμακτῆρας appellant. secundū alios, ad septuagesimū uitæ annū peruenit. Mirum est, quod alijs de causa eius mortis referūt, illum scilicet naturā Euripi septies in die fluxū mutātis admiratum, nec causam cur id fieret inuenientem ex mœrore in morbum, ex quo non conualuerit incidisse. Quod absorum à uero non uidetur, quoniam ingentes cogitationes corporibus affectis & magnis ingenijs sæpenumero mortem asserūt: ut de morte Homeri memoriæ proditum est. De præstantia Aristotelis, quamuis in hac oratione multa passim dicta sint, tamen hic separatim aliqua disserenda sunt: ut hi adolescentes egregij, audita tanti uiri dignitate & excellentiā, excitentur ad meliora, & tales si fieri possit enātantur. Scitis Prudētissimi uiri eā esse uerā laudē, q̄ a laudato uiro profiscitur: si uellē hoc tēpore cōmemorare, quot & quanti scriptores tā Græci quā Latini Aristotelē cū honesta præfatione nominauerint, nimis nostrā excresceret oratio: duobus aut summū tribus contenti erimus testimonijs. Cicero doctrinarū Latinarū lux prima in Oratio ne sic de Aristotele iudicauit: Sed quis omnium doctior, quis acutior, q̄s in rebus uel inueniēdis uel iudicādis acrior Aristotele fuit? Quintilianus eadē ferē alijs uerbis pronūciāuit, & Aristotelicū caput quinq; præciosissimis unionibus ornauit: Quid Aristotelē, inquit, quem dubito scientia rerum, an scriptorū copia, an eloquendi suauitate, an inuentum acumine, an uarietate operū clariorē putē. Diuus quoq;

Hierony

Hieronymus (nisi inscriptio falsa sit) ad Eustochium, quivis pro fide Christiana cōfirmanda Aristotelem appellet fatuorum sapientum principem, tamen eum absq; dubitatione prodigium grandeq; miraculum in tota natura fuisse non negat, cui penē uideatur infusum, quicquid est naturaliter capax humanū genus. Sed quid opus est testibus in re clarissimæ non nescimus omnes tantam fuisse Aristotelis doctrinæ excellentiam, ut innumerabilium penē philosophorum ante se opera uel nomina obscurauerit: et ipsum quoq; Platonē, quem Diuinū omnes studiosi appellant, & ita facundum, ut si ipse Iuppiter de cœlo descenderet, nec elegantiorē, nec beatiorē facundia uteretur, adeo cadere & obmutescere fecerit, ut oppido quam pauci illius sectatores hac tēpestate reperiantur. Respondere, quæso, si libet: Ex tot philosophorum sectis, quas suprà uobis cōm memorauī, quæ nunc uiget, quæ nunc celebratur, quæ nunc totum orbem occupauit, nempe Aristotelica, & uigebit, & celebrabitur in freta dum fluij current, dum montibus umbra lustrabunt cōnexa pōlus, dum sidera pascet. Audiuiſtis superioribus diebus ab Philippo Beroaldo præcellētis ingenij & memoriæ uiro, quot, quid, & quanta, quæ cœlo, terra, mariq; cōtineantur à Plinio suere litēris mandata: sed decies plura, & decies decies ab Aristotele perscripta fuerunt, quorum nullam Plinius fecit mentionem: ita ut quadringenta uolumina, de quibus nihil dubitatur Aristotelis esse credantur. Præterea Plinium suæ ætatis doctissimum uirum Latini soli, quia Latinus fuit, amant seu in prætio habent: nec omnes quidem. Nam raros inuenias scriptores, qui Plinij autoritate muniantur. Aristotelem uero non soli Græci: sed Latini, Chaldæi, Syri, Hebræi, Arabes, & quod mirum est Christiani theologi, & totus deniq; terrarum orbis amant, testantur, colunt, & ut suprà dixi, pene adorant. O mira ingenij fecunditas, ô naturæ donum singulare, quantam lucem, quantum splendorē rebus humanis infudiſti: hanc tanti philosophi præstantiam Plato eius præceptor prædiuinauerat. Et eo argumento id
suspicer

Iaspicer, si benigne attenderitis, uobis exponam. Habebat Plato in
 Academia magnam philosophantium cateruam, sed inter omnes emi-
 nebat Aristoteles. Hunc Plato amabat, hunc cōtemplabatur, hoc glo-
 riabatur: certo die quum in auditoriū Plato uenisset, & Aristotelem
 interesse nō cōspicaretur reliquis discipulis audiētibus exclamauit ὁ
 νοῦς οὐκ ἦλθεν, id est, intellectus non uenit, quasi omnes alij præ-
 ter Aristotelem crassi & obtusi essent ingenij, nec Platonem intelli-
 gerent. Post aliquot etiam dies cum idem accidisset, Plato dixit, ἄπε-
 συ ὁ φιλόσοφος & ἀληθείας, id est, abest Philosophus uerita-
 tis. Philosophū ueritatis appellauit Aristotelem. ὦ magna laus, tan-
 quam alij uerum dignoscere uel dicere nescirent. Tertio circūse-
 rens oculos Plato, & absse Aristotelem cernens, suspirauit dixitque
 λεωφόρον τὸ ἀκροατήριον, id est, mutum auditorium, tanquam alij
 philosophantes præ Aristotele muta essent animalia. ὦ magna & ue-
 re laudes, quas diuitias, quos magistratus, quàm corporis speciem
 cum his laudibus cōparabis? Soleo sæpe mecum admirari Præstan-
 tissimi uiri, nostrorum præceptorum ambitionem, ne dicam arrogan-
 tiam: qui nisi à magna curratorum caterua audiantur, succensent, su-
 rrant, hunc & illum ambiunt: cum Plato tam facundus Philoso-
 phus, uno gloriatus sit Aristotele. & ut aliquid Christiani exempli
 lectioni meæ inferam, Christus uerus Deus, & uerus homo duodeci-
 cim tantum habuit discipulos. Non inficias eo, auditores studium le-
 gentis excitare & uirtutem laudatam crescere: uerum unus acer &
 ingeniosus discipulus maiorem gloriam, maiorem stimulum præce-
 ptori affert, quam mille ignaui & ignorantes. Libet hoc loco uolup-
 tatis causa fabellam Aesopicam narrare, Vulpes & leænaolim de uir-
 tute generositate cōtendebant, & cum uulpes diceret leænam semper
 unum parere, leæna respondit, ἀλλὰ λέοντα, id est, sed leonem,
 ut intelligatis uirtutem non numerum in nobilitate esse spectandum.
 Ad te sermonem meum in calce lectionis conuerto adolescens, qui
 me hæc differentem intento lumine intueris. Quando erit, ut præce-
 ptor

T

ptor

ptor tuus Platonica illa uerba de te absente dicere possit, ὁ νοῦς οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἄλλου, ὡς ἐστὶν ὁ φιλόσοφος καὶ ἀληθείας, λαφόν το ἀκροατήριον. Expergiscere ergo et Aristotele cōplectere, qui dicere solebat eos q̄ alias artes sequerentur, et Philosophiā cōtemnerent, similes esse procis Peueles: q̄ cum (nolo uti uerbo inhonesto) domina frui non possent, ancillis miscebantur. Atqui difficilia hæc sunt, q̄ suades, τίς δὲ τῶ ἀγαθῶν εὐκόλῳ, ut dicit beatus Basilius, id est, quod aut bonū facile? τίς λαθύνει τὸ πρῶτον ἐκαστος, quis dormiens trophæū erexit? τίς τυφλῶν καὶ λαλῶν λούμενος τοῖς τῶ λατρείας σεφάνοις λατρεοσύνῃ, quis delicatus, et tibijs operam dans fortitudinis coronis ornatus est? nullus certe. οὐδεὶς μὲν δ' ἄρα μὲν ἀνελαιτο βραβεῖον, nullus qui non cucurrit, accepit brachiū. πόνος γὰρ νόσῳ δόξα, labores generat gloriam. κάματοι πορρονοῦσι σεφάνους, labores cōciliant coronas. Dulciora certe sunt ea, quæ non sine magnis sudoribus acquiruntur. Expergiscere, expergiscere ergo, et mihi bene monētī pare. quid aut mihi Ciceroni potius, q̄ amicos suos, in quibus est studium Philosophiæ in Græciam mittit, id est, ad Græcos ire iubet, ut ea à fontibus potius hauriant, quam riuulos consectentur. Si hoc feceris ego de te Vergilianum illud breui tempore dicere potero, Felix qui potuit rerum cognoscere causas Atque metus omnis et inexorabile fatum Subiecit pedibus strepitumq̄ Acherontis auari.

ANTONII CODRI VRCEI SERmo
mo Sextus, de mendaci mortalium uita.

Am quindecim anni præterierunt Eruditissimi uiri, et auditores beneuolentissimi, postquā in hanc urbem literarū et armorū studijs florentē pueni, et Grammaticorū publice legentium numero ascriptus sum. Vbi semper studui in principijs lectionū mea-
rum.

tum aliqua oratione, tū faceta, tum etiā erudita & prodesse & delectare. Credidissē uobis tāto tēpore satisfecisse, nisi uiderē in præsētia tantā multitudinē cōfluxisse, & tantū cōcursum ad me audientē hodie factū esse, ut hic locus etiā amplissimus uix eū capere posse uideatur. Quid autē tanta uirorū frequētia expostulat siue expectat nisi ut quod superioribus annis facere solitus sum, id etiam nūc animo promptissimo efficiā, & iure cōsuetudinis & debiti persoluam. Quā in re quid agam, nō parum dubito, tantā enim expectationem frustra dimittere non debeo, & quo pacto ei satisfacere possim, post eloquentissimas aliorum recitationes non uideo. Conabor tamen, si potero aliquem ex lectionibus meis sermonem breuem elicere, qui & loco & tempori conueniat & auditoribus profit, familiarī quadam ratiocinatione uobis bene audientibus enarrare. Sed audiat prius: quos scriptores Græcos hoc anno interpretaturus sum, ut uideamus, an ex illis elici possit quod cupitis, & promptissimū ad reddendum accedo. Philosophum quem superioribus annis intermiseram, nunc repeto uiri excellentissimi, Aristotelem dico, doctrina eloquentia scriptorem eminentissimum, huic addo continuatam Homeri lectionem eam præcipue, quæ Patroclea cognominatur. in qua Patrocles Menæti filius, permissu Achillis Græcorum statum sub extrema sorte miserantis Myrmidonum producit exercitum, & cum Troianos specie Achillis consternatos fefellisset, illos uertit in fugam, & Sarpedonem louis & Laodamiae filium perimit. postea ipse prius ab Euphorbo Panthi filio percussus, ab Hectore interficitur. De Homeri præstantia non sum dicturus hoc tempore, quoniam tot ac tanta de eo superioribus annis à me dicta sunt, ut illud de me prouerbiū Græcum dicere fortasse quis non erubescat, ἀπεργὶ μᾶλλον ἔδωκ' ἄνθρωπος. quanquam si decies plura de eo dixissem, illum nunquam satis laudatum esse existimarem, cum diuinitatis cuiusdam plenus Homerus ineffabilem & infinitam gloriam consecutus sit,

T 2

ut cum

ut cum in parua annorum serie multi Alexandri, multi Cæsares nati sint: intra duo milia annorum, nullum unquam Homerum natura genuerit. non mirum igitur si diuinus, si resonantissimus, si omnium inuentionum fons & origo, si mellifluus, si multiscius, appellatur, si mille alijs epithetis à scriptoribus qui de eo mentionem faciunt semper insignitur. Sed ad Aristotelem redcamus, ne tanti Poëtae nominis dulcedo & suauitas me littora libenter sectantem trahat in profundum, unde regressus facile mihi reddi non possit. Aristoteles igitur mira ingenij sui fecunditate plurima conscripsit opera, ut paulo infra, si dabitur tempus, dicemus. Interea hunc libellum cuius titulus est, *περί ἑρμηνείας*, id est, de Interpretatione siue Enunciatione. opus sane aureum, plenum succi, plenū doctrinae, plenum autoritatis (cuius singula uerba sunt pene singulae sententiae) difficile inprimis, & quod acutissimos Philosophos fecerit exudare, dum illud intelligere aut interpretari ex uero conati sunt. In hoc praecipue de uera & falsa enunciatione agitur, hoc est, quo pacto ueram propositionem à falsa seu falsam à uera liceat dignoscere. O pulchram rem, o cognitu dignam materiam. quid enim dignius, quid homini libero pulchrius? quam uera loqui, quam uera à falsis discernere. Contra uero quid turpius, quid seruire magis, quam mentiri? quid scimus, quid intelligimus? si quod scimus aut intelligimus uerū falsum ne sit diiudicare nescimus: Verissime igitur Lactatius eam protulit sententiam. Nullus suauior animo cibus est, quam cognitio ueritatis. De ueritate igitur non absurdum erit, nec à proposito discerpans, si nos in hoc sermone nostro aliqua uerba fecerimus, ut uideamus quid sit ueritas & cuius rei obiectum, aut quomodo acquiri possit, & quam difficile sit in rebus humanis percipere ueritatem. hinc de moribus & uita Aristotelis quedam, si uacauit, subiungemus: quibus breuiter intellectis, ad ueram Theologiam & immortalis Dei contemplationem, qui ueritas est & uita peruenire poterimus. Promissa mea magna quidem sunt, & quae multis chertis, &

multis

multis chartis uix transigi queant: uerum ego ea strictim attingam.
 non tanquā cuius rei inhabitans, sed obiter percurrrens. quoniam tan-
 torum uirorū concursus non est fas diutius audiendo detinere, &
 etas mea iam ingrauescens longum dicendi laborem ferre non po-
 test. Veritatem igitur seu uerum id esse dicimus, quod necesse est ita
 esse seu fore ut dicitur, ut Deum esse uerum est, & hominē esse ani-
 malia. Falsum uero quod ut sit uel fuerit uel futurum sit, fieri non
 potest. Esse uero proprie de rebus semper existentibus, hoc est eter-
 nis & immortalibus dicitur. & de his proprie ueritas haberi & in-
 telligi potest. In rebus uero fortuitis & non permanentibus diffi-
 cile est, aliquid pro uero posse cōstitui. Ideo dicebat Heracletus in
 idem flumen bis descendimus, & non descendimus. manet enim idē
 fluminis nomen à qua transmissa est. Constituitur tamen aliquo mo-
 do ueritas, quod nisi fieret, omnis doctrina & omnis disciplina scū
 intellectiua sit seu factiua, & ita omnis penē uita humana: ut em-
 ptiones, uenditiones, & alij cōtractus & testimonia omnia & dicta
 & facta uana essent, & incerta huc illuc fluctuarent. Diuina uero,
 utpote à spiritu sancto profecta gratiæ plena sunt & ueritatis, qua-
 re in his falli non posse uerē credentem certissimum est. In humanis
 aut scientijs & rebus sæpenumero errare contingit: & huius erro-
 ris causam puto esse corruptos sensus. quoniā nihil esse in intellectu
 dicunt Philosophi, quin prius fuerit in sensu, hoc est res ab sensu
 primo perceptas referri, deinde ad intellectum: ut exempli causa, ut
 ni aut mellis saporem siue aquæ frigus aut ignis calorem, aut pur-
 puræ, aut atramenti colores prius gustu aut tactu aut uisu percepi,
 deinde communi sensu percepta speculatus sum. Si quis ergo male
 sensatus sit, falsum pro uero & uerum pro falso sæpenumero con-
 cipere in animo potest. quod in agris, qui amara pro dulcibus, &
 dulcia pro amaris sentire se dicūt, uidere licet. Præterea ueritatem
 scimus animi esse uirtutem. Animus uero perturbationibus quatuor,
 quas Græci *πάθη* uocant, plerumq; afficitur gaudio, dolore, spe, &

metu: quo affecto ueritas corrumpitur. quam ob rem bene Boëthius
 Philosophia admonuit, Tu quoq; si uis lumine claro cernere uerum,
 Tramite recto, carpere callem, gaudia pelle, pelle timorē, spemq; su-
 gato, Nec dolor adsit, nubila mēs est, uinctaq; frenis Hæc ubi regnāt.
 Animus item plerunque corporis morbo colliditur, quod ubi acci-
 dit falsæ rerum species ita læsis apparent, ut Aiaci mastigophoro:
 qui uerberans exercitus armenta, Agamemnonem & Ulyxem uer-
 berare credebatur: ut Orestæ matricidæ, qui amatam facibus matrem
 & serpentibus atris uidere uidebatur: ut cuidam Argiuo nobili uiro
 accidisse refert Horatius, qui se credebatur. m. a. t. Vt reliquis phre-
 neticis & hydrophonis usu uenire solet: Sunt autem quinque res
 numero, quibus animus, ut Aristoteles ait, uerū perspicere potest.
 Scientia, ars, prudentia, sapientia, intellectus. Estimatione enim
 & opinione falli contingit. Scientia autem si accipimus, quando ali-
 quid scimus aliter se habere non potest, aut si quid per demonstratio-
 nem acquisiuimus. Verum est igitur, ignem esse calidum, & ni-
 uem frigidam, & hominem animal rationale, & alia huiusmodi.
 Arte scimus edificare, facere uersum, citharizare: & arte ue-
 ram & falsam symmetriam, uerum & falsum uersum, ueram &
 falsam uocem, & alia id genus deprendimus. Prudentia sanum
 consilium à malo discernimus, & non solum nobis priuatim quæ
 bona utilia cognoscimus: sed & generatim ad totius uitæ sta-
 tam bene disponendum pertinentia. Et quemadmodum ars in fa-
 ciendo est atque consistit: ita in agendo prudentia. Qui uero in ali-
 qua arte sunt excellentissimi, hos sapientes uocamus: & sapientiam,
 uirtutē artis dicimus. ut Phidiā, ut Polycletū, Anaxagoramq; & Tha-
 lem sapientes uocamus, quod eximia quedam & diuina & difficilia
 scientes, propria commoda contempserūt ac ignorauerunt. Intel-
 lectus est primorum & extremorum terminorum cognitio, hoc est
 uniuersalium & singularium, ex quibus demonstrationes fieri mania-
 festum est atq; perspicuū. Ex his igitur quinque rebus illa rerū pulcher-
 rima

rima ueritas oritur, quæ ingeniorum seu liberorum propria uirtus est
 & ornamentum. unde & ingenue uerum fateri dicemus, sicut seruo-
 rum & uilium mancipiorum proprium uitium & innatum dicitur esse,
 mendacium. Quare bene Pindarus Thebanus Poeta Lyricus alithian,
 hoc est, ueritatē Iouis filiā illo uersiculo dixit, *ὅς θυγάτηρ ἑλάνθεα
 Διός*. O manes Pindarici, ô lyre, ô Musæ Thebanæ, ego uos ob hoc
 dictum non queo satis laudare ac admirari. quoniam ueritatem Iouis
 filiam cum dixeritis, de nostro uero Deo & uero homine, qui dici-
 tur & colitur Christus prædixisse uidemini. qui suis discipulis san-
 ctissimum illud dictum pronunciauit, Ego sum uia ueritas & uita,
 hanc ueritatem qui amant colunt & seruant, Christum amant, colunt,
 & seruant, & philabetes & Christophori dicuntur. qui uero negat,
 lacerant, oppugnant: Christum negant, lacerant, oppugnant. Magi-
 stri & præceptores ueritatis hoc anno uolumus esse, & profitem-
 mur, & ad eam discendam omnes homines inuitamus atque cohort-
 tamur: ut amandemus aliquando fabulas, explodamus nugas, re-
 pellamus offucias, & aliquando aliquid scire studeamus. quoniam
 Philosophorum sententia nihil sciri, nisi quod uerum sit potest.
 Et si quid certi, si quid ueri haberi aut intelligi potest in scientijs
 humanis: in Aristotele ueritatis Philosopho habetur, ut intelligitur.
 Aristoteles enim omnium ante se Philosophorum errores patefecit,
 & ueris rationibus reprobauit, omnibus amicis, omnibus præcepto-
 ribus ueritatē præponens, sua etiam scripta si opus fuisset pro de-
 fensione ueritatis impugnaturus. Ceterum hic aliquis uestrum mihi for-
 tasse obijciat, Vide quid assueres, quid profuturis Codre nam illud
 à Propheta dictum esse non nescis, Ego dixi in stupore meo omnis
 homo mendax. Si ita est, uide ne tu quoque cum tuo Aristotele men-
 daces esse reperiimini. Dictum Propheta uerissimum quidem est,
 sed non ab omnibus fortasse intellectum, quod antequam exponamus,
 quomodo à sophistis reprehendatur, uideamus. Si enim inquit omnis
 homo mendax: homo autem etiam David, mendax erit etiam ipse, si autem men-
 dax, non

dax, non credendum ei, de quibus enunciat. Sermone autem illius non
 tueri, nec existente omni homine mendace, condemnabimus etiam
 prophetam mendacij crimine, qui dicat scilicet omnem hominem men-
 dace[m] esse, cum non sit. Si autem non mentitur, credemus ei de quibus
 affirmat: credentes autem rursus, in incredulitatis necessitatem com-
 pellimur. Quare si quidem uerum dicit Dauid, sermonem suum sol-
 uit, cum sit homo & non mentiatur: si autem mentitur in eo dicto illi
 non est credendum. Sed hec uerba ludentium sunt, & inexpertis se
 ostentantium. hoc autem aliqui periti sic soluunt: omnem hominem
 dicentes mendacem esse potestate, sicut omnem hominem risibilem,
 quamuis non rideat, hoc est natum ut ridere possit. quod Græci *ωσπερ
 κότε* dicunt. sed hoc frigidulum est. Vos autem Psalmorum Latinos ex-
 positores uidebitis: ego Basilij Magni sententiam uobis aperiam.
 Homines dicuntur à Theologis ij qui ab humanis adhuc passionibus
 detinentur, quales nos sumus, dum nihil diuini, nihil excelsi sapimus.
 Qui uero iam sublimior carnalibus (ut hoc uocabulo utar) passioni-
 bus factus est, & per mentis perfectionem in Angelorum numerum tran-
 siuit: hic cum de hominibus differit, seipsum excipit, & à reliquis se
 tungit. Propheta igitur plus ab homine habens uerissime pronuncia-
 uit, Omnis homo mendax. Audiant ergo prauis homines nihil cœle-
 stium, nihil diuinorum sapientes, sed carnis passionibus dediti: Liui-
 di, superbi, auari, iracundi, gulones, libidinosi, male semper cogita-
 ntes, maledici, scycophantæ. hi semper in tenebris, in mendacijs, in
 fraudibus uersabuntur & errabunt: nulla fides, nulla uirtus, nullum
 iusiurandum, nullus dei metus, nulla religio in illis erit, aut exercebi-
 tur. O animæ in terris curuæ, o animæ cœlestium inanes, o animæ ui-
 tijs decoloratæ, post mortem pœnas dabitis perfidiæ ignauia & cun-
 ctorum scelerum, quæ in hac luce prope uita & pertinax erubuit
 confiteri. Vah Codrus ex Oratore factus est morum censor & uitio-
 rum castigator: hoc non placet: nec personæ, nec tempori, nec loco
 conuenit. Recte admonetis, ad rem redco. Si omnis homo mendax,

•

Et tu, & Aristoteles tuus mēdāces estis. quid certi respondeam, non habeo. Videmur sane mēdāces esse posse, quoniam in his humanis sciētijs & rebus ueritas latet: si quid tamen ueri aut certi percipi potest, ut iam ante dictum est, ab Aristotele perceptum & posteris traditum est atq; mādātum. Sed uertere mātellum hoc loco libet, & cum Propheta bene sentiente sentire, cum uidcam nullum esse hominem aut fuisse, qui ut homo non deceptus fuerit & errauerit. quod in omnibus artibus & disciplinis apertē uidere licet, quæ omnes fere constant rebus dubijs & opinionibus, nulla prorsus appārente demonstratiōe. Grāmatici nīhil demonstrant, solis nituntur autoritatibus, quæ tam uariæ atq; discordes interdū sunt, ut necesse sit earum aliquas esse mēdāces. Dialectici demonstrare quidem conantur, sed infinitis impediētib; ambiguis & æquiuocis id non possunt. altercando enim nimium inter se ueritatem amittunt. In phisicis disciplinis, quot ueritates sententiarum, quot opiniones de rerum principijs, de coelo & mundo, de cometis, de motu, de anima, de uentis, de uocibus & alijs id genus plurimis. In Ethicis idem uidemus, de uirtutibus, de moribus, de legibus non omnes idem sentiunt. In legum interpretatiōibus, quot Dij boni, opiniones: quot certe homines, tot sententiæ. hic absoluit, ille condemnat, tertius ampliat. Bene ergo dicere possumus cum Propheta, Omnis homo mēdax. Medicina uero cur totiens innouata, totiens mutata est? cur metho- dici uituperant empiricos, & empirici methodicos: nisi quia ueritas latet? hic transeo Poētas mēdāciorum parentes hic, Quicquid Græcia mēdax audet in historia. Vultis ne hæc exemplis demonstrari? Appion Grāmaticus, qui sub C. Cesare tota circumlatus est Græcia, & in nomen Homeri ab omnibus ciuitatibus adoptatus, ut autor est Seneca, aiebat: Homerum duas literas in primo uersu posuisse ex industria, librorum suorum numerū continentes. nam cum μννιϛ dixisset quadraginta octo libros, qui ex μ & ν colliguntur, significare uoluerat. quasi Homerus ipse & non alius eam librorum diuisio-

V nem

nem & numerum constituisse. O ridiculum mendacium. Didymus Grammaticus quatuor milia librorum scripsit. ô quot, & quanta mendacia par est in illis fuisse. Pythagoras Samius, quem pro diu nomine uenerata est Antiquitas, dicebat quaternarium numerum ad perfectionem anime pertinere, & cum inter arcana uenerabatur, & per cuiurare solitus erat. *οὐ μὲν τ' ἀμετέρα ψυχῇ παρὰ δ' οὐτὰ τέτρακτιν παρὰ δ' ἀνάγκη, οὐ φύσεως*, id est, Per q nostre anime numerum dedit ipse quaternum. Nonne hoc absurdissimum & mendacissimum est affirmare animam rem diuinam perfici à re insensata ac inanima? Pythagorici quodque asseriebant nomina propria certam habere numerorum summam ex literis ex quibus constabant, & si duo in pugna collata essent, palmam illi fauere, quod maiorem habuisset summam. Exempli causa dicebant Patroclum nouem confici literis, quarum summa octingentos sexaginta unum colligebat, ideo fuisse ab Hectore interfectum, quod Hector quinq; literis qbus constabat: MCCXXV. cōprehendebat maiorem Patrocli summa. Eadem ratione Hectorem ab Achille superatum, quoniam Achillei numeri summa maior Hectoris fuisset, CCLXX. colligere deprehenditur. O mendacium latissimum. nam si ita fuisset Achilles, Parim quoq; interfecisset, non aut ab illo interfectus fuisset, cum summa Paridis minor sit Achillea. Sed utinam sic esset: nam ego, cui Antonio nomen est, multos Hectoras & multos Achilles superare. meus enim numerus MCCCCXXXI. cōprehēdit, q uocatur. Antonij tamisper hac uictoria gaudeant, si modo uerum gaudium ex mendacio potest exoriri. Hanc insaniam tetigit Terentianus his uersibus, Et nomina tradūt ita literis peracta, hec ut numeris pluribus illa sint minutis, quandoq; subibūt dubiæ pericla pugne, maior numerus qua steterit fauere palmā præ sagia leti minima patere summa: sic & Patroclon Hectorea manu perisse, sic Hectora tradunt cecidisse mox Achilli. Refert Plinius Pythagoræ inuentis illud quoq; assignari impositiuorum nominum imparcra

imparem uocalium numerum clauditates, oculorum ꝛc orbitatem ac
 similes casus dextris asferre partibus, parem leuis. Quod quã uerum
 sit, uos uideritis. Scripsit Democritus, ut Plinius notauit, Aues quas dã
 esse certis uocalibus, ex quarum auium confuso sanguine gigni ser
 pentẽ, quẽ si quis edisset, linguas autẽ ꝛ colloquia interpretaturũ.
 O mēdacium ingens: quasi aues colloquia inter se habeāt, id me cre
 diturum credidisti? Hippocrates summus medicus eum memoriæ
 mandauit aphorismũ, γυνὴ οὐ ποδαγρίζει ἢ μὴ τὰ λεῖψα μὴν
 αὐτῇ ἐκλείπει, id est, mulier nõ podagrizat, nisi mēstrua ei dese
 cerint. Nunc quẽdam fœminæ, quibus etiam mēstrua fluunt, poda
 gras patiuntur. O fœminarum lasciuiã, ô fœminarum intēperãtia,
 quæ tantum uirũ mendacium rãdicere cõegit. Apud Herodotũ patrẽ
 historiæ, ꝛ apud Theopompũ, ut notauit Cicero, multæ sunt fabulæ.
 Herodotus semen Aethiopum dixit esse nigrum. errorem hunc ma
 nifestarium correxerit Aristoteles: omne semen album esse demon
 stras. quare etiam à Poëtis fictum esse, Venerẽ natam ẽ spuma quæ
 alba scilicet ẽst, ꝛ cernitur. Cornelius Tacitus Christianos dixit
 caput asininum adorare. O turpe mendacium ꝛ maleuola lingua
 effutitum: ô historiã cloaca dignam, quæ uerum ꝛ uiuum Deum
 adorantes sic ausa ẽst infamare. Hic prætereo multorum aliorum
 mendacia, quæ longum nimis enarrare, ut concludamus cum Pro
 pheta: Omnis homo mendax. Atqui insurgent Mathematici, dicentq;
 artes ꝛ scientias suas esse certitudinis ꝛ ueritatis plenas ꝛ Geo
 metram falsum non supponere. Ne quis dubitat triangulũ planum
 habere tres angulos æquales duobus rectis ꝛ decem, ꝛ decem
 iunctos numeros efficere uiginti? Ego dubito. An sensibus uis repug
 naret? Cur non? cum ab illis omnes ferẽ uideam decipi ac infatua
 ri. Astrologi demonstrant solem esse multis partibus terra maiorem,
 at mihi bipedalis uidetur. Vidco in aqua rectum inflexũ, at tu rectum
 esse dicis. Collum columbæ uno situ unum ostendit colorem, alium
 alio. Nonne suprà ostendi, amara interdum sentiri pro dulcibus, ꝛ

dulcia pro amaris: at rationibus demonstrabo. Ne labores, ne id quod
 iam à me in quendam Veronensem nomenclum doctorem factitatum
 est, cogar nunc efficere. Volo hic uobis uiri Excellentissimi postquam
 me attentè auditis narrare quandam in me fallaciam cuiusdam Dia-
 lectici: quam callido & uastro functus ingenio euitauì. Cum enim
 essem Forliui apud illustrem & magnanimū Principem Pinum Or-
 delaphum Sinibaldi filij eius præceptor, eo tempore uenerat qdam
 Veronensis artium liberalium doctor uisendi fratris gratia, qui Prin-
 cipis erat cubicularius. Et cum ille apud Principem præfisset unū
 cum alijs nobilibus uiris, & ego mense Principali astarem, forte
 fortuna donatus fuit Principi scorpio quidam, uocant plebeij balis-
 tam, qua sagittæ iaciuntur. habebat aut scorpio ille arcum partim
 ferreum, partim ligneum: super quo arcu orta est disputatio, quare
 ex duplici materia factus esset. Et cum ille nouicius Doctor Latine
 quedam diceret ex Aristotelis sententia, omnes astantes in me oculos
 conuerterant tanquam in eum, qui essem illi responsurus. nam
 tunc non aderant Forliuienses magistri & iureconsulti, qui alias
 sodales principis esse soliti erant. Et cum ille loqui desisset, ego illius
 uerba laudauì & Aristotelis sententiam: uerum dixi illum tanquam
 hominē potuisse errare. & illa quæ dixerat uideri potius quam esse.
 Ille Doctor audes ne inquit Aristotelem reprobare? Non tantum in
 quam Aristotelem, sed & prima Philosophiæ principia atq; axiomata.
 Et ille quodammodo indignatus facile inquit, tibi ostendam.
 Ecce propono tibi hoc, Quodcunq; dicitur, aut est, aut non est. Ego
 dubito, inquam. contrà tu dubitas hanc propositionem: ergo aliquid
 dubitas. Ego dubito an dubitem, hanc propositionem. Contrà, tu du-
 bitas an dubites: ergo aliquid dubitas. Ego dubito an dubitem, dubi-
 tem ne: & si ille bis dubitare dicebat, ego ter repeteā, ne Codrum
 haberet irretitū. Et ille uidens hoc sibi non succedere aggressus est
 me alia uia. Propono tibi hoc, Tu loqueris. expeſtabat ille ut respon-
 derem, Loquor. at ego dixi: nescio. ille clamabundus, audite, inquit,
 hic lo-

hic toquitur: & dicit se nescire, an loquatur. Ego nescio, inquam, se nesciam me loqui. Contrà, tu nescis te nescire loqui: ergo aliquid nescis. Ego nescio, an nesciam nescire me loqui: & ille indignationis plenus dixit, Contra negantes principia non est disputandum. Et hoc est, dixi, quod cupio, ne mecum disputes. quoniam sic principia tua demonstrare non poteris. Et sic soluta controuersia ad alios sermones transiuimus latiores. Videtis ergo uiri Ornatissimi, quam difficile sit uerum reperire. Atqui negant sensus & dicunt se nescire, an ignis calidus sit nec ne. in ignem ponendi essent & rogandi quid sentirent. Vah uis cogere me ut fateri, quod ratione deberes. de Philo-
sopho uis fieri tortor & carnifex. Fuerunt tamen Academici Philosophi magno in pretio, qui dicebant nihil posse affirmari. Fuerunt Pyrrhonicì, & alij multi qui ne hoc quidem affirmabant. Solebat Pyrrho dicere, οὐ μᾶλλον οὐτως ἔχει τὸδε ἢ ἐκείνως ἢ οὐδὲ τῆς, id est, nō magis sic se habet hoc quam illo modo aut quam neutro. Quod mihi ex uersibus Homeri, quos ille in ore. solebat habere uidetur sensisse, τοῖος γὰρ νοός ἐστι ἐν τυχθονίᾳ πᾶσι, ἀπὸ τοῦ οἶον ἐστὶ ἡμῶς ἀγνοῖ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε. hos uersus ita transtulit Cicero. Tales sunt hominum mentes qualis pater ipse. Iuppiter auctiferas cum lustrat lumine terras. Et hoc quotidie in nobis uidemus qui mane aliud sentimus quam pridie: aliud post cibum, quam ante cibum. Euripides Atheniensis tantæ autoritatis Poëta, ut singula eius uerba singulas sententias existimauerit esse Cicero, dicere solebat, τίς οἶδ'ε ἢ τὸ ζῆν μὲν ἐστὶ λεῖτερον τὸ λεῖτερον θάνατον ἢ ζῆν, id est, quis nouit an uiuere quidem sit mori, mori aut uiuere? Sive igitur corruptione sensuum, siue infania, siue stultitia, siue alia quauis passione decipi Mathematicus potest: cur affirmem illum esse alijs ueriores? præterea etiamsi concedamus scientias esse ueras, tamen quotidie uidemus astrologum dicere mendacium. nam sæpe cum prædixerit serenitatem futuram, sunt imbres: cum imbres præsagierit, serenitas ilico apparet. Euclides Megaren-
quem

dulcia pro amaris: at rationibus demonstrabo. Ne labores, ne id quod
 iam à me in quendam Veronensem nouitium doctorem factitatum
 est, cogar nunc efficere. Volo hic uobis uiri Excellentissimi postquam
 me attentè auditis narrare quandam in me fallaciam cuiusdam Dia-
 lectici: quam callido & uastro functus ingenio euitaui. Cum enim
 essem Forliui apud illustrem & magnanimū Principem Pinum Or-
 delaphum Sinibaldi filij eius præceptor, eo tempore uenerat quidam
 Veronensis artium liberalium doctor uisendi fratris gratia, qui Prin-
 cipis erat cubicularius. Et cum ille apud Principem præfisset unum
 cum alijs nobilibus uiris, & ego mense Principali astarem, forte
 fortuna donatus fuit Principi scorpio quidam, uocant plebeij bali-
 stam, qua sagitte iaciuntur. habebat aut scorpio ille arcum partim
 ferreum, partim ligneum: super quo arcu orta est disputatio, quare
 ex duplici materia factus esset. Et cum ille nouicius Doctor Latine
 quedam diceret ex Aristotelis sententia, omnes astantes in me oculos
 conuerterant tanquam in eum, qui essem illi responsurus: nam
 tunc non aderant Forliuienses magistri & Iureconsulti, qui alias
 sodales principis esse soliti erant. Et cum ille loqui desisset, ego illius
 uerba laudaui & Aristotelis sententiam: uerum dixi illum tantum
 hominē potuisse errare. & illa quæ dixerat uideri potius quam
 Ille Doctor audes ne inquit Aristotelem reprobari
 quam Aristotelem, sed & prima Philosophia
 mata. Et ille quodammodo indignatus fuit
 Ecce propono tibi hoc, Quodammodo
 dubito, inquam. contra si dubitares
 dubitas. Ego dubito an dubites
 bitas an dubites: ergo
 tem ne: & si ille his
 haberet irretitum
 me alia uia. Pro
 derem, Loc

bic loquitur: & dicit se nescire, an loquatur. Ego nescio, inquam, si
nesciam me loqui. Contra, tu nescis te nescire loqui: ergo aliquid ne-
scis. Ego nescio, an nesciam nescire me loqui: & ille indignationis
plenus dixit, Contra negantes principia non est disputandum. Et hoc
est, dixi, quod cupio, ne tecum disputes. quoniam sic principia tua
demonstrare non poteris. Et sic soluta controuersia ad alios sermo-
nes transiuimus lætiores. Videtis ergo uiri Ornatissimi, quam diffici-
le sit uerum reperire. Atqui negant sensus & dicunt se nescire, an
ignis calidus sit nec ne. in ignem ponedi essent & rogandi quid sen-
tirent. Vah uis cogere me ut fateri, quod ratione deberes. de Philo-
sopho uis fieri tortor & carnifex. Fuerunt tamen Academici Philo-
sophi magno in pretio, qui dicebant nihil posse affirmari. Fuerunt
Pyrrhonici, & alij multi qui ne hoc quidem affirmabant. Solebat
Pyrrho dicere, οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τὸδε ἢ ἐκείως ἢ οὐδὲν
τεῷς, id est, nō magis sic se habet hoc quam illo modo aut quam
neutro. Quod mihi ex uersibus Homeri, quos ille in ore solebat ha-
bere uidetur sensisse; τοίος γὰρ νοός ἐστι περικυβία μανθ' ὡς αὖτ'
ἀγνοεῖ· ἤμαρ ἀγνοεῖ πατρὸς ἀνδράων τε θεῶν τε. hos uersus
transposuit Cicero. Tales sunt hominum mentes: qualis pater ipse
fuerat, talis transferas etiam iustat lumine terras. Et hoc quotidie in no-
bis agitur. Non enim scimus quā pridē aliud post cibum;
non quā pridē aliud post somnum; non quā pridē aliud post auroris
lumen; non quā pridē aliud post nocturnū silentium esse Cicero, di-
xit. Sed quā pridē aliud post cibum; non quā pridē aliud post somnum;
non quā pridē aliud post auroris lumen; non quā pridē aliud post nocturnū
silentium esse Cicero, dixit. Sed quā pridē aliud post cibum; non quā
pridē aliud post somnum; non quā pridē aliud post auroris lumen; non
quā pridē aliud post nocturnū silentium esse Cicero, dixit.

metu: quo affectio ueritas corrumpitur. quam ob rem bene Boëthium
 Philosophia admonuit, Tu quoq; si uis lumine claro cernere uerum,
 Tramite recto, carpere callem, gaudia pelle, pelle timorē, spemq; fu-
 gato, Nec dolor adsit, nubila mēs est, uinctaq; frenis Hæc ubi regnat.
 Animus item plerunque corporis morbo colliditur, quod ubi acci-
 dit falsæ rerum species ita læsis apparent, ut Aiaci mastigophoro:
 qui uerberans exercitus armenta, Agamemnonem & Vlyxem uer-
 berare credebat: ut Orestæ matricidæ, qui amatam facibus matrem
 & serpentibus atris uidere uidebatur: ut cuidam Argiuo nobili uiro
 accidisse refert Horatius, qui se credebat. m. a. t. Vt reliquis phre-
 neticis & hydrophonis usu uenire solet: Sunt autem quinque res
 numero, quibus animus, ut Aristoteles ait, uerū perspicere potest.
 Scientia, ars, prudentia, sapientia, intellectus. Exstimatione enim
 & opinione falli contingit. Scientia autem si accipimus, quando ali-
 quid scimus aliter se habere non potest, aut si quid per demonstratio-
 nem acquisiuimus. Verum est igitur, ignem esse calidum, & ni-
 uem frigidam, & hominem animal rationale, & alia huiusmodi.
 Arte scimus edificare, facere uersum, citharizare: & arte uer-
 ram & falsam symmetriam, uerum & falsum uersum, ueram &
 falsam uocem, & alia id genus deprendimus. Prudentia sanum
 consilium à malo discernimus, & non solum nobis priuatim que
 bona utilia cognoscimus: sed & generatim ad totius uitæ stan-
 tum bene disponendum pertinentia. Et quemadmodum ars in fa-
 ciendo est atque consistit: ita in agendo prudentia. Qui uero in ali-
 qua arte sunt excellentissimi, hos sapientes uocamus: & sapientiam,
 uirtutē artis dicimus. ut Phidiā, ut Polycletū, Anaxagoramq; & Tha-
 lem sapientes uocamus, quod eximia quedam & diuina & diffici-
 lia scientes, propria commoda contempserūt ac ignorauerunt. Intel-
 lectus est primorum & extremorum terminorum cognitio, hoc est
 uniuersalium & singularium, ex quibus demonstrationes fieri mani-
 festum est atq; perspicuū. Ex his igitur quinq; rebus illa rerū pulcher-
 rima

vinda ueritas oritur, quæ ingeniorū seu liberorum propria uirtus est
 & ornamentū. unde & ingenue uerum fateri dicemus, sicut seruo-
 rum & uilium mancipiorū propriū uitium & innatum dicitur esse,
 mendaciū. Quare bene Pindarus Thebanus Poëta Lyricus alithian,
 hoc est, ueritatē Iouis filiā illo uersiculo dixit, *ὅς θύγατρες ἀλθυσίας*
διός. O manes Pindarici, ô lyre, ô Musæ Thebana, ego uos ob hoc
 dictum non queo satis laudare ac admirari. quoniam ueritatem Iouis
 filiā cum dixeritis, de nostro uero Deo & uero homine, qui dici-
 tur & colitur Christus prædixisse uidemini. qui suis discipulis san-
 ctissimum illud dictum pronunciauit, Ego sum uia ueritas & uita,
 hanc ueritatem qui amant colunt & seruant, Christū amant, colunt,
 & seruant, & philabetes & Christophori dicuntur. qui uero negāt,
 lacerant, oppugnant: Christum negant, lacerant, oppugnant. Magi-
 stri & præceptores ueritatis hoc anno uolumus esse, & profite-
 mur, & ad eam discendam omnes homines inuitamus atque cohō-
 tamur: ut amandemus aliquando fabulas, explodamus nugas, re-
 pellamus offuscias, & aliquādo aliquid scire studeamus. quoniam
 Philosophorum sententia nihil sciri, nisi quod uerum sit potest.
 Et si quid certi, si quid ueri haberi aut intelligi potest in scientijs
 humanis: in Aristotele ueritatis Philosopho habetur, ut intelligitur.
 Aristoteles enim omnium ante se Philosophorum errores patefecit,
 & ueris rationibus reprobauit, omnibus amicis, omnibus præcepto-
 ribus ueritatē præponens, sua etiam scripta si opus fuisset pro de-
 fensione ueritatis impugnaturus. Cæterū hic aliquis uesterū mihi for-
 tasse obijciat, Vide quid asseueres, quid profitearis Codre nam illud
 à Propheta dictum esse non nescis, Ego dixi in stupore meo omnis
 homo mendax. Si ita est, uide ne tu quoque cum tuo Aristotele men-
 daces esse reperiāmini. Dictum Prophete uerissimum quidem est,
 sed non ab omnibus fortasse intellectū, quod antequam exponamus,
 quomodo à sophistis reprehēdatur, uideamus. Si enim inquit omnis
 homo mendax: homo aut etiā David, mendax erit etiā ipse, si aut men-
 dax, non

dax, non credendum ei, de quibus enunciat. Sermonem autem illius non
 liero, nec existente omni homine mendace, condemnabimus etiam
 prophetam mendacij crimine, qui dicat scilicet omnem hominem men-
 dacem esse, cum non sit. Si autem non mentitur, credemus ei de quibus
 affirmat: credentes autem rursus, in incredulitatis necessitatem com-
 pellimur. Quare si quidem uerum dicit Dauid, sermonem suum sol-
 uit, cum sit homo & non mentiat: si autem mentitur in eo dicto illi
 non est credendum. Sed hec uerba ludentium sunt, & in expertis se
 ostentantium. hoc autem aliqui periti sic soluunt: omnem hominem
 dicentes mendacem esse potestate, sicut omnem hominem risibilem,
 quamuis non rideat, hoc est natum ut ridere possit. quod Græci *νεφε-
 κότε* dicunt. sed hoc frigidolum est. Vos autem Psalmorum Latinos ex-
 positores uidebitis: ego Basilij Magni sententiam uobis aperiam.
 Homines dicuntur à Theologis ij qui ab humanis adhuc passionibus
 detinentur, quales nos sumus, dum nihil diuini, nihil excelsi sapimus.
 Qui uero iam sublimior carnalibus (ut hoc uocabulo utar) passioni-
 bus factus est, & per mentis perfectionem in Angelorum numerum tran-
 siuit: hic cum de hominibus differit, se ipsum excipit, & à reliquis se
 tuncit. Propheta igitur plus ab homine habens uerissime pronuncia-
 uit, Omnis homo mendax. Audiant ergo prauis homines nihil coele-
 stium, nihil diuinorum sapientes, sed carnis passionibus dediti: Liui-
 di, superbi, auari, iracundi, gulones, libidinosi, male semper cogi-
 tantes, maledici, sycophantæ. hi semper in tenebris, in mendacijs, in
 fraudibus uersabuntur & errabunt: nulla fides, nulla uirtus, nullum
 iusiurandum, nullus dei metus, nulla religio in illis erit, aut exercebi-
 tur. O animæ in terris curuæ, o animæ cœlestium inanes, o animæ ui-
 tijs decoloratæ, post mortem pœnas dabitis perfidiæ ignauiae & cun-
 ctiorum scelerum, quæ in hac luce prociua uita & pertinax erubuit
 confiteri. Vah Codrus ex Oratore factus est morum censor & uitio-
 rum castigato. hoc non placet: nec personæ, nec tempori, nec loco
 conuenit. Recte admonetis, ad rem redeo. Si omnis homo mendax,

& tu, & Aristoteles tuus mēdāces estis. quid certi respondeam, non habeo. Videmur sane mendaces esse posse, quoniam in his humanis scientijs & rebus ueritas latet: si quid tamen ueri aut certi percipi potest, ut iam antedictum est, ab Aristotele perceptum & posteris traditum est atq; mandatum. Sed uertere mātellum hoc loco libet, & cum Propheta bene sentiente sentire, cum uideam nullum esse hominem aut fuisse, qui ut homo non deceptus fuerit & errauerit. quod in omnibus artibus & disciplinis apertè uidere licet, quæ omnes fere constant rebus dubijs & opinionibus, nulla prorsus apparente demonstratione. Grāmatici nīhil demonstrant, solis nituntur autoritatibus, quæ tam uariæ atq; discordes interdū sunt, ut necesse sit earum aliquas esse mendaces. Dialectici demonstrare quidem conantur, sed infinitis impredientibus ambiguis & equiuocis id non possunt. altercando enim nimium inter se ueritatem amittunt. In physis disciplinis, quot ueritates sententiarum, quot opiniones de rerum principijs, de cœlo & mundo, de cometis, de motu, de anima, de uentis, de uocibus & alijs id genus plurimis. In Ethicis idem uidemus, de uirtutibus, de moribus, de legibus non omnes idē sentiunt. In legum interpretationibus, quot Dij boni, opiniones: quot certe homines, tot sententiæ. hic absoluit, ille condemnat, tertius ampliat. Bene ergo dicere possumus cum Propheta, Omnis homo mendax. Medicina uero cur totiens innouata, totiens mutata est? cur methodici utuperant empiricos, & empirici methodicos: nisi quia ueritas latet? hic transeo Poëtas mēdaciorum parentes hic, Quicquid Græcia mendax audet in historia. Vultis ne hæc exemplis demonstrari? Appion Grāmaticus, qui sub C. Cæsare tota circumlatus est Græcia, & in nomen Homeri ab omnibus ciuitatibus adoptatus, ut autor est Seneca, aiebat: Homerum duas literas in primo uersu posuisse ex industria, librorum suorum numerū continentes. nam cum μ. xviij. dixisset quadraginta octo libros, qui ex μ. & x. colliguntur, significauerat. quasi Homerus ipse & non alius eam librorum diuisionem

nem & numerum constituisse. O ridiculum mendacium. Didymus Grammaticus quatuor milia librorum scripsit. ô quot, & quanta mendacia par est in illis fuisse. Pythagoras Samius, quem pro diu homine uenerata est Antiquitas, dicebat quaternarium numerum ad perfectionem animæ pertinere, & eum inter arcana uenerabatur, & per eum iurare solitus erat. *οὐ μὲν γὰρ ἀμετέστα Ἰουῶν ἀγαθόν οὐτ' αὖτε τετρακτὴν ἀνέσχετο φύσεως*, id est, Per q nostræ animæ numerum dedit ipse quaternum. Nonne hoc absurdissimum & mendacissimum est affirmare animam rem diuinam perfici à re insensata ac inanima? Pythagorici quoque asserebant nomina propria certam habere numerorum summam ex literis ex quibus constabant, & si duo in pugna collata essent, palmam illi fauere, quod maiorem habuisset summam. Exempli causa dicebant Patroclum nouem confici literis, quarum summa octingentos sexaginta unum colligebat, ideo fuisse ab Hectore interfectum, quod Hector quinq; literis quibus constabat: MCCXXV. comprehendebat maiorem Patrocli summa. Eadem ratione Hectorem ab Achille superatum, quoniam Achillei numeri summa maior Hectoris fuisset, CCLXX. colligere deprehenditur. O mendacium latissimum. nam si ita fuisset Achilles, Parim quoq; interfecisset, non aut ab illo interfectus fuisset, cum summa Paridis minor sit Achillea. Sed utinam sic esset: nam ego, cui Antonio nomen est, multos Hectoras & multos Achilles superare. meus enim numerus MCCCCXXXI. comprehendit, quocatur. Antonij tametsi per hac uictoria gaudeant, si modo uerum gaudium ex mendacio potest exoriri. Hanc insaniam tetigit Terentianus his uersibus, Et nomina tradunt ita literis peracta, hec ut numeris pluribus illa sint minutis, quandoq; subibunt dubie pericla pugne, maior numerus qua steterit fauere palmam presagia leti minima patere summa: sic & Patroclon Hectora manu perisse, sic Hectora tradunt cecidisse mox Achilli. Refert Plinius Pythagoram inuentis illud quoq; assignari impositiuorum nominum imparens

imparem uocalium numerum clauditates, oculorum uel orbitatem ac
 similes casus dextris asferre partibus, parem laeuis. Quod quā uerum
 sit, uos uideritis. Scripsit Democritus, ut Plinius notauit, Aues quasdā
 esse certis uocalibus, ex quarum auium confuso sanguine gigni ser-
 pentē, quē si quis edisset, linguas autē & colloquia interpretaturū.
 O mēdacium ingens: quasi aues colloquia inter se habeāt, id me cre-
 diturum credidisti? Hippocrates summus medicus cum memoriae
 mandauit aphorismū, γυνὴ οὐ ποδαγρίζει ἢ μὴ τὰ λεῖλα μὲν
 αὐτῇ ἐκλείπει, id est, mulier nō podagrizat, nisi mēstrua ei defe-
 cerint. Nunc quaedam foeminae, quibus etiam mēstrua fluunt, poda-
 gras patiuntur. O foeminarum lasciuia, o foeminarum intemperātia,
 quae tantum uirū mendacium dicere coēgit. Apud Herodotū patrē
 historiae, & apud Theopompū, ut notauit Cicero, multae sunt fabulae.
 Herodotus semen Aethiopum dixit esse nigrum. errorem hunc ma-
 nifestarium correxit Aristoteles: omne semen album esse demon-
 strās. quare etiam à Poētis fictum esse, Venerē natam ē spuma quae
 alba scilicet est, & cernitur. Cornelius Tacitus Christianos dixit
 caput asininum adorare. O turpe mendacium & maleuola lingua
 effutitum: o historiam cloaca dignam, quae uerum & uiuum Deum
 adorantes sic ausa est infamare. Hic praetereo multorum aliorum
 mendacia, quae longum nimis enarrare, ut concludamus cum Pro-
 pheta: Omnis homo mendax. Atqui insurgent Mathematici, dicentq;
 artes & scientias suas esse certitudinis & ueritatis plenas & Geo-
 metram falsum non supponere. Ne quis dubitat triangulū planum
 habere tres angulos aequales duobus rectis & decem, & decem
 iunctos numeros efficere uiginti? Ego dubito. An sensibus uis repug-
 naret? Cur non? cum ab illis omnes ferē uideam decipi ac infatua-
 ri. Astrologi demonstrant solem esse multis partibus terra maiorem,
 at mihi bipedalis uidetur. Vidco in aqua rectum inflexū, at tu rectum
 esse dicis. Collum columbae uno situ unum ostendit colorem, alium
 alio. Nonne supra ostendi, amara interdum sentiri pro dulcibus, &

dulcia pro amaris: at rationibus demonstrabo. Ne labores, ne id quod iam à me in quendam Veronensem nomicium doctorem factitatum est, cogar nunc efficere. Volo hic uobis uiri Excellentissimi postquam me attentè auditis narrare quandam in me fallaciam cuiusdam Dialectici: quam callido & uastro functus ingenio euitaui. Cum enim essem Forliui apud illustrem & magnanimum Principem Pinum Ordelaphum Sinibaldi filij eius præceptor, eo tempore uenerat quidam Veronensis artium liberalium doctor uisendi fratris gratia, qui Principis erat cubicularius. Et cum ille apud Principem præfisset una cum alijs nobilibus uiris, & ego mense Principali astarem, forte fortuna donatus fuit Principi scorpio quidam, uocant plebeij balistam, qua sagittæ iaciuntur. habebat aut scorpio ille arcum partim ferreum, partim ligneum: super quo arcu orta est disputatio, quare ex duplici materia factus esset. Et cum ille nouicius Doctor Latine quedam diceret ex Aristotelis sententia, omnes astantes in me oculos conuerterant tanquam in eum, qui essem illi responsurus. nam tunc non aderant Forliuenses magistri & iureconfulti, qui alias sodales principis esse soliti erant. Et cum ille loqui desisset, ego illius uerba laudaui & Aristotelis sententiam: uerum dixi illum tanquam hominè potuisse errare: & illa quæ dixerat uideri potius quam esse. Ille Doctor audes ne inquit Aristotelem reprobare? Non tantum inquam Aristotelem, sed & prima Philosophiæ principia atq; axiomata. Et ille quodammodo indignatus facile inquit, tibi ostendam. Ecce propono tibi hoc, Quodcumq; dicitur, aut est, aut non est. Ego dubito, inquam. contrà tu dubitas hanc propositionem: ergo aliquid dubitas. Ego dubito an dubitem, hanc propositionem. Contrà, tu dubitas an dubites: ergo aliquid dubitas. Ego dubito an dubitem, dubitem ne: & si ille bis dubitare dicebat, ego ter repeteâ, ne Codrum haberet irretiitum. Et ille uidens hoc sibi non succedere aggressus est me alia uia. Propono tibi hoc, Tu loqueris. expe ctabat ille ut responderem. Loquor. at ego dixi: nescio. ille clamabundus, audite, inquit, hic lo-

hic toquitur: & dicit se nescire, an loquatur. Ego nescio, inquam, si nesciam me loqui. Contra, tu nescis te nescire loqui: ergo aliquid nescis. Ego nescio, an nesciam nescire me loqui: & ille indignationis plenus dixit, Contra negantes principia non est disputandum. Et hoc est, dixi, quod cupio, ne mecum disputes: quoniam sic principia tua demonstrare non poteris. Et sic soluta controuersia ad alios sermones transiuimus latiores. Videtis ergo uiri Ornatissimi, quam difficile sit uerum reperire. Atqui negant sensus & dicunt se nescire, an ignis calidus sit nec ne, in ignem ponēdi essent & rogandi quid sentirent. Vah uis cogere me ut fateri, quod ratione deberes. de Philo-
sopho uis fieri tortor & carnifex. Fuerunt tamen Academici Philo-
sophi magno in pretio, qui dicebant nihil posse affirmari. Fuerunt Pyrrhonicī, & alij multi qui ne hoc quidem affirmabant. Solebat Pyrrho dicere, οὐ μᾶλλον οὐτως ἔχει τὸδε ἢ ἐκείως ἢ οὐδὲ τῆς, id est, nō magis sic se habet hoc quam illo modo aut quam neutro. Quod mihi ex uersibus Homeri, quos ille in ore solebat habere uidetur sensisse, τοῖος γὰρ νοός ἐστι ἐπιχθονία μὲν ἀνθρώπων οἷον ἐπὶ ἡμᾶς ἀγνοῖ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε. hos uersus ita transtulit Cicero. Tales sunt hominum mentes qualis pater ipse Iuppiter auctiferas cum lustrat lumine terras. Et hoc quotidie in nobis uidemus qui mane aliud sentimus quam pridie: aliud post cibum, quam ante cibum. Euripides Atheniensis tantæ autoritatis Poëta, ut singula eius uerba singulas sententias existimauerit esse Cicero, dicere solebat, τίς οἶδ'ε ἢ τὸ ζῆν μὲν ἐστὶ λᾶτ'θανεῖν τὸ λᾶτ' θανεῖν ἢ ζῆν, id est, quis nouit an uiuere quidem sit mori, mori aut uiuere? Siue igitur corruptione sensuum, siue insania, siue stultitia, siue alia quauis passione decipi Mathematicus potest: cur affirmem illum esse alijs ueriores? præterea etiam si concedamus scientias esse ueras, tamen quotidie uidemus Astrologum dicere mendacium. nam sepe cum prædixerit serenitatem futuram, sunt imbres: cum imbres præfagierit, serenitas ilico apparet. Euclides Megarensis,

quem isti principem habent in Geometria in definitione numeri pariter par errauit. dicit enim in Elementorum libro 9. ὁ ἀρτίος ἀρτίος ἐστὶν ὁ ὑπὸ τοῦ ἀρτίου ἀριθμοῦ μετρουμένος κατὰ ἀρτίον ἀριθμόν, id est, pariter par numerus est, qui à pari numero mensuratus est per parem numerū, si enim ita esset & pares tantum, & non pariter pares, pariter pares inuenirentur, sicut. 24. non est pariter par: quia usq; ad monada diuidi non potest, quod ratio exigit. Diuiditur enim primo in. 12. & 12. deinde in sex & sex. Postremo in tria & tria: sed secundum Euclidem potest esse pariter par, nam potest per quatuor & sex, qui pares numeri sunt diuidi. nam quater sex efficiunt 24. ergo omnis homo mendax. Hic omitto Magorum mendacia, que totum mundum superstitionibus repleuerunt, hic Chaldeorum falsa promissa & Pompeio & Crasso & Cesari, neminem scilicet eorum nisi in senectute, nisi domi, nisi cum claritate moriturum: cum tamen quisque illorum male perierit. Verum iam omitamus scriptores. & antiquos Philosophos, quorum etiam mendacijs plurimum debemus. Nobis enim quantum in illis fuit, profuerunt, aut prodesse uoluerunt. Veniamus ad nos. Nos quoque mendaces sumus: & si forte uera dicimus, non deest calumniator, qui ueritatem non sinat elucere. & ut hoc quoque exemplo cognoscatis dicam de me. Si oratione mea, seu uersu laudem aliquem primarium uirum, uel primarij filium, dicamq; illum antiqua stirpe natum, bene educatum, bene instructum, & literis & armis pollere, ingenio & memoria ualere, religione Numam, pietate Aeneam, clementia Iulium Cæsarem, liberalitate Lucullum, magnanimitate & felicitate Augustum, iusticia Traianum equiparare, & ad summā omnibus uirtutibus reueriū esse cōmemorē, dicet calūniator: Codrus nō ex uero loquitur, sed huic Principi blanditur, aut quod ab eo aliquo beneficio affectus est, aut quod se magnum quiddam sperat impetraturū. Ecce ueritas damnatur. Si quem uero ex his Iureconsultis, aut Medicis, aut

Philos

Philosophis prudentissimis extollam, dicamq; hunc esse alterum Vlpianū iure & equi scientissimum: illum alterū Hippocratem, qui mortuos arte sua possit suscitare: alium maiorem Aristotelem & omnibus Philosophis alijs, insurget calumniator & insusurrabit: Quam noticiam legum aut medicinæ aut Philosophiæ habet. Comdrus, ut hos laudare possit: mentitur sanè, sed ut eos homines sibi consiliaret, propterea laudauit. Descendamus ad alios. Si laudem Poëtam aliquem aut Oratorem, referamq; illum anima Homeri & Maronis constare: hunc Demosthene & Cicerone facundiorcm: statim me carpet calumniator, dicetq; hos à me laudatos esse metu, ne scilicet ab illis oratione aliqua uituperer, aut spe ut scilicet ab illis parè uicem consequar. ecce ueritas opprimitur. Item si quem mei nominis & status collaudè, utpote Pædagogū aut triuiale magistrum, & prædicem illum in promptu habere Donatum, Seruium, Priscianum & idoneum ualde liberis erudiendis, sine uitijs, sine rubigine aliqua: clamabit calumniator & in hoc inquit, mentitur Comdrus. Nōne hunc pædagogum nouimus uix intelligere an h litera sit an non. hic quoque ueritas reprehenditur. Præterea si adolefcentem aliquem formosum carmine meo celebrem, præponamq; omnibus equalibus, dicamque illum esse alterum Narcissum: alterum Hyacinthum honestate & moribus & ingenio singularem, quamprimū calumniator uociferabitur, habeo te Codre, scimus quo pede claudicant poëtæ. Cur deformem aliquem non laudasti: En hic ueritas infamatur. Postremo si quem admirer pictorem, dicamque illum *συνωραξία*, & ea quam Græci monochromaton uocant plurimum ualere, omnem symmetriam, omnia cataglyphacallere, & in summa uiuos illum uultus effingere, nec hoc sine calumniator intactum: sed statim susurrabit Codrum idcirco pictorem laudasse, ut ab eo qualis est in tabula aliquam exprimatursine pretio & sine munere. Contra si reprehenderè, uituperarem, infestarem aliquem ignorantem, rubiginosum, scelestū, & omnium uitiorum

uitiorum parentem, non hic quoque calumniator quiesceret: uerum in odio & maleuolentia in illum hæc effudisse disseminaret. Videtis ergo quam difficile sit uera dicere: & si quid dixerit, quæ præsto sint mendaces quæcumque bene dicta sint obturbantes. Quid quod non uiri tamini, sed & foeminae mendaces sunt? omitto matronas potentes. Ancilla tua quæ ab artocopo, id est, pistore subagitur. nonne mendax est? Solent artocopi, id est, furnarij ante lucem exurgere, & familias ad faciendum panem excitare. Et cum ancilla ianuam aperit, ut asserem à furnario latum accipiat, furnarius ingreditur, & illam opprimit. materfamilias ancillam de mora percunctatur: illa respondet se nudis pedibus cucurrisse ad ianuam, & à spina in pede lesam fuisse. sed fuit alia spina. Ecce mentitur ancilla. Rusticæ foeminae sunt ne mendaces: mendaces certe. Quædam rustici uxor uolens maritum amandare, ut sacerdotem ruralem quem amabat intrmitteret, ueniente uestpera bouem è stabulo dissoluit, & in pascua longinqua relegauit, maritoque ut bouem quæreret, persuasit: quod dum ille exqueretur, interea bonus adulter bis aut ter rustici uxorem subegit, & re patrata discessit. rediens rusticus boue reperto adhæsit uxori, & inter foeminium tetigit, reperitque irroratum, admiratus rogauit uxorem, cur cunnus roratus? & illa respondit, amisso de boue plorant. rusticus ille fatuus credidit, & subinde cum coiret, uestigam sentit latiore. adulter enim fuerat satis bene peculiatus. & rogans uxorem dixit, largior est solita: & illa respondit, ridet de boue reperto. Intelligitis ergo quemadmodum foeminae rusticæ mentiuntur. Atque hoc loco ueritas non odiosa tantum, sed damnosa fuisset. Vtile igitur interdum est mentiri, utile forsitan præcipue apud Dynastas, id est, potentes, qui si uitiosi aut morbosi fuerint de se uera audire non tolerant. Interdum tamen potentes offendit occultata ueritas, ut Geloni Syracusanorum Regi contingit: huic spiritus oris male olebat, & hoc cum multo tempore latuerat nemine audente regem reprehendere, donec quædam foemina peregrina cum quæ ipse forte coibat, ausa

iusta est morbum illum patefacere. Rex uxori ea de causa iratus est,
 illa ueniam orauit dicens se, quoniam nunquam alteri uiro coniun-
 cta fuisset seu collocuta, putasse omnes uiros talem spiritum respira-
 re. Hic de mendacijs summi Pontificis, de mendacijs Cardinalium
 uirorum, Episcoporum, Protonotariorum, Canonicorum, Abbatium,
 Monachorum & aliorum religiosorum dicendum esset. Item de men-
 dacijs Regum, Imperatorum, Principum, Notariorum, mercatorum
 & omnium opificum differendum. Sed nimis longum sermonem fa-
 cerem, & iam fessi sumus: ego dicendo, uos audiendo. Præterea quæ-
 dam pauca restant de Aristotele dicenda, ne tantum Philosophum
 parte sua fraudemus. Summam igitur summarum colligamus, dica-
 musque ueritatem esse rem pulcherrimam, & omni laude dignam, &
 soli Deo & spiritibus eius sanctis notam & intellectam: in homini-
 bus uero raram esse & repertu difficilem, & multos uel ignorantia
 uel sensuum corruptione uel uoluptate, fortasse etiam utilitate men-
 tiri. Inter autem scriptores rerum humanarum Aristotelem extitisse uirum
 maxime ueritatis amatorem & eius exhibendæ autorem prom-
 ptissimum. de quo hæc summam uolo uos non ignorare, illum fuisse non
 tantum Philosophum, ut uulgius hodie semidoctum appellat, id est,
 Physicum uel Ethicum uirum, sed Philosophum consummatissimum, id
 est, Oratorem, Poëtam, Iurisperitum, Medicum, & totius naturæ
 rerum scientissimum. quod ostendunt, tam uaria, tam copiosa, tam
 multa illius de omni re composita uolumina: quorum pars extat, ple-
 raque desiderantur. Non mirum igitur si Philippus Macedoniæ Rex
 illum filij sui Alexandri uoluit esse præceptorem, sperans illum à
 tanto Philosopho educatum & eruditum, se & imperio suo fore dig-
 num: & sanè spes eum non sefellit, quoniam præceptoris doctrina
 tantus quantus postea fuit Alexander, euasit. O fortunatum ado-
 lescentem, qui tantum sortitus fuerit præceptorem: & o fortuna-
 tum quoque præceptorem, cui tantum contigerit habere discipulum.
 Solent enim præceptores honestare discipulos, & discipuli præcep-

X ptores

dāx, non credendum ei, de quibus enunciat. Sermone autem illius non
 liero, nec existente omni homine mendace, condemnabimus etiam
 prophetam mendacij crimine, qui dicat scilicet omnem hominem men-
 dacem esse, cum non sit. Si autem non mentitur, credemus ei de quibus
 affirmat: credentes autem rursus, in incredulitatis necessitatem com-
 pellimur. Quare si quidem uerum dicit Dauid, sermonem suum sol-
 uit, cum sit homo & non mentiatur: si autem mentitur in eo dicto illi
 non est credendum. Sed hec uerba ludentium sunt, & inexpertis se
 ostentantium. hoc autem aliqui periti sic soluunt: omnem hominem
 dicentes mendacem esse potestate, sicut omnem hominem risibilem,
 quamuis non rideat, hoc est natum ut ridere possit. quod Græci *κατα-
 κριτα* dicunt. sed hoc frigidolum est. Vos autem Psalmorum Latinos ex-
 positores uidebitis: ego Basilij Magni sententiam uobis aperiam.
 Homines dicuntur à Theologis ij qui ab humanis adhuc passionibus
 detinentur, quales nos sumus, dum nihil diuini, nihil excelsi sapimus.
 Qui uero iam sublimior carnalibus (ut hoc uocabulo utar) passioni-
 bus factus est, & per mentis perfectionem in Angelorum numerum tran-
 siuit: hic cum de hominibus differit, seipsum excipit, & à reliquis se
 tungit. Propheta igitur plus ab homine habens uerissime pronuncia-
 uit, Omnis homo mendax. Audiant ergo prauī homines nihil cœle-
 stium, nihil diuinorum sapientes, sed carnis passionibus dediti: Liui-
 di, superbi, auari, iracundi, gulones, libidinosi, male semper cogita-
 ntes, maledici, sycophantæ. hi semper in tenebris, in mendacijs, in
 fraudibus uersabuntur & errabunt: nulla fides, nulla uirtus, nullum
 iusurandum, nullus dei metus, nulla religio in illis erit, aut exercebi-
 tur. O animæ in terris curuæ, o animæ cœlestium inanes, o animæ ui-
 tij decoloratæ, post mortem pœnas dabitis perfidiæ ignauie & cun-
 ctorum scelorum, quæ in hac luce prope uita & pertinax erubuit
 confiteri. Vah Codrus ex Oratore factus est morum censor & uitio-
 rum castigator. hoc non placet: nec personæ, nec temporis, nec loco
 conuenit. Recte admonetis, ad rem redeo. Si omnis homo mendax,

&

Et tu, O Aristoteles tuus mēdāces estis. quid certi respondeam, non habeo. Videmur sane mendaces esse posse, quoniam in his humanis scientijs & rebus ueritas latet: si quid tamen ueri aut certi percipi potest, ut iam ante dictum est, ab Aristotele perceptum & posteris traditum est atq; mandatum. Sed uertere mātellum hoc loco libet, & cum Propheta bene sentiente sentire, cum uideam nullum esse hominem aut fuisse, qui ut homo non deceptus fuerit & errauerit. quod in omnibus artibus & disciplinis aperte uidere licet, quæ omnes fere constant rebus dubijs & opinionibus, nulla prorsus apparente demonstratione. Grāmatici nihil demonstrant, solis nituntur autoritatibus, quæ tam uariæ atq; discordes interdū sunt, ut necesse sit earum aliquas esse mendaces. Dialectici demonstrare quidem conantur, sed infinitis impredientibus ambiguis & æquiuocis id non possunt. altercando enim nimium inter se ueritatem amittunt. In phisicis disciplinis, quot ueritates sententiarum, quot opiniones de rerum principijs, de cœlo & mundo, de cometis, de motu, de anima, de uentis, de uocibus & alijs id genus plurimis. In Ethicis idem uidemus, de uirtutibus, de moribus, de legibus non omnes idem sentiunt. In legum interpretationibus, quot Dij boni, opiniones: quot certe homines, tot sententiæ. hic absoluit, ille condemnat, tertius ampliat. Bene ergo dicere possumus cum Propheta, Omnis homo mendax. Medicina uero cur totiens innouata, totiens mutata est? cur methodici tituperant empiricos, & empirici methodicos: nisi quia ueritas latet? hic transeo Poëtas mēdaciorum parentes hic, Quicquid Græcia mendax audet in historia. Vultis ne hæc exemplis demonstrari? Appion Grāmaticus, qui sub C. Cæsare tota circumlatus est Græcia, & in nomen Homeri ab omnibus ciuitatibus adoptatus, ut autor est Seneca, aiebat: Homerum duas literas in primo uersu posuisse ex industria, librorum suorum numerū continentes. nam cum μ.ννιϛ dixisset quadraginta octo libros, qui ex μ. & ν colliguntur, significauerat. quasi Homerus ipse & non alius eam librorum diuisio-

nem & numerum constituisse. *Oridicū mendacium.* Didymus Grammaticus quatuor milia librorum scripsit. ô quot, & quanta mendacia par est in illis fuisse. Pythagoras Samius, quem pro diuino homine uenerata est Antiquitas, dicebat quaternarium numerū ad perfectionē animæ pertinere, & eum inter arcana uenerabatur, & per cūiurare solitus erat. *ὡς μὲν ἡ ἀμετέρεα ψυχὴ ἀπερὶ δυνάμει τετρακτίνῃ ὡς αὖ ἀνὰ πνεύματος, id est, Per q̄ nostræ animæ numerum dedit ipse quaternum.* Nonne hoc absurdissimum & mendacissimum est affirmare animam rem diuinam perfici à re insensata ac inanima? Pythagorici quòque asserebant nomina propria certam habere numerorum summam ex literis ex quibus constabant, & si duo in pugna collata essent, palmā illi fauere, quod maiorem habuisset summam. Exempli causa dicebant Patroclum nouem confici literis, quarum summa octingentos sexaginta unum colligebat, ideo fuisse ab Hectore interfectum, quod Hector quinq; literis qbus constabat: MCCXXV. cōprehendebat maiore Patrocli summa. Eadē ratione Hectorem ab Achille superatum, quoniam Achillei numeri summa maior Hectoris fuisset, CCLXX. colligere deprehenditur. *O mendacium latissimum.* nam si ita fuisset Achilles, Parim quoq; inter fecisset, non autē ab illo interfectus fuisset, cum summa Paridis minor sit Achillea. Sed utinā sic esset: nam ego, cui Antonio nomen est, multos Hectoras & multos Achilles superarē. meus enim numerus MCCCCXXI. cōprehēdit, q̄ uocatur. Antonij tātis per hac uictoria gaudeant, si modo uerum gaudiū ex mendacio potest exoriri. Hanc insaniam tetigit Terentianus his uersibus, Et nomina tradūt ita literis peracta, hæc ut numeris pluribus illa sint minutis, quandoq; subibūt dubie pericla pugne, maior numerus qua steterit fauere palmā præ sagia læti minima patere summa: sic & Patroclon Hectorea manu perisse, sic Hectora tradunt cecidisse mox Achilli. Refert Plinius Pythagoræ inuentis illud quoq; assignari impositiuorum nominum

imparum

imparem uocalium numerum clauditates, oculorum uel orbitatem ac similes casus dextris asferre partibus, parem leuis. Quod quā uerum sit, uos uideritis. Scripsit Democritus, ut Plinius notauit, Aues quas dā esse certis uocalibus, ex quarum auium confuso sanguine gigni serpentē, quē si quis edisset, linguas auū & colloquia interpretaturū. O mēdacium ingens: quasi aues colloquia inter se habeāt, id me crediturum credidisti? Hippocrates summus medicus cum memoriæ mandauit aphorismū, γυνὴ οὐ ποδαγρίζει ἢ μὴ τὰ λεῖλα μὲν νύκτι ἀνδρῶν ἐκλείπει, id est, mulier nō podagrizat, nisi mēstrua ei defecerint. Nunc quedam fœminæ, quibus etiam mēstrua fluunt, podagras patiuntur. O fœminarum lasciuia, o fœminarum intēperātia, quæ tantum uirū mendacium dicere coëgit. Apud Herodotū patrem historiæ, & apud Theopompū, ut notauit Cicero, multe sunt fabulæ. Herodotus semen Aethiopum dixit esse nigrum. errorem hunc manifestarium correxit Aristoteles: omne semen album esse demonstrās. quare etiam à Poētis fictum esse, Venerē natam ē spuma quæ alba scilicet est, & cernitur. Cornelius Tacitus Christianos dixit caput asinum adorare. O turpe mendacium & maleuola lingua effutitum: o historiam cloaca dignam, quæ uerum & uiuum Deum adorantes sic ausa est infamare. Hic prætereo multorum aliorum mendacia, quæ longum nimis enarrare, ut concludamus cum Propheta: Omnis homo mendax. Atqui insurgent Mathematici, dicentq; artes & scientias suas esse certitudinis & ueritatis plenas & Geometram falsum non supponere. Ne quis dubitat triangulū planum habere tres angulos æquales duobus rectis & decem, & decem iunctos numeros efficere uiginti? Ego dubito. An sensibus uis repugnaret? Cur non? cum ab illis omnes ferē uideam decipi ac infatuari. Astrologi demonstrant solem esse multis partibus terræ maiorem, at mihi bipedalis uidetur. Video in aqua rcmm inflexū, at tu rectum esse dicis. Collum columbæ uno situ unum ostendit colorem, alium alio. Nonne suprā ostendi, amara interdum sentiri pro dulcibus, &

dulcia pro amaris: at rationibus demonstrabo. Ne labores, ne id quod iam à me in quendam Veronensem nouitium doctorem factitatum est, cogar nunc efficere. Volo hic uobis uiri Excellentissimi postquam me attentè auditis narrare quandam in me fallaciam cuiusdam Dialectici: quam callido et uastro functus ingenio euitaui. Cum enim essem Forliui apud illustrem et magnanimū Principem Pinum Ordelaphum Sinibaldi filij eius præceptor, eo tempore uenerat quidam Veronensis artium liberalium doctor uisendi fratris gratia, qui Principis erat cubicularius. Et cum ille apud Principem præfisset unum cum alijs nobilibus uiris, et ego mense Principali astarem, forte fortuna donatus fuit Principi scorpio quidam, uocant plebeij balistam, qua sagittæ iaciuntur. habebat aut scorpio ille arcum partim ferreum, partim ligneum: super quo arcu orta est disputatio, quare ex duplici materia factus esset. Et cum ille nouicius Doctor Latine quædam diceret ex Aristotelis sententia, omnes astantes in me oculos conuerterant tanquam in eum, qui essem illi responsurus. nam tunc non aderant Forliuienses magistri et iureconfulti, qui alias sodales principis esse soliti erant. Et cum ille loqui desisset, ego illius uerba laudaui et Aristotelis sententiam: uerum dixi illum tanquam hominē potuisse errare. et illa quæ dixerat uideri potius quam esse. Ille Doctor audes ne inquit Aristotelem reprobare? Non tantum inquam Aristotelem, sed et prima Philosophiæ principia atque axiomata. Et ille quodammodo indignatus facile inquit, tibi ostendam. Ecce propono tibi hoc, Quodcumque dicitur, aut est, aut non est. Ego dubito, inquam. contra tu dubitas hanc propositionem: ergo aliquid dubitas. Ego dubito an dubitem, hanc propositionem. Contra, tu dubitas an dubites: ergo aliquid dubitas. Ego dubito an dubitem, dubitem ne: et si ille bis dubitare dicebat, ego ter repeteā, ne Codrum haberet irretitū. Et ille uidens hoc sibi non succedere aggressus est me alia uia. Propono tibi hoc, Tu loqueris. expe stabat ille ut responderem. Loquor. at ego dixi: nescio. ille clamabundus, audite, inquit, hic lo-

hic toquitur: & dicit se nescire, an loquatur. Ego nescio, inquam, se nesciam me loqui. Contrà, tu nescis te nescire loqui: ergo aliquid nescis. Ego nescio, an nesciam nescire me loqui: & ille indignationis plenus dixit, Contra negantes principia non est disputandum. Et hoc est, dixi, quod cupio, ne mecum disputes. quoniam sic principia tua demonstrare non poteris. Et sic soluta controuersia ad alios sermones transiuimus latiores. Videtis ergo uiri Ornatissimi, quam difficile sit uerum reperire. Atqui negant sensus & dicunt se nescire, an ignis calidus sit nec ne. in ignem ponendi essent & rogandi quid sentirent. Vah uis cogere me ut fateri, quod ratione deberes. de Philo-
sopho uis fieri tortor & carnifex. Fuerunt tamen Academici Philo-
sophi magno in pretio, qui dicebant nihil posse affirmari. Fuerunt Pyrrhonicì, & alij multi qui ne hoc quidem affirmabant. Solebat Pyrrho dicere, οὐ μᾶλλον οὕτως ἐχθρὸν τὸ δὲ ἢ ἐκείνως ἢ οὐδὲ τῆς τῶς, id est, nō magis sic se habet hoc quam illo modo aut quam neutro. Quod mihi ex uersibus Homeri, quos ille in ore solebat habere uidetur sensisse, τοῖος γὰρ νοός ἐστι ἐπὶ χθονία μ' ἀνθρώπων οἷον ἐπὶ ἡμέτερος ἀγνοῖ πάσης ἀνθρώπων τε θεῶν τε. hos uersus ita transtulit Cicero. Tales sunt hominum mentes qualis pater ipse Iuppiter auctiferas cum lustrat lumine terras. Et hoc quotidie in nobis uidemus qui mane aliud sentimus quam pridie: aliud post cibum, quam ante cibum. Euripides Atheniensis tantæ autoritatis Poëta, ut singula eius uerba singulas sententias existimauerit esse Cicero, dicere solebat, τίς οἷδ' ἐν τῷ Ζηνὶ μὲν ἐστὶ λᾶτ' θάνατον τὸ λᾶτ' θάνατον ἢ Ζηνί, id est, quis nouit an uiuere quidem sit mori, mori aut uiuere? Siue igitur corruptione sensuum, siue insania, siue stultitia, siue alia quauis passione decipi Mathematicus potest: cur affirmem illum esse alijs ueriores? præterea etiamsi concedamus scientias esse ueras, tamen quotidie uidemus Astrologum dicere mendacium. nam sæpe cum prædixerit serenitatem futuram, fiunt imbres: cum imbres præsagierit, serenitas ilico apparet. Euclides Megarensis,

quem isti principem habent in Geometria in definitione numeri pariter par errauit. dicit enim in Elementorum libro 9. ὁ ἀρτίαιος ἀρτίος ἀριθμός ἐστιν ὁ ὑπὸ τοῦ ἀρτίου ἀριθμοῦ μετρούμενος κατὰ ἀρτίον ἀριθμόν, id est, pariter par numerus est, qui à pari numero mensuratus est per parem numerū, si enim ita esset & pares tantum, & non pariter pares, pariter pares inuenirentur, sicut. 24. non est pariter par: quia usq; ad monada diuidi non potest, quod ratio exigit. Diuiditur enim primo in. 12. & 12. deinde in sex & sex. Postremo in tria & tria: sed secundum Euclidem potest esse pariter par, nam potest per quatuor & sex, qui pares numeri sunt diuidi. nam quater sex efficiunt 24. ergo omnis homo mendax. Hic omitto Magorum mendacia, que totum mundum superstitionibus repleuerunt, hic Chaldeorum falsa promissa & Pompeio & Crasso & Cesari, neminem scilicet eorum nisi in senectute, nisi domi, nisi cum claritate moriturum: cum tamen quisque illorum male perierit. Verum iam omittamus scriptores, & antiquos Philosophos, quorum etiam mendacijs plurimum debemus. Nobis enim quantum in illis fuit, profuerunt, aut prodesse uoluerunt. Veniamus ad nos. Nos quoque mendaces sumus: & si forte uera dicimus, non deest calumniator, qui ueritatem non sinat elucere. & ut hoc quoque exemplo cognoscatis dicam de me. Si oratione mea, seu uersu laudem aliquem primarium uirum, uel primarij filium, dicamq; illum antiqua stirpe natum, bene educatum, bene instructum, & literis & armis pollere, ingenio & memoria ualere, religione Numam, pictate Aeneam, clementia Iulium Cæsarem, liberalitate Lucullum, magnanimitate & felicitate Augustum, iusticia Traianum equiparare, & ad summā omnibus uirtutibus refectū esse cōmemorē, dicet calūniator: Codrus nō ex uero loquitur, sed huic Principi blanditur, aut quod ab eo aliquo beneficio affectus est, aut quod se magnum quiddam sperat impetraturū. Ecce ueritas damnatur. Si quem uero ex his Iureconsultis, aut Medicis, aut

Philos.

Philosophis prudentissimis extollam, dicamq; hunc esse alterum Vlpianū iure & equi scientissimum: illum alterū Hippocratem, qui mortuos arte sua possit suscitare: alium maiorem Aristotelem & omnibus Philosophis alijs, insurget calumniator & insusurrabit: Quam noticiam legum aut medicinæ aut Philosophiæ habet. Comedrus, ut hos laudare possit: mentitur sanè, sed ut eos homines sibi consiliaret, propterea laudauit. Descendamus ad alios. Si laudem Poëtam aliquem aut Oratorem, referamq; illum anima Homeri & Maronis constare: hunc Demosthene & Cicerone facundiorum: statim me carpet calumniator, dicetq; hos à me laudatos esse metu, ne scilicet ab illis oratione aliqua uituperer, aut spe ut scilicet ab illis parè uicem consequar. ecce ueritas opprimitur. Item si quem mei nominis & status collaudè, utpote Pædagogū aut triuiale magistrum, & prædicem illum in promptu habere Donatum, Seruium, Priscianum & idoneum ualde liberis erudiendis, sine uitijs, sine rubigine aliqua: clamabit calumniator & in hoc inquit, mentitur Comedrus. Nonne hunc pædagogum nouimus uix intelligere an h litera sit an non. hic quoque ueritas reprehenditur. Præterea si adulescentem aliquem formosum carmine meo celebrem, præponamq; omnibus equalibus, dicamque illum esse alterum Narcissum: alterum Hyacinthum honestate & moribus & ingenio singularem, quamprimū calumniator uociferabitur, habeo te Codre, scimus quo pede claudicant poëta. Cur deformem aliquem non laudasti: En hic ueritas infamatur. Postremo si quem admirer pictorem, dicamque illum οὐλογροφία, & ea quam Græci monochromaton uocant plurimum ualere, omnem symmetriam, omnia cataglyphacallere, & in summa uiuos illum uultus effingere, nec hoc sinet calumniator intactum: sed statim susurrabit Codrum idcirco pictorem laudasse, ut ab eo qualis est in tabula aliquam exprimat sine pretio & sine munere. Contra si reprehenderè, uituperarem, infestarem aliquem ignorantem, rubiginosum, scelestū, & omnium uitiorum

uitiorum parentem, non hic quoque calumniator quiesceret: uerum in odio & maleuolentia in illum hæc effudisse disseminaret. Videtis ergo quam difficile sit uera dicere: & si quid dixerit, quæ præsto sint mendaces quæcunque bene dicta sint obturbantes. Quid quod non uiri tantum, sed & fœminæ mendaces sunt? omitto matronas potentes. Ancilla tua quæ ab artocopo, id est, pistore subagitur, nonne mendax est? Solent artocopi, id est, furnarij ante lucem exurgere, & familias ad faciendum panem excitare. Et cum ancilla ianuam aperit, ut asserem à furnario latum accipiat, furnarius ingreditur, & illam opprimit. materfamilias ancillam de mora percunctatur: illa respondet se nudis pedibus cucurrisse ad ianuam, & à spina in pede lesam fuisse. sed fuit alia spina. Ecce mentitur ancilla. Rusticæ fœminæ sunt ne mendaces: mendaces certe. Quædam rustici uxor uolens maritum amandare, ut sacerdotem ruralem quem amabat intrmitteret, ueniente uespera bouem è stabulo dissoluit, & in pascua longinqua relegauit, maritoque ut bouem quæreret, persuasit: quod dum ille exequeretur, interea bonus adulter bis aut ter rustici uxorem subegit, & re patrata discessit. rediens rusticus boue reperto adhæsit uxori, & inter fœminium tetigit, reperitque irroratum, admiratus rogauit uxorem, cur cunnus roratus & illa respondit, amisso de boue ploratus. rusticus ille fatuus credidit, & subinde cum coiret, uesciam sentit latiore. adulter enim fuerat satis bene peculiatus. & rogans uxorem dixit, largior est solita: & illa respondit, ridet de boue reperto. Intelligitis ergo quemadmodum fœminæ rusticæ mentiuntur. Atque hoc loco ueritas non odiosa tantum, sed damnosa fuisset. Vtile igitur interdum est mentiri, utile forsitan præcipue apud Dynastas, id est, potentes, qui si uitiosi aut morbofi fuerint de se uera audire non tolerant. Interdum tamen potentes offendit occultata ueritas, ut Geloni Syracusanorum Regi contingit: huic spiritus oris male olebat, & hoc cum multo tempore latuerat nemine audente regem reprehendere, donec quædam fœmina peregrinam quæ ipse forte coibat, aufa

p̄sa est morbum illum patefacere. Rex uxori ea de causa iratus est,
 illa ueniam orauit dicens se, quoniam nunquam alteri uiro coniun-
 cta fuisset seu collocuta, putasse omnes uiros talem spiritum respira-
 re. Hic de mendacijs summi Pontificis, de mendacijs Cardinalium
 uirorum, Episcoporum, Protonotariorum, Canonicorum, Abbatũ,
 Monachorum & aliorum religiosorum dicẽdum esset. Item de men-
 dacijs Regum, Imperatorum, Principum, Notariorum, mercatorum
 & omnium opificum differendum. Sed nimis longum sermonem fa-
 cerem, & iam fessi sumus: ego dicendo, uos audiẽdo. Præterea quæ-
 dam pauca restant de Aristotele dicenda, ne tantum Philosophum
 parte sua fraudemus. Summam igitur summarum colligamus, dica-
 mus: ueritatem esse rem pulcherrimam, & omni laude dignam, &
 soli Deo & spiritibus eius sanctis notam & intellectam: in homini-
 bus uero raram esse & repertu difficilem, & multos uel ignorantia
 uel sensuum corruptione uel uoluptate, fortasse etiam utilitate men-
 tiri. Inter aut̃ scriptores rerum humanarum Aristotelem extitisse u-
 num maxime ueritatis amatorem & eius exhibendæ autorem prom-
 ptissimũ. de quo hæc summam uolo uos nō ignorare, illũ fuisse nō
 tantum Philosophum, ut uulgus hodie semidoctum appellat, id est,
 Physicum uel Ethicum uirum, sed Philosophum cōsummatissimum, id
 est, Oratorem, Poëtam, Iurisperitum, Medicum, & totius naturæ
 rerum scientissimum. quod ostendunt, tam uaria, tam copiosa, tam
 multa illius de omni re cōposita uolumina: quorum pars extat, ple-
 raq; desiderantur. Non mirum igitur si Philippus Macedoniae Rex
 illum filij sui Alexandri uoluit esse præceptorem, sperans illum à
 tanto Philosopho educatũ & eruditum, se & imperio suo fore dig-
 num: & sanè spes eum non sefellit, quoniam præceptoris doctri-
 na tantus quantus postea fuit Alexander, euasit. O fortunatum ado-
 lescentem, qui tantum sortitus fuerit præceptorem: & ô fortuna-
 tum quoq; præceptorem, cui tantum contigerit habere discipulum.
 Solent enim præceptores honestare discipulos, & discipuli præce-

X

ptores

ptores. semper enim dum literæ stabunt, dicitur Plato discipulus Socratis, Aristoteles discipulus Platonis, Theophrastus Aristotelis discipulus. Non mirum præterea si Aristoteles patriam suam Stagiras Thraciæ oppidum alioqui uile illustrauit: si eam direptam à Macedonibus arte & ingenio suo restituit meliorem. Non mirum etiam si à Cicerone, à Quintiliano, à Plinio, ab Hieronymo, & ab omnibus ferè post eum scriptoribus laudatur, extollitur, celebratur. Cicero cum flumen aureum eloquentiæ fundere dicit. Quintilianus quinq; gemmis cum coronat, scientia, copia, suauitate, acumine, uarietate. Plinius cum summū in omni scientia uirū cognominat. Hieronymus prodigium grandeq; miraculum in tota natura fuisse eū non negat, cui pene uideatur infusum, quicquid est naturaliter capax humanum genus. Magnum autem doctrinæ Aristotelicæ testimonium prius phibuerat Plato illis dictis, quæ ab eo perfecta passim memorantur. Nam certq; die cum in adiutoriū Plato uenisset, & Aristotelem abesse uideret, magna Philosophorum audientiū turba astante dixit, ὁ νόος οὐκ ἦλθεν, id est, intellectus non uenit, quasi nullus alius præter Aristotelem eum intelligeret. Item postea cū idem accidisset, exclamauit Plato ἀπὸ τοῦ ὁ φιλόσοφος τῆς ἀληθείας, id est, abest Philosophus ueritatis: quasi alij præter Aristotelem falsa uel disputarent uel scriberent. alio quoque die circumferens oculos Plato & abesse Aristotelem cernens suspirando dixit, ὡς πόρ το ἀκροατῆς, id est, mutū auditoriū: tanquam alij auditores semper præ ignorantia tacerent, solus uero Aristoteles semper aliquid cum Platone disseceret. O magnæ & ueræ laudes cunctis honoribus, cunctis diuitijs præponendæ. Hic multa. sciens prætereo de moribus & dictis Aristotelis tam grauib; quam facietis. Philosophemur igitur nos omnes hoc anno uiri egregij & græcæ primum, quoniam ut cecinit Terentianus artium parens & alitrix Græca diligentia est literarum. Porro curam nulla gens attentius reperit, poliuuit usque finem ad unguis extimum: & idem. alibi magistrā Græciā appellauit.

magis

magistrā uerē, quæ omnes artes liberales, omnes scientias, omne studiorū genus Latinos docuit, quid Latinos: imò totum orbem terrarum erudiuit. Discamus itaq; & nos à Græcis scriptoribus, explosis mēdacijs, uera cognoscere & eloqui, ut doctrinam & gloriam consequamur. quarum altera nunquam uiuentibus nobis eripi poterit: altera ne mortuis quidem. semper enim nominis nostri memoria in posterorum pectoribus fixa reuirescet.

ANTONII CODRI VRCEI SER-
mo Septimus, in laudem Homeri habitus.

Am quartus mensis agitur Magnifice Rector, ac uiri præstantissimi, ex quo in hunc illustrem & excelsum locum conscendi, & uobis bene audientibus Grammaticorum & artis Grammaticæ laudes, ut potui enarraui. Subsecuti sunt deinde metes facundi & ingeniosi oratores, qui materias & lectiones suas, tot laudibus, tanta uerborum grauitate, tanto sententiarum pondere ornauerunt, extulerunt, amplificauerunt: ut non ornatus, non altius, nō copiosius eos dicere potuisse facile credā. præcipue Beroaldus me ita stupidū, ita attonitū sua luculētissima & ornatissima oratione reddidit, ut illius imago mentē meam ingressa cōplures pmanserit dies, effeceritq; ut uix quarto uel quinto die meminerim mei ipsius, & senserim ubi terrarū fuerim: quemadmodū apud Platonis Menexenū Socrates olim sibi accidisse refert. Et certe mihi tūc in insulis esse Fortunatis uidebar, cū illū tā ornatē, tam dulciter, tam uehēmēter orantē audiebā. Sed de hoc & cæteris oratoribus hactenus. Non enim ea de causa huc ueni, ut eos meritis laudibus celebrārē, cū & ipsi laudatione mea non egeāt, nec ego satis sim tantorum uirorum laudibus extollendis. Nunc uero lectionem Græcam interpretaturus prodiiui, quod antequam faciam, uobis causas quæ me

X 2

superi

Superioribus annis cōditionem hanc querere prohibuerunt; exponam: & cōsiliū quod me conditionem oblatam hoc anno accipere coëgit enarrabo. Scitis Literatissimi uiri quam maleuolorum ac inuidorum plena sint omnia, nullus tempestate nostra Opifex, nullus Orator, nullus Poëta quicquā tam noui tam præclari potest uel edere uel profiteri, quin adsit censor qui eum peccare paratus sit ostendere. Ego cum boni uiri officium esse cognoscerem, non tantum ne peccāret, quantum ne male audire caueret, à lectione Græca retrahēbam, sine dubio intelligens si publice profiteri ac legere ausus essem, Persianum illud in me statim sine uenia iactatum iri, Ecce modo Heroas sensus asferre uidemus Nugari solitos Græce nec ponere lucum Artifices. Item & illud Iuuenalis, Omnia Græce Cum sit turpe magis nostris nescire Latine. præsertim cum neutrā linguam ad ungucm callere meipse iudicarem. Prætereā non sum tam excors nec tā pauci ingenij (quamuis modice literatus iam aliquoties hūc locum conscēderim) ut non intelligam opus esse magna doctrina ac singulari quadam eloquentia ijs qui in hunc locum ascendere & ex eo descendere cum honore statuerunt: remq; arduam ac difficilem esse uiris etiam doctissimis ac eloquentissimis aliquid in hoc præclaro confessu, & in tā nobilissima ciuitate dicere aut exponere, quod audientibus gratum sit atq; satisfaciat. adeo enim sunt tempestate nostra uiri literati: aut si non sunt, facile tamen siue ingenio suo, siue librorum copia id consequuntur, ut de literatis iudicare possint. Postremo nonnulli rerum experientes amici, mihi affirmabant, multos doctos sane uiros ante me lectionem Græcam interpretari cœpisse, primo maximum auditorum examen ad audiendos conuolasse, subinde illos ab auditoribus destitutos rem turpiter reliquisse. id ne mihi accideret, etiā atq; etiā uidēdū esse consulebāt: quoniam turpe & miserabile esset, si me uel duo audirent uel nemo. Causas me à Græca lectione distrahētes iam audiuitis, quas hucusq; graues esse putauī. Nunc cōsiliū quod eas leues esse ostendet, quæso libenter audiat:

breuiter

Breuit̃er sane ac populari oratione nobiscum agam. Primum Magnifici ac Prudentissimi uiri, ego non is sum qui Græce nugari solitus sim, nec qui omnia Græce effutire nelim: imò semper Latinam linguam laudauī & celebrari, & quotidie laudo ac celebros, grauiorēq; eam lingua Græca esse asseueraui, & pro ea pugnaui contra Græcos, ac pugnare si opus esset: citra tamen Græcæ linguæ reprehensionem quam loco parentis linguæ nostræ semper suscipiendam ac colendam esse arbitror. Verū cur mihi uitio dari debet, si id quamuis perexiguum quod in me est literarum Græcarum uolo cupientibus amicis cōmunicare? Deinde cum Poëta dixit magis turpe esse nescire Latine, id quoq; uoluit significare, turpe esse Græce nescire. Si enim tu te aliquo doctiorem esse dicis, & recte cōparare uelis: illum quoq; doctum esse fateare necesse est. Præterea quanquam non esum præditus ingenio, nec ea eloquentia, ut doctissimis uiris satisfacere possim: tamen in tam frequenti scolasticorum consensu credendum est multos esse, quibus lectio mea non mediocriter prodesse possit: illis ergo cupientibus & rogantibus, equum esse ac laudabile mihi uidetur aliqua in parte satisfacere. Quod aut̃ experientes rerum amici consulunt, ut uideam ne ab auditoribus destituar: esset quidem non turpe sed turpissimum, non mihi tantum, sed huic tantæ ciuitati, in ea nō reperiri literarū Græcarū discipulos, in qua etiā Barbararū literarū discipuli reperiuntur, in qua etiā tonsores, saltatores, gladiatores & huiusmodi artifices habēt sectatores & discipulos. Ceterū multi adsunt in hoc auditorio, q̃ literarū Græcarū dulcedine & utilitate iam capti se in hi perpetuos discipulos obtulerūt. Speroq; plures alios cū literis Græcis uel summis labris degustarūt, itidē esse facturos. Nā cū Grāmatici, Dialectici, Rhetorici, Astrologi, Medici, omneq; ferme disciplinarū genus ex lectione Græca se fructū cū uoluptate capere sentiēt, uniuersi ad me audiendum cōuolabunt: & aberit ut à me rogetur, ut ultimò ipsi me rogent. Omnes enim & utilitatis & uoluptatis amatores sumus. Itaq; mihi psuadeo lectionē

ita omnibus fore gratam, ut multos mihi auditores sit conciliatura. Praesertim unus de quo possum id dicere, quod Antimachus Poëta clarus dixisse fertur, Nam cum eum uolumen suum magnum quidem legentem, omnes præter Platonē reliquissent, Legam, inquit, nihilominus. Plato enim mihi unus instar est omnium: ita et amicus ille meus quem nominare nolo, mihi solus pro multis satis erit. Fortasse tamen fortunatior ero, & doctrina mea ita grata erit, ut multos mihi auditores sit conciliatura. Ne expectetis ideo, ut in inuitos beneficium conferre uelim. liberi estis, & in libera ciuitate uiuitis: quisque iter suum prosequatur: neminem cogere possum, nec cogerem si possem. Tantum uos hortari possum, & faciam fortassis si tempus permiserit. Nunc consiliū meum audite breuibus. Statui ergo linguam Græcam Latine interpretari, nō ut noceam, sed ut prosim: non ut doctrinam meam ostentem, sed ut indigentibus impartiar, ut inuidiam euitem: ne has literulas tāquam thesaurum in me recōditum tenere uidear, ne quis in celeberrimo Bononiensi Gymnasio, in quo fere omnes bonæ disciplinæ leguntur, literas græcas desideret: ut denique mihi ipsi utilis sim. scio enim quātum quis non legendo dediscat. Postquam igitur his rationibus moti, rem propositam exponere decreuimus, hunc ordinem in nostrā oratione seruabimus. primū namq; quā utiles quā ue necessariae sint Latinis literæ Græce declarabimus. Deinde quoniam Homerum, si uobis placebit lecturi sumus, de eius præstantia quædam subiungemus. postremo ad expositionem descendemus, & hæc omnia, tum breuiter, tum delicate ita dicemus, ut sermo noster uoluptatem potius quam fastidium uobis pariturus sit. Quam utiles, quā ue necessariae sint nostris literæ græce, scio multos ex uobis nō ignorare: sed ne scientibus pro captu ingenij declarare conabor. Aristoteles Peripateticorum princeps lib. primo de Naturali auditu sic scriptum reliquit, τότε γὰρ οἰόμεθα γινώσκειν ἑκάστου, ὅταν τὰ αἰτια γινώσκωμεν τὰ πρῶτα καὶ τὰς ἀρχάς. τὰς πρῶτας

τὰς μὲν τοῦ σοφισμοῦ, id est, tunc enim putamus cognoscere unumquodque quando causas primas cognoscimus, & prima principia usque ad elementa. Verissime & elegantissime professio, ut reliqua, sic hoc præscripsit doctissimus Philosophus. quomodo enim derivatiuum sine primitiuo cognoscere possumus? Nos ergo qui literas Latinas callere peroptamus, num ne earum principia & elementa cognoscere debemus? Ita sane. Sed quæ sunt literarum Latinarum principia siue elementa? Nempe literæ Græcæ. Et quo argumento, quæve autoritate istud comprobabimur? argumento certe ualido & doctorum uirorum autoritatibus. Nam si quis literarum Græcarum & Latinarum figuras, siue ut Græci dicunt, χαρακτῆρας priscos inter se conferat, certe eosdem penesse iudicabit. Nonne magnum hoc est argumentum alteram ab altera lingua fluxisse? At ne quis temporum ignarus ambigat, utra prior fuerit, Quintilianus audiatur: qui in primo Institutionum libro sic scripsit, Sermone Græco puerum incipere malo, quia Latinus qui pluribus in usu est, uel nobis nolentibus se perhibet: simulque quia disciplinis quoque Græcis prius instituendus est, unde & nostræ fluxerunt. Priscianus quoque Casariensis Grammaticorum longe doctissimus in procemio libri sui ad Iulianum Consularem uirum sic ait: Cum omnis eloquentiæ doctrinam & omne studiorum genus sapientiæ luce præfulgens à Græcorum fontibus derivatum Latinos proprio sermone inuenio celebrasse, & in omnibus illorum uestigia liberalibus consecutos artibus uideo & reliqua. idcirco bene prius Cicero doctrinarum lux alterali pro. 3. de Oratore, sic Græcos laudauerat: Sed ut ad Græcos referam orationem, quibus carere hoc quidem sermonis genere non possumus: nam ut uirtutis à nostris, sic doctrinæ ab illis sunt exempla repetenda, septem fuisse dicuntur uno tempore, qui sapientes & haberentur & uocarentur. Ad hæc literas nostras à Græcis fluxisse, nonne id magnum est argumentum: quod adhuc omnes artes,

artes omnesq; discipline liberales nomina Græca seruant, nec ali-
 o nomine appellare Latini recte possunt. γραμματικὴν dico ἰσ-
 τικὴν, διαλεκτικὴν, ῥητορικὴν, ἀριθμητικὴν, γεωμετρικὴν, μουσικὴν,
 καὶ ὁσονομικὴν. Nōne Philosophiæ nomen Græcum est? nōne
 et partes Philosophiæ Græcis nominibus appellantur? λογικὴ, φυσικὴ,
 ἠθικὴ, πολιτικὴ, μοναστικὴ, οἰκονομικὴ. Quid de Medicina
 dicam? cuius partes non nisi Græce nominantur: ἁλυνικὴ, θερά-
 πευτικὴ, χειρουργικὴ, φαρμακευτικὴ, et alie species. quid me-
 morem morborum et agritudinum nominat? quid lapillorum? quid
 herbarum penè infinita uocabula, quæ non aliter quam Græce pro-
 feruntur. Quo nam modo hæc sine literis Græcis plenè intelligi pos-
 sunt? Quo nam pacto Musicus siue Arithmeticus nomina proportio-
 num, tonorum, chordarum proferre sine barbaric poterit nisi lite-
 ras Græcas calluerit? Videmus præstantes linguæ Latine autores
 fabulis, uocabulis, figuris, exemplis, autoritatibus Græcis uti, Prisci-
 anum dico: ut à posterioribus incipiam, Seruium, Donatum, Hiero-
 nimum, Lactantiũ, Suetonium, Corneliũ Celsum, Cicronem et an-
 tiquiores alios cōplures, quis hæc merus Latinus intelliget? Omitto
 Poëtas qui profunda Græcarum literarum scientia libros suos re-
 ferscrunt. Sic mihi uidetur Magnifice Rector uosq; præstantissimi
 ac doctissimi uiri, et idem uobis uideri credo, literas Græcas nostris
 esse plurimum utiles atq; necessarias. Quamobrem Horatius Poëta
 Venusinus acutissimus nō immeritò sic Pisones suos admonuit, Vos
 exemplaria Græca Nocturna uersate manu uersate diurna. et qua-
 re? quoniam, Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo Musa loqui
 præter laudē nullius auaris. Et Cicero pro Archia poëta de eisdem
 sic testificatus est, Si quis minorem gloriæ fructum putat ex Græcis
 uersibus percipi, quam ex Latinis uehementer errat. propterea quod
 Græca leguntur in omnibus fere gentibus, Latina suis finibus exi-
 guis sanè continentur. De autoritate fideq; quam uerba Latina à
 Græcis sumpta consequuntur nihil uobis dico. Idem Horatius satis
 dixit,

dixit, Et noua fictaq; nuper habebūt Verba fidem si Græco fonte cadent parce detorta. De dulcedine lingue nihil etiam sum dicturus: quæ quanta sit puto uos à Quintiliano audiuisse, qui sic libro ultimo Institutionum memoriæ mandauit: Itaq; tanto est sermo Græcus Latino iocundior, ut nostri Poëtæ quotiens dulce carmen esse uoluerint, illorum id nominibus exornent. O lingua facūdissima, ô lingua cunstarum bonarum artium inuentrix, ô lingua linguarum suauissima: quis erit tam rusticus, tam Barbarus, tam ferus qui te non amet, non discat, non laudet, non ueneretur? O dementes illos, ô cæcos, ô humanitatis expertes: qui linguam Gallicam, Germanicam, Illyricam, Arabicam, ceterosq; sermones Barbaros, cōmerciij gratia ediscūt, & Atticam linguam Romanæ lingue altricē & olim, & etiam nunc in ea Italiæ parte quæ Græcia Magna dicta est habitātem peneq; nostratē iacere patiuntur. Atqui hoc loco forsitan erunt, qui dicant doctos uiros res ipsas magnificare non uerba. quibus si ociam esset probare & Stoicos & Peripateticos Philosophos, & item illustres Iureconsultos de uocabulis sæpenumero cōtendisse, & ex eis argumenta sumpsisse. Nōne apud priscos Iurecōsultos liber est de Verborum significationibus? ubi multa uocabula ad pleniorē expositionem Græce interpretantur? Si ergo sermo Græcus eius generis est, ut eo carere Ciceronis sententiā non possimus, si tantam præbet utilitatem, si tam necessarius est Latinis disciplinis, ut abunde suprā demonstratum esse credimus: turpe erit (pace huius magnificæ ciuitatis dicam) in tanto scholasticorum numero non reperiri, qui se Græcarum literarum discipulos faciant. Nemo à sacrarum legum lectio-nem, nemo à Philosophia, nemo à Medicina sermone meo se dehortari putet: quisq; coeptum iter prosequatur. Sed adolescētes istos qui mansuetioribus Musis se mancipaerunt, exhortor ut singulis diebus saltem festis, si possunt (ut credo) horam unam reliquis studiis suffurentur, illamq; Græcis literis audiendis totam impendant. Audite quæso adolescentes optimi, quid super audiendi studio de-

X

monicum

monitum moneat Isocrates Rhetor eloquentissimus, ἡ γὰρ τῶν ἀκουσμάτων πολλὰ πολλῶν χρημάτων εἶναι λεγέτω τὰ μὲν καὶ ταχέως ἀπολείπει τὰ δὲ πάντα τὸν χρόνον παραμένει σοφία καὶ μόνη τῶν λετημάτων ἀθάνατος, id est, celsissima auditiones multas multis pecunijs esse meliores. hæc nanque celeriter deficiunt: illæ uero toto tempore permanent. Sapientia enim sola possessionum immortalis, idem subinde prosequitur, καὶ λατοκνή μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς διδάσκειν τι χρησίμου ἐπαγγελλομένους αἰσχροὺ γὰρ μὲν τοὺς ἐμπόρους τηλικαῦτα πειλάγη διαπερῆν ἕνεκα τοῦ πλείω ποιῆσαι τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν, τοὺς δὲ νεώτερους, μὴ δὲ τὰς λατὰ γῆν πορείας ὑπομένειν ἐπὶ τῷ βελτίῳ λατᾶσαι τὴν αὐτῶν δαίμονα, O uerba pretiosa, quæ sic Latine interpretantur: Ne torpescas longam uiam ire ad aliquid utile docere profitentes. turpe est enim mercatores longinqua maria pertransire causa amplificandi præsentem substantiam: ueniores uero neque per terram iter tolerare ad mentem meliorem constituendam. Cæterū si uos ista uerba non mouent, moueant præclara Philosophorum facta Xenocratis, Crantoris, Archesilæ, Laïcida, Aristotelis, Theophrasti, Zenonis, Cleanthis, Chrysippi, Antipatri, Carneadis, Panætij, Clytomachi, Philonis, Antiochi, Posidonij, innumeraliumquæ aliorum: qui è patria semel egressi philosophandi causa, nunquam domum, ut ait Cicero, reuerterunt. Moueat uos inquam, diuinus Plato, qui non contentus Athenis (in quibus se natum fuisse gloriari solebat) non Socrate præceptorē doctrinæ fertilissimo, Aegyptum peragrauit: & demum inde in eam Italiæ partem, quæ Magna Græcia dicta est, ut Pythagoreos audiret studiosissime iter suum direxit. Atqui difficile & arduum est peregrinam linguam quinque dialectos habentem ediscere. Difficile quidem: sed num censetis eam uobis molli strato quiescentibus se infusuram? Sanè illud Horatianum mihi legisse uideamini

demini. Nil sine magno Vita labore dedit mortalibus. Neque uobis in mentem uenit illud Catonis Censorij mirabile exemplum: qui inierit tot militares & domesticos labores literas græcas iam senex didicit, ut esset omnibus documento (ut uerbis Quinilianus ait) καὶ αὐτὸς τῶν φιλοπόνων ψυχῶν, hoc est, in laborum studiosis animis. Sed si uellem omnia hæc quæ ad huius generis exhortationem pertinent oratione complecti, nunquam hodie finem facerem. De hac re, & de Græcarum literarum laudibus satis: iam de Homeri præstantia loquamur. Volebam magnifice Reflor & literatissimi uiri, & ita præmeditatus ueneram de Homeri patria dicere: quemadmodum septem urbes de origine eius contendebant, quod magnæ præstantiæ argumentum erat. item quare postea Homerus dictus qui prius Melisigenes, quo tempore floruiisset, quo mortis genere periisset, & alia quedam: sed uideo animos uestrors orationis meæ iam finem expectare. ista in aliud tempus omittemus unâ cum tertia diuisionis nostræ parte. De Homeri præstantia tantum & summatim si uobis libet, dicemus, attendite ergo. Et si tamen ut finem faciam uultis, fiat. nos in postera lectione promissis satisfaciemus: sed uideo uos libenter audire. Præstantiam Homeri possem ego uobis ex officio siue professione, quia poëta fuit: ex patria, quia secundum aliquos Atheniensis: ex uaria & multiplici scientia qua præditus fuit abunde monstrare, uerum ea præterire uolo: & uno argumento excellentissimam eius concludere, quod ex innumerabilibus pene post ipsum Homerum scriptoribus tam Græcis quam Latinis nullus fere fuit, qui non eum nominaret: & qui nominarunt eum semper aliquo illustri titulo decorauerunt.

Ex plurimis aut in conspectu uestru nonnullos subijcere quibusdam alijs insertis decreui. Hic est igitur ille Homerus, quē Aristophanes Atheniensis Poeta ἐν Βαρυλαῖς, id est, in ranis θεῖον, hoc est, diuinum appellat. hic est ille Homerus quem Philosophorum princeps Plato τὸν ἄριστον καὶ θεοτάτον τῶν ποιητῶν, hoc est, optimum ac diuinissimum Poetarum dicit. hic est ille Homerus propter quem Alcibiades Atheniensis Grammaticum eo carentem pugno percussit. hic est ille Homerus, quem Alexander ille Macedo rei militaris uaticum esse dicebat, et sub puluinari una cum ense tenere consueuerat. hic est ille Homerus, cui idem Alexander scrinium Darij Persarum Regis auro, gemmis, margaritisq; pretiosum dedit. hic est ille Homerus, propter quem ille idem Alexander Achillem fortunatum appellauit, quod talem nactus fuisset praconem laudū suarum. hic est ille Homerus, cui tanquam deo Colophonij statuas erexerūt. hic est ille Homerus, quem Cicero noster in questionibus Tusculanis sic laudare non dubitauit: Traditum est etiam Homerum cœcum fuisse: at eius picturam non poësim uidemus. Quæ regio? quæ ora? qui locus Græciæ? quæ species formæ? quæ pugna? quæ acies? quod remigium? qui motus hominum? qui ferarum non ita expictus est ut quæ ipse nō uiderit, nobis ut uideremus effecere? Hic est ille Homerus, qui Vergilium quantus est effecit: hic est ille Homerus, qui primus carmen Heroicū illustrauit (ut Horatius refert ad Pisones scribens) Res gestæ Regumq; Ducumq; ac tristia bella Quo scribi possent numero monstrauit Homerus. hic est ille Homerus, qui Straboni Cosmographiam pinxit. hic est ille Homerus, à quo Comœdia et Tragœdia intium sumpserunt: Tragœdia ab Iliade, Comœdia ab Odyssea. hic est ille Homerus, à cuius fonte tam Græcorū quam Latinorum riui manauerunt. quod optime cecinit Naso: Aspice Mæoniden à quo ceu fonte perenni Vatum Pierijs ora rigantur ags. hic est ille Homerus, quem prudentissimi Iureconsulti pro uerissimo teste producere non dubitauerunt: ut Imperatorijs institutionibus,

titulo

titulo de emptione & uenditione. hic est ille Homerus, quem Claudius illustis Iureconsultus Digestis de poënis præcipuorū Poëtarum: & Cains de Verborum significationibus summum Poëtarū nominant. hic est ille Homerus, quem Fabius Quintilianus maxime scriptor autoritatis sic laudat, sic admiratur, ut me quæ de Homero scribit perlegentem stupidum faciat. post enim multas & immortales laudes sic cōcludit: qd in uerbis, sentētijs, dispositione totius operis: nōne humani ingenij modum excedit ut magni sit uiri uirtutes eius non solum æmulari, quod fieri non potest, sed intellectu sequi. Verū hic omnes sine dubio & in omni genere eloquētiæ procul à se reliquit. hic est ille Homerus, à quo (ut probat Plutarchus) omnes Philosophorū sectæ principia sumpserunt. hic est ille Homerus, de quo Lucianus orator sic ait: ἀλλ' ὁ μέγας λοφώνας αἰὲρ ποικιλοφώνος, hoc est, sed resonantissimus Poëtarum Homerus. hic est ille Homerus, quem in Rhetoricis suis Hermogenes θεοπρεπέως καὶ ἱεροφάντης, id est, diuinum & sacrorum demonstratorem nuncupauit. Vultis ne plura audire. hic est ille Homerus, quem parentem eloquentiæ deum. L. Columella uocauit. hic est ille Homerus, quem C. Plin. principem literarum: & alio in loco fontem ingeniarum: quem uel A. Gellius sapientissimū uocauerunt. hic est ille Homerus, quem Macrobius omnium inuentionū fontem & originē appellat: & in alio loco naturæ cōscium. hic est ille Homerus, quem Apuleius Platoniscus multifscium & cunctarum rerum apprimè peritum nominat. & ut aliquando concludamus, hic est ille Homerus, quem Græci Poëtarum Philosophum & Philosophorū Poëtam cognominauerunt: Priscianus antiquitatis autorem. Non igitur mirum est, si huius celeberrimi Poëtæ opus humani animi præciosissimum esse Plinius existimauit. Et si nos Quintiliani autoritatem secuti ab eo auspiciū literarum Græcarum sumere cōstituimus. Non possum uobis enunciare, quanto gaudio quantaq; animi dulcedine hoc sacrum carmen expono. Adeste ergo frequentes & beneuoli & dociles:

orateg; immortalē Deum, ut & uobis & Codro concedat per-
petua mentis & corporis salute gaudere: optateg; ut dies festi ce-
leriuscule aduolent, ut maximam celerius utilitatem & uoluptatem
ex hac lectione referre possitis.

ANTONII CODRI VRCEI SER-
mo Octauus, in Homerum habitus.

Solent prudentes cōiuiue, cum cœna apponitur due-
bia, hūc & illū cibū prægustare, & quē suauissimū
ac omniū optimū esse cognouerint, illū carpere, &
in eo cœnā suā terminare. Hūc morē sane lauda-
bilē, nos quoq; superioribus annis cum imitari cœ-
pissēmus, hoc anno exequi decreuimus. nam cū ad literas Græcas in-
terpretādas designat essemus. Primo anno Homerū illum quem diui-
nissimū ac sapientissimū Poētā Platon appellauit tentauimus: altero
anno Hesiodū Ascræū, qui in dicendi mediocritate primū tenet locū:
tertio anno Theocritū Syracusanū in pastoricia simplicitate non imi-
tabilem, aggressi sumus: & quantū quisq; illorum ualeret pondera-
uimus. Nunc autem quarto anno ad magniloquentiam Homeri rea-
uerti constituimus, & in eo cœnam nostrā cōsummare. nam quam-
uis nihil Hesiodi sententijs grauius, ac uite humanæ cōducibilis rea-
periri queat. quamuis suauitate Theocriti, & uite puritate, nihil sua-
uius, nihil purius: tamen Homeri culpa (ut ita dicam) & succus ple-
nius saturat, plus nutrit, & maiores uires ministrat ac præbet. In
Homero nanque omnium artium ac scientiarum magistro habē-
tur, ac discūtur omnia, q̄ humanus animus discendi uel cupidissimus
optare potest. Hūc Grāmatici illustres, hūc Rhetorici acutissimi, hūc
Medici experientissimi, hūc Philosophi sapientissimi, hūc Iuriscōsulti iu-
stissimi imitātur ac colūt. Hinc exēpla, hinc mores, hinc dogmata, hinc
leges hauriūt ac sequūtur. Ab Homerp milites ac Imperatores artem
milita-

militare didicere: ab Homero reges optimates ac populares repub.
 regere docti fuisse. In summa quicquid boni, quicquid terri, quicquid quod
 eruditione sapiat à Græcis habetur, Homero acceptum refertur. Sed
 quid est hoc de Homero, cum anno ab hinc quarto tot ac tanta de eo
 hoc in loco predicauerim, ut etiam hi parietes meminisse debeant ac
 possint. Verum quoniam nonnullos in disciplinis nouicios in presentia hu-
 ic nostre orationi interesse uideo, qui superioribus annis non interfue-
 runt, uolo illis bene auscultantibus de Homeri uita pauca quedam ferre,
 ut si quando rogaretur, sciant respondere quod de patria eius et morte
 scriptis mandata fuerint. Homerus diuini ingenij Poeta filius fuit
 secundum quosdam Maronis et Ornycthus, secundum alios Me-
 letis filium et Critheidos Nymphæ. unde meleteas chartas appel-
 lauit Tibullus ad Messalam scribens, Homericas. Alij autem ge-
 nus ipsius in Calliopem Musam referunt, et dicunt ipsum Melis-
 sogeneum et Melissiana prius nominatum: postea uero occæcatum
 Homerum uocatum. Aeoles enim cecos ὀμηγεὺς uocant, cum comu-
 ni lingua ὀμνῶν obsidem significet. hoc de se in Apollinis hymno
 Poeta ipse cantauit, τυφλὸς ἄνθρωπος οἰκεῖ δὲ ἐχέω ἐνὶ πειραιῶσι
 Ἴων, id est, cæcus uir habitat autem in Chio aspera. et Martianus
 in Philologie nuptijs senem cecutientem appellauit, Cecutientis
 Mæonij suauiloqua senectus. Non possum non referre hoc loco, de
 Homero Ciceronis iudicium in quinta Tusculana: Traditum est eti-
 am Homerum cæcum fuisse, at eius picturam non possum uidemus
 quæ regio? quæ ora? qui locus Græciæ? quæ species formæ? quæ pug-
 na? quæ acies? quod remigium? qui motus hominum? qui ferarum
 non ita expictus est: ut quæ ipse non uiderit nobis ut uideremus.
 effecerit. præceptorem Homeri reperio apud Strabonem fuisse
 secundum aliquos Creophilum Samium: sed alios, Aristum Pro-
 connesium. Quæ fuit Homeri patria multo maxime dissentitur.
 nam hi quidem Smyrnâ: unde Smyrneus à Lucano dicitur, Quantum
 Smyrnei durabunt uatis honores, alij Chium, alij Colophona, alij
 Athea

Athenas patriam eius dicunt. secundum Pindarum Smyrnaeus fuit, secundum Simonidem Chius, secundum Antimachum & Nicandrum Colophonius, secundum Bacchylidē & Aristotelem Philosophū Ἰωνίης, hoc est, ab Io, secundum Ephorū & Historicos Cumæus: Aristarchus uero & Dionysius Thrax dicunt eum fuisse Atheniensem, quod & Diomedes Grammaticus apud nos cōfirmare uidetur. Nō de sunt qui dicunt eum fuisse Salaminium, nec etiam qui Aegyptium à Thebis illis olim centum portas habentibus. Quamobrē uersus illi notissimi uulgati sunt:

ἑπτὰ πόλεις δ' ἐπὶ χούρῃ περὶ εἴχαρ ὁμήρου,
 σμύρνα, ῥόδ' & , κολοφών, σαλαμίν, χίος, ἄργος, ἀθῆναι
 Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,
 Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chios, Argos. Athene.

Ego aut̃ cum uideam tot uarias sententias Homerum Ἰωνιοπόλεως τῆς, id est, ciuem mundi, quod de se dicere solebat Socrates, appellare. huic meae sententiæ cōuenit Antipater Poëta q̃ epigrāma huius modi de Homero scripsit: quod Latinum Guarinus Veronensis fecit.

Diceris à multis Colophonis alumnus Homere,

Hic tibi dat Smyrnam, præbet at ille Chium

Quin & Ion quidam, quidam Salamina superbam,

Thessaliam multi te genuisse ferunt.

Sunt & qui memorent alijs te sedibus ortum.

Sic uarijs natus crederis esse locis.

Dicere si liceat mihi Phœbi oracula, mundi

Certa tibi patria est Calliopea parens.

Qua uero etate uixerit etiam dubium est. omnino constat eum esse antiquissimum, & ante Romam cōditam uixisse, Siluijs Albæ regnantibus. post bellum Troianum, annis plus centum atq; .60. ante Romam uero conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter. 100 & 60. Idcirco à Satyrico Poëta dictum est, Atq; uni cedit Homero Propter mille annos. Et si quis in di-

indigito numerum ponat, reperiet ab ab etate Homeri ad nostra tempora duo milia & CCC. annos & amplius fluxisse. Circumiens autem urbes poemata cantabat, postea uero Pisistratus ipse comgregauit, ut hoc epigramma declarat.

τρὶς με τυραννήσαντα τοσαυτᾶν ἐξέπιδε
 δῖμ' ἐρεχθεΐδω κ' αὖ τρὶς ἐπισπᾶσατο
 τὸν μέγα βουλᾶις μεσίτρατον ὃς ἤ ὄμπερ
 ἦθροισα σποράδην τὸ πρῶν ἀεκλόμενον.
 ἤμετε' κ' αὖ ἐκείνος, ὀχθύσει σὴν πολιτὴν
 εἴπερ Ἀθηναῖ οἱ σμύρναν ἐπωκίσσαμεν.

De morte eius illud legitur: quod cum Io insula piscatorum questio-
 nem ipsi propositam nesciisset soluere, tristitia uictus uitam finiuit:
 ille enim adstans interrogauerat, ἄρ' ἔσθ' ἀπ' ἀρκασίους ἀλὶν
 τορεῖς ἡρέχομαι. illi autem uestes pediculis purgantes responde-
 rant, ὅς' ἐλομεν λεπτόμεσθ' ὅσα δ' οὐχ' ἐλομεν φερόμεσθα.
 In sepulchro autem eius inscriptum est hoc epigramma, ἐνθάδε τὴν
 ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖαν καλὴν πρὸς ἀνδρῶν ἡρώων λεο-
 μέτορα θέω' ὄμπερ. Habuit hic Poëta in ortu & occasu suo ina-
 gens & presagij plenum miraculum, ut in duobus locis res odorife-
 ras significantibus natus sit & mortuus. σμύρνα enim Græce, ubi
 secundum ueriores opinionem natus est, myrrham significat: Ios au-
 tem, ubi mortuus est, τὸ ἴορ. id est, uiolam declarat. Hoc tamen in
 loco dubium quoddam oriri uaria legentibus potest. nam secundum
 Plutarchum & Solinum in Chio, secundum Plinium mortuus est in
 Syro. Vtrum ergo Ios & Chios sunt idem, an alia: & si alia sunt, de
 ὧ Græce quid odoramenti significet indagandum est: cum secun-
 dum Plutarchum, ut nunc referebam in duabus ciuitatibus olentissi-
 marum plantarum nomina habentibus natus sit & decesserit. Hoc
 alias pluribus discutiemus, nunc ad calcem sermonis nostri properan-
 dum est. Scripsit autem Homerus opera illa duo celebratissima Iliada
 & Odyssæam, hoc est, bellum Troianū & Ulyxis errores. nam Mar-
 Z giten

giten nullus fere Homeri esse dicit: Vatrachomyomachiam uero nonnulli recipiunt, ut ex nostris Statius & Martialis, aliqui non recipiunt. Et quamuis Poëta iste princeps literarum fuerit, tamen emulis non caruit. Inuentus est enim Zoilus quidam, qui illius dormitationes collegit. unde de facti nomine Homeromastix est appellatus. uerum calumniator ille Zoilus meritis lingue sue poenas dedit. nam ut apud Vitruuium lib. 7. legere licet parricidij recreatus & damnatus male periit. quod & Vergilio nostro accidisse constat, qui & ipse habuit Vergiliomastiga cognominatum calumniatorem. Ex quo nos qui infantissimi præ Homero atque Vergilio sumus æquo animo maleuolorum emulationes ferre debemus, cum nulla uirtus sit quæ liuoris dentes possit euitare. Tertium librum Iliados Homeri aggrediemur, in quo multa pulcherrima, sed præcipue Paridis & Menelai monomachia describitur. Hunc librum & reliquos deinceps qui audierint & memorie mandauerint, tantum doctrina, tantum eruditionis Græce concipiant, ut nihil fremet apud Græcos sit lectione dignum, quod non facile & sine preceptore intelligere possint. Plurima autem apud Latinos prius abstrusa & ignorata ita clara & nota illis fient, siue legibus, siue Philosophiæ, siue medicinæ operam dent, ut unum Homerum prædicaturi sint, ueram lucem cæcis illorum animis infudisse.

ANTONII CODRI VRCEI SERMO
Nonus, habitus in laudē uitæ pastoricię.

Philosophiæ definitiones multas ac uarias me legere memini, magnifice Rector, uosque prudentissimi uiri, quæ quidē magnopere mihi placuerunt & placeant. Et cui non placeret ea, quæ ad bene beatę uiuendum excogitata sunt: & quæ dum leguntur non animū tantū sed etiā cor ipsum quodāmodo attingere & delinire uidetur. Verū in primis illa definitio superioribus diebus uerior, & ut ita dī-

CAM

tam suavior mihi uisa est, q̄ à prudētissimis medicis ita memorie pro-
 dita esse dicitur, φιλοσοφία ἐστὶν ἡ ψυχῶν ἰατρεία, id est, Phi-
 losophia est animarū medicina. Nam cum proxima præcipiti æstate
 morbo acuto laborarē, qdam langor animi siue tristitia, meipsum ita
 oppressit, ut nec libri qbus abundabā, nec pecunie quæ nō deerant,
 nec rerum copia qbus domus referta erat huic malo satis resistere
 possent: sola philosophia reperta est, quæ ægroiū animū tristitia pe-
 nitus liberaret. etenim cum meipsum collegissem & amicorū mecum
 philosophantiū cōsolationes ego ipse philosophās cōsiderassem, &
 ope philosophiæ mēte, & medici auxilio corpore, breui liber euasi.
 Erant aut quæ considerabā eiusmodi, ut nihil morte melius homini à
 natura datū uerissimis argumētis efficeretur: sed tamen eam, nec op-
 tandā esse, nec cū uenisset metuendā. præterea neminē esse uel animi,
 uel corporis uel fortunæ bonis adeo felicem & copiosum, ut aliquo
 incōmodo nō premeretur, ita rebus humanis necessario cogentibus.
 quæ nūc nō est narrādi locus. hoc ausim affirmare, nisi ita fecissem,
 aut corporis medicationes parum profuissent, aut diuturno morbo
 oppressum me nunc orantem non audiretis. Quare non possum non
 uehemēter probare Aristotelē philosophū acumine ingenij præstan-
 tissimū & scriptorū copia celeberrimū, qui in eo lib. quo iuuenes ad
 Philosophiā exhortatur sic scriptum reliquit, εἰ μὲν γὰρ φιλοσο-
 φητέον καὶ εἰ μὴ φιλοσοφητέον πάντως ἄρα φιλοσοφητέον.
 Nolite me ostentationis accusare uiri doctissimi, si orationi Latine
 Græca uerba intermisco. nō enim ea causa facio, ut doctrinā meam
 ostentē, q̄ minima est, ut sepe alias professus sum: sed ut ij q̄ Græce
 aliquantulū profecerūt, ex nugis meis aliquid frugis domum repor-
 tent. Verba ergo Aristotelis sic Latine interpretantur, Aut philoso-
 phandum est, aut non philosophandum: si philosophandum, phi-
 losophandum: si minus philosophandū est, cur non sit philosophan-
 dum? ergo omnino philosophandū. Hanc sentētiam tam acutam, tam
 callidam pro exemplo adduxit Fabius Quintilianus, obscurioribus

eam uerbis referens, quæ non nisi ab ijs qui humaniore ingenio prædicti sunt intelliguntur. Ego itaq; Neoptolemum Ennium huic argumento contradicentem non probo, qui sic ait, Philosophandū est paucis. nam omnino haud placet. Illud potius M. Ciceronis uiri & Græca & Latina facundia præditi dictum summopere laudo, quæ ad Brutum scribens, sibi non paucis, sed multis philosophandū esse demonstrat. Ego igitur & rationibus & experimento intelligens pulchrum ac utile esse abiectis nugis sapere, constitui hodierna oratione istos literarum studiosos in meam sententiam si potero, adducere, hoc est, ut uelint mecum philosophari & Græce quidem, potestæquam à Græcis omnium bonarū artium inuentoribus principium recte philosophandi habemus atq; sectamur. Imitabor igitur experientes medicos, ut fecit Lucretius Poëta & Philosophus antiquissimus, qui ad Mæmium sic scripsit: sed ueluti pueris absynthia tetra medentes, cum dare conantur, prius oras pocula circum contingunt mellis dulci flauoq; liquore, ut puerorum ætas improvida ludificetur laborum tenas, interea perpotet amarum absynthij laticem, deceptaq; non capiatur, sed potius tali facto recreata ualeat. Sic ego nūc quoniam hæc ratio plerumq; uidetur tristior esse quibus non est tractata, ideoq; uulgus abhorret ab hac, uolui tibi suauiloquenti carmine Picrio rationem exponere nostram. Ego quanquam non ignorās difficile esse his iuuenibus persuadere: nihil utile nisi quod honestum, & paupertatem non esse malam, & philosophiam mortis esse meditationem, & multa id genus, decreui dulcibus Aesopi fabellis animos iuuenum allicere, & ad bene uiuendum eos paulatim assuefacere, ut postea iactis fundamentis altiora possimus ascendere. Addam his & Theocriti Idyllia, quæ multam præ se ferunt philosophiam. Vita enim illa pastoralis quandam habet in se simplicitatem ab omni ambitione, cupiditate, & auaricia semotam, quæ uitia solent sæpe animos hominum transuersos agere. Ad Aesopi fabellas interpretandas non solum ratio superior me exhortatur, sed & Hermogenis

Orator

Oratoris summi auctoritas. qui ut uerbis Prisciani interpretis utar, sic in præexercitamentis Rhetoricæ scripsit: Fabula est oratio ficta uersimili dispositione imaginem exhibens ueritatis. Ideo autē hanc primam tradere pueris solent oratores, quia animos eorum adhuc molles ad meliores facile uias instituunt rite. Et ne uideatur fabula tanquam uilis & ridicularis cōtemnenda, audite quæ idem Orator prudētissimus subiungit: Vsi sunt ea tamen uetustissimi quoq; auctores, ut Hesiodus, Archilochus, Horatius, Hesiodus quidē Lusiæ: Archilochus autē uulpi, Horatius muris rustici & muris urbani. Rebus igitur sic habentibus non alienum à proposito meo facere uidebor, si exposuero primum quare iuuentæ sunt fabulæ, quorū ueræ earum sint species, De autore earum. Deinde si utilis & laudanda sit ars pastoris, & quid sit ad illum, & quare inuenta sit bucolica: & omnia hæc non ad fastidium, sed ad satietatem subiunxero. Quæ quidem antequam faciam, uolo postquam me attentissime auditis uobiscum ratiocinari, & quandam rem meam uobis enarrare. Non exstimabam Magnifice Rector hoc anno, nec fortasse inquam, amplius literas Græcas me lecturū tum propter acutā febrem, quæ me proxima estate de morte sollicitum faciebat, ut his accidere solet, quos Græci *μυροϋχοῦς* appellant, qualis ego ante omnis sum: tum quia duobus iam exactis annis quibus literas Græcas interpreta tus sum, nihil stipis, nihil mercedis mihi exolutum fuerat. Verum & Balthassare Forliuensis Philosophi ac Medici doctissimi curatione ac uigilantia. & optima tum Bononiensium ope & liberalitate, in primisq; Ioan. Bentiuoli Principis nostri & patris patriæ optimi studio, utriq; morbo cito prouisum fuit. nam & Medicus corpori, optima fortunæ pristinam sanitatem reddiderunt: quibus & egi, & egam dum uiuam, gratias immortales. Præterea, quoddam omen ne scio quomodo in lectionibus meis se demonstrauit, quod utrū bonum an malum sit, nequeo diiudicare. Nam cum Vergilius Maro diuinus ut aiunt, uates in operibus suis scribēdis à filiis ad agros, ab agris.

ad arma uenerit: ego ad literas Græcas exponendas delectus primo anno à magniloquentia Homeri exordium feci: secundo anno, ab Homero ad agriculturam Hesiodi transiui. Nunc uero ab Hesiodo ad pastoriciã uitã descendi, à summo scilicet ad imũ semper declinans. Et cũ eodẽ modo mecũ cogitarẽ, existimaui Horatianũ illud mihi posse cõuenire, Parturient mōtes, nascetur ridiculus mus. Quanquam si examussum Theocriti præstantiam considerare uelimus, non ita fortasse dicendum erit, ut ego existimaui. Nam cum Vergilius tres sibi Poëtas Græcos imitandos proposuerit: Homerum scilicet, Hesiodum & Theocritũ: Homerũ in Aeneide æquauit, ut multorũ fuit iudicium. quod & Iuuenalis tetigit, Conditor Iliados cõtabitur atq; Maronis Altisoni dubiã facientia carmina palmã. Hesiodũ in Georgicis superauit: Theocritũ in Bucolicis non modo non æquauit, sed ab illo superatus est & in carminis bucolici maiore obseruantia, & pastoriciã uitæ digniore figmento. Ad rem igitur propositã redeamus. Fabule inuente sunt ut testatur Macrobius aut tantum cõciliandæ auribus uoluptatis gratia: ueluti sunt Comœdiæ Aristophanis, Menandri, Plauti, Terentij, & aliorum Comicoꝝ: aut adhortationis quoq; in bonã frugem causa, ut sunt Aesopi fabulæ, elegãtia fictionis illustres. Fabularũ quæ auditũ mulcent species sunt, Tragedia & Comœdia. quarum etiam aliæ sunt species: palliata habitu Græcũ referens, togata Romanum. & togatarum species aliæ pretextata, nobiliũ uirorum, tabernaria humilium, Atellana ridiculorum minus lasciuorum acta comprehendit. Earum autem fabularum quæ ad uirtutes hortantur species sunt duæ. aliæ enim simpliciter mēdaces sunt, & ex toto fictæ: ut lupi & agni, uulpis & ciconiæ sermones: aliæ sub figmento, uerũ latenter ostendētes. quales sunt ceremoniarũ sacra Hesiodi & Orphei, & quæ de deorũ progenie actu uenarratur: ut Pallas nata de Iouis cerebro, Venus de spuma maris. & hæc ipsa dicitur narratio fabulosa, nõ fabula: hæc tamen postrema species interdũ ad turpia & indigna numinibus, ut quod dii adulteri, sint.

fint, delapsa est. hanc ego speciem non inter fabulas, sed inter monstra potius numerandam esse censeo, & à uirtutis honestate seiungendam. Autor ergo earum fabularum quæ iocose sunt, & præceptorum & doctrinæ plenæ fuit Aesopus natione Phryx, fortuna seruus, animo liber: & non tantum seruus sed omnium hominum turpissimus, ita ut Thersitæ Homérico comparetur. Erat enim simus, labeo, niger. unde & Aesopus dictus est, id est, Aethiops, ite uertrosus, gibbosus, & quod eius erat, βαρδ' ὕλῳας, id est, lingua tardus ita ut articulata uerba proferre non posset. Verùm cum ipse Aesopus domini agrum foderet, Dianæ sacerdos & alij quidam uiri errantes ad eum peruenierunt rogantes, quæ uia ad urbem duceret. Aesopus eis primùm cenā sub arbore parauit, postea dux uiae factus est. Quare dormienti Aesopo lingua solata est, & sapientia diuinitus data. Seruiuit autem seruitutē multis dominis, tandē à Xantho Philosopho post plurima in illum beneficia libertati traditus, uniuersa orbis terræ loca peragrauit. Cum peruenisset in Delphos, Delphi cognoscentes Aesopum seipsis prudentiorem, inuidia moti cum sacrilegij accusauerunt, & cum nihil profuissent defensiones à Delphis præcipitatus uitam finiuit. Delphi postea peste laborantes acceperunt oraculū, placandos esse manes Aesopi. illi columnam Aesopo crexerunt. Sed principes Græciæ intelligentes quæ in Aesopum à Delphis facta fuerant, mortis Aesopi grauissimi ultores extiterunt. Plurima de eius uita apud Græcos scriptores leguntur, sed breuitatis gratia hæc à nobis delibata sunt. Vt igitur hanc partem concludamus: nemo est uir præstanti ingenio insignitus, qui non Aesopum sapientem, facetum, & elegantem esse confiteatur: nemo est, qui illius fabulas summa cum uoluptate non legat. Quin etiam hæc fabellæ tantarum sunt uirium, tantæq; uoluptatis, ut animos audientium ducere queant: siquidem Menenius Agrippa Orator missus ad Romanam plebem quæ à patribus in Sacrum mentem secesserat, nihil aliud recitauit nisi fabellā illam quæ de membris cōtra uentrem cōiurantibus

argutissia

argutissime perscripta legitur: qua recitata & ad rem suam accommodata, plebem ipsam in patrum gratiam traditur reduxisse. De fabulis hactenus. Nunc de uita pastoris loquamur, de qua certe possem prolixam facere orationem adeo multa se mihi ingerunt exponenda. Verum breuitati consulendum esse puto, & eius laudes per capita declarandum. Laudabo igitur uitam Pastoriciam ab antiquitate à personis, à rebus gestis, à rebus inuentis, à rebus sacris, à rebus poetiis. Ab antiquitate, quoniam prima hominum in terris fuit uita pastoricia. ante enim quàm agricultura esset, pastio certe fuit. pro cultis agris postea arma suscepta sunt. A personis, quia ut inquit Ouidius: Pascebatq; suas ipse senator oues. & ipse Apollo Deus Medicinæ, Deus citharizationis, Deus auguriorum, Deus Poëtarum, Deus sagittandi, Admeti Thessalie regis paut armenta. unde & Apollo Nomios Græce dictus est, id est, pastoralis. & Dauid qui Goliath fundam interfecit, pastor fuit: & Argus, qui centum luminibus caput cinctum habebat. Polyphemus etiam pastor: & qui Aeneam Urbis Romæ autorem genuit Anchises pastor fuit: & Daphnis Mercurij filius. Quinimo & Mercurius eloquentiæ Deus pastorum princeps fuit, qui syringa, id est, fistulam inuenit. Pan deus pastorum fuit: Endymion qui lunæ cursum obseruauit, pastor fuit: & Veneri plurimum dilectus, & formosus, ut scribit Vergilius, oues ad flumina paut Adonis. Proteus pastor fuit, quamuis Deus esset. unde Theocritum. 7. Oda. Arebus gestis, quoniam qui Romam condiderunt Romulus & Remus pastores fuisse. Qui iudicium inter Deas de pulchritudine contendentes ferret, Alexander pastor fuit. Qui spolia opima Ioui Feretrio prætulit pastor fuit. Qui Romanos terruit, ac multis præliis profligauit, Spartacus pastor fuit. Arebus inuentis, quia quia qui magnetem lapidem, quem alij Heracleum appellant, inuenit, pastor Magnes fuit. Qui oleum, & trapetas, & mel inuenit Aristæus pastor fuit. A rebus sacris, quoniam hinc pingues uictimæ dijs offerebantur. unde eximia & egregia dicebatur

Q

& sacri porci. Præterea cum Reges sacri sint, tamen pastorem popu-
 lorum Agamemnonem appellat Homerus. Faunum Deum colunt
 pastores. Nos quoque Summum Pontificem nostrum, pastorem eccle-
 siæ nuncupamus. & in sacrificio sepe uerba illa usurpare solemus:
 Quem pastorem ecclesiæ præesse uoluisti, unâ cum grege sibi cre-
 dito ad dona perueniat sempiterna. Adde & illud, quod multo plu-
 ris facio, & maximum esse duco, quod dux noster & Dei filius &
 homo, quem Christum appellamus & adoramus, non erubuit se pa-
 storem profueri: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas,
 & cognoscunt me meæ. Hæc diuina inferere orationi meæ uolui, ne
 ignobiles isti, & parum literati plebei credant nos esse erraticos, &
 Epicureos. Ad Poëtica reuertor. Vitam pastoriæ excellentem
 esse etiam Poëtæ meminerunt, qui in circulo 12 signorum arietem
 & taurum principes collocarunt. & quod magis mirandum est, an-
 te Apollinem & Herculem Deos, qui sub nomine geminorum cog-
 noscuntur. Atque Italia unde dicta est? unde Bosphorus uterque. Cim-
 merius scilicet & Thracius. unde Aegeum mare? unde Argos Hippion?
 nonne à uitulis, à bouis transitu, à capris, ab equis? unde Numidæ
 Aphricæ populis nonne ἀπὸ τοῦ βοῦνός, id est, pascuis? De utilitate
 pastionis dicerem multa, nisi soli lucem addere uiderer. Quis est qui
 nesciat præter bubulam, uitulinam, agninam, suillam, & reliquarum
 pecudum carnem inde haberi, lac, caseum, butyrum, lanam, ex qua
 tot uestium genera humanæ uitæ utilissima fiunt: de uoluptate etiam
 non tacerem, nisi manifestaria esset. ea est incredibilis, nisi aliquo in-
 cōmodo perturbetur. Illud Vergilianum etiam pueri sciunt, Tytire
 tu patulæ. r. f. t. f. S. tenui. m. m. a. Item & illud, Tale tuum car-
 men nobis diuine Poëtæ Quale sopor. f. in. g. q. p. h. d. a. f. s. r. r.
 & Theocritus ipse ἀδύτι τὸ ψεύρισμα καὶ ἀπίστus αἰτολα-
 τήνα, ἀ ποτὶ ταῖς παγαῖσι μελίσσεται, ἀδύ δὲ καὶ τὸ
 σὺγίσδες. De scientia pastorali & de pecuaria dicere non omit-
 terem, nisi res nimis prolixa esset, & nos ad finem orationis prope-
 raremus

A4

raremus

raremus. Ea enim cū inter ternas partes diuidat, hoc est, nouenas, unaqueq; pars postea in nouenas alias partes diuisa reperitur. Ita sūt minimum partes omnes octoginta & una, & quidē necessarīe, nec ut ait Varro parua. Hæc sit summa summarum, hoc argumentum argumentorum, si pastores primi terrarū habitatores fuerunt, & aurea ætas prima omnium eluxit, ut nemo inficiatur: certe fatendum est pastores aureæ ætatis causam fuisse, qua nihil melius, nihil laudabilius, nihil optabilius dici potest, in qua omnia læta, omnia pulchra, omnia cōmunia erant. Non tuba directi, non æris cornua flexi, Non galeæ, non ensis erat sine militis usu. Mollia securæ peragebāt ocia gentes, ut elegantissime Naso decantauit: sed ut idem refert, Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant, Flauaq; de uiridi stillabant ilice mella. Sed obe iam satis atq; satis, multa de Idyllijs, de Bucolicis relinquo, quoniam omnia simul dici non possunt: nec (ut ut arbitor) dicenda sunt, ut in alijs lectionibus aliquid noui quod dicamus, habeatur. Ad istos egregios iuuenes & studiosos meā iam flectatur oratio. Expergiscimini aliquando iuuenes, liberali ingenio præditi, & philosophiam mecum capeſcite, nolite diffidere. Inuia uirtuti nulla est uia, ut monet Naso. Vbi intenderitis ingenium, ualebit. Scitis Magnifice Rector uosq; Clarissimi uiri, quare cum literæ Græcæ tam utiles, tam necessariae, tam honestæ sint, ut superioribus annis, plurimis argumentis & autoritatibus probaui, & isti non ignorant, tam pauci his literis operam nauare uelint? Nullam aliam reor esse causam, nisi diffidentiam quandam, qua non credunt se unquam ad scientiæ huiusculmen posse peruenire, proponentes sibi sublimitatem Platonis, acumen Aristotelis, eloquentiam Demosthenis, & aliorum incomparabilium scriptorum præstantiam. Verum non intelligunt præstare aliquid scire, quàm omnino nihil. Hoc accidit his iuuenibus, quod sibi accidere Medea lamentatur, καὶ μανθάνωμαι οἷα. Ἄρα μὲλλω, λακκὰ θυμὸς δ' ἐλπίσων ἐμῶν βουλευμάτων.

qua

quæ uerba ita transtulit Poëta ingeniosus, Video meliora proboq̃,
 Deteriora sequor. ita hi iuuenes præstantiam literarum græcarum
 uident, sed lucrandi cito causa desertis Græcis, Medicinam aut
 Leges sequuntur. Nunc uobis narrabo hoc quod superioribus an
 nis mihi accidit. nam cum omne fere studiorum genus degustassem,
 nec me in eorum aliquo ita profecisse cognoscerem, ut inter doctissi
 mos numerari possem, dolebam & mecum lamentabar me ad illud
 æui sine maiore scientia peruenisse: sed post multam cogitatio
 nem ex uerbis Vitruuij Pollionis non mediocrem mihi ipsi sum
 pti consolationem, dixique si non sum in Grammatica Aristarchus
 aut Priscianus: at non sum ἀγραμματος, id est, illiteratus. si non
 sum in Poëtica Homerus aut Vergilius: at non sum omnino carminis
 expers. si nō in Musica Aristoxenus: at nō sum ἀμουσος, id est, sine
 musis. si non Demosthenes aut Cicero in eloquentia: at non sum pe
 nitus infans & elinguis. Si non habeo tot auditorum milia, quot
 alij egregij Oratores, & Theophrastus, qui 10. milia habuisse fer
 tur: at non careo auditoribus. hac consolatione usus nihil amplius
 opto, nulli inuideo: plures post me indoctos relinquo, quàm doctos
 ante me conspicio. Ita uobis faciendum esse censeo iuuenes optimi.
 se fugite ocium, fugite uoluptatem escam malorū, ut appellat Plato,
 non tadeat uos laborare, Postquam nil sine magno. Vita labore
 dedit mortalibus. Audiuitis anno superiore apud Hesiodum Deos
 immortales ante uirtutem sudorem posuisse. & scitis Catonem ila
 lum Cæsorium, in senectute operam literis Græcis dedisse, multaq̃; al
 lia exempla in memoria habetis, q̃ uos non impellūt tantū, sed etiā co
 gūt literas Græcas nō deserere: sed nocturna & diurna manu uersa
 re. At si Menenius Agrippa fabella Aesopica plebē patribus cōcilia
 uit, ut supra retulimus, cur non ego quoq̃; tentem si possum uos ad
 laborē fabula quadā excitare. Fuit olim Agricola qdam, q̃ ægrotans
 & finem uitæ instare cernens filios ad se uocauit, ut illos ad opera
 rustica exhortaretur. dixitq̃; filij mei, ego iam ē uita migro, uos

autē quæ in uinea defodi querite, & omnia inuenietis: illi existimantes se thesaurum inuenturos, post patris obitum omnē uineam penitus repaſtinarunt, nec theſaurum tamen inuenerūt, ſed uites circumſoſſe ac pulcherrime ablaqueata uberrimos fructus dedere. fabula declarat, quod labor theſaurus eſt hominibus. quod ita eſſe præſtaſſimus uates cōfirmauit, Labor omnia uincit Im. pbus. Qui igitur dictis meis audiētes erūt ut plurimi erūt, hi laborū ſuorū dulciſſimos fructus ſuſcipient, & conſilio meo fidelīſſimo & amatiſſimo ſe pariſſe indies magis ac magis letabūtur. Superioribus annis uiri Clarīſſimi ego tanquam Poëta Poëtica uobis gratias egi: nunc tanquam Philoſophus aut potius philoſophafter Philoſophice gratias ago, polliceorq; me beneficiorum ueſtrorum memoria ſemper apud me inuiolata cōſeruaturum. Nam poſt has lectiones, rursus ad magniloquētiā Homeri; deinde ad ſacundiam Platonis, ad acumen Ariſtotelis, Porphyrij, Plotini, & aliorum Philoſophorum tranſire poterimus. ad hæc ſi quid in arte medendi deguſtare uolueritis, depromam uobis Hippocratis Aphoriſmos, Heliodori Chirurgiam, Antelli, Ruſſi, Galeni artes preciōſiſſimas & etiam Oribasij Synagogas. In Mathe-maticis quoq; ſi uos exercere uolueritis, præſto erit Euclides, Nicomachus, Archimedes Syracuſanus, & alij plures quibus lectis & auditis, omnem & animi & corporis philoſophiam uos legiſſe & audiuiſſe affirmare poteritis.

ANTONII CODRI VRCEI SER-
mo decimus habitus in laudem literarum
Græcarum.

Eracletus Ephēſius nobilis Philoſophus dicere ſolebat Magnifice Rector, uosq; prudentiſſimi uiri, εἰ μὴ ἄλιος ἢ ἡ εὐφρόνη ἂν ἦν, hoc eſt, niſi ſol eſſet nox utiq; eſſet. Plutarchus aut hunc imitatus, ſimile qddam pronunciauit, εἰ μὴ θελασσα ἢ πάντα ἀγέτωτα ζῶντα καὶ

ἢ ἀναιδέστατον ὁ ἀνθρώπος ἢ ἄνθρωπος, hoc est, nisi mare esset omnia-
 um rusticissimum animal & asperissimum; homo esset. hoc autē dixit
 quoniam ex India uites & ex Phoenice literæ nauigādo in Græciam
 deportatæ sunt. Ego uero ut aliquid non longæ ab his discrepans in-
 mediū afferam, dico nisi literæ Græce essent Latini nihil eruditionis
 ac humanitatis haberent. Hoc uerum est, & me uerum dicere quis
 uel mediocriter eruditus iudicare potest. Nam genus omne eloquen-
 tiæ omnisq; doctrina luce præfulgens (ut scribit Priscianus) à Græ-
 corum fontibus ad Latinos emanauit. quod quidem à me superiori-
 bus annis ita demonstratum est, ut nihil ferè aut parum addi posse
 uideatur. Verum quoniam nouos quosdam hic considerare uideo audi-
 tores bene dicta repetere non est absurdum, nec ineptum, idcirco
 uobis bene audientibus propositionem nostram ueram esse rationi-
 bus exemplis autoritatibusq; cōprobemus: simulq; postquam ab Ho-
 meri magniloquentia discedere nolumus, sed illam hoc etiā anno no-
 stræ lectionis ducem habere decreuimus de Homeri doctrina, & de
 quibusdam alijs ad eum spectantibus uerba faciemus. Age igitur in-
 cipiamus ostendere Latinos sine literis Græcis nihil scire: ut si q̄s
 uel malignitate uel ignorantia contra sentiat, nihil sentiat. Sed unde
 incipiemus cum tanta dicendorum copia nobis se offerat: ab incuna-
 bulis, siue ab elementis quæ Græci στοιχεῖα uocant. Cadmus Ageno-
 ris Phœnices regis filius, ut neminem uestrum ignorare arbitror, è
 Phœnice in Græciam sexdecim literas attulit & literaturæ Græce
 initium dedit. hinc Pelasgi in Latium eas attulerunt pari numero, ue-
 rum Græcarum literarum numerus ad 24. creuit: Latinarum etiam
 ad duas & 20, & si quis literarum Latinarū characteres antiquissi-
 mos inspiciat, Græcis parum distare reperiet. Quare Priscianus re-
 cte in Grāmatica sua scripsit apud antiquissimos Græcorum non
 plusquam sexdecim erant literæ, quibus ab illis acceptis Latini
 antiquitatem seruauerūt perpetuam. Et paulo post, Vnde si uelimus
 cum ueritate cōtemplari, ut diximus non plusquam decem & octo

literas in Latino sermone habemus, hoc est; sedecim antiquas Græcorum Θ f. Θ x. postea additas Θ eas quoque ab eisdem sumptas. Iam ostendimus literas Latinas, à Græcis oriundas: progrediamur nunc ad disciplinas siue artes quæ liberales, siue liberalia studia appellantur. Sunt autem hæ septem numero, Græmaticæ, Dialecticæ, Rhetoricæ, Musicæ, Geometriæ, Arithmeticæ, Θ Astrologiæ: sed hæc nomina græca sunt an latinæ? certe græca, imò ita græca ut nondum nomina Latina repererint, Θ repererunt absurda quodammodo, nec idem quod græce proprie exprimentia; nam Θ si literatura dici possit pro Græmatica, tamen Oratura nec Oratoria pro Rhetorica, nec dimensio pro Geometria, nec numeratoria pro Arithmetica, concinne dici potest. Clarum igitur hoc est argumentum has disciplinas septem quæ Latine habentur è Græcorum fontibus emanasse. quod si est quomodo sine literis græcis recte intelligi Θ haberi poterunt? ergo nisi literæ græce essent, Latini nihil scirent. Videamus, si uobis libet, hanc rem sigillatim Θ $\gamma\epsilon\upsilon\iota\chi\omega\varsigma$ ut Græci dicunt, id est, generatim. Grammaticæ pars est, ut scitis $\alpha\epsilon\beta\omicron\upsilon\gamma\alpha\pi\iota\alpha$, id est, recte scribendi formula. hanc quoque nam modo sine literis græcis adipiscemur cum lingua Latina ferè totidem græcis utatur uocabulis quot suis. Sed minutias docti uiri non sequuntur? nolite orthographiam minutias appellare, cum ea peruersa in maximos contingat incidere errores. hinc orta est illa de entelexia Aristotelis contentio. cum alij per τ , alij per Δ scriptum accepissent. hanc maiores nostri non solum literis, sed etiam apicibus quibusdam scribendis obseruabant. Ego sane neminem sine hac uere doctam iure appellari posse existimo. Grammaticæ pars etiam est Etymologia, id est, ueritas sermonis. hanc quoque quoque nam pacto sine literis græcis acquiremus? In hac exponenda quot Grammatici uel Grammatistæ potius, quot Philosophi, quot Medicum alioquin docti errauerunt. Si uellem omnia errata, omnia uocabula perperam expodata castigare, non mille annotationes, non mille

mille centuriæ satis essent. quid quod usq; ad ridicula in Etymologia
 uerborum peruentum est. Volo unum & alterum ioci causa uobis
 enarrare. diabolus exponunt isti, & ne paruifaciat Theologi in-
 flati dictum, quod hominem duobus bolis deuoret. ô rem ridiculam
 cum Græce δ'ιάβολος calūniator dicatur ἀπὸ τῆς δ'ιάβλλεσθαι,
 id est, à calumniando. & ideo apud Plautū diabolus adolescens hoc
 nomine appellatus est. Audite aliud magis ridiculū. In Ioannis euan-
 gelio legitur, ἀλλ' εἰς τὴν σεπτίω τῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλε-
 γὰν ἐνύξε. nostri Theologi siue sono uocabuli Græci decepti: ubi
 apud Græcos λόγχη, id est, lancea scriptum est, crediderunt per-
 cussorem illum Longinum esse appellatum, & ita in illum hoc nomi-
 ne exclamantes inuehuntur. nostri theologi siue diuini uerbi semina-
 tores Longinum proprio nomine militem illum appellant. Non
 miro si nos ridemus, quoniam & diabolus ipsum & illum, quem isti
 dicunt Longinum puto, si talia audiūt maximos risus excitaret. Illud
 tacere nō possum Philologiam & sermones ipsos à Græcis uenuste
 & eleganter translatos ab indoctis non tantum non intellectos, ue-
 rum etiam esse peruersos. unde fit ut apud Vergiliū corrupte le-
 gatur, Suspicit Anchises, hoc est, sursum aspicit, pro eo quod legen-
 dum est suspicit, id est, respondet. Et in sermone subsequitur: quod
 Græci dicunt ὑπολαμβάνει. quod uitium etiam sacras literas oc-
 cupauit. nam in Euangelio ubi Christus per parabolam declarare
 studet qui sit proximus, legitur corrupte, Iesus autē suspiciens quod,
 ô ignorantiam crassam, exponunt quidam fuisse Christi consuetudi-
 nem ut uolens loqui sursum aspiceret. Græca scriptura ὑπολαβὼν
 habet, id est, suspiciens, respondens. quod est eleganter fideliterq;
 translatum. Quid de medicis dicam, qui chelidonium herbam ab hi-
 rundinibus dictam interpretantur cœli donum. Simon ipse Genuen-
 sis & gētiles alij plures huiusmodi scatent erroribus. Quid dicam
 quod annis superioribus antequam literæ Græcæ in Italiam reuectæ
 fuissent, Cadinum pro Cadmo, Hemistodem pro Themistocle, &
 Menecha

Menechinum pro Menechmo, & alia id genus ignorantes literarum Græcarum ignoranter proferebant, sed hoc omittamus. Præterea *συνουρτασμή*, id est, cōstructio num' ne pars est Grammatices? s'ne, sed neq; hanc sine literis Græcis integre habere possumus, cum Latini scriptores probatissimi Græcis dicendi ordinibus pleni sint. Priscianus longum librū facit de Atticismo, qui non nisi literarū Græcarum peritissimis familiaris est: & ita Priscianus exposuit. hinc Horatius, Desine querelarum dixit more Græco. hinc Terentius & Plautus, Decet nobis. hinc multi alij mille alia quæ non est nunc narrandi locus. Ad hæc num' ne declinatio pars est Grammatices? est qdem. sed dii boni quot nominū milia Græce declinata esse reperire in Latinis autoribus. hinc Pallados. hinc Menelaon. hinc Vergilius, Letum Androgeo dixit. &, Fatidicæ Manthus. &, Vocaturū Dido, & sexcenta alia, quæ non nisi ijs qui Græce sciunt, nota sunt. Ergo si literæ Græce non essent Latini nihil eruditionis haberēt. Postremo num' ne pulchrum ducimus callere syllabas? scire uersificari esse Poëtam? pulchrum certe. in hac parte sine literis Græcis in præceptis ruimus. pedes ipsi metrorum, ut dactylus, spondeus, iambus, & reliqui nomina habent Græca, & ita Græca, ut nondum habeant Latina: Novi multos, qui nostra tempestate boni Poëtæ habentur, corripere syllabas quæ apud Græcos longissimæ sunt, nulla figura, nullo colore errorem tegente: & contrā producere breuissimas. hoc euenit literarum græcarum ignorantia. Cur idola, poderis, media correpta contra naturam dicimus? ignoratione literarum Græcarum. cur contra lechytus, dicimus media producta: eadem scilicet ignoratione. ut Syracusio apud Vergilium legimus contra metrum, cum tertia à fine longa sit diphthōgo pro Syracosio, ut cantat Theocritus. Eadem scilicet ignorantia, alia pene huiusmodi infinita. De accentibus quos Græci *ωπορωδίας* dicunt, quid dicam? qui tantam habent uenustatem, ut bene prolati nos uere Latinos, uere Græcos esse declarent: contrā male prolati Barbarum quiddam uos fremdere significant.

• multi

multi hac in parte literarum Græcarum ignari, Adonis, Crensa, media acuta proferunt, cum primam proferre debeant: contra, Simonis Corydon, Periphas quæ mediam habent acutam, antepennultimam acunt. pudet me plura in hac re dicere, ne maiorem Græcis præbeam ansam nostri deridendi. De Grammaticæ satis. Dialecticæ uero est ars quæ ut ait Cicero, docet rem uniuersam tribuere in partes, latentem explicare definiendo, obscuram explanare interpretando, ambiguum primum uidere, deinde distinguere, postremo habere regulam quæ uera & falsa iudicarentur. Seruius Sulpitius attulit hanc artem omnium artium maximam, quasi lucem ad ea quæ confuse ab alijs aut respondebantur aut agebantur. huius opus non extare arbitror. Boëthius in ea plurima scripsit, quæ omnia nō habentur. Necessæ est ad fontes Græcos recurrere ad Prædicamenta, ad Elenchos, ad Topica, ad Perierminias, ad libros Analyticos Aristotelis, ad Porphyrium, ad Simplicium, ad Themistium, aliosq; græcicos Philosophos. Ergo nisi literæ Græcæ non essent Latini nihil eruditionis haberent. Quid dicā de Rhetoricā? Ea sane tota græca est. Et si aliæ uel scientiæ uel artes ab alijs nationibus inuentæ sunt: certe eloquentia peculiaris est Græcorum, inuentiones, narrationes, exordia, insinuationes, argumenta, characteres, figuræ, colores omnes à Græcis fluxerunt. Vnde non immeritò uaser ille Poëta Venusinus sic Græcos laudauit: Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo Musa loqui præter laudem nullius auaris, Atqui M. Ciceronem Latini habent eloquentissimum & facundiæ literarum Latinarum parentem, & doctrinarum lucem alteram: qui tot orationes familiares, tot in Verrem dictiones, & in Catilinā inuectiuas, tot Philippicas, tot opera Philosophica composuit. habent quidem nō diffiteor. Verum pro uno Cicerone, Græci habent decem Cicerones. Quid dicit de Oratoribus græcis Quintilianus noster. num ne sic ait sequitur Oratorū ingens manus. Ingentē manū ut uidetis, appellat, & subinde ut 10 simul Athenis ætas una tulerit. q̄ fuerint hi 10 Oratores pauci sciūt.

B b

Quinti

Quintilianus quinq; tantum nominat. Ego, ut aliquid hoc ē ex me discatis, omnes nominabo, quos ex Græcis sumpsi scriptoribus. Iam ne uidetis, quantum literæ Græcæ nobis profint, quoniam nisi docuissent, hoc ego nescissem. Fuerunt autem hi decem Oratores Antiphon, Rhamnusius, Lyfias, Socrates, Ifæus, Androcides, Demosthenes, Aeschines, Lycurgus, Hyperides, & Dinarchus. Sed est maior etiam quam prædicetur Cicero. unde tamen didicisti nempe à Platone, à Demosthene, Aristotele, alijsq; Græcis, qui si poenas suas repetitum uenirent, cornicularisum moueret. quid contra hitis uultum; utinam sic non esset. Et ne contra Ciceronē, hoc est, ne cōminisci uidear, audite ipsius de se ipso testimoniū, sic enim libro de claris Oratoribus scribit, Commentabar declamitans saepe cum M. Pisone, & cum Q. Pompeio, aut cum aliquo quotidie, id quæ faciebam multum etiam Latine, sed Græce sæpius: uel quod Græca oratio plura ornamenta suppeditans, consuetudinem similiter Latine dicendi afferebat: uel quod à Græcis summis doctoribus nisi Græce dicerem, neque corrigi possem neque doceri. Quare illud Quintiliani præceptum summopere probandum: A sermone Græco pucrum incipere malo, quoniam Latinus qui pluribus in usu est, uel nobis nolentibus se perhibet, simulq; quia disciplinis quoque Græcis prius instituendus est unde nostræ fluxerunt. ergo nisi literæ Græce essent, Latini nihil scirent. Iam ad alias disciplinas accedamus. Arithmeticam artem magnam uim in natura habere existimo, non propter uilem numerandi practicam quam mercatores auaritiæ causa quotidie meditantur: uerum propterea quod ex ea constare animam Plato in Timeo pronunciauit: ex septem numeris, hoc est, monade, tribus paribus, & tribus imparibus creari argumentatus est, quod quidē intellectu difficile est quamuis à Calcidio, Macrobio, alijsq; Commentatoribus affatim exponatur. unde puto natum esse prouerbium cum aliquam rem obscuram uolumus significare, ut dicamus, hoc est numero Platonis obscurius.

Hanc

Hanc artem Boëtius ex Nicomacho in Latinū uertit, in qua plurima sunt uocabula Græca, quæ Latine proprie dici non possunt, & plurima propter Græcarum literarum ignorantiam deprauata. Scrutemur nunc Geometriam unā cum Perspectiua quæ Græce *ὀψιχὴ* dicitur. quæ tam necessaria, tam honesta est homini liberali, ut si ne ea, homo non uere homo dici possit: certe qui Geometriam nescit seipsum nescit. Quare dictum illud Aristippi Socratici Philosophi uehementer approbo & laudo: qui cum naufragio ciectus ad Rhodiensium littus animaduertisset Geometrica schemata descripta, exclamauit ad comites, dixitq; bene speremus: hominum enim uestigia uideo. Hanc quoq; artem Latini ab Græcis sumpsere, hoc est, Euclide, Platone, Archimede, & alijs. Ergo nisi literæ Græcæ essent, Latini nihil eruditionis haberent hanc barbaries in quibusdam occupauit, & pro rombo, helmudim & helmiroraphæ figuratur. pro trapezis, id est, mensalibus successerūt. Attingamus etiā Musicam, hoc est qua omne animal capitur, & quæ tantū antiquis tēporibus nō modo studij uerum etiā uenerationis habuit, autore Quiniliano, ut ijdē musici & uates sapientes iudicarētur. Hanc quoq; à Græcis accepimus, sed à græcarū literarū ignorātib; ita nomina choræarum, symphoniarū, distantiarū inter sonos corrupta sunt, ut nihil nisi barbarū quiddam sonare uidcantur. Tonū dicunt à tonando dictū, nescientes significare intentionem uel chordæ, uel uocis à τείνω uerbo Græco, quod est intendo deductum: & hemitritonium pro triemitonio, & tritonū interuallum ponunt, cum non procedat nisi usq; ad ditonum. Aristoxenus Græce de Musica copiose scripsit, & animam musicam esse dixit: Boëtius ab eo sumpsit & Latinis tradidit. ergo sine literis Græcis Latini nihil eruditionis haberent. Et ut intelligant nostri Musici nimū certe arrogantes ita esse ut dico, audiunt Virruuium sic quinto libro scribentem: Harmonia autē est musica literatura obscura, & difficilis maxime quidem quibus Græcæ literæ

non sunt notæ, quam si uolumus explicare necesse est & græcis uerbis uti: quod nonnullæ eorum Latinas non habet appellationes. Hoc uerissimum est, nam diatessaron, diapente, epitritus, hemiolus, epogdous, diesis, & multa alia Latine dici apte non possunt. licet nostri quidam pro epitrito sexquiertia, pro hemiolio, sexquialteram proportionem appellarunt: sed A. Gellius hæc Latina nomina non habere dixit. Superest è septem liberalibus studijs Astronomia seu Astrologia, ars pulcherrima & quæ Principes & Reges maxime deceat. Hanc Græci è Chaldeis siue Babilonijs in patriâ suam uexerunt, nostri uero à Græcis: sed iuniores uestigia græca ausi deferere, decurrerunt ad Barbaros, & zenith, alcocoden, ileg, alcitrop, alidada, & alia id genus multa maluerunt dicere quam Latina aut Græca uocabula ab eruditis discere autoribus: quam Plinium, Iulium Firmicum, Higynum, aut Ptolomæum lectitare. In astrologia igitur græcis ut Plinius refert, utendum est uocabulis. unde sæpenumero sphaeram, absidas, arctos, polum, arcticum, antarcticum, zodiacum, engonasm, pleiadas, hyadas, arcturum, centrum, parallelos, & tropicos, cyclos, *ἡ ὁ ἀνατομῶν*, conum, dichotomos, amphyctrotos, panselinos, & alia huiusmodi in ueterum libris offendimus. In Iulio Firmico quamplurimis græcis uocibus est refertus, quæ nõ plene nisi ab his qui græce sciunt intelliguntur. ergo nisi literæ græce essent Latini nihil eruditionis haberent. Quid dicâ de Architecturâ qui uult Vitruuium sine literis græcis intelligere? laterem mihi credite lauare potest: aut ut Prouerbiũ est græcorũ, aquâ terere. Quid de Philosophiâ? in hac satius est circa littus nauigare quam uelũ tendere. In altum, quoniã si de ea copiose differere uellem, ostenderem nullam esse bonam & ueram Philosophiam nisi græcam: & Græcos habuisse plures Philosophos, quã Romani habuerint uiros. Multæ fuerunt Philosophorum sectæ: sed quæ nam est illa quæ nũc alijs explosis, uiget? nempe Peripatetica seu Aristotelica, & uigebit donec stabunt literæ græcæ. Hoc à Barbaris iam diu pulsata est, & la

cerata

cervata, tamen adhuc stare uidetis. Quid de medicina loquar, quæ tanto quondam fuit in honore, ut à dijs inuenta crederetur, Apolline scilicet patre, & filio Aesculapio, νεπτεῖς; Παναῖα. Quare Homerus diuini ingenij uates in Medicorū laudē uersus illos decātauit, ἰατροὺς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξει· ἄλλων, ἰοὺς τ' ἐκτάμνει, ἐπὶ θ' ἥπια φάρμακα πάσσει.

Vir Medicus contra multos alios æstimari dignus. Et tela excidendo & mitia medicamina super imponendo. Ego semper Medicos dilexi & diligo, diligeremq; magis nisi Barbaros scriptores & inconditos sequerentur, Mesue scilicet, Auicennē, siue Auicennā, siue is alio nomine gaudet: quoniam neq; hi qui eum obseruant, nomen eius proprium profiteri, quia nesciunt, possunt. Vtrum Hippocrates Cous: cuius ea peculiaris laus est, ut tam fallere quam falli nesciat, qui prius præcepta medendi, ut scribit Plinius clarissime condidit, imitandus est, & Antyllus, imitandus Ruffus, amplectendus supra omes Galenus, itemq; Orbasius. ab his enim omnis anatomie, omnis chirurgie, omnis iatraptice, omnis clinicæ, omnisq; deniq; medicinæ præcepta tradita sunt & diuulgata. hi sunt qui ueri Archiatri appellati sunt, sine his uera medicina haberi nō potest. hi sunt de quibus scriptum est digestis & codice de professoribus & medicis. Ergo nisi literæ græcæ essent, Latini nihil eruditionis haberent. Nulla ars, nulla scientia, tantam habet in se rerum cognitionem quantam medicina: nulla animalium pars, nulla herba, nullus flos, nulla radix est, nullum pigmentum, nullum metallum est quod non aliquo in usu habeat Medicina: & ea fere omnia græca sunt. Pudet hic referre in quos errores inciderint literarum græcarum ignari, qui sæpenumero in Pandectis ea quæ græca sunt uocabula dicunt esse Arabica, quæ uero Arabica dicunt esse græca. Lasserpitium, seu lasser, quod græcè σίλφιον dicitur, & olim magno in pretio Cyrenaicum præcipue. unde Cyrenæ lasserpitifera à Catullo dicuntur. Nostri, audite barbariem, nunc assam foetidam uocant pro lassere. præterea in-

non sunt notæ, quam si uolumus explicare necesse est & græcis uerbis uti: quod nonnullæ eorum Latinas non habet appellationes. Hoc uerissimum est, nam diatessaron, dia pente, epitritus, hemiolus, epogdous, diesis, & multa alia Latine dici aptè non possunt. licet nostri quidam pro epitrito sexquitertiâ, pro hemiolio, sexquialteram proportionem appellarunt: sed A. Gellius hæc Latina nomina non habere dixit. Superest è septem liberalibus studijs Astronomia seu Astrologia, ars pulcherrima & quæ Principes & Reges maxime deceat. Hanc Græci è Chaldeis siue Babilonijs in patriâ suam uexerunt, nostri uero à Græcis: sed iuniores uestigia græca ausi deferere, decurrerunt ad Barbaros, & zenith, alcocoden, ileg, alcitrop, alidada, & alia id genus multa maluerunt dicere quam Latina aut Græca uocabula ab eruditis discere autoribus: quam Plinium, Iulium Firmicum, Higynum, aut Ptolomæum lectitare. In astrologia igitur grecis ut Plinius refert, utendum est uocabulis. unde sæpenumero spheram, absidas, arctos, polum, arcticum, antarcticum, zodiacum, engonasm, pleiadas, hyadas, arcturum, centrum, parallelos, & tropicos, cyclos, $\delta\upsilon\omicron\delta\epsilon\kappa\alpha\tau\omicron\mu\acute{o}\mu\epsilon\tau\omicron\upsilon$, conum, dichotomos, amphyrotos, panselinos, & alia huiusmodi in ueterum libris offendimus. Iulius Firmicus quamplurimis græcis uocibus est refertus, quæ nõ plene nisi ab his qui græce sciunt intelliguntur. ergo nisi literæ græce essent Latini nihil eruditionis haberent. Quid dicâ de Architecturâ qui uult Vitruuium sine literis græcis intelligere? laterem mihi credite lauare potest: aut ut Prouerbiũ est græcorũ, aquâ terere. Quid de Philosophiâ? in hac satius est circa littus nauigare quam uelũ tendere In altum, quoniã si de ea copiose differere uellem, ostenderem nullam esse bonam & ueram Philosophiam nisi grecam: & Græcos habuisse plures Philosophos, quã Romani habuerint uiros. Multæ fuerunt Philosophorum sectæ: sed quæ nam est illa quæ nũc alijs explosis, uiget? nempe Peripatetica seu Aristotelica, & uigebit donec stabunt literæ græca. Hoc à Barbaris iam diu pulsata est, & la

cerata

cerata, tamen adhuc stare uidetis. Quid de medicina loquar, quæ tanto quondam fuit in honore ut à dijs inuenta crederetur, Apolline scilicet patre, & filio Aesculapio, nepteq; Panacea. Quare Homerus diuini ingenij uates in Medicorū laudē uersus illos decatuit, ἡτρός γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξει ἄλλων, ἰοὺς τ' ἐκτάμνει, ἐπὶ δ' ἥπια φάρμακα πάσκει.

Vir Medicus contra multos alios æstimari dignus. Et tela excidendo & mitia medicamina superimponendo. Ego semper Medicos dilexi & diligo, diligeremq; magis nisi Barbaros scriptores & inconditos sequerentur, Mesue scilicet, Auicennæ, siue Auicennâ, siue is alio nomine gaudet: quoniam neq; hi qui eum obseruant, nomen eius proprium profiteri, quia nesciunt, possunt. Verum Hippocrates Cous: cuius ea peculiari laus est, ut tam fallere quam falli nesciat, qui prius præcepta medendi, ut scribit Plinius clarissime condidit, imitandus est, & Antyllus, imitandus Ruffus, amplectendus supra omes Galenus, itemq; Oribasius. ab his enim omnis anatomie, omnis chirurgie, omnis, iatraptice, omnis clinicæ, omnisq; deniq; medicine præcepta tradita sunt & diuulgata. hi sunt qui ueri Archiatri appellati sunt, sine his uera medicina haberi nō potest. hi sunt de quibus scriptum est digestis & codice de professoribus & medicis. Ergo nisi literæ græce essent, Latini nihil eruditionis haberent. Nulla ars, nulla scientia, tantam habet in se rerum cognitionem quantam medicina: nulla animalium pars, nulla herba, nullus flos, nulla radix est, nullum pigmentum, nullum metallum est quod non aliquo in usu habeat Medicina: & ea fere omnia græca sunt. Pudet hic referre in quos errores inciderint literarum græcarum ignari, qui sæpenumero in Pandectis ea quæ græca sunt uocabula dicunt esse Arabica, quæ uero Arabica dicunt esse græca. Lasserpitium, seu lassere, quod græce σίλφιον dicitur, & olim magno in pretio Cyrenaicum præcipue. unde Cyrena lasserpitifera à Catullo dicuntur. Nostri, audite barbariem, nunc assam foetidam uocant pro lassere. præterea in-

Argumentum chirurgicum est in speciem gamma literæ factum, isti
 gammaut nominant. O barbariem crassam, ô rem maxime ridicu-
 lam, cū Græce γαμμαουσιδης dicatur, eo quod εἶδος, id est, speciem
 habeat literæ γ. isti gammaut appellat: sed hi errores tolerari facile
 possent, nisi sæpenumero uenenata sumeretur pro salutaribus, igno-
 rantia uocabuli. unde multi minium pro cinnabari accipiunt: cum
 minium uenenum esse doceat Plinius 33. libro. Et non satis est li-
 teris Græcis esse respersum, sed in eis summa satietate ingurgitatum
 esse oportet, quoniam aliter errare contingit. sed de his satis. ἰσὺς
 voo Græce morbus est, qui Latine modo comitalis, modo sacra
 passio, modo alio nomine appellatur: sed sacram dicunt aliqui, id est,
 execrabile, eo quod sputo eam solemus abominari: alij quod sacram
 partem corporis occupat, id est, cerebrū. quod Apuleius quoq; sen-
 sisse uidetur. sed cur ego Plutarchū nō sequar, q̄ magnā interpreta-
 tur, ἰσὺς enim græce non tantū sacer, sed & ingens dicitur. unde
 puto ab Homero Latino dictā esse auri sacrā famē, id est, magnā, &
 sacros tripodes, id est, magnos, ut huiusmodi Græcū penitus figura-
 ret. Hæc ideo dicta sunt, ut intelligatis profundam Græcorum scien-
 tiam nosse opus esse. iniuriū & iniquū esset, si sacram Theologiam,
 si sacrosanctas leges præteriremus. hæc quoq; literarum Græcarum
 egent auxilij, ut nomen Theologiæ demonstrat. Præterea primi the-
 ologizantes nōne Græce fueret Musæum dico & Orpheum &
 Hesiodum, post hos Poëtas, Paulus Apostolus, Dionysius Arc-
 opagita, Ioannes Clymacus & alij Græci Christiani fuerunt, à
 quibus Theologia uera illustrata est. Martianus Iureconsultus in
 definitione legis autorem ciēt Demosthenem, si definitio illa cor-
 rupta esset ad Demosthenis orationem contra Aristogitonem re-
 currendum esset. Claudius Digestis de pœnis eundem Oratorem
 citat, quid si deprauata esset allegatio ad orationem contra Medi-
 am recurrendum esset. Quotiens prudentissimi Iureconsulti Ho-
 merum ingenij cœlestis uatem in testimonium adducunt, totiens
 ad illius

ad illius opera leſitantiā remittimur. Ergo n̄ ſi literæ græcæ eſſent, Latini nihil eruditionis haberent. Verum iam artes ſiue ſcientias omnes omittamus, loquimur nūc de ſcriptoribus, quorum hi receptiſſimi & in numero doctōrum cenſentur, qui Græcas literas calluerūt. Quoniam paſſo Bucolica Vergilij ad unguem ſine Theocrito, quem Vergilius imitatus eſt, intelligetur: quomodo Georgica ſine Heſiodo, quomodo Aeneis ſine Homero, ſine Piſandro, ſine Apollonio & alijs græcis. quos Maro ante oculos pro exemplaribus ſemper habuit. Quomodo Plautum & Terentium ſine Menandro, Diphilo, Ariſtophane, & alijs Comicis exponemus. quomodo Plinium intelligemus totius naturæ interpretem, qui totam Græciam peragravit, & gemmis (ut ita dicam) ſpoliauit. Et ut ex plurimis unum locum adducam, in Naturalis hiſtoria lib. 7. de ſpacijs uitæ longiſſimis hæc uerba leguntur. Heſiodus qui primus de hoc aliqua prodidit fabuloſe (ut reor) multa de hominū æuor ſcſcens, cornici nouem noſtras attribuit ætates: quadruplū eius, cernis: id triplicatum cornis, & reliqua fabuloſius in Phœnice ac Nymphis. quomodo illud intelligi poteſt: & reliqua fabuloſius in Phœnice ac Nymphis? ſed Heſiodum conſulā dicet aliquis. iam fateris cōſulendos eſſe Græcos, ſed opus illud Heſiodi in quo hæc loquitur, non exſtat. quid ergo agendum erit? opus eſt Platonem, Ariſtotelem, Plutarchum, alioſq; ſcriptores Græcos animaduertere, ubi Heſiodum teſtem producant, ſi quo modo quod querimus reperiamus. quod ego ſuperioribus diebus feci, cum de ara cornea in ſeptem mirandis celebrata, nullius uinculis, nullius collæ indigente apud Plutarchum reperi. quæ ad illud Martialis carmen faciebat. Diſſ. muletq; deum cornibus ara frequens. Itemq; in hoc quod ſuprà paulo ante memorauī, apud Plutarchum ueſſus Heſiodi inueniſſe gauiſus ſum, quos ut ſtudioſis aliqua in parte ego quoq; proſim, hic putauī inferendos.

ἐννέα τοι ζώας γενεάς λακέρυα λορώνων
ἀνδρῶν ἡβώντων ἔλαφθ' τέτταρα λορώνας,

τετeis

τρῆς δ' ἐλάφους· ὁ κόραξ γηράσκειται. αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
ἐννέα τοὺς κόρακας, δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοῖνικας
νύμφαι εὐπλόκαμοι κοῦροι δ' ἰὸς αἰγιάχοιο.

Audiatís Latinos. Nouem utiq; uiuit generationes garrula cornix,
Virorum fortium, ceruus autem quatuor cornices, Tres autem cer-
uos coruus senescit, sed Phœnix Nouem coruos, decem aut nos
Phœnices Nymphæ bene comatæ filie Iouis Aegida habentis. Iam
nostri promissi pars exhausta est, altera pars restat, ut scilicet de
Homeri doctrina differamus: uerum quoniam hora sera est ex aures
tantorum uirorum fastidio afficere uix decet, satius esse arbitror in
aliud tempus hanc partem differre. Volebam equidem uersus illos
Horatii exponere, Troiani belli scriptorem maxime Lolli Dum
tu declamas Romæ Præneste relegi: Qui quid sit pulchrum, quid
turpe, quid utile, quid non Plinius ac melius Chrysippo et Cran-
tore dicit. et ostendere uerissimis argumentis, omnes Philosopho-
rum sectas ab Homero initiũ accepisse et ipsum cæcum plus uidisse
quam Argum qui totus oculus fuit: aut quam famam, quæ tot milia
oculorum habuisse dicitur. sed æquo animo seramus. De dulcedine
siue suauitate lingue græce pauca Quintiliani uerba libenti animo
audiatís, quibus dictis, finem orationi meæ faciam. Quintilianus
postquàm multa de Attica eloquentia disputauit, sic conclusit: Itaq;
tanto est sermo Græcus Latino iocundior, ut nostri Poëtæ quotiens
dulce carmen esse uoluerint illorum id nominibus exornēt. O uersia-
rum iudicium. nam lingua Latina (quæso ne mihi irascamini) in mul-
tis definitionibus Barbaræ lingue similis est. nam lac alec dicitur, ut
Isac et Lamec. hoc ut Sadoc, et multa huiusmodi alia. Præterea quis
non horreat mugientem illam literam in dictionum sine apud Lati-
nos: ut templum, patrimoniu, profundum, in quam nullum Græcum
uocabulũ cadit: contra quam dulcis, quam resonans est ꝑ Græcorum
finium celeberrima. Quis non excitetur cum uersum illum Homeri
audiat, συμπάντων δ' ἀνάνυρ οὐδ' ἄν' ἀγαμέμνονα ἔπης: et
illum

Μῦθον, τρώων θ' ἱπποδ' αἶμαρ κ' ἀχαιῶν χαλποχρῆτων. O lingua suauissima, ô lingua linguarum & disciplinarum mater quis te non laudet, non amet, non amplectetur. Turpe uobis erit & censoria nota digni iudicamini adolescentes studiosissimi, si mercatores diuitiarum, quæ res fluxæ sunt, linguam Germanâ, linguam Hispanam, & alias linguas ediscunt: uos ornandi animi gratia, linguam Græcam non ediscere. Adeste ergo frequentes hoc anno, & totum Homerum me interprete memoria mandetis, ut Græce cum opus fuerit & scribere, & declamare, & orare sine ulla difficultate possitis.

ANTONII CODRI VRCEI SERMO
Vndecimus, in Hesiodum.

Nescio Magnifice Rector, Doctores eximij, uosq; probatissimi uiri an idem uobis usu ueniat, quod usu uenire indies mihi uideo, ut scilicet uinû uetus uestros gustus, magisquam mustû demulceat. Ego sanè ueteris uini usu ita reficior, ut unâ cum Plauto Sarsinate, eos qui uetere uino utantur sapientes putem, illudq; Ovidianum quanquam ad aliam rem à Poëta dictum, incipiam crebris usurpare sermonibus, Qui properant noua musta bibant mihi seruet auitum Consulibus priscis condita testa merum. Nolim tamen uos existimare me omnino mustum uituperare, nam non me latet, quod ex eo natura cōmoda & medicina suppedientur, nouiq; etiam ex eo fieri oleû ualde saluberrimû, quod γλευκινόν Græce dicitur. Itemq; mustacea seu musteos cibos ab antiquis inter bellaria celebratos, quos Græci γλευκίτῳ appellauere. Et quando nihil aliud cōmodi ex musto perciperemus illud unum maximum est, quod inde fit uinum ex liquoribus unus humanis corporibus gratissimus, seruata tamen illa digna Ioue sententia, πάντα μετ' ὀψ' ἄριστον, id est, omnium mensura optima. quam qui transiit, omnia etiam suauissima mutari

Cc

tari

tari sentit in pessima. Verum musti utilitates nihil ad uini ueteris su-
 uitatem, odorem, nutrimentum. De quibus nolo in praesentia plura
 dicere, ne pro Musarū tēplo, uidear ebriosus in Bacchanal introisse.
 Quorsum autē ista facetiā? quorsum istud exordium tam iocosum?
 Dicam equidem sed uos morem uestrū in audiendo seruare, hoc est
 attente audiat, ut annis superioribus semper fecistis. Ego quoq;
 morem meum in narrando seruabo, hoc est indoctius & apertius
 exponam, quod alij magnae eloquentiae uiri tersius & fortasse ob-
 scurius dixissent. scitis enim me Prouerbum illud Græcum in omni-
 bus fere scriptis meis obseruare, ἀμαθιωτερόν τῶς εἰπε καὶ σαφέ-
 σερον λέγει, id est, indoctius quodammodo loquaris, & clarius dicas.
 Et ita reor esse faciendum in his praecipue materijs, quae longe à fo-
 ro iudiciali, à causis civilibus, à contentiosis legibus semote sermo-
 nem quotidianum potius exposcunt, quam orationem uehementem
 atque elaboratam. accipite ergo haec animis, letasq; aduertite men-
 tes. E studiosis ac literatis uiris quidam sunt, quos noui tantum scri-
 ptiores delectent, ueteres autem quodammodo fastidio afficiant: alij
 uero & nouorum quidem, sed multo magis ueterum lectione capi-
 untur, tenentur, oblectantur. in horum posteriorum numero ego
 sum, cui mos ille dicendi rigidiusculus atque uirilior nullo fūco, nul-
 lis cincinnis, nullo stibio mangonizatus placeat, & propter uo-
 cabulorum sententiarumque copiam, & propter morum consue-
 tudinum legumque bonitatem atque noticiam. Quare non immeri-
 to Perianther Cypseli filius admonere solebat, τοῖς μὲν νόμοις
 παλαιοῖς χρῶν τοῖς δὲ ὁπλοῖς πρόσφατοις, id est, legibus
 quidem antiquis utere, cibis uero recentibus. Et Diuus Marcus Im-
 perator ad praefectum suum scribens, nonne uersum illum boni
 Poëtae allegauit Moribus antiquis res stat Romana uirisque. &
 nos quoque uetera aedificia admiramur, ueteres gemmarum scula-
 pturas maiore precio comparamus, ueteres amicos chariores ha-
 bere solemus. sed quae de antiquitate dicta sunt, ad rem nostram
 confu-

conferamus, ne sine scopo hodie sagittare uideamur. Superiore anno ad literas Græcas interpretandas designatus Homerum scriptorem antiquissimum, & Opimiano uino suauiore est media Græcorum capotheca deprompsi, cui si diues ille Iuuenalianus propter mille annos cedere se dicebat: multo magis nos propter annorum fortasse duo milia cedere debemus hoc anno: quoniam mutati dummodo suaves cibi palatum reficiunt, & ut iam alias uobis allegaui, μεταβολὴ πάντων γλυκύ, id est, uarietas omnium rerum suauissima. Idcirco Hesiodum ex eadem apotheca extuli scriptorem quoque antiquissimum, & si non Homero antiquiorem, saltem uetustate parem, cerè uero digniorem. Atqui Codre uide, quid agas, quid pollicaris, ut pollicitis stare ualeas. Anno iam præterito in Homeri laudem ea dixisti, quæ non de homine, non de Poëta: sed de ipso immortalis Deo dici possent atque deberent. Nam cum θεῶν, id est, diuinum μεγαλοφρόνωντος, id est, resonantissimum, ἱεροφάντων, id est, sacrorum interpretem. Præterea magnum, insignem, uenerabilem, optimum, semper florentem, Poëtarum parentem, omnisque Philologiæ ducem summum ac præcipuum Poëtarum ingenij cælestis uatem, antiquitatis autorem, principem literarum, fontem ingeniorum, parentem eloquentiæ, deum, multis & cunctarum rerum apprime peritum magnis autoribus approbasti, multaquæ alia de eo pulcherrima commemorasti, quæ adhuc auribus nostris resonare uidentur, & quibus nihil melius, nihil dignius dici posse arbitramur. Nunc uero cum Hesiodum Homero certe digniorem nominaueris, miramur nec negamus Hesiodum ueterum scriptorem esse, & cui palma in illo medio genere dicendi data sit: sed quo nam pacto id probare possis, auidi plurimum audire expectamus. multa profecto de Homeri excellentia me dixisse non inficias eo, nec tot quidem quot de eo Poëta dici iure potuissent, & par fuisset. & quod pau-
lo ante de Hesiodo dixi, nisi nos expectare pigeat, intra dimidiatam

horā, uos ita esse uero argumento fateri cōpellām. Verū priusquam
 hoc agam, uolo uobis bene audientibus exponere, quæ à nonnullis in-
 lectionem græcam deblaterata sunt, quos nescio an inuidos, an ne-
 bulones, an potius fatuos & simplices, & temere loquentes appel-
 lem. Cum enim aliquādo inter literatos uiros sermones caderemus,
 & de utilitate & præstantia literarum græcarū mentio facta esset,
 ex coetu illo quidā admirari se dixit, si ita esset, cur pauci literas gre-
 cas appeterent, credereq; sine literis græcis hominem fieri posse
 doctissimum. Ego pro tempore pauca respondi, ideo paucos uiros li-
 teris græcis operam dare, quod & pauci earum utilitatem intellige-
 rent, & plerofq; omnes nostrā tempestate ipsam scientiam nō pro-
 pter se, sed propter lucrum sequi, & ad eas artes quæ lucratiuæ
 essent se applicare: ea ratione multos sequi Medicinam, plures lura-
 ciuilia amplecti. Excepit alter, plures fortasse literis græcis incubitu-
 ros si magnæ autoritatis professor eas interpretaretur, quasi doctri-
 nam meam plebeiam, ac ut ita dicam pedariam taxans. Ego Magni-
 fice Rector uosq; præstantissimi uiri, expectaueram hoc tempus &
 hoc tantorum uirorum uenerabile examen, ut illis palam responde-
 rent: & illi intelligerent in nobis esse aliquid latens, quod boni & li-
 terati uiri magnificerent: sed ut nūc uideo, operam frustra & tem-
 pus ipsum cōsumeremus. satius est ista dissimulare, & rem quam ex-
 pectatis explicare. Sumus pauci qui literis græcis indulgemus: & si-
 mus? pauci etiam sunt uiri boni. unde & Bias Prienensis dicere so-
 lebat οἱ πολλοὶ ἀνθρώποι κακοί, id est, plurimi homines mali:
 & pauci sunt, quos æquus amauit Iuppiter: & ut aliquid de sacris li-
 teris sermonibus nostris inferam, Multi sunt uocati, pauci uero ele-
 cti. De doctrina autē mea nihil attinet dicere. Ego mecū habito, & no-
 ui quam sit mihi curta supellex. & in hoc inferior sum Socrate, q̃
 se unum scire profitebatur: quod nihil sciret. Ego uero ne id unum
 quidem me scire profiteor. Age igitur de Hesiodo iam loquamur,
 hoc est de eius uita, & morte, & præstantia. Postea si tempus sue-
 pererit

pererit, quoniam libri Hesiodi materia, opera agriculturæ sunt, de laudibus agriculturæ aliqua perstringemus. Hesiodus & frater eius Perses ad quem librum hunc quem exposituri sumus admonitionis gratia scripsit, patre Dio matre Pytimede generati fuerunt, qui primo quidem in extrema inopia etatem ducentes Cyme habitauerunt. esse autem aiunt hunc locum in finibus Aeolum admodum talem & sterilem. Demum hi cum propter summam penuriam in grande æs alienum incidissent relinquentes Cymen, Ascræ cum liberis transmigraverunt. Is est locus Eceotiae ad hybernandum difficilis ualde, & ad æstiuandum, iuxta radices Heliconis montis. à quo loco dictus est Hesiodus Ascræus senex à Vergilio in Bucolicis & in Georgicis, Ascræumq; cano Romana per oppida carmen. Hesiodus, igitur mercenarius factus, & ab indigenis pecuniam sumens, apud Heliconem montem pecora pascebat. Ferunt eo tempore uenisse non uem mulieres, erant autem Musæ, & decerpisse ramum Heliconiæ lauri & ei manducandum porrexisse: quem ubi degustauit uniuersa illico sapientia & Poëtica repletus est disciplina. Hoc igitur modo fabula sapientem euasisse Hesiodum insinuat. ad quam fabulam fortasse respexit Iuuenalis cum dixit, Nescit quicumq; canoris Eloquium uocale modis laurumq; momordit. Hanc de se fabulam ipse in Theogoniæ principio memorat, quam allegorice aliqui sic exponunt: quod Hesiodus domo profectus cum logicam scientiam quæreret ad pisci, laboriose eam studio & discendi assiduitate comparauit. Alij quod dum circa Heliconem moraretur, has ipsas mulieres laurum comedentes in somnis uidere existimauit, comiectansq; in somnium id monere, ut logicam mathesim attingeret, statim ad opus se præbuit, & magnam exinde gloriam consecutus est, multosq; libros composuit, sed pauci ad nostra tempora peruenerunt. Habemus tantum, Opera & Dies, Thegoniam & Aspida. Qui uiderit librum Astronomicum, Hypothecas, Heroum genealogiam, Mulierum catalogum, & alia uolumina quæ ad sexdecim usq; omnino composuit, nondum reperi.

Quid de Theogonia & agricultura Hesiodi scripserit M. Manlius Astronomicôn secundo libro, libet hic inferere atque recitare. post enim quedam de Homero dicta sic subsecutus est, Proximus illi Hesiodus memorat Diuos, Diuumq; parentes Et Chaos enixum terras, orbemq; sub illo Infantem, & primum titubantia sidera corpus Titanas iuuisse senes cunabula magni: Et sub fratre uiri nomen sine fratre parentis, Atque iterum patrio nascentem corpore Bacchum, Omniaq; immenso uolitantia lumina mûdo: Quin etiam ruris cultus legesq; rogauit Militiamq; soli, quod colles Bacchus amaret, Quod fecunda Ceres campos, quod Bacchus utrunq; Atq; arbusa uagis essent quod adultera pomis. Siluarumq; deos sacrataq; numina Nymphas Pacis opus magnos naturæ cōdit in usus. Super eius atque Homeri etate, ut refert A. Gellius non consentitur. Aliqui Homerum Hesiodo maiorem natu fuisse scripserunt, alij minorem. Qui igitur Hesiodum Homero priorem fuisse asserunt, initio principatus Arxippi ipsum tradunt floruisse, circa cuius finem Homerus claruerat. hic autem Arxippus Acasti filius princeps Atheniensium fuit annis quinque & triginta. quidam uero eos contemporaneos fuisse arbitrantur: quod & M. Varro in libro de Imaginibus affirmat, & dicit non esse dubium quin aliquo tempore eodem uixerint: hos autem fuisse dicunt sub finem Amphidamantis Euboeæ insulæ regis. Duxit uxorem Hesiodus Ctemenen Phygisei filiam Amphiphanis & Ganetoris sororem: ex qua filium sustulit secundum aliquos Stesichorum Poëtam Lyricum. Hic autem locus expostulare uidetur, ut qua ratione Hesiodum Homero digniorem esse dixerim, uobis aperiam. Nonne mihi hoc concedetis Magnifice Rector, uosq; præstantissimi uiri uictorem. uicto esse digniorem? & uicti laudes ad uictorem debere transferri. atqui Hesiodus Homerum uicit: ergo quid sequatur, uos intelligitis. Et hoc argumento, id est, manifestum, quod qui Homerum & Hesiodum coæuos fuisse scribunt, hoc amplius referunt: eos alii quando

quādo in Chalcide, in ludis Amphidamātis de Poëtica certasse, & po-
 sito certaminis premio & lectis iudicibus cōpluribus, inter quos Pē-
 nides Amphidamātis frater, & Amphidamātis liberi fuerunt, victo-
 riam Hesiodo cecidisse. cuius rei memoriam ipse Hesiodus hoc epigrā-
 mate consecrauit, ἡσιόδῳ μούσας ἐλικάνεας τὸν δ' ἀνέθυ-
 κε ὕμνον νικήσας ἐν χαλκίδι θεῶν ὄμιλον, id est, Hesiodus
 Musis Heliconiadibus hunc tripodem dedicauit, hymno cum uicisset
 in Chalcide diuinum Homerum. Huius epigrāmatitis mentio ab Var-
 rone libro de Imaginibus facta est à Gellio repetita. Verum in
 nullo codice Gelliano epigramma ipsum legitur. Ego autem è Græ-
 corum antiquissimis penetralibus literis Thessalicis scriptum rea-
 peri, & repertum Latinis literis & studiosis uiris edidi ac dia-
 uulgauī. Perijt autem in Locride hoc modo: Nanque post uictoria-
 am de qua pauloante diximus, Delphos profectus ad sciscitandum
 de uita sua huiusmodi oraculum accepit. Vt scilicet Iouis Nemeæi
 lucum uitaret, quoniam ibi fata, finem uitæ statuissent. Ille autem
 Peloponnesi Nemeam fugitans, in Oeone Locris ab Amphipha-
 ne & Ganetore Phygisei liberis interficitur, in pelagusque præ-
 cipitatur. Iouis enim Nemeæi templum Oeone appellabatur. Sed
 post tertium diem à Delphinis cadauer ad litus euectum est. id
 Locri in Nemeæa Oeone sepelierunt. Causam uero cur cæsus fu-
 erit, hanc fuisse accepimus, quod Ctemenen Amphiphanis &
 Ganetoris sororem corrupisse existimabatur: de qua ei filius na-
 tus est Stefichorus Poëta Lyricus. Porro cum interfectores eius na-
 uigiū incipientes fugere conarentur, tempestate obruti sunt. Ora-
 chemenios deinde ferunt monente oraculo Hesiodi ossa extulisse, in
 medioq; foro tumulo contexisse, his superinscriptis carminibus,
 ἄσκραμοι πατρὶς πολυλήθη, ἀλλὰ θανόντων
 ὅσα ληΐππου γῆ μινύς λατρεῖ
 ἡσιόδου, τοῦ πλεῖστον ἐν ἀνθρώποισι λεῖος ἐστὶν
 ἀνδρῶν λεγόμενων ἐν βασάναις σοφίας.

Hesiod

Hesiodum tulit Ascrea ferax, sed lumine caesi
 Plexippi tellus ossa sepulta tenet.
 Plurima quem totum decantat fama per orbem,
 Spectatosq; supra tollit in astra uiros.

Quin etiam Pindarus inscripsit,
 χαῖροι δ' ἰς ἡέσας καὶ δ' ἰς τάφου ἀντιβολίσεας
 ἡσίοδ' ἀνθρώποις μέτρον ἔχωρ σοφίης.

Latine sic.

Salve bis iuuenis, salve bis rapte sepulchro,
 A quo doctrine est indita meta uiris.

Præstantiam Hesiodi non ex eo tantum quod Homerum superauerit colligimus, quantum ex eo quod nullus ingenue eruditus putatur qui Hesiodū nō audiuerit. nam tot sententijs, tot præceptis scripta sua referfit, ut iure sapiens ab antiquis habitus sit atq; cognominatus. Aristoteles ergo eum qui bonis moribus institutus non est, nec capere ab alio uult, ut audiat Hesiodū mōnet. Cicero quoq; Leptæ filium hortatur, ut ediscat Hesiodum, & eius præcepta in ore habeat. Denique & si alia desint, uel huiusmodi argumentum præstantiam Hesiodi summam mihi demonstrat, quod eum summus Latinorum Poëtarum Maro dignatus est Georgica carmine æmulari: summum enim ingenium non nisi summa querit amplecti atq; superare: ima uero cōtemnit. quod & in feris etiam animalibus cernere licet, nam neoleo muscam, ut aiunt: nec elephas culicem curat: nec canis ille prior ab Albanie Rege Alexandro dono missus aprum, nec ursum, nec damam aggredi dignatus est. quare iussu Alexandri canis animositate ignorantis occisus est: alter uero ab eodem Rege missus leonem & elephantum prostrauit. iudicium ergo Vergilij de Hesiodo illius præstantiam nobis concludat. Præterea sunt qui arbitrentur hunc Poëtam inter principia literarū primum agricolis præcepta pandere cœpisse, uiamq; alijs subsequendi monstrasse. Necnon illa fabella quæ Aesopice falso appellatur huius Poëtæ fuisse traditur, ad id omni

omni re facundum ac uersatile ingenium habuit Hesiodus. de quo
 hactenus hæc dicta sint, nō enim omnia dicere nec polliciti sumus nec
 possumus. De agricolatione deinceps ne matri Deum terræ, paren-
 ti quoq; nostræ iniuriam faciamus aliqua dicenda sunt: quanquam
 nescio quæ quibus ante seram: quod primum, quod postremum dicen-
 dum sit, adeò multa & præclara dicenda se mihi offerunt. Verum
 summam & sine ordine quædam attingemus, ne auditores longa
 narratione defatigemus. In uita humana duo sunt quæ maxime mor-
 tales expetunt atq; sequuntur, uoluptas scilicet & utilitas. quæ due
 res quam multiplices, quantæq; in agro bene culto reperiantur, non
 est mei ingenij dicere, nec uos latet qui sepenumero collibus amœ-
 nis, pratis uirentibus, uallibus frugiferis delectamini, modo uenan-
 tes, modo piscantes, modo aucupâtes, modo in antro uiridi somnum
 carpentes. Interdum & facili bidente, agros pastinantes, uineas pu-
 tantes, uindemiantes, & huiusmodi non ingrata munera tractantes.
 Præterea nōne ex agro percipimus, & in usum nostrum redigimus
 pecudes, agnos, capras, hœdos, sues, boues & uaccas, asinos, equos,
 mulos, canes, lac, caseum, lanam, apes, gallinas, oua, pullos, anseres,
 anates, & reliqua uillaticas pastiones. Quæ tanta memoria posset
 omnia poma, omnes nuces, semina, plantas, herbas, flores, radices,
 fruges, legumina, glandes, & alios fructus, quos ad hominis usum
 felix ager producit, recensere? Quod tam acre ingenium posset tot
 olei, uini, unguentorum, aromatumq; genera innumerabilesq; medi-
 cinas ex agro prouenientes enumerare? Ipsas certe domos, & quæ
 in domibus sunt ac ipsam deniq; uitam ab agris acceptam fateri de-
 bemus. Utilitatem & uoluptatem iam omittamus. De dignitate agri-
 colationis loquamur, ostendamusq; eam urbanæ uitæ, nec literis, nec
 nobilitate sanguinis, nec religione usquam cedere. Agricultura scri-
 ptiores ueteres literatissimos habuit, & habet tam Græcos quam La-
 tinos plus quinquaginta, quorum nomina si quis nosse cupit, M.
 Varronē & L. Columellam petat. Ex illis fuisse, tum Poëtæ, tum Phi-
 D d lo sophi

Iosophi, tum etiam Martiales duces, qualis fuit Mago Carthaginensis, qui de hac re libros scripsit duodeviginti. Omitto eos qui post illos quinquaginta scripserunt, Catonem, Varronem, Vergilium, Columellam, Palladium, & alias multos. Agricultura per nobiles viros tractata fuit, per prætores, per consules, per dictatores, per triumphatores. Agricultura religiosissimè deos colit, & non solum 12. illos, qui maxime agricolarum duces sunt, Iouem dico & Tellurem, Solem & Lunam, Cererem & Liberum, Robigum & Floram, Mineruam & Venerem: Lympham ac Bonum euentum, uerum etiam Panem, Siluanum, Faunum, Pileum, Sterculium, Fratres arvales, Terminum, Copiam, Papum quoque, Pomonam, Segetiam, Tutilinam, Proserpinam, Nodum, & Volutinam, Patelenam, Iacturam, Matutam, Runcinam, aliosque deos & alias deas temporibus & sacris suis adorauit. Laudabilis ergo & ueneranda res est agricultura, ex qua etiam uiri fortissimi & milites strenuissimi (ut inquit Cato) gignuntur: & quæ etiam dei ipsi coluerunt, quandoquidè & Ianus & Saturnus pater hanc uitam in terris egerunt. Sed contrahenda sunt Iora, equus noster iam deficit, metamque & requiem optare uidetur. Audiuitis Magnifice Rector uosque præstantissimi uiri primò scriptores antiquos non esse contemnendos, deinde uitam & mortem & præstantiam Hesiodi, postremo agricolationis laudes. Quid restat igitur, nisi ut uos iuuenes egregij ad hanc lectionem exhorter, inuitem & rogem: & quanquam aliqui magis Oratores probent quam Poëtas Platoni freti, qui ex urbe sua Poëtas pellit: tamè ille idè Philosophus non potest Poëtas non laudare, non ab illis discedere, non in testes producere. Audite quid in eo dialogo, qui λύσις, uel de amicitia inscribitur referat: ἥδε ἐπ' ἀπηναι δ' οὐκεί μοι χρᾶναι ἰέναι σκοποῦνται τὰ κατὰ τοὺς ποιητὰς οὗτοι γὰρ ἡμῶν ὅσπερ πατέρες τ' σοφίας εἰσὶ καὶ ἡγεμόνες, id est, Sed iter quod ingressi sumus uidetur mihi oportere ire secundum adminicula Poëtarum. hi namque nobis tanquam patres sapientiæ sunt & duces.

Poëtas

Poëtas Philosophiæ tâquam patrës appellat Plato. O diuine Plato, ô Philosophorum Philosophæ, si te prius diligebam nunc amare incipio, postquam Poëtas decorasti nomine non tatum pietatis, id est, eius qui nos genuit, aluit, instruxit, uerumetiam diuinitatis. nam sic Iouem patrem, Neptunû patrem appellare solemus: & te imitatus Flaccus fortasse Ennium patrem nominauit. Amplectimini ergo Poëtas studiosi iuuenes & præcipue Græcos nocturna uersate manu, uersate diurna. Non pudeat uos publicis curis uacuos ea discere, quæ illustres Romani Imperatores de magnis reipublicæ negocijs distictos non piguit prætare. Siquidem legimus Claudû Cæsarem ita literis Græcis deditû, ut tres literas nouas illi linguæ commentus sit, quas postea princeps non omisit. Legimus & Alexandrû Seuerû Imperatorem facundiæ Græcæ magisquam Latine fuisse nec uersu inuenustum, eundemq; ad Athenæû audiendorû & Græcorû & Latinorû Rhetorum uel Poëtarû causa frequenter processisse. Plura exempla nolo commemorare, ne uidear credere uobis nihil notû esse. Redeo igitur ad quod suprâ uos monebâ, ut Poëtas amplectamini: quod si feceritis, tantam frugē, tantam sapientiam ex eis reportabitis, ut nec me falso uobis consuluisse, nec uos frustra consilijs meis paruuisse cognoueritis.

τέλθ.

ANTONII CODRI VRCEI SERmo
mo Duodecimus, in quo agitur de Medio.

Seu de Mediocritate.

Magnus est fides, & inter mortales plurimi facienda Viri excellentissimi & auditores Ornatiissimi. hanc qui seruat & colit bonus & fidus nominatur, ab omnibus laudatus: qui eam uiolat & contemnit, malus & perfidus nūcupatur, omnibus inus, omnibus execratus. hanc etiam hosti seruandam censebant antiqui Romani, quod fecit Attilius Regulus, qui ad hostes, quos sciebat

D d 2 esse

esse crudelissimos potius reuerti uoluit, quàm datam fidem aliqua in parte uiolare. Quare bene Græci de infido dixerūt ἀπιστος ἀφίλος, id est, qui sine fide est amicis caret. Quorsum hæc de fide in hoc exordio orationis? Quoniam superiore anno cū Rhetoricos libros ad Herennium scriptos exponendos suscepissem, pollicitus sum post illos me aggressurum esse Quintilianum, & id exhortationis causa potius quam perficendi spe prædicauerā. Hoc aut̃ anno cum rogarem aliquos ex meis auditoribus quidnam potissimum audire desiderarent, suscepit unus: Nūquid uis stare promissis? Volo inquā: at ille, Superiore inquit, anno post Rhetoricos dixisti libros sequētur Quintiliani Institutiones. Eas semper expectauimus expectamusq̃. Tūc ego ardua res est inquam Fabius Quintilianus, nec à doctissimis etiam uiris usquequaq̃ cognitus. Quales aut̃ sint meæ uires uidetis ac intelligitis. Tunc ille, Et quoniam inquit, ardua res est, tanto magis incendimur ad audiendum, nec à te petimus, nisi quod uires tuæ ualeant. Tunc enim abunde nobis satisfactum putabimus, cum iudicium tuum, siue sententiam tuam publice patefeceris. His uerbis motus, ne fidei ulla in parte deesset, & ut auditoribus rem gratam facerem, suscepi onus graue quidem, sed quod auxilio scriptorum, tam Græcorum, quam Latinorum, fortasse leuiusculum fiet. Et quando tam graue admodum uideretur, tantam feret tolerantibus utilitatem, ut ingens fructus ingentem laborem sit cōsolaturus. Itaq̃ intellexistis hactenus uiri Ornatissimi quid, & quare sim hoc anno in hoc pulcherrimo Italiæ musæo, in quo tot felices doctissimorum uirorum animi & maiorum & nostra memoria legerunt & audiuerunt, & alij recentes quotidie legunt, & audiunt uobis mihi fauentibus expositurus. Nunc ne tam frequens cōfessus, & tanta uirorum caterua, quæ huc ad me audiendum tam prompto animo confluit, frustra cōfedis ac confluisse uideatur, querenda est aliqua materia seu hypostasis, quæ aliquid nouitatis in se habeat & alliciat ad audiendum, & audita profit, ut superioribus annis semper facere solui

soliti sumus. Et quamuis hoc mea aetas iam ingrauescens recuset, tamen uestra in me incredibilis beneuolentia & mecum erga uos officium, ut aliquid excogitare possim, facile uires praestabit. Quid igitur dicemus? Videamus. De Institutione Oratoria se scripsisse hos libros dicit Quintilianus, Volumus ne de Oratore siue de eloquentia uerba faceres quid sit orator? quod eius officium? quantas uires habeat eloquentia? Non placet, quoniam uideo plerosque uestrum nasum distortere & merilo. nam tot & tanta usque ad fastidium de eloquentia superioribus annis dicta sunt, ut adhuc uestrae aures tinnant, & isti parietes aliqua illa recitatione se fractos esse testentur. Quid disputaremus quid esset Rhetorice, & quomodo inuenta, & de materia eius? haec quoque & trita, & retrita, & protrita iam sunt. Praeterea de his abunde apud Quintilianum legemus. Quid ergo dicemus? Exponam uobis quid cogitauimus. Sunt in hac uita multi qui adeo loquaces, adeo garruli, nugaces, rocutuleij, & maledici existunt, ut nunquam garrire, obloqui, maledicere desinant, nunquam cessant, nunquam sinant alium uel respondere, uel loqui. Nunc de fuga duccis Mediolani, nunc de Gallis, nunc de Venetis, modo de Turco, modo de Pontificibus nugae dicunt, seminant: repetunt Gallias, Hispanias, Italiam, Orientem, Occidentem, totum denique terrarum orbem miscerentes, & nugis suis obuoluentes ad sudorem usque audientium. Interdum de uino, de cibis, de gula, de meretricibus susurrant, murmurant, cabinnantur. Viden, tu illam? meretrix est famosa. illam ego saepius subiegi. Viden illum? quam occultus arsenocoea: quid non agit, quid non cogitat ut pueros emasculent? Et illos adolescentes qui praetereunt quales putas esse? Cinædi sunt intracutem milies flagitati. Vab! nunquam modus, nunquam finis loquacitati eorum reperitur. Superat certe foeminam, de qua Iuuenalis dixit, Vna laboranti poterit sucurrere luna. Huiusmodi blaterones linguaces, impudentes, uerbosi uituperandi sunt, & summopere castigandi, uitiosi enim. Contra sunt aliqui, qui etiam necessitate cogente tacent, & nunquam loquuntur:

D d 3

tanquam

tanquam muti & elingues. hi quanquā uitiosi, nam caput sine lingua
 pedaria sentētia est, & homo rationale animal est, hoc est, sermocina-
 nale. de his pulchra sunt apud Græcos Prouerbia, quale illud in mu-
 tos, Βῆτα γὰρ ὁ σέπτε. quia in insula Scriphorane sunt muti: &
 illud in garrulos χελιδόνων μὲν ὦν, quoniam hirūdines admodum
 garrulae sunt, & plus loquacitate trīstīficant audiētes, quam suauita-
 te delectēt. Sunt uero & qui cū opus est loquūtur, & tantū quantum
 opus est, & cum necesse est tacent. hi summopere laudandi sunt, ser-
 uant enim medium, in quo maxime uirtus consistere dicitur. Tales
 sunt uiri eloquentes, ut loquentiam ab eloquentia interim distingua-
 mus, ut immodeste & impudenter uerba facientes dicamus loquen-
 tes, modeste uero & grauiter aliquid narrantes, appellemus elo-
 quentes. Quare bene Sallustius de Catilina multum loquentiae, sa-
 pientiae parum. Eloquentia ergo uirtus quaedam est, & uirtus est
 medium, ut scribit Horatius, uitiorum utriusque redactum. De medio
 igitur in hoc nostro sermone loquemur, & erit materia non discre-
 pans à lectione Quintilianī, nec ab eo sermone Basilij Græci quem
 fecit ad nepotes, quomodo legendi sint Poëtae & Oratores ethnica-
 ci. in quo tandem insinuat medium seruandum esse, ut scilicet bo-
 na eligamus, mala uero effugiamus. Videbimus itaque primū quid
 sit medium, quō uē modis sumatur, deinde quantas uires habeat,
 & quam difficile sit reperire hoc mediū. postremò quomodo ex co-
 uirtutes generentur, & aliquarum uirtutum & uitiorum exempla,
 tum Philosophicē, tum facete recensēbimus. Est ergo medium id
 quod æquis portionibus ab extremis distat, ut uidere licet in figura
 longa æquis partibus diuisa, & in circulo. cuius medium centrum
 esse dicimus, eo quod ab circumferentia ad ipsum partes reperiun-
 tur æquales. Medium autem dicimus abusive omne quod est inter ex-
 trema aliqua, etiamsi partes æquales non sint. ea fini locutus est
 Maro, cum dixit Interea mediū Aeneas iam classe tenebat. Certus
 iter. Præterea medium appellamus cōmune, unde Poëta, In medium
 quære-

querabant, dixit. & pro manifesto posuit idē eo loco, Sensit medius illapsus in hostes. Videtur autem deriuatum medium à modo, hoc est mensura, unde & modius, o litera in e mutata dīfferentiā causa. Alii tamen à Græco quod est μέσος deductum esse uolūt. Ex hoc multa fiunt deriuatiua, ut mediocris, mediocritas, medietas, meditullium, mediastrinus, meridies, medicus, mediterraneus, & Medianā oppidum montanum in agro Faentino, quod in medio annuum sit, ab indoctis Modiana dictum, à sciolis Mantiliana. fit etiam ab eo medianimal & uerbum cōpositum dimidio, as. inde dimidiatus, eodem modo à Græco quod est μέλος deriuata sunt μεστότης, μεστότης, μέσσωλον, μεσόγειος, μεσόμφαλος, μεσοπόλις, μεσονύκτιον, μεσημβριον, καὶ μεσιτέω uerbum, & alia huiusmodi multa, quæ medijs pulchritudinem tot rebus conuenientis demonstrant. Quantas autem uires habeat mediū, quantā dignitatē, quantam ue utilitatē, simulq; quam difficile sit id assequi uideamus. Hic uereor ne nō possim tantū mōstrare, quantum sentio, ac de medio dici par esset. nam nulla ars, nullū exercitiū, nullus actus, nulla generatio, nulla uita, nulla deniq; res sine medio recte fieri, exerceri aut cōstare potest: quin & elemēta & ipse mūdus medio suo gaudent & conseruantur. Primum quidem igitur uitam humanā cōtemplemur. Sanitatem in ea dicimus rem esse ab omnibus optatam, & ualde necessariā, si quis id propter quod natus est ex amussim exequi uelit, sine qua nulla uoluptas percipi potest. quare illud uulgo dici solet, Qui sanus est diues est: Et qui epigramma in Apollinis Deliaci Propyleo inscripserat, illud inseruit λῶσαν δ' ὕγιειναι, id est, optimū est sanum esse. & certe ut suadet noster Satyricus Poëta, Orandum est, ut mens sit sana in corpore sano. Sed quis est autor sanitatis? Sane mediū hoc est temperies: & quomodo? quoniā ut à Physicis traditur, uos non ignoratis corpus nostrum constat humido, sicco, frigido, calido. Quotiens quotiens unum ex istis, plus æquo dominatur corpus, flaccescit, & in ægritudinem labitur. Idcirco

bene

bene Aristoteles Philosophus primo Problemate quæ sunt, δὲ τὶ αἱ
 μεγάλας ὑπερβολὰς νοσήσας, id est, quare magna exuperan-
 tie pestilentes sunt & respondens ait: quia aut excessum aut defe-
 ctum faciunt. huiusmodi autem est infirmitas. uidemus enim eum, qui
 supra modum bibat aut comedat, crapula & ebrietate perire. Con-
 trā qui nihil aut minimū edat aut bibat, macescere, & phibisim, hoc
 est, tabem incidere: eodem modo qui nihil dormitat, aut qui minimū,
 necesse est eum morbo perire. Quæ etiam prius annotauerat Hippo-
 crates, Medicorum princeps, ὕπνῳ καὶ ἀγρυπνίᾳ ἀμφοτέρω
 & μετρίῳ μᾶλλον γινόμενα, λιχόρ, hoc est, somnus & uigilia
 utraq; super medium magis facta, malum, οὐ πλοσυρόν οὐδ' ἀ-
 μος, οὐκ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθόν: neq; repletio, neque fames aliquo
 modo bonū. Quod de uita humana dicitur, idē in brutis, idem in plan-
 tis & sceminibus uideri licet, ubi à nimio humore seu frigore necan-
 tur, sata à nimia siccitate seu feruore & exiccantur & cōburun-
 tur. Aret ager uitio moriens, sicut aëris aestu. Liber Pampineas inui-
 dit collibus ulmos, ut retulit Poëta. Videtis ergo medium causam esse
 sanitatis & uite. Et idcirco bene à sapiente Cleobulo dictum est, μέ-
 σον ἀγιστον, id est, medium optimum. & auream mediocritatē ap-
 pellauit Flaccus. & illud in Prouerbiū passim cecidit, Medium tenu-
 ere beati. hac ratione dicti sunt Medici. Et quot fortasse nunc Me-
 dici sunt, qui professionis suæ originem ignorent? Nōne à medica-
 do Medici dicti. sed unde medicor? à medio nempe. & cur non à me-
 dico potius medicari, sicut ab amico amicari dicimus? ergo Medici
 dicti eo quod temperantia medium est inæqualitatis, quæ solet fieri
 ex contrarijs elementis, & autores temperantiæ in corporibus no-
 stris Medici sunt. Consideremus nunc ætatem nostram & quam uti-
 liſſimum & quam pulcherrimum illius medium esse reperimus. Æ-
 tatem humanam aliqui in partes septem diuiserunt, & unicuiq; er-
 rori suam attribuerunt. Infantiam Lunæ, puericiam Stilboni, adole-
 scentiam Veneri, iuuentam Soli, uirilitatem Marti, senectutem Ioui,
 senium

Senium Saturno. Alij aliter partiti sunt. Sed nos breuiore & magis naturalem uiam sequemur. Natura enim cuilibet corruptibiliter nascenti dedit principium, medium, & finem. Ergo nos etatem triplicem faciemus primam, mediam, & ultimā. Prima hoc est puericia nihil est, in qua nihil sapimus, parū ualemus, nihil magnificamus, ut pote q̄ nondū integra est & perfecta. Vltima hoc est senectus eodē modo nihil boni in se habet, utpote quæ debilis, quæ marcida sine uiribus, sine memoria plerunq; & delira. At etas media ea est in qua discimus, sapimus, docemus, ualemus, honores gerimus, res magnificas & memoria dignas facimus. Hæc est illa etas omni auro pretiosior, hæc est etas illa quæ nolebat Propheta se auferri seu priuari, cum ploraret ne reuoces me domine in dimidio dierum meorum. Quare bene Hesiodus Poëta sapientissimus illud præceptum memorie mandandum iudicauit, ἀρχομένον ὃ τέλος καὶ λήγοντες λογίζεσθαι, μετὸς φειδεσθαι, hoc est, incipiente uase, id est, uino & desinente satiare, in medio aut̄ utere parsimonia. quod quamuis aliqui de uino dictum putent, quoniam uinum in summo uasis insuaue, utpote uicinia aëris corruptum, cuius admixtione fit dilutius, in parte inferiore propter fecis admixtionem sapore fit deterius: in medio aut̄ suauissimum est, tanquam nec aëris cōtractu dilutū nec fecis admixtione turbulentum. Tamen prudentiores allegoricè ad humanā uitam referunt ita interpretātes, uti in puericia & in senectate & abutere tempore ut libet, & eas etates quæ nihil fere utilitatis in se habent nihil cures: mediam uero etatem magnificas & non cōsumas, sed parce expendas, quoniam ea perfecta est & ut medium uinum suauissima. Hæc tanti Poëta sententia præclarissima cum mihi in mentem uenit, non possum facere quin ingemiscam atq; suspirem, cum animaduerto me florem etatis meæ Bononiæ propè consumpsisse nec dum aut aruam, aut uineam, aut domum, quæ senectutis meæ receptaculum sit & cōfugium cōparasse. illa tamen una superest consolatio, quod me à tot prudentissimis lreconsultis Bo-

Ec nonien-

noniensibus, tot Medicis, tot Philosophis, tot discipulis amari perſpicio, & præcipue à Bentiuolis noſtris, qui nunquam uirtutis amatores deſeruerunt, aut re ulla neceſſaria unquam egere paſſi ſunt. Vobis igitur ſtantiſ, & uiuentibus, & habentiſ, me quoque & uiuere, ſtare & habere non dubito. Quare reprehendendi eſſent illi iuuenes, qui in media ætate conſtituti eam per luxum & ſocordiam tranſigunt, adulteria, ſupra, lenocinia, paraſitos ridiculos ſectâtes, uirtutem & bonas artes riſu & caſtinno floccifiçiẽtes: uerum non ſemper ridendi tempus dabitur, quoniam dum ſerta, unguenta, puellas poſcimus obrepit non intellecta ſenectus, ea autem triſtes & cogitabundos facit. Exemplum ſumendum eſſet ab edera quæ ſemper in altum ſerpit, non à talpa quæ oculis capta nunquam à terra diſcedit. Cum uidetis Auditores egregij adoleſcentem aliquem diuitem ingenuũ alicui minori ſe hæere, nolite de eo bonam ſpem fructus capere. quoniam qui cum claudo ambulat, ut aiũt, claudicet neceſſe eſt. Dum uero animaduertis adoleſcentem illum ſequi, imitari, amare Poëtam aliquem aut Philoſophum aut Iureconſultum aut pictorem egregium aut architectum aut alicuius uirtutis uirum, iudicetis proculdubio illum bonæ frugis fore. Plurima laude in hoc decorandus eſt Bartholomæus Blanchinus noſter, cuius probiſſimi mores, atque uitæ inſtituta ualde ſunt laudanda. omnia etenim quæ in iuene cum primis deſideranda ſunt, in eo animada uertere licet. Sordes deteſtatur, ac improborum omnium uitia. Sequitur, imitatur, amat, & uere amat Poëtæ, Philoſophos, & maxime pictores egregios. ſed de hac re ſatis, nõ enim morũ cenſores reſpubl. nos ſortita eſt. Loquamur de medio noſtro. Idem medium quod diximus in ætate uiuentis eſſe, in fructibus & cibis comperitur. nam fructus prima quidem ætate acerbi ſunt & aſperari, dentibus inimici, in ultima uero fugientes ac marci di: cum uero mediæ ætatis ſunt tunc maturi, tunc ſuaues, tunc boni chymi, & naturæ humanæ plurimum utiles & neceſſarij. Eodem modo

& cia

& cibi incocti & crudi mali, nimis cocti, insipidi & sine uiribus, medio modo se habentes utrumque pleni & uitæ conseruatores. Iam examinemus exercitia & actus humanos. quot damna? quot uulnera? quot cædes inter homines fierent nisi medius esset quispiam, qui litigantes componeret, multa ergo mala mediator aliquis propulsat & repellit: contrà multorum bonorum & laudabilium causa est & autor, nam per medios & internuncios, quos Græci *ᾠγοφόροι* appellant, quot connubia, quot emptiones, quot uenditiones, quot alij contractus fiunt & celebrantur. Quare bene in medio ciuitatum fiunt fora, templa, gymnasia, prætoria, curiæ, tanquam scilicet in loco aptiore nobiliore & pulchriore. Et etiam num digniores uiri seu generosiores scæminæ in medio locantur. Cum uenit aulæ iam se regina superbis Aurea cõposuit sponda, mediæ amque locauit. ex Marone ergo intelligitis hunc locum apud antiquos etiam in honore fuisse. Et Propheta se uota soluturum promisit Deo suo in medio tui Hierusalem. Multi etiam num populi ut Pannonij, ut Poloni esculenta in medio conuiuarum ponunt, quasi in loco omnibus cõmodiore. Imò mensam dictam uoluit Varro prius *μέσση*, id est, mediam. & ea erat præcipue rotunda. De dignitate ædificiorum nihil dico, quæ nisi habeant symmetriam, hoc est quoddam medium respondens altitudini, longitudini, & latitudini uituperantur. De habitatione terrarum illud uidetis regiones septentrioni subiectas asperas esse, & intemperatas, eodem modo & subiectas Cancro propter immensos calores desertas: medium autem esse in Italia quis non uidet? Præterea corpus nostrum cum multa habeat intestina, unum illud habet quod à Græcis *μέσηντερον* à Latinis medium intestinum. Ego puto à Cicerone dictum fuisse mediastinum. hoc intestinum miro quodam artificio nature factum cernitur, multis uenulis circumseptum, unde à iunctura cordi, iecori, spleni, pulmone & omnibus denique membris mittitur: quod qui corporum anatomen uiderunt, ita esse testificari possunt. Quid

quod terra ipsa medium suum habet. Pindarus Lyricorum Græcorum princeps hanc refert fabulam, quod Iupiter cupiens scire medium terre, duas aquilas, alij tamen dicunt duos coruos eiusdem pernecitatis & uirum sumpsit, & alteram ab oriente alteram misit ab occidente. illæ uolantes in Parnaso occurrerunt, ex quo Iupiter intellexit ibi esse terræ medium, & ille locus μεσὸμφαλον à Græcis dictus, id est, medius umbilicus, & in Delphis positus fuit umbilicus: uittis ligatus cum duabus utrinque aquilis. hanc rem tægit Ouidius, Et orbe in medio positi caruerunt præside Delphi. & Lucanus, Hesperio tantum quantum summotus Eoo. Cardine Parnasus gemino petit æthera colle. Sicut umbilicus est in medio corporis humani, ita eum locum μεσὸμφαλον ea ratione Græci appellauerunt, utrinque tamen falsum esse Varro dicit hoc, nec umbilicum esse in medio corporis nec Parnasum in medio terræ. De Parnaso contra Varronem; uerbum non facio, uerum de umbilico illud dicere ausim, Varronem non commodo dimensum esse corpus humanum, quo metiendum erat. A uertice enim ad umbilicum certe minor portio est, quam ab umbilico ad pedes, ut mensurauit Varro: scilicet errauit, pace tanti uiri dictum sit. nam si hominem ex porrectis brachijs & pedibus in diuersum humi constituisset & circini immobilem partem in umbilico posuisset, alteram partem per extremitates manuum & pedum circunducens, medium cognouisset esse umbilicum. Ego inter primos, absit uerbo arrogantia, ex Vitruuij Pollionis uerbis hoc excogitaui. Planeta quoque siue erroneus, quos septem esse scitis, suum habent medium, hoc est solem: qui ut recte Cicero sensit dux est & princeps, & moderator luminum reliquorum, mens mundi & temperatio, tanta magnitudine, ut cuncta sua luce compleat & illustret. & à Phisicis cor mundi, ab Ouidio mundi oculus appellatur, omnia uidens & omnia audiens (ut inquit Homerus) ἡέλιος ὁ δὲ πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει. O magnum & admirabile medium ex quo omnia generantur, omnia constant. Sol enim hyemis causa est, cum ad capricorni sidus accedit:

accedit: ueris, cum est in ariete: æstatis, cum in cæcro: autumnus, cum in libra: ex his quatuor tēporibus fiunt arationes, sementes, messes, uindemiæ, nascuntur, crescunt, maturant fructus. Sol præsentia sua diem facit, absentia noctem. Sine sole non esset in terris uita, ut ex plagis scire licet, ad quas nunquam solis radij penetrant, quæ perpetuæ sterilitati & rigori damnatæ sunt. Quid censetis uiri illustres de terris uidetur ne uobis elementum pulchrum, utile ac admirandum uidetur nempe. At ea mundi centrum, hoc est medium super quo sphaera a planes continue mouetur ac uersatur. ipsa sola stabilis, & pondere suo immota, mater frugum, mater plantarū, mater animalium, tot fluuiorum, tot montium, tot siluarum, tot ciuitatum, tot oppidorum capax & receptaculum. Quare non absque re. à priscis colebatur & mater deorum Cybele nuncupabatur. Sed quid dicam de eo medio, quod humanitatem diuinitati cōiunxit Christum: dico generis humani redemptorem: per Christum uero Deum intelligo & hominem, Dei patris filium genitum non factum, consubstantialem patri, qui solus legem naturæ innouauit, quæ a Græcis λεωτομία dicta est, hoc est, solus sine semine natus est ab omnibus hominibus differens. & hoc ita difiniui, ut ostenderem eos errare quæ notomiam in Christo aliter interpretarentur, hoc est quod Christus natus est sine peccato, comedit, bibit, minxit sine peccato, locutus est, capillum & unguis totondit, & alia huiusmodi humana fecit, sed sine peccato: sed hoc non est naturam innouare, uerū illud quod supra posui differre ab omnibus natis, & sine semine nasci. At uideas Codre, quò te agas, ne in profundam nimis undam te iniicias, unde regredi facile non possis. Refer refer ergo pedem, & de tuo medio quæ restant loquere. Ita faciam, sed prius huic medio & redemptori nostro qui Hebraice Meschias, Græce υἱοῦ τῆς, Latine mediator appellatur, hanc ciuitatem & auditores meos commendabo. Aspice nos tantum, & si pietate meremur, da deinde auxilium pater, atq; hæc omnia firma. Multa præteriens de medio dicenda illud

Ee 3

monco,

monco in omni actu, in uerbis, in factis, in omni demique re medium quoad fieri potest esse seruandum. Verum quam difficile sit hoc medium inuenire, & inuentum consequi, credo uos non ignorare. nam sicut multi sciunt sagittas iacere, sed pauci scopum ferire, & pluri mi circumducta manu seu digito circulum designare, sed rari centrum, hoc est mediū inuenire, unde ab Euclide datur theorema, quo facile id reperiri queat: sic multi, & loqui, & comedere, & bibere, & legere sciunt quidem, sed quantum loquendum, comedendum & bibendum sit ignorant. à peritis ergo discendum est, hoc est Philo-
sophis: habendi sunt Platonis Dialogi in manibus, Ethici libri Aristotelis, eiusdem magna moralia & reliquorum Philosophorum reliqua opera quæ ad id pertinent, cōterenda sunt. Nunc ut nostra oratio aliquem finem spectare uideatur de eo medio loquamur, ex quo uirtutes oriuntur: & non omnes, sed aliquot uirtutes cum extremis suis, tum crudite, tum facietæ utilitatis & uoluptatis causa numerabimus. Quatuor sunt media uiri Excellentissimi binis comitata extremis, hoc est excessibus & defectibus, quibus actus humani laudabiles oriuntur & constant. Primum medium Græce dicitur δίκαιο-
σύνη, Latine iustitia, excessus πλεονεξία, cum quis plus altero habet, & iniustus est. defectus μετρεξία, cum quis minus habet, & iniuria afficitur, ut si quis quinquaginta possideat aureos, alter centum quinquaginta medius habens centum hos æquabit, auferendo quinquaginta ab eo qui plus possidet, & dando illi qui minus habet. Sed duplex est hæc iustitia, una naturalis, altera legitima. naturalem appello superiorem, cum quis tantum possidet quantum alter, quoniam natura quod potuit iustam se omnibus præbuit, tot artus, tot membra, tot corporis partes omnibus natis distribuendo. quod potuit dixi, propter monstra quæ interdum plus habent, interdum minus. Hanc iustitiam naturalem seruare in ciuitatibus difficile esset, quoniam Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. ut Iuuenalis scripsit. Iustitia uero legitima est, quæ fit seruatis legibus, ut
male

malesfici puniuntur: boni uiri, & qui Reipublice profint præmijs afficiantur, & unicuique quod suum est reddatur. De hac habetur Titulus apud Iurisperitos de Iustitia & iure. hanc iustitiam summopere commendauit Hesiodus, & immortalī Deo dixit supra modū placere. hanc fuisse in Aristide Atheniensī legimus, qui unus post hominum memoriam, cognomento Δίκαιος appellatus est, & in alijs Græcis multis. hanc in senatu Romano, hanc esse in nostris Bononiensibus principibus, qui ita iuste se gerunt, audiendo, respondendo iudicando, ut nullus iniuriam sibi factam uere dicere possit. De iniustis alijs & qui iniuriam passi sunt aut patiuntur, nolo in præsentia loqui, quoniam illis numerus non est, & de bonis libētius loquor quā de malis. illud tamen hic adinaduertendū, ne dum nimis iusti esse cupimus uideri, transeamus in id quod speciem uitij præ se ferat, & pro iustis dicamur immites & crudeles & sanguinarii. Nam lex est, si quis in foro ciuem percutiat, manum amittat. Debilis uir & doctus iratus casu percutit ciuem, si ex lege manū amittat, morietur, lex autē non damnat illum morti. quid ergo inuētum est ab his qui clementes & humani uere appellari possunt, quod Græce dicitur ἐπιεικής, id est, æquū & bonum, quod est quasi legis supplementum & correctio. lex enim generalis est, æquū & bonum particularia, considerat ut ille pecunia mulctetur. Hac mansuetudine & elementia C. Cæsar laudatur & celebratur. hac Bononienses præcipuē Bentiuoli, qui lacesiti non nocent, aut si quando nocere coguntur, graue crimen leuiore pœna cōdemnant, imitati Antoninum Imperatorem. Alterum medium dicitur ἀνδρεία, id est, fortitudo. excessus θρασύτης, id est, audacia, defectus δειλία, id est, timiditas. sunt enim quidam in hac uita, qui minimum etiam murē timent, ad minimum strepitum exhorrescunt tanquam lepores & cuniculi. qualis fuit ille qui cum Hercule pelle leonina & calua armatū trahentemq; cerberum catenatum uidisset ē spelunca timore rigens in saxum mutatus est. huius meminit Ouidius in sua Metamorphosi.

¶ Proverbium Græcum, δαλότερος τι ἢ ψαγακύνῃον, quales sunt diuites auri & argenti, qui custodes & clauēs multas habent, & canes nutriunt propter timiditatem. unde Græcum Proverbium illos taxat, δαλός ὁ ψαλόν, id est, timide diuitiæ. Alij ita audaces, ut nudi tanquam apri in uenabula ferantur, quales sunt Barbaræ gentes septentrionales, quæ nullam cædem, nullam mortem timent. Alij sunt medium seruantes, qui quæ timenda sunt, pericula timent, non timenda non timent, honestam mortem pro patria, pro gloria, interricto animo subeunt. huic propinquus est magnanimitas, sicut liberalitati magnificentia; uerum magnanimitas circa magna uersatur, ut circa honores & in honores, quas ἄγλαίους Græci uocant. & magnanimus rebus magnis se dignum putat, cum sit dignus, nec facile quenquam precatur aut se subiicit, nec iniurias prosequitur, sed obliuioni mandat. Fortes & magnanimos habuit multos prisca ætas, qualis fuit Achilles, qui breuem uitam cum gloria, quam longam uitam sine gloria maluit eligere. Ideo Statio magnanimus Aeacides appellatur. Tales fuerunt Lacedæmonij illi qui apud Thermopylas ad unum interfecti sunt, talis fuit Alexander Magnus, tales innumerabiles Romani. Fortes & magnanimos habuit etiam nostra ætas & præcipuè Bononia. & ut de alijs taceam, scimus Hannibalem Ioannis Bentiuoli filium in Liguria apud Sardianum oppidum, ita strenue, ita fortiter pugnasse, ut opera sua oppidum illud in ædificationem uenerit Florentinorum, in Aemilia quoque contra Gallos, in agro Parmensi apud Tarrum fluuiū contra eosdem ita aciem Italorum iam fugientem restituit, ut de eo illud Ennium couertendo dicere possimus, Vnus homo nobis pugnando restituit rem, qua magnanimitate & promptitudine se inter alios principes, & duces apud inuictum Regem Gallorum Ludouicum se gesserit, si famæ non creditis, Minus Roscius Senator prudētissimus in ea legatione collega, & tanquam Achates Aeneæ comes uobis exponere, & testis esse locupletissimus poterit. De fatribus eius
 in præ

in præsentia non loquor, nec de alijs fortibus & magnanimis Bononiensibus qui armati nullos hosteis fugiunt. Tercium medium à Græcis dicitur *ᾠσωνοῖς*, prudentia à Latinis. Excessus *ᾠσωνοῦν*, id est, astutia, defectus *ἁπλότης*, id est, simplicitas. Prudentiæ officium est præterita meminisse. præteriti namque ratio scire futura facit, præsentia intelligere, & futura prævidere. ideo Poëtæ Pal'adem sapientiæ deam sub nomine Tritoniæ celebrant, ab tribus scilicet illis quorum nunquam mentionem feci: licet alijs ab alijs tribus, hoc est bene cogitare, benedicere, & benefacere, quæ pariter prudentis sunt officia. Prudēs ergo uir cauet ne decipiatur, ne erret: scit recte circa utilia & bona cōsulere, & nō particulariter, ut scribit Philosophus, sed uniuersaliter ad totius uitæ statū digerendū. Verum sunt aliqui in hac uita plusquam prudentes pleni astutiarum, pleni malitiæ, omnes decipere, omnes eludere studentes, qualis fuit Hannibal Carthaginensis fraus plusquam Punica, ut à T. Liuiο dicitur. qualis fuit & ille Autolycus, de quo Fabulæ loquuntur eum scilicet candida fecisse de nigris, & de candentibus atra. ideo ad omne furum ingeniosus erat. his aliqui numerant Vlyxem, peritiores tamen sapientibus ascribunt. Cæterum nostra memoria uidemus aliquos etiam plurimum astutos, de quibus uerba non sunt faciendā. Alij sunt minus quam prudentes, hoc est hebetes, & simplices, & bardi, qui omnia auscultāt, omnia credunt, nil prorsus salis habentes, quales fuerunt Gabini populi, qui fictis uerbis Sexti Tarquinij credentes ab eo decepti sunt, & stultitiæ suæ pœnas dederūt, à Iuuenale propter hoc simplices appellati. hos ego similes esse coruo hianti & caesum amittenti duco. Prudentes apud priscos fuere non tantum illi septem, quos Græciā iactat: uerum & alijs tam apud Romanos quam apud Barbaras gentes. Et nostra ætas uidit Cosmum Medicum, Federicum Vrhini ducem inuictum, Pinum Ordelaphum Forliuij principem, Laurætum Medicum Cosmæ nepotem, & alios quosdam. Sed præcipue uidemus senatus nostri Principem Bentiuolum qui suo &

F f

ciniū

ciuium suorū consilio, hanc ciuitatem à fame, à pestilentia, à bello im-
 munem conseruauit cum à bello Ferrariensi ad hoc tempus nullus
 locus, nulla urbs, nulla pene Italiae uilla, in aliqua malorum pertur-
 batione fuerit. Quartum medium Græce σωφροσύνη dicitur, id
 est, temperantia: extrema habet ἀκολασία, id est, intemperan-
 tiam, & ἀναίσθησις, id est, quodammodo insensibilitatē. Tempe-
 rantia maxime probatur uoluptate gustus, actactus. & intēperantes
 appellamus qui cibo & potu, & rebus uenereis nimis delectantur,
 qualis fuit Philoxenus quidam apud Græcos, qui collum gruis ha-
 bere optauit, ut scilicet diutius comedendo & bibendo uoluptate
 officeretur. Insensati uero possunt hi appellari qui seu natura seu
 consilio se ipsos ita uoluptatibus priuauerunt, ita castrauerunt ut
 saxeæ potius simulachra dici possint quàm homines. Rari tamen hi
 sunt. Tamen de Xenocrate legimus eum ita continentem fuisse, ut à
 meretrice pulcherrima tractatus corrumpi non potuerit, legimus
 etiam apud Hieronymum sub Deciano & Valeriano Christianæ
 fidei persecutoribus quendam iuuenili ætate florentem apud Aeg-
 yptum fuisse supra lectum blandis scortorum nexibus irretitum,
 & à puella speciosissima digressis omnibus alijs, amplexibus &
 osculis tentatum, eadem linguam suam mordicus incisam in osculan-
 tis faciem expuisse, & ita se sensu doloris à libidine defendisse:
 Sed hic de quo uerba feci & alij huiusmodi martyres Christi diu-
 no auxilio potius quam humano fuere constantes. Nonnulli tamen re-
 perti sunt, qui uel magnitudine corporis uel caliditate quadam ex-
 cellenti stomachi à natura formati multo potu & cibo indiguerunt.
 qualis fuit Hercules q̄ propter fortitudinem uinosus fuit, & eadem
 sepius naui qua nauigabat potabat. qualis fuit Milo Crotoniata, quē
 triginta panes una cœna comedisset. qualis ille Phago quo Aurelianus
 Imperator delectabatur q̄ uno die ante mensam Imperatoris as-
 prum integrū centum panes, ueruecē & porcellū comederit, biberit
 aut in fundibulo apposito plus orca. Et Borsius Ferrariensium dux ha-
 bui

fuit Pauarini quendā non minorē Phagone: nos quoq; habemus unū
 & fortasse plures q nō multo superioribus inferiores. hos ego non
 intemperantes uocare, si tantū cibū natura exigeret: cōtra eos potius
 intēperantes uocare, q cum modici caloris sint & stomachi debilis,
 cibi deuorant multū. Tace hic Codre aliquantisper, & audi si libet.
 multa de Medio non minus eleganter quam copiose dixisti & quot
 modis sumatur & quam utile, & necessarium & pulchrū in actibus
 humanis, in artibus, in terra, in toto deniq; mūdo, & de Mediatore
 Christo fidei, & de quatuor medijs ex quibus quatuor fiunt uirtu-
 tes, & de eorum extremis uitiosis, cum exemplis omnia sanē luculen-
 tē narraſti, & omnia placuerunt prāter illud unum, quod retulisti
 medium ualde difficile inuentu eſſe, & inuentū conſequi. nam fœmi-
 nę medium in promptu habent, & noſtri iuuenes appetiūt, & qua-
 runt & inuentū conſequentur libenter, & ſuauiſſe. Fœminę mediū
 habent? Habent ſane ſi interfœminū dicitur medium, quod eſt inter
 fœminarū femora. Hoc nō eſt illud de quo loquor mediū, ſed tamen
 poſtquā huius medijs mentionē feciſtis, dico in hoc Medio, Medium
 magis eſſe ſeruādum quam fortasse alijs in rebus. nam, prob deum
 fidem, ſunt aliqui mortales ita huic libidinis uitio dediti ac immerſi,
 ut dies nocteſq; id agant cum lenonibus, cum meretricibus, cum cina-
 dis, cum exoletis, cum ſpintrijs conuerſantes, conuiuentes, dormi-
 entes, per omnem etatem, per omnem ſexum, per omnia membra
 uoluptatem captantes. hi magnopere reprehendēdi eſſent, uerum il-
 los preſens poena caſtigat. ſiunt nanque debiles, macilenti, tremu-
 li, ſpaſmatici, oculis in caput fixis, obliuiōſi, podagri, & ad ſumma
 breuiſſe uitę, & ſæpenumero apoplectici. nihil eſt enim quod tam
 cito uitam conſumat humanam quam ſuperflua libido. hoc & in uo-
 lucribus, & plantis etiam patet cum paſceres eadem de cauſa &
 piſces breuiſſe ſint uitę. lactuę, caules, & arbores cito aut ni-
 mium ſeminis producentes, cito creſcunt & moriuntur. Quam
 pulchrum uero & laudabile ſit diu uiuere cum ex multis rebus

Ff 2

quas

quas in presentia taceo, tum ex dicto illo diuino intelligi potest, Longitudine dierum replebo eum, longā uitam pro magno prēmio Deus immortalis pollicetur, quam isti libidinosi nibili faciunt. Alij sunt qui uel natura quia alios sunt, aut semiuiri uel cōsilio ut suprà paulo dixi libidinem castrant, ut sint uirgines, qualem fuisse redemptorem nostrum credimus. hi à Christianis laudantur, à Philosophis uero non. quoniam igniculos uoluptatis à natura coniunctionis amoris & generationis causa datas supprimūt & extinguunt: qui uero medum tenent, & recta incedunt semita, naturæ reddentes quod acciperunt, hi non mediocriter collaudandi. At hic si libet aliquas solamus quæstiones doctrinæ & delectationis causā. Quare sit ut omnia animalia libidine capiantur? Quod expressit Maro illis uersibus, Omne adeo genus in terris hominumq; ferarumq;. Notum est carmen. quoniam libido res est dulcissima siue suauissima. natura enim dulcibus gaudet, & quare suauissima? Respondent quidam, ut animalia magis ad generandum alliciantur. Aristoteles præter hanc in problematis aliam reddit rationem: uel quia sperma, hoc est semen genitale ex toto profluit corpore: uel quia profluit ad eam partem ad quam omnes uenarum pori, id est meatus conueniunt. quare sit ut totum corpus uoluptate afficiatur. Sed quare hirsuti homines, & equitantes, & claudi ualde salaces & luxuriosi sunt? hirsutorum ratio, quoniam hirsuti multo humore & calore abundant: quod pili ostendunt, ut pennæ in auibus. res aut uenerea ex calido prouenit & humido. Equitantes uero agitantur & mouentur ferè eo modo quo in coitu, ex quo motu descendit humor ad inguina. unde sit ut sepe equitantibus mentula arrigatur. Claudii quoq; eadem ferè ratione ualde libidinosi sunt. quoniam parum alimenti potest deorsum in crura descendere propter cruris uitium, sed sursum fertur, & in semen facile conuerti potest. illud etiam scitu pulcherrimum, quid sit sperma, hoc est genitale semen. Ita enim Maro interpretatus est in Georgicis, Ei genitalia semina poscūt. multæ de hoc habentur opiniones:

Pytha

Pythagoras dixit esse spumam utilissimi sanguinis, uel cibi excrementum utilissimum: Alcman partem cerebri ex eo quod cernebat libidinosis oculis dolere qui sunt cerebri partes & renes quoque, in quibus est medulla spinalis à cerebro descendens: Plato dixit esse spinalis medulle fluxum: Democritus fluxum esse ab omnibus partibus corporis prouenientē: Aristoteles excrementum alimenti sanguinei quod ultimum in membra digeritur. Epicurus animæ & corporis ablationem uiolentam: Qui putauerunt esse sanguinem natura & calore testium decoctum & dealbatum, ea ratione moti sunt, quod uiderunt nimium & ultra uires coeuntes sanguinis guttas eijcere, sed eo decepti sunt, quoniam uenæ spermaticæ, hoc est per quas it semen, non inurant testes, sed eos habent quibusdam neruis qui cremastires Græce appellantur suspensos, tanquam ponduscula quædam quæ eas aperiunt, ut facilius exeat genitura, quemadmodum textores solent telis quædam adhibere pondera, ut fila teneantur aperta. & hoc est quod eunuchi non seminant, habent enim testium defectu meatus occæcos & clausos. & ut recte uel Pythagoram uel Aristotelem intelligamus, sciendum duplex esse excrementum, aliud inutile ut urinam, feces, sudorem: aliud utile, ut pituitā & pinguedinem. cum ergo calor naturalis cibum concoxit, illum in augmentum seu alimentum corporis consumit. si uero plus concoxit & superest aliquid: illud excrementum utile appellant Philosophi, ex quo fit generatio. hinc ergo patet pueros, & senes, & eos qui in ægritudine sunt non seminare, quoniam pueri non possunt tantum concoquere, ut aliqd supersit propter corporis incrementū: senes uero & ægri propter debilitatem. Sed cur nam longam habentes mentulam non facile foeminas reddunt prægnantes, quoniam cum res uenera ex humore & calore fiat longo itinere & uia profluens refrigeratur, & suum quodammodo amittit calorem, & sic inhabilis ad procreandum redditur: contrā fit in uirga breui hoc modo assim affirmare, uiderint isti qui patres esse cupiunt. Vltima questio ex

cuius sanguine siue materia fit foetus, an ex mare an ex foemina
 fuit tempus, quo putabam generationem similem esse fufis nu-
 mifmatis. Solent pueri habere quasdam formulas in quas metallum
 liquidum infundūt, ita putabā foeminae solum uas geniturae mascu-
 lae praestare & nutrimentū etiam: uerū ex illa materia masculina fie-
 ri foetum, quare Vergiliū dixisse, Proijce tela. m. s. m. Aliter admodū
 dicit Aristoteles, & uerē ut c. cetera. Foemina enim cū prolifica est &
 menstrua producit actu inanimata & quodammodo liquida, quae
 uiri semen condensat & reddit animata. idem in conceptione foetus
 possumus dicere, quod de coagulo lac condensante dicere solemus,
 & me hercule ita est: Videmus enim plurimos matribus similis esse,
 utpote ex illarum sanguine procreatos: Videmus & mores referre.
 si enim matres stolidae sunt & filij stolidi: si prudētes, filij quoq;
 prudentiam matris redolent. Illud praeterire non possum cur uiri sa-
 pientes & eruditi filios generant ut plurimum insipientes & igna-
 uos: cōtrā insipientes patres producūt filios sapiētes: quoniā sapien-
 tes & eruditi in coitu semper aliquid egregiū praeter Venerē cogi-
 tant, & mens illorū eleuata est in eo, quo fit ut semen quodammodo
 illa ui animali prudēte destituatur: stulti uero & insipientes totā men-
 tem suā habent in suauitate coitus, unde fit ut bonae mētis filios pro-
 ducāt. Sed his iam satis. In scientia ego quandā facio mediocritatē,
 Philosophi non mentionem fecerunt ea ratione ut arbitror, quoniam
 crediderunt hominem nunquā satis seu plusquam satis scire posse.
 Et certe ego ita esse credo. nā dicebat Cicero si duplicaretur ei aetas,
 non satis esset ad enoluendos Lyricos: & Plautus non aetas est ad
 perdiscendum satis. Verum sunt aliqui in hac uita qui non contenti
 Grammatica, Rhetorica, Philosophia, Medicina, Iure ciuili, The-
 ologia, uolunt ea scire quae sciri non possunt, quid agat immortalis
 Deus in praesentia, quid acturus sit, & quando per chiromantiam,
 pyromantiam, hydromantiam, necromantiam, & alias nugas fu-
 tura nosse elaborant. hanc ego appello curiositatem & eam damno,
 quom

quoniam huiusmodi homines saepenumero pro incertis certa relinquant & obliuiscuntur, & usque ad deliramenta descendunt. Sunt alij qui illustres Grammatici, acuti Dialectici, eloquentes Oratores, experti Medici, prudentissimi Iureconsulti, diuini Theologi edocent sunt ea quae in hominum cadere potest doctrinam: quales sunt hi Bononienses doctores peritissimi qui doctrinam suam ueram, non fucata, non ambitiosam per totam sparserunt Italiam, & extra Italiam quoque quotidie spargunt. hos ego laudo, & summo opere comendo: eorum nomina curione non egent, uos uidetis in praesentia, uos cognoscitis. hos audite & obseruate auditores egregij. nulla doctrina melior, nulla scientia stabilior Bononiensi facile reperiri potest. Hoc ego Medium scientiam uoco, Graeci ἐπιστήμην, & mecum sentire uidetur Propheta qui dixit, Gustate & uidete quoniam suauis est dominus. & Basilius Magnus illud exponens, bene inquit, Propheta dixit, Gustate & non implemini, quia nunc ex parte cognoscimus, & per speculum aspiciamus & per enigmata ueritatem. Veniet autem tempus in quo hic arrabo, & hic gratiae gustus in perfectam uobis fruitionem conuertetur, & Paulus Apostolus hoc idem confirmauit, Nolite sapere plusquam oportet sapere, sed sapite ad sobrietatem, quod tamen alij interpretantur ad castitatem. Contra sunt alij qui bonarum artium uel litterarum penitus ignari curam uel discipulorum uel populorum suscipiunt regendorum. quales sunt sacerdotes multi rustici seu montani, qui nesciunt nec scire nituntur. In pecunia quoque Medium est, Graece ἐλευθερία, id est, liberalitas dicitur habens duo extrema summo opere fugienda prodigalitatem & auariciam. Sunt enim quidam ita auari, ita pecuniarum cupidi, ut dies & noctes cogitent quomodo rapere possint, quomodo foenerari, non comedunt, nec intelligitis reliquum. Auaricia sane ut scribit Sallustius fidem & probitatem, ceterasque bonas artes subuertit. qualis fuit ille Plautinus Euclio qui praesegetina unguum domo à tonsore ferebat.

quj

qui nocte ob collum follem colligabat, ne quid animæ dormiēis amitteret. M. Crassus auariciæ damnatur, quod totum Parthorum aurum exure rit, ubi cum filio & 11. legionibus profligatus, ludibrio quoque habitus fuit. Alij contra ingentium diuitiarum heredes consumunt, dilapidant, deuorant pecunias, agros, villas, prædia, uestes, gemmas, nihil sibi relinquentes cum coquis, fartoribus, piscatoribus, lanijs, parasitis, in lustris, in cauponis uitam agentes, aut in ludis theatralibus timore quodam elati, & ambitione bona sua distrahentes, aut alea aut rebus alijs homines in paupertatem trahentibus. T. Annius Milo prodigalitatē accusari potest, qui cum tria possedisset patrimonialia, tamen moriens sestertia septingenta milia debuit. M. Apitius nepotum altissimus gurgēs, prodigus fuit, & multi alij quos Græci ἀσώτως uocant, Latini perditos. Qui uero pecunias expendunt, quando oportet & quantum oportet, & qui donant quibus oportet, hi liberales uocantur, laudantur & celebrantur. & hæc uirtus liberalitas siue munificentia nominatur. huic addere possumus μεγαλοπρεπεία, id est, magnificentiā. quamuis magnificentiā circa magnas res uersetur, liberalitas circa minores. magnificentiæ extrema sunt ἀπειροκαλία quæ à nostris dici potest superbia, & μικροπρεπεία, id est, pusillanimitas & indecentia, ut in nuptijs seu conuiuijs parum decenter se habere. Magnifici & liberales tam apud Græcos quam apud Romanos multi fuerunt, sed Luculli magnificentiā in primis celebratur, qui rogatus an posset centum uestes ornando theatro commodare: respondit, uidebo an domi habeam. postea cum uidisset, Rescripsit sibi milia quinq; Esse domi chlamydū, partem uel tolleret omnes, ut memoria mandauit Horatius. ô liberalitatem immensam. Solebat Lucullus habere in conuiuijs suis ostræas, turdos, aues, phasianas, & omne genus tam auium quam ferarum delicatum & regale. Dolebat Pompeius se egrotum illis carere. nihil mirum cum Lucullus omnia maiore pretio compararet, ad eam à uenditoribus concursus fiebat: præterea in uiuarijs suis res omnes delicæ

*delicias nutriebat. Cum hac magnificentie fama per Urbem totam
 increbuisse Pompeius Ciceroq; decreuerunt experiri an tantus esset
 splendor & conuiuij apparatus, quantus predicabatur. Certo die
 Lucullum in foro ociosum conuenere & eo salutato, Cicero uolu-
 mus inquit, hodie Luculle apud te cœnare, sed hac lege ne quid no-
 ui nostri causa parari facias. ille reiciebat in diem postcrum, non
 quia cœna illa quotidiana non esset opipara & dubia: uerum ut ma-
 iore apparatu Pompeium Ciceronemq; honoraret. illi dixerunt nol-
 le differre. Itaq; cum cum medium seruarent, ne domum se confer-
 ret, fortè Lucullus uidit è seruis unum, cui dixit, hodie cœnatur in
 Apolline. Erat autè Apollo cœnaculi nomen in quo cœna quinquaginta
 milium sestertium parari solebat. seruus rem intellexit, Cice-
 ro & Pompeius decepti sunt. Seruus ergo splendidissimo appara-
 tu & omnibus ferè epulis delicatis cœnam parauit, in qua discum-
 bentes Pompeius & Cicero tãtam lauticiam ciborum & tantam ap-
 paratus celeritatem admirati sunt. Habuit nostra quoq; etas libera-
 les uiros & magnificos, quos suis ciuitatibus laudandos relinquo,
 de nostris aliquot attingemus. Hannibal Bentiuiolus Ioannis Benti-
 uoli Principis nostri pater, cuius imaginem equestrem in æde San-
 cti Iacobi cernere potestis, adeo liberalis fuit ut nihil pene sibi ser-
 uaret. pleraq; amicis distribuebat. Veniebat ad eum amicus pauper
 quispiam dicebatq;, Hannibal non habeo frumentum, rogo ut mihi
 subuenire uelis: & ille respondebat, Vade in horreum, & tibi sume
 quantum tibi opus est. accedebat alter amicus, Hannibal, domi mea
 nō est uinum, inferuias mihi rogo te. & Hannibal uade, inquebat,
 in cellam uinariam & tibi dari iubeas à dispensatore. alius item ucl-
 lem Hannibal mihi aliquas mutuaras pecunias: & ille si habebat,
 mutuabat, si non, discingebat cingulum, Accipe & uade ad Hebræ-
 um. Itaq; Hannibal pauper erat & diues, pauper diuitiarum, diues
 amicorum. huius liberalitatem imitati sunt posterius eius & præcipuè
 nepos eius Galeatius Archidiaconus Bononiësis, qui uersiculū illum*

G g

nostrum

nostrum semper habet in ore: Seruos fideles liberalitas facit. *et* nūc.
 Hecule recte *et* sapiēter dicit *et* facit. nāut lepidus Poēta scripsit.
 Extra fortunam est, quicqd donatur amicis. Quas dederis solas
 semper habebis opes. Alexāder Magnus interrogatus, ubi suos repo-
 suisset thesauros, ostendēs amicos dixit, ēp τούτοις, id est, in his. *et*
 cum omnē pecuniā, omnes res splēdidas, *et* pretiosas donaret, ami-
 ci rogauerūt, *et* qd habebimus nos? Alexāder me ipsum inqt, habeb-
 bitis. ō uocē magnanimo principe dignā, cum quod dare posset Ale-
 xander non haberet, seipsum suis prēmium fecit. Restat medium u-
 num, quo expedito finē sermoni nostro faciemus. Sed ō Codre, an-
 tequam finem facias, nos iterū ausculta. Sermo tuus omnibus nobis
 placuit, *et* placet, quoniam nobis ocreas *et* cothurnos unxisti per-
 pulchre *et* perbelle. quid unxi? Laudauī uos ex merito, *et* ut in
 eam partem accipiatis rogo. Ita accipimus, *et* ut dicere cōperamus.
 placuit nobis oratio tua: uerum credimus eam mulieribus ingrata-
 fore, *et* non placituram si audiuerint. fœminæ enim. quamuis ha-
 beant medium, tamen nolunt medium sed totum. quid totum? totum,
 scilicet non intelligis fœminas uelle, aut totum aut nihil. hem ha-
 beo, uos uultis aliquid iocosi audire; credo uos uera dicere. fœmi-
 næ amant totum, imò etiam fortasse plusquam totum. nam fœmi-
 na ualde libidinosum animal est, *et* nisi pudore *et* uerecundia te-
 neretur, sepius uirum appeteret quam appeteretur, sepius inua-
 deret quā inuaderetur. De intēperantia fœminæ dixi alias in quadā
 oratione illos rythmos, in uenere nō deficit, *et* nūquam dicit sufficit,
 ad iterandū allicit. Non desunt nobis exēpla tam fabulosa quā histo-
 rica, tā prisca quā noua. Pasiphaë Minois regis uxor se tauro suppo-
 suit. Semiramis equū usq; ad coitum adamauit. Hic prætereo eas que
 patres amauerūt, que uē fratres. Messalina Claudij Caesaris uxor an-
 cillam nobilissimam ē prostrutis die ac nocte superauit quinto ac mi-
 gesimo cōcubitu. Ioanna illustris Regina Neapolitanorū nōnne fere
 memoria nostra libidine ardens fuit, *et* tētigine rigida ferebatur.

hæc

hac cū sciebat aut uidebat uiros nasutos, necesse erat eos in cōplexibus haberet. Experta enim fuerat illud dictū physionomicū esse uerum, Ad formā nasi. reliquū uos scitis. O dedecus imperij, ô infamia regni. Vellē tamen auditores ornatissimi orationē meā foeminis quoque placere, quare optimū factū est ut mutem sententiā, & nostras saltē cōmendem quæ modestissime sunt, nō tamen nimis seueræ, sed illud quod medium est atq; inter utrunq; probatur. Sed de hac re satis. Iam uideamus ultimū medium quod à Græcis φιλικία dicitur, id est, amicitia, beneuolētia, amor habēs duo extrema admodum uitiosa λεωλαγία, id est, adulationē, & ἔχθρα, id est, odiū & inimicitias. Sunt autē & in uerbis & in factis hæc extrema. Nā adulator plusquā cōueniat, & re uera existat adiūgit: inimicus uero siue inuidus cōtrā facit, semper de ueritate aliquid detrahens. amicus uero per medium horū incedens, neque plura existentibus addit, neq; existentia diminuit, neq; laudat uituperanda, neque uituperat laudanda. Inter amicos pono affabiles, officiosos, religiosos quales sunt in hac urbe Alexander Bentiuolus, & eius frater Hermes equites splendidissimi. Qualis item Nicolaus Rango Palatinus comes, & Bononiensium armatorum dux sapientissimus: à quibus ut ab humanissimis principibus, nemo unquam tristis abscedit. Quantam uero sit hoc tempore adulatorum copia, quanta parasitorum, nō possem uerbis consequi. Et nihil mirū. quoniam, quemadmodū ad audiendū maledicta faciles aures materiam susurrandi maledicis præbēt, ita molliculæ aures & laudationibus exultantes ingens adulatorū pariunt, ut nutriunt examen. Nihil fere hodie auditur quam magnificētia uestra, excellentia uestra, dominatio uestra, Reuerendissime domine, Beatissime pater, Sanctitas uestra & alia huiusmodi ambitiois & timoris cuiusdam plena, quæ ex stultis insanos reddunt. Si quis Poëta, siue Orator, siue Medicus, siue Iurecōsultus nostri tēporis aliquas cāpilat nugas superbo in primis uult titulo decorari. Clarissimi uiri, ac Poëtæ laureati, & utriusque linguae doctissimi Codri

opus, Eximij artium & Medicinæ Doctoris, seu Eximij Doctoris æ utriusq; iuris peritissimi, ac equitis aurati Domini Petri consilia. Sed quid hæc enarro. legere licet titulos & Iustiniani & aliorum Imperatorum eius temporis pluribus cognominibus prouinciarum, quàm sint ipsæ prouinciæ insignitos. Antiqui tot phylaterijs nõ utebantur, legite Ciceronis epistolas. Cicero Cæsari Imperatori salutem. & contra Cæsar Imperator Ciceroni salutē. Legite titulos Græcorū ut Aristotelis nempe, sic inuenietis: Aristotelis Rhetorica, Aristotelis Physica, uel de Naturali auditione. Ita reliquorum Philosophorum tituli se habent. Quid quod plebeij quoq; (si dijs placet) magnifici ac excellentes si opulentiusculi sunt, uocantur: qd quo fraterculi cucullati his gaudent blandicijs. quotiens quis eos salutans dicit, saluete Patres reuerendi, rogamus Paternitatem uestram & Sanctitatem, ut nos audire uelit. Et cum res diuinas agunt palliati seu chlamydati ante aras astantes, & manu adolescentis clerici thuribulum accipientes, si adolescens manum osculatur, ô quam letantur, quanta afficiuntur uoluptate, nec non cum thuribulum reddunt, & ille clericus iterum osculatur sacerdotis manum, leticia & uoluptate gemantur, & ille bonus adolescens arbitratur se manum sanctam osculari, quæ fortasse nocte præcedenti aliud tetigit thuribulum. Quid dicam de adulationibus, quibus nonnulli erga me quoq; utuntur, nescientes quanto opere has nugas cõtemnere & deridere soleam, ignari quibus uerbis obiurgauerim Ragusinum quendam eruditum Poëtam, qui oratione sua luculenta, me Cicerone & Demosthene disertiores mihi ipsi persuadere conabatur. Contra sunt alij qui genus humanum odio habent inuidi, maligni, maledici, qui plus mali cernere quam boni peroptāt. qualis fuit apuit Athenienses Timon ille misanthropos à Græcis cognominatus, qui desperantes multos perduxit ad suspendiū. habebat hic ficum domi, de qua multi se suspenderant: cum uideret iam diu nullū se suspendisse processit in forum & locum satis eleuatū ascendens proclamauit, Ego ficum de qua multi

multi se suspendentur excindere uolo. si quis pendulum se uult facere antequam excindam, acceleret. huiusmodi certe homines casti gandi imò de coetu hominum expellendi essent. tollunt enim de uita amorem, beneuolentiam, cōiunctionem, amicitiam patrum, filiorum, fratrum, propinquorum. quibus sublati quæ causa uiuendi alia nobis à dijs immortalibus relicta sit nō uideo. Sunt & alia præter hæc media: quæ in aliud tēpus dicenda reſeruo. Hæc igitur sit nostri sermonis peroratio & finis, ut hi qui uel libidinosi, uel prodigi, uel auari, uel adulatores, uel alio quouis extremo capti sint, se ad medium quoad possunt seruent: illud tamen scientes in malis rebus non esse medium, ut in homicidio, in stupro: & medium ipsum se penumero ad unum extremum magis inclinare quam ad alterum, ut liberalitas propior est prodigalitati quā auiditiæ, & fortitudo audaciæ quam timiditati. ex quo fit ut interdum uitium nomen uirtutis uersurpet. Itaque nos animaduertentes medium siue mediocritatem causam esse longæ pacis & quietis in urbibus sequamur illud Phocylide præceptum, πολλὰ μέσσιον ἄριστον ἐστὶν ἢ βέλω ἐν πόλει εἶναι, id est, multa medijs, optima. medius in ciuitate esse uolo. sicque & uiui & mortui laudem famam & gloriam immortalem consequemur. Quod ad Fabium Quintilianum attinet, doctrinam illius in cælum tollerem nisi uiderer aliorum doctorum lectiones deprimere atque cōtemnere. quod uiro bono, quales imprimis esse cupimus faciendum non est: illud tamen quoniā mediū tenendū esse statuimus, mediocriter dicemus, Quintilianū cū gaudiū præcipiendo attigisse, quem Cicero in dicendo attigit. sicut enim Cicero nec habuit, nec habiturus est orando pares: ita nec Quintilianus docendo rhetoricam. quod ita esse intelligent & audient, cū se hac auditione multum proficisse cognouerint. Verū Hispani eum Calaguritani fuisse dicunt, quidam Itali negant: nec libris temporū credunt Hispani, autoritate diuini Hieronymi quibusdā in locis reclamant. Ego quid dicā nescio. Vos nisi uinū impediuerit, uideri tis: aut post Bacchanalia uestrum mibi iudicium si uidebitur, rogo notū faciatis.

ANTONII CODRI VRCEI SER-
mo XIII. habitus in laudem
Liberalium Artium.

Qvod Maiores nostri in sacris usurpabant id uerbū, ego nunc in principio lectionis mee uobis concedentibus usurpabo Præstantissimi uiri, Fauete linguis & me cum æquanimitate audite: postquam in hoc celeberrimo Musco non eloquentia mea que nulla, nō ingenio quod exiguum est: sed Musarum gratia, que totas mentes uestras possederunt, cōgregati estis. Ego uero que uobiscum acturus sum, breui sermone transigam, dicamq; ea que partim delectabunt, partim proderunt, partim adhortabuntur, partim etiam castigabunt. Et ne semper Homerū prædicare uidear, & literas Græcas alijs præferre: loquar hodie genicōs (ut Græci dicunt) de Scientijs. siue Artibus liberalibus, ostendamq; in animis hominum nihil scientia esse pretiosius: & hoc fortasse plurimumq; & ab hominibus, & ab dijs artibus liberalibus consequar tributum esse, ut & q ad discendum incitati sunt in proposito magis cōfirmentur, & qui semisopiti & quasi nolentes studia literarum paruifaciunt, excitentur, & in sententiam nostrā pedibus non eant modo, sed tanquam alipedes stipulati percurrant. Si quæ tamen de Homero & de literarum Græcarum excellentia à nobis dicuntur, ea quasi intranscursu recitabuntur, ita ut non dicta, sed libata esse uideantur. Quantum immortalī Deo rerum omnium parenti debeant homines etiam (ut in prouerbio est) Cæci uident. nam præterquam quod à brutis eos in sermone separauerit, diuinitatis etiam participes animum tribuendo esse uoluit. Quare & Hebræus Poëta, & Atheniensis Philosophus recte dixisse iudicantur. ille enim cum de homine loqueretur sic ait, Minus est cum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & cōiunxisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecta

subiecisti sub pedibus eius, oues & boves, uniuersa insuper pecora campi, uolucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. hic autē dijs gratias agebat, quod se hominē nō brutū animal fecissent. Quidā etiā Græcus Sophista, qd esset homo interrogatus: faceret restōdisse fertur, θεός ὅμοιος. ἢ τί ἐστὶ θεός, ἀνδραγῶν & ἀνδραγῶν, id est, Deus mortalis. qd deus: homo immortalis: quasi homo à Deo, & Deus ab homine nulla alia re n̄ si mortalitate et immortalitate differrent. Sed hic quæ altioris doctrinæ uidetur esse omitamus, m. nora & quæ magis humeri nostri ferre possent scrutemur. Omniū animalū solus homo sciētia susceptibilis est, & art.ū plurimarū inuentor siue imitator. Alia enim animalia ferē ἀρχαῖα, id est, inartificialia: sunt præter pauca quedā, quæ tamen magis natura quā electione art.ū cōsecuta sunt. Homo uero non solū brutorū æmulus est. textit enim ut aranea, fingit ut apes, & natat ut piscis: uerumetiā deos studet imitari: nā medicatur ut Aesculapius et Apollo, et nō tantum in hac arte Apollinis est æmulus: sed in alijs quoq; quas ille habet, hoc est sagittatione, Musica, diuinatione. Homo etiam Musarum inuēta ediscit, Geometriā scilicet, Arithmetica & Astronomia: & ut ait Pindarus, q̄ infra terrā sunt, et supra cœlū re intelligere & scire conatur, ut Sophos, id est, sapiēs euadat, & max. mū diuinorū bonorū philosophiā adipiscatur: propter quā et si quibusdā alijs animalibus ratio cōtingat, tamen per excellentiā solus homo rationalis dicitur. Et cū cuilibet animali qddam propriū à natura datū sit, ut ceruis currere, auibus uolare, piscibus natare, hominis propriū est scire: quod etiam nouit Philosophus. Omnes homines natura scire desiderāt, & meritiō quoniā sciētia pficit animā. Anima enim sine sciētia tāquā caput sine cerebro dici pōt. Præterea cū ceterarū rerū similitudo aut multitudo fastidiū faciat. nā nimia corporis pulchritudo interdū miseria est, & omnisfarie uoluptates, & ingētes diuitiæ, & potētatus, interdū homini graues sunt: sola sciētia, nunquā grauis est, nūquam fastidio afficit. semper homo scire, semper discere semper noua audire.

audire exoptat. Maximū certe studium acquirēda scientiæ maioribus nostris fuit. Pythagoras Philosophus ē Samo in Aegyptum transiit: & Persarum Magos adiit, à quibus stellarū cursus & siderum motus cognouit: in Cretam deinde & Lacedæmonios nauigauit, quorum leges & mores inspexit: demum in Italiæ partem quæ Græcia Magna dicta est, perrexit, ubi ad extremum uitæ plenus uenerationis philosophatus est. Plato non contentus Socrate præceptore, non Athenis homine & loco doctrinæ fertilissimis in Italiā uenit, postea Aegyptum peragrauit: iterum in Italiam ad Archytam etiam Pythagoreos rediit, ut omnibus ex locis literarum copiā magnam colligeret: demū uno & octogesimo anno scribens mortuus est, cui Magi qui forte tunc Athenis erant immolauerūt defuncto, (ut scribit Seneca) amplioris sortis quam humane rati, quod cōsummasset perfectissimum numerum, quem nouem nouies multiplitata cōponunt: Archimedes Syracusanus tanto Geometriæ flagrauit studio, ut cum miles qui captis Syracusanis prædandi gratia domum irruerat interrogaret, quisnam esset? nomen suum indicare non potuerit, τὰ ἑσπελάειν ἐφηνίχην μὴ τὰ ἄν γράμματα. Demosthenes uero maximæ eloquentiæ nomen cū. p. literā proferre nō posset, tanto studio oris sui uitiū expugnauit, ut quodā die exclamauerit, ἦ καὶ φέρον τὸ ῥῶν ῥεφντορενόμενον. magnū quoq; laborē in scribendis orationibus consumpsit, ut interrogatus quomodo ad tantum eloquentiæ culmen peruenisset, respondet, ὅτι τῶ ἀγρυπνῆν καὶ τῶ πλείον ὄνειρον ἐναλίσκειν ἐλασίον. Transgo Carneadem, Anaxagoram, Democritum, Critolaum, Aristotelem, aliosq; penē innumerabiles Philosophos, qui scientiam querentes extra patriā ē uita discesserunt. Quid dicam de Medicis? qui nullam arborem, nullam herbam, nullam radicem, nullum piscē, nullam auem, nullū deniq; animal, nullū elementum reliquerunt, quorum naturam non scrutati fuerint. non puduit eos montes aspererrimos ligonibus & sarculis fodere, ut radicem aliquam humanis egritudinibus salubrem eruerent. Non puduit Ἡπ

ποκρα

pocratem (honus sit auribus) merdam gustare, ut inde morbi na-
 turâ persentisceret: quod tamen alij ad Aesculapium referunt. unde
 & ab Aristophane σκατοφαῖς & dictus est, id est, merdam come-
 dens. Quid miramini hoc etiam uocabulum à Galeno scriptis man-
 datum est: sed nostri literarum Græcarum ignorâtes Barbarum uo-
 cabulum nihil significans pro mero Græco supposuerunt. De Lati-
 norum uirorû studio & industria uultis ne pauca audire? Cato Cen-
 sorius qui Originum librum cōposuit, & rerum rusticarum perit: si-
 mus fuit, inter tot opera militiæ, ut refert etiam Quintilianus, & tā-
 tas domi cōuentiones, ætate iam declinata literas Græcas didicit. ei-
 us pronepos qui postea Uticensis dictus est, dum Senatus cogere-
 tur in Curia libros Græcos lectitare solitus erat, ne tempusculû illud
 absq; ulla exercitiij parte honesta elaberetur: in Cicero uero tan-
 tum discendi studium fuit, ut post multas iam causas peroratas
 quamuis infirmo corpore esset, & amici & medici eum hortarētur,
 ut causas agere desisteret, tamen in Asiā proficisci statuerit, & cum
 uenisset Athenas sex menses cum Antiocho ueteris Academiæ nobi-
 lissimo Philosopho fuit, studiumq; Philosophiæ nunquam intermis-
 sum hoc autore & doctore renouauit: eodem etiam tempore Athe-
 nis apud Demetrium Syrum ueterem dicendi magistrum studiose se
 exercuit, post totam Asiam cū summis Oratoribus peragravit, quo-
 rum princeps fuit Menippus Stratonicensis. his non cōtentus uenit
 Rhodum; seq; eundem quem Romæ audierat, Molonem appli-
 cauit, unde biennio redijt, ut ipse de se scripsit non modo exercita-
 tius, sed propè mutatus. Nonne legimus Augustû Cæsarem in Mu-
 nienfibus difficultatibus oppressum quotidie & legisse, & scripsisse,
 & declamasse. multaq; prosa oratione & librum etiam hexame-
 tris uersibus cōposuisse? Quid dicam de Plinio? qui seu lauaretur,
 seu cœnaret, seu iter faceret, semper aliquid audiebat aut discabat:
 ita enim sciendi audissimus fuit, ut omne tempus perire arbitrare-
 tur, quod studijs nō impartiretur. Quid de diuo Hieronymo, qui se

Hb

cano

cano capite uirum dicit fuisse discipulum qui Græca, Hebraica & Latina ita calluit, ut qua lingua magis excelleret, iudicare difficile sit. Quid de diuo Hadriano qui Græcis literis ita impense eruditus fuit, ut à plerisque Græculus uocaretur, & apud Alexandriam in Museo multas quæstiones professoribus proposuerit, & ipse propositas dissoluerit. Quid dicam de M. Antonio Cesare in quo tantum philosophandi studium fuit, ut ascitus iam in imperatoriam dignitatem tum ad domum Apollonij Chalcedonij Stoici discendi causa uenerit. Omnes igitur hi laudandi, & eorum memoria celebranda: sicut contra uituperandus est Licinius Imperator, qui propter iniusticiam literarum eas uirus ac pestem publicam nominabat. Quid de Poëtis loquar? qui totum orbem peragruere, ut operibus suis aliquid memorandū possent inserere. Dies me omnino deficeret, si singulorum studia ac labores uellem recensere. Tria fuere celebrata apud antiquos literarū Gymnasia, Academia, Lyceum, & Cynosarges. Nostri tempestate plurima quidem sunt, sed unum reliquis antistat & præcellit Bononiense scilicet & doctorum uirorum copia, & literarum præstantia, & indigenarum probitate. Bononienses enim philoxeni sunt. Vbi tot prudentissimos q̄ quotidie aliquid cōponunt luredōsultos: ubi tot acutos Philosophos, tot experientissimos Medicos, tot Poëtis, tot Oratores iuuenes, quot habet Museum Bononiense? Certe non sine causa Prouerbum illud in uulgus emanauit, Bononiam docere. & uere quicumque in aliqua doctrina princeps fuit, aut est, Bononiæ didicit aut docuit, & docendo uiam finiuit. Cernere pro palam licet clarissimorum uirorum monumenta atque pyramides memoria atque omni ueneratione dignas. Bononiensis ager non posset esse amœnior, hinc montes frugiferi surgunt, hinc campi fertilissimi patent. Libertas publica florentissima est ab serenissima Bentiuolorum familia defensa, & illustrata. Aer ipse tenuis, & acutus, & acutorum ac tenuium ingeniorum parens & generator. Solent enim ingenia sequi aëris quam

qualitatem. Vnde & Bæotios crassi ingenij propter crassam ærem fuisse legimus: & illo taxatos Prouerbio, ὅς Βοιωτῶν, id est, porca Bæotia: & biantes populos Bæotia à porcino sensu dictos Commentatij memorant. Laudandi ergo sunt relictæ Britania, Gallia, Hispania, Germania, Pannonia, Græcia alijsq̃ue regionibus, Bononiam literarum gratia se conferunt, & in ea multos annos se exercent, ut domum, hoc est in patriam doctrina graues reuertantur. quod multos in hoc auditorio sedentes facere scimus, & uidemus. Contrà uituperandi, qui Bononiam relinquunt, & loca paludosa & pestilentia petunt: ac sic à luce in tenebras, à uia plana & facili in lamas salebrosa lypca se conijciant. Vituperandi sunt etiam illi qui paruo admodum tempore Bononiæ commorati, tota se Bononiensem doctrinam hausisse profitentur, & in patriam ueste caudata tanquam consummati aut litureconsulti, aut Medici reuertuntur. hos ego similes esse existimo puero illi Barbaro, qui cum Athenis tres literas didicisset α, β, γ, reuersus in patriam magno popularium fauore exceptus, contra Prætorem quendam, qui Græce concionabatur positus est: ille puer postquam Prætor orationem suam finiuit, ut erat magnæ uocis exclamare cœpit, α, β, γ, quo clamore territus Prætor tacuit: Barbari uero suum conterrancum uicisse existimantes, illum magno plausu domum reduxerunt. Opus est igitur longo tempore in literarum studijs manere, atque uersari multum, & diu audire, disputare, commentari: si quis doctrinæ uerum nomen sibi uelit uendicare. Præterea magni æstimandum hoc in se habent artes liberales, quod stabiles & firmæ sunt possessiones: cætera autem omnia, ut diuitiæ at pecuniæ, ut magistratus, ut regna, ut corporis uires, ut pulchritudo instabilitati Fortunæ subiecta sunt. quæ quamuis non omnino spernenda sint, utpote commodæ Naturæ & Deorum munera, tamen præ uirtute & scientia nihili facienda sunt. Subijcerem uobis exempla. Cræsi Regis Lydorum, & Polycratis Samiorum,

Hh 2

quo

quorum alter habebat Pactolum fluium aureas arenas profundem-
 tem, alter etiam pisces sibi fauentes inuenit: & tamen ambo infeli-
 citer amisso regno perierunt. Subijcerem Priamum, qui Troiano-
 rum potētissimus Rex cecidit ante aram summi Iouis, ut uetulus bos.
 & Dionysium Sicilia tyrannū, qui Vix humili duram repulit arte fa-
 mem, ex quo natum Prouerbum, *Διὸς υἱὸς ἐν λαογυλῶν*: nisi in
 Italia has Fortunæ mutationes nostra etate fuisse uidissemus, & quo-
 tidie uideremus. Quare bene Antiqui Fortunā pinxerūt foeminam,
 quo solo argumento instabilem eam possumus cognoscere, & temo-
 nem in manibus ei dederunt, & pedibus supposuerunt rotulam. fe-
 cerunt etiam ipsam cæcam his omnibus demonstrantes Fortunæ in-
 certitudinem: quemadmodum si quis in tempestate maris in nauī
 esset, quæ gubernatorem cæcum haberet. magna autē multitudo ui-
 rorum ignorantium hanc sequitur: & illa hos sursum deorsumq; du-
 cit & præcipitat, & inuocantes & lamentantes deridet. Mercurium
 uero tanquam artium magistrum & dominum & Fortunæ contrari-
 um finxerunt iuuenem pulchrum natura non arte, letum, oculis acu-
 tis, & forma cubica, id est, quadrata, qua etiam Deum ipsum or-
 nare Antiqui solebāt. habet autē secum saltantes, & letos artifices
 eum sequentes, non de eo lamentantes, quemadmodum illi qui de
 Fortuna queruntur. Laudandi sunt ergo, qui non usquequaq; For-
 tunam sequuntur, sed artes liberales totis ulnis amplectuntur: sicut
 contrā uituperandi, qui omnem spem suam, omnem curam in For-
 tuna fixerunt ac locauerunt. cum illi solidum quiddam ac permanēs
 se tenere percipiant: hi ne umbram quidem, sed nomen quoddam
 inane ac euanidum consectentur. Et quamuis una ars siue scientia
 altera pulchrior & nobilior esse uideatur, uel propter τὴν ἀκρίβειαν,
 ut dicit Aristoteles, id est, propter euidentiā demonstrandi,
 ut Geometria: uel τὴν βελτιότητα ἢ θαυμασιωτέων εἶναι, id est,
 quia sit de rebus melioribus & admirabilioribus, ut Astrologia &
 Theologia: tamen omnes laudandæ sunt, omnes magnificendæ. *Λαοκ*

ἔκτος ἔχνη, id est, mala ars, ut magica, incantatoria: aut μαρτεῖα
 ὅτι ἔχνη, id est, superflua artis imitatio, ut Quintilianus interpre-
 tatur, quæ nihil sane neq; boni, neq; mali in se habeat, sed uanum
 laborē: qualis fuit illius qui granæ ciceris ex spacio distāte mittebat
 in acū, & tota die se illo delectabat exercitio: quod cum uidisset
 Alexander ridēs, donasse dicitur illum eiusdem leguminis modio, ut
 ille se suo exercitio longe posset delectare. nec mihi placent hi qui
 laudantes Medicinam, u'tuperant Leges: ut laudantes Leges, Medi-
 cinam cōtemnant. quisq; suam laudet artem, alienam ne carpat. nec
 ego istos probo, qui eruditius sortiti ingenium Grāmaticam calumni-
 antur, ut uilem insectantur Grāmaticos. hos lacerant, de his trium-
 phant: & tamen à Grāmaticis ipsi didicerunt: & hi prudentissimi
 Iureconsulti & experientissimi Medici inde principia hauserunt non
 cōtemnenda. Si quis aut maturas uuas, aut dulces ficus & alios fru-
 ctus tempestiuos nobis offerat, laudamus & magna cum uoluptate
 gustamus: tamen fructus illi tam suauē à radice, quæ sub terra la-
 tet, ducunt originem. Si quis pulchram habeat domum bene materi-
 atam, bene dispositam, gaudet plurimum, & se bene habitare omni-
 bus prædicat: & tamen nisi essent cementa fundamētis bene compa-
 cta, columnæ, & fenestræ, & subgrūdæ, & tectā ipsa corruerent.
 Præterea in corpore humano dicimus cerebrum & cor, prima esse
 membra, à quibus totum corpus regitur, gubernatur: atqui nisi essent
 & dentes, & lingua, & pedes, & manus, & digiti, & ungues, &
 muscoli, & aliæ minime partes, corpus ipsum non satis suum officium
 faceret, aut stare diu posset. quamobrem bene Hippocrates, τὰ
 μέρη τῆς σώματος πάντα ἀλλήλοις ἐνὶ συμπᾶν: Galenus cō-
 mētator sic exponit, τούτοις ἐνὶ συμπᾶν ἐνὸς ἔργου ὡς ἐνὸς
 ὁμολογῶ. sic & in artibus & scientijs accidit, omnes sunt conne-
 xæ, altera alteri adminiculatur, alteram altera ornat augetq;. Et quo-
 niam unguium feci mentionem, quis crederet ab eis magnā corpori
 præstari utilitatem? quam non uere scripsisse Aristotelem Galenus

H b 3

miratur

miratur. nam ut eos taceam qui in pedibus positi sunt, sine quibus gressus stabilis fieri non posset: ungues qui in manuum digitis iacent si carni digitorum pares sint, minima quæque ut pilos et spinas facile capere possunt. quod non facerent si aut excederent aut minores essent. Corydon ergo pastor apud Theocritum, cum spinam in Batti calcaneo euellisset sic ait, *ὦ νύχας τοῖς ὀνύχεσσι ἔχω τέτυπν. ἃ δὲ καὶ αὐτὰ*. quare reprehendendi ignorantia sunt illi qui ungues accipitrum mores longos gerunt, aut intra carnem honestatis gratia secare consueverunt. multas præterea utilitates alias mediocritas unguium præbet scalpêdo scilicet radêdo, excoriando, dilacerândo. unde bene Hippocrates monuit, *ὀνυχας μὴ ὑπερέχειν μήτ' ἐλλείπειν δακτύλων λοερφάς*, hoc est, ungues neque superare neque deficere digitorum extremitates. Videtis ne Magnifice Rector, uosq; Præstatissimi uiri quemadmodum ego triuialis præceptor, multos qui fortasse hoc ignorabant, modum tondendorum unguium edocui. Omnes igitur bonæ artes laudandæ sunt, omnes amplectandæ, omnes honorandæ. quod maiores nostri et non tantum homines, sed et Dei fecisse leguntur. pleni sunt codices, plena exemplaria tam Græca quàm Latina, ex quibus pauca excerptere utilitatis et uoluptatis causa, non erit absurdum. quo facto, nostræ orationi subinde finem imponemus. Eroso Astrologo ob diuinas prædictiones Athenienses publicè in Gymnasio, ut scribit Plinius, statuam inauratâ lingua statuerunt. Hippocrati medico, quia uenientem ab Illyrijs pestilentiam prædixerat, et discipulos ad auxiliandum circa urbes dimiserat Herculeos honores Græcia decreuit. Platoni sapientie antistiti Dionysius Tyrannus uitatam nauem misit obuiam. Ipse quadrigis albis egredientem in littore excepit. Alexander Magnus scrinium unguentorum Regis Persarum gemmis ac margaritis auroque pretiosum librorum Homeri custodia dedit: cuius quidem Homeri ita studiosus fuit, ut cum unâ cum gladio dormiens sub

sub cervicali semper tenuerit. Lacedæmonijs olim Thebanam urbem comburentibus Pindarus hunc uersum pro foribus suis posuit, πινδαρίου τοῦ μουσοποιῦ τὴν εἴσοδον μὴ λαίετε. quo lecto à domo Pindari incendium Lacedæmonij auerterunt. Quod etiam Alexandrum postea fecisse cum Thebas raperet, dicunt familie enim Pindari Poëtæ parciussit. Apollo autem quanti fecerit Archilochū Poëtam ex eo apparet, quod cū Archilochi intersector templū intrare uellet, cū his uerbis Deus prohibuit, μουσῶν θεράποντα λατέκτανες, ἐξελθὺν, id est, Musarum ministrum inter fecisti, exi templo. Nechon idem magnum uirtutis testimonium Lycurgo dedit, cum illi ad oraculum profecto sic respondit, ἦες ὦ λυκάργε ἐμὸν ποτὶ τίονα νηὸν ἦνι φίλῳ, καὶ πᾶσι δόμα πια δώματ' ἔχουσιν. δίδω ἢ σὲ θεῶν μαντεύσομαι ἢ δὲ κ' εὐδ' ἔα, hoc est, uenis ὦ Lycurge ad meum optimum templum Ioui carus et omnibus cælum habitantibus. Dubito an te Deum dicam an hominem. O magna laus legum latori Lycurgo data. Gaudebunt sane hi doctissimi Iureconsulti et merito Iureconsultum charum esse Ioui, et dijs reliquis et Apollinem dubitare, an ille Deus sit an homo. num ne pulchrius, num excellentius est quam diuitem, quam formosum, quam uictorem, quam Imperatorem dici? Plurima alia exemplum se mihi offerunt narranda, nec Græca modo sed et Latina, ut Ennii, Varronis, Ciceronis, Vergilij. quæ in præsentia omitto, quoniam tēpus est, ut receptui canamus, et orationi nostræ finem faciamus. Si ergo scientiæ susceptibilis est homo, si proprium eius est scire, si perficit animā scientia, si maximum acquirendæ scientiæ studium in maioribus nostris fuit, si Bononiense gymnasiū omnibus gymnasijs omnibus antistat, si artes liberales certæ sunt ac stabiles, si maximus honor ab hominibus, dijsq; uiris doctissimis datus est, ut abundè suprà à nobis est demonstratum: excitemur, expergiscamur omnes, et arteis liberales strictis ulnis amplectemur, insudemus, immoremur literis

literis, quæ nobis diuitias, famam, gloriam, immortalitatem largiuntur. Non defuerunt Philosophi, qui summum bonum scientiam esse dixerunt: sicut contra summum malum ignorantiam. uolumus ne in hoc esse summo malo, ut ignorantes scimus uolumus ne humane nature repugnare? & proprium hominis abnegare? uolumus ne Musæum Bononiense dehonestare? uolumus ne caduca pro stabilibus, mortalia pro æternis, uilia pro pretiosis tota mente diligere atq; consecrari? absint ista, absint à generosis animis. per Deum immortalem, ignorantia mors est, ἡ γὰρ τῶν ἀκουσμάτων πολλὰ πολλῶν χρημάτων εἶναι λέγειται. τὰ μὲν γὰρ ταχέως ἀπολείπεται δὲ πάντα τὸ χρόνον παραμένει. σοφία γὰρ μόνη τῶν λεπτῶν ἀθάνατος, id est, existima auditiones multas multis pecunijs esse meliores: hæc namq; celeriter deficiūt, illa uero toto tempore permancnt. Sapientia enim sola possessionum immortalis. Itaq; philotechni & literati maximas gratias debent parentibus suis, siue his q; eos literatos ferunt, & idem etiam Regibus & Principibus, qui magnis philologiæ dulcedinibus inducti egregias ad cōmunem usum instituerunt bibliothecas. qualis fuit Pergamenorum Rex Attalus. qualis & Ptolemæus Alexandrinorum Rex, qui etiam Musis & Apollini ludos dedicauit. quales multi Romani Pontifices fuerunt: quales Malatesta nouellus fuit Casenæ Princeps, & Federicus Urbini Dux & Princeps inuictus: quales etiā multi alij & in Italia & extra Italiam populi ac Principes, quorū monumēta extāt pulcherrima et in perpetuum ut credo, extabūt. Debet etiā plurimū Galeatius Fentiuolus uenerabilis Protonotarius & Archidiaconus noster patri suo patriæ parenti, qui illum nō armis, sed literis mancipauit, cognoscens artē militarem esse quidem excellentem, sed literas multo certe excellentiores: quibus ita ille operam dedit, ita insudauit, ita eruditus est, ut Legationis princeps ad Alexandrum Pontificem summū meruisset delectus fuerit. apud quem Pontificem ille ita intrepide, ita eleganter mandata exposuit, & patriam, & patrem cōmendauit, ut & patria

Θ (dicam audacter) pater ipse illi reciproce plurimum debere uideatur. hoc fuit scientiæ, hoc doctrinæ opus: quod non fecisset si rudis, si literarum expertus omnino fuisset. Nos quoque siue doctores, siue Magistri, siue Poëtæ, debemus huic florentissimæ reipub. quæ laboribus nostris congrua salaria retribuit, et multo magis debereamus, si plures pecunias nobis suppeditaret. Tria hominum genera scribit Hesiodus:

οὗτος μὲν παντὶς Θ ὃς αὐτῷ πάντα νοήσει
φρασάμεν Θ, τάκ' ἐπειτα καὶ ἐς τέλος ἥσιν ἄμεινω.
ἰσθλὸς δ' αὖ λακείνος ὃς εὖ εἰποντι πίβηται.
ὃς δέκε μὲν αὐτῷ νόον, μήτ' ἄλ' οὐ ἀκούων
ἐν θυμῷ βάλλεται, ὃ δ' αὖτ' ἀχρεὶς Θ ἀνὴρ.

Qua sententia usus est, ut scribit Lilius ab Vrbe condita lib. 22. Minutius ad milites suos: Sæpe ego inquit, audiui milites cum primum esse uirum qui ipse consulat, quid in re sit: secundum eum, qui bene monenti obediat: qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi ingenij esse. Quamobrem adolescens egregie, qui ad me audiendum hodie conuenisti, si primam laudatorum ab Hesiodo sortem habere nō potes, pudeat te extremo censeri loco. mediam igitur teneas, et mihi bene monenti, aut potius Isocrati obedias. ἢ καὶ τότε μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς διδασκαίῃ τι χρεῖσι μοι ἐπαγγελλομένους. αἰσχρὸν μὲν γάρ τοις ἐμπόμοις τὴν λιχναῦτα πελάγη διαπερᾶν ἐνεκα τῶν πλείων ποιῆσαι τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν, τοὺς δὲ νεωτέρους μὲν δὲ τὰς κατὰ γῆν πορείας ὑπομένειν ἐπὶ τῷ βελτίῳ κατασχῆσαι τὴν εἰς αὐτῶν δίκαιον, hoc est, ne torpescas longam uiam ire ad aliquid utile docere profitenies. turpe est enim mercatores longinqua maria pertransire, causa amplificandi præsentem substantiam: iuniores uero neque per terram iter tolerare ad mentem meliorem constituendam. Eia ergo bono animo esto, ego Græcæ literas tibi exponā, et præcipue diuinum Homerum, a quo cœu fonte perenni, ut scribit

li

Naso

Naso, Vatum Pierijs ora rigantur aquis. ab Homero Grammaticam discere poteris, ab Homero Rhetoricam, ab Homero Medicinam, ab Homero Astrologiam, ab Homero Fabulas, ab Homero Historias, ab Homero mores, ab Homero Philosophorum dogmata, ab Homero Artem militarem, ab Homero coquinariam, ab Homero Architecturam, ab Homero regendarum urbium modum percipies, & in summa quicquid boni quicquid honesti animus hominis discendi cupidus optare potest, in Homero facile poteris inuenire.

ANTONII CODRIVRCEI SERMO
XIII. habitus in laudem Virtutis.

Ostquam cunctis ferè nostris auditoribus & mihi quoque placuit, ut ego Valerij Maximi libros hoc anno publicè profiterer, tū propter stili maturitatē, q̄ uiris etiā eruditis plurimū confert: tū uero propter instructionē uitæ, q̄ sit ex memorabiliū exemplorū q̄bus liber hic totus scatet imitatione: non alienū à proposito mihi facere uideor, si hoc in principio à Virtute incipiēs in uirtutē nostra desinat oratio, ut & hi qui hanc lectionem optauerint, intelligant se nihil rectius, nihil melius, nihil utilius optare potuisse: & ego cum uideam me, & recte, & utiliter his consuluisse, ex hac lectione laboris mei non mediocrem fructum ac iocunditatem capiam. Quamquam non ignoro, quā graue debilibus meis humeris onus assumpserim polliceri de ea re me dicturum, quæ omnium rerum maxima est, de qua multi tam Græci quam Latini scriptores, Dialogos, Libros, uolumina conscripserunt. præcipue cum non me lateat oportere cum optimum in ea re esse, de qua uelit optime disputare. Nam ut de numeris Arithmetici, de mensuris Geometra, de astris Astrologi, de iure, iureconsulti, de bellis milites: sic de uirtutibus

bus præditi uirtute optimi norunt disputare. Ego uero qui non ipsam uirtutem, sed uirtutis potius simulachrum quoddam gero, quoniam pacto promissis stare possim, non facile uideo. Verum promissa nostra præscribamus, ut quantum ingenij nostri imbecillitas ferre ualebit, tantum dicturi intelligamur: mellificas imitati apes, quæ non omnes, sed selectos quosdam decerpunt flores: & non omnem selectorum florum succum, sed quantum ea die ad alia uos ferre possunt, alij deinceps ad eandem expeditionem diebus reditura. De uirtute igitur disputaturi trifida diuisione utemur: nam primum & quid sit, quàmque multiplex sit: & quantarum uirium, atque præstantis excellentiæ sit: tertio quomodo acquiri possit exponemus. Vos autem ante omnia obtestor, ut quod duobus annis superioribus fecistis, & adhuc facitis, me deinceps attentè & libenter audire uelitis. Ego uero me ita carptim, ita dilucide, ut soleo dicturum polliceor, ut uoluptatem potiusquam fastidium mea uobis paritura sit oratio: sed iam ad rem ipsam pedem conferamus. Virtutis definitionem non soli Philosophi qui à Cicerone magistri uirtutum nominantur: sed & ipsi Poëtæ, quos nescio quo iure Plato ex urbe sua pepulit traddere. In primisque Lucilius ad Albinum scribens sic determinauit, siue descripsit, Virtus, Albine, est pretium persolvere uerum, Quis inuersamur, quis inuimus rebus adesse Virtus est homini scire, quid quæque habeat beatres. Virtus scire homini rectum, utile, quid sit honestum, Quæ bona, quæ mala: item quid inutile, turpe, inhonestum.

Virtus querendæ rei finem scire modumque. Virtus diuitijs præmium persolvere posse. Virtus id dare, quod re ipsa debetur honori. Hostem esse atque inimicum hominum morumque malorum. Contrà defensorem hominum morumque bonorum, Hos magnificere, his bene uelle, his uiuere amicū. Comoda præterea patriæ sibi prima putare, Deinde parentū, tertia iam postremaque nostra. quanquā inuenti sunt, qui has descriptiones ex parte falsas esse

esse conati sunt astruere, quibus non est nunc respondendi locus. *hæc*
alias uidebimus. satis sit has fuisse à Marco Cicerone probatas, quod
 inde bene uiuendi officia Panætium Philosophum secutus contraxe-
 rit. Audiamus nunc Philosophos, quorum frequēs occurrit examen:
 sed pro cunctis unus, & quidem peritissimus & solus ferè legi dig-
 nus audiatur. Aristotelem dico peripateticorum principem, qui in
 Ethicis libris sic Virtutem terminauit, ἐστὶν ἀρετὴ ἡ ἀρετὴ ἐκείνη πο-
 αριετική ἐν μέσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς ὀρίσμενῃ λόγῳ καὶ
 ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσσει, id est, Virtus certe est habitus electi-
 uus in mediocritate consistens, quo ad nos terminata ratione, & ut
 sapiens terminaret. mediocritatē autem intelligit duorum extremo-
 rum, alterius quidem secundum excessum, alterius secundum defe-
 ctum: hunc tam egregium tamq̃ præstantem Philosophum imitatus.
 Horatius in Epistolis suis sic decantauit, Virtus est medium uitio-
 rum. u. r. & in Sermonibus illud idem ferè dixit, Est modus in
 rebus, sunt certi deniq; fines, Quos ultra citraq; nequit consiste-
 re rectum. Intelligamus autem uirtutem ethicam; id est, moralem à
 nobis esse definitā. nam & uirtutem aliam scimus esse intellectuam,
 ut sapientiam, ut solertiam, ut prudentiam. Nonnunquam uero &
 abusive Virtus perfectionem, seu ut nunc dicitur bonitatem cuiusli-
 bet rei significare uidetur. unde uirtutem oculi, uirtutē membrorum
 solemus usurpare. sed eam de qua nunc disputamus, maiores nostri
 ut uiro dignam, à quo nomen ipsum mutuata est, à uiro enim dicta
 est Virtus, quadrifariam diuiserunt, in prudentiam, tēperantiam, for-
 titudinem, & iustitiam. & prudentiæ officium esse dixerunt. Macro-
 biius autor in primis eruditus, ad rationis normam, quæ cogitamus,
 quæq; agimus uniuersa dirigere, ac nihil præter rectum uel laudabi-
 le facere. ex qua nascuntur ratio, intellectus, circumspexio, proui-
 dentia, docilitas, cautio. Fortitudinis aut̃ animum supra periculi me-
 tum agere, nihilq; nisi turpia timere, tolerare fortiter uel aduersa
 uel prospera. ex qua fiunt magnanimitas, fiducia, securitas, magisti-
 centia

gentia, constantia, tolerantia, firmitas. Temperantia uero, nihil appetere poenitendū, in nullo legem moderationis excedere, sub iugū rationis cupiditatem domare. hanc sequuntur modestia, uerecūdia, abstinētia, castitas, honestas, moderatio, paritas, sobrietas, pudicitia. Iustitie postremo est, seruare unicū quod suum est. de qua ueniunt innocentia, amicitia, concordia, pietas, religio, affectus, humanitas. hæc uirtutes à politicis uiris qui seipsos & rem publicam regere cōstituerunt ita intelligūtur, & seruantur: à Philosophis uero qui se à rebus publicis sequestrauerūt, & se totos speculationibus tradiderunt, aliter ut alias dicemus considerantur. Nunc iam de Virtutis præstantia differamus. Virtutis præstantiam licet ex prælibatis officijs non parum possimus animaduertere. nam quid pulchrius quam prudentē? quid honestius quam temperatū? quid maius quam fortem? quid æquius quam iustum esse dici potest aut optari? tamen & præter hæc & illa, quod Virtus nec eripi, nec surripi potest, neque naufragio, neque incendio, ut Philosophus noster ait amitti nec uī tempestatum, nec perturbatione temporum mutari: illud in primis admirandum, illud excellens fertur & est: & ipsa Virtus dea est, & se possidentes, deos facit: nunquam Stygiæ fertur ad umbras inclita Virtus, ut ait Tragicus noster. ex uirtute gloria nascitur immortalis, quæ quid præstantius? quid excellentius dici aut optari possit, non datur. Hæc est illa Dea, cui templum simul cum honore Romani porta Capena regione primâ dedicauerant. Hæc est illa Dea, quæ coronas gemmatas, aureas, uallares, murales, rostratas, ciuicas, triūphales, ac gramineas siue obsidinales fieri ac donari inquit. Hæc illa Dea, quæ statuas marmoreas, æreas, argenteas, itemq; uexilla ac trophea, triūphumq; ipsum adinuenit. & ut aliquid priuatim dicamus. Hæc est illa Dea, quæ Libero patri, Herculi, Mercurio, Palladi, Quirino, multisq; Cesaribus templa fecit dedicari. Hæc est illa Dea, quæ Cepheum Regem cum Castiopea, cum Andromeda filia, cū Perseo genero, itemq; Erichthoni cū Chirone, & geminos inter

astra collocauit. unde Græcis ἀγερν dicta est ab ἄγω, quod est tollō.

Non ergo uirtus quos ardens & cætera. Hæc est illa Dea, quæ
 L. Sicinijum dentatum hastis puri duodeuiginti, phaleris uigintiquin-
 que, in torquibus tribus & octoginta, armillis centum sexaginta,
 coronis triginta sex, cinicis quatuordecim, aureis octo, muralibus
 tribus, obsidionali una donari fecit. Hæc est illa Dea, quæ Socra-
 tem Atheniensem ab oraculo Apollinis sapientissimum, & Scipio-
 nem Nasicam Romanum à Senatu optimum fecit appellari. Hæc
 est illa Dea, quæ Sulpiciam Paterculi filiam, ut simulachrum Ve-
 neris ex Sibyllinis libris dedicaret: & Claudiam, quæ matrem de-
 um Romam induceret, dignas haberi iussit. Hæc est illa Dea, quæ
 Cæliam inter obsides puellam Romanam, & Horatium Cocli-
 tem, C. Duillium qui primus ex nauali bello triumphum meruit,
 statuis decorauit. Sed quid ego ad excellentiam Virtutis proban-
 dam, tot externos uiros, tot Romanasquæ fœminas perscrutor,
 quasi omnes duces, omnes artes, omnia ornamenta, quæ nec scio
 nec possum exponere uelim, cum unico Senatus Romani decreto pro-
 positum meum satis patere possit: si uerum est, quod ipsa Philoso-
 phia uero uerius dictum fertur, Contrà suis contrarijs oppositis
 maxime elucescere. nam si nouerimus quantum mali secum ferat
 iniustitia, quantum boni secum ferat iustitia, nosse poterimus &
 hac ratione à contrario argumenta, quæ inter alios argumentorum
 locos Oratores reponunt. Ita si nouerimus quanto odio, quanta in-
 dignatione, quanta uituperatione Principes Romani uitia perse-
 cuti sunt: e contrario quanto amore, quanta leticia, quanta laude
 Virtutem persecuti sunt, poterimus noscitare, & obiter Virtutis
 excellentiam ponderare, qua nihil (ut Cicero ait) amabilius est,
 utpote quæ etià quos nunquam uidimus ubique terrarum sint nos
 amare compellat. Nunc reliquum est, ut quo nam modo acquiri
 possit Virtus exponamus. hanc autem partem tribus, ut aiunt uer-
 bis explicabimus. Hæc Dea, quam tam præstantem, tam nobilem,
 tamq;

tamq̃ sublimem designauimus comprehendi quidem, sed non facile
 potest: ut illud Vergilianū dicere possumus, Superasq̃ euadere ad
 auras, Hoc opus hic labor est, pauci quos æquus amauit, id est, aut
 a. e. a. u. acquiritur enim Virtus, non cibo, non cōmessationibus,
 sed abstinētia & fame: non ebrietate, sed siti & sobrietate: non
 somno, non plumis Sardanapali, sed uigilijs & duro cubili: non o-
 ciositate, sed cura: non uoluptatibus, sed laboribus. Quo circa non
 uerbis, sed re: non dispositione, sed longa consuetudine. Ascræus
 ille Poëta, qui propter sententiās suas ab antiquis habitus sapien-
 tissimus, sic de Virtute locutus est, τὴν δὲ ἀρετὴν ὁ πόρτα
 θεῶν ἀποκρίσσει, & cætera. quos uersus Guarinus Veronensis
 uir Latineæ Græcæque linguae eruditissimus, à cuius fonte noster
 quoque riuius emanauit Latinos fecit. Ita medius fidius est. ubi
 enim quispiam uigilando, laborando, sudando ad aliquod uirtutis
 culmen peruenit: tanto gaudio, tanta uoluptate, tanta animi dul-
 cedine captus afficitur, ut se non hominem, sed semideū esse arbi-
 tretur. Non immeritò igitur Poëta, qui figmentis suis Theologi-
 am miscuerunt, Virtutem esse aiunt Deam quandam seueram, fron-
 te hirta, incomposita coma, gradu & ore uirili, altis humeris, ue-
 ste candida insignitam, habitantem uero in domo casta & in mon-
 te arduo sita: cuius comites sint honor, laus, gloria, decus, uictor-
 ria, & triumphus, ea scilicet ratione quæ nobis paulo ante de-
 monstrata est. Verum iam finem faciamus orationi nostræ, uel ut
 uerius loquamur farragini. nam ex multorum Poëtarum & Phi-
 losophorum floribus ac succis uideor mihi confusaneā quandam
 compositionem seu moretum confecisse. quæ quidem compositio
 si gustum uestrum permulsi, ac uobis grata fuit, ego laboris mei
 non mediocrē capio uoluptatē: Sin minus, animū dicentis pōderate:
 aut si id non placet, nolite deinceps amplius tam cupidi tam fre-
 quētes ad Codrū audiendū cōuolare. quod si ille à uobis contenderit,
 iubetoq̃

iubetote illum inter discipulorum suorum carbedras plorare. Vos autem adolefcētes ac iuuenes egregij ad hanc Deam cōprehendendam ac perpetuū posidendam inuito uos & exhortor. & quamuis uiam asperam esse uobis Hesiodus proposuerit, & ego confirmauerim: tamen exemplum Herculis uobis proponit qui adolefcens cum ad biuium illud, quod à Pythagora in formam literæ Y figuratum est peruenisset, repulsa uoluptate, totis ut aiunt ulnis Virtutem complexus est. Imitamini istos prudentissimos duces, quos ante oculos habetis, Venerabilem scilicet uirum ac eruditissimum Florianum & Philosophos studiosissimos. quorum uirtutes mihi malle ab immortali Deo nunc elargiri, quàm omnes Persarum gazas, omnesq; Midæ ac Cræsi thesauros incōparabiles. quod quidem si consequerer, illud certe Vergilianū uobis audatius offerrem, Disce puer Virtutem ex me uerumq; laborē, Fortunam ex alijs. Sed iam me satis audiūstis, deinceps ipsum Valerium audietis.

ANTONII CODRI VRCEI SER
mo pro Iuene cōpositus ad Magistratus Bononienfes.

Non sum tam ineptus, nec tam parui ingenij puer, Reuerendæ Præsul, ornatissimi, sapientissimi Optimates Tribuniplexis & ciues præstantissimi, ut non intelligam, magna doctrina, magno ingenio, magna dicendi exercitatione opus esse his, qui hūc tam augustum tam amplum locum cum dignitate, ac honore ascendere nituntur, ac deliberant. propterea quod huc nihil, nisi perfectum ingenio, elaboratum industria, dignum auditoribus offerri oportere nemo non mediocriter in rebus humanis expertus intelligit. Ego tamen hodie in frequentem uestrum cōspectum huc prodii, non ingenio fretus, quod exiguum in me esse sentio: non arte dicēdi, quam
per

per aetatem adhuc profiteri non possum: sed quoniam multos in hac aetate, quæ ego cõstitutus sum, & mei ordinis & principales pueros fauorabiliter, & cū laude à uobis exceptos & auditos esse cognoui & uidi. Ego quoq; & per me natura excitatus, & præceptorum meorum monitis hortatus, pauca uerba in hoc tam celebri consessu facere decreui non fortasse illis equāda, qui ante me alijs temporibus dixerunt, quibus equidem cedo & cedere statui, donec meliore doctrina & maiore eruditione me instructum ac armatum esse sensero: sed ut quæ cogitavi uerba possim audacter & sine animi terrore aliquo proferre, quanquam mihi puero liberaliter educato, & adhuc præceptoris uultum & minas pauescenti hoc difficile fore perspcio, uos oratos uolo ut hilari uultu, quod alijs fecistis, me libenter audiat. Sermo enim meus breuis erit, & qui uobis delectationē offerret potiusquam fastidium. De tribunitiâ igitur potestate siue ordine multi, qui ante me dixerunt, quædam ualde antiqua & feruē iam obliterata querere, & quæ sita narrare conati sunt, dixeruntq; à Romanis plebeijs qui in monte sacro tribunos creauerunt, hanc dignitatem ad nos fluxisse. Alij Romanos à nobis accepisse, si Eelsinā, hoc est Bononia ante Romam conditam Aeneæ dedit cõtra Turnum auxilia, cum caput esset Hetruviae. Alij, quot à principio creati fuerunt, & quare tribuni dicti, & qua potestate muniti ex T. Lino præcellenti historiographo, & ex Marcello de re militari sibi orationes cõpleuerunt. Ego uero ista illis relinquo, qui res gestas à principio mundi scire laborant, & tenere se arbitrantur: ea tantū scire & dicere cupio & uolo, quæ nobis profunt, quæ nutriunt, quæ laudem & gloriam pariunt. sunt aut̃ hæc prudentia, consilium, concordia, & huiusmodi dotes, q̃ in animo bene exculso sunt atq; reperiuntur. Nam per Deum immortalem, quid prodest ciuitatibus scire, quo tempore, qua potestate creati sunt Prætores, Tribuni, Imperatores, Pontifices, Principes: si mali uiri, si discordes, si insani eas regant seu potius regere uelint? quales septennumero apud Romanos

Kk fuerunt

fuerunt, qui concionibus suis seu imperijs ita turbulentis Republicam uexauerunt & disturbaucrunt, ut multa cedes & ipsis & quod eos secuti sunt, obtingerint. Quousque igitur Athenienses, Lacedaemonij, Carthaginenses, Romani, & alij populi qui rerum potiti sunt, se concordia, consilio, prudentia, fide, rexerunt: consueque principes & magni status fuerunt imperantes. deficientibus uero his reipublice adminiculis, & ut ita dicam nervis & roboribus omnia in praecipuum & pessimum sine auxilio ierunt. Hanc igitur concordiam, hoc consilium, hanc prudentiam, in his Tribunis, Optimatibus, Principibus, & Consulibus & Senatoribus nostris hodie laudo, hodie commendo & quoad uox mea ferre potest in coelum tollo. haec nobis opulentiam, & omnium rerum copiam seruant & augent, haec studia literarum florere, haec ingenia nouas res inuenire & inuentas docere & propagare stimulant, & premijs inuitant & coeunt. Atqui nos uno capite, uno duce regimur & gubernamur. Factor equidem & Deum immortalem obsecro ac obtestor, ut nobis illud sanum, longaeuum, & si concedere uellet, immortalem nobis seruet & efficiat. Verum & manus, & pedes, & alia membra sana caput sanum adiuuare possunt & conseruare: sana uero membra seu corpus sanum his maxime seruuatur, frugalitate uitae, labore mediocri, uigilantia, & somno modesto, & membrorum ipsorum inter se colligantia, quam Graeci *συμπάθεια* uocant. Eodem fere modo membra ciuitatis, hoc est, magistratus ipsi pro republica laborando, uigilando & oportunè quiescendo, abstinendo & summa inter se concordia utendo, totam ciuitatem & ciuitatis ipsius caput integrum, sanum, ualidum seruant atque custodiunt. hinc nec diuites pauperibus superbè dominantur, nec pauperes diuitibus obedire dedignantur: uerum omnia aequa, omnia communia his esse uidentur, nulla iniuria, nulla insidiæ, nulla rapina, nulla uiolentia in hac animorum & uoluntatum concordia fit aut fieri permittitur. Quare fortem & magnum populum haec ciuitas habet,

bet, quem neq; uicinæ urbes bello tentare audent; & ab alijs tentata subsidia ab hoc sæpe petere solent. Ad hanc igitur frugalitatem, laborem, uigilantiam, abstinentiam, quauis sunt superiores tribuimus, uos uoco, uos hortor, Tribuni noui & ciues Reipublicæ amantissimi. sortitio enim publica uos elegit & populus & patres confirmauerunt. Elaborandum sanè uobis est, & ita scio facietis, ut quemadmodum maiores nostri pluribus annis bellum, discordias, inopiam, famem à nobis propulsauerunt, eo statu uestram urbem, uestris ciues quantum consilio & ingenio fieri potest conseruetis, ut uicinæ quidem urbes Bononiensibus: Bononienses uero nulli uicinatum urbium possint inuidere. Hæc sunt illa pauca, quæ uobis dicere constitueram, & uobis bene audientibus dixi. Vobis itaq; quæ oro ac deprecor, ut quemadmodum hæc puto animo & puerili ingenio dicta sunt: ita uos accipere uelitis, ut ego ciuis uester obseruantissimus uestrorum animorum alacritate adiutus & confirmatus alias hunc locum ascendens, & maiore eloquentia fultus pro uestro hoc summo beneficio, quo me hodie libenter affecistis, maiorem animi gratitudinem reddere queam, & uos libentius & sæpius & maiore auditate meam orationem audire possitis.

Antonius Codrus Angelo Politiano
Salutem plurimam dicit.

IN magnis Iulij caloribus reddita fuerunt mihi literæ tuæ Angele doctissime. quibus non grauatus es ad me mittere pauca quedam Græca ex multis q̄ cōposueras epigrammata cum Græcis & Latinis certantia. Ego qbus uerbis isti tam pròpto ac tam liberali in me animo gratias agam nō reperio. Dedisti enim mihi senescenti quid cōparare & qd cōparando discere possem. & certe mihi uisus es & Latinus uir tersissimus, & Græcus facundissimus. Quod aut scrip-

Kk 2

fistj

fisti te cogitasse libellum ipsum Epigrāmatum publicare, modo non
dissentirem. quid est quod fieri aut cogitari à Politiano possit, in quo
dissentiat Codrus? Equidem non sum tam socors, nec tam mihi pla-
ceo, ut uerbis tuis elicitus prodeam, aut tanquā cristatus gallus cana-
turus exultem. Ego ne paucis admodū literis & mediocri ingenio
dotatus, tibi uiro in omni doctrinæ genere peritissimo cōsiliū dabo
mὴ γέωργο, & certe miratus sum non parum, quæ te ratio ad hoc
scribendum exhortata fuerit, nisi forte meus erga te singularis a-
mor, & uita mea plusculi anni cōmouerunt. quod si ita est, scribam
lubens quod sentio, ea tamen lege ut si quid inconditum aut insua-
me hic tuas aures mordaci aceto lotas offenderit, nō me, sed te ipsum
accuses, qui tacentem ac pene sopitum excitaueris. Contuli igitur ut
iussisti epigrāmata tua cum Græcis, & tātum abest ut Græca uitupe-
rare uelim, ut illa plurimum cōprobem. Verum in tuis uersiculis ne-
scio quid plus gratiæ & dulcedinis mihi esse uidetur, quod magis sen-
tiri quam mōstrari potest. Præterea non eo inficias, uersus hexame-
tros ex paucis quidem, sed longioribus particulis compositos, suam
intempore seruare auctoritatem. qualis est apud Hesiodum ἡμιέ-
δωρ ἄτλα γενέωρ ἐπιτελλομένων, & apud Vergiliū, Pasto-
rum Musam Damonis & Alphesibœi. & alij huiusmodi plures tam
apud Græcos quam apud nostros Poëtas. Sed uersiculi sanè ex plu-
ribus dictionibus cōpacti scatentibus dactylis, elegatiores, rotunda
ores ac leniter magis currentes, iudicio meo existimandi sunt, ut ἄν
δ' ἔα μοι ἐννεπε μῶσα πολύτροπον ὅς μάλα πολλὰ. Et si
quis in hoc artem populo non nouit amandi Me legat & l.c.d.a.
Et hoc præcipue in Elegis seu Epigrāmatis apparet. In pentame-
tris uero longas dictiones libenter audio, ut τὴν ἀνὰδωμένην.
& ὡς λακεδαιμόνι. habent enim nescio quem Græciensium con-
suetudinis modum. Postremo quantum decoris ac gratiæ uersibus
præbeant epitheta non tātum perpetua, sed & nouæ excogitata, &
argute sententiæ nemo non eruditus intelligit. In tuis uersibus & ut
ad te

ad te redeam) hæc omnia inueniuntur. Nam ipsi & partibus multis aptè coherentibus & dactylis frequentibus leguntur, ac scanduntur & sententijs fortasse argutioribus quam Græci uersus concluduntur. Quanti me putas fecisse epitheton illud ὀμφοεινὰ μετ' ὄν. & eponymiam illam μόρον μόνον. & alia id genus multa, quæ multiplicem in se habent doctrinam & uoluptatem. Sed quibus uerbis laudabo illam sententiam, quæ in fine Veneris anadyomenes usus es: ubi scripsisti, Si mars ligatus talem habuisset Venerē nolisset unquam uinculis Vulcanijs dissolui. Angele mi obseruande non tibi blandior, sed ex animo loquor. In alijs quidem non es Græcis inferior, in hoc uero etiam es ut sentio, superior. Quare non te tantum hortor ut edas, quæ scripsisti: sed rogo & obtestor, Ede ede quam celerrime, ut & tu gloria & literarum studiosi doctrina tua frui possint. nam uel euoces uel irrites ad scribendum eos quos nosti uel non, bene audies omnino, & summo opere laudaberis: sed tecum in hoc stadio currentibus licebit, mihi crede, potius terga tua quam petus uidere. Et si nulla alia te ad hanc editionem causa moueret, uel hæc te impellere debet, Rumpantur ut ilia, non dico Codro, qui tuus est: sed illis, quos ego sane non uideo: tu fortasse cognoscis tibi esse non amicos, ut intelligant te, quod iam Latine fecisti Græce non mihi tuus posse, & indoctis prodesse & doctos summo opere delectare. & si non uis alijs prodere, prode mihi, qui rerum tuarum, ut sum, sic semper ero lector sedulus ac amplificator. Sed hæc satis sint in his præcipue caloribus: qui nescio quomodo uobiscum, certe uobiscum grauiter agunt, ἐπεὶ λεφάνη καὶ γούνατα σείουσι ἄλγος, ut scripsit Hesiodus. Vale, & memento nos Epigrammatum Græcorum uolumen integrum expectare. Tibi me cōmendo, & si Picus Princeps noster istic est, me illi seruum esse insinuato. Bononiæ, quinta luce Iulij. MCCCCXCIIII.

Kk 3

Anto-

Antonius Codrus Vrceus, Ioanni Butio
Salutem plurimam dicit.

Accepi superioribus diebus à te literas, quibus magnis & multis negotijs impeditus, non tam mature ut fortasse cupiebas & ego noluissem respondere. Nunc etià uix hæc pauca potui exarare, quanquā in causa, quam scire cupiebas, quantum possem, quantumquē uellem ex D. Mathæi Martinelli patre intelligere potuisti. nam cū idem Mathæus me de eadē re punctatus fuisset, mandauerā ei & rogauerā ut & patri suo & tibi, uoluntatē meā significaret, ipsaq; se id facturum mihi recipit: tamen ut ex me quoq; accipias, paucis rē expediam. Vellem eximie mi Doctor & Comes splendissime, uellem inquam, tantorū uirorum qui de me cōducendo uerba secerūt, uotis posse satisfacere: sed cum non possim Bononiensibus obstrictus, obsecro te & reliquos præstantissimos uiros, uelitū meā accipere excusationem. Fortasse alio tēpore me habere poteritis, quo uobis non minus gratus ac utilis quam nūc esse potero, quamuis non sim ita Græcis & Latinis literis excultus ac refertus, ut ciues istī predicauerūt: nam mecum habito, ut monet Persius, & noui quā sit mihi curta sua pellex. sed iam habes. Reliquum est, ut tibi clarissimo uiro reliquisq; præstantissimis uiris, qui me tanta beneuolentia cōplexi, ad honorem & utilitatē inuitare dignati estis, meritās agam gratias: sed quo ingenio, quibus uerbis, qua eloquentia id agere poterō? nescio certe. tanto enim munere affectus à uobis mihi uideor, ut parcm meritis uestris gratulationem non reperiā: uos autē & ingenio & prudentia ualeatis. ab Antonio uestro id accipietis, quod uerbis monstrare non potest, sed tantum animo sentit: Bene uale Comes ornatissime.

Antonius Codrus Vrceus, Baptista Palmario
suo Salutem plurimā dicit.

Nos sub Alexandri Pentiuoli auspicio Mediolanū peruenimus tuti et sospites. propediē ut puto, regrediemur. Interea cōmēta

Commendo tibi res meas, & in rebus tuis & meis, si quid opus est, ad Reuerendissimum Archidiaconum nostrum confugas. ille liberissimus est & uirtutum amantissimus. in nulla re tibi deest. & ut rebus meis satisfacere possis ualitudinem cura. Nihil adhuc inuenio hic, quod possit tibi & honori & emulumento esse. Libros Græcos quos emere potero, emam. Commenda me accurate Principi nostro Galeatio, & Thomæ Gambaro prudenti Iureconsulto, & Andreae Magnanimo amantissimi ingenij uiro. Mediolani 23 Nouembri. MCCCC XCIII. Accepimus Picum Mirandulā uitam cum morte cōmutasse. Quid credam, adhuc nescio, si uerum est quod accepimus, male hoc anno agitur cum literatis.

Antonius Codrus Vreus, Baptista Palmario
suo salutem plurimam dicit.

Alexander Sartius tuas mihi literas reddidit, in quibus precipue illud erat scriptū, Alidū scilicet uelle, ut ego illi fidē habere, & persolverē id quod librorū Græcorū nomine ei deberē. ita feci, accepi à Sartio libros Aristotelis de Animalibus & Vocabularium unū. Ego illi numeravi bisilacos quatuor & libras octo sed prius uēdiderā duo opuscula de Morbo Gallico. solidis decē & duos Theocritos: unū solidis quadraginta quinque, alterū quadraginta. Ego nihil ei deberē pro his libris emptis & uēditis, si ille mecum amice agere uellet: sed intelligo & cognosco tantā esse in eius socijs auariciā, ut nihil cōmodi ab eo sperē. Te rogo, ut illū cōuenias, & rē cōponas. sed scito me nihil ab eo deinceps empturū esse, ut credo, propter caritatem (ut ad eū scripsi) rei parue, quam ipse & socij magnā faciūt, multum papyri in chartis. fere uacuis scriptura consumentes nisi forte minoris pretij seu tolerabilioris res suas existimauerint. Atqui magnus est labor, & magni sumptus impenduntur in illis imprimendis. non nego. sed reliqui labores in acquirendis pecunijs non sunt magni. Vides nunc in maiore pretio esse pretium quam unquam.

unquam antea. Ego tibi ingenue uerum fatebor, gaudeo quidem emisse libros illos Aristotelis, ut possim dubitantibus interdum Philoſophis nostris de Translatione reſpondere: ſed multo magis doleo, cum cogito me tantum pecunie in illis conſumpſiſſe, quantum ſatis mihi fuiſſet emere uel decem optimos codices Latinos & magnos. Sed utinam poſſim dubitantibus & rogantibus recte reſpondere, cum multos errores in illis uoluminibus Græcis iam cōpererim, adeo ut de ſingulis uocabulis mihi non omnino notis, dubitare cogar. Atqui fieri non poteſt, quin in opere longo & difficili aliquando non dorā mitetur. quod & in Latinis fieri uidemus, & in alijs impreſſoribus Græcis, in alijs urbibus. Concedo, & do ueniam, cum cuiusmodi ſiant errores, qui ſint etiā mediocriter doctis cognoscibiles: ſicut ſi quis ſcribat τῆς αἰῆτος pro τῆς αἰῆτος & ἡρώτι pro ἡρώτι. & alia huiusmodi: at in uocabulis permutatis, ſeu quæ ſenſum uariant non facile fero, ut in primo libro de Animalibus, charta 12. ὑπὸ δὲ τῶν πνεύμων ἐστὶ τὸ διαζῶμα τὸ ἡρώτιον, αἱ λαλοῦνται φλέβες. ecce hec φλέβες, id eſt, uēna pro φλέβες, id eſt, præcordia. qua diſtione plenus eſt Homerus & Plato notauit in Timeo diaphragma uocari etiam φρένας. miror iſtos Græcos non animaduertiſſe. taceo hic Pliniū & noſtros. Accipe & illud. Politianus in quodam annotamento ſuo (ſi fallor) ita illum uerſum Vergiliij legendum eſſe cenſet, Quod fieri ferro liquido ue poteſt electro. cum electrum ſemper primam habeat productam: non autē poteſtur ut alij legebant. Ecce quidam librum de Mundo percurrrens, reperit charta 222. uerſiculo ultimo hæc uerba ita ſcripta ſiue ſigillata χυρὸν καὶ ἐλεκτρον. & letabundus in Politianum inuehi cœpit, quod electrum etiam primam haberet correptā, cum & pſylon ſcriberetur alter cum huius temeritatē aduertiffet pro Politiano reſpondit, illum locum corrupte impreſſum eſſe, cum apud Homerum & alios Poëtas per α ſemper ſcriptum ſit. hei mihi, de quanta ſpe ille decidit. Cum rogaret qd ſentire, dixi me dubitare. uideto tu & mihi reſerua.

bito,

bito, sed uiri docti facile hunc errorem cognoscent: sed non omnes
 possunt esse docti, qualis es tu Baptista mi amantissime. Sed hæc mi-
 nora omittamus, illud quod maius mihi uidetur attingamus. in libro
 de Animalibus, charta decima hæc uerba habentur, ἐντός δὲ τοῦ
 αἰχμῆς ὅτε οἰσοφάγος λαλούμενος ἐν ἡχώ τῇ ἐπ'ωνυμίας
 ἀπὸ τῆς μήκους καὶ τῆς στενότητος. Translatio uetus sic habet:
 Intra collum aut oesophagus uocatus est habens denominationem à
 longitudine et arctitudine. uideamus an hæc sententia uera sit.
 Oesophagum id est, gulam qua cibus atq; potus deuoratur, positum
 esse intra collum et arteriam non inficior, et ego uidi sepe in dissec-
 tionibus cadauerum longitudinem habere cum strictura: sed ab
 strictura, et longitudine cognomen seu denominationem habere
 non intelligo. et puto hoc esse falsum, cum à delatione cibi in uentri-
 culum nomen habeat. nam à futuro huius uerbi φέγω, quod est ὄ-
 σω et φάγω comedo, compositum est hoc nomen οἰσοφάγος.
 quid ergo dicemus. errasse ne Aristotelem? minime. impressores? ne
 quaquam: quoniam tale habuerunt exemplar, in quo hic error inue-
 teratus erat, ut ex antiquissima patet translatione. quid ergo? Dicam
 tibi quod sentio, οἰσοφάγος uocabulum est à Medicis usurpatum.
 puto ergo Medicos uocabulum ab Aristotele positum glossula decla-
 rasse siue suprasignasse. et ubi Aristoteles scripserat ὅτε ἰσθμός.
 illi desuper fecerunt οἰσοφάγος. et paulatim oblitteratum est hoc
 nomen ἰσθμός, et loco eius successit οἰσοφάγος. at qui paulo in-
 frà etiam nominatur οἰσοφάγος ab Aristotele, et in tertio libro de
 Partibus animalium sæpius, ubi describit collum et partes colli. idem
 dico illic esse factum quod hic. aut corrige seu lege sic, ὅτε οἰσοφά-
 γος καὶ ἰσθμός λαλούμενος. ut ἡχώ referatur ad illud ultimum
 ἰσθμός. scis autem isthmum esse longum et strictum, quod aut ἰσθ-
 μός ponatur pro faucibus seu oesophago, cognoscitur ex eo quod
 πρὸς ἰσθμὸν dicitur iuxta isthmum. aliqui transferunt tonsillas. quo
 uocabulo utitur Aristoteles in primo de Animalibus, charta octaua.

LI hoc

hoc scripsi ut facilius queas reperire: sed uide ne charta falso signata sit, ut est. eo uocabulo utitur etiam Paulus Aegineta. si haberem in presentia Pollucem quem iam habui, fortasse & ipse meam affirmaret sententiam. Translatio uetus pro paristhmio habet ināterstitium. Atqui mirum est Aristotelem non usum fuisse hoc uocabulo isthmi alibi: fortasse usus est, ego totum non legi Aristotelem. Dicit fortasse alius: hic Aristotelis locus non posset esse castigatior. nam sic est intelligendus, intra collum est uocatus οἰοφάγος, habens denominationem scilicet aliam à strictura & longitudine. & ἰοθυός est alia denominatio. ô pulchrum inuentum, ô callidam interpretationem: ac si Latine diceremus in capite sunt capilli habentes denominationem à discretionē, sed capilli non à discretionē nomen habent. habent scilicet aliam dicit aduersarius, nam dicuntur crines. Hæc pluribus ad te scripsi, ut tu, & tui Greci inueniretis aliquid, in quo ignorantia meā taxaretis, seu potius quod me doceretur. fortasse enim aliquis uestrum excogitabit œsophagum denominationem à strictura & longitudine habere. Audi alium errorem, charta nona de Animalibus, τὸ δὲ πρῶτον δὲ λέγει ὁ λέων λέωναι ὀχεύς. ὀχεύς ut puto, est uestis uel lorum seu sera: quod etiam λέωνοιχέως dicitur, non pellis testiculorum. pellis autem testiculorum dicitur ὀοχέος mi fallor. Cornelius Celsus in septimo ponit, sed nescio, an bene, an male postquam uidi librū Aldi. Translatio uetus bene habet oscheus: sed de his & alijs multis alias. Scripsisti ut tibi significarem, an Ferè possit habere ultimam breuem. Ego cum id legissem, cœpi suspicari, an ita in aliquo meo uersu ad te misso positum esset: & tu latenter & honeste me uelles morderi. si ita est corrige, & mihi significa. quare aut id suspicatus sim accipe. Superioribus iam mensibus, rogaueras me, an Græciensis dici posset Latine: ego nihil aliud suspicans, rescripsi nescio quid. postea cum epistolam meam ad Politianum percurrerem, id uocabulum in ea repperi. tūc dixi. hem hæc erat illa dubitatio seu questio, quam

quam scripserat Palmarius. habeo te. de hac re rescribe mihi an ita sit. Scripseram ad te superioribus mensibus de quodam iuvene Græco, ut mihi significares an ex patria reuersus fuisset: rescripisti non reuersum fuisse, seu nihil de eo accepisse. & ego nunc audio illum esse cum Aldo. iam tres sunt menses. uide Baptista mihi, qua diligentia in rebus amici uteris. sed dices, est alius qui est cum Aldo: ego illum ex signis mihi dictis esse intelligo quem quero. nomen eius est Michaël Spartiates patria, iuuenis est longo collo. sed quid hæc scribo. rogato tu illum Michaëlem, an unquam fuerit Eononie: & an me norit, an alium Bononiensem, an Nicolaum illum nostrum qui obiit mortem. & qua ætate sit mihi rescribe te obsecro quam primum. item an uelit redire Eononiam unquam. noli autem illi dicere hæc à me tibi scripta fuisse. Placet mihi te accepisse uersus illos de Mendaci hominum uita, & iam indignari incipiebam credens te non accepisse, cum commodum redditæ mihi litteræ tuæ fuerunt, quæ me leticia affecerunt. Vocabularium mihi ab Aldo missum uendidi statim, cum uidissem illud nihil ad meum. Tabula etiam illa, quæ est in ultima parte libri deridetur à doctis uiris. eodem enim labore quo factum est charta prima uel secunda uel tertia potuisset scribi dictio illa Græca, quæ illo numero quæritur. Differentias uocabulorum similium uel penè similium iam uidebam in quodam libro, qui erat Alexandri Stròziæ, & in meo notaueram. Nescio an habeas Aristotelem de Animalibus. si non habes, inuenias qui tibi commodet, & inspicie in tertio libro, charta ultima tertij quinternionis, ubi inuenies hæc uerba, ἂν ἐλαττωρ ἐν τοῖς ἀρτεροῖς, ἢν λαλοῦσι τινὲς ἀρετῆν. hæc uerba intelligo, illa quæ subinde sequitur, non intelligo, ἐκ τούτου θε ἄσθαι καὶ ἐν τοῖς τεθνεώσι τὸ εὐρώδες αὐτῆς μόριον. Vult Aristoteles docere rationem seu etymologiam, unde dicta sit aorte, & obscure mihi loqui uidetur. si per te non intelligis, quære ab istis Græcis seu doctis uiris & mihi rescribe: sed memento. in fine huius libri de Animalibus, in

eo libro qui postea additus est, sunt aliquæ chartæ transpositæ, ut
 ex translatione ueteri reperio. Considerato & hoc. uoluit Alexan-
 der Sartius relinquere mihi duas Aristophanis comœdias & exigere
 re unum aureum. ego nolui, quia futura non noui. Vidi in quodam
 Athenæi principio uersiculo decimo octauo. *μαυροῦρα & νόμῳ*
ἐξήντης si hic est ille de quo Persius: Masuri rubrica notauit. &
 habetur in Digestis de Origine iuris: Masurius non Mansurius scri-
 bendum est. & illum esse reor quia Athenæus legum expositorem
 eum appellat. Si uis hæc omnia quæ tibi familiarissimè scribo, referre
 Aldo, per me licet: sed ne literas ipsas in manus alicuius sinas per-
 uenire. O quam dulce est ad amicum scribere, qui non querat non-
 dum in scirpo, & apud quem possis interdum solæcizare. De Lati-
 nis libris cupio scire, si quid noui emeris. Super uocabulo Fere cogi-
 tabo si quæ cōminisci rationē, aut reperire ubi corripiat ultimā. Di-
 camus de studijs nostris & hominibus. Philippus Beroaldus Maior
 factus est nouus maritus: & quā ducturus est uxorem. Filiam excel-
 lentis uiri & Iurisperiti optimi Vincentij Palæoti, puellam publi-
 chram & decem & septem annorum, quam si uideas dicas florem
 esse ipsum. Ego uocatus ad coenam, illi & affinibus gratulatus sum.
 At Philippus Beroaldus Iunior quem maxime amas, profiteri publi-
 cè incepit qui exceptus est omnium plausu in primisq; mei. nam &
 in nostro ludo sedit. Aldus scribit Hammoniū sine aspiratione tam
 Græce quàm Latine: cu ab hammonie fiat hammonius, & hammon
 habeat aspirationem. sed Græci scriptores id negant. contrā Bapti-
 stam Guarinum audiisse debuerat Aldus cum ille Vergilianum illud
 exponeret. Hic Hamnone satus. sed unde id nouerat Guarinus con-
 tra omnium Græcorum sententiam? ex Plinio, qui in libro ultimo, ca-
 pite de quibusdam gemmis, per alphabeti ordinem ponit hammonis
 cornu in his quæ incipiunt à litera h, siue ab h, id est, aspirationis no-
 ta h litera non est. & tu forte audiuiſti à me. Memento rescribere
 quid mihi ab illo Græco iuvene intellexeris. & an sit ille quæ quero,
 Disceſſe

Discesserat enim in patriam circa Iulij mēsis finem uel Iunij potius, ut reor. Adisimus Laurentium Rubrum obiit enim mortem. nūquam accepi *καὶ ἐπὶ λαογραφῶν*. De epistola mea ad Politianum scripseras ad me multa in quibus suadere mihi uolebas, ut pene totam mutarem. ego & laborem fugiens, & ueritus ne de mala epistola facerem peiorem, nihil mutauī, imō scripsi ad uos ut aut ita ut erat imprimeretis aut cōbureretis. At si mihi scripssisses, Dubitant hi uiri docti de uocabulo Græciensi an sit Latinum, an Insinuare recte a te positū sit & proprie, & aliqua huiusmodi: respondissem leniter, faciendū esse quicquid uobis libuisset. hoc te rogo facias in uersibus quos ad te mitto, si quid est improprie positum, notes & mihi significes. ego si potero, corrigam: sin minus, non utar in posterum eo quod notatum fuerit. illustris & magnanimus Princeps & Archidiaconus Reuerēdus Galeatius Bentiuolus me in camera sua exprimi per Frāciam fecit. ego illi quibusdam uersiculis egi gratias. inter quos est hic, Ille inhiat gemmas, atq; auro congerit aurum. quem dum relegere seu recantare mecum, ut soleo animi causa, noui seu percepi illum mēdosum esse. nam Vergilius dixit, Pecudumq; reclusis Pectoribus inhians. sp. c. e. & Horatius, Congestis undiq; saccis Indoramis inhians. at Pectoribus reclusis, & Congestis saccis, possent esse ablatiui casus absolute positi. require aliud exemplum Codre. recur re ad Plauti Aululariam. memineram enim illic esse Euclionem sollicitū de aula auri. & inueni pro me hæc uerba, Id inhiat: sed erat appposita glossula ex Nonio Marcello, id pro ei. dum in hac uersor meditatione, ecce uenit ad me Hercules Crucius uir literatus, & quid agis inquit, Codre? semper literis Græcis inhians. habebam enim in manibus Aristotelis opera. tunc ego mecū. en hic te reprehendisset, si tuos uidisset uersus. postero die afferuntur seu redduntur mihi literæ tuæ, in quibus præter cetera & illud erat scriptum, Sed literas semper omnibus anteposuit, illis nunc inhiat. His lectis tunc ego me uhemētius coepi reprehendere, ubi Codre hæc didicisti Grāmaticam,

ut inhiare illā rem diceret ecce illi doctui ri te latenter castigant.
 Quare motus, ubi scriptum erat gemmas deleui. a. & scripsi i, ut
 esset gemmis. Post aliquot dies cū legerē, ut soleo familiariter, sedēs
 non celsa sede sed humili, discipulis meis Vergilij Georgica, incidi in
 illum uersum, Nec uarios inbiant pulchra testudine postes. tunc arre
 xi animum, & ad Scruium recurri. ubi inueni, Inbho illam rem dica
 mus. tunc exultauī, & mihi fauere coepi Vergilium amplectens. alia
 os damnare, & ueterem scripturam meam refeci: ut sic legeretur,
 Ille inhiat gemmas. uersus ipsos aut hic subiungā, aut alijs scribam.
 sunt enim plusculi. tu quid sentias uideto. De Græciensi uocabulo ut
 aliquid scribam, lege Pliniū in quarto capite de Thracia in fine illi
 us capitis hæc uerba inuenies, Græciense qua Græciam alluit. Facias
 mihi transcribi Dialogum illum seu Libellum Plutarchi de Seruana
 da sanitate. non fidis auaricie mee, atqui ego paulo ante triginta lia
 bras & plures enumerauī in libris ab Aldo acceptis. Nihil rescipisti
 mihi mibi *ἡμετέριον* *ῥήμα*: non quid significet, sed in quo libro
 sit apud Homerum. & pro cuius Dæe epitheto ponatur. Vale, die da
 cimaquinta Aprilis. MCCCC LXXXVII.

Antonius Codrus Vrceus, Aldo suo
 salutem plurimam dicit.

Tua singularis humanitas, qua cum istic essem, erga me usus es
 non sane merebatur, ut & tam diu in literarum mearū expe
 ctatione tenerem: uerum id euenit non obliuione nec negligētia, sed
 plurimis occupationibus & curis, quæ me superioribus diebus op
 presserunt, & etiamnum opprimunt adeo ut ne nunc quidem possim
 liberē ea quæ uolo tibi scribere. doleo certe. uellem enim exponere
 ac enarrare quicquid mihi post meum à te discessum accidit, & ser
 mones quos ego & Nicolaus Leoniceus unā de nostris studijs habui
 mus. sed postquam non datur ocium, in aliud tempus dfferamus.

Primum

Primum accipe quae ad mandata tua spectant. deinde de rebus meis loquar. Opera Graeca, quae flagitas, non potes nunc habere, quoniam am Nicolaus Graecus occupatus in alijs est. cum perfecerit quae in manibus habet, tui memor ero. Versum Theocriti qui est in Helena Epithalamio corruptum habes, ideo intelligere non potes. ego integrum habeo, et manu Andronici viri doctissimi et eloquentissimi. sic autem iacet, *ῥαῖσ' ὅσ' ἐστὶν ἐπὶ τῇ ἐννύχῃ* ubi *ἐννύχῃ* legis positum pro *ἐννύχῃ* Dorice. *ἐννύ* autem significat finem et principium mensis uel lunae: dicitur tamen coniunctim *ἐννύ* et *ῥαῖσ'*. sed Theocritus primam tantum partem posuit. lege Aristophanis Nephelas, *ἐννύ μετὰ τὰ ῥαῖσ' ἐστὶν* et infra etiam saepe. Iulius quoque Pollux haec dicit libro primo, ubi de partibus mensis loquitur *ὁμοίως ἄλλῃ τῇ τετρακτάδῃ*, *ἢ οἱ ἀπὸ τῆς λαοῦσ' ἐννύ* et *ῥαῖσ'*. hoc autem est quando luna uetus est et noua, ut dicere nunc solemus. plura super hac re scriberem, nisi te plura apud Aristophanis Commentaria lecturum existimarem. pulcher certe est hic Theocriti locus, et ratio metri quadrat. Impersonale uerbum quod est apud Ouidium cum accusatio, cum inuenero ad te scribam. nunc *ὅτι δύναται*: Quod de ratione metrica, quae est in odis Pindari scire cupis, res longa est, difficilis scriptu. nam sunt aliquae ode quae habent 23. uersuum species. aliquae quae 18: aliae alium numerum. et Commentarium meum admodum uetus est, ita ut uix legi possit: curabo tamen, si iusseris, quoquo modo potero tibi satisfacere. Nunc quid in rebus meis te facere uelim accipe. si Apollonius transcriptus est, placet. mitte. ego tibi pecunias numerari iubebo, uel aliquid quod opus Graecum quod uolueris tibi rependa: sin minus, omittit. ego enim Patavij habeo qui illum exarari facit. Boetij opera quanti ueneant, scire cupio. Et si Dionem historicum uel Graecum uel Latinum istinc habere possim. Vale, tibi me commendo, et rogo ut me commendes Demetrio Moscho uiro docto, M. Antonio Sabellio uiro eleganti et discreto, Raphaëli Regio uiro emuncto, D. Danieli uiro humano,

et.

Et alijs nostrorum studiorum studiosis. Georgium Vallam non audeo dicere, quoniam illum mihi subiratum esse, cum istic essem sensi. Et certe nisi ille me quamlibet triualem Grammaticum contempsisset, nonnulla cognitu pulcherrima ex me accepisset. sed stultus qui hæc scripsi, cum modicè, aut etiam intra modum literatus sim. Alde mihi manifestissime possem illud Iuuenalis dictum in hanc rem de qua loquor cōuvertere. Hic uiuimus ambitiosa Paupertate omnes. sumus literarum pauperes Et uolumus uideri omnia scire. Recte igitur Paulus Apostolus Corinthios monuit, ἵνα ὑμῶν οὐκ ᾔναται οἱ ἄλλοι. itaq; officium nostrum esset non superbire, sed alterum ab altero discere, Et nos inuicem amare. Et hominem ignotum, ter Et quater priusquam contemnas, uersare. Bononiæ, 14. Octobris. MCCCCLXXXII.

Antonius Codrus Vrcus, Dario Tiberio Salutem plurimam dicit.

Accepi literas tuas cum mandatis à Iacobo nostro. quibus me oras, ut libellos tuos qui de Legitimo amore inscripti sunt emendandos fuscipiam: Et id adeo copiose, adeo eleganter Et enixe facis, ut me suppuceat à tanto uiro orari, Et quod egrè fero supra modum laudari. Certe splendidissime mi Eques Et Poëta tersissime, nec tua dignitas hoc facere debuit, nec mea tenuis doctrina id merebatur. quod ita esse luce clarius magnanimitati Et excellentiæ tuæ his literis ostendissem, si Iacobus Casennas noster plus temporis ad respondendum mihi reliquisset: uerum cum festinaret, me raptim hæc scribere coëgit. quare oro, ut his paucis hoc tempore contentus esse uelis. Quod ad libellos tuos spectat, scito me multos uersus una uigilia percurrisse ex ordine, nonnullos etiam passim. Et ut scribam quod sentio, Et ut fieri cupis, primum mihi operis materia, Et narrationis ordo perplacuit: deinde ipsa facilitas, quæ ego in scriptore plurimè

vimi facio & cōmendo summo opere. In illis tamen uersibus quos legi, nonnullas maculas seu nēuos offendi qui non ad eò multum illos dehonestant, & facile elui seu tolli possunt. De his ego alias ad te si dabitur, scribam. interea poteris illum uersum corrigere, Corda furans hominum. cum Vergilius scripserit, Supposita de matre nothos furata creauit. & illum qui est circa operis finem, Namq; tuus quicquid pumex læuigauerit. Nam læuigare primam habet diphthongam productam. & hoc Palladius affirmat hoc uersiculo, Læuigat, & pulchris uestit adulta comis. Ille aut uersus pro Damone licet. d. p. o. me dubium facit, an. putem illum claudicare, an non. de quo alias. Nūc uero tibi immortales ago gratias, quod utilitati meæ facultatē & officium tuum liberalissime obtulisti: sed nihil est quod à te hoc tempore petam, nisi ut me claritatis ac præstantiæ tuæ amātissimum ames, ac tibi commendatum habeas. Vale, Bononiæ XVIII. Augusti. MCCCCLXXXVIII.

Antonius Codrus Vrceus, Andreæ Magnani
mo tristissimo ac moestissimo salutem
plurimam dicit.

Quibus enim alijs uerbis Andrea mi potius appellare te licet in hoc tuo acerbissimo casu: qui Iacobum Magnanimum patrem tam prudentem, tam utilem, tam facundum tibi & tuis abstulit? Desiderasti forsitan his proximis diebus consolationem & præsentiam meam. equidem si potuissem dolorem tuum uel præsentia mea, uel uerbis mitigare aduolasssem protinus ad te nihilq; uel uerbis uel opera reliquisssem quo dolor tuus mitior fieri potuisset: uerū me quoque tantus dolor inuasit cum patris tui obitus mihi nunciatus fuit, ut neq; mens neq; uox suum satis apud me locum tenuerint. subiit enim nisi ipsius patris tui facies honesta, uultus letus, uox facunda: subierunt & ipsius erga me & meos beneficia & promissa sæpissime ab

M m

corc

eo repetita. Subijt occidisse eum uirū qui non tantū filijs, sed toti patriæ charus erat & utilis in ea etate, quæ plurimū cōsilio ualeat & auctoritate. & ut uerum ingenuē fatear, adeo eram tristis, adeo iratus, ut cōstituissem edere Orationē non consolatoriā, non quæ dolorem tollere conaretur, sed indignabundam & quæ ad dolendum potius excitaret, in qua quidē inuecturus eram in mortem, in fata, in ipsos Deos qui tā graues, tam necessarios uiros nobis inuiderent. uolebam deniq; & Ciceronē, & alios Oratores & Philosophos omnes qui mortē bonū esse prædicassent, ac eloquentiæ uirib; secundū naturā optandū esse dixissent carpere, diffamare, & tanquā mendaces, futiles, nugatores, facundiæ gloria iactabandos, bouinatores, blaterones ac omnia præter uera fastu uerborū inculcantes publice enūciare. ac si non affuisset ingenium, saltem nō defuisset indignatio: & si eloquentia non affuisset, at loquentia non defuisset. Et per Deū immortalem, quis adeo durus, adeo saxeus, tantam iniuriā tolerare posset ut ea amittat quæ sibi carissima sunt eo præcipue tempore, quo maxime sunt necessaria. Ceterū Andrea mi amātissime collegi ipse me, ac sensu & ratione inter se altercātibus, faciendū mihi putauit, ut rationi adhererē, & quid illa suasisset efficere. ne si animi solos motus turbatos secutus essem, nō pro rei ueritate, sed ira ac dolore pulsus dixisse uiderer: ne ue aliqd homine indignū Oratione mea cōplexus essem. q̄ quidē eo nomine tūc dignus existimatur, cū aduersa magno animo tolerare nō recusat: cōtrā effœminatus ac potius nihili putatur, cum se ab humanis pesundari sinit, ac non illis etiā sponte occurrit. Præterea quæ à ratione profisciscuntur, ea solida sunt & quodammodo adamantina ac æterna: quæ à uero sensu effutita sunt, fluxa, caduca, & tanquam bullæ è uestigio euanescent. Quare ut ad id quod collecturus sum, propius pedem conferam, Amisisti patrem integerrimum, sapientissimum, facundissimum, tibi & patriæ plurimum utilem ac necessariū. hæc iactura immensa est, dolor ingens, ac uix consolabilis, fateor: uerum non tibi ea satis uulgata.

¶

Ego quoque amicum imò beneuolentia patrem clarissimum amisi. Solatia nunc subijciam, quæ docent nihil mali esse in morte, nihilq; patri tuo incommodè potuisse contingere, quæ tibi uiro doctissimo non ignota sunt, quod ex hac iactura detrimentum accidit, uerbis extenuabo. quod puto multos fecisse, qui ostenderunt te tam bene educatum & instructum, & sapientem & literis refectum, ac exemplis munitum, à patre relictum ut non te tantum sed & fratres & sorores optimè regere ac gubernare satis sis ac idoneus. qui si & rationi & consilio tuo acquiescent, nihil aut non multum amisisse se cognoscent. Illud tantum tibi significabo, quod ego deinceps facere decreui: postquam uideo ita necessum esse, ut corpus hoc mortale exuamus, & id quidem breui, & ad immortalitatem postea ad quam uere nati sumus duci, statuo hac luce potiri, & me rebus secundis, hoc est, perpetuæ uitæ lætiorē seruare, & omnia humana, omnia aduersa susq; deq; ferre ac tolerare. fiant terremotus, ingruant bella, pestilentiæ, fames. accidat parentū, fratrum, amicorum mortes. totus deniq; mūdus ruat: ego quoad me fieri poterit strictis, ut aiunt, dentibus ea tanquam nihil sint æstimare constituo, nihilq; amplius euitare nisi culpam, dum nemo sit qui se à me læsum aut re, aut uerbo, aut alia qualibet ratione dicere possit. quid est quod ego in malis esse debeat reputare? hoc mihi quidē arduū uidetur, & fere contra naturam, quæ lachrymas homini dedit: sed tamen si equos ad bella, si canes ad uenandum, si animalia etiam fera ad domesticos usus assuefacimus, cur non ego quoq; posse debeo animū meū ad aduersa assuefacere? cur omnes homines, omnes cicures, omnes feras, omnem deniq; terrarū orbē aggredi & uincere audemus? hoc ego facere cōstitui. tu Andrea mi amātissime, q̄ maiore prudētia, maiore uersu rerū polles, si qd habes melius, ut Horatiano uersu utar, Candidus imperti, si non, his utere mecum. Ego in parentis tui memoriam hoc breue elogium edidi. quod equidem quo animo factum sit scio, an uero tibi placitum sit nescio.

MM 2 Epita

Epitaphium Iacobi Magnanimi.

*Si fera Magnanimum cogeant fata Iacobum
 Nondum maturo reddere membra rogo,
 Consilium, grauitas, facundia, gratia, iustum,
 Debit in seros, hoc prohibere dies.
 Sed Parca nequeunt ulla uirtute moueri,
 Cum tibi Fatalis uenerit hora, Vale.*

Antonius Codrus Vrceus, Eugenio Mengo
 Salutem plurimam dicit.

EGomi Reuerende Eugeni postquam editus sum in hanc uitæ lucem seu potius tenebras, si Platoni & Vergilio credimus, qui aiunt animas tenebris clausas & carcere cæco. modo rebus aduersis exagitatus sum, modo lætis releuatus, ut sese res humanæ ferunt. aduersas res omittamus, quid enim nobis lucri cum illis. de lætis loquamur, & his præcipue quæ à uirtute aut cum aliqua uirtute fiunt: Natus sum ex Cortesio & Gerardina parentibus modicis quidem, sed ingenuis & legitimis legitimæq; coniunctis, patre etiam literato circumspectoq; in rebus quæ ad usum ciuilem moribus & legibus constitutæ sunt. Herberia oppidulum in agro Regiensi mihi est patria, quæ si nobilitate, uetustate literis, arte militari, magnis oppidis cõferenda non est, at non cedit aëris salubritate, non cedit loci amoenitate, non incolarum probitate. At illud inter minima non est reputandum, quod mihi in celeberrima studiorum ac literarum urbe doceri contigit, Ferrariæ scilicet & ab eo institui, qui linguæ Latinæ Græcæq; decus & specimen, uno omnium literatissimorum ore fertur & prædicatur, Baptista Guarini Veronensis filio, qui famam ingenij, re ipsa exuperat: & à me semper summa prædicatione summoq; honore colendus est ac obseruandus. Adde & illud quod patriæ tuæ publicus literarum præceptor decem annis fui tanto stipendio.

pendio ac salario conductus, quanto ante me fortasse nullus: in qua disciplina honestissimos ingeniosissimos & mei amantissimos eruditi discipulos, & te in primis, qui me singulari beneuolentia, pietate, ac officio prosecutus es, ut tibi ex eo plurimum debeam. recordor enim qua diligentia primus ludum literarium frequentabas, qua attentione me legentem audiebas, qua fide dicta mea cōprobabas, & alijs preferebas: qua modestia me percūctabaris, si quid in lectionibus obscuri te offendiſſet: qua assiduitate me comitabaris, si quò mihi eundem erat: quo animo me defendebas, si quid erat quod in decus ac honorem meū fieri uideretur. magna sunt hæc nec obliuioni mandanda. Cōtigat mihi & illud in eadem patria tua, quod non sine animi dolore uerbis consequi possum, & tamen in aduersis mihi letandum magnopere est. quod Principalis præceptor fui in ea illustri & antiqua domo, quæ liberalitate & magnanimitate sua, armorumq; præstantia multas ætates in patria tua principatum possedit. & e us adolescentis præceptor fui, cui nescio quis ingenio, humanitate, acrimonia, uultu, facie, liberalitate nostra tempestate conferri possit. hunc terris inuida Fata sustulerunt, ut toti Italiæ notum est, cuius dulcem memoriam in pectore habeo. & ut suprâ dixi in rebus letis hoc pono, quod tanti adoleſcētis fuerim ab prudentissimo Principe Pino Ordelapho de multis electus præceptor. Ex patria demum tua seu nostra (nam pro Foroliuiensi potius appellor & cognoscor quam pro Herberienſi) tandē Bononiam me recepi, ubi & optimorum uirorum suffragio & literulis meis ad lectionem Grammatices ac Rhetorices publicè conductus fui. hoc non paruum mihi uidetur in tanta tamq; magnifica ac celebri ciuitate, quæ priscis illis Athenis conferri potest, publice legere, docere, disputare. Vnum Reuerende mi Eugeni bonis his ex inspirato adiectū nuper est, quod superiora bona cumulasse mihi certe uidetur. quomodo enim unquā credidiſſem, me tuo primo sacrificio tuæ nouæ missæ interesse cū iam diu ubi esses nescirē & tamen interfui, quomodo unquā credidiſſem

in nuptijs tuis apud te ipsum nouum sacerdotem in mensa discumbere
 et tamen discubui et opipare prandi, duplici cibo satiatum ani-
 mi scilicet et corporis: ita ut ex ea re maxima sim consolatione de-
 linitus. ô diuina bonitas, ô diuina clementia. quibus psalmis, quibus
 odis, quibus cantibus, quibus hymnis possem ego indoctus et pec-
 cator, tuæ maiestati gratias agere, et pro tanto beneficio eâ cumula-
 re magnificare. Si facundiam Leonis Pontificis, si mores Grego-
 rij, si acumen Augustini, si eloquentiam Hieronymi, si profundita-
 tem scientiæ Pauli mihi elargireris, ne minima quidem in parte
 tibi satisfacere possem ô benignissime Rex noster et redemptor. qua-
 re te rogo, tibi supplico, Eugenij uir castissime, et bene literate,
 ut tu, qui per sacerdotij dignitatem Domino nostro Iesu Christo iun-
 ctus es, ac illi ut ita dicam familiaris, quique et doctrina et mo-
 ribus ab sancti Saluatoris patribus eruditus ac institutus es: qui
 quidem patres tui sinceritate, integritate, sanctitate, bonis exem-
 plis, castissima officiorum celebratione Christianam fidem, pluri-
 mum exornant, extollunt, ac amplificant, dignari uelis sic pro hoc
 beneficio omnipotenti Deo nomini meo gratias agere, ut huius meæ
 læticiæ ac uoluptatis causa fuisti, rogareque ac potius exorare illi-
 us infinitam benignitatem, ut me pro sua erga genus humanum be-
 neuolentia, suis beneficijs dignum facere non dedignetur.

Ioannes Garzo Antonio Codro Vrceo,
 salutem plurimam dicit. ✱

NVnquã pudebit Garzonem fateri se in discendis literis usum
 esse opera et præsidio tuo, cum sis liberaliũ disciplinarũ stu-
 dijs expolitus: ut me hac cura, hoc onere liberes, non solum oportet,
 uerum etiam necesse est, tum ipse tibi immortale ac diuinum bene-
 ficium debebo. Vallensis noster in Boetium Seuerinum, quod Latine
 loqui nescierit, in eo libro, quas Elegantias uocat, acerbe inue-
 nitur

bitur: affirmat illum è recta uia deflexisse, quod Persona dixerit esse substantiam, non qualitatem. an Vallengis sententiæ accedere debeam, non parua mihi iniicitur dubitatio: cum Cicero duodecimo Philippicarum libro, dum dissuadet ne legati ad Marcum Antonium mittantur, neque ipse mittendus sit, illa scribat, Quod si habenda cum Antonij latrocinio pacis ratio fuit, mea tamen persona ad istam pacem conciliandam minime fuit deligenda. si Personam ad qualitatem referat, haud satis intelligo, qua qualitate ad componendam pacem opus fuerit: sin ad substantiam, bene est. haud negauerim nonnunquam à Cicerone Personam pro qualitate sumi. Extat eius Oratio in Lelium Pisonem, in qua excusatione cum usus esset, grauissimam inquit personam hi uidentur sustinere, qui Philosophiam profitentur. Quod uero pro qualitate Persona semper accipienda sit, non possum adduci. Vtunque sit opinioni tue acquiescam. quare cum ocij paululū nactus fueris. non grauaberis me de sententia tua certiore facere. Vale mel ac delitiæ meæ.

Antonius Codrus Vrceus, Ioanni Garzoni
Oratori eloquentissimo, & Me-
dico prudentissimo S.P.D.

Superioribus diebus literas tuas accepi Doctor mi disertissime, quibus euestigio pro iure beneuolentiæ nostræ debui respondere: nunc dum illud Persianiū repeto, Cras hoc fiet. recrestinando ad hūc diem expectationem tuam protraxi. doleo sane, sed etati fesse & curis & laboribus oppressæ ignoscendum est. quare & si fortasse se meas literas tanquam nimis seras aspernaris, tamen ut eas uel una leui lectione digneris te oro. Discendi studium semper laudauim magnificique; & etiamnum laudo & magnifacio, arbitrorque id omni etati conuenire, & non solum uoluptatem, sed
uerum

uerum deus & ornamentum nobis asferre. & quamuis Plato grates iam natu philosophantes derideat, tamen ut recte sentit Gellius non illam improbat Philosophiam. quæ uirtutum omnium disciplina est, quæq; in publicis simul & priuatis officijs excellit. qualē præ te fers uir eruditissime, & egrotis medendo, & patrie & clarorū uirorum res gestas describendo: sed illam quæ futilis est, & argutiarum puerilium plena, & quæ nihil ad uitam humanam tuendam, atq; ordinandam pertinet. Quinimò ipse Plato post multas orbis terrarum partes discendi studio lustratas altero & octogesimo anno deccedens Sophronis Poëtæ uersus sub capite fertur habuisse. quare illud Solonis dictum amplectamur, *ἡγεῖσθαι ὃ ἀπὸ πολλῶν διδῶσθαι σκώμεν*, id est, senesco autē semper multa discens. Verum ab his discendum cenſeo, qui doctrina quadam singulari summâq; eruditione præstare dicuntur. non ab his qui à te docendi essent acciperent. Sed de his hæcenus. non enim ea causa ut discendi studiū laudaremus uenimus ad scribendū: sed ut tuæ (quod in nobis esset) rectissimæ dubitationi responderemus. scribis enim Vallengsem nostrū acerbè inuehi in Roëtium Seuerinum, qui dixerit Personam esse substantiam non qualitatem: te uero reperiſſe in Philippicis Ciceronis hæc uerba, Mea tamen persona ad istam pacem conciliandam minime fuit deligenda. ubi Persona pro substantia potiusquam pro qualitate poni tibi uidetur. Possem ego tibi uir eruditissime duobus, ut aiunt, uerbis respondere & affirmare Vallengsem recte sensisse, Cicero nem uero improprie Persona eo loco usum fuisse, ut sæpe fit, & ab eo & ab alijs scriptoribus, qui non semper uerborum seruant proprietatem. Caeterum uolo beneuolentiæ gratia tecum plura differere, & primo de natura uocabuli disputare, deinde ad obiectionē tuam sermonem meum referre. Accipe ergo primum non te fugit Personam significare faciem fictam, seu faciei tegumentum. ex qua Personati nostra quoq; tempestate dicuntur, & à personando habere nomen, ut C. Bassus lepide composuit. quoniam tegumentū seu indu-

mentum

mentum illud oris clarescere, & resonare uocem facit mutata breui uocali in longam: ego aut puto esse à Græco deductum uocabulum *ὑπόστυπος* enim Græce dicitur persona, quoniam *ὑπόσ*, id est, ad, & *ὑπόσ* facies uel uisus dicitur, quasi ad faciem tegendam factum instrumentum. huius inuentores existimant aliqui fuisse Athenienses, qui ut placarent manes Icari & Erigones eius filie, quæ se propter patrem ab Atheniensibus interfectum suspenderat, Ora ex corticibus cauatis facta sumebant, & oscilla ex alta suspendebant mollia pinu. ut Vergilianum uersum aliqua, ex parte longiorem faciam. Aeschylum uero Poëtam Tragicum certū est ad actores seu recitatores Fabularum transtulisse, cum prius peruncii ora fecibus recitarent. quare Horatius in arte Poëtica, post hunc, Personæ palalæq; repertor honestæ Aeschylus. Deinde non te latet ueram esse illam Aristotelis sententiam in Elenchorum. libro 1. quod nomina finita sunt, & uerborum multitudo, res aut sunt infinitæ. hoc uerum esse uidere licet ex multis quæ habemus homonymis, ut est lupus piscis, lupus quadrupes animal, lupus uiri proprium, simul merula, canis, gallus, taurus, & alia id genus multa una uoce plures res significantia. idem ex multis translatis & improprie sumptis cognoscere possumus, quorū exempla ponere superuacaneū est. Postremo illud quoq; non te præterit primam & ueram substantiam esse rem indiuiduam, ut Socratem, Platonem: species uero & genera, ut hominem & animal esse quidem substantias, sed nō ueras & primas, sed potius qualitates quasdam prouenientes ex illis indiuiduis & primis substantijs. quare omnia appellatiua, id est, plura significantia uni uoce sunt lato modo qualitates: sola uero substantia est, quæ indiuidua est. his ergo sic habentibus ad rem redeamus. Persona est, ut ante dixi, oris tegumentū. & quoniam histriones sub illis personis, quas sumebant, & uiros, & fœminas, & reges, & seruos, & diuites, & pauperes representabāt, idcirco persona metaphoricè seu per similitudinem pro hominum qualitatibus ponitur. unde unum

Nn homi

hominem plures gerere personas dicimus, cū plura officia seu plures
 similitudines agit, ut rectissime Laurentius Valla sensit, & tu non
 differis. sed quoniam ille negat non dici Latine Personam pro uir-
 ro, id est, substantia aliqua, ut tres persone me expectant, & hic est
 bona persona: & tu Ciceronis auctoritatem obijciens, nonnihil dubi-
 itare uideris accipe meam super hac re sententiā, Ciceronis uerba,
 quæ à te obiecta sunt, prima facie pro persona substantiā indiuiduā
 uidetur significare: uerū si recte & tui acumine ingenij rem librare
 uolueris, inuenies personā in ea Ciceronis auctoritate significare qua-
 litatem non substantiam indiuiduā ipsius Ciceronis. nā si substantiā
 signaret, nō recte diceretur psona Ciceronis. quoniā nō aliter dictū
 esset ac si diceremus Cicero Ciceronis: nemo autē dicit Ciceronis de
 eadē substantia, quemadmodū dicit Marcus Cicero, quoniā eadē est
 substantia. Quam ergo qualitatem, aut quid dicit Cicero cū scribit pso-
 na mea tantum diceret auctoritas, dignitas mea, conditio mea uel sta-
 tus: ut plebecula loqui solet. nonne ita uulgo dicere solemus? Reue-
 rentia tua uenit ad me. solemus quidem: sed reuerentia tamen non
 substantiam indiuiduam, id est, carnem tuam cum anima significa-
 cat, sed qualitatem illam quam tibi doctrina tua singulari descri-
 mus. colligamus ergo Vallengem rectē de persona sensisse, & Ci-
 ceronem nihil Vallengi repugnare. Quare autem seu qua auctori-
 tate motus Boëtius bene de Philosophia Latina meritis personam
 pro substantia posuerit, si libellum illius quem contra Eutychen &
 Nestorū scripsit legeris, cognosces. in eo enim Græcos scriptores
 uidetur secutus, qui ὁμοῦσα, id est, personas inter diuina nomina
 usurpant. & certe Basilius in Sermonē cōtra Sabellianū, & Arcum.
 & in Sermonē de Spiritu sancto sæpe personarum mentionem facit.
 utrum uero pro substantia an pro alia re, non est meum iudicare: ne
 supra crepidam, ut aiunt. illud tamen in excusationē, seu Boëtij seu
 Theologorum Græcorum dicere possemus, quod cū nomina sint fini-
 ta, & res infinita, ut ex Aristotelis sententiā scripsi supra, propter
 hanc

hanc nominū inopiam scriptoribus interdū abusive loqui cōceditur. quod non soli Grāmatici, ut Quintilianus, ut Diomedes: sed & prudentissimi Iureconsulti annotauerunt. Marcelli Iureconsulti grauiissimi uerba ponam, quæ 32. libro Digestorum inserta sunt. Non enim (inquit) in causa testamentorū ad definitionem usque descendendum est, cum plerique abusive loquantur, nec proprijs nominibus ac uocabulis semper utantur. Vale iam & me, ut facis, ama. His commodum scriptis, uenit in manus meas Athanasij Symbolum de Fide catholica. in quo non legi τοῦ ὑποστάτου, id est, personæ factam mentionem, sed ubi nostra interpretatio reposuit, non confidentes personas, Athanasius scripsit ὑπόστασις, id est, hypostasis. & ubi nos dicimus, Alia est persona patris: ille pro persona dicit ὑπόστασις. hypostasis autem substantia transfertur à quibusdam, hoc est pro indiuidua substantia. uerum hæc iam omittamus. Et postquam Persona huius nostri sermonis causa fuit, si audire seu legere non grauaris de Persona, quandam meam dubitationem tibi uicissim referam, nec uerebor epistolarem modū excedere. quoniā inter amicos, nec breuitas sermonis, nec prolixitas reprehēdenda est. Extat Aristotelis problema in eo capite, quod inscribitur. De his quæ sunt circa oculos, circa nares, & circa auditum huiusmodi, Quare in dextram partem utrumque oculum conuertere possumus, & in sinistram & ad nasum: alterum uero oculum in dextram. alterum in sinistram simul: seu sursum. alterum deorsum. alterum simul non possumus. & in causæ expositione illa uerba subiūgit, ὅσαι ἔτι ταύτῃ σημείου λάβωσι τὰς ὁφείας ἀδιάστροφαι μὴ εἰσι, διαφέρουσι ἢ ἀλλήλων. καὶ τοι κενύπεται ἡ μέλανός τι καὶ τοῖς ἄνω βάλλουσι τὰ λευκά, οἷον μέλλεπταρμοι, ἕτεροι δὲ εἰς τὸ πλάγιον, ὥσπερ οἱ μανικοὶ, οἱ ἢ εἰς τὸς μυχθίρας ὥσπερ τὰ τραγικά πρόσωπα καὶ οἱ σφυνοὶ. σύν τε γὰρ τὸ βλέμμα. Theod. Gaza q̄ habitus fuit nostra tēpestate & Græce & Latine peritis in trāslatione illorū uerborū ὥσπερ τὰ τραγικά πρόσωπα,

dicitur tragicis larvis hominibusq; acerbis seuerisq; ego hic dubito
 utrum Theodorus sane interpretatus fuerit an non. quod sane in-
 terpretatus fuerit, autoritas uiri facit, ut credam. nam illius doctri-
 nae excellentia potuit aliquid in Aristotele uidere, ad quod mei inge-
 nij debilitas ascendere nō potest. quod existim: illum errasse, non
 illud facit, quod laruam ab Horatio Poëta semel improprie dictam
 pro persona, ipse pro usurpato posuerit. hoc enim erratum facile il-
 li concedo: sed illud, quod nescio quo modo personæ Tragædorum,
 hoc est recitantium Tragædias, uertant oculos ad nares; cum for-
 mina quidem oculorum, oculos uero non habeant nisi uia illa formi-
 na ficta essent & formata, ut qui personas illas inducerent oculos
 ad nares uertere uiderentur. illud aut me nō præterit personas Tra-
 gædorum fuisse terribiles, & ex affectibus eorum quos representab-
 bant formatas, ut uidetur in 11. libro. Quintilianus asserere. ego ue-
 ro ut sententiam meam tibi aperiam, existimo Aristotelem pro trā-
 gica prosopa intellexisse facies hircinas, hoc est, hircorū, qui oculos
 habent ad nares conuersos. quod ego uidere uolui, & ita esse, ut Ari-
 stoteles dixit mihi uidere uisus sum. quod etiam Vergilius in Buc-
 lico carmine affirmavit, Transuersa tuentibus hircis: quamobrēm te
 plurimum oro, ut quando tibi ocium datur, hanc rem trutinare uelis:
 & si pro Theodoro standum putabis ego quoque idem faciam li-
 benter: si pro me, tunc letabundus merito gloriari potero, si non
 sanam interpretationē Aristoteli Latino reddidisse propter ueterē
 translationē & Aponensis Cōmentatoris expositionem, quam post
 hanc meam sententiam legi, & ea mecum sentire uisa est, saltem
 Vergilianum sensum ignotum Seruio, ignotum alijs multis Cōmen-
 tatoribus nostræ tempestatis uiris cruditis expressisse. atque res est:
 hec minima nec gloria digna. minima quam Natura rerum parens
 fecit, quam Philosophorum Græcorū princeps animaduertit, quam
 Poëtarum Latinorum summus referre non erubuit, minimam dicis:
 at ego confido si recte sensisse, seu excogitasse iudicabor, uros dom-
 estisim.

Assimos hanc meam argutiam alijs auctoritatibus approbaturus. raro enim accidere solet, ut quod ab uno dictum sit, ab alijs scriptoribus, aut ijsdem, aut alijs uerbis non repetatur. quod si Theodorus. Ego idem sensisse ex equiuoco tibi uidebimur, o qualem in risum gloria mea desinet. utcunque futurum sit, iudicium tuum expecto. Vale.

F I N I S.

PHILIPPVS BEROALDVS

Iunior, Hermæ Bentiuolo Principi clarissimo Salutem.

Magnum prouentum Poëtarum nostra etiam ætas attulit Princeps Inclyte, neu credamus naturam progenitoribus nostris parentem indulgentiorem, nobis uero nouercam tristiorem extitisse. exemplo interim sit unus & alter, Marullus, Codrusq; & alii. quanto enim uerius de mortuis censura peragetur, quando nec adulationis illis adijcere, nec liuor detrahere quicquā potest ille homo transmarinus nostrates uersu prouocauit, atq; in hoc stadio ita enituit, ut cum quolibet non suæ modo ætatis uati, sed etiam antiquorum conferri possit. Epigrammata scripsit quibus humanos affectus, mores, actionesq; mirè cōplexus est: executus iucūda lepide: grauiā seuerè, mœsta flebiliter, taxanda mordaciter, grandia audacter, sentētiosa sapienter, omniaq; hæc pari ingenio: Hymnos uero primus apud Romanos, & eo quidem spiritu cōscripsit, ut ab ipsis Dijs quos celebrat: quodam numine afflatus fuisse uideatur. At uero hic noster Codrus numerus omnes eminentis Poëtæ adeptus est. Nam cum multa cōsummatu Poëta nosse debet, tum hæc maxime, Heroicū metrū, Fabulam allegoricā, Historiā, & dictionū quantitates, quæ omnia qui non tenent ἐκ τῶν οἰοι, id est, Versificatores tantum nūcupantur. Non unus aut non statim Poëtam esse, qui sit Versificator: Codrus certe

Nn 3

quiddam:

quiddam grādius sonat, fabulatur lepidè, narrat diligēter, metitur ad normā. sed & in omni fere carminū genere summus deprehenditur. uideas illū heroico sublimius detonantē, Lyrico suauiter canētem, Elego & mœste & amatoriē conuerentē, Epigramate nōnunquam lasciuientē, & ne lōgum faciam omnia proprijs, & propria omnibus reddentē. Non desunt etiā ingenia uiuentiū, q̄ si hos nō præcedunt, saltē exæquant. Possem multos in testimoniū adducere: uerū ne quā in specię adulationis incidā, dissimulāter p̄transibo, sat per se noti sunt, suomet præconio mōstrabiles. fuerit nobis satis demonstrasse naturā non effictā hac in parte, sicut nec in alijs neutiquā defecisse. Illud sane silentio prætereundū non est, Codrū non usquequaq; Poëmata hæc sua emēdasse morte præuentum. indicio sunt eius pugillares, in quibus multa quasi à cogitante exarata sunt. ita multa indaeta & deleta sunt. quo magis illi ueniā præstandā censeo, si qd parū excōctū offendes. Tibi aut̄ potissimū Hermes Bentiuole Poëmata hæc Codri dedicare cōstitui, gnarus facturū me rem gratā Codri umbris, quæ scio gestiūt si intelligunt paratū esse te sibi patronū. quo nullus neq; maior neque melior excogitare posset. nam mihi uideris nomen Hermæ non tam nomine quā rebus ipsis referre. cum enim sis adolescens, senilē tamen prudentiā in obeundis Principalibus negotijs ostentas, ita ut Bononiensī ora in admirationē tui cōtrahas, ac pro certo sit Bētiule familiæ maximū esse te momentū, trāquillitatisq; qua urbs nostra fruitur, autorem. ludicauit hoc pridem clarissima Vrsinorū familia, nobilitate, fortunis, & quod maximū est, uirtutibus in urbe Roma princeps, dum te affinitate sua dignū putauit. Sed hæc hætenus. nec enim instituti nostri est angustia epistolari laudes tuas cōplecti, quæ iustum uolumen sibi deposcunt. Habes igitur Poëmata Codri, quæ quia tibi dicata sunt, magnam quidem accipient auctoritatem. sed etiā tibi ac Bentiuolis omnibus aliquid nominis apud posteros (ni fallor) dabunt. Vale.

Antea

217

ANTONII CO DRI VRCEI SILVARVM

LIBER PRIMVS.

Ad Ioannem Bentiuolum Secundum,
de Ostentatione armorum.

Vis nouus hic furor est, subito qui nostrà calore
Membra capiti maior solito, cur Phœbe minaris
Frena mihi seuasq; facest iam parce sequenti
Quo me cunq; rapis, nil tecum ferre recuso:
Seu me Castalia totum uis mergier unda,

Mergar, & arentes satiabo liquoribus artus:
Seu me cristatis uolitare draconibus alto
Aëre præcipies, ipsum superabo Chimæra
Vastatorem equitem, & sublimi Persea monstro.
Nec non si Stygias me iusseris ire sub umbras,
Persephonen Orciq; patrem Plutona feroci
Ore petam, ut Bacchum non dicas fortius isse
Aut Heracleis statuit qui Cerberon oris.
Sed quid nam uideo? quis tantus pectora clamor
Nostra ferit: quid uult sibi tantus in urbe paratus
Felsineæ cerno galeas conosq; micantes
Mille modis, gladios, chlamydes, saga, spicula, peltas,
Arma & equos. uideo florentes ære cæteruas
Ire, præit quatiens immani robore pilum
Centurio, stringitq; nouis ueteranus in armis
Tironem, & canos iubet inspectare Magistros.
Ordine post alij pedites, equitesq; sequuntur,

Par

Pars chypeos gestant hos umbra lancea longa
 Armat, uos equites ferro pugnatis & arcu.
 Interea horrifonis petit ærea machina bombis
 Sydera respondentq; tubæ, resonantiq; propinqua
 Montes, & pariter tellus, mare, sydera cœmans.
 Hos inter sua Bentiuolus quatit arma pudici
 Oris Alexander, cui pulchram Gratia compsit
 Cæsariem: pulchrisq; oculis afflauit amores
 Cypris: & audenti summisit pectore robur
 Pallas, ut adducto contortum hastile lacerto
 Mitteret atq; feri foderet calcaribus armos.
 Hunc sequitur frater præclari nominis Hermes
 Et puer & pulchris spectandus in armis.
 Quales se gemina sub matris uertice quercus
 Contollunt, cœloq; caput iam ferre uidentur.
 Ecce autem morum splendor patrieq; Patronus
 Bentiuolus Princeps medijs in milibus altus
 Spumifero portatur equo, quem purpura ad imos
 Fusa pedes totum prætexens aurea uestit,
 Munera Felsinei populi testantia amorem.
 Hunc aurata præit cum pictis lancea flammis,
 Et cristis galeæ insignes phrylisq; decoræ.
 Quarum una ingenti fuerat quæ condita luxu,
 Sustinet in medio residentem pardalin igne.
 Mox intertextis meritoq; & tempore uerbis
 Ante ducem fertur ferrata cuspide signum
 Imperij, & donum felicit militiæ.
 Ipse mutem forma & præstanti corpore ductor
 In cuius uultu bellum pacemq; uidere
 Cuiq; licet populo, placet acclamatus ab omni.
 Qualis Rex Macedum post magni fracti tyranni

agni

Agmina, processit magno comitante tumultu.
 Post alijs; duces, quos iam sibi pignore dulci
 Bentiuolus Princeps generos ascium cuntes
 Exhortantur equos, aut duro calce fatigant.
 Mille uiri uaria protecti corpora aeste
 Certant, his Scythicis illi splendere sub armis
 Ausonijs, adeo tot uersicoloribus hastis
 Et scutis ueniunt, ut non ea cuncta tueri
 Sufficiant oculi, nec uelox lingua referre.
 Tales Cæsareas acies, & talia Gallis
 Cæsa fuisse reor, cum pro se quisq; micaret
 Virgatis miles sagulis. & talia quondam
 Agmina per nostros Galeatius anguiger agros
 Duxit, dum extorres dux Colleo milite Tuscos
 Redderet in patria. Sed dic age Phœbe rogatus,
 Quid petit hæc sibi tanta hodie & tam splendida pompa
 Armorum? quid nam illa ducis uexilla superbi
 Bentiuolo donata ducit bellum ne minantur
 An pacem iam iam uideo, causasq; latentes
 Accipio, Superum nosco secreta Deorum.
 Quæ fauet ingenijs magno generata tonante
 Pallas præcipua est tam clari muneris autor,
 Huius & eternæ pars prima & maxima famæ.
 Hæc sibi Bentiuolum primis assumpsit ab annis
 Indole conspecta pucris, signisq; notatis
 Ingenij, per quæ prudens solertia crescit,
 Quem bello magnum faceret, quem pace uerendum.
 Qualem sub Troiæ Tydiden mœnibus altis
 Aut Lærtiaden nunquam, Dea fortis Vlyxem
 Deseruit comes ingenij, comes atq; pericli.
 Ille autem semper solerti lumine Diuam

O O

Pallada

Pallada suscepit, coluitq; & numine Diue
 Fultus reiecit longè noua crimina Martis
 Dum sereret circum miseros Bellona tumultus,
 Et sibi Pontifices, Reges, populosq; propinquos
 Concilians opibus, uerbis, & amatus ab omni
 Italia, Latios tranquilla pace colonos
 Seruauit patriæq; & libertatis amator.
 Huius magna fides causa est, ut stirpe domoq;
 Scriptus Aragonia fuerit, sortitus ab ipso
 Sphorciade pridem notum cognomen in orbe.
 Magna etiam ducis est huius succurrere fessis
 Principibus pietas, & prompto pectore uirtus.
 Nam dum clausisset Galeotus, Principe secum
 Ordolpho ueniente, suum sine robore fratrem
 Arce Faentina, nec spes opis ulla daretur
 Obfesso: tum Bentiuole rem Carolus omnem
 Commisit fidei, seq; & sua pignora natos.
 Quo duce captiuis tutus discessit ab agris.
 Nec non cum fieret crudeli funere fratrem
 Occisum Medicæ Laurentias, omnia promptus
 Auxilia, & quicquid populosa Bononia posset,
 Mitis Ioannes produxit. at inde superbus
 Nonnihil Herculeam dum curreret hostis ad urbem
 Hadriaci armatus protexit ab ore leonis,
 Opponens clypeos clypeis atq; ensicus enses.
 Et tibi iam puero lugenti, ac cuncta pauenti
 Profuit Octaui multum, cum fortibus armis
 Expulit urbe, tui maculatos sanguine patris.
 Quid dicam quali (nam magnis sæpe parantur
 Insidiæ ducibus) fortunæ tela retorfit
 Ingenio aut clypeo: cautus uitare latentes

ipse

Ipse dolos, fortisq; etiã si fata negarint
 Credere, lato animo quacunq; pericula ferre.
 Præterea uigil est huius prudentia multum
 Principis, & meritò. nam totam stertere noctem
 Qui populos urbesq; regit, deforme putatur.
 Tanta igitur uirtute ducis Tritonia uirgo
 Mota è uerticibus summi defertur Olympi,
 Et Regem anguigerum secreta in sede mouentem
 Res Italas secum compellat uocibus istis:
 Maxime Dux, multo quem dulcis gloria belli
 Maiorem faciet, modo sit Tritonia tecum,
 Non tibi mille acies, non desunt mille talenta,
 Non urbes opibus ualidæ ferroq; potentes,
 Si bellare paras, siue omnem pace tenere
 Italiam, prudens opus est tibi ductor. ego illum
 Nunc tibi proponam, quo non prudentior alter
 Viuit in Hesperia. quantum prudentia bello
 Possit, adhuc meminit Mauors me tendere contrâ,
 Ausus & è longo iacularier Aegida telo
 Illum ego sublato percussum marmore terre
 Explicui & multo turpau puluere crines.
 Hic est Bentiuola natus de stirpe Secundus
 Mitis Ioannes, & aui cognomine Magni
 Sforcia iam dictus. quo tu duce, & arma gerente
 Victor eris: si pace tamen gaudere quietus
 Malueris, poterit securam tradere pacem.
 Hic utroq; ualet, gentes habet ipse feroces
 Assuetas pluuijs cunctisq; laboribus, & quæ
 Non tantum maria & terras perrumpere: uerum
 Quæ coelo pugnare queant. hunc Pallade dextra
 Qui tuus est, semperq; fuit præpone merentem

Iam castris Dux summe tuis, duplicaq; laborum
 Præmia, & imperij uexillum mitte potentis
 Seruatamq; extolle fidem. sic dixit: at illi
 Esfortiades paucis respondit uocibus heros.
 Armipotens Dea magna, tibi quæ sacra parabo?
 Quæ tibi dona feram meritis pro talibus? ut quæ
 Obtuleris mihi te tam clara luce uidendam,
 Consilioq; tuo curas absterferis omnes
 Mente mea? quæ me diuersum, & multa putantem
 Ac super imperio meditantem hinc inde trahebant.
 Quem mihi ductorem belli pacisq; peritum
 Proponis? (dignus lauro est) cupioq; uoloq;
 Præceptis parere tuis. sic fatus: at illa
 Protinus ad doctam Rheni se transtulit urbem,
 Atq; Antoniaden dictis herosa petiuit.
 Bentiuele ex animo nobis dilecte, parumper
 Pone alias curas, operamq; impende Minervæ.
 Agnoscis ne Deam? quæ te iam sumpsit ab annis
 Mollibus, & multo te fecit numine plenum:
 Pallas ego ingenijs soleo quæ semper adesse,
 Te uirtute tua maiorem reddere nitor,
 Et faciam. quando Iouis est mihi prona uoluntas.
 Anguigero nuper Regi tibi tradere primam
 Militiæ partem persuasi: fortia dona
 Accipito lætus, diuisq; ex more litatis,
 Cum natis generisq; tuis, ut cuncta iubeto
 Agmina eant tecum, seseq; ostendat in armis
 Quisq; suis miles, Latium miretur ut omne
 Bentiuolo accipiens tantum sub principe robur.
 Sic ait, atq; ducem medio sermone reliquit.
 Et proci patrias uelox se sustulit arces.

Ille

Ille Deam læto Glaucopida corde salutat,
 Expectans promissa animo non uilia magna.
 Paruit exemplo Dux anguiger, & sua misit
 Bentiuolo uexilla Duci. quibus ille receptis
 Reddidit Aethereo primum sua sacra tonanti
 More suo Patrij ueneratus numinis aras.
 Et mox per magnam secum circumtulit urbem
 Instructas acies populo gaudente, suosq;
 Contemplante duces patrem natosq; benignis
 Persimiles Diuis. animorum gaudia uates
 Quis numerare queat? uel tantum æquare canendo?
 Talia gramineo spectauit Equiria campo
 Roma uetus, lætas fundens ad sidera uoces.
 Iam furor omnis abit, uatemq; relinquit Apollo:
 Nec cantare ualet mea mens, nec scribere plura.
 Ergo age magnanime ô Princeps, nunc adijce factis
 Maxima facta, tuamq; domum per secula cuncta
 Extendas uirtute tua famamq; per orbem,
 Vt tibi presenti diuinos reddere honores
 Pro meritis, quod iam facimus, cœloq; locare
 Aeternum nomenq; tuum laudesq; queamus.

Contentio Martis & Pacis Deæ super Hanniba-
 le Bentiuolo. Mars alloquitur
 Hannibalem.

M Agne uirum Princeps, dulcis quem gloria belli
 Maiorem faciet, summo descendit Olimpo
 Mars tuus, armorum ut totas tibi tradat habendas:
 Si frenare libet Saturnia regna, uel extra
 Imperium proferre tuum, uictisq; Sabæis

Addere Gallcos. etiam non digno sedes
 Natales. transcurrere Getas. celer ipse feroces
 Grata mihi facture, tuo qui semper honori
 Et faui, & donec restabunt arma fauebo.
 Quippe mihi hæc de te cecinerunt sata sorores
 Lanificæ, primis cum te tua sedula mater
 Sustulit à cunis: Puer hic uirtute suoq;
 Ingenio ex imis paulatim ascendit ad alta.
 Sed cum iam fortes ætas intrauerit annos
 Mars erit iste tuus, Romanam protinus urbem
 Ornabit, belloq; potens maiora parabit.
 Spectatum iam tempus adest, iam fortibus armis
 En habiles ueniunt anni, me respice, per me
 Pompeio maior fies, & Casare maior.
 Hoc quoq;, qui Pharijs urbem fundauit arenis
 Quid dubitas: an te Pax hæc ignaua moratur?
 Quæ quamuis per me toto pellatur ab orbe,
 Me sequitur tamen, & scelerata reponere querit.
 An tibi par uideor, cui decertare labores
 O bona Pax, populos quos tu complecteris omnes
 In luxum labemq; trahens? an scilicet istis
 Obfistent armis, cum molli ignauia somno
 Blanditiæq; leues & amantes ocia nugæ
 Tu caue, cui populos fas est frenare feroces,
 Ne te Rhetoricis seducat ad ocia uerbis,
 Ne tibi sexcentos melius cumulare Philippos.
 Ac unctis cœnare epulis, & stertere tutum
 Suadeat, horrifera quam te uigilare sub armis
 Hostibus oppositum & patientem tela, sitimq;
 Atq; famem. Mars non didicit suadere: colores
 Martis, equi clypeiq;, & acuta cuspidis hasta

Armas

Armataq; manu uerum monstrare neganti.
 Sed tamen hoc certum est, luxum pacemq; beatas
 Destruxisse urbes, pro multis una probatum
 Exemplum tibi Roma dabit, quæ uoce Catonis
 Deleta prorsus Carthagine, nobile mundi
 Desijt esse caput: quod si Mauortia semper
 Arma essent populis utrisq; agitata, uideres
 Vincere Romanos orbem, rerumq; potiri.
 Præterea sacris totum tractarier orbem
 Legibus aut pactis. mihi non Pax ipsa negabit.
 At si quis nolit temerarius, impius, exlex
 Iusticiæ dare se, nec pactum reddere censum:
 Quis coget quis colla iugo mansueta ligabit?
 Nempe arma: arma suo cogunt se quenq; tenere
 Fine, nec alterius iustos sorbere labores.
 Hoc multi, sed præcipue sensere bilingues
 Sidonij, nostris ausi ter fœdere rupto
 Arma armis conferre. uides Dux inclyte quantum
 Nunc quoq; sit tumidas gentes frenare necesse.
 Quippe ubi se dominum rerum miseriq; clientis
 Fecerit usuris finem non ponit auarus.
 Hic non era miser, nec equos, nec tela, nec arma
 Miles habet, quondam phaleris et torquibus aureis
 Suctus in hostilem armatus procurrere campum.
 Prò pudor, hic totus (uolumus si uera fateri)
 Mundus auariciæ regnum est: ea sola gubernat
 Cum Ducibus Reges, sola hæc Regina uocatur.
 Sed durare diu nequeunt malefacta necessum est
 Detur auariciæ rabies prouincia Marti.
 Quare age Dux sapiens ignauam reiice Pacem
 Meg; animo totum complectere spes mihi certa est,
 Roma

Romuleæ quicquid surreptum est reddere genti.
 Sed labor & sudor mortisq; pericla minantur.
 Confiteor. non ergo mori contingit in ipsa
 Pace? meus Caesar, multiq; à Cesare norunt,
 Quantum Pax nocuit uitæ: sed fata timere
 Turpe uiro forti. certe nil pulchrius est quam
 Aeternam bellis moriendo acquirere uitam.
 Quo sibi magnanimi titulum qui uendicat? audet
 Ni pro laude sua uenienti occurrere fatos?
 Quid fecere boni Decij? quid nobilis ille
 Curtius, & Codri paucis incognita uirtus?
 Nempe sibi peperere etiam post secula nomen.
 Sed tu tutus eris dextro loue natus, & inter
 Innumeras ibis me defensore sagittas.
 Tu modo quam sortem tribuit Deus arripe, & arma
 Militibus disperge tuis. tua nomina clamant.
 Non audis? te non aliud quam bella precantur.
 Nunquid deesse tibi sentis? quid? cuncta recense
 Es grauis argento, grauis auro, consilioq;
 Arteq; bellandi præstas, iuuenilibus annis
 Lætus es, & diuum portas in bella fauorem.
 Flos tecum Italiæ est duris affuetus in armis
 Miles, Legatus Questorq;, equitumq; Magister,
 Centurio, & ualidæ complent tua castra cohortes.
 Ducito per montes Italos, per sæta procellis
 Aquora, per siccam Libyen, ad rura Syenes,
 Ad Meroën Nilîq; caput te quisq; sequetur:
 Flectere si libeat cursum Nabatæaq; regna,
 Et Scythicum transire gelu, uel ad usq; Britannos
 Tenderere iter miles nullus tua signa relinquet.
 Cumq; alij Reges armis timeantur, habebis

Hoc

Hoc proprium, quod te populus tibi uictus amabit
 Gaudebitq; Duci iusto parere, rapinas
 Damna, & nulli populo sua iura neganti.
 Tunc quoq; ab iniustus tellus releuata tyrannis
 Omnia fertilius nullo cogente creabit.
 Surge age, quid dubitas? Mauors iubet ille potentes
 Qui sternit Reges, & totum territat orbem:
 Quo duce nomen habent humili de plebe Quirites,
 Tot populi uicina premunt confinia, totq;
 Induperatores ponunt sub legibus orbem.
 Gloria quanta tibi dabitur clarissime Ductor
 Quantus honor? cum leta tuos Victoria postes
 Captiuis opibus clypeis curuisq; carinis
 Ornabit? cum te uiridanti scandere lauro
 Roma triumphantem Capitolia celsa uidebit
 Et ne quis paribus tibi congregiatur in armis,
 Accipe Vulcani manibus thoraca politum,
 Et galeam rubra minitantem uulnera crista,
 Accipe equos currusq; meos. hic Dimos, & ille
 Est Phobos, Ira, Furor, Cedes, Discordia, uosq;
 Ite alij comites bellorum, tradere summam
 Huic placuit. currus impellite iamq; per omnem
 Tessera spargatur campum. non fallor: habebis
 His socijs celerem Dux o metuende triumphum.

Pax.

NE mouere precor Dux prudētissime, donec
 Audieris quæcunq; refert, quæcunq; refellit
 Pax populis optata quies. primum mihi per te
 Sit tutum quæcunq; loqui. Mars iste cruentus
 Ne noceat primo suctus crudefcere morbo.
 Me uocat ignauam Mauors fortissimus in quem

Pp

Tydides

Tydides ualida distrinxit uulnera dextra,
 Qui putat esse pium(prò mens ignara) laborem,
 Sanguineam monstrare manum, populiq; subacti
 Colla super transire, grauem uel ducere curru:
 Qualis per Pharias gentes fuit ille Desoftris.
 Quid mihi Romanos memoras? quid Caesaris arma?
 Cui plus dedecoris tribuit rabiosa potestas
 Quàm laudis, qui si mentem uertisset ab armis
 Ad nos, Thessalicis nunquam cœnasset in agris
 Inter Romanæ miseranda cadauera gentis.
 Nunquam Pompeia fallax se cæde Poibinus
 Iactasset, fortes & Caesaris arma secutus.
 Hei mihi non possem, nec fas est dicere quanto
 Tarquini campum maculauit Sylla cruore,
 Et quantum Marius, quantum ciuilia bella
 Euderunt. Tabulas, proscriptaq; nomina, cædes,
 Vulnera, stupra, dolos, ignes, domuumq; ruinas.
 Cum laribus statuisq; Deum labentia templa
 Quis lachrimet satis? ô Martis scelerata cupido.
 Et cædis uesanus amor, natura parauit
 Nil homini melius, nil mansuetudine maius:
 Et tamen hunc illum ritu lacerare ferarum
 Gradiuo placet, atq; epulas gustare nefandas.
 O quantum uite iocundum lumen, at ipse
 Mars dulces animas miseris mortalibus aufert.
 Deniq; nulla fides armatis nulla Deorum
 Relligio, nullusq; pudor qui castra sequuntur.
 Et quia me pulsam memorat, nescire uidetur
 Se nostra cecidisse manu, cum templa Bifrontis
 Ter mihi clausa Dei, centum uinxisse catenis
 Terrorem mundi, & uertentem cuncta resordor.

Non

Non fuit hic luxus, non ocia mollia, non quæ
 Obijcit iste mihi, dicam licet ipse minetur
 De populis Mauors: sed Pax de Marte triumphat.
 Ocيا si perdunt urbes & regna, quid ad me?
 Quæ mea culpa manet? non ocia mollia nobis
 Sunt comites, non luxuria mala semina: uerum
 Relligio, sanctusq; pudor, legesq; sacratae.
 Si tam pulsa feror, cur me coluere Quirites?
 Romulea statuit cur templum Pacis in Vrbe
 Flauius è Solymore dicit qui puluere uictorē
 Si nescis, ego primæ fui, cum conderet orbem
 Terrarum cœliq; parens: quo tempore rebus
 Semina distribuit nascentibus omnia cœlum:
 Aurea Saturnum memorant quo tempore sæcla
 Pacificis fecissē uiris. O tempora leta,
 O populis optata quies, nisi bella uetarent,
 Longius & nullo carpenti uiscera uoto
 Spiraret mortale genus, discordia uile
 Causa breuis, mortemq; bonis discordia sepe
 Regibus & populis affert dulcissima rerum.
 Libertas sic sepe perit. Quæ gaudia? quos ue
 Enumeras per te fieri Gradiue triumphos?
 An ne putas, quod fulgenti cingimur ense
 Nos nescire loqui? falsisq; reponere ueras
 Scilicet ignarusq; tui rerumq; tuarum
 Paci uerba dabis? quæ semper floruit almis
 Gymnasijs, mouitq; capax quæcunq; sub astris
 Mundus habet, supraq; etiam si dicere fas est.
 Ergo si quis habet dextra uictrice triumphum,
 Autor solus eris? nullam uictoria partem,
 Nullum Consilium, nullam Fortuna tenebit

Et nihil in tantis numerabilur incluta Virtus
 Muneribus, Maiors communis miscet utraq;
 Hinc atq; hinc acies, dat Virtus ipsa triumphum.
 Quod si quis recta pensat ratione, triumphum
 Pax erit una datrix, nam si mens turbida solo
 Marte tumens fuerit, solo ue furore referta
 In præceps ruet, atq; hosti se Pace regenti
 Terga dabit. sed iam Marti satis ista superq;
 Respondi: Redeo nunc ad te, ô maxime Princeps.
 Et paucis tibi nota uelim discrimina mundi
 Esse, quibus facile est tibi saltem obstare uolenti.
 Non Libycæ gentis clades, non Parthica damna,
 Non quæ ciuiles strauerunt corpora dextræ
 Nec mihi Gotthorum uacat enumerare ruinas,
 Quas sentimus adhuc: noua sunt ploranda uel hosti
 Quæ uidisse potes, cum multo sanguine fuso.
 Gens fera Turchorum Byzantia regna subegit,
 Illyrumq; ferox, & te quoq; Messia ad oras
 Italia penetrans, uiuium sorbere cruorem
 Et uiuam lacerare animam per mille parata
 Vulnere, non templis parcens non matribus ullis,
 Non senibus, pueris ue ullis, rudibus ue puellis.
 Quis scelerum formas satis, aut quis nomina posset
 Scribere? dicta mihi nondum millesima pars est.
 Hic Asia absorptas gentes, hic Cimbrica fata
 Prætereo, & clades Italas, Italosq; tumultus.
 Dic ubi Casarea natus de gente domoq;
 Cardineus deficit honos? qui primus in hostes
 Missus, Pannonijs uitam exalauit in oris:
 Dic qua Bertoldus, dic qua Brunorius, & qua
 Morte duces alij perierunt? hei mihi quisnam

Milia

Milia tot procerum rapuit quæ nempe capaces
 Quinquaginta urbes possent compleret profecto
 Humani generis Maiores homicida cruentus
 Hæc dedit, hi pulchri reditus, pulchri ue triumphis
 Hæc igitur rabie bellorum cernimus urbes
 Iam uacuas, agros etiam cultoribus ipsis
 Desertos, ubi templa Deum pretiosa fucere,
 Nunc rubus, & densi dominantur in aggere. uerpres.
 Et nisi maiestas Veneti reuerenda Senatus
 Consilioq; armisq; suis pro Pace stetitset,
 Vix Latij nomen restaret: at impius iste
 Italiae populos accendit nuper ad arma,
 Arma illis subicit, belli cædisq; furorem,
 Vindictamq; probat. cui si non pectore toto
 Et manibus pedibusq; tuis Rex inclyte Regum
 Obsistatur, erit de cunctis gentibus actum.
 Quare age tu totam Princeps ô maxime Pacem
 Complexare. nihil tibi Pax iubet, imò precatur
 Seq; tuæ fidei supplex cõmendat. honestum est
 Quod petit illa, potes: postquam te gratia summi
 Cœlico:um tanto rerum decorauit honore.
 Iam ualidas urbes Princeps iustissimus unus
 Summa pace tenes, & plures pace tenebis
 Quàm bello. fama Pacis morumq; tuorum
 Confugient ad te populi tua sceptra uolentes,
 Confugient Iurisperiti turba uerenda,
 Arma inter quorum leges & iura silebant.
 Non ego te segni suadebo tradere somno,
 Non putri luxu, aut epulis marcere solutis:
 Quod uirtute tua peragas, quid mente retrahes
 Pax habet, ecce tuum est uacuas sarcire ruinas

Urbis & instantes casus fulcire Deorum
 Reddere iura foro, Virtuti premia, stultis
 Poenas, & uitam supponere legibus omnem.
 Sic crescent artes, sic fiet terra colonis
 Fertior, ciues gaudebunt ciuibus, omnes
 Concordes, crescent consanguinitate propinqui:
 Tu quoq; cum terras post sæcula multa relinques,
 Ante Iouem stabis flaua redimitus oliua,
 Inu: sus tantum Marti, laudatus ab omni
 Diuorum cœtu. sed nec tibi terra negabit
 Aeternos, & qui Paci redduntur honores.
 Sed templis iungere meis, quotiensq; uocabor,
 Tu totiens aderis Pacisq; uocabere Princeps.

Hannibalis Responsum.

Non tali titulo, nec tanto dignus honore
 Vester erat, celeres ad quem uenistis alumnus
 Rectores mundi, cœlesti sede relictæ.
 Nec uestro æquales, si respondere uelimus,
 Eloquio sumus. & quia nos breuitatis honesta
 Cultores, ideo pro re nunc pauca loquemur.
 Magna quidem pro parte sua narrauit uterq;
 Non leuiter pensanda tamen, quam semper habebo
 Ipse meam mentem uobis, aduertite, pandam.
 Te Gradiue potens non odi, classica quando
 Iusta moues, populosq; ruis domitare rebelles:
 Sed tamen inuentrix rerum custosq; uidetur
 Pax potior meliorq; mihi, quam propter ad arma
 Sæpe superba uiri coeunt, certantq; furentes,
 Cuilibet ut liceat securos carpere somnos,
 Et requie regnare domi, quam numina summum
 Esse bonum uoluerit pijs mortalibus, ergo

Postquam

Postquam me summo Patri coelestibus armis
 Esse ducem placuit, si quis male sanus & exors,
 Et tumidus sacris iussis parere negabit
 Illum ego per terras, illum per cerula stagna
 Persequar, & mitem faciam uictricibus armis.
 Sin uere requie placida se quisq; modestus
 Rexerit atq; Patri summo donabit honores,
 Ille mihi charus per me sine more togatum
 Spectabit summa tractarier omnia Pace.
 Hæc sunt, quæ paucis dixi. sacra Numina nostram
 Mentem animo rogo uos, ne suscipiatis iniquo.
 Nam breuia effinxit, sed libera uerba loquentem
 Me natura potens & ueri semper amicum.

De Renouatione Bononiæ.

Thusca quæ quondam fuit, & colonis
 Aucta post Thuscis profugos Latinis
 Vrbs uctus, magnæ noua nunc resurgit
 Aemula Romæ.

Ante quæ rugis fuerat situq;
 Plena sustentans baculo senectam,
 Pulchra nunc pandit, renouatq; fortem
 Felsina uultum.

Sic sui campis redeunt honores
 Vere dum spirant Zephyri tepentes,
 Sic suos fertur reparare mitis
 Cynthia uultus

Sic & Augustus ueterem refecit
 Patriam: sic populo Quirini
 Reddidit Cæsar prius occupatam
 Flauius urbem.

Iam licet latis spacijs utarum
 Obuios currus, equites, equasq;
 Ire: nec strictis iter angiportis
 Carpere durum.

Nullus hinc diras metuere ruinas
 Nullus & cœni putridos odores.
 Cuncta iam lucent ualidisq; surgunt
 Tecta columnis

Vnde tam lætos recipit paratus
 Vrbs comis dudum ueneranda canis?
 Si pius uestros colui recessus
 Dicite Musæ.

An nouus mundi redijt Platonis
 Annus: & quicquid fuerat, peractis
 Omnibus cœli spacijs refertur
 Ad rude corpus?

An magis cernens patrie patronum
 Aureum nobis reuocare seclum
 Nititur Regi similis nitere
 Bentiuolco?

Codre te præter dubitat Poëta
 Nemo, qui sacras Heliconis undas
 Ebibit: seu qui uiridante cinxit
 Tempora lauro.

Hannibal magni noua cura patris,
 Spes & audentis populi secunda
 Iam parat sacris hymenæa dulcem
 Iungere fulcris.

Iam lupi promit noua nupta pingue,
 Flammeum Nymphæ, Charites puellæ
 Pectoris zonam, reficitq; currum
 Pronuba luno

Ad Gd

Ad Galeatium Bentiuolum de imagine Codri.

Ditibus in thalamis quos tu clarissime Princeps
 Ornasti uiuis nuper imaginibus,
 Me quoque iussisti sapientum uiuere coetn
 Et meditabundo dicta notare statu.
 Me noscunt, plauduntq; mihi quicunq; tuentur,
 Inuentumq; probant uir memorandæ tuum.
 Ast ego quid contrâ faciam? quæ dona rependam?
 Quod dignum tanto muncere munus erit?
 Si uatum nunquam percunt monumenta piorum,
 Si rapiunt Stygia, quos uoluere domo.
 Tu quoq; de nostris semper cantabere chartis,
 Deq; meo semper carmine uiuus eris.
 Bentiuolus mihi carmen erit Galeatius ille,
 Cui similem non fert Ausonis ora uirum.
 Per mea te noscent brachati carmina Medi
 Per mea te noscet carminâ foris liber.
 Et Notus & Boreas gaudebunt nomina tanti
 Principis in populos missa fuisse suos.
 Mille canes alij quærun, totidemq; biformes
 Mulas, tu claros quæris habere uiros:
 Quæritos & habes, & scis retinere paratos
 Muneribusq; tuis, ingenioq; tuo.
 Ille inhiat gemmâs, atq; auro congerit aurum
 Pauper, & assiduo stat uigil usque metu.
 Tu tua firma locas in amicis horrea fidis,
 Atq; tuas illos esse fateris opes:
 Tu sequeris prudens hominum uestigia, at ille
 Stultus de stulto carpere discit iter.
 Nil igitur mirum si se fratresq; paterq;

Laudant, & de te gaudia magna ferunt.
 Nec mirum, si præcipue te stipat euntem,
 Qui ualet arte aliqua, qui ualet ingenio.
 Tu certe tanquam sis funis Homericus ille
 Aureus è cælo missus in ærua nites:
 Aut tanquam Phœbo cum descendente, coruscum
 Hesperus ardenti spargit ab ore iubar.
 Obruitur Codrus tanto clarissime Princeps
 Splendore, & cæco lumine tentat iter.
 Aut Iouis, aut Phœbi rutilantis lumen habendum est
 Codre, tui si uis cernere facta Ducis:
 Aut alio flectenda acies, ne more uolantis
 Pyrausta in magnam lampada forte ruas.

Sylua ad Ioannem Bentiuolũ super
 mensam recitata.

Annua iam totiens celebrat conuiuia Princeps
 Bentiuolus, ciuesq; suos ludisq; iocisq;
 Exhilarat letus, læta conspectus ab Vrbe
 Et tu Codre taces? tecumq; hæc gaudia tanta
 Concepisse potes, nulloq; expromere cantu?
 Ah pudeat Vatem egregium siluisse tot annos,
 Nec meminisse unquam tantorum festa dierum.
 Callimachum modo miraris Dictæa canentem
 Antra Iouis, Phœbiq; comas, & tela sororis,
 Quæ sibi cornigeras gaudet subiungere ceruas:
 Nunc ueteres fastos & cæli sidera tractas
 Matutina oculis, an uespertina uideri
 Illa tuis possint errantem discis Vlyxem
 Et Cererem, magnoq; tibi sudore notatur,

Que

Que freta quas terras lustrauerit inachione.
 Cetera de genere hoc taceo, quæ nota, quid ad te
 Quam tandem famam possunt præstare laborum
 Tantorum, aut inopi fructum præbere senectæ?
 Huc demum conuerte oculos; huc dirige mentem,
 Ingeniumq; tuum: regali splendida luxu
 Atria nonne uides? non maxima pondera mensis
 Argenti atq; auri, non quæ sit copia rerum
 Cernis Amalthæo, quam deducere cornu
 Paucis posse datum est, felici uel Ioue natis.
 Verum alij mirentur opes, mirentur & aurum,
 Tu mirare uiros, quorum uirtute fuerunt
 Ista parata domi. quid enim pretiosa supellex?
 Quid gēmet? quid ebur? quid deniq; fulgeat aurum
 Arte sua, nisi uir uarios producat in usus.
 Solus homo tot templa, dies, tot condidit urbes
 Ipse sibi, & sacris munivit legibus illas:
 Solus homo crexit septem spectacula mundi,
 Solus homo agrorum cultus, totq; arma, tot artes
 Repperit, & nouit, quicquid natura creauit.
 Ille igitur mirandus erit, præq; omnibus unus
 Terrarum dominus cœlo tollendus & astris,
 Præcipue ingenio præstans maiore, tumultum
 Qui ualet hostilem forti propellere dextra,
 Et dulcem patriam tranquilla pace tuetur:
 Quales iam multos antiquum protulit æuum,
 Et nostri uidere patres, nec deficit ætas
 Nostra uiros priscis aliquot quin proferat æquos.
 In primisq; licet, mihi sit fas uera referre,
 Bentiuolum spectare Ducem, quem tota ueretur
 Felsina, cui primæ merito dat sedis honores,

Et Libertatis patrem, patremq; Senatus
 Nuncupat huic Phœbus non est satis, huic neq; tota
 Pieridum sacrata cohors expromere laudes,
 Quas meruit, quas nuper adhuc meruisse laborat.
 Nam si colligeres, teneris quæ gessit ab annis
 Penè puer, docta munitus Pallade, magnum
 Surgat opus, si rursus eas per fortia Martis
 Arma, quibus sæpe est populos tutatus, & urbes
 Vicinas, alius tibi rerum surgeret ordo
 Maior, & in portum nunquam tua uela redirent.
 Hunc igitur merito Dux Sphortia stirpe domoq;
 Prouidus Anguigera decorauit, cum prius idem
 Ille tamen traheret pulchra de matre superbum
 Nomen, & Insubris cognomina magna Philippi.
 Aetulus huic factò Rex Ferdinandus in armis.
 Fortis, & Ausonia quondam metuendus in ora
 Fecit idem, generiq; suo conscripsit auito,
 Quod tulit altorum nutrix Hispania Regum.
 Nec non ille Leo Hadriacus terraq; mariq;
 Multa potens huius gaudet prudentia facta
 Patricijs numerasse suis, & in agmine tanto
 Hunc fecisse suum. memorem quid plura? quis autem
 Nescit ut ille suis hunc magno robore Maiors
 Consilio dextraq; potens asciuerit armis?
 Quis nescit quanto nuper dignatus honore est
 Hunc ipsum Caesar, germano è sanguine natus
 Romanas tribuendo àquilas, & plurima dona
 Imperij magnam fidei testantia famam?
 Quis nescit, quanti faciat quam spectet ametq;
 Hunc Venetum ueneranda cohors, cum uiderit illum
 Gallis posse malis ingentia ponere claustra?

Et n44

Et natum tribuisse suum? quod flumina Tarri
 Italicam nobis pugnando restituit rem,
 Et uersas sistendo acies. quis nescit ab omni
 Dilectum hunc numero plebis Regumq; Ducumq;
 Ital. æ? quantum nunquam fortassis amari
 Romulea meruitq; Cesar Germanicus Vrbe.
 Ad propiora ueni: renouata Bononia nuper
 Cui debet faciemq; nouam portumq; salubrem.
 Cui pacem, moresq; bonos, atq; ocia Vatum
 Huic certe, qui fama ingens uirtute, locoq;
 Felix & patriam, & ciues feliciter auget.
 Huic genitor popularis erat, popularis & ipse
 Filius, & natos populari protulit aura.
 Tot natos, fœcunda domus, tot habere nepotes
 Quæ potuit tantis uirtutibus insignitos?
 Qualis in ærio tollit se uertice quercus
 Sub quâ aliæ surgunt ætate & fronde minores
 Quatuor, at matris tendunt æquare cacumen:
 Bentiuolus genitor talis se sparsit in amplam
 Progeniem, & magnis fulsit sua tecta columnis.
 Ergo tuum mirare Ducem bone Codre, nec ullum
 Quære Iouem, nec quære tuis aspires Apollo
 Carminibus, ualeant Musa: sit Iuppiter iste,
 Iste tibi, tuus iste unus sit magnus Apollo.
 Plus de Bentiuola ueniet tibi stirpe fauoris,
 Plus mentis, plus uocis erit, quam pectora totus
 Si tua Parnassus doctis impleuerit undis
 Si uero dulci Musarum captus amore
 Nec Phœbum, nec aquas Heliconis colle fluentes
 Deseruisse potes, lympa bene plenus utraq;
 Et duplici fundas resonantia uerba calore,

Grata Iotū facturū, eo quasi cārmine cœlum
 Atq; Giganteo laudaueris ipse triumphos,
 Nec non & Chronicos multum placiturns & ipsi
 Tranchedo: quorum hic Mauri secreta peraudit
 Principis Aonia Permessi lotus in unda:
 Ille autem Hadriaci populi gentisq; togatæ
 Promptus agit partes, & pectore condit operto.
 Præterea cantare potes, nil gratius istis
 Laudibus huic populo qui fixum pectore nomen
 Bentiuolum seruat, solumq; ut numen adorat.
 Conuiuæ Proceres, & tanto Principe digni,
 Quos amat, & uoluit pectus accumbere mensis
 Mitis Ioannes uestri spectator amoris,
 Mecum omnes gaudete precor, uotisq; tonantem
 Vincite, ut æternis hæc gaudia consecret annis.

Sylua ad Magnanimum Principē Antonium
 Galeatium Bentiuolum super men-
 sam pronuntiata.

TE quoq; Magne canam Galeati uera propago,
 Bentiuolæ stirpis Magnum sortite parentem,
 Et Magnum sortite animum: conuiuiæ tanta
 Quæ struis, & multis decorata sodalibus auges
 Me uatem fecere tuum super ardua montis
 Parnassi proferre gradus, atq; inde referre
 Carmina, quæ ludis ausim recitare peractis
 Ante tuos uultus, & tantæ gaudia mensæ.
 Si Corcyreæ cecinit sua carmina Regi
 Demodocus: si Phœnissam permulsit Iopas
 Crinitus, timidæq; dedit si gaudia matri,
 Cantaret dum post epulas Chironis Achilles:

Curego

Cur ego non optem dulci modulamine letus
 Ante Ducem cantare meum dapibusq; remotis
 Ambrosijs, aliq; mentes satiare sodales
 Ambrosia? & que sit raras gustata per urbes.
 Dum priscos laudare cibos sit prompta, nimisq;
 Sedula nostra etas: dum Thesea, Pirithoumq;
 Alcida, & primos super aethera nautas,
 Et Curios, & Fabritios canit, atq; Camillos,
 Et de Caesaribus, nisi nullus sermo putatur
 Dignus, Athenæo qui collaudetur in antro.
 Et quid Codre paras? quid tandem pectore carmen
 Prodere uis dignum his epulis, & Principe tantot
 Cui uix sufficeret Vates Smyrneus, & ille
 Qui profugum Aencan Italas produxit in oras:
 Et tamen ipse oculis magnum promittis, & ore
 Nescio quid, æternq; tortus, cernoq; colores
 Tam uarios, totum ut uidearis spargere Phœbum.
 Tandem effare quid hoc, quod te Parnasia rupes
 Edocuit, nostraq; cupis narrare cateruæ.
 Non ego diuina fabricatum Palladis arte
 Duratæum cantabo ferum, qui densa cauernis
 Armq; & infensos Teucris celabat Achiuos.
 Et tandem excidium Troiæ, Priamiq; ruinas
 Attulit, excelsam manibus productus in arcem:
 Non dicam errantem lunam, solisq; labores,
 Non pluuias hyadas, non septem signa trionum
 Non male thyrsigeri correptos numine Bacchi
 Nubigenas: non magnanimos in bella Gigantas
 Cœumq; Enceladumq; trucem, Briareaq; seuum.
 Verum aliud mihi carmen erit, mihi sola placebit
 Hæc domus, hæc soboles, hæc tam fecunda uirorum

Progen

Progenies, quæ Bentiuolum propagat & auget
 Germen, & in totas mittit sua nomina terras:
 Non tamen ut miror sublimibus alta columnis
 Testa nec in foribus positum quod fulgeat aurum,
 Non thalamos pulchrè pictos, non xystrâ, nec hortos
 Fontibus ornatos, non celsæ culmina turris,
 Non gemmas auro nexas, non horrea plena
 Diuitijs, quantas tenuit iam Persica gaza,
 Sed genitor, natiq; mouent mea pectora fortes,
 Mcq; senescentem cogunt cantare, uelut qui
 Penè puer uisa uiridanti fronte puella
 Errantem uenis tum primum sentit amorem.
 Inter quos nitet hic cuius conuiuia multum
 Lautâ tot ingenui laudant, gustantq; sodales
 Magnanimi, doctrina & nobilitate decori.
 Quis tacitas transire queat clarissime Princeps
 Antoni, magnis dilecte parentibus, omni
 Dilectus populo, quem pinguis Felsina nutrit
 Insignes animi dotes? quis linquat acumen
 Ingenij indictum, promptamq; ad martia dextram
 Bella? nec in dandis ut poscit gratia, segnem
 Muneribus? quo solus auum iam lumine cassum
 Exprimis Hannibalè, & populi de absente dolorem
 Diminuis, dum te magnis uirtutibus æquas.
 Hæc ego si possem, meditabar dicere cantu
 Mon.o, sed plura uetant hominesq; locustq;
 Et uespertini conuiuia temporis, ergo
 Surgite iam læti procures cum Principe uestro
 Et meliore lyra cantus sperate futuros.

Ad

Ad Galeatium Bentiuolum Codrus
rediens Mediolano.

I Am iam Felsinei colende Princeps,
Legati redeunt ab Vrbe magna,
Quam Maiors regit anguiger, superbi
Ornatus tituli decore nuper.
Et leti redeunt, puto peractis
Mandatis sapienter, & sereno
Aspectu nimium Ducis benigni.
Iam munuscula liberis, propinquis,
Cernes, & teneris dari puellis
Faustæ mnemosynon regressionis
Et pignus fidei ac honesti amoris.
Hic donabit acus, leuesq; uittas
Cultellos, manicas, pilas, locellos,
Vmbellas alius, flagella, talos,
Auriscalpia, mille uel catellas:
Sed quid pro meritis tuis rependam
Princeps magnanime, ac patrone Vatumi
Cuius numine me tuus clientem
Accipit, sapiens amore frater
Quantus uix poterat dari Poëta:
Si donem uiridas tibi smaragdos,
Berillos, adamantas, uniones,
Et gemmam Samio datam tyranno:
Si crystallina uasa, silphiumq;
Tradam, de Lybicus quod olim arenis
Battus legerat, aut Midæ, Tagiq;
Aurum, non satis ô colende Princeps
Hæc essent meritis tributa magnis.

Rr.

Ergo

Ergo quid faciant dabo ne parua
 Quæ tradi pueri sibi recusent
 An toti potius uelim notari
 Ingratus populos nephas quod omnes
 Auertant medioximiq; & alti,
 Inferniq; Dei. sequamur eia
 Quod fert conditio & status uirorum,
 Spicas agricola, lac & colostrum
 Pastores, teneras ferent placentas
 Pistores, holitor gii & papauer
 Et dulcis peponas: sed ipse rhombos
 Piscator dabit, aduenasq; turdos
 Auceps. uos igitur parate Musæ
 Munus quod decegt bonum Poëtam,
 Sed non hendecasyllabos: canendum est
 Quod maiore licet sonare cantu,
 Hoc est, quod Galeatio placebit
 Munus, quod cupit ipse, & anteponit
 Cunctis diuitijs, honoribusq;
 O princeps bone, magne, liberalis,
 Nostri maxima sæculi uoluptas.
 Hos Codrus modulos tibi dicauit,
 Hoc solo, tibi quod placet, beatius.

Vergilij Encomion in principio stu-
 dij pronuntiatum.

S I non grauaris Phœbe salutifer,
 Per grata quæso templa Heliconia,
 Ad nos uelis huc iam uenire
 Cum cithara & radiante plectro.
 Si Bacche gressus nulla tuos ligat

Vini

Vini furentis sorbitio mala
 Per Gnosidos stellas puella
 Oro ueni sapiente passu.
 O Pallas alti filia Iuppitris
 O que repertrix diceris artium
 Innupta uirgo tu uocata
 Si uacat huc propere uenire.
 Dīs tu Supernis Arcas Atlantide
 Imisq; gratus, si eloquij pater,
 Nec non lyre curue repertor,
 Huc petasate ueni rogamus,
 Nollem sorores Calliope tuas
 Auferre sacris ipse negotijs,
 At si tamen uobis placeret,
 Ora forent mihi grata uestra.
 O Branche quanquam te penetrālia
 Seruare Pean Imbricator tuus
 Præcepit, huc si postulabis,
 Non tamen ut uenias negabit.
 Quicunque sacris tempora frondibus
 Cinxistis, & perlucida flumina
 Potastis, omnes ad Poctam
 Ferte pedem celeres benignum.
 Quod scire uultis: lux hodie sacra
 Nobis reuersa est, quam solet artium
 Et cultor, & custos bonarum
 Principijs studij dicare.
 Postquam frequentes affore conspicio,
 Audite quaeso, uosq; silentium
 Seruate montes confragosi,
 Vos zephyri, & fluij tacete.

R r 2

Dicturus

Dicturus adsum nunc Lyricis sonis,
Dum uester adsit mi propius fauor
Laudes Poëtæ Mantuani
Ingenium superantis omne.
Per dulce mitis Persephones caput
Dis te precamur, cumq; sororibus
Clotho seueris, sit Maroni
Fas nitido rediisse mundo.
Conuerteret ad uos iam propere gradum
Cum rite laudes audierit suas.
Quid tam graue este quid statis? aufert
Vna dies eadem reddit.
Iactura uestris non domibus potest
Esse ulla, nam quodcunq; parens creat
Natura terris, mox Auerno
Pallida mors sine fraude donat.
Venisse saluum te optime Vergili
Gaudemus. Eia sensibus intimis
Audite, quæ promissa uobis
Ingenio meliore digni.
Ast unde sumam principium mihi?
Cum tanta Vatis gloria Vergili
Non fiat ulla laude maior,
Nec uitio queat inquinari?
Res magna sane est. Incipiam tamen
Qua parte Phœbi me rapiet furor,
Et non modo Vates, sed inter
Rhetoricos celebres locabo,
Interq; magnos Philosophos, graues
Interq; Iuris Pontificij uiros.
Stat Mantuæ fulgens alumnus,

Et nis

Et nitida melior caterua.
Quicquid requirit fabula nominis,
Quaecumq; poscit Rhetoricus color,
Quaecumq; sacra continentur
Religione Poëta nouit.
Hic pingue dicendi inuenies genus,
Hic copiosum, quo Cicero nitet,
Hic siccum & arenis inuenire
Et breue quisq; potest peritus:
Nunc uitam agrestem Bucolicis fontis,
Nunc arua quo sint fidere pinguis
Vertenda, & Aeneae labores
Ingenium docuit Maronis,
Quod comparandum non homini reor,
Nec fas putabit quisq; probissimus.
Natura rerum mater una
Hunc similem tibi quisq; reddit.
Nam sicut uno fertilis in loco es
Nunc sicca arenis, nunc fluuijs scates,
Nunc prata molli inducis herba,
Verticibusq; riges acerba:
Sic Mantuani carmina Vergili
Nunc sicca cernis, florida nunc uides,
Nunc copiosa audis, simulq;
Nunc potes omnia lectitare.
O docte Vates quanta scientia
Inserta sacris uersibus est tuis
Ut ius doceres augurale,
Ut faceres aliena nostra.
Per te Meletis pars melior uiget,
Per te bonarum nouimus artium

Secreta, & antiqui Latini
 Cum rudibus periere uerbis.
 Per te togatum Romuleum genus,
 Per te propago Iulia noscitur,
 Per te potest Orator esse,
 Qui tua scripta legit frequenter.
 Tu grata cantas Grammaticis uiris,
 Te uera dicentem Astronomi probant,
 Te maximi Vates sequuntur
 Ausonia nitor une terræ.
 Nos non Lucreti carmina querimus,
 Non uersus Enni difficilis placet,
 Sordet Catullus, cuncti canente
 Vergilio taceant Poëte.
 Quid te peritos arte Machaonis,
 Et quos futuri sors agit at uiros
 Fati trementes præstitisse
 Commemorem uenerande Vates?
 Quid quod secundus consilijs tuis
 Est Caesar usus? quid patientiam
 Narrem, uerecundos mores?
 Teq; equiti placuisse Thusco?
 Quid quod canori Pollio carminis,
 Et Iucca, Gallusq;, atq; Propertius
 Et Flaccus acerte colebant,
 Cum foret inter eos similtas?
 Sed iam satis pro tempore diximus,
 Et pro cadentis uiribus ingeni:
 Quæ cum sciant omnes ita esse,
 Quis sapiens fugiat Maronem?
 Quis non per omnes carmina Vergili
 Cantanda

Cantanda terras uoce hilari putet
 Quæ Phœbus in cœtu Deorum.
 Commemorat fidibus canoris?
 Hunc ergo uestris sensibus intimis
 Audite Vatem discipuli probi.
 Namq; est diu sane manere
 Et uacuum rediisse, turpe.

Ad Eloquentissimū Oratorē Baptistā
 Guarinum Veronensem.

VOti campos erit beatus omnis,
 Baptista ingenij fons & origo boni,
 Et nullum reor esse in orbe, qui non
 Vota habeat, sanæ sit modo mentis homo.
 Mille artes hominum uigent in orbe.
 Vt sint mille igitur uota necesse uiris.
 Quid quod non eadem, licebit una
 Ars sit, uota tamen cuilibet esse queunt.
 Ecce hic nauta suis Apeliotem
 Exposcit uelis, at Boream ille petit.
 Argesten alijs fretis eisdem
 Deprensus Zephyro uota secunda dabit.
 Contrà nunc teneras uide puellas,
 Vna cupit strophio cingier, una uiro:
 Hec gemmam cupit Indicam, illa mortem.
 Riualis poscit numina cuncta suæ.
 Si queras alias acutus artes,
 Et studia etati mixta uidere uoles,
 Voto multiplici perisse turbas,
 At præter fatum multa petita scies,
 Verum opiata rea tenere multos,

Ex uos

Ex uoto raris aura secunda uenit.
 Surdos me miserum Deos rogantem
 Inter inaudito fors mea fixa manet.
 Sed quæ uota tuum mouent cerebrum?
 Vota animo nullus quæ putet esse meos
 Non famam, nec opes cupit Poëta,
 Non heet ut doctos culta pulta puella thoros.
 Se quid? uis memorem? peropto dignas
 Baptista grates posse referre meo
 Præsentem studuit polire qui me
 Moribus & Musis, Iuppiter alme, tuis
 Absentem quoq; qui docet nitere,
 Et primum cupit hac urbe tenere locum.
 Non possum meritas referre grates,
 O Baptista patris gloria uera tui.
 Esto: sed poterit Thalia nostra
 Quantulacumq; animo semper habere suo,
 Et dum soluitibus diem reducet,
 Dum Baptista meo pectore fixus erit.

Antonij Codri Vrcel Syluarum
 Liber Secundus.

Sylua in principio studiij pronūciata.

Omnipotens iam frenat equos clypeumq; coruscat
 Marspiter, & magno Gallorum excita tumultu
 Ausonis ora fremit, ualidisq; accingitur armis.
 Anguiger hinc aciesq; suas, Gallosq; feroces
 Dux trahit, & latos armato milite campos
 Partim implet, partim classes atq; equora turbat.

Obuius

Obuius his classe instructa ducibusq; uirisq;
 Dux Calabrum uenit, & parteis se fundit in omneis,
 Nam neq; sola tuos uexat discordia ciues
 Romule, & à summo refugit Tiberina parente
 Hostia: sed Ligures illinc Tyrrhena fatigant
 Aequora, & Aemylios hinc uastant ignibus agros
 Vtraq; turba ferox: iam castris castra propinquant
 Alteriusq; Ducis flammæ, uocesq; tubarum
 Dux uidet atq; audit: tota delectus habetur
 Italia, cr. scitq; nouis exercitus armis
 Hinc atq; hinc, animoq; parant decernere forti.
 Ast ego quid faciam? Gallorum castra subibo
 An Calabrûm? Heroo res gestas scribere uersu
 Ut possim, an potius cômiscens Græca Latinis
 Semper lector ero tantum: uel forte sub umbra
 Rhetorica causas meditans sic ipse senescam?
 O pudor, ô segnes animi, nunquam ne sinetis
 Grande aliquid, quod præsentis mirentur, & ipsa
 Posteritas celebret nostris mandare Camœnis?
 Iam iam abeo, & mecum cerarum scrinia tollo.
 Pangam ego bellorum causas, Martisq; furorẽ
 Sanguineum, uel si qua suos immiserit angues
 Tisiphone magno monitu Iunonis acerbæ,
 Antiquos repetentis adhuc corde dolores,
 Et pacem Italiæ semper turbare paratæ.
 Scribam acies ferro testas Regesq; Latinos,
 Parrisiosq; Duces, fluuios, montesq; locosq;
 Castraq; cum uallis, inimicasq; urbibus urbes,
 Cæsâq; Romanis alpina minantia pilis.
 Præterea pugnâs, & partos ense triumphos,
 Et captos referam torques, fractasq; secures,

S f

Taurus

Taurorumq; sacro centenū sanguine terram
 Humentem, & uiridi fulgentia tempora lauro:
 Verum ubi, quo ualeas promissis stare, patebit
 Ingenium ingenium mihi si Grincus Apollo
 Castalides ue Deæ contracta fronte negarint,
 Cum tot Semideos exercitus armet utroq;
 Quos famæ cupidos uideas incedere: numen
 Quo pacto mihi deesse potest: ubi Dux bonus ille
 Ille Seuerinas Lodouici maxima cura
 Principis Anguigeri, cuius uexilla sequuntur
 Innumera gentes, & nigrum in prælia Maurum,
 Præsto erit, & fundet cunctas in carmina uires.
 Dux quoq; præstabit contraria castra petenti
 Urbini, Vatumq; sacris nutritus in antris
 Ferdinandus idem, nec non & gloria Guido:
 Sed quid magna meis alienaq; numina quero
 Carminibus? mihi numen adest. mihi paruus adeste
 Iuppiter ille sat est, quem iam mea Musa canendum
 Concepit, cunctisq; cupit diffundere terris,
 Hannibal antiquo cretus de sanguine stirpis
 Bentiuolæ, referensq; sui memorabile multum
 Nomen aui, Calabras acies nunc milite forti
 Qui iuuat, armatusq; ferum perterritat hostem.
 Qualis ab excelsa descendens monte Leonis
 Scymnus agit tauros ad circumclausa redire,
 Septa nec in uirides sinit hos procurrere campos:
 Aut qualis uolucres turbat, cum desilit alto
 Quamprimum nido falcatis unguibus ales
 Confidens rostroq; furit metuendus adunco:
 Non tot in hirsutis nascuntur messilaramis,
 Messila non paruam agricolis reddentia frugem.

Hoc

Hoc duce, quod mittam claros ad sidera uersus
 Sed iam age, carpe uia, Zephyrisq; uocantibus omnem
 Pande finum. quid stas? quid frontē contrahis? aude.
 Non possum. maius retinet me numen, & instat,
 Conatusq; meos dictis castigat amicis.
 Quid nam Codre paras? quæ tam uesana cupido
 Mentem agitat? pacem? ne cupis mutare duellos?
 Quis nouus hic furor est, discedere prorsus ab urbe
 Pacifera ad bellum? non te iam longior etas
 Frigescensq; monet macilento in corpore sanguis?
 Non retinet tranquilla quies? & amica Poëtis
 Ociæ? Dij faciant longam sic uiuere possis
 Nobiscum, uersans Græcos uersansq; Latinos
 Scriptores, spargens totum præclara per orbem
 Doctrinæ monumentatue, dilectus in Vrbe
 Bentiuola, quantum mores meruere pudici,
 Et tua apud memores semper stans candida uirtus.
 Non aliud maius terrarum suscipit orbis
 Gymnasium, quam quod formosa Bononia nutrit:
 Iampridem quò cuncta cohors Phæbeia sese
 Transtulit, antiquasq; nimis deridet Athenas
 Prudentum chorus, & naturæ conscius omnis:
 Hoc ne fugis? præstare potest quod nobile nomen,
 Materiamq; tuis scribendam tradere chartis.
 Sed dic quæso, graues poteris tolerare timores
 Militiæ? modo ferre famem, modo frigora: nunc hoc
 Nunc illud, quæ multa alij tantum orbiculatis
 Nutriti pomis sub diuo ferre iacentes
 Coguntur? quid si fortasse obsessus ab hoste
 Vrbe aliqua: quæ mens? quàm molles Codre querelæ?
 Me miserum dices, paci præferre duellum

Sf 2

Qui

Qui uolui, nec sorte mea producere uitam
 Contentus: quò nam peruenimus? ô ubi vatum
 Ocia, quæ spreui: nostrum quis habebit Homerum?
 Atq; alios liqui stolidi quos mente libellos?
 O ubi Magnanimus meus est, ubi Gambarus? & quem
 Consueram dictis iam delectare facietis?
 Me nudum sinite ire precor, fortesq; boniq;
 Doctores, blandisq; meos complectier ulnis
 Felsineos, hæc astra prius quam grata relinquam.
 Non uenit in mentem quæ Ordelapha clausus in arce
 Pertuleris? quæ uota Deis, quæ sacra solutus
 Reddideris? sed cum studijs certamina nulla,
 Nec Musis Mars ipse nocet. quam fidere tutum
 Hostibus armatis tincto semel ense cruore
 Nescio. nullus erit Demetrius: & mihi crede,
 Nullus Alexander qui fauerit. omnia fient
 Omnibus æqua uiris quos uictor ceperit atrox.
 Præterea nec laudatur duxisse Poëtam
 Nobilior, castrisq; suis tenuisse: nec oris
 Diuini Iliacas acies conspexit Homerus,
 Ausonias uel Maro: sed ad ocia natus uterq;
 Cantauit quæ nulla ætas superauerit unquam.
 Post hæc altifono quæ sunt laudata Maroni
 Respice. num magno se captum scribit amore
 Musarum? cœliq; uias & sidera nonne
 Et celeres tardosq; dies, terræ tremorem
 Monstrari sibi & obicibus crementa refractis
 Optat nosse maris rursus fluentia retro?
 An non qui potuit rerum cognoscere causas
 Felicem putat, & nouit qui temnere mortem
 Sub pedibusq; minas posuit Phlegethonis auaræ

Cur tu

Cur tu non eadem hæc tanto laudata Poëta
 Concipis? & quæ multa tibi Lucretius, aut querit
 Non omnino sagax scribenda reliquit Aratus
 Illustras nostris discenda nepotibus olim
 Si tamen est animus scribendi castra, virosq;
 Arma, & equos, & quam dederit victoria laurum,
 Ista tibi poterit frater narrare quieto
 Cuncta meus, viresq; tuis præbere Camœnis
 Optatas, cum se rebus feliciter actis
 In patriam tulerit prolem uisurus adultam,
 Et charam uxorem, & fratres, geminosq; parentes.
 Quare si quid habet iuris Galeatius in te,
 Hoc iubet, & rogat hoc, ista procul abijce mentem,
 Et te trade tuis utendum letus amicis.
 Vera refers. uincis: nec me discedere fas est
 A monitu uir magne tuo: sic uota secundet
 Iuppiter, ut iussus ego sum parère paratus:
 Ergo alij pugnent, & famam extendere dextra
 Et gladio sibi quisq; paret, nos prisca uirorum
 Prælia magnanimum, & præclara sub ilio alto
 Graiorum Troumq; simul cantabimus acta.
 Iam pridem senam Danaïs memorauimus iram
 Pelidæ, mœstamq; rapi Briseida castris
 Myrmidonum, & flenti sua pignora reddita patri,
 Hinc classẽ, armatosq; duces numerauimus, inde
 In Paridem accensum iusta Menelaon ab ira
 Legimus, & ruptis Lyciam sensisse sagittam
 Fœderibus, læsam Venerem, Martemq; sub uno
 Tydide, & Glauci stirpem, plenumq; Minerue:
 Parte alia inter se pugnantes uidimus ambos
 HecTORaq; AiAcemq; ferum, duo robora belli:

§ 3 Prætor

Præterea obsessos flammis & ab Hectore Graios
 Ad sævum misisse ducem, qui dulcibus iram
 Alloquijs, donisq; virum mulcere pararent:
 Hicn Ithacus Phœnixq;, illinc Telamonius Aiax
 Orabant. ille annosa sed durior orno
 In patriam Argolicis iam discedebat ab armis.
 Miserat hinc Hector speculatum castra Dolona
 Graiorum pedibus celerem, ingenioq; sagacem,
 Sed tamen ille astu prudentis captus Vlyxi,
 Tydidq; suis temerarius excidit ausis.
 Hæc sunt præteritis iam iam cantata sub annis.
 Nunc reliquum Iliaci Martis pugnaq; cruenta
 Aggredimur: iam se magno conamine profert
 Tichomache, ingentem fossam murumq; sub ipsis
 Navibus Argiũũ iam pridem struxerat agmen.
 Hunc Troës delere parant, pictasq; carinas
 Vtere: quinq; adeo se diuisere parati
 In parteis, ternosq; duces pars quæq; secuta est.
 Hector primus adest, & Pulydamanta seuerum
 Cebriõemq; trahit, sequitur post maxima turba.
 Hic Paris Alcathousq; duces, & magnus Agenor,
 Post duo Priamida, quæ tertia turma, propinquant
 Deiphobusq; Helenusq; truces, ac Asius heros,
 Asius Hyrtacides generosa missus Arisba,
 Quartum agmen trahit Aeneas in bolla duoq;
 Archelochusq;, Acamasq; duces Antenore nati
 Sarpedon Glaucusq; comes simul Asteropæus
 Postremas acies facta testudine cogunt.
 Hic uero innumeras cædes Martemq; legemus
 Indomitum, atq; globos flammarũ in castra furcetes.
 Hic cadet ingenti Lyciorum fletus amore

Sarpe=

Sarpedon, cadet Arctorides dilectus Achilli
 Quantum non alius fidis numeratus amicis
 Exuiasq; ferox Hector portabit ademptas,
 Donec & ipse sui Vulcania sentiet arma
 Hostis, uendeturq; auro, quo deinde sepulto,
 Longa per immensum complebitur Ilias orbem.
 Vos ergo ingenium quibus exercere quietis
 Est animus, mecumq; simul tolerare labores
 Pierios, duciq; sinus implere capaces
 Eloquio, uigilate uiri, uersate diurna
 Nocturnaq; manu, quos misit Græcia uobis
 Scriptores: sed præcipue qui carmine grandi
 Iliacas acies, & durum cantat Vlyxem.
 Nam neq; scriptorum quisquam est antiquior, aut qui
 Doctrina maiore fluat: nec dulcior ullus
 Perlegitur Vates, aut unquam forte legetur.
 Grammaticus, Rhetor, Consultus iuris, & omnis
 Prudentum manus hunc citat & ueneratur, amatq;
 Diuinumq; uocat fontem, uerumq; parentem
 Ingenij, qui bella hominum pugnasq; Deorum
 Descripsit, primisq; acies & castra locare
 Monstrauit, similemq; Deis producere uitam.
 Hic nautis uentos & sidera pinxit & urbes
 Et portus, fecitq; oculatos multa uidere,
 O superi, cæcus quæ nunquam uiderat ipse.
 Deniq; si totum terræ percurritis orbem
 Quicquid sub cælo nitidi pulchriq; tuemur
 Mellifluo sapiens cantu illustrauit Homerus.
 Ad Mimum Roscium commendatio.

Iupiter elusus maioris imagine sacri
 Abstulerat cunctis Lemnia dona focis.

Iapetiæ

Iapetionides hoc uulnere turbidus: actum est
 De me, subuenias ni mihi Pallas, ait.
 Affuit oranti Pallas: tunc concaua uirga
 Dicitur astuti furta tulisse uiri.
 At me iocundo respexit Iupiter ore,
 Ei mea sacra meo grata fuere Ioui:
 Non tamen optato licet hactenus igne potiri,
 Deficit & modicus qui fuit ante calor.
 Pallas abest, alium fortasse Promethea querit,
 Meq; Promethea fraude carere uidet.
 Fraude carent Vates, ad Phœbum nostra recurat
 Musa, placet patri non minus iste suo.
 Hic quoq; maiores fertur curare Poetas,
 Tu mihi pro Phœbo splendide Mime ueni,
 Mime ueni, & nostro dic pro me pauca tonanti,
 Plus mihi quàm Phœbus uox tua ferre potest,
 Vox certe tua ferre potest, Vt iusta labores
 Præmia suscipiant, si meruere mei.
 Tunc mea Musa sonos, quales non reddet ædon
 De te uicturos tempora longa, canet:
 Nunc frigens cantare nequit, uel si tamen istud
 Tentat, ridiculum fundit inepta sonum.
 Qualem sepe facit, qui iam de Lotide Nympha
 Rupit Lampfacij gaudia cœpta Dei.

Ad Nicolaum Masinum Cæsenatem,
 Laudes Bononiæ.

CUr me Felsinea diducere queris ab Vrbe
 Nolentem, in patriam docte Musine tuam?
 An quod ne quicquam de te mihi credere fas est,
 Cæsenam huic optas æquiparare loco?

An mai

An maiora tuam fortasse stipendia mentem
 Impellunt meritis contribuenda meis
 An tu pro patrie sic utilitate laboras
 Ut non sit curare res aliena tibi
 Ista quidem facile est mihi propulsare: nisi quid
 Maius habes, quod me sub tua iura trahat.
 Aut dic si quid habes, aut me patientius audi,
 Et fiet nostri mens tibi nota Dei.
 Si qua parte tamen te ledent scripta legentem,
 Qui cecinit culpa est omnis habenda Deo.
 Tristis eram, & uarias agitabam pectore sedes,
 Aptior hæc Musis, an foret illa meis.
 Nam Cæsena ferox hinc me rapiebat, & illinc
 Livia, pollicitis utraq; larga suis:
 Et nunc illa mihi, nunc hæc, nunc nulla placebat
 Irato musis carminibusq; meis,
 Quæ stabili residere loco, gaudere paratis
 Non possent, semper dum meliora petunt.
 Tunc ego mordaces cupiens secludere curas
 Pro laribus Faunos numina læta peto.
 Sunt urbe egressis colles, quorum unus amœnam
 Syluicolæ sedem nunc Michaëlis habet.
 Iam fuerant loca plena feris, & robore densa
 Fecerat obscurum deuia cuncta nemus.
 Illo forte die Nymphæ Satyrig; salaces
 Ducebant hilares per iuga summa choros:
 Inter quos pulcher citharam dum pulsat Apollo,
 Me uidet, & sacra corripit ille manu,
 Et tumultum capiens unde omnis Felsina posset
 Conspicier nobis: hic sedamus ait,
 Hic ego sollicitas expellam pectore curas,

T t

Que

Quete diuersum nocte dieq; trahunt.

Omnia scit Phœbus, Phœbus uidet omnia, prodia
Vultus, quæ tacita cor sibi mente parat.

Hac scio turbatus discedere queris ab Vrbe

Quo'ue tuos flectas ambigis ipse gradus.

Ad Siculos portus, gelidum modo tendis ad Istrum,

Nobilis hinc modo te Vate' reducit Atax.

Te uocat Hadriaco tellus defensa leone,

Nunc tenuis, quondam maxima Roma caput.

Tanquam de duro stillantia robore mella

Continuo uersa sede per ora fluant.

Huius Codre loci uideamus commoda primum,

Post capias, animus quod tibi porrigit iter.

Clara quidem per se est populosa Bononia, uerum

Confert, erit multo clarior illa tibi.

Roma fuit, periire patres, periire Quirites,

Restat deserto sola ruina solo.

Quæq; tamen restat doctorum poena uirum,

Hic labor, hic non sunt premia, nulla quies.

Quæ iacet Hadriaco tellus circumflua ponto

Emunctis non est urbs habitanda uiris:

Tanta lues, et tantus odor putris inficit auras,

Euripis quotiens Sirius haurit aquas.

Tyrrhenæ poss. nt dici sine crimine Senæ

Has nisi ciuili sterneret ense furor.

Producit parcos nimium Florentia: bardos

Mantua: uaniloquos dat Genuens' ager.

Ad summam rara est tellus à Gadibus usq;

Ad Gangen, dici quæ sine labe queat.

Sic finxit Gallos hebetes Natura, bilingues

Afros: et mendax Græcia facta fuit.

Horum

Morum nulla gerit nutrita Bononia, ucrum
 Accipe, quis contra plena sitilla bonis.
 Terra uiris, opibusq; potens, & munere Bacchi
 Fertilis, & Cereri terra dicata Deo:
 Hæc hominis profert quicquid natura requirit
 Hæc Superis nectar gignit & ambrosiam.
 Nobilis argento est, & fuluo nobilis auro,
 Hic æger, & medicis frugibus iste scatet.
 Tempa Coronides meus hic habet, hic sua Pæon,
 Possidet hic hortos & Panacea suos.
 Quid calidas referam lymphas, membrisq; salubres
 In Porretanis balnea facta iugis?
 Huc ægri ueniunt iuuenes, matresq; uirg;
 Et sanus bibitis quisque remigrat aquis.
 Iupiter ut quondam fuluos per Lyndia rores
 Arua pluit, quibus est facta beata Rhodos:
 Sic nunc aurato colitur quæ copia cornu,
 Hic uersa cunctas cuspide sparsit opes.
 Vnde nec hanc possunt Urbem superare Mycenæ,
 Nec quam gallinæ lac habuisse ferunt,
 Hæc erat illa Samos nimium fecunda priusquam
 Desolauissent hanc Sylofontis opes.
 Et quoniam solers quicquid Natura creauit,
 Perficit, ac homines forma Deosq; capit,
 Hæc iuuenes parit & forma præstante puellas,
 Ista iuuentutis dicitur esse domus.
 Aspice quàm pulchra facie, quàm diuite cultu
 Prodeat: in pactos sponsa puella thoros,
 Seu sacra templa petat, præmissa ex ordine pompa,
 Seu facili dextra ducat in orbe choros.
 Taliter in thalamos conscendit Iuno tonantis,

T t 2

Taliter

Taliter in magni Peleos alma Thetis,
 Non aliter si quando uocant Faunalia Nymphas,
 Ludit Orestiadum periuræ summa chorus.
 • Aspice nunc cœtus alia de parte uirilis,
 Principibus tribuunt cum sua sceptrâ noris.
 Credere quis posset, magnum simul ante triumphum
 Pacifica ciues tot simul ire toga?
 Qui uidet ignarus magna se mole mouentes
 Aërias quercus tot simul ire putet
 Aut tot semideos ad culmina summa tonantis
 Concilium magno conuocat ore Pater.
 Quali consilio se Felsina magna gubernet
 Non est ingenij noscere Codre tui.
 Consilium dedit huic sanum Neptunus equester,
 Iupiter huic mentem iustitiâq; dedit:
 Alcides animos compleuit robore: partes
 Quæ deceant, docuit Virgo modesta suas.
 Non facile auditur populus sapientior alter,
 Alter qui possit iustior esse nequit.
 Nec qui Felsineam plebem fortesq; tribunos
 Se uirtute aliquâ uincere dicat erit.
 Sic pacem æternam seruare Bononia fertur,
 Sic libertatem sic sua iurâ tenet.
 Nam cum totius Latij Mauorte cruento
 Tempestate tua uidetur arua premi,
 Natus eras certe cum Dux Picininus acuto
 Ferdinando stringeret ense uiros,
 Aut cum magna uirum strages his edita campis,
 Dum peteret Thuscos Colle ductor agros
 Thuscia Campanum, Venetum Ferraria Martem.

Sensit

Sensit, adhuc restant horrida signa mali.
 His & mille alijs belli feruoribus, omnis
 Ingentes pœnas Italâ terra dedit.
 Vrbs hæc sola fuit nullo nexata duello
 Et nullo duri pressa labore iugi:
 Antè tamen fuerat bellis crudelibus usa
 Felsina, quæ non sunt hoc referenda loco:
 Nec fortasse tibi uacat hæc audire, nec ista
 Proposito satis est congrua causa meo.
 Imò uacat dixi, rerum pulcherrime Pæan,
 Et cupio chartis ista notare meis,
 Dic rogo, sed ne te capiant fastidia longi
 Carminis, argutæ percute fila lyre.
 Sic faciam dixit, ueterumq; exacta uiro-
 rum
 Tractata cœpit sic recitare lyra.
 Principe Bentiuolo renouata Bononia nuper,
 Tam uetus est, primos dicere nescit auos,
 Nec priscum retinet nomen. nam Felsina quondam
 Dicta fuit Thufci dum caput orbis erat.
 Hinc ego Felsinam, quæ nunc Filicina uocatur
 Crediderim patriæ nomen habere domum.
 Ista Bononina ueluti cognomina genti
 Fecit, ut à patriæ nomine sumpta nouo.
 Tempore, post Troiæ excidium, quo uenit in oras
 Dardanus Ausonias Felsina clara fuit,
 Et tulit auxilium Phrygibus cum Daunius Heros
 Fatali profugos pellere uellet agro.
 Fecit idem, quotiens animosa nepotibus illis
 Sub leges orbem qui posuere suas.
 Deniq; nunc illi nunc his agitata procellis
 Concidit in cineres Felsina prisca suos.

T t 3°

Romæ

Romulide auxilij memores instructa uirorum
 Huic transcripserunt millia terna loco.
 Sunt data quæ fuerant Boiorum rura colonis,
 A quibus Vrbs nomen fors habet ipsa nguum.
 Sunt quoq; plena bonis opibusq; uirisq; uidentes,
 Hæc loca qui dicant à bonitate soli.
 Atq; tamen inde noui bellum uitare coloni,
 At frui campis non putuere datis,
 Præcipuè cum Sylla ferox pessundaret Urbem
 Et diro fossus unlnere Pansa foret.
 Sed iam gesta diu nimiumq; antiqua relinque,
 Et mentem flectas ad propiora tuam.
 Pontifices uenere noui post sæcula multa,
 Qui sibi nescio quo iure tributa petunt:
 Nunc capiunt urbem, capta nunc urbe fugantur,
 Nunc ibi libertas, sed male tuta manet.
 Post uarios casus, & mille pericula tandem
 Se facit unius Felsina tota Ducis.
 Et modo Taddæus Princeps hic iura ministrat,
 A quo stirps clarum Peppula nomen habet.
 Huius adhuc extant percussa numismata signo,
 Multaq; de tanto scripta fuere Duce.
 Et Gozadiniæ iam summa potentia genti
 Tradita, quæ magno digna favore fuit.
 Nanus idem tentare parat, magnoq; tumultu
 Vult Gozadinos prima tenere suos.
 Hæc modo sed breuib; stirps Zambecharia sceptris
 Urbem alio Princeps tempore fama regit.
 Bentiuolus patria post hos est urbe potitus
 Sanguis, & ut mitis mitia iura dedit.
 Dulce genus Procerum, ciues ijdemq; Ducesq;

Et pos

Et populi uehemens cura fuere sui.
 Inuidere mali ciues, summusq; Sacerdos
 Pristina tentauit subdere iura sibi.
 Hinc odia, hinc lites, hinc praelia dira quotannis,
 Hinc & ciuilis sparsus in urbe furor.
 Anguigerum uocat ille Ducem, uocat ille togatum
 Pontificem: pars hæc libera iura tenet.
 Anguiger interea pro libertate loquentes
 Aduocat, & durâ compe de quenq; premit
 Ecce bonus ciuis, dictu mirabile ciuem,
 Liberat, & patriæ dat sua iura sue:
 Quem tamen audaci sceleratus proditor ense
 Occupat, & puro sanguine spargit humum.
 Heu crudele nefas: uerum sic fata ferebant
 Crederet ut parti pars uitata bonæ.
 Tunc procul est pulsus sceleratus sanguis ab Vrbe
 Et preßit diros uasta ruina lares.
 Tandem pax redijt, redierunt ocia tandem
 Et sub Bentiuolis tuta fuere suis,
 Sub quibus ipse uides cunctos florere Poëtas
 Et tu nescio, quò pergere Codre paras:
 Dic ubi comperies, omneis circumspecte terras,
 Urbem, quæ tot sit condecorata bonis
 Si speciem queras, ubi tam miranda uidebis
 Testa, domos, turres, mœnia, templa, uiast
 Omnia nunc splendent, nunc tota Bononia floret,
 Non est in toto pulchrior orbe locus.
 Respice formosos colles post terga relictos,
 Respice planiciem, quæ tibi tota patet.
 Quot castella uides, quot flumina, prædia, pagos,
 Quot siluas, ualles, compita, prata, casas,

Et Rhe

Et Rhenum, & Rheni piscosam cerne paludem
 Arcubus hæc calamos iam dedit, & dat adhuc.
 Ille est non magno qui labitur amne Labinus
 Hic quondam fœdus tres iniere iuri,
 Tempore quo forti uallo munita Claterna
 Diruta nunc, liquit uix bene signa sui.
 Respice iam dextra positum prope moenia pontem,
 Hunc subit aurifera Sappina toruus aqua.
 Temperiem cœli si queris, & aëra purum,
 Nescio ubi melius quod petis esse queati
 Hæc loca non æstus urunt, non sidera cancri,
 Hæc loca non Scythico sunt habitata gelu.
 Defendit calido, patet Apenninus, ab Austro,
 Non metuit Boreæ frigora pinguis ager.
 Præterea nimis optatum, nimis atq; frequentem
 Gentibus externis Vrbs habet ista situm.
 Inter & Hadriacas, & Thusci littoris undas
 Condita, per Latium nobile præbet iter.
 Hæc uia Tyrrhenos petit, hæc transfertur ad arua
 Barbara, Flaminie iungitur illa uia.
 Nullaq; gens sola est, quæ forti militæ fidat,
 Audeat hanc armis ut uiolare suis.
 Nec dux Felsineos cupiens transire per agros,
 Traducet turmas hac renuente suas.
 Hinc etiam uires Vrbs, populisq; potentis,
 Et formidati noscere Codre potes.
 Audebit quisnam ualidis exercitus armis
 Fortia Petroni subdere colla iugo?
 Mille duces parat hic populus, parat agmina mille.
 Et palmam uicto semper ab hoste refert.
 Postquam infelices terris abiectæ cometa

Auctaq;

Auscāq; maiores Felsina sumpsit opes.
 Precipue nunc Bentiuolis instructa sub armis,
 Totius Ausoniae dicitur esse sinus.
 Et nisi pax Urbem potius quam bella iuarent,
 Cogere nec quenquam sub ditione sua,
 Hanc uicinae urbes dominam, populiq; propinquā
 Assumpto colerent in sua colla iugo.
 Hic alius memoret specularia saxa reperta,
 Et plenos multa cannabe laudet agros,
 Ast ego uirtutes, est quarum Felsina mater,
 Laudabo, & claros nobilitate uiros.
 Hic primum superi tanta pietate coluntur,
 Ut fiant hilares non aliunde magis.
 Hoc profecta docent holocaustaq; sacra, merumq;
 Coelestesq; petit quod thymiana domos.
 Aurea templa uidēs simulacraq; sacra deorum
 Aurea, cumq; ansis aurea uasa suis.
 Si quando referunt solennia festa tonanti,
 Aut quae stella maris dicitur esse Dee,
 Quot pueros cantare licet, iuuenesq; uirosq;
 Cernere, quot matres, quotq; coire senes.
 Aurea sunt illinc, hinc sunt holoserica texta,
 Hic cum purpureis sunt polymita togis.
 Fercula portantur circum, statuq; Deorum,
 Et nostrum superat Cerea flamma iubar.
 Talis, ut haec posset spectacula uincere, prisco
 Pompa triumphantum tempore nulla fuit.
 Hinc uastata prius, populosa Bononia facta est
 Inq; dies maior crescit, & auget opes.
 Hinc tam praesentes eadem iustissima Diuos
 Et pro se armatos tam bene semper habet.

V n

Quod

Quod patuit tunc præcipue cum Sappina rubras
 Hostili plenus sanguine uexit aquas.
 Quare lætus adhuc populus spectacula cernit
 Cum se bis decimo Iunias ore refert.
 Illud nonne putas magnæ pietatis, & audax
 Exemplum, & ueræ religionis opus?
 Cum bis mille uiri genuit quos Felsina latum
 Cum socijs æquor transiluere suis,
 Et cupiere sui Regis seruare sepulchrum.
 A Maomettani nominis opprobrijs.
 Et certe nihil est superis acceptius, aut quo
 Placati fauerant relligione magis.
 Hac Proculus cælum pater, hac Petronius arte
 Scandit, & hanc Urbem quam tueatur habet.
 Sed contra Superi sæuos odere Gigantas.
 Quiq; sub agnina pelle tulere lupum.
 Seruarunt donec sub relligione nepotes
 Romulidæ, sceptris cuncta dedere suis.
 Postquam luxus iners, & magna superbia mentes
 Cœpit, in abruptum cuncta ruere chaos.
 Ac ueluti Augusto terrarum Principe Christus
 Natus, & in terris dedit æuera fides:
 Sic quæ corruebat prauorum crimine Regum,
 Bentiuolo surgit Principe uera fides.
 Primus Ioannes fuit hic qui Marte, togâq;
 Bentiuolam cœpit tollere in astra domum.

Ad Aeganum Lambertinum.

Felsineus uigilans pro liberate Senatus;
 Ne uel tuus quisquam ciuis iniqua ferat,
 Te sibi conscripsit, te nuper legit, ut esses

Aegane

Aegane pro patria non piger ipse tua.
 Vt te cum patribus reliquis uigilante maneret
 Istic cornigera Pax Dea iuncta Deae.
 Vt foret haec semper Cereali iure peritis
 Atq; Machaonijs Vrbs opulenta uiris.
 O bone uirtutis Iudex prudensq; Senatus,
 Non fuit in tanto lectio uana uiro,
 Sanguine qui praestat, qui praestat uiribus acris
 Ingenij, & totus qui probitate nitet.
 Quis nescit quantis fuerit decorata trophaeis
 Lambertina ferax & generosa domus?
 Antiquos quis nescit auos? quis nescit amorem
 Quo colit egregios haec domus ampla uiros?
 Et tamen hoc equite insigni domus ipsa, piosq;
 Splendida, splendidior, quis mihi cre datur erit.
 Hanc eques eximius dextra donante, Poëtis
 Materiam sacris Aeganus ipse dabit.
 Lambertina domus tota cantabitur Vrbe
 Aeganus in Vatum carmine semper erit.
 Concurrent omnes celebres hinc inde Poëtae
 Per fora, perq; uias carmina docta fluent.
 Mulcebunt terras totum dispersa per orbem,
 Mulcebunt triplicem carmina nostra Iouem.
 Qui tibi gratentur, tua quiq; palatia uisant.
 Aegane, magna etiam non capit ipsa domus,
 Conueniunt iuuenes omnes, natiq; patresq;
 Longeui ueniunt ore tremente senes.
 Felsina nobilium mater generosa uiro-
 rum
 Gaudet, & effuso te petit ipsa gradu.
 Conueniunt omnes, sic optant protinus omnes,
 Hic tibi sit longe posteritatis bonos.

Qui tibi gratetur, tua quicq; palatia uisat
 Aegane, non parui ponderis unus abest,
 Vnus abest certe, qui te ueneratur, amatq;
 Quicq; cupit laudes commemorare tuas.
 Codrus abest, Codri non est spernenda facultas,
 Cum Phœbi toto pectore numen habet.
 Hic quoq; conueniet, postquam cessaueris ambas
 Nobilibus palmas exhibuisse iuris,
 Et tibi se, Musasq; suas, totumq; dicabit
 Pegason, & quicquid Delphica laurus habet.
 Quicquid habet Libetrus aqua, Permessus, Hyante,
 Quicquid Pirene, defluet omne tibi.
 Tu precor interea capias hæc carmina uultu,
 Quo tristes animos exhilarare soles,
 Carmina perpetuum quæ testificentur honorem,
 Quem tribuit meritis Felsina tota tuis.

De sua Aegrotatione.

Sexta ferè numerare meos finiuerat annos
 Hebdomas, & lustris addere lustra meis.
 Ecce uenit magno febris nocturna furore,
 Et male defensos occupat illa sinus.
 Territus, ô dixi mala sunt hæc omnia. nanq;
 Hei mihi, natalis nox erat illa mei.
 O mala fors, non æqua bonis, ego mœstus acerbum
 Natalem cogor sic celebrare meum
 Quem multis epulis multisq; sodalibus, æquo
 Par fuerat nobis carpere posse Ioue.
 Durandum est strictis humeris, sed cætera lætor
 Accipe non iustis & miserere malis.
 Frigida uementi primo quatit ossa tremore,

Mox

Mox mea flammato stipite membra coquit,
 Nunc uideor Scythicis totus summersus in undis,
 Nullo igni gelidas pellere posse nives:
 Nunc uideor Siculo medijs in faucibus Actæ
 Ardores nulla pellere posse nive.
 Nec mora, nec requies uexatos subleuat artus,
 Non leuis in tenero culcitra strata thoro.
 Affer aquam, exclamo, siccataq; proluc labra
 O puer, & misero si potes affer opem,
 Affer opem, & calidum lymphis extingue uaporem,
 Quem creber sicco spiritus ore uomit.
 Nil prodest fauces coctis profundere lymphis,
 Nil prosunt densa mota flabella manu.
 Vror, & accenso sudor de corpore manat,
 Ignibus ut magnis cera propinqua fluit.
 Accedit cordis dolor, & præcordia flatu
 Tenta dolent, oculos lux tenebrosa premit:
 Temporaq; ipsa nocent, anno nox una uidetur
 Longior, & sæculo longior una dies.
 Pestifer autumnus pluuiæ modo corpora iugi
 Afficit, & soles dat modo, sed uarios.
 Defecere mihi uires animusq; colorq;
 Nulla fuit toto corpore pulpa meo.
 At non defecit Bacchi sapor, optimus ille
 Assidua mulsit pectora fessa siti:
 Sed non pura mihi misero sorbere licebat
 Pocula, cum coctis illa dabantur aquis.
 Bacche pater Phæbo melior, nam debuit ille
 Corpore de nostro pellere turpe malum,
 Tu non dedignans Acheloia pocula, semper
 Fovisti misærum corpus odore tuo.

Assistunt, fratresq; mei solamina præbent,
 Atq; Medusæ fontis æmica cohors,
 Hos inter æritit, festinat, & omnia cernit
 Masserius medicæ nobilis autor opis,
 Hic ætate uirens, senior uirtute, Galenus
 Alter & Hippocrates, si modo uiuat erit.
 Hic igitur quid mota frequens arteria signet
 Tentat, & urinae qui color ante notat,
 Mox ait, extimeas nihil ô bone Codre, diebus
 Crede mihi, paucis me duce liber eris,
 Liber eris certe, me respice, nostra trecentos
 Sanauit nullo desepereunte manus.
 Protinus è gelidis irrorat corpora succis,
 Ut facilem inueniant pharmaca danda uiam.
 Inde parat tremulo madefacta epithemata cordi,
 Et stomacho amissas anguine reddit opes.
 Mox immittuntur duram chysteres in aluum
 Qui regerunt siccas uentre crepante pilas.
 Sic aliquot soles me curat, & inde bibuntur
 Quæ pellant totam pharmaca amara lucem.
 Pharmaca traxerunt flauam cum pblegmate bilem,
 Et sordes causam principiumq; mali.
 His actis facies febris se uertit in omnis
 Et pelli à capto corpore mœsto dolet.
 Tertia quæ fuerat, modo se facit hemitritæum,
 Assiduo nunc me lenta calore coquit.
 Sic Proteus uarias celebrat sumere formas,
 Sentiret nodos cum Menelæi tuos.
 Tandem seruior abit paulatim, membra resurgunt
 Paulatim, & sicco cedit ab ore sitis
 Oraq; quæ fuerant exanguibus æquæ figuris,

Idem

Iam poterunt uiuis dicier æqua genis.
 Ille igitur Stygias qui iam properabat ad undas
 Codrus, & horrebat Porthmea, uiuit adhuc
 Certe uiuit adhuc, uiuetq; in tempora longa
 Huic dum Masserius fidus amicus erit.
 Quin hæc uita dabit nomen sine fine Poëtæ,
 Qui sua post etiam busta superstes erit.
 Nanq; ea componet, uertet, cantabit, ut omnis
 Posteritas prompta sumpserit illa manu.
 Quæ te digna satis, uel quæ satis ampla dabuntur
 Præmia Mæonijs uir memorande sonis?
 Vix bene spirantem qui sanauisse Poëtam
 Diceris, & Musis restituisse suis.
 Hoc est maius opus, quam sanauisse trecentos
 Illustres alia qualibet arte uiros.
 Sunt hominum Vates, sunt ornamenta Deorum,
 Sunt Vates summis proxima cura Deis.
 Fracta Coronides Thesidæ membra coëgit
 Amissum medica dote uidere diem:
 Idem Creteum luci dedit Androgeona,
 Quæ laus est tales restituisse uiros?
 Alius erat uenator, erat luctator & alter,
 Si precium cupias noscere, neuter habet.
 Qui sanant Vates, ipsos sanare uidentur
 Cœlicolas, sani præmia Vatis habes.
 Vnde petam causas tantæ uirtutis, & unde
 Masserio iuueni gratia tanta uenit?
 Ut tam felici morbos depellere cura
 Possit, & in paucis ferre diebus opem?
 An quia dum luci datus est, horoscopus illum
 Felix felici sustulit arte uirum?

An quia

An quia nascentem puerum fortunæ benigno
 Dicitur arridens sustinuisse sinus
 Non tamen hoc etiam prudenti mente negarim
 A Ioue, qui præstat cætera dona, datum.
 Nectaræum forsan carmen miratus Apollo,
 Quo se Masserius pascere sæpe solet.
 Vt tribui citharam, nunc artem trado medendi
 Inuentum dixit clare Poëta meum.
 Ingenio fortasse suo sibi tale parauit,
 Quod foret humanis utile rebus opus.
 Quod multis creuit lectis hinc inde magistris
 Et multa Cereris, Thyrsigeriq; fuga.
 Ornabit quodcunq; gradu te Balthasar isto,
 Obligat æternum se mea Vita tibi.
 Et si quid gratum quondam tibi contigit à me,
 Te fateor decuplum restituisse mihi.
 Quod mea testatur iam per te Vita superstes,
 Et quæ de tenui carmina fonte fluunt.
 Tu maiora leges, mihi cum mersare licebit
 Iam pridem uetito plenius ora mero.

Lamentatio ad lectum in quo expira-
 uit, Sinibaldus Ordelaphus.

Lectule redde meū mihi Regem, lectule redde,
 Quem tibi sanandum nocte dicq; dedi.
 Redde precor, lacrimisq; meis miserrere per illa
 Oscula, quæ assidue do tibi, figo tibi.
 Non habeo, dicis, uideo. sed credita pulchrum est,
 Scilicet oranti dicere non habeo?
 Siccine depositum uis reddere? proditor & tu
 Esse cupis? patimur iam satis atq; satis.

Ne mi-

Nè misero lachrimas, ne poenaniungere poenas
 Nè ue uelis damnis addere damna meis.
 Ni reddis, meritas patieris perfide poenas,
 Quicquid & irati mens dare dira potest.
 Culcitra te primum pedibus calcabo lutosi,
 Vnguibus hinc faciam fragmina mille meis.
 Flammæ infelices tua puluinaria carpent,
 Et carpent morsu lintea tota suo.
 Tomentum, plumæ, spondæq; & scamna, scabella
 In flammæ ibunt perfide lecte suas.
 Peius ad hæc faciam, mox execrabere nostris
 Carminibus, tibi met tunc inimicus eris.
 Nulla tibi requies, nanquam mens gaudia sumet,
 Sero tuæq; dolens proditiōis eris.
 Et meritò, quia nil peius quam fronte carere,
 Et canam obliqua fallere mente fidem.
 Hei mihi, nec lachrimæ, nec uerba precantia prosunt,
 Peccantem retrahunt nil pudor atq; minæ,
 Quid faciam? quo me uertam? quis fabitur illa
 Verba, quibus Prætor dicere iura solet?
 Antoni frustra quereris, non lectulus ista
 Damna dedit, culpa lectulus iste uacat.
 Si tibi de manibus rapta est tua spesq; salusq;
 Culpa alio uerbis est referenda tuis.
 Fata regunt orbem, Deus his sua numina cessit,
 In quorum manibus terra fractumq; manent.
 Quod placet his sanctum est, fieriq; repente necesse,
 Seu fas siue nefas, si placet illud erit.
 Num ne recordaris moriens, quæ uerba locutus
 Rex tuus? heu magni uerba Maronis erant.
 Nè sis præceptor, non hæc sine numine Diuum

Xx

Eneni

Eueniunt, quid tum quando sepultus ero?
 O dulcis puer, ô dulcis Rex, dulcia uerba,
 Verba meum pectus quæ sine fine premunt.
 Non tamen imperij moriens Sinibaldo uolebas
 Tam cito, tamq; puer relinquere sceptrâ tui.
 Ne fortuna tuos sine spe iactaret amicos,
 Turpe uidebatur nil tribuisse tibi.
 Nam mea nunc teneris stringebas colla lacertis,
 Sic quasi nil possent fata nocere tibi:
 Et modo poscebas cordi medicamina fesso,
 Et modo poscebas pocula grata tibi.
 Ante tuam mortem mihi Punica uerba salutem
 Dixerunt risu commemorata tuo,
 Lufisti mecum iactis hincinde figuris,
 Quas uarias Regum picta tabella gerit.
 Hic uictus uinci gaudebam, tu quoq; uictus
 In præceptorem uerba iocosa dabas.
 Hei mihi cur memoro quæ sunt mihi uulnera mille,
 Quæ fodiunt nostrum parte ab utraq; iecur?
 Amisi Regem, spem, præmia, uota, salutem:
 Amisi uitæ gaudia tota tota meæ.
 Discipulum amisi, cuius mihi gratia pura
 Talis erat, qualem non reperire datur.
 Carior argento, fuluo mihi carior auro,
 Delitijs animi, gratia maior erat.
 Tot bona quæ celeri mihi sunt crepta rapinæ
 Optima tot spacio quam periere breui?
 Quid solus faciam sine Sinibaldo relinquer
 Sic ego? discipulus quis mihi talis erit?
 Quis tam canonicè mecum per sacra litabit
 Numina? tam sancto quis dabit ore preces?

Qui

Qui cum tam castè tam sanctè, tamq; pudice
 Dormiet in casto mens mea casta thoros
 Qui cum cœnabit, qui cum bona prandia sumet
 Tam mea cum castis sobria Musa iocis?
 Quis uersus nostros releget, laudabit, amabit
 Voce, animo, quali tu mihi iunctus eras?
 Qui duce te primis potuisssem hærere Poëtis,
 Separor à toto nunc Helicone miser.
 Nec Phœbus, nec quas coluiq; coloq; Camœna
 Respiciunt serui uulnera dira sui.
 Sola manet mecum longos descissa capillos
 Asidue madidis flens Elegia genis.
 Vno designant alij sua damna lapillo,
 Tota lapillorum non mihi massa sat est.
 Lectule si nostris iratus es optime uerbis,
 Ignoscas, non est hæc scio culpa tua.
 Iulius in culpa est cuius bis nona benignum
 Abstulit è terris lux mihi nigra ducem.
 Lux eadem uobis Fabij fuit atra trecenti,
 Lux aliæ clades hæc eademq; dedit.
 Iauit pestiferum male sana canicula fatum,
 Et culpæ partem Sirius ater habet.
 Infensus siluis, infensus Sirius agris
 Igne uiros sacro strangulat atq; feras.
 O crudele nefas, puerilem rumpere uitam
 Qui Princeps, & de Principe natus erat,
 Qui bonus ingenio, uerbis mitissimus & re,
 Munificus modo quod traderet esset, erat.
 Pine pater patriæ charum quo tempore natum
 Liquisti tibi quo bella docendus erat,
 Quog; docendus erat splendenti clausus in ære

Tutari ualida seqꝫ suosqꝫ manu,
 Quoqꝫ docendus erat ciuem discernere ab hoste,
 Et cui quis' ue modus sceptrā tenenda daret.
 Ante annos quanquam curās, animumqꝫ uirilem
 Gestaret, fieret doctior inqꝫ dies,
 Sed tibi uiuenti si quis dixisset in arce
 Quam condis, puer hic pine sepultus erit.
 Namqꝫ statim post te fatis rapietur iniquis
 Et nato tumultum sic bone Pine facis?
 Quid tibi tunc animi dicas dux Pine fuisset?
 Hæc tibi uera uelim dicta fuisse putes.
 Tale raruisset nunquam tua cura sepulchrum,
 Quin factum potius tale rullset opus.
 O cæcas hominum mentes, ô uana futuri
 Consilia! ô finis nescia corda suæ
 Inunc, & muros & celsas extruere turres,
 Insanis fossæ fac repleantur aquis,
 Illic & sulphur, nitri quoqꝫ congere uires,
 Omneqꝫ quo possit fortior esse locus.
 Ut cum speraris requiem, tunc omnia tecum
 Momento pereant fabricata breui.
 Quid tibi cum gemmis cumulatū profuit aurum?
 Quid nato fossis arx bene cincta tuos?
 Nec te nec natum morti potuere uetare
 Ista tuum rapidis dilacerata notis.
 Filius intrauit ualidam Sinibaldus in arcem,
 Tempore quo nec mores, nec tibi uita fuit,
 Surget irrita si forte tumultus in Vrbe,
 Tutus ut à telis uulneribusqꝫ foret.
 Ille quidem potuit ciuilem uincere motum
 Non potuit fusos uincere Parca tuos.

Morte

Morte doles nati forsan iustissime Pine,
 Ipse dolet, mecum maxima turba dolet,
 Cuius cum totam fuerit mors sparsa per Urbem,
 Ordclaphi fratres tristia fata gement.
 Nam scio laudantur mites, & si quid ab illis
 Peccatur, populi seditione fit hoc.
 Mors igitur talis cum sit ploranda uel hosti,
 Cuius sepe tuo fregeris ense caput:
 Illa tamen uobis restant solatia, quod non
 Occidit è uestris pars bona tota bonis.
 Fama manet Pini longum uictura per æuum
 Factis nota suis carminibusq; meis:
 Illud idem Sinibalde tibi mea carmina reddent,
 Et facient mortis damna minora tuæ.
 Tempore sed paruo uixi: ne respice tempus,
 Sed fueris quo tu semper honore puer.
 Forliui Princeps natus de Principe patre
 Inter honoratos quem locat hasta Duces.
 Et successorem patris uiuente parente
 Quartus te fecit Xystus in Vrbe sua.
 Post patris occasum populus clamore uocauit
 Te tuus, & Xystus contulit illud idem,
 Vigintiq; dies tua post incognita fata
 Dixit io Princeps arx Sinibalde tua,
 Hoc populiq; forum cum letis dixit amicis,
 Non alium quam te qui uoluere Ducem.
 Hæc habuisse tibi laus est puerilibus annis,
 Magna lyre magnis & celebranda sonis.
 Sed rogo te serues animo mea carmina puro,
 Ne tibi Lethæa dimoueantur aqua.
 Viuus eram tecum, nil mors me distrahet à te,

Dum uiuam, tecum mortuus esse uolo.

**Ad Phœbum Lamentatio, cum obli-
deretur in arce Forliuij.**

Phœbe tui uates ubi sunt ubi plectra lyraeq;
Cuncta uides, audis omnia, scire licet.

Ac cirra duo sunt semoti tempore longo

Et spacio, comites sunt labor atq; dolor.

Respice Phœbe precor, Forliui tristia fata,

Quis credat Vates arx habet ista duos.

Sed quid agunt miseri longa obsidione Poeta

Cinguntur, clausos hostis iniquus habet.

Carolus hic ductor Planiensis nomine Xysti

Pontificis missus sæpe per arma canit.

Hic ego discipuli, quo non mihi charior alter

Crede, fuit, nec erit, tristia fata gemo.

Parnassi scio nunc rides de uertice, nostrum

Materiamq; iocis præbet uterq; tuis,

Saltem ego cui nunquam placuit bellare, sed ortus

Carolus armatos dicitur inter equos.

Hoc meruere pij Vates, ha mitis Apollo

Respice me, iuris sunt quoq; bella tui.

Quæ pro Troianis scimus, proq; Hectore forti

Gesseris, & dextra bella peracta tua.

Quid ridest forsan credis potemus acetum,

Vulsaq; de rigido sit cibis herba solo:

Non ita, nam nobis Bacchus sua uina ministrat

Optima, dat fruges & sua dona Ceres

Terga suum nobis præbent carnaria plena,

Et nobis præbet pocula munda Thetis.

Dat Venus ipsa suas nobis Erycina palumbes,

Nostra

Nostra cohortales arca pascit aues.
 Hic salis hic Pharij seruatur copia acetj,
 Hic sua bellatrix munera Pallas habet.
 Non opus est arctis stringantur corpora zonis,
 Non opus est pistor Iupiter arte tua.
 Nil deest, nec decrit donec prudentia Pici
 Principis, & Princeps & caput arcis erit.
 Hoc tantum queritur Nates, quod longius ire
 Atq; frui campo liberiore nequit.
 Libertate frui, liber solet esse Poëta:
 Vatis & sacris quisq; fauere solet.
 Quod genus hoc hominum clausos odisse Poëtâs
 Nunc patitur fiunt hæc mala Phœbe tibi.
 Ingenij solers, & mens diuina Poëtæ
 Inter tot strepitus tristitiamq; perit.
 Quis uitare queat contortæ nerbera fundæ
 Quis uitare queat scorpio tela tuæ
 Quis sufferre queat, cum puluere pulsa repente
 Sulphureo turres saxea pila quatit:
 Non tanto fertur Nili cataraçta fragore
 Ire, nec æthereæ tam strepit arce Deus.
 Imbriferæ gestant cum sola tonitrua nubes,
 Aut cum de cœlo fulminis ira ruit.
 Aut igitur Pæan fac sit uictoria nostra
 Quamprimum, possum non ego ferre moram:
 Aut tuus ille bonus quondam mitisq; sacerdos,
 Nunc duri miles Martis acerbus erit,
 Non metuet ferrum, non uulnera seuæ, nec ipsam
 Si ruat in terras machina tota poli.
 Et punctim & cæsum gladios torquemus in hostem,
 In quacumq; acie scimus habere manum:

Tentor

Teutonico ritu scimus torquere Cateias,
 Et nudare leui Gallica gesa manu,
 Pilaq; Romano & Macedum de more sarissas
 Scimus, & agrestes agglomerare sparus.
 Ne desint segetes, ne desit copia lymphæ,
 Nouimus in tuto ponere castra loco.
 Mars Gradiue faue, postquam me spernit Apollo,
 Si modo non spernis tu quoq; facta mea.
 Pro nihilo pendis rueri in certamina Vates?
 Ne mirum. Vates Amphiaræus erat.
 Tirtæum nosti uictoria quanta secuta est,
 Hanc habuit Vates uersibus ille suis.
 Orpheus in seuos comitatus Iasona Colchos,
 Descripsit forti bella peracta manu.
 Deniq; ne uidear subita commotus ab ira
 Phœbe dies tantum tres tuus esse uolo,
 Et semper, serui precibus si faueris æquis:
 Sin minus, aduersi Martis amicus ero:
 Et sine te faciet ualidis Antonius armis
 Seruabitq; breui seq; suosq; die.

Ad Galeatium Bentiuolum.

Magnanime ô Præsul, ueterum qui clara uirorum
 Facta cupis superare tuo dum amplecteris omnes
 Virtutes animo, cur cassum uoce Poëtam
 Iamq; senescentem rursus cantare laceßis
 Et stimulas, cogisq; etiam cum subijcis illi
 Nunc hoc nunc illud præclarū, & carmine dignam.
 Cur potius fessum placidæ date membra quieti
 Non finis? & curam hanc aliò defleßis, ubi te
 Delectent, meliore replet quos numine Phœbus.

Sed

Sed tandem quid ferre tibi mea carmina possunt
 Nominis? aut Vates sitiens, rancusq; senexq;
 Et Codrus præstare potest tuis facta parentis,
 Bentiualæq; domus referam laudesq; decusq;
 Non est æqua meis hæc uiribus optime Princeps
 Materies, cuius tanto sub pondere gressus
 Deficerent. etenim cum iam robustior atq;
 Iunior Hannibalis modulari prælia fratris
 Cœpisssem, primo defeci in limine, nec me
 Ad metam titubante gradu perducere quini.
 An studia, & mores, & linguæ dona disertæ,
 Munificasq; manus, reliquasq; ex ordine dotes,
 Atq; animi decora alta tui uis carmine dicam?
 Hæc maior multoq; minus prouincia nostris
 Suscipienda humeris, alium tibi quære tuisq;
 Laudibus aut oris semper cantantis Homerum,
 Aut huic forte stylo non inferiore Maronem
 Persimilem. Validam manibus dum scindere quercum
 Per deserta Milo tentat loca, præda ferarum
 Heu miseranda fuit, uolucer dum gaudet in alta
 Icarus ire nimis, subiectas ebibit undas.
 Fors leuiora petis, nec ubi sit Apolline multo,
 An! Helicone opus, aut Musis certantibus altos
 Effudiisse sonos: iam iam cupis ut tuus in me
 Magnus amor pateat cunctis, qui nota frequentant
 Musarum delubra uiris hederamq; tulerunt
 Frontibus, & totum spargunt sua uerba per orbem.
 Hoc ego non nolens faciam fortasse meisq;
 Carminibus, quod posse prius præstare negaram,
 Notus erit populis non quos Oenotria tantum
 Diues alit, sed quos terris circumfluus ambit

¶ ¶ et Zz

Occas

Oceanus. Quis nam credat, nos turba Poëtae
 Ambitiosa sumus, nimium gaudemus amari,
 Principibusq; placere uiris, digitoq; latenter
 Monstrari. Viden ut placeat sibi paucula Vates
 Carmina si populo dederit scribenda probanti?
 Nil mirum. gaudent omnes hominesq; feræq;
 Successu rebusq; bonis. exultat habenas
 Cum sonipes uidet ipse nouas, & miles in arma
 Letior it, radios Phœbi thorace repulsos
 Si cernit. pueri molles, teneraq; puellæ
 Gaudent, hæ Pallas, illi ostentare lacernas.
 Cur ego non lateret? cur non mihi gloria? si me
 Me quoq; Bentiuoli dignantur noscere fratres.
 Et nostros audire sales dum querimus ipsi
 Antiquum uerbis Plautum renouare facetis,
 Audite ô patrij ciues, populiq; propinqui
 Et quos à nobis montes fluuij; lacusq;
 Seiungunt, seu uos Tartesia littora cingunt,
 Seu Libyæ deserta siti, seu Parrasis ursa.
 Vos facit aduersi patientes uiuere cœli,
 Seu uos incolitis Nabathis proxima regnis
 Littora, qua pulcher Ganges, qua gemifer Indus
 Præterit, & faciunt felicem thura Arabarchem.
 Bentiuola de stirpe satus, patrisq; secundum
 Lumen, & alter amor Galeatius, umbo pudoris,
 Flos iuuenum, & famæ nunquam pereuntis amator,
 Qualiacunq; sui dignatur noscere Codri
 Carmina, & emunctis illum annumerare Poëtis:
 Me retrahat licet, ille uocat, dextraq; prehensum
 Sistit, & audacem uerbis me reddit amicis.
 Non mea nunc primum, liceat si dicere magnis

Princi

Principibus, sit nota fides. nam tempore longo
 Ordelaphis placui ducibus natoq; patriq;
 Post obitus quorum forti conclusus in arce
 Ipse meos casus, & Regum fata gemebam,
 Sed duo me afflicto luctuq; extrema dolentem
 Seruauere Duces, Federicus gloria celsi
 Urbini, & bello insignis Malatesta Robertus,
 Cuius adhuc uirides testatur Roma triumphos.
 Hic natum de se ingenioq; animoq; reliquit
 Præstantem, magno qui non minor esse parente
 Te nec auo Sismunde uolet, fulgentibus armis,
 Seu pedes iratum, seu celsus uadet in hostem.
 Nunc fama patris, & pueri simul indole captus
 Bentiuolus Princeps generum sibi fecit, & ille
 Gaudet pro magno socerum coluisse parente.
 Nunc ad me ut redeam Præsul iucunde, merenti
 Quas grates referam tanto dignatus amore?
 Cui uix exundans Diuini flumen Homeri
 Sufficeret, seu uox Veneti facunda Poëta.
 Hoc tantum optabo, liceat mihi cernere: sed mox
 Te maiore gradu subnixum præmia sanctæ
 Virtutis, fructusq; tui cepisse laboris,
 Ut maiore lyra uarioq; expromere cantu
 Leticiam, & tanti cordis noua gaudia possim,
 Qualem Pindaticæ quondam fudere Camœnæ.

Ad Pinum Ordelaiphū metapempticon.

L Vna sagittiferi iam bis soror aurea Phœbi
 Noctiuago totum curru lustrauit Olympum,
 Ex quo Pine tua Princeps reuerendus ab Vrbe
 Cessisti, proculq; tuo fuit incluta iussu

Y V et Zz 2 Liua

Liuiâ Tyrrhenos cum tu transcendere in agros
 Iussus, & armatas acies inferre rebelli
 Tipberno, & dictis summi parere neganti
 Pontificis, rerum elegit qui tradere summam
 Imperio Dux magne tuo: tu prouidus illic
 Castra locas ipsis non longe à manibus, & te
 Assidue oblatum pugnae, stragesq; ferentem,
 Terga fugæ uersus celeri tremit anxius hostis:
 Non te ullæ terrent acies, non spicula, non quæ
 Immenso stridet contorta Falarica nixu.
 Tu modo progressos hostes impellis in Urbem,
 Nunc cum succinctis legionibus igne repenti
 Munimenta rapis, uictorq; incendia misces.
 Talis in Argolicas puppes Priameius Hector
 Accelerante manu tædas ignemq; ferebat:
 Talis erat magnis Alcides uiribus usus,
 Laomedonteam cum ui prosterneret Urbem:
 Talis erat summi Regnator maximus orbis,
 Cum Pallenæos disiecit fulmine fratres.
 Telorum interea uis tanta cadebat ab Vrbe
 Hostili, quantam uim grandinis ater Orion
 Excitat, Oleniæ ue astrum pluuiæ capelle:
 Hoc tamen à cœpto discedis non nisi uictor
 Dux Antoniade, sic te iuuat Ordelaphorum
 Nomen ab aurora Herculeas transmittere Gades.
 Dic, age, responde Princeps mitissime, dum sic
 Bella geris, dum te à nobis uia longa reducit,
 Nunquid te nostri cepere obliuiscuntur nunquid
 Vlla tui Vatis residet pia cura penes te?
 Ah nostrum meminisse uelis clypeoq; parumper
 Deposito, patriam uisas, & gaudia mœstis

Aduentum

Aduentu fer Pine tuo: quæ namq; uoluptas
 Huic Vrbi sine te esse potest: Sinibaldus imago
 Vera tui, & patriæ iam nunc uirtutis amator,
 Cui cum maturos ætas impleuerit annos,
 Claudere bifrontis Iani & reserare licebit
 Limina: te expectat, stringiq; per oscula paruum
 A magno genitore cupit, te mobilis ætas
 Atq; senum matura cohors expectat ad unum.
 Expectate ueni, iam iam remeare licebit.
 In bellum, ualidis contundere uiribus hostem.
 Si tibi non nisi cum parto redijse triumpho
 Est animus dextro, quod Dij precor, omne firment:
 Vince quidem, sed uince celer, maturaq; prome
 Consilia, & pilis iam iam muralibus Vrbe
 Ipsam sterne solo, uictorq; ex hoste superbo
 In patriam spolia ampla feras, ut diuite præda
 Mercurialeos postes ornare queamus.
 Quando erit illa dies, qua te post prælia tandem
 In patriam remeare patris clementia Syxti
 Concedet longeq; omnis prodibit ab Vrbe
 Ipse tua populus promptus ferre obuia corda,
 Atq; tui cupiens partem tetigisse triumphis
 O ego quam felix! ô quæ tunc carmina fundam
 Martiaco modulata sono, strepitusq; fragorq;
 Horridaq; arma meo tunc uersabuntur in ore:
 Tu tamen interea Ductor fortissime uince,
 Atq; tibi, rebusq; tuis cognosce fauentes.

Ad Pinum Ordclaphum.

Ecquis ætutum iuuenes uirenti
 Nunc meos crines hedera coronat?
 Y Y et Z z 3 Quis

Quis nouas aras properat recenti

Cingere ferto?

Currat hic pura, calicesq; lympa

Afferat tersos, alius lagenam

Cum mero, centum faber hic inauret

Cornua bobus.

Tu puer salsis ades irrigare

Frugibus cultros, quis erit minuta

Qui sacro recte ueribus parato

Torreat exta?

Ore festiui ac animis fauete

Vos precor, ciues, ego nulla Phœbo

Sacra facturus, neq; dithyrambo

Credite, ueni.

Ecce uictorem dominum uidetis,

Hic hic est pro quo reduce apparui

Et Deo soli, et patriæ patrono

Mercuriali.

Ecce quem summis precibus uocastis,

Ecce iam tandem manibus tenetis

Principem uestrum, duce quo reuersus

Fulgor in urbem est.

Ecce iam cernis Sinibalde patrem

O puer tanto genitore digne,

Et triumphanti teneris labellis

Oscula libas.

Victus à nullo tibi cedit hoste,

Et ducem magnum pietas retundit.

Quanta te censes animo paterno

Gaudia ferret?

Tu duces inter numerande priscos,

Pine

Pine qui forti ualuere pugna,
 Quo nihil maius, melius ue nobis
 Fata dederunt.

Hunc tuos paruum gladios docebis
 Atq; sublato fera bella campo,
 Illa praesertim recoles sub Vrbe
 Gesta Tipherno.

O deus nostri generis redemptor,
 Tuq; Forliui pater atq; custos
 Ducite in longum rescramus æuum
 Gaudia nostra.

Imperij fines bene si meremur,
 Tendite, & nostri facite ut senescant
 Principes, natusq; paterq; prudens
 Numine dextro.

De Ioanne Marsilio Oda.

A Vdijt Vatis pia uota tandem
 Fulminis clemens dominus trifulci
 De' que stellantis tonuit sereno
 Vertice cœli,
 Ille cum felix eques & benignus
 Et sacras totus redolens Camenas
 Natus è clara celebriq; stirpe
 Marsiliana,
 Est senatorum numero receptus,
 Liberum qui ius patriæ tuentur,
 Atq; in antiquas reuocauit ades
 Patris honorem.
 O dies uere mihi feste semper,
 O dies alba numerande gemma,

○ dies

O dies nostris decus addituro

Nobile fastis.

Ipse, nostros celer & libellos

Affer & lucem hanc merito decore

Septimam augusti celebra, tulit quæ

Gaudia tanta.

Nuncio Musæ uirides choreas

Quis uetat uobis glomerare saltus

Quis uetat misso super astra cantu

Findere cælum?

Bacche quid restas? uenias & euoe,

Turba Bacchantum ueniat euoe,

Vos uocat uester madidus Poëta

Ad sua festa.

Phœbe quid restas? pudeat uocari

Ad tuas partes, citharam sonorus

Sume, quæ quondam cecinit furentum

Bella Gigantum.

Vosque, qui uestras hedera sequaci

Comitis frontes, ubi uestra cessat

Barbitos? quæ tot solet ebriosa

Reddere uoces?

Pone paulisper rigidum Thyestem,

Pone paulisper facilem Charinum,

Pone qui molles agis ô Poëta

Candide mimos.

Huc refer totas benemunerandus

Ingenij uires. Eques iste clarus

Hæc duo in primis patriam & Poëtas

Ornat & auget.

Laus patri Baccho inueniunt, Phœbo,

Laus

Laus Deis cunctis simul & Deabus,

Laus sit & nostris partibus, duciq;

Bentiuoleo.

Non querar posthac hominum malorum

Perditos mores, ego nec timebo

Iam famem diram, neq; bella tanto

Præsede fultus.

Nunc licet uasti maris, & iacentis

Arua metiri spaciota terræ,

Nunc licet lento mihi noscitare

Sydera cœli.

Cur queat totum tenebrare fratrem

Quæ minor multo est soror: unde noctes,

Nunc dies ipsos superent, minores

Ante paresq;

Cur pigret cursu modico Bootes,

Colla cur uelox aries reflectat,

Cur genu nixum maneat ferocis

Herculis astrum.

Nunc & herbarum penitus figuras

Colligam cunctas, Amaranthus hic est

Ille Narcissus: sapere hæc coëgit

Prætidæ herba.

Hoc refert Vates sapiens Homerus

Esse Nepenthes, dedit hoc Lacæna

Hospiti patrem profugum petenti

Sistere fletus.

Hos tuos flores Hyacinthe sanguis,

Hos tuos signat miserande Adoni,

His tuum iunxit folijs Achilles

Telephe uulnus.

AA

Hec

Hæc satis postquam fuerint notata,
 Dulce complecti laſagen licebit;
 Nam Venus duros moderata mollit
 Sepe labores.

Antonij Cod. Vrciei Satyra prima, ad
 Georgium Iuriconsultum.

Ergo ego quid faciam? pugnem? ne? sed otia Vates
 Exquirunt & læta suis uiridaria poſcunt
 Carminibus: de pace autem per ſæcula longa
 Actum eſt. bella tument, iam iam bella horrida glifcūt,
 Hinc Regem, hinc Tuſcos cernis ſine more furentes.
 Ne clama his aderit paribus Caducifer alis,
 Et Dea tui ſacra eſt candente ciconia pluma. PO.
 Serus erit fruſtraq; labor. nam maximus ignis
 Hinc atq; inde means nullas exhorret habenas.
 Caſtellina prius audax, nunc cernua Dauno
 Iam Regi parere data eſt: poſt oppida multa
 Continuo capiuntur, & incenduntur inique,
 Vſq; ad cò ut florens ſit tota Hetruria Regnum
 Amiſſura ſuum, niſi magni claua trabalis
 Herculis afflictis opibus ſuccurrat. age eſto,
 Plurimi habent ſua uota uiri, quã uerticem ipſam
 Italiam, & totum uellent turbarier orbem
 Cernere: iam cernunt. Vrget conſinia Turchus,
 Turchus atrox Fidei ſanctæ ſauiffimus hoſtis,
 Heu quot magnorum mors Regum dira Ducumq;
 Dic ubi Byzanti iſceat bonus Induperator,
 Qua nece Bertholdus, dic qua Brunorius, & qua
 Millia tot peditum atq; equitum perieret? quis autem

ADVER.

Carole

Carole te armatum nuper distraxit ab oris
 Aufonijst utinam liceat feliciter illic
 Nobile Bracigepum decus hanc tibi perdere pestem.
 Hinc Genua instabilis Boium sibi cuncta iubere
 Dedignata ducem, multas cum sanguine multo
 Roberto duce fregit opes in tecta ruentes
 Iam sua, nec modus est etiam nunc cædibus illis.
 Scribe igitur fera bella Ducum populiq; Latini
 Quæ relegat nostri iuuenes, stupeantq; minores. PO.
 Bella Ducum scribam plusquam ciuilia? dicam
 Arma ego, quæ frater contra gerit impia fratrem?
 Num ne omnes nos una fides, lex una gubernat?
 Num sumus in Christo fratres? iusta arma canenda
 Sunt nobis, quæ dira domant & barbara corda,
 Quæ crucis augustæ signum & uexilla tuentur,
 Me nondum satis his reddet maturior atas. MILES
 Militiam bone uir reprobas, & ut audio uertis
 Virtutem uitio, quia te ignorantia fallit.
 Ut nescis bona militiæ, nec præmia quanta
 Ipsa ferat, leges nos sanctas esse fatemur,
 Fas & iura regunt homines ita nempe: sed hostis
 Iustitiæ si quis temerarius impius, exlex
 Insurgat, quis iura facit ciuilia ad unguem
 Seruari? si quis gentes iniurijs ultro
 Vicinas infestet, ubi qui tollere possit
 Hunc erit? aut salem duro frenare lupator?
 Nempe arma, arma suo cogunt se queng; tenere
 Fine nec alterius sibi comportare labores.
 Heus age responde, quis rebus maxima mundi
 Roma caput creuit? Romanos quis Deus egit
 Supra homines, supra ire Deos? nempe arma, paterq;

ADVER.

AA 2

Grado

Gradiuus quid Cæsar erat, rubicunda priusquam
 Gallia uicta foret? uel Magnus? uel Cleopatra
 Frater? uel natus Mithridates? uel seu Iuba? uel quos
 Pompeius genuit? Marij nisi bella fuissent.
 Non totiens unquam repetissent nomina Fasti,
 Mulio Ventidius nunquam trabeatus ad alta
 Tempia Iouis Parthos duxisset colla ligatos.
 Ut taceam ueteres, nunquam nisi bella fuissent,
 Anguicrum tenuis Franciscus Sphortia Regnum
 Rexisset Ductor, nunquam Picinina fuissent
 Nomina nota, alios fileo quis lancea nomen
 Immortale dedit, Mars fortes fortia monstrat
 Posse pati, nec inertes se præbere ueterno.
 Quo nihil est homini peius, nil turpius. ergo
 Iura dedit Cæsar, Dux prudentissimus ipsis
 Militibus priua ut possent castrensia apisci
 Viuo patre sibi, & charo legare sodali.
 Hoc Titus, hoc fraterq; Titi, Diuus quoq; Nerva
 Traianusq; bonus, reliquiq; ex ordine nobis
 Augusti sanxere: legas Digesta tuorum
 Auctorum. turpe est ista ignorare docentem.
 Deniq; quam nostro sit tempore magna necesse
 Bella geri cæcus uidet ac exoptat. habet quis
 Vel miles, uel ciuis ad ipsa obsonia nummos?
 Ipsa ubi nunc habitas ô Diua Pecunia? Regum
 Facta Comes, magna iam te absorpsere crumena
 Et cohibent ne diffugias. ô amata duellis
 Quam debes Regina seris: quæ carcere rupto
 Te passim saltare iubent. tunc omnis abundat
 Argento atq; auro, cum quisq; stipendia miles
 Debita suscepit. nondum per prælia uires

Ostena

Ostendit Fortuna suas si fracta recedet
 Altera pars, loculos, arcas, fiscosq; uidebis
 Effringi, & latos nummos uolitare per agros.
 Hoc erit, & iam iam sic Mars ferus ille minatur
 Hostis auariciæ: sic sol lunæq; labores
 Ut ueri referunt Vates incognita nobis.
 Quare ne quæso in uitium conuerte uiriles
 Vtilium matres rerum cum nomine pugnas.
 Sic tibi Centurio, Quæstorq; equitumq; Magister
 Non odij causas in te sed amoris habebunt. PO.
 Multa quidem, sed non peditum de more locutus
 Strenue Centurio tanquam bona militiæ
 Præmia felicitis reprobem, iustumq; duellum
 Non ignoro etiam per te memorata: sed illud
 Astute, quod nulla tibi uel parua malorum
 Mentio facta fuit, tacuisti ut bella modestas
 Sæpe coegerunt gentes sua tradere duro
 Colla iugo, & leges ipsis sibi scribere iniquas.
 Quas tulerit pœnas Latium nescire uideris,
 Cum uarias gentes nostros traduxit in agros
 Hannibal, & quanta multo post uenerit ipse
 Attila perniciæ: Gallos, Gothosq; furentes
 Prætereo, quorum sentit Saturnia tellus
 Damna etiam laudans antiqui sæcula patris,
 Verum hi non aquilas unquam rexere togatas.
 Respice progeniem Domiti, moresq; Vitelli
 Luxum, spurcitiæ, cædes, dictuq; tremenda
 Crimina multorum, tibi adest exempla daturus
 Cui sol ipse dedit nomen: uis plura tyranni
 Triginta tibi plura dabunt: num præmia iustæ
 Hæc sunt militiæ: uir ut ipsam cernat ab omni

Tirone uxorem stuprari, seq̃ ligari,
 Permingi pueros, ipsosq̃ senesq̃ necari,
 Interdum & laribus totis incendia mitti.
 Hei mihi, nunc sterilis mater pater atq; beati
 Hei mihi, tunc felix proprio qui in sanguine solus.
 Quid quod sepe nocent non hosti bella nefandæ
 Expoliant, torquent, lacerant quoq; prætereuntes
 Innocuos, sanctos etiam: sunt hæc faciendæ
 Fiant in Turchos, discant sua crimina & ipsi
 Posse pati, ah nostris miserendum: cum tamen ipsa
 Natura sit homo riule animal, nihil ulli
 Quod noceat debet meditari. uita ferarum
 Est inimica homini: uerum amplius ipse putabat
 Pythagoras crudele scelus mactare bidentes
 Ceteraq; in pulpas animantia mitia, iustum est
 Pellere uim, sed carnificis ne nomen amemus.
 Quis bello nomen dederit uis sciret profecto
 Bellua, quæ insano defertur amore cruoris.
 Præterea si concedam nummi utilitate
 Esse opus, hoc alios ditat miser ipse futurus
 Miles: & in paucis scit stare potentibus auri
 Argentiq; modus. quam longo tempore nullus
 Nouit, uel moritur uolucrum putris esca canumq̃,
 Priuatus patria atq; illum expectantibus ipsis
 Forsan adhuc teneris dulci cum coniuge natis.
 I, modo & argento proprium largire cruorem.
 At si pro patria quisquam uelit esse Menœceus,
 Seu Rex Cæcropius, seu Curtius: hunc ego cunctis
 Laudibus extulero, magnisq; sacra uero tēplis. CEM
 Grammaticæ aut Rhetor, qui sis nescimus, abolla
 Longa facit te ut credamus magnum esse Poëtam

Sermo

Sermomis rogo redde uices: non Centurioni
 Posse loqui fas est: nescimus philosophari
 Nullum bella malum credunt, quodcunq; per arma
 Contingat fas esse putant nostra agmina: quidni
 Mortem ipsam laudamus, & omnes dicimus una
 Voce bonam, & uitæ requiem finemq; malorum.
 Liberat hæc miserum sudantem semper in aruis
 Agricola aut ipso marcentem carcere tetro:
 Liberat hæc etiam dites noctuq; dieq;
 Clamantes cum dira premit uexatq; podagra
 Deniq; num morimur sani nos tempore longo
 Consumente? quid? esse ciniflonem? parasitum
 Nempe putas melius, uel uiuere Sardanapalum. PO.
 Non uere. nam mors non omnis liberat ægros
 Mortales, male uiuenti maiora parantur
 Supplicia, & meritis requies datur, hoc ubi corpus
 Exuerint anime & fastigia sacra capeissent.
 Viuendum est igitur recte, & seruanda supremi
 Sunt præcepta Iouis, requiem dant illa feruntq;
 Hoc noster Dux ipse facit, Ducis atq; ministri
 Illius exemplo: qualis Rex, Regia talis.
 Sed pleriq; aliter uiuunt. hi nomina uera
 Militiæ nec habent, cupiunt nec habere: probari
 Hoc uultis? sacras agedum huc ostende Georgi
 Martelle in causis uehemens Iurisq; perite
 Pandectas legum: uos autem ostendite nobis
 Stigmata uel faciem uestri Ducis ac alias res
 Quas coram uobis mōstramus habere necesse. CEN.
 Non libris agitur res nostra, sed ensibus. ense
 Ecce meum, si uis, reprobas quodcunq; probabo.
 O populi, si Dijs placet Irenarcha Latini. PO:
 Centus

Centurio mi magne nihil mihi quero probari,
 Verus es, & uero decertas nomine miles.
 Que dixi fateor peccasse, & candida totum
 Arma regunt orbem. concedo ignosce, ualeq;
 Iam ne abiit ferus ille mihi multumq; timendus
 Pyrgopolynices? miserum me docte Georgi
 Quam timui, ne forte mihi per tempus utrunq;
 Finderet ille caput, meq; his absolueret oris
 Emcritum. quid enim furiosa negocia curo
 Stultus ego oblitus studij rerumq; mearum?
 Non tutum est Satyram nunc scribere: pœnitet istos
 Hoc pacto luisse modos. Vulcanus habebit,
 Ni fugiant. demens iterum cum cogito uere,
 Deuoueam qui bella Deo fortasse probata,
 Si quodcunq; cadit, haud sine numine. cur non
 Numen habent hæc bella? Deus uult forsân iniquos
 Hoc pacto punire uiros. secreta quis autem
 Cuncta Dei cognoscit homo? placet hoc tibi certè
 Summe pater? tua sit seruata ubicunq; uoluntas.
 Sed te clementem post uulnera multa memento.
 Non placet: astit hominum mouet hæc rabie sq; furorq;
 Da nostris igitur pacem sine fine diebus.
 Non poteris pater, ipse probus quod tempore paruo
 Sperauit bellis non amplius esse necesse:
 Do uobis pacemq; meam, pacemq; relinquo,
 Sic dicas: tantum hoc petimus, tantumq; rogamus
 Sic Martelle roga mecum, uel dignius isto
 Si quid habes doceas, ego te præcunte rogabo.

Satyra Secunda in Ignorantiam.

Quam tumidi ince dunt? stolidi quâ mente loquuntur
 Plebeij indoctiq; homines? peruenimus hem quos

Consu

Consulere & munda leges sibi scribere posse
 Persuadent, ueluti sit eis sapientia solis.
 Hos sequitur multum admirans ignobile uulgus,
 His fauet: & quare captum? quid credis? adheret
 Hoc simile huic simili: & si forte parabolus inde
 Exeat Orlandum referens, uel facta Pipini,
 Protinus à cunctis cælo præfertur & astris.
 Si tamen hæc aliquis uera quocumq; letino
 Scriberet historia: seu malens falsa referre
 Diceret utiliter, laudarem & tale probarem
 Ingenium prodesse sibi quod posset abunde
 Et reliquis: uerum nimis prauusq; malusq;
 Orbis, & augefcit damno maiore quotannis
 Consuetudo mali: quanquam contraria uulgus
 Credit, & Octauus Sapiens sibi quisq; uidetur:
 Decipitur tamen, & tenebris uersatur in atris
 Vel medio lucente die: præcepta sophorum
 Nil profunt, leges ridentur, dona parentis
 Naturæ quæ scire iubet, sic turpiter algent.
 Quid quod Picrios hæc turba indocta Poëtas
 Insequitur, terrisq; (nefas) sæpe inuidet illos?
 Et nisi Magnorum diuina potentia Regum
 Illustresq; uiri terras populosq; regentes
 Auxilio foret, & magna nutriret in aula,
 Paruus doctorū numerus certe minor esset.
 Vera refers, & me indoctum turpe esse puto, sed
 Te ne licet paucis affari: PO. Imò age multis.
 Tu cum cæcorum dux sis, ne cæcior ipse
 Quære prius. PO. qui? ADVER. nempe alios tardosq; rudesq;
 Castigas, mordes forsân tu indoctior illis,
 Scire tuum quid sit uideamus, si placet absq;

ADVER.

ADVER.

B B

Inuidia

Inuidia: & si nos non possumus omnia, saltem
 Hos uersus cribremus, & exploremus ad unguem:
 Huic quales uersus doleo tibi: parce, pudetq;
 Vel legisse: quibus risum moueas Cluuieno,
 Quos fugiat Ruse ipse, fugit quem debitor eris,
 Et mihi persuades docto certare Maroni,
 Scilicet expectas populo ut tua scripta legantur
 Gloriolæ cupidus, sed nil fallacius aura. PO.
 Parcius ah risum cobibe, nondum omnia quæ nos
 Edidimus nosti: Pineas per lege laudes,
 Multaq; in Ordelapha per nos (ita dicitur) Vrbe
 Cantata utiliter, melius tunc reddere nobis
 Iudicium poteris: uerum quia nempe uidentur
 Hi tibi ridiculi uersus, Stylus ipse, genusq;
 Materie exposcunt humili pede serpere, uerba
 Pene soluta quasi uulgaria, sint uelut inter
 Carmen compositum. & nullo pede tradita uerba.
 Quas facimus Satyras, numerosus Horatius aptè
 Scripsit & omnimodam legem seruauit in illis. ADVER.
 Tu nunc facis Satyras? Satyras hoc temporis audes
 Edere? & inuisos inter numerariet? aude
 Quodlibet: arbitrium cuiquæ nec tollo, nec addo. PO.
 Quid faciam? indoctos non possum ferre: coactus
 Hæc scribo illorum cupiens non ledere quenquam,
 Sed potius uerum cæcis infundere lumen.
 Illorum sortis miseret. nam siue per orbem
 Bacchatur uesana lues, seu bella refuso
 Sanguine crudeſcunt, seu quicquam fata minantur,
 Primi dant pœnas plebei, ignobile uulgus
 Hic atq; hic sine more perit, non ulla Deorum
 Seruatur pietas: sine spe, sine amore salutis
 Disce

Discedunt tristes animæ.circumspe totam
 Italiam.heu miseros mortales,heu bona mater
 Hesperia, & bellis & seua peste laboras.
 Nunc si quis ueniens indoctus pharmacopola
 Prædicet,este simul cepas porrosq; piperq;
 Sani eritis:uolitare illos,non esse uidebis:
 Hæc si natura dicat sunt pessima Cocus
 Hippocrates stolidus,nauciq; putabitur illis.
 Monstratam pridem miscere absynthia musto
 In papulas,diramq; luem,certè nihil ex me
 Sed magnis pendens autoribus,hoc mihi nullus
 Credidit,optabam regimen componere uite,
 Quo sanum mortale genus canentis ad annos
 Viueret ætatis.nescit moderamina uulgus
 Viuendi,uentis obnoxia pectora pandit,
 Postq; cibos coit,& uentri dat queq; uoraci
 Pernitiosa,uelut popano ambrosiaq; recenti
 Vescatur,crepitu medicorum obsonia ridens:
 Verum cura fuit conatibus irrita.quando
 Hæc scripturus eram credentibus omnia nosse.
 Scribe tamen quæso uel nobis optima,quanquam
 Ista legent omnes,isto mihi crede placebis
 Omnibus ipse modo,raros sua commoda cernis
 Spèrmentes, sua cuiq; salus chara,moriri
 Nemo cupit,cū iam postes Mors pallida pulsat. PO.
 Non mihi lectores quero mea carmina, saltem
 Ioannes hæc Sella meus relegendo probabit.
 Imò agite ô uersus,exquirite protinus Urbem
 Ordelaephæ,hæc nostri patria est & mater amici:
 Hic illum uobis gaudere uidebitis, ite
 Ocyus,& Domini celeres mandata referte.

ADVER.

BB 2

Scitis

Scitis enim neq; opus credo monitore Poëta,
 Quæ cupiat: nec iter nec testâ incognita uobis,
 Vtpote quos aluit tenere bis quatuor annis
 Liuiâ belligerisq; uir's, anysoq;, meroq;
 Fertilis, & cui nos multum debere fatemur.
 Eia age per Geniumq; tuum Musasq; rogatus
 Pieriâs da quæso bonæ moderamina uitæ. PO.
 Vt potero dicam, sed si non omnia, partem
 Accipe, sed memori ingenio, si tradere scriptis
 Ista uoles Italis, quæ scripsit Epistola Magni
 Hippocratis Regi Ptolemæo: ita præcipit ille.
 Quatuor hic totus mundi componitur orbis
 Seminibus, lympâ, ac terra, simul ære, & igni,
 Hoc est humenti, gelido, sicco, calidoq;
 Ipsum hominis corpus constat quoq; quatuor iisdem
 Sanguine, pituitaq;, & flaua bile, nigraq;
 Vnde pituita est similis, uerum ignea tota est
 Flaua chole, ærius sanguis terrestria bilis
 Atra sapit: sic sunt similes & mundus homoq;,
 Et sicca, & calida est bilis quam flaua uocatur:
 Aduersum est huic phlegma, calet, sed sanguis & humet,
 Huic bilis penitus pugnat contraria nigra,
 Et uarios redolent eadem hic elementa sapores.
 Salsum phlegma sapit, sed cerula bilis acerbum,
 Nigra gerit tristem, gaudet dulcedine sanguis.
 Rursus habent uarias sedes hæc semina: cordis
 Sanguis habet latebras, & spiritus ambit easdem:
 Hepar flaua chole, splenem nigra, phlegma cerebrum:
 Verum ex corde capit uena omnis magna cruorem,
 Quæq; graues pulsu motus arteria signat.
 Et cordi rubros humores suggerit hepar,

ADVER.

Sic

Sic nunquam sociâq; fide sociâq; calore
 Deserit. nec illud. neq; enim ualet igneus absq;
 Vivere materiæ calor, & producere quicquam.
 Pars hominum ridet, pars contristantur. & ille
 Desipit, iste sapit: causas age, præcipue dicam:
 Sanguine qui puro feruent, hi carmina lati
 Florentesq; canunt, & pulchro corpore præstant:
 Ira, furor, lentigo, notat quos cerula bilis,
 Possidet: atra pigrum, tristem, timidumq; figurat.
 At qui pituita uel aquoso phlegmate abundant,
 Frigoribus pleni sputoq; calore sub albo.
 Cur sapiant homines, memori cur mente probentur,
 Temperies cerebri causa est, ne iustius æquo
 Frigeat aut caleat. nam si perfrigeat usq;
 Nascuntur penitus cunctarum obliuia rerum.
 Passio cur oritur quæ Græce dicta phrenitis
 Intestinorum mittunt incendia. namq;
 Ut uapor ascendit cerebri, perit humor & ipse
 Insipiens fit homo. quare medicîna paretur,
 Sed prope: cerebrum frigenti aspergine promptus
 Naribus aut alia defendas parte necesse est.
 Si uero lethargus erit (namq; hic quoq; morbus
 Est cerebri, quando gelidus super humor abundat)
 Vtere tunc rebus calidis, hisq; unge cerebrum.
 Hinc alia exoritur pestis paralysis Achæo
 Nomine, sed labrum aut oculum capit ignea sæpe,
 Et medium aspectus totum: auxiliare cerebro
 Per nares, calidosq; illinc extrude uapores,
 Siue secundum aures prudens cauteria mitte.
 In cerebrum quæcunq; uenit pestis, trahit illa
 Principia à stomacho, uelut hoc putria ulcera pandunt

Schinodes, dentisq; dolor, ophthalmia, branchus,
 Et staphyle, & dyspnœa, nocensq; peristhmia collo.
 Quinq; caput retinet futuras, sed reperire
 Est solidum unius futuræ & tempore sanum.
 Verum age dic habeat crispas cur ille capillos,
 Hic planos: alijs cur sit caluaria nuda.
 Si calor in cerebro est crispas gerit ille capillos,
 Hic petit planos, huic si super hamor abundat.
 Si siccum caput est, fit turpe & inutile multis
 Caluicium: flauos crines dat cerula bilis.
 Caluicij uero species lego quinq; notari,
 Hæ sunt: lata, breuis, densa, ac hirsuta, uocemus
 Et mediam, tumidus facit hæc discrimina pulmo.
 Nunc dicenda cibi est triplex digestio: sumit
 Hanc iecur, & prima est ubi sanguinis ipsa creatur,
 Prosthesis huius erit cor sedes, sume secundam,
 Corporis hæc nutrit partes iecur hinc generatur
 Fel croceum, splen uero capit de corpore siccum.
 Inde melancholicus fit chymus, at ipse cerebrum
 Humectat stomachus, tunc phlegmatis extat origo.
 Tertia quæ superest decoctio succus in ipso
 Fit stomacho sursum, tunc panditur infima porta
 Ventriculi, transiūq; cibi sex inde, petitiq;
 Inferiora alui, sed uenter phlegma superne
 Mollificat propter nimis affra cibaria: uerum
 Per renes urina means descendit, & ipsas
 Vesicæ ingreditur partes hinc inde trahentes.
 Quæq; hominis sensus sunt: uisus, tactus & ipse
 Gustus, odoratus, nec non auditus: ab igni
 Hic pendet, tactus de terra, ex æthere uisus.
 Aër odoratum donat res humida gustum.

Quinq;

Quinq; potestates animam quis habere negabit
 Cogitat hæc, sentit, remiscitur ista uel illa,
 Rursus opinatur, rerum phantasmata uersat.
 Sed quoniam uarijs his septem partibus ipsum
 Compositum est hominis corpus, dicamus & illas:
 Nerus, uena, caro, necnon arteria, sanguis,
 Cartillago, unguis, pilus, humor, pingue, medulla,
 Pellis, phlegma hominē faciūt cum pneumate totum.
 Euacuant sordesq; uiris hæc omnia pellunt:
 Sudor, sputa, aures, aluus, uescica, Venusq;
 Et uomitus, oculi, nasus, pilus ipse, pori.
 Adduntur nris super hæc duo: menstrua, lacq;
 Lac, semenq; uiri de sanguine dicimus esse.
 Egreditur sanguis, sentit si mamma dolorem.
 Spondylia in tergo quot sint, dic queso uirili:
 Bis duodena, latus tot munit pectora costis.
 Dentibus octo quater gingiue armantur, & ora
 Simplicibus pars anterior, postrema molares
 Ipsa tenet, stomachum mensurant quinq; palæstæ
 Et tres atq; decem complectitur enteron ulnas.
 Scire cupis forsan digitorum nomina, dicam
 Ordine: sunt pollex, index, medius, medicusq;
 Cum minimo, siccus uerum est & frigidus unguis.
 Nunc age solaris sunt tempora quatuor anni:
 Ver, æstas, autumnus, hyems. sunt humida ueris
 Tēpora, sed calida atq; hoc propter sanguis abundat.
 Sicca quidem est æstas, multoq; calore perurit,
 Hoc ideo in nobis augetur cerula bilis,
 Frigida cum siccis autumnus tempora miscet,
 Nigra chole augetur, sanies & aquosa cruenta
 Pituitam producit hyems, quæ friget & humet.

Sic

Sic elementa regunt diuersis quatuor anni
 Partibus inter se cum corpore tempora nostro.
 Solarem idcirco circumspectare necesse
 Cursum & temperiem, qua constat quilibet aeger,
 Sicq; salutareis membris adhibere medelas.
 Si uere aegrescat iuuenis, tunc sanguis abundat.
 Huic opus est uenis punctis haurire cruorem:
 Si pleuritis erit uel prima luce, duabus
 Vel tribus, euacues uenas, concepta priusquam
 Passio conualeat, uel uirtus debilitetur
 Corporis. hæc multum prodest purgatio cunctis.
 Tempora si cupias quæ sint incidere uenas
 Optima scire, feram: media Februarius ut iam
 Parte sui mensis decesserit incipe: rursus
 Post decimam lucem Septembris tempora suadent,
 Donec ad extremum peruenierit ipse December
 Solstitium: sed si cubitare coegerit æstas
 Te purgare statim bone uir mihi crede, memento
 Iam fessus sum, parce mihi, restantia dicam
 Cras tibi, & absoluam uitæ bona nutrimenta
 Et quo quæq; cibum liceat consumere mense,
 Et si contigerit uenas incidere, sanguis
 Quid uenetus, uiridisq;, nigerq;, alijsq; colores
 Significant, uitæ & mortis prognostica scribam,
 Ut libet, ut gratum est, uerum uenerande Magister
 Arbitrio me trado tuo, bene uiue, ualeq;.

Antonij Vrcei Aegloga. Tityrus &
 Coridon collocutores.

Heus heus ô Corydon uiridi tu lentus in antro
 Dulcia quam molli meditaris carmine uoce,
 Nec

Nec tibi iam socios, nec amicos noscere cura est. CO.

Hic ades o nostri pars maxima Tityre cordist
Da ueniam: uersus modulabar totus in illis,
Imò ego te & reliquos coluiq; coloq; sodales,
Verum age quando uenis optato tempore, mecum
Paulisper querna letus requiesce sub umbra,
Hic ubi muscosi currunt per grammina fontes
Atq; student suauis uolucres garrere susurro. TI.

Ne pete me Corydon studijs curisq; grauatum,
Si qua mei tibi cura subest, me uelle morari. CO.

Ah mihi non equum est hoc te per Pana negare
Tityre, sic semper dulces tua fistula cantus
Personet, in uiridi quales iam Thracius Hæmo
Fundere suetus erat uolitanti pollice uates,
Sic tua non unquam per ouilia sæuiat atro
Martius ore lupus. quid si quæ audisse libenter
Ipse uoles referam? quæ non audisse pigedit. TI.

O Corydon scio te nisi quod conducere nobis
Ipse putes, nil posse mihi per Pana referre.

Nam nouus inter nos non est amor, ipse recordor
Iam pridem à teneris hic inter pascua nota

Te mihi, meq; tibi solitum per mutua ferre
Auxilia, & pecudes modo te curare relictas:

Me modo, sed ne me credas tua dulcia uerba
Fastidire, trahant quæ me in contraria cure

Accipe, post dictis aures adhibebo uicissim

Ipse tuis, & erit nihil hoc mihi munere maius.

Quot mihi sint hirci, quot oues hirciq; capella

Nouerunt nostri montes, & flumina nostra,

Quæq; solent Dryades gelidis habitare sub antris.

Bis centum forsân numero sunt, sed modo crescit,

CC

Et mo

Et modo decrefcit numerus. nam turba luporum
 Eripiunt teneros ipsis ab ouilibus agnos.
 His neq; mordaces fatis eft inferre moloffos,
 Nec ftabilis fulcire hinc inde repagula fractis,
 Damonisq; minas contemnunt, & Melibœi.
 Quid quod & interdum tanta eft audacia, fortes
 Infidias fecere mihi: proh triftia damna
 Tres excepit oues aliquis cafus ue, lupus ue,
 Quas zea, & molli folitus nutrire cypero
 Seruabam: nunquam Corydon ea copia lactis
 Lanicijue fuit maior præftantia uifa.
 Ille licet multum Milesia uellera iactet,
 Ille Tarentinas pecudes, has abfq; dolore
 Non meminiffe queo: uerum nunc unica reftat
 Præcipua ex alijs, quam fi cui Menala cure
 Seruarit, facris agnam maftabo quotannis.
 Has ego nunc femper timidus pavidusq; reuifo,
 Sed nihil eft quod me mage lædat, follicitetue
 Quàm quod nonnullas fcabies tentare uidetur. CO.
 Audieram, atq; ægre tua Tityre damna ferebam,
 Sed mihi te quare multis iam forte diebus
 Non uidiffe fuit, potuiſſem credo iuuare
 Confilio, monitisq; meis: nunc accipe quid nam
 Sis faclurus in hoc: hoſtes arcebis ouili,
 Si bene ferratæ munitus robore clauæ,
 Hinc atq; inde means oculis uigilabis apertis.
 Crede mihi, cautum eft animal lupus, at tamen idem
 Præcipue baculi timidus folet eſſe. parumper
 Me ſine quem geſtas contingere, ſi libet: heu
 Culpa tua eſt inquam, cui tam leuia arma geruntur.
 Sume pedum hoc, quo me noſter donauit Amryntas,

Tectum

Tecum semper habe: quo si te laeserit unquam
 Quis lupus, ipse unquam me non Corydon a uocato.
 Ast ouium ut possis scabiem depellere, sume
 Vrinam ueterem textis candentibus ustim,
 Partibus aut coctam binis imponito amurcam,
 Tollere scabriciem succus ualet atq; cicutæ
 Semodio salix admixto: sed quero docere
 Si uacet, unde queas securam ducere uitam,
 Actibi non sit opus pecudes curare minutas. TI.
 Hoc ego scire uelim Corydon, & si quid habebo,
 Acceptum referam tibi, teq; in pectore figam,
 Dumq; hæc pendentes pascent uirgulta capellas,
 Dumq; aries pecudes, & uaccas taurus inibit,
 Semper erit magni nomen Corydonis apud me. CO.
 Non longe à nostra sedet hic Galatea cohorte,
 Ruricolæ inter sati s est formosa puellæ.
 Nouisti? nouit tot a hanc uicinia nostra.
 Est pecoris niuei diues, fecundaq; multo
 Lacte tumet. cernis, qua se sub parte sinistra
 Subducunt colles? huius uineta quotannis
 Dulcia uina solent, dicas aruisia, ferre.
 Multi illam indigenæ precibus petiere subulci.
 Eumeus petijt, petijt sine more Sybotes,
 Antigenes, Damon, Melibæus, Thyrsis, Iolas.
 Ipsa mihi & Nyse iurauit: corpora nostra
 Pressabit pastor nullus nisi Tityrus ipse.
 Hanc uolo coniungas tibi, & incurabile uulgus
 Reijculas & oues postponas. hic tibi curas
 Tolle & ære graui ditabit tempore paruo
 Testa tua: at patriæ cupias Mutinensia culta
 Liuica, seu malis habitare ornatus arua.

Tunc quales uersus suauimodulabere uoce,
 Qualia montanaresonabunt carmina ualles?
 Non pastor sed eris pastorum duxq; decusq;. **TL.**
 Rem magnam Corydon & amico pectore profers,
 Et cui par non sum grates persolvere dignas:
 Sed crispam faciem rugis, incanaq; menta
 Cernis. & indignum est cano sociare puellam.
 Miror & unde procis tot me Galatea tenellis
 Praferat. haud nunc sum qui Tityrus esse solebam. **CO.**
 Ah quid ais? quid te esse senem mihi Tityre narras?
 Me nescire putas quo tempore natus? ego ipse
 Tunc aderam, cum te gremio pia mater haberet,
 Et pater has pro te uirides plantaret oliuas.
 Sum senior, nec me queritur mea Thēstylis: euge
 Da dextram, noli tua sit Galatea negare. **Th.**
 O Corydon, ne quere tuis me queso, ligare
 Blanditijs, ego sum uicturus cœlibe uita,
 Hanc tenuem donec poterit perflare cicutam
 Spiritus, & nostros ibit dispersus in artus.
 Num quid uis aliud? pecudes ego uiso relictas.
 Hic cœnare potes mecum, & requiescere si uis
 Caseus est nobis, pira sementina, merumq;
 De Raualdino seruat hic cantarus agro.

Antonij Cod. Vrcei Epigrāmaton Liber.
 Ad Hermetem Bentiuolum,

A Eternum queris iuuenili nomen in æuo,
 Totaq; in hoc Herme est cura, laborq; tuus.
 Rem cupis eximiam, qua te laudoq; probaq;
 Res animo non est aptior ulla tuo.
 Splendor aui in patriam, & magni sapientia patris,
 Et fra-

Et fratrum insignis gloria par & amor.
Quodq; studes toti populo te reddere charum,
Abs te ne quisquam tristis abire queat.
Ista quidem eternæ possunt te tradere fame,
Vberius tamen hoc, quod petis, arma dabunt.

De Reditu Hannibalís Bentiuoli.

Qui modo confidens falcatis unguibus ales
Exierat nidi frondea tecta sui,
Ecce redit uictor spolijs hostilibus auctus,
Ecce redit Ligures depopulatus aues.
Iam minor accipiter tremit hunc, iam maior: & illa
Quæ solet irato fulmina ferre Ioui.
Vicinas iam terret aues hæc fama, sed acrem
Mox & longinquis afferret ipsa metum.
Quid mirum? semper generoso proditus ouo
Oua parit, nido non renuenda suo.

Ad Ioannem Bentiuolum.

Qualis ab excelfo descendit monte leonis
Scymnus, & hinc pulsas spargit & inde feras,
Qualis & è nido cum primum prouolat alto
Vnguibus, & captam fert halietus auem:
Talis in hostiles ausus prorumpere turmas
Hannibal has forti iunior ense fugat.
Et facilem præstat tibi dux Vrsine triumphum
Quiq; Fluentini iura tuentur agri.
Primitias tales quis pubescentibus annis
Edidit: & durum martis obiuit opus?
Quis Marius? quis Cæsar erit? quis Spartacus unquam,
Qui ferat in teneris talia facta genis?
Deniq; si cælum, trifidumq; citaueris orbem
Huic nullum dicent se reperire parem:

Ecce redit Martis noua lux, & fortis ouanti
 Et patri & patriæ gaudia magna refert.
 Idem licet optatos tibi uultus cernere nati
 Magna parens, oculos & satiare tuos.
 Aspice Ioannes Princeps iustissime, quem tu
 Delicias animi sæpe uocare soles.
 Aspice, quàm lato procedat pectore: talem
 Meonides Ithacum fert habuisse ducem
 Nonne uides bello faciem duxisse uirilem?
 Hanc metuit fallax hostis, amicus amat.
 Hic tibi narrabit totas ex ordine pugnas,
 Partaq; quo fuerit Martia palma modo:
 Gaudebis sane talis audire triumphos,
 Et tua succurrent fortia facta tibi.
 Concurrent hilares Heliconia turba Poætæ
 Cantabuntq; sonis se superare suis,
 Ut uario scribant iuueniles carmine laudes,
 Et uincant uersu carmina prisca nouo.
 Tu quoq; quæ uirtute noua generosa propago
 Implesti patriæ ditia regna tuæ,
 Perge tuis totam Italiam complere trophæis,
 Obscurent priscos ut tua facta Duces.
 Et si quæ nostras si barbarus hostis in oras
 Iret, uictrici nos tuerare manu.

Ad Galeatium Bentiuolum.

Bentiuolæ gentis Galeati pulchra propago,
 Qui puer es tamen, & nil puerile geris.
 Hæsterna quantum potui te luce notare,
 Multa tenes Codro quæ placuere tuo.
 Doctrinæ studium, facundia, forma, uigorq;
 Detinuerè oculos ad tua facta meos.

Magna

Magna quidem sunt hæc, sed adhuc maiora supersunt.

Namq; mihi mores plus placuere tui.

Tu pius es, clemens, affabilis, innocuusq;

Grandis & in paruo corpore regnat amor.

Conciliare studeas doctorum corda uirorum,

Et seruare tibi conciliata sapis.

Sic ego te uideoq; libens commendo proboq;

Sic patriq; tuo sic populoq; places.

Nam licet hic auroq; Midam, formaq; Hyacinthon,

Et Phrygios longo stemmate uincat auos.

Hic sacros apices & Caesaris adde triumphos

Nil tamen est morum nobilitate prius.

De Medicis Bononiensibus:

Felsincum nuper Medici petiere Senaturn

Ante diem studijs ocia danda suis:

Et causam immensos Iuli dixere calores,

Quod rabido coqueret sydere cuncta canis.

Obtinuere quidem, sed non fuit ista quietis

Causa, sed auditor, quod neq; solus erat.

Auditor quondam Antimacho solus Plato dignus

Restitit, at nostris ne popa stat Medicis.

De Eisdem.

Artibus instructus si notas tendit ad artes

Nil mirum, didicit quæ sibi quisq; facit.

Ad Iurisconsultos.

Quid clamatis adhuc Legum Iurisperiti,

Dum procyon rabido sydere cuncta coquit

Emollire uiros Medici dixere calores,

Et requiem studijs obtinere suis.

Tu quoq; dic aliquam legem facunde Trebati,

Qua sint collegis ocia danda tuis.

Maxi

Maxime. in antiquo lex est hæc codice sancta:

Astare ediscit qui ualet, ille satis.

Heu heu pro sacra profers mihi lege Poëtam

Eia agite, optatam uos quoq; habete quietem..

Epitaphium Laurentij Roscij.

Roscus hic situs est Laurentius ille, tot annis

Quem magno in cœtu mirata Bononia uidit

Orantem, & celfo Musas Helicone uocantem.

Sic celeri ingenio, memori sic mente ualebat,

Gratus erat patriæ ciuis, iucundus amicis,

Progeniemq; suam multa cum laude reliquit.

Ad Lucam Ripam Fictilia locuntur.

Fictilibus nobis est nomen: habemur ubiq;

Et uænum præcio commodiore damur.

Myrrhina sunt pluris quam nos, crystallina pluris,

Nos superant precio cuncta metalla suo..

Et fortasse præit Diuini opus Alcimedontis,

Quæq; Syracosio pocula scripta seni:

Non tamen in nobis coenasse Agathoclea Regem,

Nec puduit Regem sacrificasse Numam.

Hoc si de Samio finxit uos puluere plastes,

Siue Saguntina uos poliere rote,

Aut etiam si composuit Maiorica tellus,

Concedam: at uobis, si placet, unde genus

Non sumus externis manibus fabricata, nec ullis

Ex hoc externis arte minora sumus.

Nos Mutina Herculeo felix dum recta ducatu

Effinxit manibus materieq; sua.

Et si de proprio laus non uilesceret ore,

Dixerimus nobis præmia prima dari.

Accipe nos igitur doctorum fama uirosum

Et recti

Et recti Luca non moriuntis honor,
 Antoni meritum tibi significantis amorem,
 Municipis nostri dona pusilla sumus.
 Ad Philippum Beroaldū Iunio rem.
 Lese Cupidinea nimium nimiumq; sagitta,
 Ut monstrant numeri docte Philippe tui.
 Sæpe tuos Codro recitas male sanus amores,
 Oscula quæ dederit blanda puella tibi.
 Blanditias prima quot gestet fronte Cupido,
 Post modo quæ figat uulnera, quasue faces.
 Accipit attentis hæc auribus omnia Codrus,
 Et noscit flammæ signa uetusta suæ.
 Quæq; uidebatur nullo dolitura cicatrix
 Verbere, de dulci carnie tacta dolet.
 Quod nec Callimachus, nec tu dulcissima Sappho,
 Nec cum Stesichoro tu quoq; Coë facis,
 Quod nec Naso meus, blandiq; Propertius oris,
 Hoc faciunt numeri terse Philippe tui.
 Parce precor Vates, Vatem recitando monere,
 Per tibi si quisquam dulce in amore fuit.
 Qui semel illesus Græcia littorâ fugit,
 Circeis nunquam nauta propinquat aquis.
 Quem semel Oleniæ merserunt sidera capræ,
 Si sapit æquoreis abstinet ille uadis.
 Ora semel cuius teter distrinxit amator,
 Santonicis nunquam fiet amicus aquis.
 Olim ego septenos merui deuinctus in annos
 In castris nimium sæue Cupido tuis.
 Nunc autem dextro liber lare, quero soluta
 Ocia, quæ Musis cuncta rependo meis.
 Tu, ubi promittit si lata Philippe Cupido

DD

Perge

Perge, tibi faciet fors Venus alma satis.
 Sin Boreas illinc, illinc te pulsat Auster,
 Nec reperit tutum fessa carina locum,
 Non decet alterius secum raptare carinam,
 Ut tua quod patitur debeat illa pati.
 Sit athen ostendis post magna pericla salutem,
 Premiâq; & nivos ac sine nube dies.
 Accipe me tecum, rapta, trahere, distrahe quovis,
 Nauiget, ac iterum te duce Codrus amet.

Lamentatio Codri.

Olim cum iuuenis fui,
 Et uocem mihi sedula
 Claram Pierides dabant,
 Me cœtus iuuenum frequens
 Certabat celeri gradu
 Vatem uisere splendidum.
 Nunc quum me senium premat,
 Et uox deficiat tremens,
 Rarus me petit & malus
 Auditor, pudet ac meam
 Plenam pulueris & situs
 Illum intrare domunculam.

Contra Proditores Laurentij Medici.

Priamidas, Priamum, cumq; ipsis ciuibus Urbem.
 Vnus Vlyxea prodidit arte Sinon.
 Sed plures unum Laurention arte Sinones
 Prodere fallaci non potuere sua.
 Res mira est ideo causam scio queritis: ecce
 Hostis erat Phrygibus Pallas, amica pilis.
 Epitaphium Pini patris, & Sinibal-
 di Filij Ordelaphorum.
 Tertius armorum pacis quoq; gloria Pinus

Ordelaſphus, per quem nomina ſanguis habet.
 Hic nati gremio Sinibaldi continet offa,
 Offa ducem quinto menſe ſecuta patrem.
 Aequus uterq; fuit Princeps tibi Liua, poſt quos
 Ordelaſphi ſceptris mox cecidere ſuis.

De ſe.

Quò raperis præceps, quò te Caldora biſormis
 Codre uehit ſtudijs ualde aliena tuiſ?
 An placet anguigeram & celebrati nominis Urbem
 Et noua magnanimi ſceptra uidere Ducis?
 Non mala cognofcis, quæ tali tempore lædent
 Inſuetum longas ire redire uias.
 Laſſus eris, uentofq; truces patieris & imbres
 Frigorq; & longum quæ dare ſuevit iter:
 Et ſi præteriens Gallorum exercitus in te
 Seniat, auxilio quis galeatus erit?
 Sed quid ego hec metuo tanquam ſint ultima nobis
 Phafios, & tepidi rura petenda Noti.
 Italiæ primam & pinguem properamus ad Urbem,
 Hoſpicio capiet quos Boromea domus.
 Splendida Bentiuolis & amore & ſanguine iuncta
 Hec domus à magno Principe prima manet.
 Quæ ſi conuiuas uocet ampla per atria Diuos,
 Spreuerit extremos Iupiter Aethiopus.
 Vltima finge peti: quid tum contingere nobis
 Nil ſub Alexandro Principe triſte poteſt.
 Ad Alexandrum Bentiuolum.
 Priſcus Alexander gladio munitus, & acri
 Meonide, coeptum perficiebat iter.
 Bentiuolus noſter gladio præcinctus, Homerum
 Non habet, at Codri carmina grata ſui.

DD 2

Scd

*Sed quid ad Oceanum Rhenum? nihil: at tamen ille
Salsus, & hic dulces fundit amœnus aquas.*

Ad Ioan. Bentiuolum.

*Græcia Romanæ mater iam splendida Linguae
Squalida nunc, ædes exulat ante tuas.*

*Te precor illustris Princeps hanc collige: fas sit
Huic sub Bentiuola membra leuare domo.*

*Sic tibi qui patriam testis & moenibus ornas,
Aspiret dextro leta tonante Venus.*

Epitaphium Balthasaris Medici.

*Quem Liui genuisse forum gaudebat, habere
Felsina, Masserius Balthasar hic ego sum.*

*Dum uocor in patriam, retrahog; in Fata ruentes,
In mea nullo Fata iuuante trahor.*

*Florida non ætas, Sophiæ non dogmata septem,
Non pro me Phœbi munus utrunq; stetit.*

*Inunc & uigila, lege, differe, scribe, perora,
Ut mors hæc uno sorbeat atra die.*

Ad Galeatium Bentiuolum.

*Quod facturus erat Codrus clarissime Princeps,
Proq; suo officio, pro meritisq; suis:*

*Hoc tibi missa hodie doctarum prima sororum,
Efficiet suauis Calliopea sono.*

*Duxit enim secum forma præstante puellas,
Atq; Eteocleo munere præcipuas,*

*Sero quidem, quoniam deduxit abusq; feraci
Cunctantes nudis artibus Orchomeno:*

*His aditum præsta, faciliq; has aure loquentes
Accipe de Codri sedulitate tui.*

Prendeq; dum potes has. nihil est uelocius illis.

Quodq; senescat, habet tam cito, uita nihil.

Ad Caa

Ad Carolum ab Armis.

Arma tibi nomen, nomen dant nobile Musæ,
 Sed Musis debes Carole doctæ magis.
 Dic quare: dicam faciunt te bella timeri,
 Quod faciunt Musæ non timor est, sed amor.

Ad Glaucum.

Candide si mecum prandisses Glauce, uolebam
 Figere purpureis oscula mille genis.
 Errasti. quid ais? te corrige Codre: uolebam
 Fingere Pierijs carmina mille sonis.
 O quantum tenuisse nocet, sunt oscula mille
 Perdita, seu potius carmina mille tibi.

Ad Herculem Ferrariæ Ducem.

Dux sapiens debere tibi non sola fatetur
 Vrbs tua, multifidis quam Padus ambit aquis,
 Hadriaci quod eam seruaris ab ore Leonis,
 Qui mare, qua terras delaniare cupit.
 Verum etiam Italiæ reliquum quod non uorat hostis,
 Seruatum dextra se putat esse tua.
 Cuius fama rei totum dispersa per orbem
 Non quenquam supero fugit in axe locum.
 Indeque discedens Notium penetrauit ad axem,
 Inuenitque tuum Nile superbe caput.
 Et nullum toto talem cognouit in orbe
 Esse, nec in priscis ante fuisse uiris.
 Ceneaque, Exadiumque, Dryantique, Pirithoumque;
 Hercules exuperant fortia facta Ducis.
 Quare cum nuper ueterum spectacula iocorum
 Edideris populo uir memorande tuo,
 Multus finitimis ueniens spectator ab oris
 Incendit plausu tota theatra suo.

DD 3

Precis

Præcipue uenêre Deum noua cura Poëta

Quos inter Codrum si libet, adde tuum.

Hic quoq; tum ludos quercu spectauit ab alta,

Quæ fuit hic celsa conspicienda coma.

Hunc nulli uidere uiri, cum numine plenus

Vidisti hæc propria uerba notare manu.

Sed ne te remorer totum laudando choragum

Hæc dabitur nostris ultima meta sonis.

Spectati multum populo placuere Menechmæ

Plus placuere tamen Principis ora sui.

Applausit populus geminis hinc inde Menechmis

Plus tamen applausit Dux uenerande tibi.

Ad lectores Poëta.

Spectaret cum læta suos Ferraria mimos,

Felsinei Codrum detinuere Lares.

Se tamen ipse refert mimos spectasse: quid hoc est?

Res mira est: uerum non fuit: imò fuit.

Nam cum cum spectaret Quercens ea munera, Codri

In Quercente suo mens pia tota fuit.

Calliope ad Codrum de Quercente.

Roborea nuper cupiebas Codre sub umbra

Cantare, & dulci pellere glande famem.

Nunc tibi cum glande, cum Iupiter Anxurus umbram

Præbeat, & quercus sit tua tota uelut,

Codre fugis, timidusq; tamen si quando propinquas,

Hæc in te ueluti sit ruitura caues.

Non tamen ignoras nullo de stirpe uenire

Visibus humanis, quot bona quercus habet.

Nam præter ueterum glandes alimenta uirorum,

Dulcia & duro robore mella fluunt.

Hinc canchrys, boletus & hinc, & agaricon, atq;

Galla

Galla colorandis pellibus apta uenit.
 Adde quod hinc fiunt usum præstantia lychnis
 Vellera, Palladio quæ sine rore micant.
 Adde quod hinc ueniunt seruati præmia ciuis,
 Præmia Cæsarcis semper amica comis.
 Hinc etiam Dryades nomen sumpsere puellæ,
 Hinc Dodonææ nomina Sortis habent.
 Hanc Maro laudauit, laudauit et altus Homerus,
 Hæc quoque uersiculis est celebrata tuis.
 Vnde fit ut mecum mirentur sæpe sorores,
 Instabilis quo nam mentis agere malo.
 Dic rogo, te ne aliquis uexat phanaticus error,
 An quicquam quercus quod uerearis, habet.
 Dic age, non tantum est pro Vatribus anxia cunctis,
 Quantum pro Codro Calliopea suo.

Ad Calliopem.

Calliope Aonidum bona uox, et prima sororum
 Bellica sceptrigero quæ canis acta Ioui.
 Non erat, etherea pro me de sede uenires
 Huc opus, et blandis alloquerè sonis.
 Nam neque dignus eram, nec me tuus ille latebat.
 Ille amor in Codro uiuidus usque tuo.
 Vt mea pallenti redimisti tempora cisso
 Aptasti, meæ fila sonora lyre.
 Te semper spirare recens in carmina nostra
 Auxilium sensi Calliopea tuum.
 Antè tamen summo si cogebamur honore
 Debita centenis reddere dona focis.
 Nunc multo debere magis quis nescit, eo quod
 Sponte tua Vatem, respicis ipsa tuum.
 At me quod uaria miraris mente labare.

Optau

Non tot Circeò gemuerunt monstra sub antro,
 Non Archeloiades tot rapuere rates.
 Euriales nec tot senserunt saxa sororem,
 Hæu quæ luminibus disperiere suis,
 Quot teneram celeri lustrantes lumine quercum,
 Non poterant ullis membra mouere modis.
 Nec sic, qui primum laboratis uenit ab Indis
 Attrahit Heracleus ferrea uincula lapis:
 Nec sic cognatos trahit ad se naphitha uapores,
 Vt trahit, & tractos glans ligat illa uiros.
 Quæ cum ista melius nil libertate probetur,
 Horret uiscatas Codrus adire comas.
 Si tamen hoc iubeas, celeri pede Codrus adibit
 Multaq; sub dulci carmina grande canet.
 Sed caue ne si quando tibi redhibere placebit,
 Non possis Vatem Calliopea tuum.

Calliope.

Imò ego si libeat, quoniam nihil inde nocebit
 Codre tibi, sacras hortor adire comas.
 Et ne, quod uiscum nimis exhorre uideris
 Id noceat, rebus Codre cauebo tuis.
 Ambrosiæ totis succos perfunde salubres
 Artubus, & quouis progrediare, licet.
 Non uiscum, non herba nocens, non naphitha nocebit,
 Quorum diuinus tinxerit ora liquor.
 Ecce supercilijs mihi Iupiter annuit atris,
 Ad superas reuocat me Pater ipse domos.
 Codre uale, & donec licet ista luce potiri,
 Dulcia cum dulci carmina funde mero.
 Nam neq; cantabis post ultima Fata, nec unquam
 Iam lacubus Strygijs dulcia uina bibes.

EE

Querc

Quercens Codro Sal.

Surripuit persona tibi quæ carmina nuper,

Quercenti tantum nota fuere tuo.

Iratus parces, poscunt sic tempora lusus.

Hoc calor, & nobis pacula sumpta iubent.

Sed si forte libet de me tibi sumere pœnas,

Subdam curuato poplite Codre caput.

De Quercente.

Surripuit Quercens mihi cor. nec noster in illum

Est tamen ex ulla parte minutus amor.

Cur igitur doleam, si paucula carmina nobis

Latatur ficto surripuisse dolo?

Antè pauens capiet Musilum dama leonem,

Antè Dioneas pauo timebit aues,

Iratum quàm me possit sibi cernere Quercens,

Quercens lux animæ dimidiumq; meæ.

Nec uolo, nec possum, nec debeo sumere pœnas,

De Codro quicquid sentiat ille suo.

De Quercente personato.

Sæpe uenit testæ facie, testisq; capillis

Quercens, & Codrum decipit ipse suum.

Codrus hiat, metuit, sudat, suspirat & ardet,

Assidet, hunc blandis alloquitur sonis:

Iam mihi pande sacros uultus charissime Quercens,

Si Quercens, sacras te rogo pande comas.

Quid iuuat, & ficto uultu, fictaq; loquela

Fallere, qui pura te colit usq; fides?

Codre tace, tua sunt uotis contraria uota

Vt uideas, nunquam Codre uidere cupis.

Nam cum detecto fulgor radiabit ab ore,

Hic tua quod fieret lumina cæcus eris.

De eoa

De Eodem Phœbus alloquitur Codrum.

Quid te Codre refers Phœbeo numine plenum?

Quidūe nouem iactas semper habere Deas?

Ad te sepe venit simulato nomine Quercens,

Quercens, quem tanta ferris amare fide.

Nec tamen hunc noscis: uel si tibi noscere fas est,

Non audes doctis hunc retinere modis.

Vel fuge Pierio procul hinc de uertice, uel tu

Officium Vatis perface Codre boni.

• Porcorum lamentatio.

Iupiter inuento Cereali munere dixit,

Setigeros solum glans mea pascat apros.

Tunc porci sacras mensas onerare Deorum

Atq; hominum poterant carnibus atq; cibus.

Pinguis erat petaso, tucetum, sumina, lumbus,

Synciput, omentum, glandia, perna, iecur:

Nunc macie tenues uix secum crura reportant,

Donatos postquam non licet esse cibos.

Barbiger in primis quercum circundedit omnem

Hircus, & hinc tetro pellit odore sues.

Hinc calcitrosi consurgit babena caballi,

Et magno sacras deuorat ore dapes

Bos quoq; se foeno glandis saturare relicto

Expetit, & cornus non timet ulla suo.

Deniq; nunc omnesq; uiri cicuresq;, feraq;

Donatas porcis aggrediuntur opes.

Ad ius ô celeres, ad ius iam currite porci.

Sit modo, qui uobis ius habuisse sinat.

De quercu porcis spes amplius ulla repleti

Non sit, maiores hanc rapuere gula.

Ad Vertumnnum Zambecarium.

Romanas uidi duce te Vertumne ruinas,
 Priscâq; templa bonis credita cœlitibus.
 Nil mage mirandum, siue hac seu uerterer illac
 Cernere luminibus fata debere meis.
 Nam præter celsas moles, & splendida tecta
 Ius proprium Imperij Roma reseruat adhuc.
 India contenta est Indis, & Gallia Gallis,
 Roma sibi è toto uendicat orbe uiros.
 Præterea cum uix unum prouincia Regem
 Vna ferat, qualem Martia facta petunt,
 Principibus satis est Romana potentia multis,
 Quos uehit ad summum bellica fama decus.
 Deniq; si Vatem Vates non ludit Apollo,
 Mens mea Romulidis sydera leta uidet.
 Nam quæ de ueteri funduntur germina trunco
 Spargunt aërijs brachia plena comis
 Non aliter quam cum Herculeo desecta lacerto
 Diffudit cristas Argolis hydra nouas.
 Iam redire duces Fabij, redire Catones,
 Iam loquitur proprio lingua Latina sono.
 Et tandem Imperium toto qui finiat orbe,
 Et bona qui faciat secula, Cæsar adest.
 Ad Antonium Galeatium Bentiuolum.
 Sanguine Bentiuolo Galeati splendide Princeps
 Progenite, & nostri cura secunda Iouis.
 Gratia tanta tibi est, animus tibi tantus, & oris
 Maestas, ut amet qui semel hæc uideat.
 Orphi magna fuit Vati sacundia prisco,
 Virtuti similis sed nihil illa tue est.
 Illa feros homines traxit rabidosq; leones,

Duraq;

Duraq; cum crudis saxa coëgit aquis.
 At tua doctorum permulcet pectora Vatum,
 Cogantur celeres ut tua signa sequi.

Ad Andream Barbatiam.

In te tanta fuit Barbatia iuris & æqui
 Noticia, & mentis copia tanta bonæ.
 Vt posses solus meliores ponere leges,
 Iusq; nouum populis & breuiore uia.
 Noluit hoc prudens hominum sator atq; Deorum,
 Gratificans templis, Caesaribusq; suis.
 Felix qui potuit leges te audire docentem,
 Atq; è diuino discere iura sono.
 Ille etiam felix, cui nunc tua scripta, tuosq;
 Admonitus memori mente notare licet.

Nam quamuis fremdant aliqui, Barbatia quicquid
 Scripsit, in ambiguis se Colophona facit.

De mendaci uita humana.

Omnis homo mendax. miserum me terq; quaterq;
 Qui didici longo tempore scire nihil.
 Omnis homo mendax. cuncti periere labores
 Codre tui, periit gratia, nomen, honor.
 Omnis homo mendax. quotiens promissa rogauit
 Et dixit faciam, non tamen ille facit.
 Omnis homo mendax. opulentum me fore quondam
 Dixerat Astrologus, prodidit Astrologus.
 Omnis homo mendax. iuueni mihi multus amator,
 Vergenti in senium nunc mihi nullus adest.
 Omnis homo mendax. qui se mihi dicit amicum,
 Non me sed pueros diligit ille meos.
 Omnis homo mendax. qui pro me exponere uitam
 Iurat, uiso comminus hoste fugit.

EE 3

Omnis

Omnis homo mendax. cras hic festertia quinq;
 Debita ait soluam, nec tamen ille facit.
 Omnis homo mendax. quotiens Claretta daturam
 Se mihi promisit, nec dedit illa tamen.
 Omnis homo mendax. qui me laudauit in ora
 A tergo longas porrigit auriculas.
 Atqui diligeris, multoq; audiris honore.
 Quid tum? si mendax dicitur omnis homo.
 Historias omneis, & cuncta poemata nosti.
 Quid tum? si mendax dicitur omnis homo.
 Et causas rerum, & rerum medicamina calles.
 Quid tum? si mendax dicitur omnis homo.
 Nil deest, quid metuis mortalia? nec tibi deerit.
 Nescio, si mendax dicitur omnis homo.
 Dum uiuis sperare licet: sperare? quid autem
 Sperem, si mendax dicitur omnis homo.
 Vah nihil ergo boni, nil ueri uita tenebit?
 Nescio, si mendax dicitur omnis homo.
 Ergo & quam egisti facta est tua gratia mendax.
 Forsan, si mendax dicitur omnis homo.
 In genere humano uerax pro Iupiter unus
 Non est: aut fieri qua ratione potest?
 Imò potest: bibat ille libens, rebibatq; necesse est,
 Qui fieri uerax cum ratione uelit.
 Sed quis non bibit, ac rebibit bone Codre libenter?
 Sic igitur uerax dicitur omnis homo.
 Dicitur: at quare querulus paulo antè negabast?
 Nescio, fortassis non biberam quod opus.
 Ergo aliàs quantum satis est, potare memento.
 O rudis ad Bacchi pocula uera refers?
 Non ita: Ar: Stotelem totum potare necesse est,
 Si ficas

Si fieri uerax cum ratione petis.

Perdidimus Codrum iuuenes, quem uera docentem

Credideram, uideo plurima uana loqui.

Stulte quid exclamas? plus nos mendacia Codri

Cum sale, quam uerum quod sine fruge iuuat.

Ad Vitam Amicam.

Si te dilexi septem mea Vita per annos,

Et sensus in te si uiguere mei.

Si bene quid de te meruit mea Musa reguntur

Omnia si nutu tempora nostra tuo.

Cur mihi difficilis, cur intractabilis usq;

Perstas? cur reddis non in amore uicem?

Ah tua non Gorgon mater fuit, ah tibi Sciron

Non pater, ah nutrix non Lea seuat tibi.

Per nigros oculos rogo te, nigrosq; capillos,

Et per adhuc teneris ora beata genis,

Sis facilis, letoq; animo complectere amantem,

Parce tibi hanc animam, dum mea Vita potes.

Humano melius nil sanguine, collige contra

Esse homine peius nil feritate potest.

De Imagine sua.

Si Codrus tibi notus est uiator,

Quis Codrus magis est? an hic an ille?

Ad Andream Magnanimum.

Magnanime Andrea, cuius de pectore manant

Carmina Mopsopijs equiparanda fauis.

Huic Vrbi diramq; leuem, morbosq; furentes

Astra hominesq; canunt, & sibi quisq; timet.

Hi proprios alios statuunt transferre penates,

Hi tantum in prisca sede manere uolunt.

Quid struis Andrea, ueri spectator amoris,

An tua

An tuâ rura petes? non ego. tuâ nec ego.
 Hinc igitur quid nos abducere uultis amici?
 Nescitis quæ nos perdere fata queant.
 Non aqua, non ignes, non turbo, nec arida febris,
 Nostra sed absument pectora solus amor.

Ad Vertumnum.

Quis perditos mores & ætatem malam
 Vertumne nostram nunc queri possit satis?
 Lachrymasq; dare quas postulat præsens labor?
 Afflicta tellus Ausonis quondam fuit
 Doloribus magnis quidem, sed non simul
 Tot tamq; acerbis: semper in magnis malis
 Erat aliquid quo nos reficeremur boni.
 Nunc pestilentia, bello, fame simul
 Vexamur, & quod reficiat restat nihil.
 Siccantur amnes, terra nil profert boni:
 Venenæ regnant, ira mucronem rotat.
 Nil restat, esse quod putet quisquam suum.
 Vix ipse miserum spiritus corpus regit.
 Credere minorem Tantali cogor suum.
 Certe minore Sisyphum uexat lapis
 Pœna, minorem patitur Ixion rotam.
 Nec uultur ore Tityon atro sic ferit,
 Nec sic perennes Belidas uexant aquæ,
 Ut esse nostris non putem pœnis minus.
 Saltem dolori quis bonus Vates meo
 Solator esset, qui in malis tantis meos
 Leniret æstus uerba componens sonis.
 Desunt Poëtæ: ô peius & maius malum.
 Non est Menandri quem iuuet foccus leuis,
 Non est cithurnum qui Sophocleum getat,

Non

Non Pindarum imitari studet quisquam, neq;
 Homerum. ad summam cum sacris totus sonis
 Permessus aret, omnis effracta est lyra.
 Heu heu minore me satum brutis statu,
 Quod licuit ouibus atq; montanis feris,
 Saxiq; dulces Thracij Vatis sonos,
 Audire non licebit edocta mihi
 Habitanti in Vrbe, quam minor Rhenus rigat.
 O misera gens & tristis in tristi simul
 Creata seculo, quæ nihil, cœlum uides.
 Priuata sepe fratris aspectu sui
 Diana nobis hæc minabatur mala
 Coitusq; Martis, atq; Falciferi senis,
 Et cuncta cœli fulmina irati palam.
 Nec non sinistra præpetes ac oscines
 Idem monebant. hinc Haruspices ferunt
 Vidisse dira pallidum fibra iecur,
 Hinc alius atra nunciat diras aues
 Stridere nocte: nec tamen quisquam satis
 Aperit grauatas scelere non somno genas.
 Nec obstat illis quæis potest prudens malis.
 Sic mundus omnis semper in peius ruit.
 At si Camœnas Bacchus impellat suo
 Furore nostras, uiribus uires ferens,
 Bacchabor audax, qualis insano gradu
 Megera currens quassat anguigerum caput:
 Atq; ô scelesti uestra per cunctas uias
 Clamabo scelera, uoce qua nunquam ferox
 Aut Stentor, aut Mars crudus auditus fuit,
 Magisq; quam clamore qui diro triceps
 Exterret umbras Cerberus miserabiles.

FF

Quos

Quorum uenenis Iupiter tandem excitus
 Diris flagellis uexat humanum genus.
 Non creditis latere non potest scelus.
 Ego nominatim quicquid egistis feram,
 Et quicquid agitis, quoue tendatis dolos.
 Poëta uersu uos faciet uti suo,
 Quali Lycambes se miser preßit manu.
 Nescitis ardens quid ferat Vatis furor.
 Iam iam timetis. conscius semper timet
 Sed præstat orare prius: ergo tu pater
 Vertumne uertens cuncta seu pastor uelis,
 Seu miles esse, seu maris sæui Deus,
 Qui Palladem innuptam mero nutu potes
 Vertere ad amandum lucidas thalami faces.
 Postquam leuari non quit hac manu dolor,
 Tu uerte queso tempora, & mores malos,
 Mentemq; rectam trade supplicibus tuis,
 Si te benigni cordis experti sumus,
 Si te labores, quos ferunt Vates mouent,
 Sic te lacertis semper amplecti suis
 Pomona possit. uerte iam uerte ocyus
 Quodcunq; nobis obstat, ut letus canam,
 O candidos mores & ætatem bonam.

Ad Amicos de Cinthio.

Carmine, muneribus, precibusq; rogatis Amici,
 Cynthia in uestros ut uelit ire sinus:
 Non tamen ille uenit, nec ni meliora resurgant
 Que uobis illum sydera dent, ueniet.
 Ast illum Agriade subigit deformior ipso.
 Quid tum? felici sydere natus agit.
 Quid iam syderibus miramur regna subesse,

ipse

Ipse etiam nuncus μορσιμα πρῶτος ἔχει.

De Alexi.

Dum fuit impubes Ganimede potentior omni,

Ignoscas Codro Iupiter alme tuo.

Nec prece, nec lacrimis, nec dulci carmine, quali

Cum Ioue mota forent Tartara tota suo,

Codrum infelicem uoluit formosus Alexi

Aspicere, aut saltem terga uidenda dare.

Interea à tanto Codrus fulgore repulsus,

Lugebat uite Fata sinistra sue.

Nunc fructificante pilo factus deformis Alexi,

Exposcit Codri seruulus esse sui.

Codrus ait: quondam potuit Milesia turba.

Qui sapit haud apto tempore, sero sapit.

Tristis abit, simul & sua tempora deflet Alexi,

Sic fortuna uices datq; rapitq; suas.

Nunc alios rogat hic, quem quilibet ante rogabat

O quantum teneri temporis aura ualet.

Ad Glaucum.

Inter formosos iuuenes memorandus Amyntas

Glaucæ rogat: Codrus si ne Poëta tuus?

Si respondiſti, bene factum: sin minus, haud est

Dicito, sed fieri si patiari potest.

De Fluentino Romano.

Est Fluentinus resonans Poëta,

Est Fluentinus numerosus ore,

Est Fluentinus pater & magister

Ardelionum.

Epitaphium Tadeæ Nymphæ.

Hic ego quæ fueram decus admirabile nostri

Temporis, en iaceo pulchra Tadea rosa.

At quæ me potuit dulci diuellere uita,
 Non poterit famam mors uitare meam.
 Rebus in humanis, non uir, non fœmina ponat
 Spem certam: firmum Sors nihil esse sinit.

Aliud.

Quàm minimum humanis fas sit confidere rebus,
 Quàm properet tacito mors inopina gradu,
 Discat ab exemplo nostri, quæcumq; superbit
 Aetate & cunctis nota decore suo.
 En ego formosas inter numeranda puellas
 Raptâq; sub primo flore Tadea tegor.

In Cupidinem.

Augeo te sacris precibusq; Cupido, negetur
 Vt præter uotum linea quinta mihi
 Siccine me lactas? sic pro pietate reponis?
 Vis dare quod petimus? nolumus, ergo uale.
 At non ambages, uerum hæc oracula memento
 Cypridis humana natus egebit ope.

Pro Effigie Galeatij Bentiuoli.

Bentiuola ex gente Princeps Galeatius hic est,
 Præstans ingenio, Pallade, Marte, fide.

De Francisco Pateolano.

Si quisquam magno uates æquandus Homero est,
 Is nisi Franciscus credite, nullus erit.

Epitaphium Zephiræ.

Hic Zephyra Ordelaphi coniunx pulcherrima Pini,
 Atq; è Manfredo sanguine nata, iacet.
 Rapta fuit quinto nondum circumdata lustro,
 Et lucem terris quàm dabat ipsa tulit.

Ad Herculem Ferrariz Ducem.

Monstrorum domitor pacem donauerat orbi,

Et des

Et dederat membris otia tuta suis.
 Hunc fore sopitum credens seuissima luno,
 Paulatim scelerum protulit omne genus.
 Creuit Busris dirus, creuere bimembres
 Centauri, & damnis hydra superba suis:
 Creuit inauditum scelus ante hac, creuit Enyo
 Ordinibus uersans posteriora suis.
 Exclamare miser tæpit sine more patrum
 Mundus, & Alcide fer bone dixit opem.
 Terra gemit, cælum mæret, tristantur & undæ,
 Ignis & ipse nequit crimina tanta pati.
 Subridens bonus Alcides, pariterq; timendum
 Sepe caput quassans, omnia cerno, refert.
 Nil latet hunc: rursus clauam si sumpsero, pacem
 Aeternam terris, credite monstra, dabo.
 Restabat tamen: at Mundo clamante supremum
 Opprimor: heus tandem claua ubi eamus ait.
 Vix hic ediderat redijt iam spiritus orbi,
 Terra suis uisa est semileuata malis.
 Herculis inuicti nodosum robur in agmen
 Monstriferum magna cum feritate ruit.
 Quò fugitis, quò terga datis? portenta timetis.
 Alcidenè uobis nullus in orbe locus.
 Perge age uictrici populos Laossoè dextra
 A portentiferis exue queso malis.
 Maxima uictori, meritisq; educitur ara,
 Plurima ubi, & pinguis uictima cæsa cadat.
 Epitaphium Pini Ordelaphi.
 Heu pace multum, Marte q; plurimum
 Desiderati candida Principis
 Hic ossa Pini perpetuo sedent.

De Glauco & Codro.

Cras abeo Codre, triduo rediturus: habebis.

Interea Glauci nomen in ore tui.

Hui tantò n' linguis me tempore Glaucet recessit

Quo tuus in Vatem risus amorq; tuum

Ne rogo discedas, ne somni causa perennis

Sis mihi, non potero te sine ferre moram.

Res mea magna uocat: sine me parere, regressum

Obsequium accipies Glaucen in omne tuum.

Aut mecum uenias, præstat: nil gratius isto

Tempore mi posses reddere Codre, ueni.

Non uenio: ualeas & si hunc spirasse regressus

Videris, ah tumuli sit tibi cura mei.

Nil uolo, nil cupio nisi ut ô suauissime Glauce,

Cuius eram uiuus, mortuus esse ferar.

De Septem Iuuenibus Ferrariensibus.

Aemula stellifero certat Ferraria cælo.

Si quis scire cupit qua ratione, canam.

Sideribus, magnis Deis ornatur olympus

Sideraq; & magnos Vrbs habet ista Deos.

Aurea tecta uides primo fulgere Tonanti,

Et nostro fulgent aurea tecta Ioui.

Omnia ne numerem. sunt hic quoq; signa trionum

. Vrba mihi credas, nobiliora tuis.

Obscure forsan uideor cecinisse quibusdam,

Qui sibi præciperent clarius ista cani.

Parce, nam fari sic me Saturnia Iuno

Iussit, & indoctos ista latere uiros.

Vos quibus ingenium est, qui toto pectore Musas

Diligitis, parua scire potestis ope.

Hæc signa in tenebris lucent, radiantia gestant

Lumina

Lumina mellifluis plena cupidinibus.

Felix Ferraria es: quare? uiuentibus istis

Nox quia cum tenebris nulla futura tibi est.

Contra Inuidos.

Quid me liuor edax transuerso lumine spectast

Quid sacrum mordet Rumor acerbè uirum?

Scilicet innocuum tu diffamabis? honestus

Ex toto si me pectore Glaucus amat.

Verum ut more tuo blateres magis atq; liquefcas,

Accipe propositi uerba fidemq; mei.

Dum collustrabunt epicyclos sidera quinq;

Dum fluuijs undas Tartarus ipse dabit,

Lucida formosi uenerabor lumina Glauci,

Et Glaucò in in terris nil mihi maius erit.

Cur tantum tantum quia debeo. quid facit hoc tibi

Ingenium, uirtus, nobilitas, & amor.

Ad Glaucum.

Hinc ego iam uolui discedere sepius, at tu

Promissis semper blanditijsq; tenes.

Ars tua nota mihi est, abeo: uel si tamen istic

Me cupis esse, quæam quo tutus esse, face.

Me retinere ualent hæc singula, scilicet Hermes

Lucrificus, Pallas docta, uolensq; Venus.

Horum ego quid facio? lucrandi nulla facultas

In me: proficio nil ego, nec futuo.

Qui sine qua uitæ uinit dulcedine, prorsus

Stultis iudicio stultior ille meo est.

Quod potes ergo mihi præsta, ne lude Poëtam.

Credo sapis, sed iam uidero si sapiens.

Ad Bartholomæum Blanchinum.

Hei mihi, quanta fuit nostro sub pectore pœnas

216

Ille fuit quantus Bartholomæe dolor
 Cum discedenti nuper, patriamq; petenti
 Fixisti geminis basia bina genis.
 Auersusq; statim direptus hei mihi, corda
 Pectore de nostro uisa fuere rapi.
 Non tu solus eras qui me comitatus, at in te
 Felsina mi seruat, quicquid amoris erat.
 Ingens præteritus dolor, ast ingentior iste
 Qui sequitur. miserum me, potero ne loquit
 Vix credo, sic nempe uolunt Iouis aspera Fata.
 Esto quicquid erit, & et modò uita, feram.
 Bartholomæe mihi quando, quando amplius ipse
 Affiges geminis basia bina genis
 Nunquam crede mihi, nunquam. sunt uera profecto
 Que canimus, uerus fallere nescit amor.
 Excruciat dolor iste meas sine more medullas,
 Et facit ut uitam non habuisse uelim.
 Quid faciam miser ipset gemam dum uiuero, meq;
 Tradam elegis (hæc sunt carmina digna) sonis.
 Post mortem optatam campis lugentibus umbras
 Visurus tandem Bartholomæe tuas.
 Illic perpetuum nullus uiolabit amorem,
 Illic affectus cordaq; prodet amor.
 Euadne & Procris nos mirabuntur, & inter
 Se dicent, tales non habet iste locus.
 Qui Præceptorem tantum dilexerit unquam,
 Hunc præter monstres est ubi discipulus
 Hæc auscultantes taciti letabimur, & mens
 Conscia uirtutis gaudia summa feret.
 Ad Cæcilium.
 Mercurius Superum non esset nuncius, esset

Si tam

gi tam uelocès ut tibi lingua pedes.

Contra nobiles sine uirtute.

*Sint tibi Gallorum rex & regina parentes,
Et maneat uirtus pectore nulla tuo,
Non pluris faciam te quam tibi rustica mater
Si sit, & ignarus rusticus ipse pater.*

In Deos uanos.

*Iupiter altitonans, Neptunus, Bacchus, Apollo,
Numina sunt stultis annumeranda Deis.*

Ad Calliodorum.

*Vxorem, certe quæ dulcia scribere posset
Carmina, sed moecham Calliodorus habet.*

Ad Cornelium Voltam.

*Cui dono lepidos nouosq; uersus,
Quos nuper cecinit poëta Codrus?
Corneli tibi, qui colis Camœnas,
Musarumq; choros, & antra Phœbiæ*

Ad Dormientes.

*Dormitis nimum glires, uituliq; marini.
Non mirum est, si uos crassa Minerva premit.*

Responsum Dormientium.

*Nunc somni pingues, nunc sunt pulcherrima ueris
Tempora, qui dormit quam uelit, ille sapit.*

In laudem Ciceronis.

*Quicquid temporibus meis
Aut uidi, aut studui libens,
Omne illud Cicero mihi
Felici dedit omine.*

Votum Poëtæ.

*Longa ætas Pylum prudentem Nestora
Hac utinam possim conditione frui.*

GG

Ad Hc

Ad Heliodorum.

*Si cupis ornari uirtutibus Heliodore,
Vince animum & corpus, disce, stude & uigila.*

Ad Cornelium Pepulum.

*Corneli tibi dat cantanti dulcia Clio
Basia, sed noctes dat mihi sollicitas.*

Ad Cæsarem Nauium.

*Priamides Phrygijs quantus fuit Hector in armis,
Tantus in heroo carmine Cæsar erit.*

Ad Hannibalem Bentiuolum.

*Carthago Hannibalem genuit dirumq; ferumq;
Ast colit Hannibalem Felsina docta pium.*

In laudem Bononiæ.

*Sol quantum stellas superat, uel luna minores,
Tantum alias urbes Felsina docta præit.*

In Fœminas.

*Sydera non tot habet cælum, nec flumina pisces,
Quot scelerata gerit fœmina mente dolos.*

In Laudem Christi.

*Phœbum alij Vates Musasq; Iouemq; sequuntur,
At mihi pro uero numine Christus erit.*

Ad Lodouicum Gisilardum.

*Carmina quæ scribis gracili Lodouice Thalidæ,
Certe sunt prima candidiora niue.*

In Simonem Iaderensem.

*Illyris es, seniorq; & longo corpore. quidnam
Mirum? si ingenio diceris esse malus?*

De Vita Beata.

*Ille beatus erit qui se uirtutibus ornat,
Sed qui se uitij inquinat ille miser.*

Ad Patre

Ad Parnasum.

*Da Neniam Parnase tuas si spernimus andas,
Hæc sunt nam calidis tempora danda focis.*

Ad Aleonem.

*Frigore compressam cum cerneret Aleo prognem,
Hæc me scq; simul perdidit inquit, auis.*

In laudem Ciceronis.

*Romane ornauit gentis doctissimus orbem
Tullius ingenij nobilitate sui.
Non habet huic similem doctrine Græcia mater:
Nec reperire parem Lingua Latina potest.*

Ad Pompeium Foscararium.

*Carmina quæ de te nuper mihi missa fuere,
Visa Maroneis uersibus æqua mihi,
Ambrosiamq; Deis gratam spirare supernis,
Iupiter ô, quali scripta fuere lyra?*

Ad Alexandrum Manzolum.

*Si cupis ornatos hedera gestare capillos,
Assiduo Vatum scripta labore lege.*

Contra Poëtam ignorantem.

*Quid tibi cum Musis, quid cum stolidissime Phœbo.
Auritus fies, tu Mida ni taceas.*

Ad Vlyxem Musotum.

*Tu mihi pallentes uiolas Musote dedisti,
Hæc ego pro uiolis carmina dono tuis.*

Ad Gasparem Argileum.

*Dum uer parturiet flores, & ferra calores,
Dum poma autumnus, frigora tradet hyems,
Semper honos nomenq; tuum, & tua gloria uiuet,
Inq; meo Gaspar carmine semper erit.*

De Vita lœta.

*Quid iuuat annosam & tristem producere uitam,
Est melior certè, si modo læta breuis.*

Ad Amicum.

*Pietas quid prodest homini, quid gloria, uires,
Pallida mors dura singula falce metit.*

Epitaphium Regis Ferdinandi.

*Subdita cui fuerat gens Appula Trinacris ora
Ferdinande tibi paucula terra sat est.*

Ad Camillum Pallæotum.

*Cui mitto iuuenes lyre scientes
Nostros endecasyllos, salesq;
Prudens quos cecinit Thalia nuper,
Hos dono tibi nobilis Camille,
Qui me plus alijs amas Poëtis.*

Ad Iuuenes.

*Dum datur ô iuuenes discendi copia uobis,
Discite, non semper copia talis erit.*

In Galliam.

*Fama refert Gallos Latio fera bella minari,
Quid facis,heu poenas Gallia uicta dabis.*

Ad Franciscum Placentinum.

*Tu mihi das uiolas: ego do tibi carmina certè
Non tua sunt donis æquiparanda meis.
Nam uiola paruo percunt in tempore, uerum
Carmina que bona sunt, non peritura manent.*

De Arcu Triumphali erecto à Francisco Numa
in honorem Diui Hieronymi.

*Non hæc Cæsareis sint æquiparanda triumphis,
Signa dedit Ducibus, quos noua Roma suis.
Non hæc marmoreo sint emula signa Colosso,*

Quem

Quem tenuit claro littore pulchra Rhodos;
 Attamen hoc præstant illis iustissime Princeps
 Quod fidei uera plus, et amoris habent.
 Quantum magne tibi Ductor Numaiæ propago
 Debeat, es testis maximus ipse tibi.
 Vig; tuas laudes uersu comprehendere non est,
 Seu sit Mæonidæ, siue Maronis opus:
 Sic Numaiæ fides nullo tractabilis ore est,
 Pro Dominoq; suo pro Dominaq; sua.
 Et licet æqua suo mortalis dona Tonanti
 Nemo ferat, tenuis sæpe tabella sat est.
 Non aurum, non thura Deus, non munera pensat,
 Sed quali fiant ista uel ill' animo.

Ad Diuum Hieronymum Epigramma,
 in quo Io. Franciscum Tol-
 • lentinatē laudat Poëta.

Aemula Cæsareis, aut sunt maiora triumphis,
 Liuica quæ fecit pro Duce terra suo.
 Vidimus hic arcus, portas, umbracula, currus:
 Qualia bellipotens præmia Victor habet
 Gaudia quis referat; missasq; ad sidera uoces?
 Qualibus inuento non strepis, si uiro.
 Maxima quæ data sunt, censentur Principis ipsa
 Maxima cui data sunt, gloria maior adhuc.
 Cui tantam laudem Princeps Hieronyme debes?
 Hanc populo dices protinus ipse meo.
 Vera refres. tantum sed conciliauit amorem
 Quis tibi? Franciscus (dicam ego) nempe tuus.
 Cedant arma bonæ fidei. plus ornat amoris
 Tollentinatem nunc noua fama domum.

Ad Dominam Catharinam Riarj
Comitissam.

Quam uel in Eurotæ ripis pharetrata Diana,
Veliuga per Cynthi ducit agitq; sui:
Et quam præcepit Tyrijs Sidonia Dido,
Nobilior certe nostra chorea fuit.
Pluribus hæc Nymphis, hæc pluribus ancta ministris,
Reddebat nobis, Numina quicquid habent.
Reddebatq; Deos omneis. gratamq; tenebat
Alcides Heben ipse Quirinus horam.
Si tales semper reddes Catharina choreas,
Nullum de cælo pondus habebit Atlas.

Ad Hannibalem Bentiuolum.

Per tua magnanime Princeps Mauortia facta.
Et per iusticiæ regia sceptræ tuæ.
Perq; tuæ ingenuam faciem, moresq; pudicos,
Coniugis in medio quæ tibi corde manent.
Perq; illum qui nempe tuo de sanguine natus
Te patrem ingenio moribus, ore refert.
Te rogo, fac seruos inter numerare fideles
Ipse tui Vatis nomina parua uelis.
Non dicam quid opus. nam prudentissima gestas
Pectora seruitij permemor usq; boni.
Inq; tua es Deus Vrbe, theoi δὲ τῆ πόλεως ἰσχυρὸς
I e negat esse Deum Zoilus. ecce probò.
Iustus es, ergo bonus: bonus es, deus ergo uocandus.
Assumptum sapiens nemo negare potest,
Sed neq; quod sequitur, uerum est, quod stulte negasti
Zoilæ, de tanto Principe lemma meum.

Ad D. Lucretiam Bentiuolam.

Trade meo mea luno Ioni mea carmina, facq;

Commen

Commendes magno me mea Iuno Ioui.
 Tardipedem si sola Deum Venus aurea flectit,
 Sola meum poterit flectere Iuno Iouem.
 Ad Lxlium Teodolum de Perla, eius
 Amica formosissima.

Perlam amo, et Perlam maneat modo sensus, amabo:

Non nego: nec fas est uelle negare mihi.

Et quis tam durus, tam ferrea pectora gestans,

Hanc non plus oculis diligit usq; suis?

Et merito. nam cuncta gerit decora alta pudoris

Et formæ à Superis tradita Perla locis.

Perla mihi lux est, uisam mihi Perla ministrat,

Hei mihi, pars animæ maxima Perla meæ.

Leda, Helene, Hermione, Pyro, Medea, Calypso

Si uiuant, Perla cedere nulla neget.

Perla potest duos sensus inflectere sola,

Perla potest rabidas flectere sola feras.

— Sit mihi Perla comes, uertent mihi terga, bisontes,

Terga dabit celeri bubalus ipse fuga.

Sit mihi Perla comes, pestis mihi nulla nocebit,

Quam uiuant sensus me speculante mei.

Iupiter ô fulmen tibi habe, Neptune tridentem,

Elysios habeat Persephonea suos.

Aspiciat modo me, fructum quoq; dulcis amoris

Donet amatori candida Perla suo.

Nec cælum sublime petam, nec cerula ponti

Aequora, nec campos Persephonea tuos.

Rhythmus die Diui Martini pronunciatus.

Io Io Io Io

Gaudeamus Io io

Dulces Homeriâci.

Io io

io io
 Noster Vates hic Homerus,
 Dithyrambi dux sincerus
 Pergræcatur hodie.

io io
 Hæc est illa bona dies,
 Et uocata leta quies
 Vina sitientibus.

io io
 Nullus metus nec labores,
 Nulla cura nec dolores
 Sint in hoc symposio.

io io
 Vultis mecum iam potaret
 Et lyæum exaltare
 Dulces Homeri acies?

io io
 Qui potare cupit mecum
 Licet uerum portet secum
 Vina plenis utribus.

io io
 Ecce tibi Trebulani
 Apportamus, & Albani
 Centum plenos urceos.

io io
 Sed quis nobis ministrabit,
 Et præsto uinum dabit
 Dulce sitientibus?

io io
 Hic habemus Thomasinum
 Cognoscentem bonum uinum

Primo

Primo uisu subito.

Io io

Hic ridendo propinabit,

Et bibendo prouocabit

Omnes Homericos.

Io io

Audi bone Thomasine

Græce bibens & Latine

Tuum fac officium.

Io io

Est iam tempus ut potemus,

Et post potum sic oremus,

Deflectamus genua.

Io io

Si potastis iam leuate,

Et crateras coronate,

Vt bibatis iterum.

Io io

Felix est ter, felix quater,

Cui dat potum Bacchus pater

De spumanti cantharo.

Io io

Ne lucernæ extinguantur,

Et potantes moriantur

Date nobis oleum.

Io io

Vos Germani, uos Hispani,

Vos Insubres, uos Eritanni

Bibite pro uiribus.

Io io

Sed uos rogo dum potatis

HH

Ter

Ter & quater uideatis

Ne frangatis Vrccum.

Io Io

Omnes fortes sunt uinosi,

Et potantes animosi

Dicit Aristoteles.

Io Io

Omnis doctor, omnis rector,

Bacchi patris sit protector

In aeterna secula.

Io Io

Dulce dulci misceatis,

Ex hoc in hoc faciatis,

Vt potetis dulcius

Io Io

Bacche Vatum fortis pater,

Et qui solus es himater,

Et formosus diceris

Io Io

Qui Delphinos amatores

Pucrorum, & potores

Feris misces lyncibus.

Io Io

Tecum ciuem Lampfacenum

Rogo ducas & Silenum,

Bacchasq; thyrsiferas.

Io Io

Et te prope sit potina,

Que dat potum in culina

Prima cunctis pueris.

Io Io

Tenuit

Tentat Bacchas Ithyphallus,
 Malus caper, malus gallus.
 Aha nimis turpiter.

Io io

Bibe quantum uis Priape,
 Sed honestam partem cape
 Ne perturbes gaudia.

Io io

Bibe, bibe, bibe, bibe
 Tu qui sapis bibe, bibe
 Dum Lyæus imperat.

Io io

Sed iam potrix turba tace,
 Et tu Codre talos iace
 Sub bibendi arbitro.

Io io

Quod iecisti canes ternos,
 Bibe, bibe, bibe ternos
 Iam Falerni calices.

Io io

Tu iecisti senionem,
 Bibe, bibe bacstrionem
 Trebulani ueteris.

Io io

Codre caput tibi fumat,
 Ne quis ignis te consumat
 Stingue micro citius.

Io io

Et uos mei combennones
 Eleuate bacstriones,
 Ut possitis dicere

HH

Io io

io io io io

Gaudcamus io io

Dulces Homeriaci.

Ad Antonium Musotum.

Ingenium Tulli, sacri uel adesse Maronis

Temporibus nostris maxima turba negat.

Quæ tua si Antoni legeret nitidissime scripta,

Hoc utrunq; sibi cerneret esse loco.

VERGILIUS PORTVS MUTINE NSIS

Physicus auditor, in noua Vrcei Codri ædificatione

humaniorum studiorū candidatis Salutem.

Huc huc, uorate præpeti uiam gradu,

Vos ô fluentis accolæ Permeßidos:

Vos qui bimatrem auertitis Nyssa Euchiū:

Quos docta mulcet lectio, quibus graues

Mixtæ facietijs placent sententiæ.

Omnis fauore turba digna Apollinis,

Huc huc, uorate præpeti uiam gradu.

Desideratus ille uobis tam diu

Iucunda Codri iam supellex Vrceus,

Quem dira uotis inuidens mortalium,

Surdisq; surdi surdior pelagi minis

Mors ut peremit, ut grauem eclipsim intulit

Et palliatis, & togatis gentibus.

Sed innouamus uulnera: audio gemitus,

Et suscitari sentio suspiria.

Apage, sinamus ista: uester Vrceus

Ille, ille qui lepidis suis sermonibus,

Mira eruditionis affluentia

Abstrusa Vatum sensa ab imis eruit.

Latini

Latinitatis urna promptuaria
 Adest, apertum contuetur aëra.
 Hinc Livij forum, hinc frequens Bononia
 Sitim leuauit huc pater Latioius
 Heliconiadas ociatus uirgines
 Traducit, est ante sub canicula.
 Age qualis ambrosiae quis illitus thymo
 Fauus qui odores Indici quae diuites
 Arabum inde fragrant copia quam uberrime
 Parnasi amœna rura letus diluit:
 Potate: habetis urceum, unde perenniter
 Canopici fruticis per internodia
 Facetus il liquor ex cruore sepiæ,
 Pluteoq; caeso, mordicatisq; unguibus:
 Et cedro olente, & albicantibus hederis,
 Daphnesq; sacris crinibus sub uesperant
 Cum multiformi fabricatus Pallade,
 Nonum usq; in annum sub trapeti pondere
 Liquatus, illa lege, & obseruantia,
 Eaq; dignitate & elegantia,
 Vt nil deesse, nil superuacuum putes:
 At uero Diuus, plurimumq; conferens
 Linguae ad uitia, uutiliginesq; pectoris,
 Sedare stomachi cruditates impotens,
 Et bilis atram spissitatem expungere,
 Scabramq; tollere dentium ferruginem,
 Mox diritates eliquare gutturis,
 Vocis canoram prouocans dulcedinem,
 Faciens ad omnes oris ægritudines,
 Mirabilis liquor, liquor suauissimus,
 Liquor Deorum nectari simillimus,

Palato adaptus omnium, horisq; omnibus.
 Sapore quippe multo doro amabilis,
 Vt Pegasium melos, uel Atticum
 Gustare mel, Bacchi uē credas palmites,
 Ex hoc in hoc commixtione commoda.
 Sic mitia asperis, amara dulcibus,
 Sic mixta serijs iocosa congruunt:
 Sed ecce leti conuolant. quæ gloria?
 Qualis triumphus? passim ab omni climate
 Videte, cuntes hinc & inde confluunt
 Madidus croco Cilix, ferusq; Sarmata,
 Et annulatis crinibus superbiens
 Sicamber, & ceruice Gallus lactea,
 Seuusq; Cantaber pati iuga nescius,
 Et Hiberus, & Brittannus orbe ab ultimo.
 Habet tamen quid hinc reportet quilibet,
 Nec fit minor propterea: at indies magis,
 Quale rediuium hydrae caput, diffunditur,
 Et amne liberiore ripas effugit.
 Felix eat, precor, omne hoc ex Vrceo.
 Exire fontem uideo, Apollini sacrum:

Elegidium per eundem Vergiliū Por-
 tum Mutinensem.

AT semel hoc placitum Fatis: sub cardine cœli
 Perpetuum nihil est: omnia Mors adimis.
 Vidimus intrepida modo te sublimia Regum
 Tecta, modo infirmas sollicitare domos:
 Vidimus egregia atq; humili te cæde madentem
 In tua captiuos cogere iura Duces.
 Neu quia pulcher Hylas, neu te quia fortis Achilles:
 Possis

Possit ab incepto surda mouere tuo.
 Aut quoniam hic titulos, generosaq; stemmata iactat:
 Aut quoniam ambigua est ille parente satus.
 Quantulacumq; tuis est commoda praeda triumphis,
 Nec magne pannofo purpura grata sago.
 Quid iuuat eloquij fulmen? quid laurea profunt
 Serta? uel ingenui tot bona rara animis
 Ad te decrepitum contando it uulgus, at ipsa
 Festinat rapidos ante iuuenta dies.
 Innuptos, nuptosq; eadem citat urna, petulcus
 Nec refert prior an mater, an hœdus eat.
 Scilicet ut primum uitales carpimus auras,
 Præscripta est uitæ linca cuiq; suæ.
 Et semel, & cunctis, & ineuitabilis una est
 Aut celeri, aut tardo fessa adeunda gradu.
 Nec tam humile est quicquam in mundi compage, uel altum,
 Quod tandem tua non deuoret unca manus.
 Aspice tot populos, totq; oppida celsa, tot urbes
 Deletas, & mille id genus adde alia,
 Te dominam, te ipsa omniparens Natura tremiscit,
 Te cœlum, & cœli, si quid ab orbe allud,
 Ipsos supplantas Fortune sola rotatus.
 Tu fatum, tu lex dura, sed æqua tamen.
 Deniq; quicquid habet, quicquid longa aduehit ætas.
 Imperio fateor cuncta subesse tuo.
 Fama tamen secuta tui se ad sydera tollit
 Maior, & est functis altera uita uiris.
 Hac duce, sublimi moriens caput exerit astro
 Codrus, & in toto plurimus orbe uolat.
 Nescia namq; mori est Virtus (licet improba pensum
 Intempestiua ruperis ipsa manu)

Quis

*Quisquis enim frugi est. (seris, licet absit in annis)
Intempestiuo tollitur ille die.*

Proh pudor, Aonidum sacros temerare Penates

Ausq; Phœbeam commaculare domum:

Nec labor ille sacer Vatum, nec nomina Codri

Sancta cruentatas continuere manus.

Sub iuga at ille tamen tua nescius ire, perennis

Viuit, in æternos nomen habetq; dies.

Alta triumphali residens tremebunda cupresso

Eia age, nocturno læta uchare boue.

Corpus habes Codri: quid tum? sed Codrus in ore

Est hominum. Codri pars quota corpus erat.

Inscriptio tumuli per eundem. V.P.M.

Hæus tu, & si properas Viator, hæus tu,

Paucis te uolo: sic amica semper

Lædæ sydæra sint tibi, æstuosum

Si feceris mare: sic si in alta surgis

Alpium iuga, montuosa eunti

Subsidant tibi saxa: sic receptus

Sospes in patrios tuos penates,

Misceto oscula mille chara charis.

Hæc lubens lege. (nec nisi lubentem

Quemquam poscimus) hocce Codrus ipse

Saxo Antonius Vyceus recondor.

Hæc ex me: ex alijs habeto plura.

Plus de me, mihi, proloqui indecorum est.

Per eundem Vergilium. P.M.

Quis iacet hoc tumulo Codrus: sed nec tamen unus

Codrus. nam secum plestra lyræq; iacent.

Quæ nam hæc tam pullo hoc habitus Libethrides: ille

Quis planctus Maia est quem facit ipse puer.

Quæ ue hæc quæ cineri præest? Tritonia mater

Misit in arduos se Sophia alma rogos.
 Quis rogus? & calami, & diuina poemata? funus,
 Elatum est humeris Baccæ & Apollo tuis.
 Qui comites pompæ? Charitesq;, salesq;, iociq;:
 Qui census? lychni, spongia, mensa, stylus.
 Quæ hæredem dixit famam, sed prodiga fama:
 At quanto magis est prodiga, maior adest.
 Ergo habet æternus Codrum sopor: heu scelus, hæ, heu,
 Heu quantum nobis abstulit una dies.
 Proh superum inuidiam, proh Fata immitia: mœret
 Hoc uno amisso Græcia & Ausonia.

Per eundem Vergiliū Portum Mutinensem.
 Vir doctissimus undecunq; Codrus,
 Codrus Romulæ decus Camœnæ,
 Codrus eloquij decus Pelasgi,
 Codrus arbiter utriusq; linguae,
 Orator bonus, & bonus Poëta,
 Codrus archetypum facetiarum,
 Codrus archetypum seueritatum,
 Codrus Felsineæ dolor iuuentæ.
 Felix urnula, & ô lapis beate
 Tam charum caput in quibus quiescit.
 Vir doctissimus ille Codrus, ille
 Vir doctissimus undecunq; Codrus.

Per eundem. V.P.M.

Codrus eram: natale solum mi Herbaria, sed quæ
 Me sepelit, Grauium dixit, & Ausonium.

Distichon ab eodem repente con-
 flatum super Codri imagine.
 Pallia sic sterterant: uenerandus imagine macra
 Sic fuit: adde iocos, deniq; Codrus erit.

Ioannes Pinus Tholosanus Iuris & eloquētiæ studi-
osus, Ioanni Mauroleto Musæo Turonensi
Iuriconsulto & Oratori S. D. P.

Abes Maurolete suauissime quæ superioribus mensi-
bus cum ego istic essem apud uos, te tantopere ac tam
uehementer optare sepe cognoueram. Liberalis me
Hercule ac plane ingenui animi uotum, honestum atq;
laudabile, qui doctissimū illum, dum uiueret ac eruditissimum homi-
nem Vrceum Codrum perpetua quadam apud posteros æternāq;
nominis sui gloria ac fama donari cōcupisceres, quod & cum ita
mereri cognoueras. quid enim non merbat hominū ille omnium do-
ctissimus ac innocentissimus? teq; forte putabas ei debere aliquid,
quod is te olim suauissimo grauisimoq; suo illo contubernio susce-
ptum & Latinis & Græcis literis plusculos menses erudierat. tuq;
ut accepti beneficij memorem, utq; hominē plane gratissimum decet,
parem illi sepe, ac pene maiorem gratiam referre conatus es. Sic
enim tu nobis atq; alijs plerisq; qui tum forte nobiscum unā conuenē-
rant, hominem palām ac pleno quodam ore laudare solebas: sic om-
ni sui ex parte, cum doctrina recondita, ac multiplici quadam penē
rerum omnium eruditione, tum uita præsertim ac moribus priuatāq;
sua illa atq; domestica uiuendi ratione nobis admirabilem faciebas,
ut ne illum quidem ipsum (si uiueret) maiorem ullam aut gloriam
aut laudem fuisse postulaturum arbitrer. Sed habes inquam Mauro-
lete suauissime, Vrcei Codri Præceptoris olim tui libellos & monu-
menta literaria quibus ille hinc iam pene biennio moriens & nobis
& posteris nostris omnibus, uerissime ac iam tot annos quæsitæ lau-
dis & gloriæ firmissimum quoddam atq; diuturnum seminarium ie-
cit. quod tu quale, aut cuiusmodi sit minime sanē potes ignorare, qui
& olim illo uiuente coram præsensq; gustaueris, & post illius gra-
uem bonis omnibus, & in primis acerbum interitū sic obseruaueris
diligenter, ut nullas uel quarumlibet rerum quisquilias, feces, nullaq;
purgamēta inexcussa relinqueris, si qd optimi hominis illius usquam
forte

forte reconditum & occultum offenderes. Ego uero esse id genus facile & aperte contenderim, quod nulla unquam pruina neq; lulligine, nullo frigore, nullo æstu, aut chafmate, nulla grandine, nullo deniq; prorsus aut uitio, aut calamitate deperiturum uideatur. Firmissima enim ea una est certissimaq; possessio, quæ suis ipsa suffulta summentataq; uiribus, nullas neq; temporū neq; hominū quorumquam iniurias pertimescere soleat, immota, firma, secuta, stabilis, succosaf, recens, uiuida, quæ nullo neq; situ neque marcere sordescit, nulla rubigine teritur, quæq; nullo unquam dierum ac temporum fluxu solet senescere, quæ dominum quocunq; peregre abeuntem indefessa prosequitur, quæ ubiq; hominum, ubiq; locorum, ubiq; periculorum atque discriminum asidua quædam atque fidiſſima comes asidet, uiuum fouet, iuuat, solatur, oblectat: mortuum quoq; pristini adhuc consortij non immemor omni cura ac studio ab omni obliuione ac tristi hominum silentio uindicat & diligenter asserit. Sed de hijs iam multa nimium, tu uero anno superiore hominis illius cupiditate ac studio, sic inflammatos sic nos incensos feceras, ut nihil unquam post hac aut cupere magis aut uehementius optare posse uideremur, quare abs te abeuntes simul atq; Bononiam uenimus, forte fortuna ut sit eius libellos omnes in Excussoris officinam receptos offendimus. quæ nos tum quæ solatitiat quod me undiq; gaudium pertentauit? cœpi me Hercle totus intestino quodam æstu ebullire ac efferuescere, cœpi exultare pene pueriliter ac infantilibus qbusdam quasi gesticulaciunculis efferri ac desipiscere, ita uehementissimum illud desiderium meum nouus hic & repentinus casus ingenti quodam ac pene desperato gaudio cumulauit: sed cui non parum tamen accessionis factū est, simul ac tu nobis memoriā subiijsti, cui nō quam mihi minus id iucundum gratumq; futurum esse cognoueram. Quid uis monere cœpi hominem, diligēter hortari, instigare, urgere uehementius, asduoq; ac quotidiano penē conuicio libellos exposcere, cum ut explerem uehemens illud & ardens inprimis desiderium meum, quod me Hercle augescere indies mihi magis ac ingrauescere

uidebatur, neq; ullo alio quouis modo quam illorum fructu sedari poterat, tum ut tibi quoq; manifestum facere, quam & iusta & recta causa hominem illum olim mihi laudaueras. Si quidem abs quoquam digne satis laudari potuisset, & ut tu pridem uiuo illo solebas, sic & iam quoq; tametsi mortuo oblectare te posses, & suauitatem istud negotiosum oculum consolari. Neq; nos sane terruit, quod te superiore anno leui quadam in nos offensus uncula comotum esse perspeximus, eamq; etiam altius insedisse id nos amplius satis & firmum argumentum fecimus, quod tu hic ad tuos scribens nobis ne simul quidem salutem ascripseris: sed tu ut libet, nos quidem tametsi abs te priores iniuria laceßiti, tamen in officio permanebimus. si ea quidem iniuria dicenda est paucillula quedam eaq; literaria ac pene scholastica uerborum dissentio: sed quam tu tamen ne solam quidem nobiscum expostulare audeas. quare si istius aliquid adhuc nubilum forte superest, peto abs te etiam atq; etiam ut illud totum abs te iam post hac auferas & deponas, contractamq; in nos & caperata frontem paulo magis exporrigas: quod si nostra causa nolis, quod me Hercule minime de futurum confidimus, at hominis saltem & tui olim amantissimi, & tibi quoq; charissimi, q ad te iam rediuuius proficiscitur. neq; enim es nescius non intereße paululum, quo quisq; supercilio ac uultu, aduentantem eumq; & lautum & delicatum hospitem excipiat. tu uero cogita quem uno isto Codro digniorem expectare audeas. Vale. Bononiæ Pridie calendas Apriles.

Ad nobile & generosum uirum Ferricum Carondeletum Burgundum Iuris & eloquentiæ candidatū Ioannis Pini Tholosani Epigramma.

Ferrice assiduus dudum exoptata diurnis
 Nocturnis precibus scripta beata lege.
 Quem totis animis, quem tota mente solebas
 Excupere, & grato uelle fouere sinu.
 En tibi uitales felix prorupit in auras
 Codrus Romuleis non minor autor auis.

Codrus

Codrus & Ausonia non infima gloria gentis,
 Qui Latios Graijs miscuit ore sales,
 Quo se Palladijs gratissima Felsine Mustis
 Iactat, & amisso frangitur orba duce.
 Si ueteris sanctiq; tenes documenta sacelli,
 Siq; Palemonia uis memor esse domus,
 Suscipe & antiquum supplex uenerare magistrum,
 Suscipe tu & sacris da pia thura focis.
 Aediculis quondam uixit contentus in orbe,
 Iam sua post mortem gloria maior erit.
 Per eundem Pinum, Vrcei Codri Poëtæ cele
 berrimi Epitaphium.

Felsineis Laribus uixi caua tempora lauro
 Cinctus, & Ausonij gloria prima soli.
 Attica Musa mihi fuit & Latialis: utraq;
 Fouimus, & uario nouimus ore loqui.
 Casta domus fuerat, castiq; thoriq; laresq;
 Castalia & sacrum merferat unda caput.
 Nec diues nec inops, media sed sorte beatus,
 Sollicitas spreui mente quietus opes.
 Haud famulis gaudens, docili contentus alumno,
 Hic famulus nobis, hic minister erat.
 Pendula leua suos faciles concessit amicus,
 Nostraq; sub lacero tegmine dextra fuit.
 Spreta fuit Tyrio quæ infecta est murice uestis,
 Spretaq; de Libyco gemma petitu sinu.
 Grandia contempsisti, uarioq; superba tapete
 Atria marmoreis æmula porticibus.
 Sat fuit angustum caperet quod membra cubile,
 Quæq; daret modicas fictilis olla dapes.
 Vita breuis longos nobis nec ducta per annos
 Compensat modicos religionis dies.

Philippus

Philippus Beroaldus Iunior Antonio Galea
tio Bentiuolo Protonotario Apo
stolico Suo Salutem.

Abes tandem sermones Codri Antistes optime, sermones illos inquam doctos, elegantes, facetos, ut nihil supra. Qui iure quodam tuo à nobis hac epistola tibi dicatur: Etenim quamdiu Codrus uixit hos tibi, cui omnia debebat & composuit & recitauit: Ac post hominis finem hanc tibi curam principem duxisti, efficere ne dum Codrus moritur, interiret: Monumenta quippe ingenij illius diligentius asseruanda curasti, atq; in eius memoriae prouocationem publicanda. Debit multum Codrus tibi dum uixit: Mortuus plurimum debet: siquidem eum ab interitu reuocasti: Nam nisi ipse fuisses, nomen illius cum corpore iuxta sepultum foret: parati namq; erant nonnulli qui miluinis & aquilinis ungulis (ut inquit Plautus) in hæc opera inuolarent, seq; plumis alienis insignirent, his tu occurristi prædamq; eripuisti ex latronū manibus. Quod dum facis, rem prorsus te dignam facis: Hoc est enim animi ingenij specimen illum diligere defunctum quem uiuentem amaueras: Adde quod dum alienas uirtutes tantopere cordi habes ostendis quibus ipse præfulgeas: Quæ res cum omnes, tum maxime Principem decet: Nam quantum fortuna ceteris mortalibus præstes tantum etiam uirtutibus excellere longe pulcherrimum est. Tibi genus est nobilissimum: Fortuna felicissima: Virtus porro tanta ut nobilitati ac felicitati nequaquam cesserit, longe ab illorū uita recessisti, q; somno ac uetri dediti, in luxu atq; ignauia consenscunt, nihil arduū ac memorabile cogitantes. Quantopere aut Codrū amaueris, cū semper patuit, tū præcipue cū eius imaginē intra cubiculū tuū habere uoluisti, depictā in cætu sapientū, ab aurifice nobilissimo Francia ciue nostro: Quā imaginē cū Codrus inspexisset, hoc Distichon effudit. Si Codrus tibi notus est uiator. Quis Codrus magis est an hic, an ille? Sed ne multa de Codro scribā effecit Bartholomæus Blāchinus Iuuenis ingenij perquā amoeni, q; dum eius uitā p̄scribit illū uiuere facit, illud tamen præteri
re nec

re nec possum, nec si possum debeo, nō defuturos fortasse aliquos quā
 stiliū eius, tanquā aridū, ieiunū, ac summissum damnent. Sed certe non
 alius sermoni cōuenit quā familiaris quā quotidianus. Verba porro
 illa sesquipedalia & ampullosa, ac desita: q̄ multis risum, pluribus sto-
 machū mouēt, miro odio spreuit. In q̄bus tamen nō desunt q̄ sibi plus
 nimio placeāt: illud Plautinū in subsidīū suū adducētes. Qui utuntur
 uino uetere sapienteis puto, insulse me hercle. Nam & ego unā cum
 Plauto uino utar uetere quidē, sed nō uetusto: item uerbis ueteribus
 nō tamen uetustis. Et sane q̄ sapiētia est isthæc, cum paratos habeas
 fontes limpidos ex cœnosa pālude haurire? Deniq; nemo sanus rudi-
 mentiū cruditioni, tenebras luci, nubila serenitati preponet. Ceterū
 eiusmodi homines dū nouo dicendi genere gloriolā aucupātur ridicu-
 li sūt, ac dū studēt ut apud ineptos docti habeātur, ipsi mediū fidius
 apud doctos ineptissimi iudicātur. Sed tales sc̄toribus suis relinqua-
 mus, ac miseros esse patiamur quatenus id faciūt, stilumq; Codri &
 amemus & pbemus: Qui quēadmodū uiuēs plurimū iuētuti nostræ
 mibiq; cū primis profuit, ita mortuo illo gymnasiū nostrū altero oculo
 lo carere uidetur. Et certe nisi nūc illud Beroaldus lumine suo tāquā
 sol illustraret, nobiscū male atq; etiā cum literis ageretur. Beroaldus
 ille inquā, quē ego ubiq; Maximū (nescio an ductus propinquitate, q̄
 arctissima est: an debito, quod est in dīssolubile: an rebus gestis, q̄ ma-
 xime sunt: an omnibus pariter) sed utiq; Maximū nuncupare soleo:
 De quo parcius dicere egor, quia de me quodammodo simul dico,
 tanquā q̄ ab eo formatus & expolitus sim, si modo is sum qui poli-
 tiem aliquā præ me feram. Superest sacratissima Antistes ut sermo
 nes Codri eo uultu lectites quo audire solebas. Nec enim minus Co-
 dri manes te nūc legēte letabūtur, q̄ olim dū uitā uixit, audiēte. Vale.

BASILEAE PER HENRICVM

Petrum Mense Martio Anno

M D XL.

M3 49
171